

Constantijn Huygens

Hofwijck

HAND 1

Dutch Translation Dept. of Apparatus

Constantijn Huygens
Hofwijck

BAND 1

Deel 1 / Tekst en Deel 2 / Apparaat

Deze uitgave is mede mogelijk gemaakt door de financiële
ondersteuning van:

de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen
Huygensmuseum Hofwijck
de Dr. C. Louise Thijssen-Schoute Stichting

Koninklijke
Nederlandse
Akademie van
Wetenschappen

HUYGENSMUSEUM HOFWIJCK

CONSTANTIJN HUYGENS *HOFWIJCK*

Uitgegeven onder auspiciën van het Huygens Instituut van de Koninklijke
Nederlandse Akademie van Wetenschappen

Copyright © 2008 Huygens Instituut van de Koninklijke Nederlandse
Akademie van Wetenschappen

Opmaak: Connie Klützw (Huygens Instituut)

Informatie en bestellingen:

Uitgeverij Aksant

Postbus 2169, 1000 CD Amsterdam

T + 020 850 01 50

F + 020 665 64 11

E info@aksant.nl

www.aksant.nl

Band 1: ISBN 978-90-6984-563-0

Band 2: ISBN 978-90-6984-564-7

Band 1 en 2 tezamen: ISBN 978-90-6984-565-4

KONINKLIJKE NEDERLANDSE AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN

Constantijn Huygens

Hofwijck

Historisch-kritische uitgave met commentaar
door Ton van Strien
Met een studie over de literair- en ideeënhistorische context van het gedicht
door Willemien B. de Vries

BAND 1

Deel 1 / Tekst en Deel 2 / Apparaat

KNAW Press | Koninklijke Nederlandse
Akademie van Wetenschappen

Amsterdam 2008

DEEL I: TEKST

[I.I]

Aen Vrouw
Geertruid Huijgens
geseht Doublet,
Vrouwe van St. Anneland &c.
§
Me Vrouw en Waerde Moeije;

5 De Wijsen van eertijds hebben't soo verstaen, ende
het is altoos waerachtigh gebleven, dat Vrught en
Vreughd, Voordeel en Vermaeck in een getwernt
den deughdelixten draed maken. Daer op sagh
10 ick dat mijn Vader gesien hadde, als hij sich
gelusten liet de lichamelicke lusten van sijn
Hofwijck soo te beschrijven, datse de ziel raeckten;
makende van die Wandeling een' Handeling,
die naer hem sijn' Erven, oock naerden ondergangh
15 vande plaetse, te stade komen moght. Ende
het soete voornemen alsoo uijtgevoert heeft mij
te dienstigen licht gedocht voor de Corenmate;
daer onder het geschapen was voor eerst te
smooren, sonder de moeijte die ick aengewent
20 hebbe, om het oock onse Eewe te moghen bekennt
maken. Hoe het dese neus-wijse Wereld
sal op nemen, staet te sien. Bij U.E. en meen
ick geenen ondanck verdient te hebben. De
Stichter van Hofwijck is haer te lief, om een
25 stuxken wercks vanden Dichter te verwerpen.
Een stuxken Bijwerks noemde ick het beter:
dewijle wij heel wel weten, en qualick gelooven
konnen, dat hij daeraen all gaende en staende
niet meer en heeft besteedt, als de brockelinghen
30 van vier der druckste maenden die hij beleeft
heeft; sonder dat ijemand getwijffelt hebbe, dat hij
in 't gewoel van soo vele andere besigheden ij
sulx onder de leden soude hebben. Nu het Kind
schielick ter wereld is gekomen, ende mij, den oudsten
vande Voor-kinderen, als het jongste van 't tweede
Bedd, vertrouwt, weet ick het niet beter te besteden

als bij U.E. beider oudste Moeije; die ick wenschte dat
sich somwijlen daermede wilde verlusten tegens de
swaermoedigheden die haer overigh moghen zijn, zedert
35 sij de twee lieve derdendeelen van haere eighen Bedde-
vruchten uijt der tijd heeft sien halen; wel goeds tijds,
in ons gevoelen; maer ontwijffelijck te goeder tijd, dewijl
het Gods tijd was. Hem bidd ick U.E. in alle tijden
ende naer alle tijden te segenen met tijdelick ende
40 eewigh wel-zijn, blijvende,
Me vrouw en waerde Moeije,
V.E. ootmoedighe neef en dienaer
C. Huijgens.

[1.2]

*Aenden Leser;
Voor de Bij-schriften.*

Wie isser met sich selfs of met sijn' tijd verlegen,
Sijn' kostelicken tijd? wie soeckt naer nieuwe weggen
Om lustigh leegh te zijn? wien stinckt de Steen en 't Berd,
En ander argher vuijl, dat spel gerekent werdt?
5 Hij kome daer ick gae, wanneer ick Haegh en Hof wijck;
Hij blijve daer hij is, en volghe mij op Hofwijck;
Hij wandele met mij, en spaere voet en schoen;
Hij kan sijn' wellust met een' oogen-blick voldoen.
Of, is sijn' oogh te luij, met een geduldigh Oor-deel;
10 Daer, hooren, streckt voor, sien, en geeft het oogh geen voordeel;
De doove bij sijn' oogh, de blinde bij sijn' oor
Kan voelen waer ick tree, en treden in mijn spoor.
Men hoor' of sie mij dan, ick stae in voor't berouwen
Bij alle keurighe van planten en van bouwen:
15 En, ben ick niet verleidt van eighen toover-minn,
Sij sullen Hofwijck beij soo vinden als ick't vin.
Noch liegh ick voor de helft: de blinden sullen voor gaen,
En dobbele genucht sal in des hoorers oor gaen,
Bij d' enckele van 't oogh: Soo gaet het met de penn,
20 De Rijm-penn; want sij lieght ten deele van gewenn,
Ten deelen om de kunst: en die de waerheid soecken
In't loss aensienelick van wel gerijmde Boecken,

Zijn even verr van't pad als die den wilden aerd
 Van 't weelderigh pinceel aenvaerden voor een' Caert.
 25 Leest met voorsichtigheid wat Dichters van haer geven;
 'T is rouw' Land-meterij, daer staet geen passer neven.
 En die een dobbeltje wil hangen aende vracht,
 Om Hofwijck te gaen sien in d' ongemeene pracht
 Dien ick het hebb geleent, sal weinigh min als vloecken,
 30 En seggen, Wel ick segg, is dat het voer van Boecken,
 Is dat een' Schilderij die op het leven treckt?
 'T schijnt dat men kinderen d' oud' avontuer vertreckt
 Van 't koninghs dochttertje, om inden slaep te raken:
 Is dit het hoogh Casteel, zijn dese dorre staken
 35 Die Eicken Hemel-hoogh, is dit het Masten-woud,
 Zijn dese Lindekens het andere Voorhout,
 Is dese bult een Bergh, is dese plass een Vijver?
 Wat quelt mij d'ijdelheid van die verweende Schrijver!
 Laegh noch mijn dobbeltjen in't sackjen vande Kerck,
 40 Soo hadd ick God behaeght en sat noch op mijn werck.
 Jae, vrienden, blijft bij huijs, en spaert uw' sestien duijten:
 'K hebb rijp en groen geseht om dat het Dicht souw sluijten.
 Soo gaet het (noch eens) met de Rijm-penn; om een woord
 Dat sonder weergae is, moet arme Waerheid voort.
 45 En om een braever woord dan woorden die wat seggen,
 Moet onred' in den topp, en Reden onder leggen;
 Mits dat het klinck-dicht zij, is't snoodste 't beste dicht,
 En beste dichter is die konstelixt verdicht.
 Beschaemt den Meester vrij, die vande kunst wilt heeten;
 50 En laet ons een voor een ontlasten ons geweten:
 Wij lijden vanden Rijm all dat het schip in zee
 Van vloed en ebbe lijdt: wij leggen't op de ree,
 De ree van Reden, aen; en 't schijnt, de volle zeilen,
 En 't schijnt, de ruijme Schoot, en weten van geen feilen;
 55 Het roer light midden-boorts, de Vlagge wijst voor uijt,
 De Naelde wijckt noch wraeckt, en alle gissing sluijt,
 En all't besteck gaet vast; voor-wind maeckt rechte streken.
 Maer, Stierman, waer is 't Schip ten einde van sess weken?
 Voor St. Helene? jae, soo't God en water will,
 60 Soo niet, aen St. Thomé, of mog'lick in Brasil.
 Dat doet de blinde kracht van ongemerckte Stroomen.
 Soo gaet het in't beleid van Rijmers en haer' droomen;

65   Sij munten't op de kust daer 't Schip op is bevracht,
           Sij hebben Roer en Schoot (soo meenens') in haer macht:
           Maer daer's wat onverhoeds in't Zee-sop en sijn' baren
           Haer slechte Zeemanschapp in't zeilen wedervaren;
           Een' ongevoelde drift, een Tij heeft haer verleidt;
           Sij hebben eens een woord voordachteloos mis-seidt,
           Go'en avond Redens-ree: dat woord moet weer berijmt zijn,
 70   Of't streeck houdt of geen streeck, of 't dicht sou ongelijmt zijn.
           Soo lijmtmen dan voort aen, en raeckt van Oost in West,
           Van 't Zuiden in het Noord: tot datm' in't lieve lest
           Verzeilt en bijster 's weegs met loeven en laveren,
           God weet hoe gracelick, naer 't oogemerck moet keeren:
 75   Terwijl de Leser staet en gaept met open mond,
           En wenschte dat hij eens den Dichter wel verstond,
           Die wel verstaenlick waer, kond hij sich selfs begrijpen.
           Gaet, lieve leser, gaet uw' herssenen nu slijpen,
           Om door 't geheim te sien van 't mijmerigh gesegh,
 80   Daer, die u leiden sou, verruckt is van den wegh.
           Nu hebb ick mij ontkleedt: waer hael ick Vijgen-bladen
           Tot masker vande schaemt daer med' ick stae beladen?
           Wie will nu Hofwijck sien of hooren met geduld,
           Met loghens opgepronckt, met klater-goud vergult?
 85   Ghij, Leser; hoort ghij noch drij woorden van verschoonen;
           Noch ben ick lesens waerd, en kan het sus bethoonen.
           All dat ick Hofwijck noem is Of-wijck vanden wegh
           Die waerdigh zij betre'en; indien ick Hoef-wijck segg,
           Soo spreek ick uijt mijn Bors en uijt mijn hert te samen:
 90   Maer die het Stof-wijck heet, heeft goed verstand van namen,
           En vande slechte stoff daer Hofwijck af bestaet,
           En van der Dichteren ruijm spreken sonder maet.
           En is't gesticht soo slecht, wat sal't Gedicht verbloemen,
           Dat, die wat Hof-wijs is, sal Hollwijck derven noemen?
 95   Holl, lieve leser, holl, en holler dan een blaes,
           Een blaes met boonen, is dit voddighe geraes.
           Verhaest uw vonnis niet; jae spreeket het sonder schroomen.
           Ick help 't u spreken; 't zijn derdaeghsche-kortse droomen,
           Daer op ick u onthael, 't is ongerijmde Rijn,
 100   Een buijten cierlijck graf, van binnen asch en slijm.

Maer houdt het vonnis in, en hoort mij noch eens spreken:
 Die oijt gewandelt heeft langs modderighe beken,
 En heeftse niet altoos bewandelt sonder lust:
 De Zee is allom sout; maer hier en daer de kust
 105 Besett met soet gewasch van Bloemekens en Kruiden,
 Daer 't keurighe begrijp van recht neus-wijse luijden
 Sijn' sinnen in voldoet, en vindt de weggen kort
 Daer hier wat nuts en daer wat schoons gevonden wordt.
 Het kreupele geschrift van teere Leerelingen
 110 Wordt bij des meesters hand met konstelicke ringen,
 Met strick en Spinnewebb omvlochten en geciert,
 En hoe 't min deughdigh is, hoe meer betiereliert.
 Soo kan een' Ebben lijst een' slechten doeck verrijcken,
 En doen hem voor wat goeds verkoopen of bekijcken.
 115 Die lagen legg ick u. mijn' Beeck, mijn' Schrift, mijn' Doeck,
 Mijn' tamme Schilderij, recht uijt geseght, mijn' Boeck,
 Mijn' Hofwijck in papier is wandelen, noch lesen,
 Noch koop, noch kijcken waerd; dat vonnis is gewesen:
 Maer kust, en strick en lijst, die 't cieren op den kant,
 120 Zijn op de proeven van het keurlixte verstand.
 Veracht ghij dan mijn' Stoff, mijn' selfkant moet ghij prijsen.
 Danck hebbe 't soet behulp van afgestorven wijzen,
 Die hebb' ick uijt haer graf doen spreken t' mijner baet,
 En van haer' lappen mij een feestelick gewaed
 125 Geflickt en omgedaen; met peerlen van Athenen
 Is dit gewaed versien; de kostelixte steenen
 Van Roomens burgerij, does' op haer rijkste was,
 Hebb ick gelesen uijt haer Puijn en uijt haer' ass,
 En mij mé geborduert: der Christelicke Vad'ren
 130 Hebb ick het beste bloed van haer' ontsteken ad'ren
 Gesmolten in mijn vleesch, en uijt haer oud gebeent
 Het onverrotste mergh gesogen en geleent.
 Nu pronck ick met den buijt, nu tert ick uw gedulden:
 Verkoop ick niet als lood, 'k hebb 't weten te vergulden.
 135 Nu moet ghij Hofwijck sien, het zij u lief of leed:
 'T Kind is wanschappen; maer 't is rijckelick gekleedt.

CONSTANTER.

[1.3]

Aenden Drucker.

'K hebb Hofwijck uijtgedrukt: is 't 't' uwent niet te druck,
Verdruckt mij in uw' Perss, en helpt ons inden druck;
Mij inden druck van eer of oneer, van berispen,
Of prijsen; naer het volck of spreken wil, of lispen:
5 U inden meerder druck van kostelick papier,
Als Ketter-vleesch, te sien verdoemen tot het Vier.
Van dusend tegen een, die nadruck sal ons' beurt zijn.
Ick heb't u ingedrukt: denckt, als het sal gebeurt zijn,
Die Dichter heeft sijn' plicht uijtdruckelick vervult:
10 Mijn Onderdrucken is de Dochter van mijn' schuld.

CONSTANTER.

[1.4]

Incomparabili, ac supra laudem

ZULICHEMI D.^{no}

Aulifugium suum publici juris facienti.

Pabula cordatæ semper gratissima menti,
Hinc Natura parens sufficit; inde Deus.
Illa per amfractusque suos, formasque, modosque
Emicat; Hic cunctis, undique cunctus, inest.
5 Naturamque Deumque sequi contermina cœlo
Vita studet, Superis proxima, sacra sibi.
Haec Tu, Summe Virûm, Tibi lumine pectoris hausta
Asseris, in Genii præmia justa tui:
Naturae scrutatus opes, divina recludens,
10 Naturae dicam Filius, ane Dei?
Otia sedulitas superat: sed et hæc quoque credi
Dulcia vis, vastis obrutus officiis.
Te stupeat Natura Suum: Deus annuat Unum,
Quem Sibi, quem cunctis jusserit esse sacrum.

Theod. Graswinckel

[I.5.1]

Aen mijn Heer
Mijn Heer van *Zuylichem*
over het lesen van zijn Ed.^s
HOF-WIJCK.

'T is een dagh of vier geleden
Dat ick hallif moe getreden
Door de paedtjes van mijn hof
Wat gingh sitten onder 't lof,
5 Daer de hitte niet kan nijpen
Onder 't lommeren van ijpen
Op een banckje van een deel
In een koel en groen prieel;
Daer de dichte blaedjes weeren
10 Dat de Son mij niet kan deeren
Schoon hij op de middagh blaect
Als hij 't Hemel-kreeftje naect.
Om mijn' eensaemheid t' onvluchten
Die mij somtijds doet versuchten
15 Als ick aersel op de schâe
Van mijn' afgestorven gâe,
(Wie kan steeds den mensch verkrachten?)
Liet ick drijven mijn gedachten,
Liet ick mijn herdencken gaen
20 Door uw leckre letter-blaen
Die ick even had gelesen:
Blaen, die voor geen sterven vresen
'T sij de Soomer swicht of brand,
Van een soete Ioffren-hand
25 Door uw wil aan mij gegeven:
Blaen, daer HOF-WYCK door sal leven
Langer, alsser bosch of laen
Staet, of met, of sonder blaen:
Langer, als d' abbeele kruijnen
30 Sullen HOFWYCK en sijn tuijnen
Decken voor de scherpe snêe,
Van de seijssen uijtter zee:

Langer, als sij met de toppen
 Van haer hoog-gestege koppen
 35 Sullen weijgeren den pas
 Aen het huijlen en 't gebas
 Van de nortse Noorder-winden
 Op den bloeysem van de Linden
 Die aen d' oost' en wester-kant
 40 Van den Hofwijcks hof geplant
 Maecken ruijme wandel-dreven,
 Die het quaelijck willen geven
 Voor 't Voorhoutse Joffren-rack,
 Munnick-tuijtje, blaeder-dack,
 45 Dat door 't roemen uwer Dichten
 Voor geen dingh behoeft te swichten
 Wat of in of buijten 't landt
 Sijnen borst op schoonheid spant:
 Langer, als de maste-boomen
 50 Sullen weder-zijds bezoomen
 Met een altijd-groenend lof
 'T buijte-pad van uwen Hof:
 Als de nimmer-dorre Climmen
 Sullen klauteren en klimmen
 55 Lanx 't gebeent' en armen op
 Over hoeft en kruijn en top
 Van de *Hoeckse Vierelingen,
 Al gelijck in allen dingen,
 Broevers even hoogh en breedt
 60 En al even eens gekleedt;
 Daer de Cabbeljaeus-gesinden
 Noch wel herbergh souden vinden
 So 't de Land-vooghd so verstond
 Dat hij die in schootels sond
 65 'T lijf gesoon, de staert gebraeden,
 En een kruijck met wijn gelaeden
 Van de Moesel of de Deel,
 Om het oud-versufte scheel

---

* Vier hout cabinetten of prieelen met Clim bewassen, staende op de vier hoecken van den hof, alle uijt eender hand gemaectt.

Met een Roemer af te drincken:
 70 Langer, als de Vloer sal blincken
 En het marmer staen te prael
 In uw sinnelijcke Zael:
 Langer, als uw Slot sal duijren
 Dat met even-zijdse muijren
 75 Vierkant uijt het waeter rijst,
 Dat de Waerd en gasten spijs
 Met een vanght van goede vissen
 Als 't u die gelieft te dissen,
 Slot, als men 't van 't Zuyden kijckt,
 80 Dat een Flesch in 't koelvat lijckt:
 Langer, als men 't paerdt sal jaegen
 Lanx de Vliet met sweepe-slaegen
 Nae den Dam, of Delft, of Haegh:
 Alsser schip, en schuijt, en kaegh,
 85 Met sijn vracht, en volck, en waeren
 Uw Casteel verbij sal vaeren,
 Die, of van, of nae de Vliet
 Door den Duijcker henen schiet:
 So langh als men Duijts sal spreecken
 90 En geen leser sal ontbreecken
 Die een aerdigh Rijm bemindt
 Daermen pit en kruijm in vindt.
 Wijl ick suff' en sitt' en mijmer
 Opgetoogen hoe de Rijmer
 95 In so een gemeene stof
 Wint soo ongemeene lof,
 Hoe hij wijsheijd mengt met kluchten,
 Hoe hij onder jock kan tuchten,
 Hoe hij ernst met lacchen speckt
 100 Daermen les en vreugd uijttreckt,
 Vind ick mij in 't Bosch gekomen
 En op uwen Bergh geklommen
 Daer een vierkant hout-gebouw
 (Wist ick hoe men't noemen souw)
 105 Braght mij weder in mijn sinnen
 Datter voordeel was te winnen

Van een heelijck Peterschap
 Voor die op den hoogsten trap
 In het gissen konde raecken
 110 Van 't proffijtelijckst vermaecken
 In het geven van een naem,
 Beijde, nut en aengenaem.
 Ick gevoelde mij bestreeden
 Van mijn tochten en de Reden;
 115 D' een seij dat ick 't laeten souw
 D' ander riever tegen, houw,
 Houw' en wilt u daer voor wachten,
 'T is geen werck van uwe krachten,
 'T is geen last van uwen rugh;
 120 Wat vermeet sich vliegh, of mugh,
 Dat een kemel is te vergen?
 Wie begeeft sich op de bergen
 Die genoeg sich vind beswaert
 Dat hij kruype bijder aerd?
 125 Reden had nae reen gesproocken,
 Eersucht quamper tegens stoocken:
 Die niet soeckt, die niet en vind,
 Die niet waegt die niet en wint;
 Waegt gij: 't kan misschien gelucken;
 130 Mist gij: 't hoeft u niet te drucken;
 Vele die wat groots bestaen
 Hebben met de wil voldaan;
 Oock soud gij den eerst niet wesen
 Dien, als anderen voor desen,
 135 Een geluckigh woord ontvil
 Als 't geluck maer dienen wil;
 Blinden kunnen somtijds raecken
 En oock acker-lieden spraecken
 Somtijds wel een tijdigh woord
 140 Dat den wijsen heeft bekoort;
 Oock ist mee al waer bevonden
 Dat een haes voor snelle honden
 Afgelooopen vrij en los
 Is gevangen van een Os,

145 Die hem op sijn lenden trapte
 Wijl hij door de weijde stapte
 In een dichten bos van gras
 Daer het wild gelegert was.
 Wat is goed, en wat is beter?
 150 So 't geluckt: so werd ick Peter;
 En so 't mist: waer kom ick heen?
 Wat ist als een blaeuwe scheen?
 Die is lichtelijck te waegen;
 Vrijers loopens' alle daegen,
 155 En wie gaetter kreupel van?
 Dus geschuddet in een wan,
 Dus gehangen tusschen beijden
 Eer dit strijden was gescheijden
 Had mij d' eersucht al vermant
 160 En de pen was in de hand,
 En de Reden aen het swijmen,
 En den Dichter aen het rijmen
 En de veder inden int
 Om een naem voor 't houte kind.
 165 HOFWYCKs hoog-beroemde Schrijver,
 Dus geraeckt' ick door den ijver
 Die de reden had verbluft,
 Van het peijnsen half versuft,
 Aen het raen en aen het rijmen,
 170 Aen het voegen, aen het lijmen,
 Aen het krabblen met de pen,
 Waer van ick dit naeschrift sen.
 Heb ick 't wit niet kunnen raecken
 Van 't proffijtelijckst vermaecken,
 175 So ick in den naem hier mis
 Wat, en nut, en vrolijck is:
 Heb ick 't beij niet kunnen raemen,
 Wilt de Meester niet beschaemen,
 En die mee is van de kunst
 180 Deck mijn feijlen met sijn gunst.

20. Iulij. 1652.

[1.5.2]

PROSOPOPOEA.
Spreekende
HOUTE GEBOUW
Op den Burgh in 't Bosch
Van
HOF-WYCK
Hof-stede des Heeren van Zuylechem
bij Voorburgh.

Dus sprack een houte kind, of een van sijnent wegen
Doe hij sich vond op't land om tijd-verdrijf verlegen:

Ick heb dat wesen niet dat ick te hebben plagh.
Een quaeden avond-luijm, een felle blixem-slagh,
5 Die hooge berghen treft en spaert de laege heuvlen,
Wirp mij ter aerde neer eer hij mij dede sneuvlen,
So dat ick met mijn top beneden in het gras
Verraedlijck lagh gestort eer ick gewaerschout was.
Ick was, of ick geleeck, een van des werelds Wondren,
10 Een van het seven-tal, eer 't blixemen en 't dondren
Mij door een domme kracht ter neder had geploft:
Ick leeck der Spitzen een daer Memphis noch op stoft,
Die Vorsten-beenderen en Koninckijcke lijcken
Verstreckten tot een graf in de beroemde Rijcken,
15 Daer 't Nijle-waeter mest het kooren-rijck Egypt.
Ick wiert van ijder een besproocken en belipt.
Die timmert aen den wegh is selden buijten opspraeck.
Ick leeck der Spitzen een daer, eermen tot den top raeck,
En siese van der aerd ter wolcken uijt gebout,
20 De *Stichter sagh verspilt ruijm hondert tonnen gout,
En noch eens, en noch eens, en seventigh en negen
Aen loock, ajuyn, en kaes, so ick het heb te degen
En men de reeckeningh van Steven wel verstaet.
Nu ben ick: Kijcker stae, segh, eer gij henen gaet,
25 Wat ben ick? wie hier gaeuwst en kloext sal in de weer sijn,
En 't nutst en 't vrolijxt vind, die sal mijn heers Compeer sijn.

* In pyramidum structuram, inquit Stephanus, quindecim millia talentorum insumpta sunt pro coepis duntaxat, allijs & caseo.

JAN, maeck het bosch-heck op, en gij, ô Kijcker-vrind,
 Komt naeder en bedenckt een naem voor 't houte kind.
 Sie mij van elcke kant, van boven, van beneden,
 30 En wilt om wel te sien wat tijds aen mij besteden;
 Het sien en kost hier niet. Aen een wanschaepen dier
 Hebt gij somwijl vernoept een stuijver drie of vier;
 Te kermis, aen een meijt, die armeloos gebooren
 Uyt tarte met de voet de beste Naeyster-slooren
 35 Stak drâen door 't naelden-oogh en naeijde wacker heen,
 En, wat daer vingers doen, dee vaerdigh met de teen:
 Aen een die ruijm het hoofd van een volkoomen man had
 Maer borst, en buijck, en dyen, en beenen van een span had;
 Een Reus in 't Aepen land, die in een munnicks mouw,
 40 Die in een Visschers hoos sijn herbergh vinden sou;
 Een Karel onder 't volck dat in voorleden tijden
 Twe mael ses duijmen hoogh met Kraenen plagh te strijden;
 Een schaduw die de Son hier op de middagh geeft
 Als hij een man beschijnt van boven uijt de Kreeft:
 45 Aen een gebaerde knecht, die met sijn hoofd en borst sat
 Op sijn verdort geraemt, die veeltijds goeden dorst had,
 En mocht sijn kroes wel uijt, en op de toon-banck sprack
 Wat meerder als een hoofd daer 't lichaem aen gebrack.
 Oock sietmen aen dit lijf geen beenen noch geen voeten,
 50 Maer, so 't geoorloft was te graeven en te wroeten,
 Men vonde dat ick die heb langh en dick en breedt,
 Maer dat ghij 's niet en siet dat heeft oock sijn bescheedt.
 Weet dat ick *RODEN-BURG heb onder mijne soolen
 En tree de voncken uijt van sijn verborgen koolen
 55 Die hij hier onder mij met groene rocken dect,
 En door een snoode pest uijt giftich sand verweckt,
 Mijn buijren sterven deen. dees trapt en het hoofd in,
 En stae tot op sijn hert daer ick het vyer verdooft vin.
 Een koocker is mijn romp, mijn ingewand een trap,
 60 Waer langs ick lijde dat men tien en tienmael stap,
 Tot datmen eijndelijck koom boven op mijn schoudren;
 Daer laed' ick jong' en ouw', en kinderen en oudren,

---

* Een berg van het roode sand gemaect dat de boomen dede uijtgaen, ende naemaels verlaeten wierd ende op een hoop gekart, ende met groene zooden bedekt.

En vrind en vreemdelingh; komt vrij in groot getal,
 En niemand sij vervaert voor ongeluck of val,
 65 Danck heb geen sackende maer rijsende braegoenen;
 Die door een draeijend hoofd raeckt onvast in sijn schoenen,
 Om dat hij sich te hoogh vind boven in de locht,
 Die leune vrij daer op, en vreesse krack noch bocht.
 Hier sietmen 't grootst waerom des Heeren die mij boude;
 70 Oock isser geen geweest die dese moeyte roude,
 Dat hij den *hoender-trap lanx Rodenburgh beklam,
 Tot hij door mijn gedarmt op mijne schouders quam.
 Hier siet ghij over 't vlack der voor- en achter-weijen
 Hoogh boven top en tack van elsen, eijck en meijen,
 75 En onverhindert komt den halven wereld-kloot
 In uw verheven oogh; hoe spits, hoe steijl, hoe groot
 Gesticht, of bosch, of boom, gij siet het al gedoocken,
 En onder uw gesicht ootmoedigh en gebroocken.
 Sie, Kijcker, dat ghij siet en neemt wat tijds daer toe;
 80 Verschoont mijn schouders niet; die werden nimmer moe.
 Verschoont alleen mijn hals, daer magh ick weinigh veelen;
 Met halsen valt het wat gevaerelijck te speelen.
 Gij siet hoe langh, hoe smal, dat hij nae boven gaet,
 En wat een topswaer hoofd dat aen het eijnde staet.
 85 Een hoofd, dat nimmermeer is sonder schudde-bollen,
 En echter even net hoe het de winden sollen,
 En, 't zij of dagh of nacht, al even fraeij gehult;
 Maer, soo het herssens had bij 't kostelijck vergult,
 Wat spijgtigh Reijntje kon op mijne schoonheijd smaelen?
 90 Waer sou het Vosje stof tot leppigh schempen haelen?
 Wat dunct u, Kijcker-vrind, hoe staet u 't maecksel aen?
 Een hals soo dun, so langh als tienmael van een Kraen,
 Een hoofd soo hoogh van 't lijf! Maer doch 't en is om niet niet,
 Dat gij mijn hals so langh als enigh Indisch riet siet,
 95 En dat mijn hoofd so ver van mijne schouders staet:
 De reden vind gij licht so gij uw' oogen slaet
 Op mijn vergulden kop, daer wonden en quetsuijren,
 Die ick gekregen heb van Eijgens en van Buyren,

---

* Een trap van een swaere planck gemaect daer dicke latten over dwersch op genagelt sijn om op de bergh te klimmen.

U leeren, dat mijn hoofd streckt tot een pijlen-doel.
100 Men raecke so men kan, het heeft doch geen gevoel,
En ick noch arm noch hand om zeer of leed te wreecken.
Meer wil ick van mij selfs voor dese mael niet sprecken.
Gae, Kijcker, gae nu heen, en spann' uw krachten in,
En geef het kind een naem nae mijnes Stichters sin.
105 Indien 't u wel geluckt, so sult gij deghd gevoelen;
Men sal op mijnen Doop de beste glaesen spoelen
En doen een frisschen dronck van edle Deele-wijn,
En Gij sult de Compeer van HOFWYCKS Landheer sijn.

[1.5.3]

KYCKERS ANTWOORD

En

KEUR VAN NAEMEN

Voor het

HOUTE GEBOUW

I

De JE-NE-SÇAY-QUOY van HOFWIJCK.

Elck die uw hoofd bemickt, treft sijnen Doele niet;
Het is altyds geen lap wanneer de Schutter schiet,
Nochtans, wanneer der prijs met schieten is te winnen,
Sijn s' altemael te been die roer of boogh beminnen,
5 En hoopt oock d' alderminst 't geluck van eene schoot
Door een beleefde pijl of door een gunstigh loodt.
So waegh ick mee een kans, en vlam op het Compeerschap
Meer als op't beste glas van sulcken braeven Heerschap,
Die met een Fenix-pen, wanneer hij 't sich bepijnt,
10 De Son beschrijven kan veel schoonder als hij schijnt.
Maer weer so waeg ick 't niet. Hoe raeck ick dat te vort is?
Hoe reijck ick aen een spits daer mijnen arm te kort is?
Hoe werd een rappen haes gevangen van een koe?
Hoe vlieght een lamme gans tot aen den hemel toe?
15 Wat maeckt een blinderick in winckelen en hoecken
Daer't voor een Arents oogh is duyster om te soecken?
Wat vind Tiresias daer Argus is van noo?
Noch waeg' ick 't evenwel. Een vrijer al te bloo
Besliep noijt schoone vrouw; die 't gunstigh uijr laet deur gaen,
20 Als sij wel willen souw, moet naemaels voor de deur staen:
Mijn vrind, ick ken u niet, gôen avond en gôe nacht,
Gij hebt het luck versuijmt dat u heeft toegelacht.
Dien de Fortuijn verschijnt die grijpse bij de vlechten;
Voor isser vatten aen; 't is naemaels niet te rechten
25 Sij gij se glippen laet, want achter isse kael,
Daer heeft se tuijt noch hayr. dies, Vrijers altemael,
Past op het vinck-slagh wel, en laet geen tijd verlooren.
So een geluckigh uijr u heden werd gebooren,

30 So wacht tot morgen niet; wanneer het visje bijt,
So slaet den hengelaer of anders is hij 't quijt.
Soo waegh ick dan uw naem die so langh sonder naem staet,
Men oordeel of men dus het nut en 't soet te saem raedt.
Een halve kap, een lap van pluijs of van fluweel
35 Bedeckt voor locht en kouw het teere Vrouwen-scheel
Van 't voorhoofd tot de kruijn, en wie kan sich beroemen
Dat hij die kap, die lap, met sijnen naem kan noemen?
Nochtans krijgt hij een naem waeraen hem yder kent,
En echter yder seijt: Ick weet niet wat je bent.
40 Dit is uw beij gemeijn. Dies segh ick sonder wachten:
(Men magh het nemen aen of vrijelijck verachten)
Die op het uyterlijck alleen sijn oogen wend,
Vind tussen u meer scheels als tusschen Koe en End,
Maer, so men meer op reen als nae 't fatsoen en stof kijck,
Sijt gij JE-NE-SCAY-QUOY van het Kasteel van HOFWYCK.

II DE SCHOU-BURG VAN HOFWIJCK

Die u een SCHOU-BURG seij, sou die sich al vertasten?
Of sou het dorre bosch der averrechte masten,
Het machtigh Amsterdam, de geld-sack van Euroop,
Niet lijden dat men u met sulcken naem hier doop?
5 Nochtans so kunt gij 't sijn met wel-gegronde reden,
Het spijte, so het wil, die groote Stadt der Steden;
Haer SCHOU-BURG heb de naem, of heel, of hallif, wel,
En dien' haer om te sien een blij of treurigh Spel:
Maer die uw Burgh beklimt tot boven op den solder
10 Schouwt steden daer van daen, en menigh dorp en polder,
Jae schouwt op sijn gemack den halven wereld kloot,
Daer ijder speelt sijn Rol, hij sij of kleijn of groot.

III
DE KIIK-IN-DE-POT VAN VOORBURG.

So Voorburgh door de nood of door de gunst van Heeren
Sich eens sagh in een Stad met wall' en muijr verkeeren,
En bracht haer vestingh uyt tot om dijns Heeren Slot,
Was HOFWYCK het Kasteel, en Gy KIIK-IN-DE-POT.

I. WESTERBAEN.

Omne tulit punctum qui miscuit utile dulci.
Ὅτι καλὸν, φίλον ἐστὶ τὸ δ' οὐ καλὸν, οὐ φίλον ἐστὶ.

[1.6]

Op
t' HOFWIICK
vanden
Edelen en geestigen Heer
van Zuijlichem, etc.

Siet hier den rechten Hof, daer buijten 's Hofs geruchten
De Wijsheijt leest haer bladt, de Ruste pluckt haer vruchten:
Een schoon, een lustich bladt, een wel geschildert bladt,
Als Huijgens in het gras en onder d' eijcken sadt.
5 Daer Huijgens buijten t' Hof sijn Hoftent heeft geslaegen,
En queecksel, en geboomt stelt boven s'Gravenhaegen.
Maer een dinck vraeg' ick noch, en vraeg' het met verlof,
Hoe kan het Hofwijck sijn? t' is Hofwijck in den Hof.

BOXHORN.

[I.7]

Aenden Heer van Zuijlechem
op sijn Hofwijcksch Gedicht.

Door-wijse Hovelingh, van veel door nijdt bestreden,
Van meer om strijdt geroemt; die midden in het slick
Houdt bejde voeten droogh, en uw' genegenheden
Noijt hinght aen ijdelheijt van't werelts oogen-blick;
5 Die nu en dan van 't hof u laet nae Voor-burgh voeren,
En daer bekommeringh, beslommeringh ontwijckt,
En daer uws selven zijt, een heerschap bij de boeren,
En daer u landt, u hof, u rijck eens over-kijckt;
U steene Hof-wijck wijckt voor sommige gebouwen,
10 In grootheijt, kostlickheijt, doch niet in cierlickheijt;
Maer, nu gij door u pen door-kunstigh hebt ontvouwen,
Hoe all' de weerelts doen daer voor uw' ooghen leijt,
Magh 't steenen Hof-wijck wel voor and're 'tvaentje-strijcken,
Maer voor 'tpapiere, 'twelck is onwaerderelijck,
15 Bij 'twelck' niet is, niet was, niet zijn sal te gelijcken
Is 't reden dat het all' eerbiedighlijcken wijck'.
Noch 't steenen Hof-wijck, noch het sterckste huijs van allen,
't Welck oijt is opgebouwt door menschelicke handt,
En sal altijdt bestaen; maer noijt en sal vervallen
20 Dit Hof-wijck, opgebouwt, mijn Heer, door u verstandt.

Henricus Bruno.

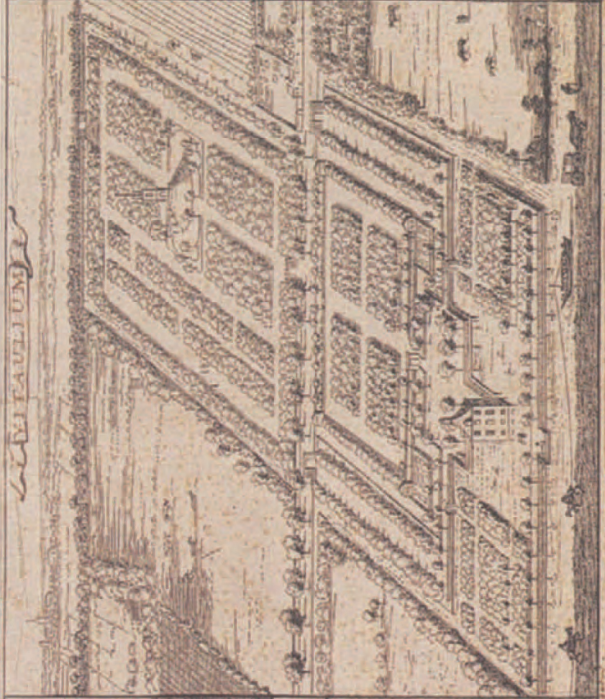

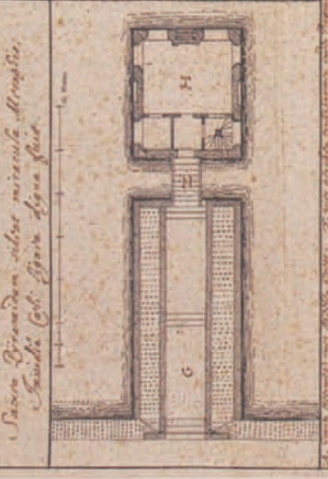

*Temp. Plurimum auctoris, temp. M. Sicut vix, quod etiam
Sicut Plurimum, non nisi in Plurimum, et quod etiam*

*De Temp. Plurimum auctoris, temp. M. Sicut vix, quod etiam
Sicut Plurimum, non nisi in Plurimum, et quod etiam*

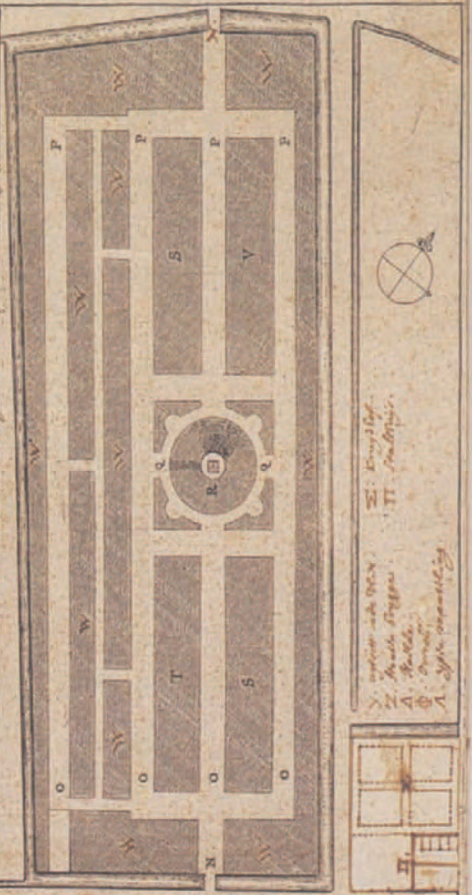

HOFWYCK

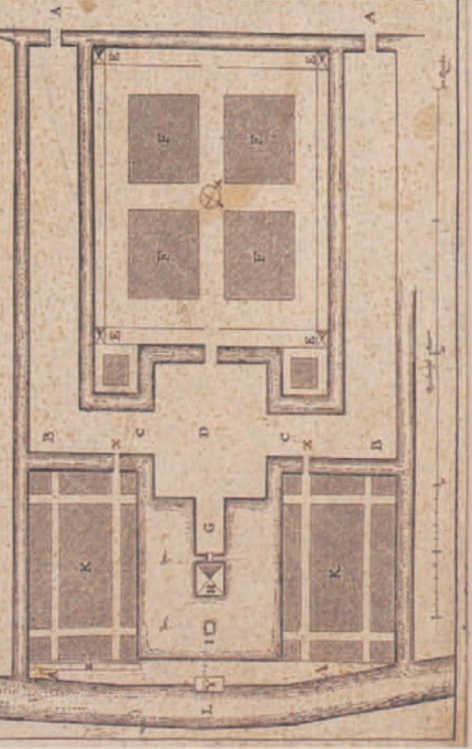

*Salva Primum, vixit miracula, utroque
Sicut Plurimum, non nisi in Plurimum, et quod etiam*

*De Temp. Plurimum auctoris, temp. M. Sicut vix, quod etiam
Sicut Plurimum, non nisi in Plurimum, et quod etiam*

*De Temp. Plurimum auctoris, temp. M. Sicut vix, quod etiam
Sicut Plurimum, non nisi in Plurimum, et quod etiam*

*De Temp. Plurimum auctoris, temp. M. Sicut vix, quod etiam
Sicut Plurimum, non nisi in Plurimum, et quod etiam*

[3]

HOFWIJCK.

De groote webb is af; en 't Hof genoegh beschreven:
Eens moet het Hofwijck zijn. ¹wie kent den draed van't leven,
Hoe kort hij is, hoe taeij? De snaer die heldste luidt
Scheidt d' eerste menighmael van leven en van Luijt,
5 Verkracht en over-reckt, of met der tijd versleten.
'K hebb over-reckt geweest; maer bend'er deur gebeten:
Op 't slijten komt het aen: Twee dingen maken't waer;
Of ick 't ontveinsen wouw, mijn' jaren en mijn haer.
²En als de snaer begint te ves'len en te plujsen,
10 Soo staet sij meestendeel op 't schielicke verhujsen.
³Wie weet of 't schielicke verhujsen deser Ziel
Niet voor mijn' deur en staet? En of 't God soo beviel,
Sou Hofwijck onberijmt sijn' Stichter overleven,
En wijcken voor 't Voorhout? en soud' ick mij begeven,
15 Die anderen mijn' penn baldadigh hebb geleent?
Met reden eischte men de schuld van mijn gebeent,
„Met reden schreefm'er op: Hier light een Mann begraven,
„Die meende te volstaen met planten en met graven,
„De slechte boeren-konst, en moght de moeijte niet
20 „Sijn eighen maeckseltjen te cieren met een lied.
Mijn sterven weet ick met lang leven niet te weeren;
Maer, leef ick weinigh meer, het Graftschrift will ick keeren,
En singhen wat ick poot, en rijmen wat ick bouw,
⁴Eer dese keel verschorr', eer dese Penn verouw'.
25 'K will Hofwijck, als het is, 'k will Hofwijck, als 't sal wesen,
Den Vreemdelingh doen sien, den Hollander doen lesen.
⁵Soo swack is Menschen-werck, het duert min als papier.
De tijd slijt struijck en steen: eens salmen seggen, Hier,

¹ Omnia quæ ventura sunt, in incerto jacent: protinus viue. Sen. de breu.

² Hoc quod senectus vocatur, pauci sunt circuitus annorum. Sen. Cons. ad Marc. Cum celeritate temporis, utendi velocitate certandum est. Ib.

³ Quis est tam stultus, quamuis sit adolescens, cui exploratum se ad vesperam esse victurum? Cic. Cat. Maj. Quis scit an adjicient hodiernæ crastina summæ Tempora Dij superi? Hor.

⁴ Velut ex torrente rapido, nec semper casuro, citò hauriendum est. Sen. de breu.

⁵ Tabida consumit ferrum lapidemque vetustas: Scripta ferunt annos. Ouid. de Pont. el. 8. Caetera fragilia et caduca, non minus quam ipsi homines, occidunt desinuntque. Plin II ep. 10. Quidquid est hoc temporis futilis et caduci, studijs proferamus: et quatenus nobis denegatur diu viuere, relinquamus aliquid quo nos vixisse testemur. Id. 3. ep. 7.

- Hier was't daer Hofwijck stond, nu Puijn en Queeck en Aerde.
- 30 En dan sal Hofwijck noch staen bloeijen in sijn' waerde:
Ja, waerde, 'sooder oijt ijert waerdighs van mijn' hand
De jaren heeft verduert en ouderdomm vermant.
- In Holland, wat een land! Noordholland, wat een landje!
In Delfland, wat een' Kleij; in Voorburgh, wat een Sandje!
- 35 Aen 't Coets-pad, wat een wegh! aen 't water, wat een' Vlied! A.L.
Aen all dat lieffelick of vrolick rieckt of siet,
Daer lagh een brockje vets, daer lagh een blockje magers,
Een beetje voor het vee, een treedje voor de Jagers,
Daer lagh, dat schickelick gevoeght hadd heel aen een,
- 40 Maer van het groote spoor verscheiden lagh in tween. A.
Het spoor en Vrouw Natuer verstonden hier den and'ren,
Ten Zuijden lagh de Weij: op't Noorderlick verand'ren
Van Weij in drooghe Kroft, daer deelde 't spoor het scheel,
Gelijck de Riem een' Mann in op en onder-deel,
- 45 In Broeck en Wambas scheidt. Daer hoefde geen bedencken
Op ijeder deels gebruijck: de Kleij scheen mij te wencken,
En raedde stommelingh, sij was ten Boomgaerd nutt,
Mits met een wilde muer gemantelt en geschutt:
De Kroft en eischte niet als vruchteloose Boomen,
- 50 Die sij pas machtigh waer in welgeElste Zoomen.
Elck heeft sijn' keur voldaan, hier 't Wilde, daer het Tamm,
En ijeder heeft volbrocht het geen hij onder nam.
Lett, Ouders, en lett scherp op 't keuren van uw' gronden.
Veel' hebben sich vergeefs 't verkrachten onderwonden
- 55 Van Kinderen verstand met onverstand getucht;
²Veel' hebben wreedelick in eewigh' ongenucht
Gekluisstert en geboeijt wel draghbare vernuften;
Maer die ondraghbaerlick haer's Levens tijd versuften
In onwerck; dat is werck haer' driften onbevoeght,

¹ Si qua fides arti, quam longo fecimus usu. Ouid.

² Ψυχῆ βίαιον οὐδὲν ἔμμενον μάθημα. Plat. 7. de Rep. Illud in primis testandum est, nihil præcepta atque artes valere, nisi adjuvante naturâ: quapropter ei cui defecerit ingenium, non magis haec scripta sunt, quam de agrorum cultura sterilibus terris. Quint. proem. l. 5. Inst. Malè respondent coacta ingenia: reluctante naturâ irritus conatus est. Sen. de Tranq. Διὰ τὸ μήτε προαιρέσεις ἀπαντας ὁμοίας ἔχειν, μήτε φύσεις. Dion. Hal. l. 2. Οὕτως ἰσχυρὸν τι καὶ ἀκίνητόν ἢ φύσις ἢ ἀνδρωπίνη. Epict.

- 60 Haer' krachten ongelijck: 'veel' hebben sich verploeght,
 Verweven, of verschaeft, en geen bedijdt van allen;
 Die Staet of Letter-volck, of Krijghsluij konden vallen,
 En zijn 't geluckelick, en zijn 't ter eer en baet
 Van eighen en gemeen, van Huijsgesinn en staet.
- 65 Het sceel alsoo gedeelt door mij en door sich selven,
 Quam't op de spaden aen: mijn' eerste sorgh was, delven.
 Noch was't de tweede maer: d' eerst' had wat meeders in:
²Tot werck hoort overslagh, tot weldoen goed versinn.
 Mij docht, papieren-blad was licht genoegh te krijghen,
- 70 En daer bleef's ruijm genoegh voor Peper en voor vijgen,
 Of ick's een' riem verkladd' en aen mijn' droomen hingh:
³K sagh menigh misverstand, en redenloosigh dingh
 Des werelds aengesicht mismaken en onteeren,
 Gelijck een' schoone Vrouw lijdt van verbrodde kleeren;
- 75 'K sagh 't schoonste geld in 't slijck geworpen bij geval,
 'K vond allom nieuwen druck van Kostelicker mall
 Dan ick hebb doodt gerijmt, of, mogelick, doen leven:
 En all dit ongevall wist ick sijn' naem te geven:
 'T hiet ⁴Na-docht, soo mij docht; en 't was gespaert papier,
- 80 'T was noch ijert oolickers, 't was ⁵een onkundigh fier,
 Een' stout' onwetenheid, die niet en kost als waghen,
 Om dat sij liever wouw niet twijfelen dan vraghen.
 Ick twijffelden en vragde, en leij mijn' rouwe stoff
 Voor ooghen die ick wist met vollen danck en lof
- 85 Stoff als de mijne was te hebben helpen keuren
 En oorbaerlick versnijên; niet snipperen, noch scheuren.
 Maer all mijn recht was mijn, ick hiel een woord in 't vat;
 De Land-heer had wat wills, en d' onderwijser wat.
 De Konst leed geen geweld, maer liet sich wel wat recken

¹ Potest ingenium fortissimum ac beatissimum sub qualibet cute latere. -- Potest ex casa vir magnus exire: potest et ex deformi humilique corpusculo formosus ac magnus animus. Sen. ep. 66.

² Μελέτη τὸ πᾶν.

³ Hoc ipsum maximum artificium est, in arte sua posse alienis exemplis uti. Nam rerum omnium imperiti, qui uniuscuiusque rei de rebus ante gestis exempla petere non possunt; hi per imprudentiam facillimè deducuntur in fraudem. At hi qui sciunt quid alijs acciderit, facile ex rerum euentibus suis possunt rationibus prouidere. Cic. Rhet. nou. l. 4.

⁴ Desperatissimum perfugium est, se imprudentem fecisse. Cic. in Verr. 2.

⁵ Φιλόνηκοι, καὶ μέγιστον εἶναι νομίζοντες κακὸν, τὸ μετατίθεσθαι πρὸς τὰ βελτίω. Gal. de opt. doc. gen.

- 90 Ter liefde van mijn' lust. En soo van dusend trecken
 Bleef d' een en d' ander vast; en van dat af en aen
 Bleef ijert lichamelijx in't swart en 't witte staen;
 Een ding dat Armen hadd en schouderen en Beenen,
 Een redelick gestell van 't hoofd af tot de Teenen,
- 95 Soo veel mij duncken moght. En nu stond Boom aen Boom,
 Daer Boom aen Boom sou staen; nu gingh ick inden toom
 Van voor-raed en bescheid, en, hoe 't sich nae moght schicken,
 Ick hiel mijn' plicht voldaeen met gissen en met micken.
¹Soo verr gaet menschen-macht in allerleij belang;
- 100 Beraden, overslaen sijn' volle stade lang,
 Meer eischt men hem vergeefsch. maer 't lang heeft oock sijn' maten:
 Die lang doen kan en magh moet oock eens kunnen laten:
 Is 't overdencken goed, het over dencken niet:
 Hij siet sijn selven uijt die all te lang doorsiet:
- 105 Ons oogh verdrinckt in 't werck daer 't moed in is geswommen,
 En ons vernuft beswijmt gelijk die, hoogh geklommen,
 Met schrick te rugge sien, en weten niet waer heen,
 Om hals en been geheel te brengen naer bene'en.
 Soo raeckt men bijster 's weegs in't soecken van veel' wegghen,
- 110 ²En daer en komt geen end van stadigh overwegen:
 Die altijd willen doen en hebben noijt gedaen;
 'T schael-tongesken moet eens in 't huijsken blijven staen.
 Doe 't kind geboren was, hoe 't afliep met sijn' luren,
 Sijn' swachtels en sijn' wiegh, soud' hier wat langer duren
- 115 Dan 't ijemand lusten moght; en van die eerste jeughd
 En smaken meestendeel maer ouderen de vreughd:
 Vreughd, die de Niewigheid en Hoop alleen doen leven,
 Die self den ouderen ten einde werck begeven;
³Waer op volght ongevoel van wellust, doove plaegh,
- 120 Daer van ick (ick beken't) mijn ^akindsch gedeelte draegh. a. puerile.
 Nu, 't kind is jong geweest, en 't is gebracht aen 't groeijen,
 Aen 't bloeijen metter tijd: 'K hebb' niemand te bemoeijen
 Met wat het tien jaer lang te queecken heeft gekost:

¹ Ne incognita pro cognitis habeamus, hisque temerè assentiamur; quod vitium effugere qui volet (omnes autem velle debent) adhibebit ad considerandas res et tempus et diligentiam. Cic. l. off.

² Μή γὰρ οἰώμεθα τέλος ἡμῶν εἶναι τῶν νῦν, τὴν πάντων ἡμῶν ἀπορίαν. Plat. in Philebo

³ Humanas oblimat copia mentes. Claud. 3. Rapt. Pros.

- De wijsen eten met, de gecken doen den kost.
- 125 Komt, wijsen, eet met mij, ick sal u niet beswaren
 Als met wel-gaere spijs en wel-betaelde waren.
 Ick will u Hofwijck doen aenschouwen, of 't te nacht,
 Gelijck als Duijvels-brood, te voorschijn waer gebracht:
 Jae meer, ick will het u, en mij oock, doen betreden,
- 130 Als waer ons' gisteren een' gansche eew geleden:
 'K will met kinds kinderen goed deelen voor mijn' dood,
 Als waer ick Grootevaer en twee drij mael soo groot.
 Het werldsche besitt en is toch niet als droomen,
 En of't gekomen is, of mogelick te komen,
- 135 'T en is maer binnen ons het ghen' het schijnt of is,
 'T zij bij voor-sieninghen of bij geheugheniss.
 Dus sal dan Hofwijck zijn, neen (wij zijn hondert jaren
 Geboren naer den dagh dat wij geboren waren)
 Dus sien wij Hofwijck staen: Ten Noorden van 't groot spoor
- 140 Nae Voorburgh, 't schoone Dorp (of seght'er, Steedje, voor)
 Light een aensienlijck Bosch in mindere gesneden: N.O.P.
 Vraeght naerde lengde niet bij Roeden of bij Treden;
 Die aenden ingangh staet en siet den uijtgang niet,
 En 't eind is verr genoegh daer 'toogh geen eind en siet.
- 145 Een tamme wilderniss van woeste schicklickheden;
 Soo noemt sich dit vertreck, ter liefde vande Reden
²En gulde middelmaet, die ick soo waerdigh houw.
 Te tamm waer all te stijff, te wild waer all te rouw,
 Daer is wat tuschen tween, dat tweederhands begeeren
- 150 Voldoen kan tamm en wild, en dit door dat vermeeren:
 Gelijck wat etens dorst, wat drinckens honger maeckt,
 Gelijck lang slapen weckt en lang gewaeck vervaeckt.
 Den tammen lust voldoen vier wonderlicke dreven O.P.
 Van Eicken saegbaer hout, van Boomen die daer streven
- 155 Om dicke bij der aerd, om hooghten inde lucht,
 Om breedten onder weegh en groen en koel gerucht.
 'K hebb saegbaer hout genoemt: maer laet het niemand waghen

¹ Exigua pars est vitæ quam nos viuiamus. Sen. de Breu. Præteritum tempus pro modo suo longum, futurum autem infinitum est. præsens tempus breue, et semper in partem utramque mutabile, cum et à præterito relinquatur, et transeat in futurum. Eumen. Rhet. Paneg. Const.

² Μηδὲν ὑπὲρ τὸ μέτρον. Anth. l. 4. Πάντων μέσ' ἄριστα. Theogn. Μηδὲν ἄγαν, τῶν ἑπτα σοφῶν ὁ σοφώτατος εἶπεν. Anth. l. 2.

Mijn *Trouw*-verlaet t' ontdoen, mijn' dreven om te saghen.
 Daer's Pottgeld, soo men 't heet; siet dit voor Poot-geld aen.
 160 Ick segg' het eew voor eew, kinds kinderen, laet staen,
 En brandt of warmt u niet aen hout dat ick hiet waschen:
 Ondanckbaer erffeniss en is niet af te waschen:
 Ten minsten moet hij doen het gheen de Sterver hiet,
 Die't leven door hem kreegh en van sijn' sweet geniet.
 165 Twee dinghen scheid ick uijt, het derde moet ick dulden:
 Onschuldigh Brood-gebreck sal u voor eerst ontschulden:
 Den allerlesten nood is buijten alle wett;
 Gods Coningh heeft sijn maegh met Autaer-brood ontsett:
 Maer welvaert doll gespilt is verr van mijn medooghen:
 170 Hij is noijt bijstand waerd die noijt heeft willen dooghen.
 Daer aen volght ouderdom van Eicken die vergaen:
 Men spaertse te vergeefs die niet en kunnen staen.
 Maer daer den ouden stamm ontstaet, staet haest een jonge:
 Soo sal mijn na-kinds kind, schoon ick het niet bedonge,
 175 Gedencken, daer een mann in't vechten werdt gevelt,
 Dat daet'lick inde rij een versch mann werdt herstelt.
 'Oock staet de wereld soo; die schael moet even drijven;
 Pas soo veel schepsels niew verschijnen als ontlijven;
 Of 't waer een le'eghe wer'ld, daer in wij Borgers zijn,
 180 Of lang waers' overkropt, geborsten van de pijn.
 'Tlest (dat ick lijden moet) is 'tallgemeene lijden
 Van 's Vaderlands verderf. Staen die bebloedde tijden
 In 'teewighe beschick van Gods voorsienigheid:
 Moet Holland eens niet zijn, of Niet zijn; is't geseit
 185 Bij, Diens sien seggen is, en seggen doen, en heden
 En morghen 'tselvede punt, dat Holland weer bestreden,
 Weer overstreden zij, weer werdde soo het was,
 Doe 't in sijn' kolen smoockt' en smoorden in sijn' ass;
 Moet dat rad noch eens om; broeijt Spagnen noch een' toeleg
 190 Van Thiende-penningh-dwangh, en leght het maer de roe wegh
 Tot dat het onvoorsiens sijn' geesseling hervatt',
 En drijv' ons tot den keur van Mutsaerd en van Rad,
 Of van versworen trouw en van versaeckt gevoelen;
 Sal sich dat heete bloed noch eens op 't onse koelen;

Fideicommissum.

¹ Obserua orbem rerum in se remeantium. videbis in hoc mundo nihil extingui. Sen. ep. 36.

195 (God zij genadigher, en weer' den droeven dagh)
 Dan is mijn will geen will; en, als heel Holland lagh,
 En waer 't niet redelick dat Hofwijck over end stond;
 Van nu af schrabb ick uijt wat in mijn Testament stond:
 Als 't Vaderland vergaet zijn mijn' voor-sorghen uijt;
 200 'Tis reden dat de vracht versincke met de schuijt.
 Soo zijnt vier dreven dan, en altoos weer vier dreven,
 Die 't Bosch verr en naer bij sijn prachtighst aensien geven.
 Als ick soo spreken magh, van bijds viermael 't Voorhout,
 Van verre 't hooge groen van 't Mast en Liesen Hout,
 205 Breda vergeve mij en oock den Haegh dit roemen,
 Hier derv ick 't Eickenloof bij 't Lindenblad wel noemen:
 Daer sien ick niet als Mast, en Eick, en Elst en Berck;
 Tot mijnent 't selve groen, en even 't selve werck.
 Hier buijg ick voor Breda; mijn' Masten zijn haer' kind'ren:
 210 'T heeft Frederick belieft sijn Houtgewasch te mind'ren,
 Om 't mijne te versien: 't zijn Jofferen van 't Land,
 Mijns Vaders Vaderland, die ick hebb voortgeplant:
 'K segg Jofferen, noch eens: 'k mochts' ed'le wijfjes noemen;
 Bredaesche Wijfjes, jae; maer die ick derve roemen
 215 Op Hofwijck Haeghs gemaect te hebben en Hof-wijs:
 Daer warren s' onder een als overgroeijend rijs:
 Hier staen sij zedighlick en proncken daer sij stonden,
 Does' eerst verhijlickten aen't Sand-schap mijner gronden:
 Daer staens' in't wild gerucht van kinders kind'ren; hier
 220 Als Maegden, sonder meid of kinderen getier.
 'K laet ijeder overslaen welck' zijn de liefste gasten,
 Gevolgde of ongevolgd': ick derf't niet ondertasten;
 Men krijgther sulck' en sulck', en houdt sich wel te vre'en,
 Maer, heeft uw gast geen' sleep van aenhangh, soeckt'er geen.
 225 Dit volckjen hebb ick t'huijs gehaelt, als kale wichten,
 En vander jeughd gefockt en voor mij leeren swichten.
 Neemt dat ick Rhee of Hind gerooft hebb uijt het wald,
 En in mijn' wildbaen ruijm en lieflick gestalt.
 Soo ben ick altoos t' huijs, en altijd bij de Dieren,
 230 Die t' harent mensch noch Beest, maer mij tot mijnent vieren.
 Neemt dat ick uijt Brasil Tapouijers hebb' ontleent,
 En blinde Heidenen met Christen melck gespeent:
 'T is swart volck, maer dat swart is vell-diep, en van binnen

- Maeck ickse mijns gelijk; dienstbaer in blancke sinnen:
- 235 Soo passens' op 't gemack van diese voedt en houdt.
 Soo doen mijn' Bruijntjens oock, mijn Wijfjens uijt het woud:
 Besiet hoe vriendelick sij mij staen en beluijmen:
 Als seiden sij, Landsheer, geniet ons' groene pluijmen;
 Is 't heet, wij keeren u 't beswaren van den dagh; Τὸ βάρος τῆς ἡμέρας, Math. 20. 12.
- 240 Is't koud, wij decken u voor all dat nijpen magh,
 En onse dienstbaerheid hanght aen geen' Jaer-getijden;
 Daer dient 'er bij de Maend; wij konnen doen en lijden
 Het rond jaer uijt en in met eenerleij gelaet
 Wat Eicken, 'tstercke blad, nauw 's somers uijt en staet;
- 245 Ja, dese trouw munt uijt en spant haer fierste krachten
 In't felste vande locht, in't langste vande nachten:
 Maeckt staet op vrienden, die op voorspoed niet en gaen,
 Maer inden tegenspoed als kop're muren staen.
S.S.
- 250 Twee troppen tell ick hier die sulcken tale spreken,
 En kruijsweeghs over een mijn Bosch in vieren breken.
 Soo most de deeling zijn; dat weet de minste Cock,
 En all dat oijt ontsagh eens Hovemeesters stock.
 Twee Schot'len eener Sopp op eene rij te schicken?
 Daer soud' een' swanger Vrouw, jae berghen van verschricken:
- 255 Ten minsten slaet het een den hongers lust ter neer.
 Soo fier is 't keel-gat self, soo speelt het oock den Heer:
 Ick swijgh van andere, die oock haer weetjen weten,
 En houden haer gebruijck soo kostelick als eten.
 'K hebb dan op 't Cruijs gepast, gelijk 't de Dis-konst noemt:
- 260 En vraeght ghij of ick 's mij met reden hebb beroemt?
 Lett op den overhoeck; ghij vindt hem naer den regel
 In evenredigheit soo vierkant als een tegel:
 Dat doet een eicken block, verstaet een perck van groen, T.
 Daer Eickjens Nutt, Vermaeck en Heerlickheid voldoen;
- 265 Hegh-houtje recht en kromm, dat om de seven jaren
 Sijn' Meester leert hoe soet genieten is en sparen,
 (Elck inde middelmaet en ten besetten tijd)
 Hoe goet een Kleedsel is dat dient en niet en slijt,
 Dat, zijnde, warm en koel, niet zijnde, warm kan maken.
- 270/1 Soo doen mijn Eickentjens; Ick laet het noorder guer
 Sijn scherpste buijen toe, mijn groene dack en muer
 Belett mij wederzijds het sweeten en het beven:

¹En inde leckernij van dit staegh-stervend leven
 275 Hebb ick altoos getelt het dobbele geniet
 Van ijct verheughelix op 't kantjen van 't verdriet;
 Op 't kantjen sonder schroom; soo dat vast and're smaken
 Het ghene mij genaect en niet en kan geraken.
 'T zij goed' of quade sinn, ick voel mijn' voorspoed bet,
 280 Als ijemands tegenspoed daer nevens werdt gesett.
²Ick scheppe geen vermaeck in mijnes naesten lijden;
 Maer, als hij 't lijden moet, soo kan ick mij verblijden
 In dat ick 't niet en lij. Geeft mij een blockje land;
 Een Eiland als een' vuijst, bezeet van allen kant;
 285 Bezeet van sulcken diep, dat op het minste blasen,
 Sijn' holle baren stouwt gelijk de groote Dwasen,
 Die met bergh over bergh ten Hemel wilden gaen,
 En grijpen naer de Sonn en treden op de Maen;
 Geeft mij dat Eijland rijck van Beemden en van Koren,
 290 Geeft mij een huijs daerin om weelde te bekoren,
 Geeft mij Bosch om dat Huijs, en langs mijn steile strand
 Off opgeworpen hout, of uijt de konst geplantt;
 Siet mij daer wandelen vrij vanden brand van 't Zuijen,
 Van Oost en Wester vlaegh en vande Noorder buijen;
 295 Siet mij daer sorgeloos van d' een' en d' ander hoeck
 Vertreden mijn gepeins, of oock een beter Boeck,
 Eens wijsen mans gepeins, terwijl een' vloot van Zeilen,
 Die storm en holle Zee den anderen toe keilen
 Gedreight werdt gangh voor gangh met 's levens lesten crack
 300 Op mijner Stranden klipp; denckt of ick mijn gemack
³Afsteken sie als witt bij 't swart van die elende;
 Denckt of ick mij rondom, als in mijn' roosen, wende;
 Terwijl dat arme volck de handen van 't geschrobb
 Van touw en takel zeer ten duijst'ren hemel op
 305 Met kromme knijen streckt: ⁴denckt of 't mijn' lust verdobbelt

¹ Τί τούτου χάριμα μείζον ἄν λάβοις ποτέ Τοῦ γῆς ἐπιψάυσανθ' ὑπὸ στέγη πυκνῆ πυκνᾶς ἀκοῦσαι ψεκᾶδος ἐυδουση φρενί Soph. ap. Stob.

² Non quia vexari quenquam est jucunda voluptas, sed quibus ipse malis careas, quia cernere suaue est. Lucret. lib. 2.

³ Suaue mari in magno, turbantibus æquora ventis E terra magnum alterius spectare laborem. Lucr. lib. 2. Curæ est sua cuique voluptas: Hæc quoque ab alterius grata dolore venit. Ouid.

⁴ Ως ἡδὺ τὴν θάλατταν ἄποθεν γῆς ὄραν, Ω μῆτηρ, ἐστι, μὴ πλέοντα μηδαμῶς. Menand.

Dat ick soo veiligh sitt, en mijns gelijk soo tobbelt,
 Soo dobbelt om sijn lijf. Soo gaet het allerweeghs,
 Hoe dichter onlust is bij wellust, hoe meer deeghs.
 En soo doet Vrouw Natuer, in vele van haer' wercken,
 310 Het wederstrijdighe door 't strijdighe verstercken:
 Soo werdt de kelder warm als 't ijs in 't water leit,
 Soo werdt de kelder kout als 't Somer-veld verheidt:
 Soo sitt ick in mijn' Kluijs, van Eicken, in mijn Kluijsje,
 In mijn' gevonden hoeck, mijn ongevonden huijsje;
 315 Hoe 't buijten bangher brandt, hoe koeler en min bangh,
 Hoe 't buijten wilder waeijt, hoe louwer, inden drang
 Van blaertjens die ick hoor rondom mij henen ruijschen,
 Maer als de baren doen die op mijn' klippen bruijschen,
 En doen mij minder leed dan of sij 't niet en de'en,
 320 ¹Om dat ick ongemack verneem en lijde's geen.
 Wat scheelt het of mij dit een Bosjen of een Boss doet?
 Wie leeft van overschot? De weide die den Oss voedt
 Is voor hem all' de werl'd, en hondert merghen gras
 En doet hem niet meer nuts dan oft'er niet en was;
 325 En duijsend roeden Houts en sou mij niet meer strecken,
 Dan minder, die mij hier verlustigen en decken.
 Kost ijeder dat verstaen, wat waer de giericheid
 In haer holl kaeck-gebeent een schoon gebitt geleit?
 Noch werdt mijn' kleinicheid geboett met ander voordeel:
 330 De mensch is altoos mensch; neemt rijp en onrijp oordeel,
 Neemt sinnen oud of jongh; soo menigh als wij zijn
²Veranderen geeft vreughd, en, niet verand'rens pijn.
 Die vreughd is in mijn' macht, die pijn kan ick schouwen,
 Soo haest mijn' keure mij will schijnen te berouwen;
 335 ³Gelijck de siecke mann het eene Bedd verveelt,
 Tot dat hij 't ander proeft, en dat het niet en scheelt
 Van 't eerste sijn gemack. soo ruijl ick Berck voor Eicken,
 En Elst voor Bercken-bosch. Beij kan ick soo bereicken,
 Dat dit voor onder, dat voor opper-kleed verstreckt,

¹ Meâ sine parte pericli. Lucr. 2.

² Dulcis mixtura bonorum. Corn. Gall. El. 1

³ Sunt enim quaedam, quæ corpus quoque nostrum cum quodam dolore delectant: ut versare se, et mutare nondum fessum latus, et alio atque alio positu ventilari. Sen. d. Tranq.

- 340 Dat ghen' als mantel, dit als Broeck en Wambas dect.
 De Bercken staen om mij als Toortsen, die in Kercken
 Niet half soo dienstigh staen en druijpen op de Sercken, V.
 Blanck-stammigh is de Boom, gelijk 't wasch vande Bij
 Sijn maker werdt onthaelt; noch is't veel dat ick 't sie;
- 345 Soo duijster is 't in 't groen, soo groen is't in den duijster;
 Den duijster, daer ontrent de flickerigste luijster
 Van Wolle-weverij, die t' huijs mijn' muren dect,
 Nau voor een schaduwe van somer-groente streckt.
 Wat magh de sotte konst haer selven onderwinden?
- 350 'Haer uijterste geweld is qualick werck van blinden
 Bij 't minste Bercken-blad, den minsten Elsen-tack,
 Mijn' muer-tapijten hier, mijn' sold'ring en mijn dack.
 In dese wonderen bergh ick de soetigheden
 Van mijn' gesnoepten tijd: hier spreek ick met de reden,
- 355 Met mij, met d' eenigheid, met vrienden verr van mij,
 Met eewen, goed of quaed, te komen, of verbij:
 Maer 't is altoos geen ernst: ickoord'er oock wel spreken:
 Soo sich een vriend met mij in't groene komt verstemen,
 En op de prate-banck van zoden daer geplantt
- 360 Sijn' uertjens wagen will en helpense van kant.
 Neemt een' gelijckeniss tot keers-licht van mijn' reden:
 De Peerel-vischer duijckt tot dat hij gansch beneden
 Den Bodem vande Cuyp die 't zilte Zee-natt houdt
 Geluckelick betreedt en als sijn' acker bouwt.
- 365 Daer tast en grabbelt hij naer Oesters, die haer' schalen
 En daer sij groot af gaen sijns lijfs gevaer betalen:
 Maer 't is niet altoos prijs in sulcken Loterij;
 De Nieten zijn te veel: noch is de vischer blij,
 Als baet bij lasten komt, en d' een den ander' draghen.
- 370 Die in mijn' groene Meer met mij den brand der daghen,
 Of booser weer ontsitt, is hier als op den grond
 Van een' ontstelde Zee: de baren, boven rond,
 Gaen als't den wind behaeght; beneden is't still water;
 Daer soeck ick Peerelen, ick en mijn mede-prater;
- 375 Maer beter Peerelen dan daer den Indiaen

¹ Οὐδὲ Σολομών ὡς ἐν τούτων Math. 6.29.

Sijn' adem om verkracht, en hanghts' ons Vrouw-volck aen;
 Die kralen zijn maer kalck: bij d' onse niet te tellen,
 Bij d' onse maer Aijuijn van schilferen en vellen,
 Bij d' onse maer Schotsch goed. Ons' peerelen zijn puijck
 380 Van deughd of wetenschapp; bei dingen van gebruijck;
 Die soecken wij in't still, in't groen diep mijner baren,
 Mijn' Zee van bladeren, die wij wel hooren baren
 En ruijschen over ons, maer die ons niet en deert.
 Daer vischen wij somtijds ijert dat ons sticht of leert;
 385 Daer mischen wij somtijds dat stichten kan of leeren;
¹Gedachten gaen als wind, en buijtelen en keeren,
 En springen Oost uijt West, eer dat hij 't weet die denckt,
 Eer dat hij met een oogh of met een oogh-scheel wenckt:
²Soo sliptmen lichtelick van goed' in slechter sinnen,
 390 Die dan uijt d' eene webb een' andere verspinnen,
 En warren in een' knoop van soete vodderij.
 Dat's dan een mis-slagh van verloren Visscherij,
 Een' Schotsche Peerel, of een' Oester-schelp die holl is:
 Soo komt het dat de mensch strax zedigh en strax doll is:
 395 Jae, neemt van 'tstadighste; 't schijnt levend vleesch en bloed
 En all de menschlickheid beweeght bij ebb en vloed:
 Ernst will getempert zijn, jock wilder onder wesen:
 Ick hebb het soo gesien, ick hebb het soo gelesen;
 Wij zijn geen' Engelen: de Reden doet haer best,
 400 Maer 't wispeltureloos en komt niet als op 't lest.
     'K will uijt mijn' Bossjens niet; daer is noch wat te hooren.
 Is't mogelick voorbij, het tuijt noch in mijn' ooren.
 'K spreek van geen' Nachtegael; die heeft'er oock sijn nest,
 En maeckt'er meer geschals dan all' de vlugge rest:
 405 'K spreek van gevogelte met kostelicker Veeren,
 Veel aerdiger gebeckt en in veel langer kleeren.
     Voor allen noem ick een' *VTRICIA* voor all,
 Ons' Swaen, of ons' Swaeninn, of hoemen s' heeten sal.
 Die hebb ick hier gehoort, die dunckt mij noch te hooren,
 410 Die hebb ick hier gesien de Nachtegalen stooren,

¹ Τάχιστον νοῦς, διὰ παντὸς γὰρ τρέχει. Thales ap. Laert. lib. 1. Animo nihil non eodem quo intendit momento peruium est, sideribus velociori. Sen. 2. de Benef.

² Difficillimum est sobriam invenire mentem, et quæ suis jugiter intenta sit objectis. Max. Tyr. diss. 1.

Gelijck de Morgenstond de fierste Sterren stoort,
 En houdt alleen het Veld en vleidt sich met die moord,
 En pronckt met dat gesagh. Aensienlixte der Vrouwen,
 Aenhoorlixte daer toe; ick hebb't soo wel onthouwen
 415 Wat dat ghij schoon geschals gemaect hebt in dit groen,
 In dit still-wilde louw, dat ick't u noch hoor doen,
 Noch voor de waerheid houw, dat van mijn' beste boomen
 De beste naer uw' keel mijn Bosch in zijn gekomen,
 Noch voor mirakel hou hoe 't mog'lick is geweest
 420 Dat daer gelegert hebb' soo velerhande Beest
 Als ghij d'er hebt gelockt; waer d' Olijfantten stonden,
 Waer Dromedarisen en Kemels ruijmtte vonden,
 Waer d' Esel en de Bock, het Vercken en den Uijl,
 Want, liegh ick van haer' komst soo valt d' historij vuijl,
 425 Die haer' komst van eertijds op 't spel der Grieksche velen
 De wereld heeft verthoont met min gewelds van kelen.
 Maer ick verdien geloof van't Vercken en den Bock,
 Van d' Esel en den Uijl, die uw gesangh betrock;
 Daer hebb ick menighmael getuijgh af moeten wesen,
 430 En schrick'er nu noch voor, en voel mijn haer geresen,
 Als 't mij te voren komt, 't onlijdelick gehoor
¹Van Beesten Mensch-gelijck, dat's menschen sonder oor.
 Sij staen mij in den wegh, sij wegen mij op 't herte,
 En, zijn sij onvernoeght, drij vierendeel der smerte
 435 Gevoel ick ruijm en suer: sij wenschen sich 't gat uijt,
 Ick wensch haer daer geen' tang gekent werdt uijt een Luijt.
 Men wenscht haer inde Hell; maer ick en ben soo fell niet;
 Daer is een ander Hell, of die wat naer de Hell siet,
 De boven-aerdsche Hell, de Hell van misverstand,
 440 Van Kercken-scheuringhen, van twist in stadt en Land,
 Van onminn tuschen Bloed en Swagerschap om erf-quaed,
 Dat heden erf-goed heet; en all dat op den Kerf-staet
 Van tweespalds vuijl bedrijf: daer voegense wel bij,
 En 't scheel is wel gedeelt; Sij vrolick en ick blij:
 445 Nu is 't geselschap goed, wij sonder haer gebleven,
 Sij sonder ons gegaen in't soetste van haer leven,

¹ Ὅσσα δὲ μὴ πεφίληκε Ζεῦς, ἀτύζονται βοῶν Πιερίδων αἰόντα. Pind. Pyth. Od. 1.

In't ewigh misgeluid van tweeklancks wreede snaer.
 'T is onbezeffelick, 't is grouwelick, maer waer,
 Daer zijns' aen't hooghste lot van haer' bevallickheden:
 450 En, als men 't overslaet, het heeft deselve reden,
 Goed mengelmoes van smaeck, van reuck, van Verw, van toon,
 Dat is het uijterste van menschen-mog'lick schoon,
 Te schouwen met een' haet die niet en is om soenen.
 Wat seght ghij, * * * die van 't hoofd tot de schoenen
 455 Verstand en reden zijt, die ick soo veel betrouw,
 Dat ick, wat u mishaeht, voor onbevallick houw;
 Dat ick toon toons genoot, en snaer op snaer gespannen
 Mijn oor betrecken laet om datse 't uw vermannen;
 Wat seght ghij vanden aerd van menschen die noch snaer,
 460 Noch keel-werck meer en smaectt dan of het houtskool waer;
 Wat seght ghij van uw Luijt, uw' boogh en uw' Clauwieren,
 Die uw' thien vingeren soo weten te bestieren,
 Dat, waer ick meester van thien sinnen tot de vijf,
 Sij roerden in mij om het mergh van Ziel en lijf;
 465 Is 't walgelick gerecht, is't voedsel om vermuijlen?
 Ghij schrickt van eighen lof met eighen lof te vuijlen:
 Ghij weet het, maer uw deughd waer ondeughd en wat meer,
 Soo sij maer scheen den prijs te weten van haer' eer.
 Weet ghij 't dan ongeseght; Ick weet het en wil't seggen:
 470 De reden moet hun selfs dwers inden weghe leggen,
 Die d' evenredenheid van toonen, uw of mijn',
 Of schuppen met vermaeck, of herbergen met pijn.
 Want (tuschen ons alleen) wat schroom ick goed te vinden
 Dat u bevallen kan? ick ben niet vandie blinden
 475 Die 't niet en zijn als t' huijs: maer, nu ghij 't seght, is't waer,
 Daer is, ten minsten, wat verdrag'hlicks in mijn snaer;
 En d' een nakomeling of d' ander sal 't gestanden,
 Somwijlen hebb ick ijets gebaert uijt hoofd of handen,
 Dat tegens d' opspraeck moght: en daer weet Sion van,
 480 En dien ick 't heiligh lied hebb na gebootst, Gods mann,
 De man na 's Heeren hert; en, die wat nau kan keuren,
 Sal mog'lick oordeelen dat sulck een slagh van neuren
 Op sulcke woorden past; en, als ick 't seggen moght,
 Dat geen bevallicker geweld en is bedocht

485 Om't sterck en 't liefflick van 's Coninghs diep bewegen
 Ten naesten bij te gaen en billijck nae te plegen.
 Nu will ick uijt het Bosch; het stinckt'er naer mijn' mond
 En die naer eighen roem, die noijt mond wel en stond.
 Maer seggen blijft geseght; of't waerheid is, of loghen,
 490 Of 't witt is of geen Doel, die pijl is afgevlogen.
 Heij! daer ick pijlen noem en magh ick noch niet wegh:
 'K hebb noch meer wederwercks ten Noorden vanden wegh.
 Geburen in 't Zuijd-west, beleefde Mann en vrouwen,
 Leen-volger vanden naem die niet en sal verouwen,
 495 Soo lang daer Hoonarts zijn van ondeughd, die den lof
 Uws Vaders machtigh zijn te scheiden uijt sijn stof:
 Gebuer en soet gesinn, weest doenders en weest tuijghen;
 Brenght pijl en koker toe, laet Spaensche Bogen buijgen,
 En beter' Engelsche dan daer men heden siet
 500 Dat Vader met naer Soon en Soon naer Vader schiet:
 Ons lust geen Menschen-vleesch te priemen of te scheuren;
 Ick wacht u voor een' Doel dien 't beter kan gebeuren
 Dan Heilig Bastiaen, te lijden sonder pijn;
 Als wijse lien, gequetst en niet geraeckt te zijn,
 505 Veel' scheuten uijt te staen, en willense niet voelen:
 Mijn Doel is als een Bergh, mijn Bergh is als een Doelen, R.
 Of een' de hand versaect', of mogelijk de Boogh,
 Of een' een tamme Pijl gelijk een Wild' ontvloogh,
 Daer's borghe voor de schand; 't is hier meer konst te missen,
 510 Dan elders op't vierkant van sess voet doels te gissen;
 'T is altoos, penn of lapp, of witt, of emmers Bergh.
 Denckt dat men u wat gelds in blinde loting vergh:
 All treckt ghij veeltijds mis, 't is troostelick om hooren,
 Dat die het sijne mist niet all en heeft verloren;
 515 Een Doosjen is een Niet, een Spiegeltjen, een Spell,
 Maer, als 't maer wat en is, all is 't geen Wat, 't is wel.
 God selver neemt het soo: wij micken op sijn' Wetten,
 En treffen nu en dan: maer, met het minst versetten,
 Wild zijn de schoten, wild, en wijd van't Heiligh witt;
 520 Maer hij, die voll Gerechts en voll Medoogens sitt,
 Hoofd-richter van sijn mensch, sijn schepsel, duijdt den mis-schoot
 Van een wel-meenend hert, als of het wel en wiss schoot.

¹Hoe komt de mensch soo wijs, of liever hoe soo geck,
 Hoe spant hij sulcken oogh, soo vinnigh, in't gebreck
 525 Van sijns gelijcken vat: ²will die geen' mis-slagh dulden,
 Die dag'lix seggen moet, vergeeft ons onse schulden?
³T is wonder, een blind man die stadigh valt of dwaelt,
 Is d' eerste die sijn' Broer, sijn blinden Broer, behaelt.
 Is 't speeltjen op sijn hoogst. en zijn wij moe geschoten?
 530 O neen, 't is op sijn laegst: mijn' lieve Schutt-genoten,
 Siet steiler inde locht; wij hebben schooner werck.
 Daer staet'er een in spijt van 't haentje vande Kerck,
 Ten einde van een' steng, en drilt als of hij leefde
 En sijn gevaer verstond en voor ons' pijlen beefde:
 535 Hij schreewde, waer hij niet een Papegaeij van hout,
 En waer veel liever in een' warme koj gekrouwt,
 Dan dus van onderen gepeutert in sijn' veeren:
 Hem moeten wij te lijf, die 't niet en kan magh 't leeren;
 De Kempen konnen 't wel en all de Meijerij;
 540 Ten minsten is het geen' verboden weijerij:
 De wett seght, veer met veer; wij nemen't niet soo teertjens,
 Het komt ten naesten bij, 't is hout met hout, en veertjens.
 Daer light hij: wat een' vreughd! wat kan daer tegen op?
 Daer 's een onnoosel beest geresen tot den topp,
 545 En uijt den topp gelicht: zijn't niet ons' oude perten?
⁴T hoogh doet ons seer in't oogh: strax trecken wij't ter herten,
 En wenschen't naer om laegh: rijst ijemand in geluck
 Van eeren? halsenwerck, 't is ijeder een sijn stuck,
 Ten minsten met fenijn van nijdighe gedachten
 550 Te schieten naer sijn vlagg, en op sijn' vall te wachten;
⁵Als of't ons beter ging in ijemands minder wel:

¹ Det ille veniam facile cui venia est opus. Sen. Clyt. Faciet nos moderatiores respectu nostri, si consuluerimus nos: numquid et ipsi tale quid commisimus? numquid sic errauimus? Sen. 2. de Ir.

² Veniam ergo alienis peccatis demus, ut nostris impetremus; remittamus, ut vicissim nobis remitti postulemus. Greg. Naz. or. 17.

³ Aliena vitia in oculis habemus, à tergo nostra sunt. Sen. de Ir.

⁴ Πάν τὸ ὑπεραίρον τινὰς καὶ ζηλοῦται καὶ φθονεῖται. Caes. ap. Dion. lib. 38. Summa petit liuor. Ouid. de Rem. Invidiâ, ceu fulmine, summa vaporant Plerumque et quæ sunt alijs magis edita cumque. Lucr. lib. 5. Assidua eminentis fortunæ comes inuidia est, altissimisque adhaeret. Paterc. Ὁ εὐτυχῶν ὁμοίως καὶ τὸν μισοῦντα λυπεῖ καὶ τὸν φθονοῦντα. Plut. de Inu. Οὐ μόνον φθόνοσ, ἀλλ' οἶον ὀργή τις ἐκκαίεται πρὸς τοὺς εὐτυχοῦντας. Polyb. lib. 9. Πολλοὶ μὲν ἀτυχοῦσι τοῖς φίλοις συνάχθονται, κάλῳς δὲ πρᾶττουσι φθονοῦσι. Isocr. ad Dem.

⁵ Alienis delectari malis voluptas inhumana est. Sen. de Tranq.

En, als men't seggen magh, daer springht'er uijt haer vell
 Van vreughden, als een valt die haer, wat hoogh verheven,
 Een' nijd-bleijn in haer oogh onschuldigh hebb' gegeven:
 555 En laet ons op den wegh sien struijck'len bij gevall
 Die't niet verdient en heeft, wij lacchen om den vall.
 Hoe d' ongerechtigheid haer selfs weet te bekeuren!
 Wij grimmen om dien lacch als 't ons komt te gebeuren.
 Bekeur ick dan 't gelacch van onse wilde vreughd
 560 Van ons getuijmelt beest? ô neen, ick prijs de deughd
 Des Schutters dien sijn pijl, sijn' pees, sijn' boogh, sijn' ooghen,
 Sijn' taeije Zenuwen voor die reis niet bedrogen.
 Meer sal ick 't prijzen, meer, als 't noch en noch een' mael,
 En noch een' mael geschiet: nu hang ick't inde schael,
 565 Of 't heele konst of half, of 't half geluck of heel is.
 'Ick tast aen dese stropp, om dat 't mijn' eigen keel is
 Die ick 'er met benauw: wie ghij mij kent of niet,
 Mistrouwt het weinighe dat m' aen mij hoort of siet;
 'K hebb wel een Papegaeij een' vleugel af geschoren
 570 Met een bevallijck woord: (of sulcken slagh van ooren
 Vernam het dien't beviel.) och armen! maer 't is mis,
 Soo 't mij te voller eer oijt toegerekent is:
 'T gevall heeft mé gedaen; en die 't mij noch eens verghde,
 En noch eens, en noch eens, souw sien hoe ick mij berghde,
 575 En in mijn selven doock, daer 't holl is, als een vat
 Dat van een klopjen bomt, en laedt noch droogh noch natt.
 'T en is geen achterklapp; ick segh 't voor Sonn en Sterren;
 Wanneer ick in't gedoen der menschen kom te werren,
 'K sie menigh averechts vooroordeel op het pad:
 580 'K sie groot geluck betracht, en even op gevatt
 Of 't groote wijsheid waer; 'k sie uijtkomste van saken,
 Of s' uijt den Hemel viel en stortte door de daken:
 'K sie de geluckighe, daer 't soo op Solder leeckt,
 Voor d' allerkloeckste gaen, daer niet aen en gebreeckt:
 585 En God weet hoe 't 'er staet, en of sij niet en dachten,

¹ Quod homines de alijs libentissimè faciunt, de te apud te malè existima. Sen. ep. 68.

² Πολλοί ἤδη τινές οὐκ ὀρθῶς ἐπιχειρήσαντες, δόξαν, ὅτι ἐπιτυχεῖς αὐτῶν ἐγένοντο, εὐβουλίας ἔσχον. Dion. Cass. l. 45. Ταῖς γὰρ δὴ τύχαις ἀεὶ τὰς δόξας ἐπὶ τοῖς πρότερον βεβουλευμένοις συμμεταβάλλεσθαι φιλοῦσιν ἄνθρωποι. Procop. Vand. Hoc plerumque facimus, ut consilia euentis ponderemus; et cui bene quid processerit, multum illum prouidisse, cui secus, nihil sensisse dicamus. Cic. pro Rab.

Sij waren aende Caep als sij 't voor Java brachten.
 Wel toch! tot Java toe? eij siet, hoe vlieght de wind
 Van menschen-mijmeringh. hoe vind ick my versint!
 Ick maeck den Wijsen mann, den Doctor en den Leeraer,
 590 Oud Schoolkind, maer, och Heer, in 't voorste van mijn leer-jaer;
 Ick sie suer buijtens tijds, 't is aengenaem en fraeij;
 'K stoof soute saucen tot een houte Papegaeij.
 Nu, Buer-volck, voor de moeijt vand' onlust, weest te vreden
 Een tredjen min of meer mijn Berg-werck op te treden:
 595 Ghij zijt in't vlack voldaan, de nieuwicheid van't hoogh
 Sal uw' vermoeyden voet ontmoeyen door uw oogh.
 Mijn noem ick't sonder roem, of met roem, een van beiden;
 Sijn' afkomst is bekent en van mij niet te scheiden,
 (Sijn' opkomst seid' ick best) ten kortsten uijtgeseit,
 600 'T en is geen Bergh van weeld', maer van Barmherticheid:
 Erbarmt u van't verhael: Ick most barmhertigh wesen
 En komense te hulp, die met haer quijnend wesen
 Met eenen voet in't graf (soo staen sij trouwens noch,
 Mijn' Eicken) riepen, moord, van't schadelick bedrogh
 605 Dat haer, op hoop van winst, uijt Eickens waerde gronden
 In't sand bracht, daerse nu soo stierven als sij stonden;
 In 't Rood Sand, soo ick meen, de Turf-asch vande hell,
 Die noch brandt nae haer dood, en is als Koël, soo fell.
 Soo stonden Boom voor Boom, als ick, op heete kolen;
 610 En aen haer' kruijnen bleêck het roosten van haer' solen:
 'Tfenijn diend' onder uijt: 't en diende niet; het most:
 Wie kond'er tegenstaen? de Reden zaid't, en Post;
 Post, die de reden heeft veel meer roems doen bereijcken,
 In 't stellen van soo veel Pilaren schier als eicken,
 615 Dan hem van Hofwijck komt, sijn vormsel niettemin,
 Gevroeuvrouwt door sijn Penn, met dat het uijt den sinn,
 Den reden-rijcken sinn van *CAMPEN* wierdt geboren,
 Van Campen, dien die eer voor eewigh toe sal hooren
 Van 't blinde Nederlands mis-bouwende gesicht
 620 De vuijle Gotsche schell te hebben afgelicht.
 Sijn' Reden seid' het mé: 't vergift most uijt der aerden;
 De mijne seid't'er bij: flux waghens en flux paerden,
 Bij dusenden, niet min, die mij van dat geweld
 Ontlasten voor mijn' rust, voor mijn' lust en mijn geld.

- 625 Nu was de Hell berooft en all' de boosheid boven:
 Waer henen met het vuijl? het hadd ons overstoven
 En weer op nieuws verra'en, 't en waer ick 't meester was.
 Mijn' bueren vraegden wel naer Sand, maer naer geen' Ass.
 Soo keerde Nood in Deughd: 'k most bergen wat ick roeijde:
- 630 Dat bergen wierd een Bergh die tot des' hooghde groeijde. R.
 Wild most hij daer niet zijn: eerst wierd hij onder tamm,
 Met dat ick hem besnoeijde en hier gaf en daer nam;
 Flux wierd hij klokke-rond, gelijk 't spoor van een' passer.
 Bewaren is meer konst dan krijgen is: hij wass'er,
- 635 Hij most behouden zijn. Ick vong hem in dit nett,
 In dese groene Muts; die werdt hem opgesett,
 Als gaende nu te bedd om slapers-wijz te dienen,
 Met grass en bloemekens. nu geef ick het in tienem,
 Dit raedzel, wie het zij, die 't van mij niet en weet,
- 640 Hoe 't innerst ingewand van desen Schoon-schijn heet.
 Van buijten staet hij groen en soeckt mij te believein
 Met kruidjens velerhand gespeckt met Matelieven;
 Van binnen is hij ross, verrader-lijck; of rood
 Van schaemte: 'Lett daer op, ghij die een' swacke boot
- 645 Door 's Werelds baren voert: daer moeten sich, niet Bergen, occurunt.
 Maer menschen als mijn Bergh, die binnen alles bergen
 Wat boos en on-recht heet, van buijten in een' schijn
 Die haer meer Engelen dan Menschen maeckt te zijn.
 Schrickt oock wat voor rood sand, ghij Groene-wambas-kalven,
- 650 Die u heel meesters houdt en niet en weet ten halven:
 De Bergjens die ghij vleidt zijn blanck en groen om't seerst,
 En 't lacchter u all toe, dewijl ghij op uw teerst
 Tot op den Bodem toe gras-boter meent te vinden;
 Maer 't is 'er sorgelick te treden voor de blinden:
- 655 Gesuijckert is de korst, de Taerte menighmael
 Van Gall of Aloë, en't vriendelick onthael
 Van't meisseje werdt rood sand; Als de beloften uijt zijn

¹ Diu mihi, inquit Attalus, imposuere diuitiae. stupebam, ubi aliquid ex illis alio atque alio loco fulserat. existimabam similia esse quae laterent, his quae ostenderentur. Sen. ep. 110. Malitiam et aerumnosi animi veterum prospiciemus: quamvis multas circa diuitiarum radiantium splendor impediatur, et intuentem, hinc honorum, illinc magnarum potestatum falsa lux verberet. Sen. ep. 115. Multis simulationum inuolucris, et quasi velis quibusdam obtenditur uniuscuiusque natura, frons, oculi, vultus persaepe mentiuntur; oratio verò saepissimè. Cic. l. 1. ad qu. frat. ep. 1.

- En 't Bruijlofts bedd verkroockt: dan moet ghij haer te buijt zijn,
 En klagen, sonder hulp, dat u een vriend'lick vell
 660 Gevoert heeft (ick en weet niet heeters) inde Hell.
 Doet oock u selfs bescheid, Moer Evas echte kind'ren,
 Stall-lichtjens voor de Mans, ick will u niet verhind'ren
 Uw weer-woord uijt te slaen: het deekt oock wel rood sand
 Dat ghij tot onsent licht soudt nemen voor goed Land:
 665 Die lieffelicke korst van buijgen en van strijcken,
 Van sterven lid voor lid, uer voor uer te beswijcken,
 Berghet veeltijds (lett, veeltijds) soo wonderlicken aerd
 Dat ghij het beter wist, gescheiden, als gepaert.
 Dus ben ick Heer in't groen van Roodenberg gewerden.
 670 Dat was te trotsen Van, om soo slecht uijt te herden.
 Daer most wat aensiens op, soo dat mijn nieu besitt
 Ten minsten wierd vereert met Kijckers Wat is dit?
 Dat luckte wiss en wel; 'k vermoeijde Land en luijden
 Met vragen, kijck, kijck, kijck, wat heeft dit te beduijden?
 675 Wat werpt de Zee all op, wat of dit werden sal?
 En 't vrighen werde meest voldaan met, Nietmet all:
 Maer met een Nietmetall, dat Antwoord moght verstrecken,
 Daer een's Neuswijsigheid tot vragens toe mocht recken,
 Wat 's Menschen Neus beduijdt in't schoonste van sijn hoofd,
 680 En wat Mans tepelen, en vrouwen kinn geklooft,
 Wat puttjens in haer wang, wat Kuijten aen ons' beenen,
 En, als men't nauwer nam, wat nagelen aen teenen?
 Men antwoordt, Nietmetall; en 't is niet mis geseit;
 Maer, sien wij scherper toe, 't en is maer half bescheid.
 685 Daer is een Nietmetall dat noodigh werdt gepresen,
 Om dat het noodigh is, en noodigh moet het wesen,
 Om dat het God beval te wesen dat het is;
 Dat noodigh is 't cieraet van't schepsel; en gewiss
 Gods Hand-meid voeght allom het Goed en 't cierlick tsamen.
 690 Nature past daer op, wij weten't als ons' namen;
 En daerom voeght het ons een voeghlick Nietmetall
 Te dulden, hoe het zij, bij konst of bij gevall.
 Bij konst of bij gevall, naer 't iemand lust te doopen, Δ

¹ Si quid praeter consuetudinem emicuit, spectamus, interrogamus, ostendimus. - Adeò naturale est, magis noua quam magna mirari. Sen. lib. 7. quaest. natur.

Daer is wat cierlickheids mijn Berghjen op gekropen,
 695 Wat tuijtighs sonder dienst, wat aensiens sonder Nutt:
 De groene muts was ijert voor 't hoofd en sijn beschutt,
 Maer 't plujsken moster op, of 't was geen' Muts bij Mutsen
 Van aensien aen te sien. Soo raecten ick aen't klutsen,
 Aen't klampen stijl aen stijl, en deël aen wederdeël,
 700 Die ick eendrachtig bond aen een' verborgen steel;
 Gelijk een rugge-been met ribben of met graten
 Vleesch of visch t' samenhoudt en niet en kan verlaten,
 Dan als sij beij vergaen. Dat maecksel scheen geplant;
 Maer 't hongh aen't rugge-been; en woegh niet op het sand:
 705 Daer most ick in versien; men had mij sunst verwesen
 Als die noijt Heiligh blad in Griecksch en hadd gelesen.
 Doe 't uijt den koker quam van steigerings besleur,
 Verscheen daer, wat? een Spell, een' Naeld, of sulck'en leur,
 'En stack als naeld of spell in d' ooren en in d' oogen:
 710 Ind' oogen, daermen't sagh, in d' ooren daer het Loghen
 Of waerheid overdroeg, soo 't was of niet en was.
 Wat raed? 't was aenden wegh; daer 't altoos voll gebass
 Van stoute keffers is; die dat niet kan verdouwen
 Moet naer Egijpten toe en in de Sand-zee bouwen.
 715 Maer honden werden mack van Vreemden veel te sien:
²Soo werd de Vreemdigheid onvreemd voor sulcke lien:
 Soo wierd mijn opspraeck gunst, soo temden sich de sotten:
 Eerst hiet ick Schots alleen, doe wierden wij all Schotten,
 En saghén 't Schotsche werck voor wat gedooghlicks aen;
 720 ³De slechtste van gewoont, de wijste door vermaen
 Van haer geheugheniss; daer s' in geschreven vonden
 Hoe sulcke Bakens noch Oud Roomen niet mis-stonden,
 Noch 't nieuwe niet mis-staen, en wat oud Roomen dé,
 Om sulcke wonderen te schepen over Zee,
 725 En wat niew Roomen doet, en wat het derft verteeren,
 Om sulcke wonderen weer gaen en staen te leeren.
 Vijf Duijsend ponden steens, en dat twee hondert mael,
 Moet daer bewoghen zijn en hangen inde Schael,

Math. 7. 26. 27.

¹ His imperitorum feriuntur oculi, omnia subita (quia causas non nouere) mirantium. Sen. ep. 89.

² Nil adeò magnum, neque tam mirabile quicquam, Quod non paullatim minuunt mirarier omnes. Lucr. 2.

³ Ut nemo fessus satiate videndi Susplicere in Coeli dignatur lucida templa. Lucr. 2.

En staen weer op sijn lijf, en konnen noch eens vallen:
 730 En all om (als ick seij) een cierlick Niet-met-allen,
 Een' statigh' ijdelheid, of, soo 't wat beter is,
 Tot 's Stichters sterfflicke, maer doch, gedachteniss.
 Hadd ick't daer oock gemunt? Ick kan't niet heel ontkennen
 Mijn Maecksel was van hout; maer, na de jaren rennen,
 735 En mijne zijn gerent naer 't einde vande baen,
 Mij docht een houten bouw kost lang na mij bestaen;
 'En, of hij 't niet en kost, sij konden't hem wel leeren,
 Die na mij souden zijn, en sijn' verrotting weeren
 Met sorgh van onderhoud. dat nam ick voor geen' schand:
 740 Soo, seid ick, leeft het all dat water voedt of land:
 Des menschen leven self bestaet maer bij het lappen
 Van dagelix nieu aes: en altoos salmen tappen
 Uijt Heidelbergs voll vat en van den selven wijn,
 Soo lang daer vullers en hervullers sullen zijn.
 745 Dus rekend' ick alleen, en sonder Waerd te hooren,
 En menschen stonden 't toe: maer 't quam mij niew te voren
 Dat uijt den Hemel quam; als of't een' stemme waer,
 Die seij, mans-maeckseltje, staet af, en gaet van daer.
 Gods seggen en Gods doen gaen t' samen; als de winden
 750 Haer' dreighen en haer' drift, haer snuijven en haer slinden:
 Gods schicken is Gods doen, en 't is niet eer gedacht
 (Ick spreek het menschelick tot menschen) als volbracht.
 Gods woord quam en Gods wind, met ongehoorder buijen,
 Dan off heel Noorden wouw verhuysen naer heel Zuijen,
 755 Gods woord ontstack de locht met sulcken vier op vier,
 Dat avond middagh wierd, en alle dingh papier,
 En all aenstekelick wat Donder kon bereicken,
 Of Blixem, Donders-kind: om verr gingh Yp en Eicken,
 Aen brand Gewasch en Bergh: ²en doe 't aen Bergen gingh,
 760 Scheen 't niet onredelick dat ick mijn deel ontfing.
 Mijn' Naelde kreegh mijn deel, mijn' Bergh en kon't niet deeren;
 Dat heeft het Aerdrijck voor, vier kan het niet verteeren,

¹ Ita fit, ut quod per incuriam poterat labi, manentium videatur diligentia sustineri. quia facilis est aedificiorum ruina, incolarum subtracta custodia; et cito vetustatis decoctione resoluitur, quod hominum praesentia non tuetur. Cassiod. lib. 4. var. ep.

² Τὸ μόνον τὰς συμφορὰς ἐπικουφίζει παράδειγμα. Aristid.

Gods laeste Vier alleen sal 't brenghen daer het was,
 Waerachtelick tot niet, waerschijnelick tot glas.

765 Het houte maecksel sprongh als lammeren in 't wilde, Ps. 114.4.
 Als, doe d' Egijptenaer Gods Heir-kracht volghen wilde,
 Den heuvel stond en sprong: mijn Mast was maer een ried;
 Hij knapte daer hij 't moet gelooven die het siet,
 En daer die 't niet en sagh souw schricken te gelooven;

770 Uijt slipte penn en gat; het onderste quam boven,
 Het bovenste te grond: de Naem-knoop, verr gesien,
 Lagh droeffelick gevelt, SVSANN en CONSTANTIN:
 Maer beij noch onverdeelt, gelijk sij moeten blijven;
 Haer' zielen, meen ick nu, gelijk wel eer haer lijven.

775 In't storten vande Naeld heeft iemand daer ontrent
 Een' swaren sucht gehoort en naderhand bekent;
 Gevallen sprack sij noch, want sij viel ongebroken,
 En, is 't gelooffelick, dus heeft het hout gesproken:
 „Hier legg ick: feller weer dan Sonn oijt sagh of Maen

780 „Heeft Boomen uijt der aerd' en mij ter aerd' geslagen:
 „Ick was maer menschen-werck, 'most ick het wederstaen?
 „Gods stijfte Schepselen en hebben't niet verdragen.
 Dat komt'er af, van 't zeil te voeren inden topp;
 De Hooghmoed gaet niet voor, of neerlagh volght'er op:

785 Ick nam die less te baet, ²en, of mij vrienden tergden
 En weer een' tweede Spits in plaets van d' eerste vergden,
³Ick swichte voordien slagh geslagen met Gods hand,
 Die die plaets niet en gunde aen 't gheen ick hadd geplantt:
 Ick kroôp in 't ongeluck, en leerde mij bedaren,

790 ⁴En koos de Lull voor 't zeil, om niet meer soo te varen:
 Soo wierd het ongeval maer omgevall, niet scha,
⁵Scha-baet; dat's voor, verlies, en wijsheid achter na.
 Daer staet een staeltjen af in plaets van d' eerste delen; Φ
 De voet staet soo hij stond; 't scheel is in d' opper-deelen;

¹ Βλέπουσα δ' εἰς τῶν πέλας κακὰ Πάγων γένοι' ἄν.

² Neminem ad excitandas domos ruina deterruit, et cum penates ignis absumsit, fundamentum tepente adhuc arêa ponimus. Sen. 7. de Benef.

³ Τὰ δὲ μοι παθήματα, τὰ ἔοντα ἀχάριστα, μαθήματα γέγονεν. Croes. ap. Herod.

⁴ Formido nimium sublimia semper. Ouid. 3. fast. Jure perhorruī Latè conspicuum tollere verticem. Hor.

⁵ Terrâ marique humana opera cessarent, nisi malè cadentia iterum tentare libuisset. Sen. de Benef. 7.

- 795 Die gaen ter halver hooghd, meer stevigh en min eng:
 Matroos sal seggen, 't is een doorgeschoten steng:
 Een ijeder sal't op nieuws herdoopen naer sijn oordeel,
 Des wijsten Doopers vond aenvaerd ick tot mijn voordeel,
 En hij sal Peter zijn van't nieuwe houten kind,
- 800 Die inden vrolixten den nutsten toenaem vindt.
 Want vrucht en vreughd is't witt dat ick hier schick te raken.
 De Vreughd is tastelick: gaet op, ghij sultse smaken:
 Een Baken stond hier eerst tot inden Haegh gesien,
 Tot inde Duijnen toe, tot inde Zee mischien:
- 805 Maer die aen 't Baken stond en sagh maer pas de weiden
 Die Voorburg en den Haegh weerzijds de scheijng scheidten;
 De reste was geboomt, dat door mijn eighen schuld
 Den schoonsten hoeck gesichts met blad'ren heeft vervult:
 En 't gingh met Hofwijck toe als met de stadt der Steden,
- 810 Mijn ongesien Parijs; die sich een Geck met reden,
 Beklaegde niet te sien door d' all te dicke wolck
 Van Huijsen over hoop en 't woelen van haer volck.
 Blind had ick mij geplantt, en, wild' ick mij ontblinden,
 Ick most een' hooger' topp dan all' mijn' toppen vinden,
- 815 Die nu gevonden is: thien trappen en thien meer
 Ontbinden mijn gesicht, waer dat ick 't heenen keer:
 Ick over-topp mijn self, en Hollands beste deelen,
 Die veel en veel gesien geen' oogen en vervelen,
 En all dat Delfland heet van Rhijn en Schie tot Maes,
- 820 Tot in het Noorder Silt sijn' golven, ben ick baes.
 Dat heet ick oversien. Haer' Graven en haer' Staten,
 Die nu besitters zijn, en die 't wel eer besaten,
 En waren noijt meer Baes: sij kosten haer besitt
 Niet meer als oversien, niet meer als daer ick sitt.
- 825 Noch ben ick het wat meer: sij saghen 't door de wolcken
 Van haer' bekommeringh voor Steden en voor Volcken:
 Ick sien het sorgeloos en op sijn Hofwijcks aen,
 En laet Gods weer en wind Gods acker over gaen:
 Ick vaer als reiser mé, de Stierluij moeten waken:
- 830 Sij woelen onder een in sacken en in saken;
 Ick sie van boven neer, als uijt de tweede lucht,
 Daer geen gevoel en is van ondermaensch gerucht.
 Dus verre gaet mijn' vreughd: de vrucht van dese plancken,

- Daer hebb ick 't ongevall noch ruijmer voor te dancken:
- 835 De reden is soo klaer als middaghs Sonne-Schijn,
 Dat verr sien beter is als verr gesien te zijn.
 Voorsichticheid siet verr, en merghen is haer huijden;
 Daer d' onvoorsichtighe zijn als bijsiende luijden,
 Min siende dan gesien: en 't is der wijsen lot
- 840 Onzichtbaer verr te sien; waerom? ¹want soo doet God,
 Dien niemand noijt en sagh, en die d' aenstaende stonden
 Soo tegenwoordigh siet als ofse voor hem stonden,
 En dat geschieden sal, als waer het nu geschiet.
 Bij die verrsichticheid en stell ick 's menschen niet;
- 845 Maer 's menschen last is, Gods volmaecktheid naer te trachten, Math. 5.48.
 En die se meer betracht is minder te verachten
 Dan diese meest versuijmt: laest sagh mij alle mann,
 Nu sien ick met gemack die mij niet sien en kan.
 Is 't hoogh genoegh gepocht, is 't Less genoegh gesogen
- 850 Uijt ongesienen bouw? neen, 't is in mijn vermogen
 Meer wijsheids uijt de planck te trecken dan ick docht.
 Hier staen wij vander aerd gestegen inde Locht:
 Lett, vrienden, die met mij tot deser hooghd geklommen
 Van boven neder siet; hoe is't'er toe gekomen,
- 855 Waer zijn wij door geschroeft? ²langs steile trappen heen,
 Door engd' en ongemack met suchten en gesteên;
 Dat heeft het klimmen in, ³daer moet hij staet op maken,
 Die van beneden op aen't uijtsien meent te raken,
 Aen't aensien eigentlick: Den tragen beurt het niet,
- 860 Die met den arm in't kruijs staet opwaerts aen en siet.
 Daer staet wat sweetens toe. en woelen hoort bij wenschen,
 En bij gewill geweld: maer daer bij zijn wij menschen,
 En konnen niet als gaen; het vliegen is quaed spel
 En met den hals betaelt: dat weet de Schipper wel;
- 865 Die besight hand en voet, sijn menschelick vertrouwen,
 En klautert in de Marsch bij takels en bij touwen.

¹ Παντίμος, πολύβουλος, ἐπιστάμενος τὰ τ' ἔοντα Ὅσσα δὲ πρόσθεν ἔην, ὅσα τ' ἔσσειται ὕστερον αὐτίς.
 Orph. hymn. 24. Uno mentis cernit ictu, quæ sunt, quæ fuerunt venientque. Boeth. V. Cons.

² Confragosa in fastigium dignitatis via est. Sen. 12. ep. 85.

³ Generosos animos labor nutrit. — non est viri timere sudorem. Sen. ep. 31. Θνητῶ δὲ οὐδενὶ κτήσιν ἀγαθῶν ἡ φύσις δεδώρηται. Phil. de sacrific. Ab. et Cain. Εἰ δὲ τις ὄλβος ἐν ἀνθρώποισιν, ἀνευ καμάτου οὐ φαίνεται.
 Pind. Od. 12.

Bij trappen zijn wij hier geklautert, en dat's recht:
 Wel hem die sijn bedrijf bij trappen op verrecht,
 Bij soete trappen, bij niet all te wijde schreden,
 870 En staeckt, all inde marsch, sijn steigeren met reden,
 Niet aende Vlagge-spill, 'daer 't hoofd draeijt eermen't weet,
 En daer niet ijeder een sijn' moeijte wel besteedt.
²Half wegghen is soo veil, dat, konden wij 't bezeffen,
 Wij souden 't eens soo lief als 't Papegaeijken treffen
 875 Ten einde vande Steng: 'k beroep mij op de pijn
 Van die van all te hoogh te leegh gevallen zijn.
 Het Bosch is uijt gesuft: God zij gedanckt, seght, Leser;
 De Schrijver seght het oock. daer hoeft wel een Geneser
 Voor uw ooggh en mijn' hand; soo zijn sij beij gefoolt.
 880 Heeft ijemand oijt soo lang in sulcken woud gedoolt?
 Maer 't is de Naeld haer schuld, haer maken en haer breken,
 En ick hebb vande Naeld ten draed toe willen spreken:
 Naer mij soud 't niemand doen: nu hebb ick't soo gedaen,
 Dat ick naer mij gehoort sal werden en verstaen.
 885 En dit's aen 't Huijs ten Deil; wie lust 'er mé naer Leiden?
 Komt, Kijcker, Mann of Vrouw, ick gae u binnen leiden.
 Tot noch toe treden wij in 't Voorburgh van 't groot Hof,
 In 't Neer-hof van 't Casteel; daer volghet wel ander stof.
 Is 't uijt de maet gestoft? beveelt mij niet te swijgen;
 890 Schoon op-doen heeft veel in; 't is om u voort te krijgen.
 Waer zijn wij? tuschen Bosch en Bogaerd. staet wat still; A.A.
 Dit's oock mijn eigendomm, ick doed'er wat ick will;
 En wat ick hebb gewilt en sal u niet vervelen,
 En wat ick wilde, zijn twee wanden van Abeelen,
 895 Die nu ten Hemel gaen, en proncken met haer' kruijn
 (Denckt aen mijn' hondert jaer) tot in het Noorder duijn.
 Wel voeght haer dat gepronck; sij moghen sich beroemen
 Voor Schutters van Geboomt, van Kruijden en van Bloemen;
 En sood'er een' van all ten einde levens kom'
 900 Daer sij ten scherme staen, 't is maer van ouderdomm.
 Aen haer en sietmen's geen; en 't magh haer wedervaren

¹ O quantum caliginis mentibus humanis objicit magna felicitas! Sen. de Breu. c. 14.

² Maxima quaeque bona sollicita sunt, nec ulli fortunae minus quam optimae creditur — Omne enim quod fortuitò euenit instabile est: quo altius surrexit, vergit pronius in occasum. Sen. de Breu. c. 17.

Dat een den loover-drill van haer' ongroene bl'aren
 Tot minder waerde duij': maer dat 's 't haer van haer hoofd,
 En dat's daer noijt wijs mann een mann sijn' eer om looft.
 905 'T grijs heet de Kerckhof-blomm; maer 't heet soo tegens reden;
 'T is 't merck van rijpigheid van Sinnen en van Zeden.
 Gaet bij d' Abeelen op, tot daer sij spitsen zijn,
 Daer is noch krack, noch kreuck, noch schaduwe, noch schijn
 Van buijgen voor geweld van't vinnighe Zuijd-westen,
 910 Of van 't verdelghend Noord met all sijn' Boomgaerd-pestent.
 Abeeltjens, oud grijs volck, oud krijghsvolck, seid' ick recht;
 Ghij hebt voor ons gestaen in't heetste van't gevecht,
 Dat 's 't koudste vanden strijd; en Appelen en Peeren,
 Of met uw' wapenen gedeckt, of met uw' kleeren:
 915 Wel heeft den Hemel u gerechtelick geloont,
 En inden ouderdomm met stijve jeughd gekroont:
 Heel Voorburgh heeft met mij te deelen in't bedancken,
 Als 't op uw' stammen siet en als 't siet op uw' rancken:
 Het siet u niet alleen voor Voorburghs voorburg aen;
 920 Maer voor de cierlickheid daer 't schier om werdt begaen:
 Dat weet de Vreemdeling, de wandelaer van buijten,
 Dien sulck'en Galerij doet gissen en besluijten
 Wat van uw binnen is, daer 't buijten staet en lacht,
 Met sulcke'n trotsen vreughd, met sulcke'n soeten pracht.
 925 Danckt mij toe, Vreemdelingh, die, t' uwer gunst genegen,
 Noch schooner hebb gemaect den schoonsten wegh der weggen:
 'T is maer half prijsens waerd, sich selven te versien;
 Heel is hij 't, die betracht dat voor 't gemeene dien'.
 Is 't voorbeeld nutt en goed; volght, Boeren, en volght burenen,
 930 Wij sullen Honslaerdijck verbijsteren en Buren,
 En, diese t' samen will besoecken, heeft voortaan
 Geen' straten als de Straet naer Voorburgh te begaen.
 Aensienelicke straet van Stads-gelijcke Huijsen,
 Is't dat ick Hofwijck magh van lid tot lid ontpluijsen,
 935 Gunt mij den eigendomm van't eerst in uw getal,
 En lijdt dat ick het noem mijn Tuijn-huijs en mijn' Stall.
 Mijn Kruidhof hoort'er toe, en, hebb ick wel gekosen,
 Het is mijn Persen-perck, mijn Queek van Abricosen:
 Een' houten warme doos, met plancken wel bestaect,
 940 Die Confituren berghet aen't Sonne-vier gemaect.

S.

¹T waer veiler niet gemelt, soo dicht aen twee drij weggen:
 Maer, daer de Heiningh klapt, hadd ick vergeefs geswegen.
 Nacht-pluckers, weest mijn' moeijt genadigh en mijn' kost:
 Hadd ick u hier ontsien, 'twerck waer noch onbegost.
 945 Ontsiet u voor den lust van weinigh' soete beten
 Voor Dieven uijt te gaen, of 't in uw hert te heeten.
 Ghij lett op d' eerste meest, ick op de tweede straff,
 En, krijght ghij d' ander toe, soo denckt, dat komt'er af;
 Wij hadden wijsselick na Groot-moer om gekeken,
 950 En aen verboden vrucht noch hand noch mond gesteken.
 Maer 't is om niet gepreeckt, de boosheid is in't bloed;
 Verbiet het quaed te doen, 't is daerom dat men't doet,
 En dreigen werdt bevell: Ick magh'er niet om pruijlen;
 Staet bouwen aenden wegh ter keur van alle muijlen,
 955 En aller tonghen schimp, 'die aen de weggen plantt
 En komt niet minders toe van allerhanden tand.
 Nu, Wandelaer, komt in; 't sal 't Hof van Hofwijck gelden:
 Versiet u van geduld; ick sal het minste melden,
 En swijgen niet van't meest: daer moet de Kijcker aen;
 960 Daer werdt noijt planter moed' op eigen grond gegaen,
 Van eighen grond gepraett, van eigen grond geprevelt;
 Als't regent dat het plast, soo dunckt hem dat het nevelt,
 Als 't nevelt, is 't soet weer, als 't stormt, en is't maer koel,
 En, dien die lust vervoert, en weet van geen gevoel.
 965 Voor d' eerste quellingh, hoort drij woorden, eens voor allen;
 'T waer meerder quelling staegh op't selve platt te vallen;
 En staegh te seggen, staegh te hooren, voor of na,
 Dit's dus in't Oost geschickt, in't West de wederga.
³Daer is een middel-lijn, die Hofwijck scheidt in deelen,
 970 Daer van de slincker van de rechter niet en schelen:
 Een' Oost' een' Wester poort, een' Oost' een' Westerlaen,
 Een Eiland Oost, een West, in beij gelijcke pa'en;
 Een Boomgaerd midden in, een Pleijn, een Huijs een Vijver,
 Ten Zuijden op de Vliet een open Tijd-verdrijver. Y.

¹ Sic vero inuidiam effugeris, si bona tua non jactaueris, si scieris in sinu gaudere. Sen. ep. 105.

² Ἐν ταῖς ὁδοῖς πλεῖστοι ἀδικοῦνται. Socr. ap. Xenoph. 2. memorab.

³ Τὸ ταπτόμενον δεῖ ποιεῖν τὸν σόφωνα μάλιστα πάντων. Aristoph. in Concion. Ἡ τάξις σαφῶς Σοφὸν μὲν ἀπανταχοῦ ἔστι, καὶν πάση τέχνῃ. Sosip. ap. Athen. lib. 9.

- 975 Dit t' samen (kost het zijn) in't Goud-gewicht geleght,
 Soo stond de Tong in't huijs, en beij de Schalen recht.
 Wie die verdeeling laeckht, veracht voor eerst sijn selven,
 'En 't schoonste dat God schiep. Eer ick bestond te delven,
 Nam ick des Wijsen less tot richtsnoer van mijn doen;
- 980 'K besagh mijn selven. meer heeft niemand niet van doen.
 Twee Vensters voor 't Gesicht, twee voor den Reuck, twee Ooren,
 Twee Schouderen in't kruijs, twee Heupen daer sij hooren,
 Een' Dije van wederzijds, een' Knie, een Been, een Voet;
 Is, seid' ick, dat Gods werck, soo is't volkomen goed,
- 985 En, waer ick henen sagh, ick wist geen wett te soecken
 Die bij dees' gelden mocht: wegh, riep ick, scheeve hoecken,
 En oneenparicheid, en ongeregelt scheel,
 Dat niemand en vermaeckht, dan die sijn' Neus, sijn' Keel,
 Sijn' Mond, sijn' Kin, sijn' Buijck, sijn alle dingh, kan lijden
- 990 Verr vande Middel-lijn slim uijt gestelt ter zijden.
 En, als ick oversloegh waer sulcken stell op trock,
 Soo viel ick op 't on-eens van een' Japonschen Rock,
 Op 't onbegrijpelick vandie verwerdde plecken,
 Die 't kleedsel voor cieraet en mij voor onlust strecken.
- 995 En, als ick bij gevall door sulcke paden trad,
 Soo docht mij, 't was om 't jock gedobbelt of om't wat,
 Waer dese Boom sou staen, waer die steegh sou belenden;
 Ick wierd'er koortsigh af, en waer ick quam te wenden,
 Daer draeijde mij het hoofd, gelijk des planters dé
- 1000 Die alles onverhoeds gedraeijt hadd uijt sijn' sté.
 Verlappers van oud werck kost ick genadigh dulden:
 Maer Snijders van nieuw' stof en sagh ick niet t' ontschulden.
 Mijn Laken was geheel, en ick een schele geck,
 Soo ick 't versnipperde met een versuft besteck.
- 1005 Recht-zijdigh ongemack en vond ick niet prijs-waerdigh;
 Maer, waer het moghelick, 't gemackelick en 't aerdigh
 'T geschickt' en 't dienstighe te menghen onder een,
 Soo was de Nutticheid verhijlickt aende reên.
 Dit hijlick sloot ick soo, en noijde Post tot Speelman,
- 1010 Die maeckte d' ondertrouw; en quam'er wat krackeel van,

¹ Corpus hominis praestantius caeteris decore et gratiâ esse quis abnuat. Amb. lib. 6. hexaem. Corporis nostri partes, totaque figura et forma, quàm apta ad naturam sit, apparet. Cic. V. de fin.

'T wierd op 't papier geslist, en, naer een soet gekijf,
 Vergaderde 't gemack en 't fraeij, als mann en wijf.
 Dat's uijt; en nu niet meer van recht of scheef te melden.
 De Spa ging door de Zoo van klare klaver-velden,
 1015 Daer wel een' Koe drij vier haer' meugh aen bijten mocht:
 En 't heeft een' taeijen Boer wat jammerlix gedocht,
 Soo kostelicken stael soo konstelick te scheuren;
 Maer 't wasser toe gedoemt, het sou en 't most gebeuren:
 Waerom sou't beste groen het eewigh erfdeel zijn
 1020 Van Beesten-muijlen, niet van Menschen, en niet mijn?
 Men moet wat aen de vrucht, wat aende vreughd besteden:
 Wij leven van de Weij en van de Ploegh, dat's reden:
 Maer sonder lijf en Ziel en is de Mensch niet heel:
 Is 't lichaem dan vernoegh, de Geest verheischt sijn deel,
 1025 En treckt sijn voedsel oock, maer op een beter wijse;
 En Gras of Coren-werck en streckt hem voor geen Spijse;
 Daer hoort fijn voeder toe, noch luchter dan de lucht,
 Hoe noem ick't op sijn best? ¹onnoosele genucht.
 Dat Voedsel aest het hert, en daer 't van 's werelds saken
 1030 Gekneust is of gequetst, kan 't maer vermaeck vermaken;
 En die voor sulcke Salv een pottjen overgaert,
 Heeft wisselick gesorgh en wijsselick gespaert.
 Verr van mijn' kinderen zij 't roeckeloos verquisten:
 'K hadd beter niet geweest, dan dat sij 't van mij wisten;
 1035 Maer nuttelick gespilt naer Borsen grond en macht
 En heeft noijt wijse mann verwesen noch veracht.
²Vier Sonen heeft mij God, en't Vaderland geschoncken,
 En, soo 't een' Vader voeght, ick derv'er wat mé proncken;
 Mijn' sorgen hebben haer door wetenschap en deughd
 1040 Voorspoedelick geleidt tot door de tweede jeughd,
 En 't sullen mannen zijn als ick 'er niet sal wesen;
 Daer zijn mijn' plichten uijt: God, Vader vande Weesen,
 Beveel ick haer bestier, met eene Suss daer toe;
 Daer bidd ick allen voor, als ick voor allen doe:

¹ Ἡδονὴ ἀμεταμέλητος τ' ἀγαθόν. Athen. lib. 12.

² Gratum est quod patriae ciuem populoque dedisti, Si facis ut patriae sit idoneus, utilis agris, Utilis et bellorum et pacis rebus agendis. Plurimum enim intererit, quibus artibus et quibus hunc tu Moribus instituas. Iuuen. 14.

- 1045 ¹Besteden sij het kleijn dat ick haer naer kan laten
 In soeten teer naer neer, in vrolickheid met maten,
 Sij hebben't lijdlick, en die 't ons gonde, leeft,
 Die niet te leur en stelt dan die hem eerst begeeft.
 Noch staen wij voor mijn' Poort ('t is onbedacht gesproken, A.A.)
- 1050 Mijn' Poorten most'er staen, of 't waer mijn woord gebroken)
 Noch staen wij niet daer voor, ons' oogen zijnder in:
 'T zijn Heckens, Vreemdeling, en dat heeft oock sijn' sinn;
 'T is open deuren-werck; 't gelaet van alle Vromen,
 Die in haer blancke hert voor geen gesicht en schroomen,
- 1055 Voor geen' getuijgheniss van wat daer werdt gedacht,
 Of in ontfangheniss, of in geboort gebracht;
 Want als de buijten-stoff is't voeder van haer' rocken,
 En, of ghij op het werck, van binnen op getrocken,
 Of op den wijser siet, sij slaen altoos op een:
- 1060 Maer sulcken uerwerck is, God weet het, niet gemeen:
 Mij, bidd ick, dat het voor wat openhertighs strecke,
 Dat hier en daer een' Poort gescheurt is tot een hecke,
 En dat het op het hert des Meesters werd' gepast.
 Twee Poorten seggen meer: onthael ick vriend of gast,
- 1065 'Ten is niet door een' deur, 't is door twee open' deuren:
 Den ruijmen ingangh thoont wat binnen sal gebeuren,
 En dat de vrienden op mijn brood en op mijn' wijn
 Niet half, niet heel, niet eens, maer tweemaal welkom zijn.
 Komt ijemand tegens mij het blaedjen om te keeren,
- 1070 En seght, twee Deuren op? daer wilmen ons bij leeren,
 Dat als 't op scheiden komt, twee Lanen open staen,
 En dat ick tweemaal heet mijn' gasten henen gaen,
 Die eens genoodight zijn: dat will ick niet ontkennen;
 Aen Mann of Vrouwen-kraft kan ick mij niet gewennen;
- 1075 D' onheusche heusigheid, 't onsinnighe geweld
 Dat op den soeten kerf van vriendschapp werdt misstelt,
 En hebb ick noijt geloôft: maer wel van ouds onthouden,
²Die willen, laten gaen, die niet en willen, houden.
 De Waerd moet gast-vrij zijn; maer oock de gasten vrij;
- 1080 En dien ick soo misdoo verhael' het soo op mij;

¹ Felix qui indultis potuit feliciter uti Muneribus, parcumque modum seruare fruendi. Prudent.

² Χρή ξείνον παρρόντα φιλεῖν, ἐθελοντα δέ πέμπειν. Hom.

En 't sal in mij den lust van wederkeeren wecken,
 Daer gulde vrijheid woont voor komen en vertrecken.
 Mijn' Poorten houd ick wel verdedicht: volght mijn Laen,
 Mijn' lanen wederzijds: die moet ghij oock sien staen,

A.B.

1085 Als armen die mijn' vriend omhelsen en onthalen.
 Doch Armen spreken niet: dees' kunnen oock geen' talen:
 Maer d' ander' menschlickheid, het Lacchen, is haer' gaef.
 Verstaet ghij dat gelach? lett op het groene gaef
 Der Linden, mijn geboomt, en eertijds mijn' Laurieren,
 1090 Die haren koelen pracht als wasche Toortsen cieren,
 En denckt, om kort te zijn (sij selver zijn niet lang)
 Dat wat mijn jonghe fluijt van't Voorhouts groene gangh,
 Op nieuwe noten peep, van dese staet te pijpen;
 En, soo ick mijn vernuft noch eens bestond te slijpen,
 1095 Dat Hofwijck en den Haegh te samen souden gaen,
 Of, waer den Haegh de Sonn, dat Hofwijck waer de Maen.
 De Stammen zijn gelijk, de schaduwende Kruijnen
 Staen hier, soo wel als daer, gelijk begraesde duijnen.
 Hier in gaet Hofwijck voor; in 't 's Gravenhaegsche Pand
 1100 Is niet als Linden-hout bij Linden-hout geplant,
 En dan een' steene buert, daer Mensch en Peerd en Wagen
 De vlugge fluijtertjens den soeten Haeg uijt jagen:
 Danck hebb' het vuijl gewoel van Wagen, Mensch en Peerd;
 Sij jaghen Hofwijck toe dat Hofwijck meest vereert.
 1105 De Goudvinck is van't minst, de Kneu, de Spreew, de Lijster,
 Hier sitt de Nachtegael en gorgelt met sijn' vrijster,
 De Koeckoek slaet de maet, en roemt van sijn bedrijf,
 In volle vrijheid, want de Land-heer heeft geen wijf:
 In Sté en doet hij niet dan Mans en Vrouwen tergen,
 1110 En menigh laccht'er om diens haeren staen te bergen.
 Hier danst dat vrije volck van d' een' op d' ander tack,
 En, is't de Linden moe, het kiest een ander dack,
 Een dack van Elsen-loof, reis-mantel van die Linden,
 Die s' in haer' eerste Jeughd beschermden voor de winden,
 1115 Beschutten voor Noord-Oost, behoedden voor Noord-west,
 En doen noch dagelix daer toe haer nieuwe best.
 Heilsamen Elsen tack, wie soud' u kunnen derven?
 Ghij doet ons vreughd en baet in leven en in sterven;
 Uw leven streckt voor muer, met een, en voor tapijt:

- 1120 Uw leven geeft ons warmt en koelte, naer den tijd,
 En altijd louwe warmt en altijd still verkoelen;
 Uw' doode beenderen verquicken ons gevoelen,
 Als 't ijs en Sneew verdooft: het is een meerder goed,
 Gestorven, goed te doen dan menigh mensche doet.
- 1125 Maer branden is te wreed voor sulcken dienst van leven:
 Daer is een minder pijn, die u nieuw leven geven
 Of't oude lengen kan: ghij leent uw' lieven romp,
 Daer Schip en goed aen hanght, tot booren van een' pomp,
 Van kokers onder aerd, daer wateren door sluijsen,
- 1130 Spijt Roomens Metsel-werck, en Brussels loode buijsen,
 Daer Klinckaert, en Arduijn en Coper moet vergaen,
 Daer stadigh lappen is en nieuw verboeten aen,
 Daer overleeft uw lijf, en daer ontsterft uw sterven,
 En daer gerieft ghij kind, kinds kinderen en erven,
- 1135 In't water stond uw' wiegh, uw' Dood-kist light in't vocht;
 Daer duijckt ghij, en ontgaet de schenniss van de locht.
 Onsterffelicker lof verdienen noch uw' stoven,
 Onsterffelicker penn dan dese maghse loven;
 Mijn' uijtspraeck schiet te kort, wanneer ick overslae,
- 1140 Wat winst is door verlies, wat voordeel is door scha.
 D' ondanckbaer Eickenstamm en laet sich maer eens houwen:
 U kan ick hondert mael behouwen en behouwen.
 Behouwen? dat's niet all. ghij levert goed voor quaed,
 Ghij voedt die u verdoet, ghij segent die u slaet,
- 1145 En, die de vreughd will sien van dickwils nieuwe telgen,
 En neem niet als de moeijt van wreed zijn en verdelgen;
 'T onthoofden geeft de winst: waer is dat noch gehoort?
 Meer kinders dienen mij, hoe ick meer ouders moord.
 De wand van mijn Voorhout, of van mijn' twee Voorhouten,
- 1150 Is noch maer half voldae: maer u verveelt mijn kouten,
 Niews-gierigh wandelaer: soo swijgh ick van het groen
 Van Haegh en Meijen-Boeck, die hier de plichten doen
 Van Wallen hoogh en dicht, van vriendelicke muren,
 Die mij het vrij gesicht bepalen van mijn' bureen,
- 1155 Die Maertje Knelis oogh onthouden uijt mijn grond,
 Als off'er tuschen ons een' steenen heiningh stond.
 Verganckelicke kalck en kon mij maer bevrijden;
 Dit eewighe kan beij, bevrijden en verblijden:

- In een woord segh ick 't all; 't is 't oorbaerlickste schutt,
 1160 Dat schoon en dienstigh is, en aengenaem en nutt.
 Nu rechts of slinghs gewent; of quellen u de Bochten
 Die dese wereld laeckt en d' oude tijden sochten?
 Leght beider redenen in d' een' en d' ander' Schael;
 Wij hebben veel gelijx, maer min als altermael.
 1165 Een' langhe rij Voorhouts te samen te sien krimpen
 En sluijten tot een punt gelijk des Backers timpen,
 Verheught des Kijckers oogh al waer het noch soo domm,
 En in de red'lickheid gaet alle recht voor kromm:
 Maer 't krom heeft oock sijn' deughd; en 't buijgen van de Steghen,
 1170 Ontwalght den Wandelaer van all te langhe wegen;
 Of, zijn se wat te kort, de kromte maectse langh,
 En, soo de plaets gebreeckt, de konst is in't verlang.
 Het een is prijsens waerd, het ander niet te laken;
 Elck een voldoet sijn' smaeck, elck een versnipt sijn laken
 1175 Naer eighen welgevall: 'eens was't een spitsche schoen,
 Nu kan een' platte leest, en anders geen, voldoen.
 Eens was de broeck soo small, als mag're menschen Dijen,
 Nu zij 't soo goet als 't will, de mode wil 't niet lijen;
 En 't zij dan spits, of rond, of lang, of ruijm, of small,
 1180 Elck weet sijn' verwe voor sijn kostelicke Mall:
 De grill rolt als de Tijd: will ijemand Rechter wesen,
 Het vonniss, ben ick wijs, en salmen hier niet lesen:
 'T zijn smaken; en die staen den vrijen mensche vrij:
 Laet niemand oordeelen van 's naesten leckernij:
 1185 De rechte dreef is recht, de kromm' heeft oock haer voordeel:
 Sus doen, soo laten doen, is 't veilighst in mijn oordeel;
 En die den minsten haet soeckt in de meeste rust,
 Vergunn' aen ijeder een sijn' onbesproken lust.
 In 't praten vind ick ons het hoeckjen om gekropen. B C.
 1190 Die naer 't Lang Achterom het Korte door will loopen,
 Is niet verr van de Merckt: soo gaet het hier in't groen.
 Maer die gelijckeniss en kan mij niet voldoen:
 De Boomen passen best tot voorbeeld van de Boomen.
 Denckt dat wij 't schoon Voorhout ten einde zijn gekomen:

¹ Sic voluenda aetas commutat tempora rerum. quod fuit in pretio fit nullo denique honore: Porrò aliud succedit, et è contemptibus exit, Inque dies magis appetitur, floretque repertum Laudibus et miro est mortales inter honore.

- 1195 Nu volght de Kneuterdijck, en strax de Plaets daer aen:
 Daer hebb ick't. Hagenae, en treckt het u niet aen;
 Noch stoff ick om den prijs: Ghij levert niet als Linden
 Naer Linden op de rij: hier is wat nieuws te vinden,
 In't nieuwe Pad new Blad; Veranderingh verheught,
 1200 En all dat sterfflick is kan walgen aen de vreughd
 Die evenstadigh is: ¹De vriendelixte toonen
 Vervelen op den duer: het oor rust op 't verschoonen,
 En alle lid begeeft dat niet verpoost en werdt;
²Veel soets vergalt sich, jae lang kittelen wordt smert.
 1205 Noch is ons oogh het viest, en keurigst aller leden;
 'T will wisselen, of't kreunt; jae van bevallickheden;
 En die de reden soeckt van sijn' beweeghlickheid,
 Sal vinden datse daer en naulix elders leit.
 De new' bevallickheid daer't hier mé staet te vleijen
 1210 Is 't lieve loover groen van suijver' Eschen Meijen.
 Daer valt min schaduws af dan m' onder Linden siet:
 Maer schaduwen zijn wind, of schaduwen zijn niet:
 Het lichaem maect den mann, de stammen zijn de Boomen.
 Als 't op de waer aen komt, voldoet men met geen' droomen.
 1215 Stae bij, taeij Eschen waer: De waerde van uw trouw
 Verdiende wel wat roems dat hier staen proncken souw;
 Maer, is de Vred' in 't land, ick will se niet verstooren;
³Ter hellen met den Krijgh; 'k magh van geen' Piecken hooren,
 Die dunne Boomen, met een vinnigh ijs'ren blad.
 1220 Als't aen mijn vonniss stond, hij sat noch op een rad
 Die d' eersten Eschen stamm tot sulcken grouwel kliefde
 En menschen rasernij met wapenen geriefde.
 Blijft Boomen tot der dood, plantsoenen van mijn' hand:
 En, soo u ouderdomm naer menigh jaer ontplantt,
 1225 Leent liever uw gebeent voor Pijlen en voor Boghen,
 En word voor tijd-verdrijf geschoten en getoghen,
 Dan dat ghij Menschen-vleesch soudt scheuren met geweld,
 En trecken uijt het groen in een rood bloedigh veld.
 'T is langh genoegh gedolt in tweemaal veertigh jaren

¹ Μονωδία ἐν ἄπασιν ἐστὶ πλήσμιον τε καὶ πρόσαντες, ἢ δὲ ποικιλία τερπνόν. Plut. de lib. ed.

² Ως καὶ τοῦ μέλιτος τό πλέον ἐστὶ χολή. Anthol. 1.

³ Plaudite tuo Marti, miles, nos odimus arma. Ouid. de rem. Candida pax homines, trux decet ira feras. Ib. 3.

- 1230 Om eens den Eschen tack tot Bijl en Ploegh te sparen.
 'Laet noijt de Sonn op gaen, God Vader, en God Zoon,
 God Gheest, drij-eenigh God, die ons den ouden toon,
 Den on-toon, valsch geluid van Trommelen en Fluijten,
 Van nieuws opheffen sie van binnen of van buijten,
- 1235 Laet dijn geterghde wraeck versaedt zijn in't verderf
 Van ons gebuerigh volck, daer nu dijn heiligh erf,
 Dijn' Kercke light versmoort en in haer bloed versopen,
 Haer Conincklike bloed, en buijten hulp en hopen,
 En buijten trouw en troost voor eewigh schijnt ontdaen,
- 1240 'T en zij ghij met de boos' eens in't gericht wilt gaen.
 Daer was ick over Zee: afgrijsen doet mij keeren,
 Van daer een eenigh Heer gesplist is in veel' Heeren,
 Van daer een' Croon, een' Croon, en noch een' Croon verrast
 Op hoofden is geraeckt daer op sij niet en past.
- 1245 Hoe soet is't in mijn Laen te komen uijt die stancken!
 Wat hebben wij met ernst den Hemel te bedancken
 Voor 't sachte spiegelen aen volckeren, diens quaed
 Het onse schier, niet schier, maer verr te boven gaet!
 'K hebb met den Esch gedaen: Esch-doornen, schooner troncken,
- 1250 Ghij mooght niet ongemeldt mijn Vierhoeck om staen proncken.
 (Dit's Merckt-veld, of de Plaets, naest aen't kort Achterom, D.
 Of aen mijn Kneuterdijck) ick heet mij wellekom,
 En, vrienden, u met een, die met mijn' traghe treden
 Tot op dit groene Ruijm geduldigh zijt geschreden.
- 1255 Leent noch wat lijdsaemheids eer dat wij verder gaen,
 'T is mogelick de pijn wat waerdig still te staen.
 Mij dunckt het is een Pleijn: een Pleijntje sult ghij't noemen:
 Maer, daer de waerheid spreeckt, en schroom ick niet te roemen.
 Denckt aen het hoogh gebouw van balcken verr gebrocht
- 1260 Dat geen vervuijl en kent van Spinnewebs gedrocht:
 Denckt aen het trots gewelf van Hollands oude Heeren,
 Daer duijsend menschen daeghs en dusend in verkeeren,
 Daer dack, en muren toe, gekropt zijn met den pracht
 Van Spaensche Vendelen bij Wilhem t'huijs gebracht,
- 1265 Bij Maurits menighmael, bij Frederick om't beste,
 Bij Wilhem andermael. (God geve niet voor 't leste:

¹ Ω πότνι' εἰρήνη παράμεινον τὸν βίον ἡμῖν. Aristoph. Pac.

Soo 't oijt gebeurde dat de leste van dien Stamm
 Den toom van's Vaderlands bestier te stade quam)
 Daer eens het bloedigh jock geschopt en afgesworen,
 1270 En uijt de slavernij de vrijheid is geboren;
 Daer laest der Pijlen knoop, die op het slippen stond,
 Van nieuws versekert is in broederlick verbond.
 'T en is geen Camertjen: 't magh wel een' Camer heeten:
 'T en magh geen' Camer zijn: een' Sael is't, die wij weten
 1275 Dat bij de grootste staet; een vloer daer menigh voet
 Den anderen doorwerret en geen belett en doet.
 Maer, brengt de Maet-rij voort, 'k sal't tot een vloertje maken,
 Een vloertje tot mijn Plein: nu schijnen't stijve kaken.
 Strax sullen't slappe zijn. wat zijn thien roeden vlacks
 1280 Op vier of vijf in't kruijs? Veel, seght ghij, onder dacks:
 'T is seker en bekent, maer dobbelt doet veel schelen,
 En dobbel is mijn vloer. en tweemaal hier de deelen
 Van gins het breed en 't lang: Siet vrij mijn Pleintjen aen,
 Daer ghij staet souden pas twee Hoofsche Salen staen.
 1285 Maer 't schijnt niet. Dat's soo waer, dat ick, die 't hoor te weten,
 Mijn selven menighmael de mis-maet hebb verweeten,
 Mijn' ooghen menighmael in't ongelijck gestelt;
 Tot dat ick 't wiss en 't waer van nieuws hadd overtelt,
 En 't vonniss tegens mijn steegh onverstand gestreken.
 1290 Doe 't waer was en waer bleef, bestond ick de gebreken
 Van 's menschen oordeel ('k meen sijn oog-deel) aen te gaen,
 En, dool ick nu noch niet, soo hebb ick't doe verstaen.
 Dit Plein is, als ick seij, twee Salen; maer twee salen
 Met eene kapp gedeckt; en die kapp doet ons dwalen:
 1295 Die kapp is't halve rond des Hemels, dat wij sien;
 'En tegens sulcken Kapp wat is dit Plein? misschien
 Een punt in duijssenden van punten doorgesneden.
 Doe pleit' ick tegens mij, doe vraeghden ick mijn' Reden,
 Is 't wonder dat het krimpt en klein wordt in ons oogh?
 1300 Is 't wel een stuckjen van een pees tot sulcken boogh?
 Langs die Leer klomm ick op tot boven all de buijen
 Die 't Zuijden tegens 't Noord, t' Oost tegens 't Westen ruijen
 Bij dagelix krackeel: van daer tot bij de Maen,

¹ Omnem Terræ ambitum ad Coeli spatium puncti constat obtinere rationem. Boeth. 2. de Cons.

- Van daer verbij de Sonn, tot daer de Sterren staen,
1305 Van daer tot daer Gods mann sijn' heilighe gedachten,
Sijn Lichaem, of sijn' Geest (hij kon't niet seggen) brachten 2. Cor. 12. 2.
Ten derden Hemel in; en 'k was mijn Pleintjen quijt,
Als of 't 'er niet en waer. ¹Doe viel ick aen 't verwijt
Van 's werlds ijdelheid, en, seid ick, sotte menschen
1310 Besteedt men daer beneên dat sorghen en dat wenschen,
Dat eewigh tommelen aen sulcken nietmetall?
Is heel de werlds kloot niet meer als sulcken ball,
Is 't sulcken balletje? en, als wij 't all besaten,
Met all den Mieren-nest van Croonen en van Staten,
1315 Waer 't wel een Datje bij het onuijtspreeckbaer dit,
Waer 't wel besittens waerd bij wat men hier besitt?
²Mijn' Ziel was soo vernoeght in 't geestigh ommeroeren
Van all haer binnenste, en 't heilighe vervoeren
Verwerdden haer soo soet in't dencken wat sij docht,
1320 Dat ickse pijnelick van boven neder brocht:
Mij docht sij futselden, en haere lusten spraken
Van Tabernakelen om hoogh te moghen maken:
Soo wel was't daer se was en daer se gingh soo slecht.
Nochtans hier is sij weer. hoe raken wij te recht?
1325 Eschdoornen, leeft ghij noch? u liet ick hier beneden;
U komt het einde toe van mijn' gebroken reden.
Zijt ghij het wild geboomt daer 't mannetjen in sat Luc. 19. 3. 4.
Om God in't vleesch te sien? Daer leeft wat in uw blad
Dat Sijcomorich lijckt; en 't heeft de soete luijden
1330 Die, langh in d'aerd verrott, noch leven in haer' kruijden,
Doen seggen jae en neen; en 't hanght noch inden strijdt,
Dien ick niet scheiden sal: ick neem u soo ghij zijt.
Half Moerbeij en half Vijgh, half Wijnranck en half Linden,
All soo m' u doopen will; jae die voor slaven streckt
1335 En mijn hoofd met het uw als *Parasollen* deckt.

¹ Mundi punctus (neque enim est aliud Terra in uniuerso) haec est materia gloriae nostrae, haec sedes. hic honores gerimus, hic exercemus imperia, hic opes rapimus, hic tumultuatur humanum genus. Plin. lib. II. c. 68. Hoc est illud punctum, quod inter tot gentes ferro et igne diuiditur. quàm ridiculi sunt mortalium termini! punctum est illud in quo nauigatis, in quo bellatis, in quo regna disponitis. Sen. 1. nat. q. Terram hanc cum populis urbibusque et fluminibus et ambitu maris puncti loco ponimus, ad uniuersa referentes. Sen. Cons. ad marc.

² Iam verò ipsa terra ita mihi parua visa est, ut me imperij nostri, quo quasi punctum eius attingimus, poeniteret. Cic. Somn. Scip.

'T is aengenamen dienst, soo langh uw' kruijnen duren:
 Maer dat 's half-jarigh werck. Dat weten uw' geburen,
 Mijn' bruijne Mannetjens, die tuschen beiden op
 Bij ell voor ell in 't jaer haer' nemmer grijsen kopp
 1340 Ten hemel spoedighen, om Somer-Sonn te blinden,
 En't moeilick geweld van schrale winter-winden
 Te weeren van mijn Plein. Daer hebb ick mij verpraett;
 Sij zijn nu hondert jaer, en over langh in staet
 Van breede schaduwen. en die van verre staet,
 1345 Verneemt van Nootdorp af het vierkant Bosch van Masten;
 En die't van bijds geniet (u meen ick, lieve Gasten,
 Die Coets en Peerden hier of voor de koude berght,
 Of voor de spitse Mugg die warme Hengsten terght)
 Prijst de voorsichticheid van Hofwijcks dooden stichter
 1350 Die 't ongemack bevroedd' en maecten't Beesten lichter,
 En menschen aengenaem gelijk is alle pijn
 Die onsen naesten smertt en daer wij vrij af zijn.
 Mijn Wandelaer is moe: ick kan 't hem niet verwijten:
 Wie soud sijn' lijdsaemheid in't einde niet verslijten
 1355 Op soo veel wild geklaps? maer't sal haest beter zijn:
 Tot noch toe voed ick hem met peper en Asijn
 Tot allerlei Salaet van smakeloose bladen;
 Hierneffens light een Bosch dat beter is geladen; F.
 Een dat de keel toe lacht; een' Keucken-wilderniss,
 1360 Daer't fruijt geschotelte staet en maer te grijpen is.
 Komt binnen, Heer en Vrouw; maer, meijd en knecht, staet uijt, en,
 Lackeijen, weest gegroett en, Pages, wandelt buijten:
 Voor sulcke Kijckers zijn de sporten van dit heck,
 Voor sulcke most mijn' Bors aen't kostelick besteck
 1365 Dat desen Boomgaerdte sloot in vijverlijcke Grachten.
 Een woord voor duijsenden, all die maer met gedachten
 Mijn' sinn'lickheden roofte is hier soo wellekom
 Als hamerslaghen op een' porceleine komm.
 Nochtans is't open Hoff in dese vier Saletten. F.
 1370 Maer moet ick Heer en Knecht gelijk aen tafel setten?
 Plant ick voor groot en kleen? Eij, jongh volck, neemt mijn geld,
 En snoept den Merckt-korf uijt, en doet hier geen geweld.
 Geweld is, achterbax den Landheer af te halen
 Dat weinigh stuijvertjens met niemands leed betalen,

- 1375 Daer 't voor den kooper is. Hier kan mijn soet verwacht
 Van menigh jaer gequeecks onwetens, ongeacht,
 'T gestolen beetjen zijn van die maer lust te snoeijen:
 Hier kan de dertelheid den teeren tack in 't bloeijen
 Soo ternen dat hij bloed', en niet en bloeij' van't jaer.
- 1380 Maer 'k wenschte dat soo sterft noch ongeboren waer,
 Eer dat ick om een leur van Appelen of Peeren
 Het vriendelick onthael van vreemden most ontbeeren,
 En sien suer eer ick 't wist. Neen, vrienden, wie ghij zijt,
 Die mij een deel vergunt van uw' verloren tijd,
- 1385 En komt van uijt den Haegh tot binnen dese hagen
 Gevolght of ongevolght; ick stell 't aen uw behagen,
 De sleutel van mijn hert is die van desen thuijn;
 Daer is een' vrije Jacht oock in't verpachtte Duijn:
 Magh de gebroodde knecht sijns meesters plaets bewaren,
- 1390 Ick gunn u met de vreughd de vrucht der volle jaren;
 Pluckt en doet plucken, schuddt en laet u schudden, raept
 En laet u rapen; denckt den Land-heer sitt en slaept;
 'T is buijt all wat u lust: spaert maer de teere telgen;
 'T ooft is ten besten; 't hout en kan men niet verswelghen;
- 1395 Die 't Capitael behoudt sorght voor den Interest;
 Die blijft u op mijn' gunst voor 't naeste jaer gevest.
 Doctoren vanden Haegh, 't zij t' uwer baet gesproken:
 Send ick u Siecken t' huijs, ick houw mij niet gewroken;
 Mij is geen leed geschiet dat wrekens waerdigh zij,
- 1400 Is 't mergen mogelick, Rhabarbertje stae bij,
 En Sene, windigh blad, en Mann' en Tamarinden,
 En Aloë, die 't all kan drijven en ontbinden,
 De schuld is buijten mij: ick ben maer waerd geweest;
 Dien't minst van allen past, dit schaedt of dat geneest.
- 1405 'K hebb vrij gelagh gegunt, 'k hebb mildelick gegeven,
 En laten nemen: maer van giften die vergeven
 En draeght mijn Acker geen: het schielick witte-brood
 Dat naer den Duijvel heet, en altemets eens doodt,
 En altijd gecken lockt en wijse luij doet duchten,
- 1410 Schaff ick geen' Vijanden. Indien uw' Siecken suchten
 'Sij wijten't niemand als haer' ongebonden keel,

¹ Numquid enim hic furor est, quod nemo nostrum mortalem se cogitat, quod nemo imbecillum? Sen. ep. 114.

En 't lieve mis-verstand, dat ¹Kostelick Te Veel,
 Dat gulde letteren tot uwent mosten eeren.
 Raeckt dat ter wereld uijt: seght, goeden nacht, mijn' Heeren,
 1415 Aen Boeck en Apotheeck, aen Croes en Recipe.
 Maer 't ambacht lijdt geen' last; de Duijvel lacht'er mé.
 Van Adams Boomgaerd af tot die wij heden pooten
²Zijn onse keelen maer bedrieghelicke gooten
 Verraders van ons lijf en onse Zielen toe.
 1420 Och of sij lacchen kost, die weelderighe Koe,
 Die ginder in 't voll-op van Hollands beste weiden
 Genoegh en overdaed soo wijs'lick weet te scheiden;
 Wat maecte sij geschals, wat sprack sij met genucht,
 Dat die haer Meester is sijn selven niet en tucht,
 1425 Dat die de wetten maect en roemt alleen op Reden,
 Geen' eigen wett en weet voor 't minste sijner leden;
 Geen' Buijck, geen' mondjes-maet. Dat Beesten Menschen zijn,
 En menschen meestendeel maer redelick in schijn!
 Wat light mij aen de moeijt van 't pleijten voor de Beesten?
 1430 'T stuck valt mij wat te swaer; ick schenck het stercker' geesten:
 Want, wat de keel belanght, en 't leckere verdriet,
 'T zij roemeloos geseht, het stuck en raeckt mij niet.
 Danck hebbe die mij gaf mijn selven te vermannen,
³En tegens 't sott geweld van mond-lust in te spannen.
 1435 Ick ben niet smaeckeloos, noch mijn gehemelt steen:
 Maer 't is mijn Hemel niet: mijn' tongh en is geen been;
 Sij voelt; ⁴en ick voel oock hoe lang sij dient te voelen,
 Hoe veel en hoeveel niet: verdrincken is geen spoelen;
 Daer hoort maer drincken toe; dat weet ick, en wat meer:
 1440 ⁵Gelijck het spoelen koelt, soo doet verdrincken seer:
⁶All dat ick draghen kan en schroom ick niet te laden:
 Maer dat ick niet en kan, het minste Meer, kan schaden:

¹ Οὐδὲν ἀγαθὸν, ὅτι ἂν μᾶλλον τῆς φύσεως ἤ. Hippocr. sec. 2. aphor. 4.

² Eò mores venere, ut homo maximè cibo pereat. Plin. lib. 26. c. 8.

³ Σωφροσύνη κολάσας ἔντερον ἀργαλέον. Pallad. ap. Stob.

⁴ Ουτε τι γὰρ νήφω, οὔτε λίαν μεθύω. Theogn. Ἦδὺ πᾶν τὸ μέτριον, οὔτε ὑπεργέμων. Ἀπέρχομαι νῦν, οὔτε κενός. Ἀλλ' ἡδέως ἔχων ἑμαυτοῦ. Alex. in syntroph. ap. Athen.

⁵ Mergunt in pocula mentem. Manil. V. Astron.

⁶ Non vinum hominibus moderari, sed vino homines solent, qui quidem probi sunt. Plaut. truc. Οὐ βούλομαι πίων Ἀσκληπιοῦ δεῖσθαι. Callisth. ad Alex. ap. Plut. de ira cohib.

Als 't vat maer voll en is, soo drijft het of het stond;
 Soo haest als 't overloopt, soo moet het naer den grond:
 1445 Dat doet de lesten dropp: wat doen dan Duijsend droppen
 Naer 't vat aen't sincken is? ¹lett, sponsien, lett, soppen,
 Lett, drinckers, die te bedd, gelijk te gronde gaet,
 En, daer ick wesen wou, lett, Snoepers sonder maet,
 Wat dat uw' Maegh gewelds van Tongh en Keel moet lijden,
 1450 Van overswelgens meer als Beestelijck verblijden.
 Een gierighe Portier magh aen de deure staen,
 De deur van 't Camer-spell, en laten binnen gaen
 All wat'er wesen will: in 't ende moet hij hooren
 Dat over-vall benauwt; dan moet het of van voren,
 1455 Of weer van achter uijt, dat meer is dan de Sael
 Kan swelghen met gemack. Ick spreek geen' duijster' tael;
 De sake self spreekt Duijtsch: wie ooren heeft kan hooren;
 Wij sien wat ons gebeurt van achteren, van voren,
 (Daer moet geen doeckjen om) van ond'ren, met verlof,
 1460 Van boven rauw en rott, en geel, en groen, en grof,
²En all om eens Portiers verraderlijck onthalen
 Van all dat binnen will, en eindelick de Salen
 Van Maegh en Buijck en Darm doet bersten van Colijck,
 En, voor het beste loon, maeckt van een lijf een lijck.
 1465 Nu, Snoeijers, 't staet u vrij; ghij mooght wel binnen komen;
 Maer, weest'er op verdacht, de dood is in de Boomen;
 Dan 't leven isser oock. Siet ghij die peersche Pruijm,
 Die ongefoolde Maeghd van vinger en van Duijm,
 Dien Appel, Goud op groen, die wonderlicke Bessen,
 1470 Die Kerssen, uijtterlick als roode wijn in flessen,
 Noch beter in haer lijf; Die Peer met haer geslacht
 Door menigh overspel tot soo veel keurs gebracht?
 Het lacht all, dat men't siet, (men schijnt het schier te hooren,
 En soo waer 't Spreek-woord valsch, De Buijck en heeft geen' ooren)
 1475 Maer 't lacht voll Aloës, voor die sich selfs verraedt
 En niet en onderscheidt versott zijn van versaedt.

¹ Hinc phrenesis periculosa, hinc calculi grauis poena, hinc exitialis cruditas, hinc vomitus frequens, semesas epulas cum internorum viscerum cruore fundentium. Ambros. de Hel. et jejun.

² Nonne furor et ultimus mentium error est, cum tam exiguum cupias, capere multum? Sen. de Breu. c. 10.

Ghij zijt versaedt, en meer, van dit langhwijligh preken:
 Maer, hoort het tot de Lijst van kribbighe gebreken,
 Uijt dingetjens van niet, uijt ongeachte stoff
 1480 Te suiigen 's schepsels nutt, te tuijgen 's Scheppers lof;
 Ick ken de volle schuld, en wilse niet verbloemen,
 'K maeck geeren iet van niet, en Distelen tot Bloemen.
 All wien het lust met mij de Bloemen gae te slaen,
 Begeve sich op Zij, daer all dees' Mannen staen, E.E.
 1485 ('K segg niet meer Mannetjens; dat voegd' haer' jonghe jaren)
 Mast-boomen, dick en steil, die met haer' bruijne paren
 De Cingels van mijn' Thuijn omcingelen met pracht,
 En makend'er bij naest van Middagh Midder-nacht;
 D' Atheensche Galerij daer Roomen self gingh halen
 1490 De wandelende less van wetenschap en talen,
 Moet swichten voor dit pad, voor deser Paden groen.
 Komt, wijse Wandelaers, hier hebb ick u van doen:
 Laet vrouw en Kinderen de voose vreughd der vruchten
 Genieten voor haer deel, en naderhand besuchten;
 1495 Wij sullen Mond en Tongh besteden aen wat meer,
 Aen vrucht daer van den beet tot beter voedsel keer'.
 Het gemelick verhael van Staetsche vodderijen,
 Van Werelds werringhen en meen ick niet te lijen:
 (Die wetten schrijv ick voor) ick bann den heelen Haegh,
 1500 Met all sijn achter-klapp, 'ick bann de vuijle plaegh
 Van loose pleijterij; ick bann d' onstuijmigheden
 Van over-heerigh volck in ongeruste Steden,
 Den nieuwen overgangh. Ick bann het bits vermaen
 Van Kercken-spertelingh: Staet uijt, Arminiaen,
 1505 Die op den Gomarist uw' tanden meent te slijpen;
 En staet uijt Gomarist; die desen meent te grijpen
 En krabben d' oude roof van 't seer van Achtien op:
 All die u sulcken gall voelt steken in den kropp,
 Ick bidd u, staet van verr, en laet de vuijle luchten
 1510 Van sulcke Poelen hier d' onnoosele genuchten
 Van beter onderhoud niet smetten met verdriet:
 Vergalt ons' eenigheid met sulcken Alssem niet.
 In't drucke vanden Haegh verdraghen wij 't bij tijden,

¹ Este procul lites, et amaræ proelia linguæ. Ouid. de Art. 2.

En draghen met geduld all dat men daer moet lijdē,
 1515 En staen ons' poos te roer. en vinden in't krackeel,
 Wel tegens heugh en meugh, ons ongesochte deel,
 En sien ons nieuwen haet voor ouden dienst bestellen,
 En met geroecten vloeck voor vrome meening quellen.
 Hier zijn w' op Hofwijck, 'schouw van all dat Hooft en Haeght,
 1520 En all dien d' onvré lust, en dien de vré mishaeht,
 Mishaeht ons' broederschapp, die sonder Eeck en Alssem,
 Naer Waerheid en niet meer, der Zielen eighen Balsem,
 Door soete wegghen spoort, en houdt geen ondersoeck
 Haer' moeijte waerder dan Gods een en ander Boeck.
 1525 In 't een en 't ander Boeck zijn een' en ander' Bladen
 Voor onser oogghen mist met duijsterheid geladen:
²De waerheid isser in, dat's klaerheid sonder vleck;
³D' onklaerheid is alleen der Leseren gebreck;
 Die dat den Schrijver wijtt doet even als de blinden,
 1530 Die midden op den daggh den middaggh niet en vinden,
 En keuren hem voor nacht, om dat haer alles swert
 In haer' onkunde dunckt en 't witt onthouden werdt.
 All 't noodighe nochtans is klaer voor alle Vromen
 Als middaggh: uijtgeseght, de moedwill onser droomen;
 1535 Den Leser die sich minst in sulcke droomen voedt
 Gedijdt ontwijffelick het noodighe tot goed.
 Maer deser redens toom en zijn wij soo niet machtigh,
 Of hij ontslipt ons wel: soodat ons klaer klaerachtigh,
 En waer waer-achtigh werdt: en dan volghet meer en min,
 1540 Naer meer en min verlaets op 't soet van eighen sinn:
 Soo komen wij somtijds van sinnen wat te schillen,
 Soo dat 'er twee Zuijd-west, twee and're West aen willen;
 Maer 't scheel en maectt geen' twist: ick haet mijn' broeder niet,
 Om dat ick liever groen, hij liever purper siet:
 1545 'T en is geen Menschen werck; 't zijn stege beest'lickheden
 Eens anders met geweld te binden aen mijn' reden,

¹ Secessi enim non tantum ab hominibus, sed etiam à rebus, et primum à meis. Sen. ep. 8.

² Inuoluta veritas in alto latet; nec de malignitate naturae queri possumus: quia nullius rei difficilis inuentio est, nisi cuius hic unus inuentae fructus est, inuenisse. Quidquid nos meliores beatosque facturum est, aut in aperto, aut in proximo posuit. Sen. de Benef. 7. 1.

³ Animus noster ad vera percipienda caligat. Sen. 10. ep. 72.

En maken plotselick een' vijand van een' vrind,
 Om dat hij sijn Geloof in 't mijne niet en vindt,
 Om dat hij niet en voelt dat ick meen wel te voelen.
 1550 Laegh dat vuyl over boord, wat waerd'er min te woelen,
 Wat waerder min gespoocks, wat waerd'er min gedruijs,
 Wat waerd'er koele kalmt' in Kerck, in Huijs en kluijs!
 Om alles in een woord van kort beslagh te knoopen,
 Vind ick mijn' even-mensch het toepad mis te loopen,
 1555 Den Bijwegh in te slaen; of sien ick hem verlockt
 Van spijse daer de Dood een' tand heeft in gebrockt;
 Wat maeck ick voor gebaer? ontstell ick mij van buijten,
 Onsteeck ick mijn gemoed, werp ick dien Man met kluijten,
 Schend ick hem met verwijt, wensch ick hem erger quaed
 1560 Dan dat hij eten will, dan daer hij henen gaet;
 Haet ick hem om sijn doen, vloeck ick hem om sijn dwalen?
 Dat lij den Hemel niet: ick tracht hem af te halen,
 Ick thoon hem sijn gevaer, ick wijs' hem 't beter pad
 Met all mijn' Redens macht: soo hij se niet en vatt,
 1565 Ick sucht hem droevigh naer, ick wensch hem beter' ooghen,
 Ick straff hem met niet meer als broederlick medooghen,
 Ick doe hem wat ick wouw dat mij gebeuren kond,
 Wanneer mijn Broeder mij een stall-licht volghen vond;
 God roep ick tot sijn' hulp. God, die mij heeft bevolen
 1570 'Mijn' vijand wel te doen: want selver soud' ick dolen
 En inden doncker gaen, gund' ick mijn' naesten quaed,
 En sultte sijn ellend met Christeloosen haet.
 Wie deert Gods erfdeel niet, wie treurt niet om de Joden,
 Het heilighe geslacht, dat haren Heiland doodden,
 1575 Wie deert de blindheid niet van 's werelds grootste deel,
 Dat Hell en Duijvels macht noch hebben bij de keel,
 Wie kan de Christenen besien en niet beschreijen,
 Die door Roomsche Misverstand van Sion sijn gescheijen,
 En willen Scheppers sijn des Scheppers die haer schiep,
 1580 En willen noch voldoen 't gheen hij van't Cruijs af riep
 Bij hem te sijn voldoen, en doen hem stadigh sterven
 Die ons door eene dood het leven heeft doen erven:

Ioann. 19.30.

¹ Ὁ λέγων ἐν τῷ φωτὶ εἶναι, καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ μισῶν, ἐν τῇ σκοτίᾳ ἐστὶν ἕως ἄρτι — καὶ ἐν τῇ σκοτίᾳ περιπατεῖ. 1. Ioan. 2. 9. 11.

'T zijn blinde grouwelen, onnoosel mis-verstand:
 God weer' se meer en meer van u, mijn Vaderland,
 1585 God kome noch eens af, en geessel' hier beneden
 Noch eens die Koopers uijt sijn' huisen der gebeden:
 Het schijnt geen Menschen werck, wij zijn der moeijte moe,
 Der vruchteloose moeijt; daer hoort mirakel toe.
 Maer eer 't mirakel kom' (hij weet sijn' goede tijden)
 1590 Wat zijn ons' plichten meer als treurigh medelijden?
 Wat zijn ons' wapenen als bidden om dien dagh,
 Die eens de heele Cudd' in een' koijs brenghen magh?
 Dat bidden is mijn haet, mijn vloeck, beminde blinden,
 Dat sult ghij in mijn' wraeck, in plaets van Mutsaerd, vinden,
 1595 Dat Christelicke vier, in plaets van rad en galgh,
 Daer van ick even soo als van uw' misdaed walgh.
 Dit's uijt het Boeck gepraett dat God heeft willen sparen
 Tot onser Zielen licht, van doe wij niet en waren.
 Het ander light'er bij: 'het Boeck van alle dingh,
 1600 Van alles dat hij eens in't groote Rond beving,
 Het wonderlicke Boeck van sijn' sess wercke-dagen.
 Wat seght ghij, Wandelaer? indien't u kan behagen,
 Wij gaen van blad tot blad, van daer de Sonn begint
 Tot daer Sij slapen gaet en laet de wereld blind:
 1605 Wij weten wonderen uijt dit Boeck te vertellen:
 All zijn de Sterren veel', wij wetense te tellen,
 Te passen op een' mijl: all loopt de losse Maen
 Dan blootshoofds, dan gehult, dan met een Masker aen;
 All duijckt sij voor ons oogh, sij kan ons niet ontslippen,
 1610 Wij weten wat sij meent met plecken en met tippen,
 Met ringen en met geen; wij weten wat haer schort
 Wanneerse somtijds goud en somtijds silver wordt:
 All krimpt den Dageraet van 't Ooster-punt naer't Zuijen,
 Wij weten waer 't hem lieght: all pruijlt de Locht met buijen,
 1615 All huijlt sij gins en weer, all stelts' haer self in vlamme,
 All rommelts', of 't blauw dack van boven neder quam,

¹ Τον δ' ἄνθρωπον θεατὴν εἰσήγαγεν ὁ θεὸς, αὐτοῦ τε καὶ τῶν ἔργων τῶν αὐτοῦ, καὶ οὐ μόνον θεατὴν, ἀλλὰ καὶ ἐξηγητὴν. Epict. lib. 1. diss. Cum sapienti Rempublicam ipso dignam dedimus, id est Mundum: non est extra Rempublicam etiamsi secesserit, imo fortasse, relicto uno angulo, in majora atque ampliora transit, et coelo impositus intellegit, cum sellam aut tribunal ascenderat, quam humili loco sederit. Depono hoc apud te, numquam plus agere sapientem, quàm cum in conspectum eius diuina atque humana venerunt. Sen. ep. 68.

All schreitse weer daer op en lescht haer' eighen' vieren,
 All lachtse datelick met Cruijden en met Dieren,
 Dien haer gestalteniss tot lust en onlust wendt;
 1620 Van all dat Uerwerck zijn de veeren ons bekent,
 En rad en ronsselen, en ketingen en snecken:
 De Mist en mist ons niet, noch wat hem kan verwecken;
 De Dauw is niet soo fijn, wij'n sien hem dropp voor dropp;
 De Zee is niet soo diep, wij'n keuren op end' op
 1625 Wat van haer maecksel is, en waerse 't sout vandaen heeft,
 Wat datse vande Sonn, wat datse vande Maen heeft,
 Hoe datse groent en graeuwt, hoe dat haer volle plass
 Gedurigh voller loopt en houdt sijn Water-pass;
 Wat Ebb en vloed beduijdt, wat wetten haer bepalen,
 1630 Hoe verr men Westwaerd uijt haer voor-stroom moet gaen halen,
 Om Oostwaerd aen te gaen, hoe verr de Naelde wraeckt,
 Wat datse somtijds staend' en somtijds gaende maeckt:
 Wat dat den Aerd-kloot steunt in 't middel-punt van allen,
 Waerom hij vlot en vast kan drijven en niet vallen;
 1635 Wat in sijn ingewand het mindere Metael
 En 't meerdere verweckt; hoe dat doorschijnigh stael,
 Die steghe Diamant, die bloedighe Robijnen,
 Als sterren onder aerd, in't Oosten veel verschijnen,
 In't Westen nemmermeer: hoe d' Oester is van aerd,
 1640 Die puijck van Peerelen, maer noijt gezondt, en baert:
 Waer van't geboomte groent, waer langhs en door wat monden
 Sijn blancke voedsel komt uijt sware swarte gronden;
 Hoe 't inde tacken rijst, hoe 't inde bladen stuijt,
 Hoe 't inden Somer werckt en scheidt'er 's winters uijt.
 1645 Wat Gouwe stincken doet, wat Roosen wel doet riecken;
 Wat Kraeijen swarte geeft, wat Swanen witte wiecken;
 Wat eijeren bevrucht, wat Wasch en Honigh scheelt,
 Hoe 't bij de slechte Bijen verstandigh werdt verdeelt;
 Hoe beesjen beesjen zijn, en besighen haer' leden,
 1650 En stieren haer beleidt bijnaest met onse reden:
 Hoe 't allerwonderlixt der wonderen, de Mensch,
 Van Menschen werdt geteelt met min schier als een' wensch;
 Wat Ziel, wat Lichaem is, en hoe sij konnen paren;
 Hoe 't vier in't herte komt, hoe 't silver inde haren,
 1655 Hoe 't bloed de schaemte meldt, hoe 't oogh van verre voelt,

Hoe all het sichtbaere dat door den and'ren woelt
Geschift werdt sonder moeijt, en sonder konst gescheiden:
Hoe Neus en Mond alleen, en ooren met haer beiden
Gelijcke plichten doen; wat Lippen tot de Spraeck,
1660 Wat Tong en Tand en doen tot beide, Spraeck en Smaeck,
En in wat bochten die de dese moet ontmoeten:
Hoe 't Hoofd gehoorsaemt werdt van Handen en van Voeten,
Niet met de moeijte die een Heer neemt als hij wenckt
En doet sijn Dienaer gaen, maer even als 't maer denckt:
1665 Hoe 't bloed schift van sijn' Weij, hoe 't Melck wordt inde Borsten,
Hoe 't elders vell en vleesch, en elders harde korsten
Van knorr en beenen werdt: Hoe 't inde keucken gaet,
Ontfangster in 't gemeen van alle goed en quaed,
De Maegh, verkrachte Maeghd van onse gulsigheden,
1670 Wie Kock is, wie kocks maet, wie onder-Cock met reden
Genoemt werdt, geele Gall, of roode Levers warmt;
Waer toe den Ommeloop van kronckeligh gedarmt,
Waer toe de viese Milt, waer toe de luchte Longen
Haer op en neder dient; waerom de Meid geen jongen,
1675 De beste slagh, en viel. waerom. Dit lang waerom
Verveelt u over lang. 'T is reden dat ick kom'
Daer ick 't Boeck opende. dit Boeck, ¹dit Boeck der Boecken,
Is soo voll ondersoecks, soo voll van soete hoecken,
Als Hofwijck bladeren aen Boom en Kruiden telt:
1680 Ick hebb wat veel geseght maer niet met all vertelt,
Bij all dat seghbaer is. Dit zijn de besigheden
Daer in wij Ziel en Lijf vermaken en vertreden:
Dit 's 't veld van onsen strijd, maer strijd van vredsaeinheit,
Daer ijeder op sijn' beurt sijn' stille meening seidt,
1685 En luijstert naer sijn' vriend, en laet sich onderrechten,
En heet verliesen winst, ²wanneer hij valt in't vechten,
En wijs in 't vallen werdt. ³Verr is het strack gemoed,

Prou. 25. 12.

¹ Τῆς ἐπιστήμης φρέαρ ὄρον καὶ τελευτήν οὐκ ἔχει. Phil. de Somn.

² Ἀμεινον τοῦ κακῶς νικᾶν τὸ καλῶς ἠττᾶσθαι. Isid. Pelus. Compungimur enim censorijs sermonibus, sed benevolentiae delectamur sedulitate. Ambr. lib. 1. Off.

³ Εἰ ἀμφίβολον, νικάτω τὸ φιλόανθρωπον. Nazian. Or. 40. Ἀμφισβητοῦσι μὲν γὰρ καὶ δι' εὐνοίαν οἱ φίλοι τοῖς φίλοις, ἐπιζουσι δὲ οἱ διαφοροὶ τε καὶ ἐχθροὶ ἀλλήλοις. Plat. in Protag. Ἄλλ' ἄνδρα κ' ἦντις ἡ σοφὸς τὸ μάθθαι Πολλ', αἰσχρὸν οὐδὲν, καὶ τὸ μὴ τεῖνεῖν ἄγαν. Soph. Antig. Vide non tantum, an verum sit quod dicis, sed an ille cui dicitur sit veri patiens. Sen. de Ir. 3. Injustissima est simultas, quæ hominem hominem esse non sinit. Quintil. decl. 130.

- Dat steegh en ketterlick de waerheid tegen wroedt,
 En liever doölen will, en dollen will, dan wijcken,
 1690 En liever Schip en goed verhoetelen, dan strijcken;
 Het Hofwijcks Spreeckwoord seght, en allom is het waer,
 Dat seven ooghen veel, maer min sien als vier paer.
 Dit's woord en weder-woord van Waerd en waerde gasten,
 Die hier mijn' eenigheid op 't onvoorsiens verrasten,
 1695 Of veel en veel genoijt verschijnen in mijn' Hof,
 En vallender op 't fruijt, het fruijt der buijcken, of
 Het fruijt der Boecken; fruijt dat niet en kan verrotten,
 Fruijt dat den Maeijemann, schulteischer vande Sotten,
 Sijn manen niet en vreest. Besitt ick mij alleen,
 1700 Geheel en onverdeelt, en werd ick moe getreen
 En molewijs gestapt in't rond, in't langh, in't kruijs-pad;
 Of seght mij natt of kouw, 't waer oorbaer dat ick t' huijs trad;
 Ick tree wel in vier tre'en en in vier huijsen t' huijs:
 Vier huijskens over hoecks, en elck een' groene kluijs, E.
 1705 Daer in sich kluijsenaers gekluijstert konden wenschen
 Belocken mij om 't seerst, en spreken schier als menschen;
 Komt, roepter een tot mij, en 't andere, tot mij,
 'T zij dat het deses tael, of genes Eccho zij.
 En ick hangh tuschen vier, als Mahomet sijn' beenen
 1710 In 't even stae'gh geweld van vier versierde steenen:
 In 't einde deel ick 't scheel, en vraghe Sonn en wind
 Waer ick best sitten sal gedoken en geblindt,
 Geblindt en ongesien: meest winnen't twee van vieren,
 Die neffens 't groote spoor mijn Hofwijckjen vercierem,
 1715 En doen den Vreemdelingh in 't rijden en in't gaen
 Uijtroepen, 'T is daer moij, en 't staet'er mij wel aen.
 Daer schuijl ick inde Klimm en in de Memme-bloemen;
 Daer hoor ick mij met lust dan prijsen, dan verdoemen;
 Daer duijck ick achter mij, gelijck de Schilder sat,
 1720 Die achter 't Tafereel der Kijckers dit en dat
 Beluijsterd' en beloegh; daer ligh ick, als gestorven,
 „En hoor, als naer mijn dood, Wat is daer gronds bedorven,
 „En klare kleij gespilt om overdaed van lust!
 „Daer hoor ick tegen aen, Wel zij hem, waer hij rust,
 1725 „Den planter, die den poel van eertijds wilde weijen
 „Vercierde met de pluijm van altijds groene Meijen,

- „En dorst een hoeckjen erfs besteden aen sijn' vreughd,
 „En keurde matelick verquisten voor een' deughd,
 „En docht, het goud en was in't water niet geworpen,
 1730 „Dat streckte voor vermaeck van hem en Stad en Dorpen.
     Daer hoor ick, wat noch meer? of wat en hoor ick niet?
     Den Kermiss-boer sijn geld, den vrijer sijn verdriet
     Beweenen aende Meijd, die niet en schijnt te hooren.
     Moij meissjen, siet rondom, de Boomen hebben ooren;
 1735 Ick hebb het Voorburghs-bier sien sieden in uw' borst
     En over 't minne-vier een' and'ren nieuwen dorst
     Onsteken in uw hert; ick hebb u Kees sien douwen,
     Sien foolen mond aen mond, ick hebb den besten bouwen,
     Den nieuwen Schorteldoeck sien wringen tot een slett,
 1740 En hebbje 't Claes verboon, Kees hebbje 't niet belett.
     „Trijn, seid' hij, trouwe Trijn, wat heit het te beduijen?
     „De kolen aenden haerd, de Middagh-sonn in't Zuijen
     „Zijn koeler dan de Sneew, bij 't vier daer ick in brand:
     „Kom, soetert, eens voor all, waer is je rechter hand?
 1745 „Kom, nobele Kersouw, 't is bij men ziel ter eeren,
     „En om de wereld in echt met suck goed te vermeereren
     „As jouw moij backes is. Wat duijvel schort'er an?
     „Men vaertje sagh'et gaern, jou Mortje weeter van;
     „Je noom, Claes Gerritse, seit meenighmael, wel, Keesje,
 1750 „Hoe maeckje't mit men Nicht? gaet an; het wildste beesje,
     „Wordt metter tijd etemt, de Knijne worde mack,
     „Het Nachtegaeltje neemt sen koijtje voor en tack:
     „Houdt jij maer voet bij steck; de Meisjes moete suer sien;
     „Dat sel wel overgaen: je selt noch sucken tuer sien;
 1755 „Trijn sel iens mit en wipp ontdoijen; dat gaet vast:
     „Soo voer ick mit men Pleun: wat hadd ick s' op epast.
     „Eer 't ja-woord schuijven wouw! dan wouwse, maer sen sou niet;
     „Die molen liep rondom; dan souse, maer sen wouw niet:
     „In 't ende quamter toe, as ick'er 't minst om docht:
 1760 „Soo benne w' entelick as lijm an ien erocht:
     „Maer, as je weet, het lock en heit niet wille diene,
     „Dat vleis van ongse vleis en bien van ongse biene
     „Liep speule bij de weght; en 't is met Pleun edaen,
     „Wangt die niet meer en magh die moet wel stille staen.

- 1765 „Dan dat waeijt jou in't zeil; nouw hebb ick woll noch webbe,
 „Noch langd noch weuninge, Trijn moet all 't hoopjen hebbe,
 „En 't wordt je saem egunt: gaet an slechts watje meught;
 „Je vrijt niet min as 't puijck van Delfland en sen jeughd.
 „Nouw moch je miene, kint, nou mochje grouwen, hartje,
- 1770 „Dat ick je goedje vrij, wangt dat is 't ouwe parttje
 „Van 't volck te langdword, jae wel degelick in sté:
 „Maer bij kris en bij kras (en daer's gien jocke mé,)
 „Je deed me gien spuls recht, wouw jij me dat op tijghe:
 „Bij gurcke, 't moet'er uijt, all mocht ick 't beter swijge,
- 1775 „'K hebb mé kleij an me gat; dat weetme t' Hongslaerdijck.
 „Te 's Gravesae in 't sangd, te Wateringh in't slijck:
 „En offer wat an schortt', ongs' Anne Jans, me Meutje,
 „En doeter me niet toe. en Gerrit Oom, 't oud reutje,
 „Heit maer ien Speul-kind t'huijs: soo komt het all op mijn:
- 1780 „T is soet te deelen, daer twie hangden miester zijn.
 „Neen, lieste, 't aerdsche goed en hoef ick niet te soken:
 „You hemelse persoon, jouw monkje soet besproken,
 „You kaeckjes as en roos, jouw ooghjes as en gett,
 „You borsjes, met verlof, daer ick men pinck op sett,
- 1785 „(Still, seijse, schaem je niet, Kees, houdt je hangde voorje,
 „Nouw, Kees, hoe staeje soo?) wel nou dan, Troosje, hoorje,
 „Die hebbe mijn jong hart ontsteken en beklemt:
 „Jae 't sou niet over gaen, all stondje naeckt in 't hemd.
 „En benje 't boeren moe, en staeje 't melcke tegen,
- 1790 „Ick weet raed tot en pluijm, en mantel en en degen;
 „En voor jouw weet ick raed tot een geporste huijck,
 „Of tot, hoe hiet ick't oock? laet sien, en Haegse pruijck,
 „En swarte lapp voor 't hoofd, voor 't steke vande vliege,
 „En bouwe met en hoep, om vroemoers te bedriegen,
- 1795 „En schoentjes as men duijm, soo kort niet, maer soo small,
 „En all 't goed dat de Vent van't Kostelicke mall
 „Iens heit eretorijckt (ick giss je kent wel lese,
 „Of spelle *O.N.* on) en datter bij moet wese;
 „Ick weet raed tot een Krots, met spickers deur'et leer,
- 1800 „As Gerrt van Velsens Tonn, gehackelt, min noch meer.
 „Stae bij de bruijne Meer met ronde witte kolle;
 „Twie meugewer wel voen. Gut, Trijn, hoe souw' we rolle,

„T Schavott om, langs de Plaets, de Vijver en 't Voorhout,
 „Deur all 'dat luije volck beslagen in fijn goud!
 1805 „K hebb menigh Maenendagh men selver dood ekeke
 „Aen dat besuckt gesleep: well, seid ick, selleweke,
 „Is dat het ploeghen hier, geeft dat den Haegh de kost?
 „Dan, docht ick, meugelijck daer hebbent'er begost,
 „Die 't niet te mackelick en wete te vollende;
 1810 „Nou benneser an vast, nou meugen se niet wende,
 „All gaet het bijde wind. 'k sagh't sommigh' an her neus:
 „En, docht ick, Joffer, of men Vrouw, of enter deus,
 „Rijdt daerje rijdt, men geld rijdt metje langs de strate;
 „Men haver was te goed om onbetaelt te late:
 1815 „Voldoet men ceeltjes eerst, en rijdt dan je naers moe.
 „Gut, trock ick na de Hall, en na den Backer toe,
 „En na den Brouwer mé, en veul meer fijne Borgers,
 „(Ja borgers neffens mijn) jouw' schamele versorgers,
 „En sonder die je sturft van honger en van kouw,
 1820 „K mien da'kker op mijn voys en klachlied hoore souw.
 „Wat duijcker, dat's gien kunst sen hartje te verblije
 „En aster niet en is, en Boer sen beurs te snije,
 „('T woord wasser qualick uijt, ick tasten in men sack,
 „Ick vond men Beurs elight: dan 't was kleijn ongemack,
 1825 „En Ducketon drij vier: all kent emens niet deere,
 „De Duijvel hael den Haeg, men wilt niet gaern onbeere)
 „Neen, seij'ck soo bij men selfs, in't lock will dat men Trijn
 „Men echte wijfje word en ick'er mann magh zijn,
 „We hanghe me wel wat an sulver goed en kralen:
 1830 „Maer, lust ongs pracht of prael, we willen't braef betalen;
 „En gingen w' iens te Bier, te Kermis of te mart,
 „De witte mosten uijt, of 't gingh noijs van men hart.
 „Dat hebb je wel, seij Trijn, aers moste we niet leve,
 „Dat ben ick niet ewent, wangt die wat heit te geve,
 1835 „Die macher wat op doen: Maer liever niet ehult
 „Dan dat ick op men kopp sou dragen kapp en schult.
 Kees voelde dat de Boom te met begon te kraken;
 Met noch een houw twee drij kond hij ter aerde raken:

¹ Nec illos quidem inter otiosos numeraueris, qui sellâ se et lecticâ huc illuc ferunt, et ad gestationum suarum, quasi deserere illas non liceat, horas occurrunt. Sen. de Breu.

- Daer hackten hij op aen of 't inden snoeij-tijd waer;
- 1840 En, naer ick mercken kon, daer wierd van twee een paer:
 D' een rechter hand quam voor en d' ander liet haer vangen,
 En, als een' Lijsterbeij, soo sagh Trijn om haer wangen:
 All gaende sagh ick wel soo vielder veel te doen,
 En, naer 't van verre klonck, soo was't een vrouwen Soen.
- 1845 Nu, Huijskens, soet vertreck, ghij zijt niet komen drijven
 Daer ghij soo vierkant staet; 't heeft all van sware schijven
 Mij'n lichte Bors ontlast, te werden soo ghij zijt:
 Maer voor een' sulcken deun schell ick u alles quijt.
 Mij docht Kees Adam was, en Trijn mocht Eva wesen,
- 1850 En 't Paradijs hier naest. soo vrijdense voor desen
 De goe' luj van dien tijd, doe waerheid onbevleekt
 Met rock, noch onderkeurs, noch hemd en was gedeckt.
 Maer ging in Stad gekleedt gelijk nu bij de Boeren.
 En, als ick 't overweegh, sij wetens' uijt te voeren,
- 1855 De soete vrijerij, met aerdiger bestier,
 Dan wij met al ons Hoofsch *gelarm* en *gesoupir*;
 Wij schamen ons Moers tael, als 't gelden sal met minnen;
 Verlieft werdt *amoureux*, en van gevallen sinnen
 Niet min als, sens ravis, bekoorlickhe'en, *attraits*,
- 1860 Gewonnen gunst, *faveur*, en nemmermeer, *jamais*,
 Bruijn' ooghen, *beaux esclairs*, *beaux soleils*, en *beaux astres*,
 Misnoeghen, *desespoir*, blauw schenen-zeer *desastres*;
 Als of het vrij-spell self niet kaps genoegh en waer;
 Wij doender bellen toe, en halen, 'k weet niet waer,
- 1865 Waermé de sottigheid ter degghen uijt magh klincken.
 Als ick een' Vrijster waer, de Vrijer sou mij stincken
 Die uijt den Lande liep om tolcken van sijn hert.
 Vergeeft mij, Jonghe luj, ick keur't een' malle pert
 All 't sinne-loos gelaet daer mé ghij meent te proncken:
- 1870 'K hebb oock eens jongh geweest, 'k hebb oock eens voelen voncken
 Dat Minn heet in goed duijtsch: maer tot de raserij
 Die inde sinnen slaet en viel ick noijt van mij.
 En, Meissjens, met verlof, 'k moet eens mijn hert uijt spreken.
 'T en sal geen' laster zijn. of't staet u vrij te wreken:
- 1875 Jae wreect de waerheid self; dat valt veeltijds haer lot.
 Het smaeck' u heel of half, onthout het van een' Sott.
 De weecker menslickheid, het volck met langhe rocken,

En hebb ick noijt gehaett: eer heeft het mij betrocken,
 Eer hebb ick 't nae gegaen, of vriendelick ontmoett.
 1880 Want, seid' ick, keurde God all dat hij maeckte goed,
 Dit's vanden besten slagh het tweede: soud ick laken
 Dat God gepresen heeft? daer neffens quam 't vermaken,
¹Dat alle menschlickheid in't onderscheid bevindt,
 En daer door ijeder een all dat hij derft bemint:
 1885 ²Daerneffens quam het schoon met sijn' bevallickheden,
 En daer ick Vrouwen-schoon met Mannelicke reden
 Geluckigh sagh verselt, en daer ick stijve deughd
 In morwe leden vond, en maeghdelicke jeughd
 Met wetenschapp, of lust tot wetenschapp, besteken,
 1890 En daer ick wijsheid hoord' uijt roose lippen breken,
 Daer, docht mij, was ick bij der wijse mans gerecht,
 In silv're Schotelen goud' Appelen geleght:
 Maer, daer ick't niet en vond, en was ick van schoon' ooghen,
 Van blanck vell, en blond haer noch meer noch min bewogen,
 1895 Dan van het houten hoofd dat op de Cijters hals
 De Soete Joffer maeckt, terwijl de Cijter vals
 En doof en ongestelt niet waerd en is te hooren.
 Kort om. ick socht mijn oogh te paeijen en mijn' ooren;
 Dat hiet ick volle vreughd. Gevoelens geilen sinn
 1900 En keurden ick noijt grond van wel-gestelde Minn.
 Daer trouwen 't voorland was, en teelens lust met reden,
 Daer viel ick vies en kies, ³en socht gesonde leden,
 Daer in een held're Ziel, ⁴gelijck een blinckend swaerd
 In een' fluweelen schee, gehuijst waer en gepaert.
 1905 God liet mij sulcken Ziel en sulcken lijf gebeuren;
 En doe was Keesjes hert van Trijntjes niet te scheuren;
 Maer jocken stond van kant; daer wierd in ernst gevleidt,
 En oorbaer wederzijds gewogen met bescheid.
 De Zielen wierden eens: de Cassen van die Zielen,
 1910 Die d' eene d' andere geluckelick bevielen,

Prou. 25. II.

¹ Quum excogitasset Deus duorum sexuum rationem, attribuit ijs ut se invicem appeterent, et conjunctione gaudent. Lactant. l. 6. c. 23.

² Gravior et pulchro veniens è corpore virtus adjuvat. Virg. 5. Æneid. Νούν χρη θεάσασθαι οὐδέν τι τῆς εὐμορφίας Ὄφελος, ὅταν τις μὴ φρένας ἔχη. Eurip. Oedip.

³ Τύπος γάρ ἐστι τὸ σῶμα τῆς ψυχῆς. Sext. lib. 1. Pyrrh.

⁴ Ἡ ψυχὴ φοροῦσα ὡσπερ χιτῶνα καλὸν τὸ ἔνδυμα τοῦ σώματος. Macar. homil. 4.

Bevestigden den koop, en 't stond den Hemel aen,
 Dat die vier, paer en paer, te bedde souden gaen.
 Hoe 't schickte, tuijght de tijd van thien vergulde jaren,
 Die wij eenlijvelick en evenZieligh waren.

1915 Maer tuijgen zijnder noch te soecken dien het heught
 Dat mij de domste tocht van d' allergroenste jeughd
 Ter aerden hebb' gevelt, doen kruipen hebb, doen beven,
 Doen schreijen om gená, doen bidden om het leven,
 Doen knielen aeps gewijs, voor een fier Vrouwen beeld.

1920 Fier, seid ick, vrouw tot mann, fier vrouw uijt mann geteelt,
 En die weer sonder mann noch mann noch vrouw kan teelen,
 De minst' in Hoofd en Hert, de minst' in alle deelen?
 Daer most'er meer als een mé spelen; en dat schoon,
 Dat vell-diep aengenaem, in 't hooghste van sijn' throon,

1925 En kon mijn' vrijheid noijt in slavernij verkleeden.
 En, als ick wanckelde, strax stelde sich de Reden
 Ter weere voor mijn' eer; strax seij sij 'k was een mann,
 En sij mijn onder-mensch, die ick Meestersche van
 Mijn voordeel maken wouw. en, was't soo verr gekomen,

1930 Dat Vrouwen eerbaerheid most wachten op Mans droomen,
 Dat Spill-zij swijgen most tot dat de swaerd-zij sprack,
 (Dat schadelick beginn van menigh ongemack)
 Als 't Mans hert open gingh en veilde sijn' gedachten,
 Sijn minst was, weder-gunst van't Vrouwen-hert te wachten;

1935 Of 't was een' mancke minn, en 't kon, in allen schijn,
 Noch inden Hemel Trouw, noch voor de menschen zijn.
 Want wien waer 't mogelick een' spijgh' gast t' onthalen,
 En wat schoon en wat rijck kon d' ongenucht betalen,
 Van een gedwongen hert, van een verkracht gemoed?

1940 En wie dé geerne dat sijn' weergae noode doet?
 Wegh, ouders wreed geweld, wegh, hell van felle vrenden:
 Is 't jae-woord aende Pleij, en anders niet, te vinden,
 Soo segh ick, heiligh Neen; de Schael moet even staen
 Door eighen weder-wight, of t Hijlick is verra'en.

1945 Mijn hert is uijtgeseght: ick pas op geen verwijten:
 De steen is uijt de hand; sij mogender in bijten,
 Dien 't lust te spertelen; als 't bijten over is,
 Soo sal de waerheid noch een redelick Gewiss
 „Doen stemmen met mijn' stemm, en seggen, dat's gesproken,

- 1950 „En dat's een Batavier, die, door waerschijn gebroken,
 „Te voorschijn heeft gebracht het moeilick blancket,
 „Dat nemmer goed en doet, en veeltijds 't goed belett.
 Wat hebb ick tijds gespilt, wat hadd hij tijds te spillen,
 Die dit gewichtigh stuck ten uijtersten mocht willen
- 1955 Voltoijen naerde kunst! 'maer 't is soo verr voltoijt,
 Dat die 't begriipen will, begriipt het nu of noijt;
 Die 't niet en will, verdient geen verder onderrechten:
 Mij lust den steghen niet onendigh te berechten;
 Elck sijn' gevoelen vrij; het mijn is uijt gepleitt:
- 1960 Wel hem die beter weet; ick gunn hem sijn bescheid:
 Men moght mij 't lang geteem met billickheid verwijten,
 Als wild' ick vrienden hier haer' schoenen doen verslijten,
 Haer ooren en haer Tong: terwijl mij 't spreekwoord raeckt,
 Dat nemmer eighen grond den meester moede maeckt.
- 1965 Maer, Vrienden, lacht van hoôp, 't moe maken gaet ten ende,
 En schrickt niet, of ick 't weêr Zuijd en Zuijd-Oost aen wende,
 En weer naer 't lange Plein, daer ick u staende hiel,
 En met meer woorden als goe' reden overviel:
 'K neemt voor een Schaeckberd nu; daer 't ons, niet lang geleden,
- 1970 Der Koninginnen gang gelust heeft te betreden,
 In voor en achterwaerds, in Zijdelingh verstell,
 Daer volght'er noch een op: den toenaem weet ick wel,
 Maer noem hem binnens monds: het is de gang der gecken.
 Staet inde Boomgaerd-poort: ten Oosten staet een hecken, X.
- 1975 Ten Zuijden staet 'er een: twee tweelinghen in't kort,
 Daer, door den Gecken-gangh, naer toe getreden wordt.
 Kiest recht' of slincker hand, ghij raeckt het Plein te boven.
 En daer mé voer ick u in Hofwijcks schoonste hoven:
 'T Oost Eiland iss'er een, 't West-Eiland is sijn paer. K.
- 1980 Die nu de Groot, of Cats, Heins, of Barlæus waer,
 Die nu een' oude Penn, bij een' van all' versleten,
 In dit groen machtigh waer, en louw en koel geseten,
 Mocht seggen wat hij docht, en singen wat hij siet!
 All wat ick hebb geseght waer weinigh meer als niet.
- 1985 'K hebb menigh uer verpraett: hier hoefden ick meer weken
 Meer Maenden te verdoen, meer Jaren uijt te preken,

¹ Εἰ γὰρ οἷς νῦν δὴ ἔλεγον μὴ πέπεισαι, τί σοι ἔτι ποιήσω; ἢ εἰς τὴν ψυχὴν φέρων ἐνθῶ τὸν λόγον; Plat. Phaed.

Dan uren aller weegh. om schielick door de pijn,
 De pijn van overvloed, de stamingh, te zijn:
 Let op den over vloed; verdraeght mijn' stamingen,
 1990 All voegense noijt min als midden in het singen:
 Mijn' onmacht sal't gewicht der dingen doen verstaen,
 Als daer een Mensch de Sonn derft malen, of de Maen.
 Stae bij, Castagnen boom, staet bij, bree Noten-bladen,
 Staet bij, Bloed-droppeltjens op qualsteren geladen;
 1995 Van d' een' in d' ander' schaeuw verdwael ick inde keur;
 Elck troetelt mijn vermaeck met schoon om schooner geur:
 Maer ghij zijt Schaduwen, en meer niet, vande Planten
 Die ick te melden hebb. mijn' lieve bloedverwanten,
 Mijn' echte kinderen, mijn' spruijten, mijn' geslacht,
 2000 Mijn' afkomst, door mijn' sorgh ter aerden uijtgebracht,
 Mijn' eighen Mannetjens, mijn' Leen-luij en mijn' Erven,
 Die all dat Boomen kont, kost ghij, als Boomen, sterven,
 Maer 't sterven niet en kent: u stell ick voor, in spijt
 Van 't eten vande Locht, van 't slicken vanden tijd.
 2005 'K hebb trotse Tempelen sien proncken in den duijster
 Van helderlick geboomt, en 't streckte tot haer' luijster
 Gesien en ongesien te duijcken in dat koel,
 En, soo veel 'tbuijtenst kan op't binnenste gevoel,
 Die naere schaduwen zijn't machtigh om te roeren,
 2010 En 't hert beweeght'er af: Spreeckt, Stede-li'en, spreeckt Boeren,
 Spreeckt, vriend en vreemdelingh, die langhs den Polder-dijck
 Des Somers in het stoff, des winters in het slijck,
 Voor Hofwijck werdt gestutt; wat seggen uw' gedachten,
 Wanneer ghij Hofwijck siet twee doncker-groene nachten,
 2015 Twee nachten van geboomt bevleugelen met pracht,
 Als warens' uijt het wildst van Pruijssen herr gebracht
 En door de Locht gevoert, gelijk de Luij te Roomen
 Van't ongelooffelick Loretto derven droomen,
¹(Hoe werr't de menschlicheid van d' een in d' ander' mist,
 2020 Alss' eens het heiligh spoor van 's hemels waerheid mist!)
 Daer 't kostelick gebouw geen minder' Metselaren
 Dan Engelen vermeldt, die over bergh en baren

¹ Ubi oculos à summa luce veritatis ad inferiora et tenebrosa dejecerint, mox inscitiae nube caligant. Boeth. de Cons. 5.

In eenen nacht met Kerck en Autaer zijn gezeilt:
 Hoe pijnt ghij neck en hals naer d' ongemeine steilt'
 2025 Van weerzijds Masten-bosch, hoe tergen sij u sinnen,
 Om eens die wonderen van onderen, van binnen
 Te moghen oversien! hoe quelt u 't Vlieder-diep,
 Hoe wenscht ghij dat het droogh door Booner-sluijsen liep,
 En ebde tot den grond! roept schepen aen en schuijten,
 2030 Daer staen twee heckens voor; maer vromen uijt te sluijten, M.
 Is niet van haer bevel; de sloten zijn van stroo
 Voor d' openhertighe; van ijser, voor de snoo'.
 Treedt inde Wilderniss ten Oosten of ten Westen,
 Den ingangh is gegunt, de wandelingh ten besten,
 2035 En s' is uw' moeijte waerd: en, als ick 't seggen derf,
 Ghij sult met onberouw vertrecken vande werf,
 En seggen flus te Delft, of seggen flus te Leiden,
 Ghij hebt schoor-voetende van Hofwijck moeten scheiden,
 Daer, dat ghij noijt en saeght in't lieffelixt gewest,
 2040 Mast-boomen vander jeughd met Roosen zijn gemest.
 Met Roosen, lett'er op, sij staend'er noch en gloeijen,
 En, als sij, moe gepronckt, op 't einde van haer bloeijen
 Haer' Hoofden droeffelick onthullen van't gewaed,
 2045 Hoort, Haeghsche Joffertjens, dat boven 't uwe gaet,
 Dan stroijen sij den vloer met haer' bevalligheden,
 Als off er Bruijdegom en Bruijt most overtreden:
 Dan komt het Hemelsch natt, dat door de Masten druijpt,
 En opent scheur bij scheur, daer blad voor blad in kruijpt;
 En van dat soet bederf, en van dat schoon verrotten
 2050 Versaedt sich Mast bij Mast en voert het in sijn' botten.
 Gaet henen nu en soeckt of ergens weij of woud
 Met edeler gewasch begraest werdt of bebouwt.
 Wie derft van Ypen-hout naer sulcken puijck-goed spreken?
 Het moet'er uijt nochtans; daer magh'es geen gebreken.
 2055 En, is de schilderij voltrocken, laet de Lijst,
 Daer menigh onverstand de Schilderij om prijst,
 Haer' beurte zijn vergunt: Tot u dan, Ypen boomen, W.
 Door langhe droomen heen, tot u ben ick gekomen,
 Scheid-palen van mijn' grond, belenders van mijn' Erf,
 2060 En, als ghij spreken kost, Lijfwachten van mijn' werf.
 Ghij staet niet daer ghij staet om 't eenighe vermaken,

Om Eer, om Nutt, om Lust, die drij beroemde saken
 Daer all ons doen op loopt, staet ghij in't voor-gelid,
 Op 't uijterste gescheid van't Hofwijcker besitt.
 2065 Schoon voor-doen heeft sijn' kracht, als alle Koop-luij weten;
 En dickmael is het Huijs bij 't Voorhuijs af te meten:
 De self-kant van't fluweel belooft wat vande stoff,
 En bij de Heininghen voor-oordeelt men den Hof.
 Soo kan uw' Heerlickheid, soo moet sij wat beloven,
 2070 En die daer Hofwijck prijst heeft u voor all te loven;
 En die van Nootdorp af, en, mogelick van Delf,
 Hofwijcker Hof ondeckt, moet seggen bij sijn self,
 Daer schuijlt wat achter 't schoon van die verheven kruijnen,
 Dat prijsens waerdigh is; soo seker als de Duijnen
 2075 Beteekenen de Zee ten einde van haer Sand.
 Daer med' is d' Eer voldaan: wat Nuttigheid mijn strand,
 Mijn soeten oever treckt van uw' getrouwe wortel,
 Dat weet de Schipper best, die 't stadighe gebortel
 Van d' ongeroerde Vliet, in 't zeilen door haer natt,
 2080 Afgrijsselick verweckt en op mijn' Kuste spatt.
 Wat soud'er teghen staen, stondt ghij d'er niet soo teghen,
 Als of ghij nacht en dagh mijn' vijand met den deghen
 Van mijn' Landspalen dreeft, als of ghij dagh en nacht
 Mijn' Helbaerdieren waert, en pasten op de wacht
 2085 Van Hofwijck en sijn' rust; en hielpt mij niet verliesen,
 Dat Platinghen alleen, en Bitterling en Biesen
 Vergeefs verdedighden, 't en waer uw' stevigheid
 De golven overwonn en all' haer' hevigheid?
 Maer Lust, de derde dienst, die van u werdt genoten,
 2090 Gaet boven d' eerste twee: ick sie u soo geschoten,
 Soo weelderigh gespreidt, soo deun en dicht gewerrt,
 Dat ick veil onder u den felsten Middagh tert.
 Waer zijt ghij werelds oogh dat allom door wilt booren?
 Blaeckt over wegh en weij; hier is uw' kracht verloren:
 2095 Hier lacch ick met het sweet dat vanden Maeijer loopt,
 Hier hebb ick over mij een Ypen-zeil geknoot.
 Een dack van bladeren, die voor de volle Manen,
 En voor de volle Sonn, jae voor des Hemels tranen
 Mijn hoofd verdedighen: hier vlied ick louw en koel,
 2100 Hier lijd ick sonder leed haer grouwelixt gewoel:

Hier voel ick het vermaeck van naestgelegen lijden
 Bij naestgelegen vreugd: hier smaeck ick het verblijden
 Dat menschen wedervaert die bij de quelling zijn,
 En voelen geen verdriet, en weten van geen' pijn.
 2105 Hier deel ick in die vreughd met mijn' bemindste panden,
 Mijn lieve vijvelings thien voeten en thien handen.
 Hier is heel Schevelingh verschenen t' mijner baet,
 En heeft mijn savel-kleij met schelpen-gruijs gestraett:
 Hier gaet de Boll in swangh, hier moet de Kegel beven, M.
 2110 En sneven, en weer staen: hier keurt men 't soetste leven
 Gespeckt met stracken ernst en met onnoosel jock.
 Verr zij van ons het spell daer gunst-verlies en wrock
 Bij Geld-verlies op volght: verr zij van mijn' gedachten
 Door vrienden onvermaeck naer mijn vermaeck te trachten.
 2115 ¹K verdoem den Teerlingh niet, 'ken hebb niet op de Caert,
 Dan dat ick houw ²de tijd kan beter zijn gespaert,
 Als soo te lore gaen: en middelmatigh nutten
 Verschoont de leegheid self, en kan mijn opspraeck schutten.
 Maer daer verlies en winst van Munte geel of witt,
 2120 In schijn van vriendlickheid der spelers hert besitt,
 Daer 't ooghmerck, krijgen, is, werdt spel een slagh van krijgen,
 En die den slagh verliest, voor 't uijterst magh hij swijgen;
 Maer 't is een mensch die swijght, en, ken ick menschen aerd,
 Daer is geen hert soo koel, geen' galle soo bedaert,
 2125 Of afbreuck in de Bors maeckt spijtighe gedachten,
 Die 't meesterlixt geweld van reden moet verkrachten,
 (En 't is der wijsen self haer uijterste gepoogh)
³Of 't spijt will uijt den mond, ten minsten uijt het oogh.
 Wat light mij aen dat leed, wat lust mij, lieve vrinden,
 2130 Die flus mijn' tafel, flus mijn' wandelingh bemindden,
 Still swijgende te sien vervloecken mijn onthael?
 Of, lacht de kans haer toe, wat lust mij 't gasten-mael
 Met nieuwe rekeningh van kosten te beswaren,
 En werden tweemael Waerd, en moeten mij bedaren

¹ Παιζω, μεταβολὰς γὰρ πόνων ἀεὶ φιλῶ. Eurip.

² Vano studio nunquam emendum est otium; neque enim qui sapit, id quod est jucundum, ei quod est melius prætulerit. Clem. Alex. lib. 3. Paedag.

³ Καὶ κύβος ἀγγέλλει βένθος ἐχεφροσύνης. Epigr. l. 4.

2135 Als of ick geeren schonck het ghen' ick noode miss,
 En maskeren mijn leed met vrolicke verniss?
 Ick haet mijn Vijands geld, of 't kan mij niet verblijden;
 En, hael ick 't van mijn' vriend, 't gevoelen van sijn lijden
 Maeckt dat ick mede lij, en wenschten hem sijn' scha
 2140 Met mijn verlies geboett, eer dat hij van mij gae.
 Soo laet spel spelen zijn 'en oeffeningh van leden
 Met vrolickheid vermoeijt; ja oeffeningh van reden
 Op 't handigste beleidt, en sonder achter-smaeck
 Die vriendlickeid vergall' en spel tot spellen maeck'.
 2145 Dit ambacht gaet hier om, en 't gaet'er om met lusten:
 En dien 't niet langer lust veraessem't sich met rusten,
 En staet als kijker bij, of neemt de recht-banck waer,
 En oordeelt sittende van 't naeste spelend paer.
 En, soo de Kegel valt die Coningh is van achten,
 2150 Soo vlieght'er wel een droom door spelende gedachten
 Van Coningen ontdaen in 't midden van haer volck,
 Dat over einde staet, terwijl de swartste wolck
 Die oijt de Sonn besloegh, wolck boven alle wonder,
 Drij Croonen zeffens velt met ongehoorden donder.
 2155 En soo wordt Bollen ernst, en Kegels Parlament;
 En van dat onderhoud en raecktmen niet ten end,
 Voor dat de keers uijtgae, de groote Keers der wereld,
 En dat de Somer-dauw de Kruijdjens overpeerelt,
 En dat den Haghenaer naer Koets en Schuijten vraeght,
 2160 Om veiligh t'huijs te zijn eer dat de dagh ontdaeght.
 Dan berst het oude lied van, scheiden, bitter scheiden,
 Uijt d' een' of d' ander' keel, en klinckt door wegh en weiden;
 En 't andere, wat sal men op den avond doen;
 En 't slot is, veel danckhebs, versegelt met een soen.
 2165 Daer staen ick Cluijsenaer, ick stelle-mann, verlaten,
 Maer Vrij-heer van mijn tijd en van mijn doen en laten,
 En smaeck den nieuwen lust van stilt' en eenigheit,
 Gelijck die uijt der Zee en haer verbolgentheit
 Moe zeemanschapp gepleeght, moe wendens en moe keerens,
 2170 Moe tobbens, moe gekaetst, moe loevens, moe laueerens,

¹ Τίς δ' ἀσθενῆς φύσις οὐ τοῖς γυμνασαμένοις καὶ καταθλήσασι πλείστον εἰς ἰσχὸν ἐπέδωκε; Plut. de lib. educ.

Het oppertje bezeilt, en buijten weer en wind
 Sijn schielicke vermaeck in't slechte water vindt.
 Betreect mij d' avond-uer, en kan ick mij niet pijnen
 Om onder dack te gaen voor dat de sterren schijnen,
 2175 En all de wonderen van 't heerlicke gesicht,
 Als d' ander keers verschijnt op 't ondergaende licht;
 Die tijd verveelt mij min dan all de dagh der daghen;
 En 't spijt mij dat de Clock van Voorburgh heeft geslagen
 Twee slaghen meer als Acht; soo veel wercks valt mij toe:
 2180 Wie oijt op Hofwijck was en vraegh' niet wat ick doe.
 Ick ben te landewaerdt, en 't kan mij niet verdrieten,
 Maer oock te waterwaerdt en aende Vliet der Vlieten, L.
 De levenste Rivier, de doorgeploeghste Vaert
 Van all' die Holland kent en binnen's lands bevaert.
 2185 'K geeft voor de waerheid uijt all heeft het schijn van liegen,
 (De Tuijgen zijn te veel all socht ick te bedriegen)
 Twee hondert kielen zijn voor Hofwijck heen getelt
 Die dagelix door Zeil, of Mensch, of Peerds geweld
 Voor Hofwijck henen gaen. Nu tert ick Rhijn en Maze,
 2190 En Dort en Louvestein; nu lijd ick datmen blase
 Van Sparen en van Y, jae vande Noorder Zond,
 Daer niemand meer gevaers en wedervarens vond,
 Als in mijn' volle Vlied; die niet en is te naken,
 Men siet'er Schip of Schuijt d' een d' andere geraken,
 2195 Men siet'er lijn door Lijn geweven, Peerd aen peerd,
 Zeil achter Zeil gereckt, roer tegens roer gekeert;
 Men hoort'er van houw voll, houw binnen, en houw buijten,
 Men hoort den Jager-boef sijn ongemack verfluijten,
 Of koelen met een lied de bleijnen die hij rijdt,
 2200 Niet nu eens, en eens flus, maer stadigh en altijd,
 Bij doncker en bij daegh. Hier hoef ick niet te vragen,
 Wat tij is't vanden dagh? de Beurt-schuijt kan't gewagen:
 En die ten sevenen ten Haegh uijt werdt gebelt,
 Die weet ick dat met mij de klock van achten telt;
 2205 Die vijf te Leiden hoort telt recht voor Hofwijck seven;
 Dat's 't uerwerck vande Plaets, dat sonder veer gedreven
 En sonder weer-wicht gaet, en daerom noijt en wraeckt,
 En daerom vaster gaet dan all' diem' elders maeckt,
 En windt sich selven op en drijft sijn' eigen' raden.

2210 Hier treed ick 't soetste pad van all' mijn' soetste paden:
 Hier treed ick wederzijds op 't kantjen van een' plass,
 Die d' een den anderen verpocchen met haer glas.
 Ten Noorden is't mijn diep, ten Zuiden is mijn Schuijt-natt, I.L.
 Daer ick dan d' eenen Boer dan d' and'ren schipper uijt vatt,
 2215 „En vrage, *waer wil 't heen*, Goe mannen; waer van daen?
 „Hoe gaet ghij soo ondiep, hoe zijt ghij soo gelaen?
 „Maer, Heerschop, seghter een, wij hebben 't ruijm voll plancke
 „*En geeft het goed wat winst?* Wij hebbe God te dancke,
 „We laden't te Sardam en komme langs de Meer,
 2220 „Deur d' ouwe Wetering, en soo den Rhijn om neer,
 „En soo deur Leidsen Damm om te Schiedam te losse:
 „Daer krijge we licht vracht van Varckens of van Osse,
 „Of wat de Koopman will; want, kijck, 't is een moij Schip,
 „En 't voert wel licht en swaer: en krijge we dan slip,
 2225 „En moete leeg naer huijs, dat moete we verdrege:
 „Scha-baet, daer valt te met een kangsjen onder wege,
 „Daer 't treck-geld op magh staen; aers moete w' inde lijn,
 „En halen 't met den hals; maer dat's een' korte pijn:
 „Aen geun sij vanden Damm en vinde we gien breggens,
 2230 „Dan mach'er 't Zeiltje bij. Hier op volght veel meer seggens
 Naer 't volckje sprakelick en lichter aende praet
 Als af te helpen is: Maer 't Schip, dat niet en staet,
 Ontvoert mij 't leste woord. of liever leste woorden,
 Daer ick den sinn af giss all stond ick s' aen en hoorden;
 2235 „Claes, roept hij tot sijn knecht, die op't voor-onder staet,
 „Hoe lust het Steedse volck een praetje bij de straet,
 „Daer't luijs leegs staet en kijckt in 't midde van sijn lussjes,
 „Hoe kooselde die Vent, hoe still en hoe gerusjes,
 „Hoe tield' hij na bescheit vande bekende wegh;
 2240 „'K namt voor en Hagenae; en bij men Ziel, ick segh,
 „Dat Haeghje weeter of: me speelt'er vreemde streke;
 „Se raken aen groot goed, te met in minder weke
 „Dan wij der jaren aen versloove natt en kout:
 „Dan wetense gien raet met koffertjes voll goud.
 2245 „Dan gaet 'et goed soo 't quam, dan tijense na buijte;
 „En't Roosenobeltje moet springe voor de kluijte,
 „Voor Weuning en voor Weij, voor Kroft en Klaver-kleij;
 „Gien goed en valt te dier, het macher of, wich heij;

„En dan 't Treweel in 't werck, en dan begett Casteele
 2250 „As Toorens, elck om't moijs. y gut Claes, hiet dat deele,
 „Heit onse lieven Heer ongs allegaer emaeckt
 „Uijt iene slagh van Kleij, en worde wij ewraeckt,
 „En erve wij in 't goed as Basterde? wat Duijvel,
 „'K wouw dat men aessem mé iens gaen mocht over't Suijvel,
 2255 „'K mien dat icker men spull sou speulen as en held:
 „Ick sie wel dieder maer sen lijf wat naer en stelt
 „Eer j' om siet ben je rijck: een kusse mit een wape
 „Maeckt alle kunste goed; daer meugj' op sitte schrape
 „Tot dat je Troortje barst en wordt en Ys're kist
 2260 „Met seuve grende. en wordje na gevist,
 „Die 't lake doen 't soo wel as die je't stick verwijte;
 „Soo wordt'er niet eklapt. Claes, moetet me niet spijte
 „Dat onse bestemoer, doe 'k Vaer en Moer verloor,
 „Soo lijdighe versuft' en dwaelde van het spoor,
 2265 „En hielmen uijt'et School: Gut hadd ick leere schrijve
 „En lesen, as dat volck, wat wouw ick niet bedrijve!
 „'K hadd lang een mangtel an, een Tabbert, of suck goed,
 „Voor een bepeecte broeck, die ick nouw verslijten moet;
 „Een handje voll Latijn, hebb ickme late segge,
 2270 „Daer komt het miest op an, en dat's goed op te legge,
¹ „We hebbe me verstant, we bennen al ien slagh,
 „En dat's wel haest eklaert, die maer wat suffe magh.
 Meer hadd hij op de tong, meer meenden hij te preken;
 Maer 't Schip was voor den Damm, daer most hij 't laten steken;
 2275 En 't zeil most over end. Wie wenschte niet de vracht
 Van sulck'en Schip te zijn? nu hebb ick 't maer gedacht.
 En, als ick 't overslae, de Boeren weten wonder;
 Maer weten min dan all: de waerheid loopt'er onder;
 Maer meer waerschijnlickheids. O, Schippertje, goed knecht,
 2280 Waert ghij tot in den grond van alles onderrecht,
 Saeght ghij tot inde Mild van die ghij wilt benijden;
 Verstondt ghij neffens mij 't gepeperde verblijden,
 Het gallighe vermaeck van die daer staet en siet,
 En hoort u sorgeloos staen fluijten langs de Vliet,

¹ Hic animus tam in equitem Romanum, quà in libertinum, quà in seruum potest cadere. Sen. ep. 31. Saepe etiam est sub palliolo sordido sapientia. Caecil. ap. Cic. 3. Tusc.

2285 En wist ghij hoe dat hert, in't midden van sijn' Roosen,
 Sijn' kommeren veeltijds niet weet waer langs te loosen:
¹En wist ghij hoe hem 't haer te bergen komt te staen,
 Die wel op Hofwijck is, en naer den Haegh moet gaen,
 Den Haegh, die doornen Haeg, daer eer en deught en reden
 2290 Veeltijden werdt betaelt met vuijl' ondanckbaerheden;
 Daer weldoen werdt beloont met laster of geweld;
 Daer 't uijterste gepoogh der Vromen werdt gestelt
 Den boosen tot een schimp; daer 't niet en is te passen,
 Men sie sich langhs of dwers door spijt of nijt bebassen:
 2295 Daer selfs de Vrede-minn misduijdt werdt voor misdaed;
²Ick meen ghij soud sijn lot verfoeijen voor uw' staet,
 En kruijpen in uw luijck, en leeren beter wenschen,
 En oordeelen 't geluck van uws gelijcke menschen
 Benijdelicker veel dan dat te stéwaerd blinckt,
 2300 En achter de gordijn van't aensien hinckt of stinckt.
 Is 't Schippertje voor bij, de Vischer uijt de Venen,
 De Meissjens uijt de Weij met koele bloote beenen,
 Met Emmertjens voll melck en voll gerusticheid
 Verstercken wat ick peins en wat ick hebb geseit.
 2305 En scheid ick uijt den praett, en treed' ick uijt mijn' hecken,
 En lust mij achter 't groen der haghén die mij decken
 De vrije vonnissen te hooren van mijn werck,
 Als laegh ick verr van daer begraven in een' kerck;
 Daer gaet het speeltjen aen, daer hoor ick soet en bitter
 2310 ³En all wat ijeder denckt van huijs en van besitter;
 Daer hoor ick vogelen van allerhanden beck,
 Mij roemen voor een Mann en doemen voor een' geck.
 De Veerschuijt voert van als: daer sittend'er voll reden,
 Daer sittender voll spijt, die mijne sinlicheden

¹ Ως ἡδὺ τῶ μισοῦντι τοὺς φαύλους τρόπους Ἐρημία, καὶ τῶ μελετῶντι μηδὲ ἐν Πονηρὸν ἱκανὸν κτῆμα ἄγρὸς τρέφων καλῶς. Men. ap. Stob. Ὅτι ἐν τοῖς ἄστεσιν ὀπίσταν ἀναπνεῦσαι βουλευθῶσιν, εἰς τοὺς ἀγροὺς θέουσι, τὰς μὲν πόλεις κλύδωνας, τοὺς δὲ ἀγροὺς, λιμένας νομίζοντες. Liban.

² Utinam qui diuitias appetituri essent, cum diuitibus deliberarent! utinam honores petituri, cum ambitiosis, et summum adeptis dignitatis statum! profectò vota mutassent. Sen. ep. 115.

³ Suis te illecebris oportet ipsa virtus trahat ad verum decus. Quid de te alij loquantur, ipsi videant, sed loquentur tamen. Cic. Somn. Scip. Nihil hominibus adeò suaue et jucundum est, ut de rebus alienis sermonem habere. Greg. Nazianz. Quippe semper inimica virtutibus vitia sunt, et optimi quique ab improbis, quasi exprobrantes adspiciuntur. Sulpic. l. 2. Quaestui stultis habetur, malè loqui de melioribus. Plaut. Poen. 3. 2. Saepe alium insanire dicunt, ultrò qui ipsi insaniunt. Id. Menoechm. 5. 2.

- 2315 Of prijsen uijt haer' gunst of laken uijt haer' gall.
 „Daer seggend'er, 't is wel, het Geld is nietmetall,
 „T gebruijck is't altemael; de Mann die Hofwijck stichtten
 „Heeft wijsselick gedaen; 'hij most sijn hert verlichten
 „Van langer slavernij, hij heeft'er voor geploeght,
 2320 „En, als hij ploegende sijn' Vorsten hadd vernoeght,
 „En 't Vaderland voldaan; 'en niemand uijtgesopen,
 „En niemands voordeelen met listen onderkropen,
 „Den Vromen voorgestaen, beschoncken en gevoedt;
 „Den boosen 't hoofd gebo'on; een Christelick gemoed
 2325 „In't Christeloos gewoel van Haegh en Hof behouden,
 „Wat lighter iemand aen of hij een Hofje bouden,
 „En besighden een deel van onbesproken winst
 „Tot onverboden vreughd; 'om nu en dan voor 't minst
 „Een Haventjen vertrecks uijt Hoofs gewoel en winden
 2330 „Voor heul en ademtocht van ziel en lijf te vinden,
 „En smaken 't onderscheid van ruijmt en van gedrangh?
 „Verquisten is geen' eer; 'maer altoos deun en bang
 „Sijn self te pijnighen, om kinderen en erven
 „Te laten, wat sij wel en weeld' righ kunnen derven,
 2335 „En prees noijt wijse mann. 'Wel hem die wel vergaert,
 „En matelick verspilt 't ghen' hij wel heeft gespaert.
 „De Mann op Hofwijck heeft, in't sorghen voor sijn selven
 „Sijn' kinderen bevrijdt van spitten en van delven,
 „En van wat overschots sijn' keurlickheid geboett,
 2340 „De rest is voor de rest, die 't hebben sal en moet.

¹ Major pars aetatis, certè melior Reip. data sit: aliquid temporis tui sume etiam tibi. Sen. de Breu. c. 18.

² Μη πλουτεῖν ἀδίκως, ἀλλ' ἐξ ὁσίων βιοτεύειν. Phocijl. Non quid habeam, sed quibus rebus inuenerim quaerant. Cic. pro Quinct. Habebit philosophus opes, sed nulli detractas, nec alieno sanguine cruentas, sine cuiusquam injuria partas, sine sordidis quaestibus, quarum tam honestus sit exitus quam introitus; quibus nemo ingemiscat nisi malignus. Sen. de vit. beat. Κέρδη τοιαῦτα χρῆ τινα κτᾶσθαι βροτῶν Ἐφ' οἷσι μέλλει μὴ πόθ' ὕστερον στένειν. Eurip. ap. Stob. Τὸ κέρδος ἡγοῦ κερδος, ἀν δίκαιον ἦ. Meand. Monost.

³ Ἦδὺ καὶ το μετ' ὀλίγον ἡσυχίαν ἀπολαῦσαι. Julian.

⁴ Quanta dementia est, hæredi suo procurare, et sibi negare omnia! Sen. ep. 123.

⁵ Felix, qui indultis potuit mediocriter uti Muneribus, parcumque modum seruare fruendi. Prudent. Ἀγάπα τῶν ὑπαρχόντων ἀγαθῶν μὴ τὴν ὑπερβάλλουσαν κτήσιν, ἀλλὰ τὴν μετρίαν ἀπόλαυσιν. Isocr. ad Demon. Ὅλος δὲ τὸ πλουτεῖν ἐστὶν ἐν τῷ χρῆσθαι μᾶλλον ἢ ἐν τῷ κεκτηθῆσαι. Arist. 1. Rhet. Τὸν δὲ πολυκτέανον καὶ πλούσιον ἐστὶ δίκαιον κλήζειν, ὅς χρῆσθαι τοῖς ἀγαθοῖς δύναται. Luc. Anth. gr.

¹ „Maer beter' Tonnen schats heeft hij se leeren vullen
 „Dan die haer mogelick ten deele vallen sullen,
 „Voll smeltelick Metael, voll schijven die het vier,
 „Het water en de Tijd kan brenghen tot Papier,
 2345 „Tot flenteren, tot niet. hij laetse selfs voll schatten
 „Daer water, vier of tijd niet aen en heeft te vatten,
 „Van Deughd en wetenschap en all dat Mannen maeckt,
 „En all dat eens vergaert sijn Meester noijt versaectt.
 „God die hem segende met kinderen die weten,
 2350 „En weten, moghelick, waermede dack en eten,
 „Het Vaderland ten dienst, te moghen waerdigh zijn,
 „Beveelt hij haer beleidt, naer dat hij door de pijn
 „Die 't lichaem dragen moet om vande Ziel te scheiden,
 „Ter eewigheid sal gaen. Die mann gingh breeder weiden;
 2355 Maer 't Schuijtje was verbij, de Schipper riep, stapp wegh,
 En 't peerd ontvoerde mij 't besluijt van sijn gesegh.
 De Delfsche Veerman volght (dat gaet voor Hofwijck seker)
 Strax op den Hagenae, en weer een nieuwe spreker,
 Een nieuwe kakelaer, gelijk het wesen will,
 2360 Dat een de vracht verbeent, daer vijftigh and're still
 Den mondigsten ontsien, en 't hooge woord vergunnen.
 Die klapper tast mij aen ²(van dusend een zijn't funnen,
 Van schaemte noijt geroert, van reden onversien,
 „Van eer en Liefde meer) Ten eersten is't, Laet sien,
 2365 „Wel heij, wat's hier weer nieuws? sal't noijt geen einde wesen,
 „Alweer een nieu Casteel in eenen nacht geresen!

¹ Ἐφόδια ἄτινα αὐτοῖς ἐνναυαγήσασι συγκολυμβήσει. Arist. ap. Stob. Haec metalla, quibus delectatur vulgus, tenuem habent ac perfusoriam voluptatem. Sen. ep. 23. Κρεῖσσον ἢ σοφία λιθῶν πολυτελῶν. πᾶν δὲ τίμιον οὐκ ἄξιον αὐτῆς. Clem Alex. Petite hinc juvenesque senesque, Finem animo certum, miserisque viatica canis. Pers. V. Ἐφόδιον ἀπὸ νέστητος εἰς γῆρας ἀναλάμβανε σοφίαν, βεβαιοτέρων γὰρ τοῦτο τῶν ἄλλων κτημάτων. Bias ap. Laert. Nihil horum non patitur vetustatem: quaerendum est ergo quod non fiat in dies deterius. Sen. ep. 31.

² Ut quisque contemptissimus, et ut maximè ludibrio est, ita solutissimae linguae est. Sen. in sap. non cad. Semper inimica virtutibus vitia sunt, et optimi quique ab improbis quasi exprobrantes aspiciuntur. Sulp. lib. 3. Homines mali sunt, qui optimis dicunt malè. Plaut. Bacch. Isthic est thesaurus stultis in lingua situs, At quæstui habent male loqui melioribus. Id. Roen. Φᾶυλος κριτῆς παντός καλοῦ πράγματος ὄχλος. Pythag. ap. Stob. Πονηρόν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, πονηρόν ὁ συκοφάντης αἰεὶ, καὶ πανταχόθεν βάσκανον καὶ φιλαίτιον. Demosth. pro Ctesiph. Erras si istorum, tibi qui occurrunt vultibus credis, hominum effigies habent, animos ferarum. Sen. Φεῦ, πῶς πονηρόν ἐστὶν ἀνθρώπων φύσις. Τὸ σύνολον; οὐ γὰρ ἂν ποτ' ἐδεήθη νόμου. Οἶει τι τῶν ἄλλων διαφέρειν θηρίων Ἀνθρώπων; οὐδὲ μικρόν, ἀλλὰ σχήματι. Πλαγί' ἐστὶ τ' ἄλλα, τοῦτο δ' ὄρθρον θηρίου. Lycurg. poet. vet.

„K schick endelick de Vliet sal worden tot een' straet;
 „Den Haegh sal metter tijd niet weten waer hij staet,
 „Te Voorburg of aen Duijn: siet die verweende gecken,
 2370 „Sij walghen vande Stadt; den Haegh en kan niet strecken,
 „De Straten zijn te nauw, de wandelingh te kort;
 „De Coets moet ruijmer gaen: wat Duijvel of haer schort?
 „Is 't niet genoegh, Voorhout en Vijverberg te schenden
 „ Is't niet genoegh den Haegh t'ontstraten aller enden?
 2375 „Moet Voorburg mé in 't spell? 'k magh heughen dat die Weij
 „Voll klare klaver stond, voll vette beesten leij;
 „Nu is 't een Hoff, quansuijs, een Hofwijck: wel, waerachtig,
 „Wij moeten inde grond, het volckje wordt te prachtigh.
 „Sij schrapen 't goed bij een, slinx of rechts, 't scheelt haer niet;
 2380 „En vallen dan aen't werck van pijpiens in het riet.
 „Bedenckt eens watter gelds aen sulcke raserij gaet,
 „En of men op het end met eens betalen vrij gaet:
 „Die kloot en licht niet still: 'die dusenden verbout,
 „En magh geen' honderden ontsien voor 't onderhoudt;
 2385 „Die hooghe thuijnen derft uijt leeghe gronden halen
 „Moet alle jaer sijn werck weer en weerom betalen;
 „Die Vent en houd ick met geen hondert Croonen vrij;
 „Soo moet daer alles staen in 't lood en op de rij,
 „Soo puntigh is m' als kacks: men waer schier ongeboren,
 2390 „Veel liever dan een' Haegh te lijden ongeschoren;
 „Of 't God belieft of niet, de paden moeten bruijn
 „En kaler zijn van gras als 't hoogste van een Duijn;
 „De Schoffel heeft geen rust; daer is een eewigh leven
 „Van wijen dat men berst: de Thuijnman magh wel beven,
 2395 „Soo 't onkruid meester werdt door weelde van natt weer,
 „Door over vall van werck, en door versuijm noch meer.
 „De Joffers in den Haegh, met all haer' malle krullen,
 „En hebben niet meer spels, men soud' er drij vier hullen,
 „All noemden icker meer, 'k wouw dat ick 't hadd gewedt,
 2400 „Eer hier een Boogaerd-pad geklouwt is en geredt.
 „En, om Gods lijdsaemheid met alle macht te tergen,
 „Als off er werck gebrack, van vlackte maecktmén bergén,

¹ Par sumptus est, semel solida collocare, et saepe integrare cadentia. Symm. lib. 6. ep. 70.

„T land wordt tot Vijvertjens versnippert en gekerft,
 „En 't is de braefte mann die 't konstelixt bederft:
 2405 „T huijs moet in 't water staen en Slots-gewijs staen proncken,
 „Gelijck een' steenen flesch in 't koel-vat werd gesoncken.
 „Het riet-dack was wel eer de Weuninghs besten hoed;
 „Doe mosten 't pannen zijn; dat's nu de kleijne voet;
 „Het leijtje moet 'er op, dat staet beknopt en abel,
 2410 „Waerom? de Land-heer dectt sijn' luijsen met een' sabel;
 „T huijs komt niet minder toe; 't magh kosten wat het kan,
 „Het decksel naer den Pott, de kleeren naer den mann.
 „En als ghij binnen gaet, wat meent ghij daer te vinden?
 „Een opper-Camertjen tot onderhoud van vrinden,
 2415 „Als inden gulden tijd van't Hollands slecht en recht?
 „Neen seker, Cameren op't cierlix afgerecht,
 „Als stondt ghij binnen Delft; gemarmerde Saletten,
 „En van dien nieuwen snof; hoe noemt men't? Camenetten,
 „Pronck-cellen voor een' Prins, met borden en met leer
 2420 „Op 't Haeghelijxt versien: (ja wel toch, lieven Heer,
 „Waer will dit heen in 't end!) en seghtmend'er wat teghen,
 „'T heet maer een Weuninckje, een huijsjen uijt den reghen.
 „'K wouw dat hij met sijn' poort in sneew en Hagel sat
 „Die Land-heer heeten will en wonen als in Stadt:
 2425 „'Kwouw dat hij. Weer aen, riep de Schipper, is dat rijen?
 „Stapp wegh, jou loomen uijl. soo raect' ick uijt het lijen;
 Ja, lijen, ick beken't; 'want waerheid, al te fell
 Gepepert en gesult, gaet door en door het vell.
 Onkenniss niettemin maeckt onminn bij de Menschen,
 2430 En menigh droeve reis hebb ick mij voelen wenschen,
 Mijn achterklapper waer mijn ronde Camer-vriend,
 En met mijn onderhoud, als ick met sijn', gedient.
²Daer soudemen sijn Waer noch sijn' waerachticheden
 Niet overweldighen: maer onderlinge reden
 2435 Doen gelden wat sij kost, en vriendelick bericht
 Doorpluijsen inde schael van't fijnste goud-gewicht;
 En d' een den anderen soo veel bescheids bewijsen,
 Dat laken lichtelick verkeeren sou in prijsen;

¹ Τὸ μὲν ἀληθὲς πικρὸν ἔστι καὶ ἀηδὲς τοῖς ἀνοήτοις. Dio Chrysost. Opus mordaci radere vero auriculas. Pers. 5.

² Καὶ το μὲν οὖν σαφὲς οὔτις ἀνὴρ ἴδεν οὐδὲ τις ἔσται Εἰδῶς. Xenophan.

Of kond 't geen prijsen zijn, ten minsten tot gedoogh
 2440 Van hier een balck en daer een' splinter in ons oogh.
 'En soo begrepen wij, of trachtten te begrijpen
 Hoe traegh voorsichticheid moet vallen aen het slijpen
 Van nagel of van tand, om in't gesicht te slaen
 Van die met ons voor God ten oordeel sullen gaen,
 2445 God, die sich 't oordeel heeft en 't wraeck-recht voorbehouden, Math. 7.1. Rom. 12.19. Deut. 32.15.
 Als messen die hij ons, sijn' kind'ren, niet vertrouwden,
 Sijn' blinde kinderen, dien geen geweer en past,
 Soo langh wij menschen zijn en dolen bijden tast.
 Dit hebb ick half geleert, en tracht het heel te leeren,
 2450 En, was ick buijten 't spoor, ten halven om te keeren;
 Herstelt mij op de baen van dijn' gerechtigheid:
 Die mij het oordeel van mijn Broeder hebt ontseit.
 Met sulcke leeringen bevracht ick mijn' gedachten,
 'En keur niet, off'er mij quaedwillighe toebrachten,
 2455 Of redelicke lien; ick lett niet op den mann,
 Mits dat ick uijt sijn roet wat honighs trecken kan.
 Nu is de dagh ten eind', nu seggen Maen en Sterren,
 'T is tijd uw' herssenen in't bedd te gaen ontwerren.
 Ick weet het, en ick voel't: noch gaet het langsaem toe;
 2460 Want wij zijn kinderen, en hoeven schier een' roe
 Die ons te bedde jaegh': ick wil't van mij bekennen;
 Het zij een' goede drift; het zij een quaed gewennen,
 Het slapen houd ick voor geen menschelick vermaeck.
 En, als ick kieser moght, ick wenschte mij noch vaeck
 2465 Noch slapen opgeleght. ³foeij, daghelixe sterven,
 Foeij, platte peuluw-dood; foeij, quistigh tijd verderven,

¹ Amicum tuum hortare, ut istos magno animo contemnat, qui illum objurgant quod umbram et otium petierit, et cum plus consequi posset, prætulerit quietem omnibus. Sen. ep. 36.

² Offendi rebus istis, tam ridiculum est, quàm queri, quod spargaris in publico, aut inquineris in luto. Sen. ep. 107. Αμεινον παρὰ ιδιώτου τ' ἀληθές ἢ παρὰ σοφιστοῦ τὸ ψεῦδος μαθεῖν. Isid. Pelus. ep. 67. l. 4. Χρῆ, οἶμαι, τοὺς παραινοῦντας συνοῖσον ἔργον ἀσπάζεσθαι καὶ ὡσι φαῦλοι, καὶ μηδαμόθεν σοι γνώριμοι. Man. Imper. Admoneri bonus gaudet: pessimus quisque correptorem asperrimè patitur. Sen. 3. de Ir. Τῷ ἀληθεῖ χαλεπαίνειν οὐ θέμις. Plat. 5. Reip.

³ Ἔοικεν ἡ τοῦ ὕπνου καταφορὰ θανάτῳ. Clem. Alex. 2. Paedag. Vigil ille, nec ullam Ad requiem facilis; credens abscedere vitæ Quod sopor eripiat tempus. Sil. de Hannib. l. 12. Καθεύδων οὐδενὸς ἀξίος, οὐδὲν μᾶλλον τοῦ μὴ ζῶντος. Aristot. Ὑπνος τὰ μικρὰ τοῦ θανάτου μυστήρια.

Die u ontbeeren moght, wat waer sijn leven lang;
¹Hoe leefden hij in 't ruijm, in stede van 't gedrang
 Der uren, ²die den dagh versnipperen tot leuren,
 2470 En, als den avond valt, de menschen van haer scheuren,
³En werpense voor dood, als krenghen, op het stroo.
⁴Maer emmers, die het kost niet schicken, schickten't soo.
 Te bedd; 't is Gods bevel; men magh niet stadigh leven;
 Daer hoort wat stervens toe: de bladeren die beven,
 2475 En houden aenden draed van een verdordden steel,
 Gaen met den voet in't graf, het groene gras wordt geel;
 Dat 's even of ick seij, de dood is op de lippen:
 De wereld sterft eens 's jaers; staets' inden Herfst op 't glippen,
 2480 Des winters is sij dood: te weten diep in slaep,
 Tot datse 't voorjaer weck', soo datse geew' en gaep',
 En inden Somer kom' volkomentlick aen't waken.
 De kleine wereld, Mensch, dien God eens wilde maken,
 Hermaeckt hij dagelix, 'en, sonder dat respijt,
 Wij waren 's levens kracht in weinigh' dagen quijt.
 2485 Die kracht hangt aen die dood: wel hem die 't kan bezeffen,
 En stelt sijn' rekeningh soo met den Hemel effen
 In't dagelix versterf, als waer 't sijn' leste kouw,
 Daer uijt hem de basuijn des Richters wecken souw.
 In spijt dan van mijn self en vande spijtigheden,
 2490 Die 'ck vanden Snapper in de Veer-schuijt hebb geleden,
 'K gae sterven voor een' reis, en scheidde van mijn' kust,
 En gae mij op mijn Slot begraven in mijn' rust: H.
 Of is 't een toon te hoogh, mijn Slotjen magh ick 't heeten.
 En, vrienden van verstand, u derv' ick't laten weten,
 2495 'T is Hofwijcker Casteel daer ick te roest in gae.
⁶Een Cluijs is oock een huijs, en houdt voor wedergae

¹ *Extendamus vitam: huius et officium et argumentum usus est. Circumscribatur nox, et aliquid ex illa in diem transferatur. Sen. ep. 122.*

² *Diducimus vitam in particulas et lancinamus. Sen. ep. 32.*

³ *Nihil morti tam simile quàm somnus est. Cic. de Sen.*

⁴ *Lex haec data est caducis, Deo iubente, membris, Ut temperet laborem Medicabilis voluptas. Prudent. Hymn. VI. Cathem. Tenenda nobis via est, quam natura praescrispsit, nec ab illa declinandum. Sen. ep. 122.*

⁵ *Somnus refectio[n]i necessarius est: hunc tamen si per diem noctemque continues, mors est. Sen. de Tranq. Detur quieti tempus, ut somno grauis Vis victa, morbo pectus oppressum leuet. Sen. Herc. fur.*

⁶ *Domus munimentum sit aduersus infesta corpori. hanc utrum cespes erexerit, an varius lapis gentis alienæ, nihil interest. scito te hominem tam bene culmo quàm auro tegi. Sen. 1. ep. 8.*

Der Princen hooghe Burght, der Steden stercke muren:
 'T Casteel en 't verckens-kot sijn evenwel geburen;
 De Hutt staet bij de Tent; en elck en streckt niet meer
 2500 Als voor een veiligh dack van klein' of grooten Heer.
 'Noch keer ick tot den roem, en pocche met de beste;
 Houdt mij des' ijdelheid ten goede; 't is de leste:
 En, die ghij uw geduld den omloop hebt vergunt,
 Verdraeght noch voor besluit een woord van't middel-punt.
 2505 Ten hoofde van't groot Plein, het Bosch van Sijcomoren, D.
 Daer Masten overhands door en door henen booren,
 Rijst een gemuerde Dijck (een' Brugg en segg ick niet, G.
 Dat's de gemeene slagh, die m' allom elders siet)
 Een' ondermuerde wall, een' wall besett met roosen,
 2510 Die m' uijt de Veerschuijt siet staen flonckeren en bloosen,
 Een lijdelicke Trapp, dien ick te leene houw,
 Van u, Venetien de schoone; van 't gebouw,
 Het wonderlick gebouw, dat ghij Rialto doopten,
 Doe ghij d'er d' eene Stad aen d' andere me knoopten,
 2515 En liet d' onkundighe wantrouwen van den boogh
 Die sulcken wijdde sou beslaen met eenen toogh:
 'T en was mij niet ontgaen in twaelf en achtien jaren,
 Hoe hij mij overgaen, hoe hij mij ondervaren,
 In d' onervarentheid van jongen voet en oogh
 2520 Door 't steile vlack en door het vlacke steil bedroogh.
 Hier hebb ick't na gebootst: twee flauwe steenen treden, G.
 En twee, en noch eens twee, zyn sess gelijcke leden
 Van 't Hofwijcksche Rialt'. treedt op de leste twee,
 Ghij zijt niet meer vermoeyt als op den eersten tree:
 2525 Ghij wandelt en ghij klimt, ghij laeft met langhe poosen,
 Als Gall met honighraed en Distelen met roosen,
 De drij mael korte moeyt, die sess mael achter een
 De minst swaerlijvighe souw voelen in sijn' le'en.
 Ghij vindt u sess voet hoogh, en weet niet of den sesten
 2530 Den eersten opgangh is, en staet all op den lesten.
²Dat kan verdeelingh doen van besigh ongemack.

¹ Exiguæ saepe aræ in multos usus describentis arte patuere: et quamuis angustum pedem, dispositio fecit habitaculum. Sen. 1. de Tranq.

² Η ἀνάπαυσις τῶν πόνων ἀρτυμά ἐστι. Plut. de lib. educ.

¹Die soo de Kaerte van sijn' quellinghen verstack,
 En temde suer met soet, en mengde pijn met rusten,
 Hij ploeghde sonder sweet en arbeide met lusten.
 2535 ²Een uer gespannen Booghs, twee Peze-loos of drij,
 Ontwapent distelen, en suiickert slavernij.
 Lang eenerhand verveelt, het zij soo soet als 't zijn kan;
 Maer, die met slockjens slorpt, vermant wel een azijn-kann,
³En, die bij wijlen sitt, en valt geen voet-pad lang;
 2540 Die van geen' poosen weet, de weelde selver bangh.
 Beurt en veranderingh verlichten doen en laten.
 Vier naeckte kinderen, all konnen sij niet praten,
 Beduiden hier die leer: ⁴de Lente staet voor aen,
 Met vroeghe Blommekens van 't jonghe jaer gelaen:
 2545 De Somer volgh't'er op en pronckt met Coren-aeren;
 En dan den rijpen Herfst met smakelicke waren;
 De Winter luij en leegh, met Schaetsen aenden voet,
 Seght datter eens een tijd van leegh-gaen wesen moet.
 Soo loopt de tijd rondom en deelt sich af in maenden,
 2550 En leert ons ongevraeght all wat ick flus vermaenden:
 Want wie en wierd niet sat van't eenerhande jaer,
 Soo 't altijd Winter, jae, soo 't altijd Somer waer?
 Hier is Rialt op 't hoogst, hier zijn wij, sonder weten, Z.
 Tot aende Vall-brugg toe en op mijn' stoep geseten.
 2555 De Vall-brugg, Vreemdeling; wat seght ghij nu van 't slot?
 Gaet noemt het nu Casteel, of noemt het Duijven-kot,
 'T sluijt met een' Vallbrugg af. Ghij sult de ketingh soecken:
 Maer dat 's een oude kunst: wij hebben beter' boecken,
 Van hoogher onderwijs: wij roemen op een' vond,
 2560 Die weinigh is gepleeght, die niemand en verstond,

¹ Quod si quando cum influentibus negotijs paria fecisti, instar refectionis existimas, mutationem laboris. Plin. Paneg. Non uno contenta valet natura tenere; sed permutatas gaudet habere vices. Petron. Vita in omni quidquid est, iustam requirit optimae pausæ modum. Auson.

² Arcus et arma tuæ tibi sunt imitanda Dianæ; Si nunquam cesses tendere, mollis erit. Ouid. ep. 4.

³ Denique, si sedeas, requies est magna laboris; Si multum sedeas, labor est. Maro namque Poeta Pro poena posuit, sedet æternumque sedebit, Infelix Theseus. Semper nocet utile longum. Tertul. Carm. ad. sen. Omnibus quidem prodest subinde animum relaxare. Excitatur enim otio vigor; et omnis tristitia, quæ continuatione pertinacis studij adducitur, feriarum hilaritate discutitur. Sen. Contr. 1. Praef.

⁴ Ipse quoque Annus, temporum pater quadrifariâ se diuersitate componit. nec desiderium caperet, si nouitatis gratiam non haberet. Cassiod. lib. 2. Natura hoc quod vides regnum mutationibus temperat. Sen. ep. 107.

'T en waer de Meester sprack: leert buiten-huijsen bouwen,
 Daer 't veiligh slapen is: de konst is waerd t' onthouwen;
 De Vall-brugg gaet om hoog en maect een' dobbel' poort,
 En buiten werdt geen klanck van ketenen gehoort,
 2565 En binnen buijzelt sij met een' verborgen slinger,
 En sluijt, oock grendeloos, bewoghen met een' vinger,
 De Keucken-water-Poort. Daer sitt ick in mijn' gracht
 Van zestigh voet rondom, en spott met menschen macht:
 Musketten ben ick baes; en slaep op beij mijn' ooren;
 2570 Laet grove stucken sien, die mij bestaet te stooren;
 Soo roep ick, *qui va là*, en luijster na gespreck,
 En moet mijn' hooghen moed sien buijgen voor een' geck.
 Maer beter' grendelen en stercker slagh van sloten
 Versekeren mijn' bedd. ick slaep'er ongesloten;
 2575 De Vall-brugh is gevelt, de spill roest inde pann.
 En 't is van dusend een ofs' op en neder kan.
 'Mijn trouwste Nacht-slott is, voor geen' ontrouw te vreesen,
 Geen' moord, geen' overvall, mijns wetens, waerd te wesen,
 Der Vromen Vriend te zijn, ²den boosen noijt geterght,
 2580 Noijt ongelijck gedaen te hebben, noch geverght.
 God hoore wat ick segg, ick kan geen' vijand noemen,
 Die sich in mijn verderf, met reden sou verdoemen:
 Mijn bloed was noijt verbeurt, 'k en hebb'es geen gespilt,
 Daerom mij ijemand wensch gerabraeck of gevilt.
 2585 Men heeft mij met de tongh besprongen en bestreden,
 En tot de wraeck geterght; ³maer Gods bevel en Reden
 Zijn stadigh Meesteren van mijn beleid geweest,
 En die mijn' hand ontsagh heeft averechts gevreest.
 Mijn onschuld is bepleitt, dat s' hoogste van mijn wreken;
 2590 Soo houd ick hem voldaan, en satt van qualick spreken,

¹ Tum te felicem esse judica, cum poteris in publico viuere, cum te parietes tui tegent, non abscondent. Sen. ep. 43. Magnum est praesidium in periculis innocentia. Sen. l. 7. Cont. 1. Scitis quanto negligentius custodiat ferrum bonâ conscientia. Quint. decl. 1.

² Odium ex offensa sic vitabis, neminem lacessendo gratuito: à quo te sensus communis tuebitur: fuit enim hoc multis periculosum. Sen. ep. 105. Securitatis magna portio est, nihil iniqui facere. Ib. Qui timetur timet, nemo potuit terribilis esse securè. Ib.

³ Satis idoneus patientiæ sequester Deus. Si injuriam deposueris penes eum, ultor est: Quantum patientiæ licet ut Deum habeat debitorem! Tertull. de patient. Ita, quisquis es, si sapis, Patiare potius ipse, quàm facias scelus. Sen. Theb.

En quaed doens ongsint, die sijn' verbolgentheid,
 Ten arghsten, heeft gevoelt bejegent met bescheid.
 God hebb ick veel vertoornt, 'geen' redelicke Menschen
 Gerechelick geperst mijn' onderganch te wenschen;
 2595 Soo schrijv' ick op de deur van mijn ontsloten Slot,
 „Siet Hofwijck daer voor aen, Men vreest'er niet als God. *Timere multos non vis? Unicum time. Carpathij.*
 Het minder ongevall, van plunderen en rooven,
 En gaet mij niet meer aen als Orgelen den dooven;
 En of de boose lust uw' handen verghen moght
 2600 De kunst die niemand noch op Hofwijck heeft besocht,
 Huijsbreker, spaert uw' moeijs; ick kanse niet betalen;
 ²T is sottelick gewaeght daer niet en is te halen.
 En 't waer hier overkunst te vinden bijder nacht,
 Den buijt die ick'er noijt bij daegh en hebb gebracht.
 2605 De reiser sonder buijl singht midden inde bossen,
 En weet, de roover heeft geen roer op hem te lossen;
 De rijcke Wandelaer magh schricken voor geweld;
 De veilste Pasport is, een' borse sonder geld.
 Mijn bedd waer stelens waerd, maer daer voor soud ick vechten;
 2610 En, die mij niet en steelt, met twee vertrouwde knechten,
 Kan qualick meester zijn van deken of matrass,
 Daer op ick bij der nacht meer als bij daghe pass.
 De rest en is geen waer om bij den wegh te voeren,
 Wie sou een' Schilderij verduijst'ren voor de Boeren?
 2615 Daer is geen heelen aen, 't zijn vodden van beslagh,
 Bij doncker ongesien, en lastig bij den dagh.
 Peurt aen mijn keucken niet: ick weet'er niets van waerde,
 Mijn Blecken Silverwerck, mijn' schotelen van aerde,
 Mijn' Linnen-Cassen kael, verwachten sonder schrick
 2620 Wie tegens sulcken winst will tuijschen om een' strick.
 Heel Hofwijck is geen proij om lijf of lid te waghens;
 En died'er sich vergrijpt sal 't op de Leer beklaghen,

¹ Hæc in homines alienissimos, denique inimicissimos viri boni faciunt, et hominum existimationis, et communis humanitatis causâ, ut cum ipsi nihil alteri incommodarint, nihil ipsis jure incommodi cadere possit. Cic. or. pro P. quinct.

² Spem improborum eluseris, si nihil habueris, quod cupiditatem alienam et improbam irritet, si nihil insigne possederis. Sen. ep. 105. Κερδαλέους δίζεσθε δόμους ληίστορες άλλους. Τοί δε γάρ ἐστι φύλαξ ἔμπεδος ἡ πενίη. Anthol. lib. 4. 23. 6.

Om ijser overtent, om lood, om nietmetall,
 Gelijck de Muijs om't speck, te treuren inde vall.
 2625   Soo valsch is 't uijterlick, en soo bedrieght schoon schijnen.
 Mijn vollen inboel is niet waerdigh om te mijnen,
 Als 't voor de Lapp-hoer quam: en die van buijten staet,
 Meent dat een' leijen-dack beduijdt een huijs van Staet.
 Och armen! niet van straet. 't zijn schrale leeghe wanden,
 2630   Daer Kluijver en Sté-boo niet wisten wat te panden,
 Holl als des Meesters hoofd: ten naesten bij een' Tonn
 Als daer de Keiser voor most wijcken uijt de Sonn.
       Goe rust dan, grijpend volck; ick wacht te nacht geen' gasten.
 Daer zijnd'er die ick wensch mij merghen noen verrasten,
 2635   Min halens ongesint dan brengens: dat's gewiss,
 Maer halers mett'er minn, daer geen wett teghen is;
 'Huijs-dieven van mijn Cass en mijn' genegtheden,
 Vijf zielen wel gehuijst in onverlemde leden,
 Vijf halers op een' kerf die noijt van ijser wordt,
 2640   Soo lang ick niet en vast en kom geen hemd te kort;
 Vijf erven van mijn Erf, vijf Icken, vijf Copijen
 Van't slechte Principael, ²dat sij, God lof, verbij, en
 Onedelick verbij in waerde zijn geraeckt;
 Vier knechtjens, die mijn' sorg tot Mannen heeft gemaect,
 2645   Een meisjen tuschen mij en lijdelick van aensien,
³Daer in sich Moeders deughd ontwijffelick laet aensien,
 Vijf gasten ongenoijt en altijd wellekom,
 Die mij doen wenschen dat den dagh van merghen kom'.
       Dit vriendelick gesinn onthael ick, sonder pruijlen
 2650   Van dat sij d' eenigheid, daer in ick soeck te schuijlen,
 Verstooren met haer jeughd, en roeren Hofwijck om,
 En maken't nauwer dan de Straet van 't Achterom.
       Daer zijn de gasten; flux, den Room-pott uijt den Polder,
 De boonen vanden staeck, de Netten vanden Solder,
 2655   De Vijver in 't gewoel, de Snoecken inde Lij,
 Jan Maertsen in de praem, en elck all even blij,

¹ Nam procreasse liberos, lepidum est onus. Plaut. Mil. Act. 3. sc. 1.

² Πολλοὶ μαθηταὶ κρείττονες διδασκάλων. Anth.

³ Decus eximium formæ par reddit imago Vultibus, et similis natorum gratia monstrat. Stat. 3. Syl. 3.

(Blij met de volle vangst, die selden komt te missen
 Van ongeroofde winst, van ongekochte vischen)
 De Peeren vanden Boom, de Lijster uijt de strick,
 2660 Elck vrolicker als thuijs, elck besiger dan ick:
     Ick besiger dan elck op 't lichten van de Seghen;
 Wel seggen inder daed, die seggen brengh op seggen,
 Die stadigh en op nieuws een' volle Visch-merckt geeft,
 En tuschen slibb en kroost van Water-schatten leeft.
 2665 Daer vlej ick mijn gepeins en danck geluck en Reden,
 Die mij een' vette Weij tot water scheuren deden:
 Tot water om mijn' erff te rijsen met die stoff,
 En houden 't winter-peil beneden Huijs en Hof.
 Wel was't een soete dwangh en een gesegent Moeten,
 2670 Daer door ick Hof en Huijs ontsloegh van natte voeten,
 En gaf mijn' Boomen vrij te weijden in het hoogh,
 Des Winters niet te natt, des Somers niet te droog:
 Soo diep en soo ondiep pas als sij mochten sincken,
 En vinden spijs genoegh, en niet te veel te drincken;
 2675 En die dien overslagh verdoemden metter haest,
 Staen d' uijtkomst aen en sien verwondert en verbaest.
 En d' opkomst staet haer aen, en doet haer met mij seggen,
 Sulck water voor sulck' land, was geld op woeker leggen.
     Danck hebb de volle Vlied haer stadighe gevaer,
 2680 Die 't onder-water-volck doet vlieden voor 't gevaer,
 En inde ruijme stilt van Hofwijcks klare broecken
 De stille ruijmt met sijns levens tochten soecken,
 Van binnen veile vré voor buijtens wilde vreughd,
 Met ongerustigheid, die daerom niet en deught.
 2685 Onnoosel stomm geslacht, ghij komt u hier vermeiden
 Gelijck de Landheer doet; 't is Hofwijck voor ons beiden;
 Ick schuijl 'er voor 't geraes, ghij duijckt 'er voor 't getier:
 Een insicht, een bescheid, een einde brengh ons hier.
 Maer, soo ghij spreken kost, hoe soudt ghij mij beliegen,
 2690 Hoe soudt ghij in de Vlied 't Hofwijcker-hoofsch bedrieghen
 Ontdecken voordien mond van d' een' en d' ander' sloot,
 „En roepen, siet u voor, daer binnen woont de dood;
 „Het water iss'er koel in Vijver en in Grachten,
 „Maer heete ketelen en Roosters staen en wachten
 2695 „Drij voeten vande vreughd; men speelt 'er met het nett,

„En die daer slapen will smoort in 't gevierde bedd:
 „Men noodt'er ons te gast, maer om den Waerd te spijsen;
 „Dat's Hofwijcks en dat's Haeghs: lett op den raed der Wijsen,
 „En steeckt u in geen gat daer geen gat door en is.
 2700 Die dat bevroeden kan is kloecker als een viss.
     Is 't niet vermaecks genoegh de Vissen te verrassen,
 Hoort, Vreemdelingh, en spreeckt genadigh van mijn' plassen.
 Een' Vijver is voll vreughds, all waer hij visseloos:
 Lett op die Boomkens hier, lett ginder op die Roos,
 2705 En all wat om den boord van mijn' gecierde grachten
 Hofwijcker Hof verrijckt met ongemeene prachten:
 Een' Roose maeckter twee, vijf Boomkens zijnder tien.
 Vijf op het water-vlack, vijf op het land gesien.
     Indien ick niet en dool, dit peerdje treckt noch stijver,
 2710 En 't is de tweede reis gewoeckert met mijn' vijver.
 Twee Huijsen voor een Huijs, twee Eilanden voor een,
 Is weeldrigh' Alchimij, of ick en kender geen.
     Goud-jagers holl en doll, en spott niet met mijn' winsten,
 Sij gaen voor d' uwe verr, of wegens' op, ten minsten;
 2715 Ghij meent een' dobb'le kans te nutten, en ick oock;
 Ick teer op schaduwen, en ghij verteert in roock:
 Mijn' schaduwen staen vast, uw roock en kan maer vluchten,
 Uw' zijn verdrijvende, mijn' stadighe genuchten;
 Uw' droomen kosten geld, de mijne niet een duijt,
 2720 En duren, dat ghij 't weet, all gaet de dagh-keers uijt:
 De Nacht-keers volght 'er op en thoont mij weer mijn' schatten,
 Soo, datt'er een Narciss sou pooghen naer te vatten;
 En 't waer den Jonghelingh vergeven, als hij sagh
 All wat ick sie bij nacht, en bij den vollen dagh.
 2725 'K sie boomen voet aen voet, 'k sie menschen met de voeten,
 En sonder struijckelen, malkanderen ontmoeten,
 'K sie, of ick meen te sien, de weder-zij van 't Rond,
 Als of ick in Japan aen geen' zij Banda stond:
 'K sie schuijten kiel aen kiel met averechtsche vrachten,
 2730 'K sie hoeck en hengel-roe versien van dobb'le schachten,
 'K sie Swanen dompelen en boven 't water uijt,
 'K sie alle dingh noch eens; en even als 't geluid
 Dat vande bergen stuijt en vande wilde wouden,
 En van een' hollen Muer, voor soeter werdt gehouden

2735 Dan Trommel of Trompett, die 't doen doen wat het doet;
 Soo zijn mijn' schaduwen, of schijnen noch soo soet,
 Als 't schepsel dat haer baert en schepselen doet schijnen.
 'T is waer, sij gaen te niet; maer sien wij niet verdwijnen
 Al wat de wereld draeght? en Croonen en Gebied,
 2740 En sulcke schaduwen vergaens' in't ende niet?
 Zijn alle dingen dood, is't Vijvertje bevrozen?
 Ick vraegh mijn' rappe jeughd of 't qualick was gekosen,
 Wat waters voor wat gras, een' rij-baen voor een' weij?
 De Schaetsen swegen't niet, als 't anders niemand seij:
 2745 Die schetteren't mij toe, terwijl sij dusend quicken
 In heen en weder-baen om Hofwijck henen stricken,
 En tuijgen bij den draed van't slingerende Stael
 Hoe oneenparigh is het menschelick gemael,
 Hoe vele naer een witt door vele weggen trachten,
 2750 En elck door andere; hoe 't werren der gedachten
 De wereld overkruijst. Kort om, waer uijt ontstaet
 'T oneindigh vuijl Papier dat Cassen overlaedt,
 Dat boecken swellen doet, daer solderen af stenen,
 Die d' oude walghen doen, die kinderen beweenen,
 2755 Van kinds been af verbeent met schrick van wetenschapp:
¹Dat schrijven, segh ick, en dit kruijsseling geschrapp
 Van Schaetsen slaen op een. ²De waerheid is te vinden
 Door weggen recht en kort: wij soeckens' als de blinden;
 En swieren gins en weer, en maken langh van kort,
 2760 Soo dat een rijs tot Boom, een blad tot bladen wordt,
 En bladen tot een Boeck, en Boecken wilde wouden,
 Daer wij den overlast soo wel afmissen souden,
 Als 't konstigh ongesont van spijs en overvloed
 Die ons doet quijnen en den Apotheker voedt.
 2765 Hoe rijp is dese text om bladen voll te preken!
 Maer 't waer een sott bestaen het quaed met quaed te wreken,
 Veel schrijven met veel klaps; mijn Rijdertjens zijn moe;
 Sij doen de Schaetsen af, en ick de Venster toe.

¹ Itaque quod Philosophia fuit, facta Philologia est. Sen. ep. 108. Cogita, quod soleo frequenter tibi dicere, in istis nos nihil aliud quam acumen exercere. Id. ib.

² Si me nolueris per deuia deducere, facilius ad id quo tendo perueniam. nam (ut ille Tragicus) veritatis simplex oratio est. ideòque illam implicare non oportet. Sen. ep. 49. Ἀπλούς ὁ μῦθος τῆς ἀληθείας ἔφυ. Eurip. phoen. Breuis est assertio veritatis. Symm. lib. 7. ep. 5.

Verheught u Leser-lief: 't is met mij omgekomen,
 2770 Mijn' penn is afgedicht; vreest voor geen' langer droomen;
 'T kan soo voor eens bestaen, en nu ick, uijtgemaelt,
 Naer schijn en schaduwen tot Schaets-spel ben gedaelt,
 Soo wist ick lichtelick niet lijvighs meer te vinden
 Daerom ick uw geduld aen 't mijne sou verbinden.
 2775 Gevalt u, voor de moeijt, van 't kinder-mael te zijn;
 Wij sullen uw verdriet verdrincken in mijn' wijn,
 Komt peist'ren in mijn' Hutt ('k sal 't geen Casteel meer noemen,
 Ick ben soo satt als ghij van rijmen en van roemen)
 Als 't mael te maeghwaerd is en 't laken vanden diss,
 2780 Dan sal ick u in't kort doen sien wat Hofwijck is,
 En voeden noch uw oogh met lieffelicker dinghen
 Dan die ick mij vermeet te seggen oft te singen.
 Ten Oosten met een Dorp dat geen gelijck en kent,
 Ten Zuijden met een' Weij die tegen 't Veen belent,
 2785 En duijsend Wandelaers met vier gekloofde voeten,
 Die Hofwijck met den dagh beleefdelick begroeten
 En loeijen mij 't bedd uijt, en roepen in haer' spraek
¹Op, Luijaerd, uijt de Pluijm, en schaemt u vanden vaeck;
 „Past op de Peerelen die in ons' eetsael flonck'ren,
 2790 „Eers' ons 't steil sonnen-vier komt rooven en verdonck'ren:
 „Daer komt de roover; in de vodden; 't is hoogh tijd;
 „Of denckt, ghij zijt uw deel in ons ontbijten quijt.
 Zuijdwestwaert Hoef aen Hoef, en Voorburghs Ambachtheeren,
 En Delft, haer vaste vest, daer hondert Molens keeren,
 2795 En tuijgen watt'er meels tot soo veel monden hoort,
 Daer van men't Straet-gerucht schier binnen Hofwijck hoort.
 Dan Rijswijck, 't schoone Vleck, dat Princen kon bekoren.
 Ter Westelicker Sonn den lieven Haegschen Toren,
 En, over 't Broecker-hoij, der Graven hooghe woud,
 2800 En voorts de Witte wall van't Scheveninger sout.
 Kiest venster en gesicht; en weet'er af te seggen.
 Dit keur ick voor het schoonst, dit soud ick liest verleggen;
 Soo weet ghij meer als ick, die noch een weerhaen ben
 En twijffel waer ick best mijn' ooghen henen wenn.

¹ Surge, nugator, lacerande virgis, Surge, ne longus tibi somnus, unde Non times, detur. Auson. Ephem. Ἐγγεο, Κωνσταντίνε, τί χάλκεον ὕπνον ἰαύεις; Anth. lib. 5. 121.

2805   Verveelt u 't uijtsien, keert; met insien sal ick't soeten.
 En doen u in een' Cass van Boeren-boeckjens wroeten,
 Van Boecken uijt de Stadt, van wijsheid in't Latijn,
 Of in sijn Moeder, Grieksch, of, dat nu Talen zijn,
 Parijsch-werck, en nieu Roomsch, of inde ronde lett'ren
 2810   Van't prachtighe Madridsch, of in het Engelsch quett'ren,
 De Tael van alle Tael, die nergens t'huijs en hoort,
 En allom boortigh is; of die m' in Holland hoort;
 Of in besaeijt Papier met letteren en noten
 Van over Zee gebracht, of in mijn' vorm gegoten.
 2815   In, Velen, soo ghij 't soeckt, in Luijten, soo 't u lust:
 Tot dat ghij bidden sult, eij, gunt mijn' sinnen rust;
 'K ben Hofwijck satt gesien, gelesen en gegeten,
 En wend het naer den Haegh: al wilt ghij hem vergeten,
 'T is oock een soet verblijf, spijt Hofwijck en sijn Heer.
 2820   Ja, (segg ick suchtende) maer was 't voor desen meer.
           Soo scheid ick van mijn' vriend, soo breeckt hij uijt mijn' banden,
           Soo treed ick uijt mijn Touw, soo raeckt ghij uijt mijn' handen,
           Moe Leser, dien ick flus voor d' eerste groete gaf,
           Nu voor de leste geef, De groote webb is af.

CONSTANTER.

DEEL 2: APPARAAT

Woord vooraf

De basis voor deze uitgave is gelegd op een doctoraal-werkcollege, geleid door Leen Strengholt, in het najaar van 1974 aan de Vrije Universiteit. Graag vermeld ik hier de namen van de deelnemers, in de hoop dat ik er geen vergeet: Ruud Bakker, Jos den Boer, Dick Bresser, Henk Jacobs, Reiny Jobse, Mary Kemperink, Henk Koeman, Aat Koen, Greta van Koten-Roda, Els Lock, Joop Malepaard, Hans Marseille, Guus Mersel, Gerrit Ploeger, Guido Snee, Ton van Strien, Eva Tol, André Veer, Bert Veldstra en Arie Zevenhuijzen.

Zoals uiteengezet in de inleiding van het apparaat (par. 2.5.7) was het, zoal niet van het begin aan, dan toch al spoedig de bedoeling om, mede op basis van de voor het college gemaakte werkstukken, te komen tot een nieuwe uitgave van *Hofwijck*, ter vervanging van die van Eymael (1920). In de volgende jaren is hier ook intensief werk van gemaakt. Met een wisselend groepje student-assistenten werden foto's van de handschriften van regel tot regel doorgenomen en getranscribeerd, zodat de teksten van zowel de autograaf als het afschrift konden worden vastgesteld en ook de ontstaansgeschiedenis van het gedicht steeds scherper in beeld kwam. Medewerkers in deze periode waren: Rik Ages, Henk Koeman, Ad Leerintveld, Tineke ter Meer, Annet Peetoom, en ikzelf; in het bijzonder moet hier Henk Koeman genoemd worden, die kort na zijn afstuderen een jaarlang voor dit onderzoek kon worden vrijgesteld. Annet Peetoom deed speurwerk naar de vindplaatsen van de klassieke citaten.

Zoals eveneens in par. 2.5.7 aangegeven, werd dit werk min of meer doorkruist door de in 1977 verschenen uitgave van F.L. Zwaan, en op de lange baan geschoven. Dankzij de inzet van Marijke Spies kon ik in 1996 de draad weer oppakken, in een aanstelling als onderzoeker bij NWO, opnieuw aan de Vrije Universiteit. De opdracht luidde: een teksteditie maken met toelichtingen, zowel taalkundig als inhoudelijk, bij *Hofwijck* en alle inleidende en begeleidende teksten. Tegelijk ontving Willemien de Vries een opdracht van de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde voor een studie naar de literair- en cultuurhistorische context van het gedicht, in het verlengde van haar in 1998 met een dissertatie afgesloten onderzoek naar het Nederlandse 'hofdicht'. Aan haar heeft het niet gelegen dat er inmiddels nog eens meer dan tien jaar verstreken zijn.

Niet al het destijds verzamelde materiaal was, toen ik in 1996 weer kon beginnen, nog voor mij beschikbaar, en niets was zonder meer bruikbaar. Er lagen complete transcripties van de handschriften, maar het simpel digitaal overtikken van die veelal sterk doorwerkte typoscripten leek me geen aantrekkelijke optie. In zekere zin ben ik

dus opnieuw begonnen met lezen en transcriberen, maar bij twijfelgevallen, bij het ontcijferen van doorhalingen enz. kon ik natuurlijk wel teruggrijpen naar materiaal dat er al lag. Zo kon ik ook telkens opnieuw mijn voordeel doen met opmerkingen en vondsten van andere aard, met name die samenhangen met de tekstgeschiedenis. Alle beslissingen heb ik intussen zelf genomen, op basis van autopsie van de bronnen. Ik ben de Koninklijke Bibliotheek dankbaar voor het vertrouwen waarmee mij altijd weer toegang is verleend tot het kostbare en kwetsbare materiaal.

Aan de commentaar waren we in het VU-project nog niet echt toegekomen. Uiteraard heb ik veel gehad aan het werk van Zwaan en andere voorgangers, en zeer zeker ook aan het onderzoek dat dr. L.Ph. Rank ten behoeve van Zwaans editie heeft gedaan naar de bronnen van de citaten. Maar de opzet van mijn commentaar was van het begin af aan toch een stuk breder. Ook hier geldt dat ik alle bronnen zelf gecontroleerd heb. Verder heb ik dankbaar geprofiteerd van elke suggestie, gevraagd en ongevraagd, die ik gebruiken kon. Het is een cliché, maar het is werkelijk niet mogelijk hier iedereen te vermelden die me geholpen heeft. De twee belangrijkste heb ik al genoemd: Marijke Spies als grote her-inspirator van het *Hofwijck*-project, en Willemien de Vries als co-auteur. Beiden waren ook kritisch lezer van mijn werk. Ad Leerintveld heeft mij genereus laten profiteren van zijn grote kennis van het KB-materiaal. Zeker moet ik hier ook de classici noemen, zonder wie je bij een tekst als *Hofwijck* niet ver komt: Rutger Allan en Gerard Boter voor hun hulp bij het Grieks, en Harm-Jan van Dam bij het Latijn, alle drie van de Vrije Universiteit. Het is een groot voorrecht te kunnen werken op een faculteit waar iedereen zo makkelijk bij elkaar naar binnen loopt.

Graag wil ik tenslotte nog eens uitdrukkelijk mijn dank betuigen aan alle instanties die deze uitgave mogelijk hebben gemaakt. Zoals gezegd heb ik het onderzoek voor deze uitgave kunnen doen in een aanstelling als onderzoeker bij de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) aan de Vrije Universiteit. Willemien B. de Vries ontving een opdracht van de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde voor haar inleidende studie naar de literair- en cultuurhistorische context van *Hofwijck*. Ook de C. Louise Thijssen-Schoute-stichting ondersteunde haar werk met een financiële bijdrage. Mijn dank gaat verder uit naar de Koninklijke Bibliotheek (Den Haag), en het Huygensmuseum *Hofwijck* te Voorburg, voor het om niet ter beschikking stellen van foto's van de handschriften en ander illustratiemateriaal, en naar alle instanties die de produktie van dit boek financieel hebben ondersteund. Tenslotte dank ik het Huygens Instituut voor de bereidheid deze uitgave op te nemen in de Monumenta-reeks, voor de tekstverzorging en het geduld waarmee ook mijn allerlaatste correcties telkens weer zijn ingevoerd, en, meer in het algemeen, voor de zeer deskundige en buitengewoon ruimhartige ondersteuning die vanaf het begin aan het project verleend is.

Ton van Strien, oktober 2008.

Inleiding

I BESCHRIJVING VAN DE BRONNEN

I.1 *De handschriften*

I.1.1 Overzicht.

Net als van de meeste andere gedichten van Huygens is van *Hofwijck* een rijkdom aan handschriftelijk materiaal bewaard. We kennen om te beginnen een autograaf van het gedicht, in de terminologie van Strengolt een ontwerp, dat wil zeggen 'een manuscript, dat duidelijke tekenen van ontstaan van de aangeboden tekst vertoont: correcties, open varianten, doorhalingen' (Strengolt 1976, p. 18). Het is geschreven tussen mei 1650 en december 1651. Ook is er een afschrift van het hele gedicht in een andere hand, met correcties door Huygens, dat als kopij gediend heeft voor de uitgave van 1653. Verder zijn de handschriften bewaard, voor het merendeel autografen, van alle inleidende en begeleidende teksten, en van de lofdichten. Nagenoeg al dit materiaal bevindt zich in de Koninklijke Bibliotheek te Den Haag, signatuur 128 D 24. Over de provenance zie Worp, *Gedichten* IV, p. 266 en IX, p. 14: het is in 1898 aangekocht uit de collectie Royaards van den Ham. Anders dan de meeste handschriften van Huygens horen de *Hofwijck*-papieren dus niet tot de bruiklenen van de Koninklijke Academie van Wetenschappen in de KB, die herkenbaar zijn aan de signatuur beginnend met KA. Wel zijn daaronder drie aan *Hofwijck* gerelateerde handschriften te vinden: een gedichtje van 2 september 1651, 'Mijn Pyramide op *Hofwijck* om veer' (*Ged.* IV, p. 265), dat ik beschouw als een 'voorstudie' van de regels 779-782; de ontwerp-autograaf van 'Aenden Drucker'; en de ontwerp-autograaf van de twee Latijnse disticha die Huygens schreef voor de gravure met o.a. de plattegrond van *Hofwijck*. Het enige bekende *Hofwijck*-handschrift dat niet op de KB berust, bevindt zich in het Huygensmuseum *Hofwijck* te Voorburg (inv. nr. 0063): het betreft een door Huygens met de hand ingevulde proefdruk van die gravure. Een tweede exemplaar van deze proefdruk, genoemd in de *Catalogus* 1896, nr. 173a, is zoek.

I.1.2 Autograaf, apograaf en liminaria (KB 128 D 24).

KB 128 D 24 bevat dus de handschriften van autograaf, apograaf en drempeldichten. Dit materiaal zit in een doos met vijf mappen, genummerd A, B (3x) en C. Hieronder volgt een nadere beschrijving van de inhoud. Voor een precieze transcriptie van de notities verwijs ik naar paragraaf 4.

	<i>dipl.</i>	<i>inhoud</i>
	omslag	diversen
	1	r. 1-252
	2	r. 253-526
	3	r. 527-820
	4	r. 821-1188
	5	r. 1189-1582
	6	r. 1583-1978
	7	r. 1979-2394
	8	r. 2395-2824
	omslag	diversen

afb. 1: samenstelling van de autograaf (KB 128 D 24, map A)

Map A bevat de autograaf van *Hofwijck*, door Huygens geschreven in mei (en juni?) 1650 en (merendeels, afgezien van latere correcties en aanvullingen) tussen 14 augustus tot 8 december 1651. Deze gaat vergezeld van (de restanten van) een dubbelblad dat mogelijk op een veiling als omslag gediend heeft voor dit 'lot': het draagt nr. 820 en de notitie 'Origineel Handschrift van Const. Huygens gedicht *Hofwijck*, in 1651 vervaardigd. Met eene Teekening van *Hofwijck*, bij Voorburg, bij 's Hage'.

Het handschrift van Huygens bestaat uit acht los op elkaar gelegde papieren dubbelbladen (diplomata), formaat ca. 32x21 cm (iets langer dan het moderne A4-formaat), ingevouwen in een dubbelblad van dezelfde afmetingen, dat dus als omslag dient. Het pakketje is vroeger aaneengenaaid geweest, zoals nog op de door mij gebruikte foto's uit 1974 is te zien. Op de voorzijde van het omslag (zie facs.1-4) staat twee keer het nummer '1': eenmaal in inkt en eenmaal in potlood; het tweede (dus achterste) folium is (in potlood) genummerd '18' (zie hieronder). Op de voorzijde is door Huygens een ontwerp voor een titelpagina geschreven, met middenin ruimte voor een cirkelvormig vignet, en onderaan een motto uit Horatius: 'Simul et jucunda et idonea dicere vitæ' (*Ars Poetica* r. 334: 'tegelijk aangename en voor het leven nuttige zaken zeggen'). Onderaan staan vijf door Huygens getekende schetsen van mogelijk voor het vignet te gebruiken deviezen. Ze stellen elk een kompas voor, sommige op een kruis, andere op een wereldbol, en dragen Huygens' motto 'Constanter': symbool van de (christelijke) *constantia*, Huygens' levensideaal. Tevens bevat deze pagina, behalve het eigendomsstempel van de Koninklijke Bibliotheek,

twee berekeningen en nog twee losse citaten, waarvan er een (in de rechter bovenhoek) door beschadiging van het papier nagenoeg onleesbaar is geworden. Het andere citaat, meer links onder, luidt: 'Quod fecit quisq (de laatste q met abbreviatuur: -que) tuetur opus' ('een ieder verdedigt het werk dat hij gemaakt heeft'); het komt uit Ovidius' *Ex Ponto* (iv, r. 28) al verwijst Huygens abusievelijk naar een ode van Claudianus.

Zoals uit het apparaat valt af te leiden, zijn de tweetalige titel en ondertitel van dit ontwerp de definitieve geworden; de citaten en deviezen ontbreken echter op de titelpagina van de eerste en latere uitgaven. De eerste uitgave is bovendien niet conform dit ontwerp in 1652, maar in 1653 verschenen, en ook niet bij de Leidse Elzeviers, maar bij Adriaen Vlacq uit Den Haag. Zie over dit alles verder het hoofdstuk over de tekstgeschiedenis. De versozijde van fol. 1 van dit omslag is leeg op één Grieks motto na, door Huygens geschreven op het midden van de bladzijde. Als ik goed lees staat er: Δεινὰ περὶ φακῆς: 'misbaar rond een pot linzen' – mogelijk een variatie van een uitdrukking bij Hyperides (4e eeuw): Δεινὰ γὰρ ἐποίησεν περὶ τὴν φιάλην: 'hij schopte veel herrie om een sauspan' (Hyperides, *Pro Euxenippos*, par. 19). Als het op *Hofwijck* slaat, zal het wel ironie zijn.

Op de rectozijde van fol. 2 van dit omslag, dus achter de tekst van *Hofwijck*, staat, eveneens in Huygens' hand, een kolom met reeks getallen, mogelijk nummers uit een florilegium waar hij mee werkte bij het zoeken van de citaten, en een aantal uitgebreidere notities die rechtstreeks verwijzen naar bij het gedicht te gebruiken citaten, bijv. 'spell oefening van leden. exscrib. Plut. 957.2'. Het bedoelde citaat is later bijgeschreven bij r. 2141; waar het cijfer 957.2 betrekking op heeft, heb ik niet achterhaald. Op de twee onderste na zijn deze notities (ook de getallen) stuk voor stuk met een schuine streep doorgehaald, denkelijk op het moment dat Huygens de desbetreffende citaten op de juiste plaats bij zijn gedicht had bijgeschreven. Het meest raadselachtig is de laatste notitie van het rijtje, die ik lees als 'Qre [voluit: 'quaere?'] quis Epict. Arrian.' Hier zou kunnen staan 'Vraag wie Epictetus/Arrianus is', maar dat lijkt mij voor iemand als Huygens zozeer géén vraag dat ik er tot nader order vanuit ga dat er iets anders bedoeld is. Ook hierover meer in het hoofdstuk over de tekstgeschiedenis; voor een transcriptie van alle notities verwijs ik naar het apparaat, hoofdstuk 4.

Op deze zelfde bladzijde staan verder, dwars op de andere notities, drie teksten die niets met *Hofwijck* te maken hebben en die alleen maar laten zien dat Huygens zuinig was met papier. Het zijn 'klad'-versies van drie epigrammen uit de reeks Latijnse vertalingen die hij in januari 1652 maakte uit het *Enchirion containing Institutions Divine, Contemplative, Practicall [...]* (1640) van de Engelse hoveling en dichter Frances Quarles; om precies te zijn de nummers 59 (er staat 60), 70 en 77 uit het tweede honderdtal (centurio 2), alle gedateerd 14 januari 1652. Bij Worp zijn deze teksten te vinden in de versie van het 'net' (*Gedichten* v, p. 4-5).

De versozijde van het tweede folium van het omslag tenslotte is leeg, op een oud potloodnummer na (4/17a) en, rechtsonder gekrabbeld, drie formuleringen van een typisch *Hofwijck*-motief:

Vrught en vreught
Nutt en geuall
Voordeel en vermaeck.

Woordelijk zijn het eerste en het derde van deze begrippenparen te herkennen in de opdrachtbrief van Constantijn junior, en het is misschien niet te ver gezocht hier een 'kiem' van dat epistel te zien. Het is ook mogelijk dat Huygens nadacht over een motto voor zijn gedicht.

De in dit omslag op elkaar gelegde dubbelbladen met de tekst van *Hofwijck* (dus niet de afzonderlijke folia) zijn, waarschijnlijk door Huygens zelf, in inkt genummerd 1-8. Ook het omslag draagt, zoals gezegd, in inkt het nummer 1. Daarnaast zijn alle folia, inclusief het omslag, met potlood op de rectozijden genummerd 1-18; ik neem aan dat deze nummering door de huidige eigenaar (de KB) is aangebracht. Tenslotte staat op alle vier bladzijden van het eerste dubbelblad linksonder, in inkt, het aantal tekstregels op die betreffende bladzijden genoteerd: 46, 58, 58 en 70. Deze cijfers hebben dus niets met paginering te maken; Huygens was misschien (globaal) aan het bekijken hoeveel papier hij voor het afschrift nodig had. Omdat de latere bladzijden echter aanzienlijk dichter zijn beschreven (tot meer dan 110 regels in de kolom) kan hij onmogelijk veel aan deze getallen hebben gehad (zie facs. 5-8). Alle dubbelbladen, op het derde en vierde na, zijn links boven op hun eerste bladzijde door Huygens van een datum voorzien, niet achteraf maar direct tijdens het schrijven, zoals hieronder zal blijken. Deze dateringen zijn:

(op dipl. 1): 26. Maij 1650
(op dipl. 2, voor r. 253): 14. Aug. 51.
(op dipl. 5, voor r. 1189): 21. octob. 1651.
(op dipl. 6, voor r. 1583): 4. Novemb. 1651. Zuijlichem.
(op dipl. 7, voor r. 1979): 20. Nou. 1651.
(op dipl. 8, voor r. 2395): 30. Nou. 1651.

Verder is er nog de datering in de ondertekening, op de versozijde van het laatste blad (onder r. 2824): 8 decemb. 1651.

Ook de versozijde van het tweede folium van diploma 5 draagt een datum: '21. octob. 1651', maar die is doorgehaald. De verklaring is dat Huygens aan de verkeerde kant van dit dubbelblad is begonnen te schrijven, met de opening naar links. Hij merkte dat na drie regels; die streepte hij, met de datering, door om aan de goede kant van het papier opnieuw te beginnen. De correctie in r. 1478 (door mijzelf verkeerd geïnterpreteerd in Van Strien 2001, gevolg van werken met foto's alleen) is hiermee verklaard.

Het handschrift bevat verder uiteraard de tekst van *Hofwijck* met de door Huygens in eerste instantie bijeengezochte citaten, en diverse aantekeningen die te bestemder plaatse aan de orde komen. Ik wijs nog op de door hem aangebrachte custoden: de aanhaling van de beginwoorden van een bladzijde rechts onderaan de voorgaande :

pagina, als hulpmiddel bij het op volgorde leggen. Aanvankelijk (op dipl. 1) schreef Huygens ze rechtsonder op alle pagina's, vervolgens alleen op de versozijden van fol. 2 van elk dubbelblad, wat ook de enige plaats is waar ze functioneel zijn. Ze bieden geen verrassingen.

Over de staat waarin het handschrift zich bevindt kom ik nog te spreken. Het papier vertoont sporen van vouwen, die er, blijkens het uitlopen van inkt op zulke plaatsen, al waren toen Huygens het gedicht schreef: drie vouwen over de breedte van het papier, waarmee het tot een meeneembaar pakketje van ca. 8x21 cm. gemaakt kan worden. Zo heeft Huygens het waarschijnlijk bij zich gestoken toen hij begin november 1651 naar Zuilichem en het Monnikenland reisde (zie de datering op dipl. 6 en het Dagboek, p. 53). Voor het omslag geldt dat niet: dat is slechts één keer in de lengte gevouwen geweest en moet dus pas na het schrijven van het gedicht aan de papieren zijn toegevoegd.

Map B bestaat eigenlijk uit drie mappen. De eerste map bevat voornamelijk het 'voorwerk', de tweede de apograaf en de derde een oude perkamenten band.

	<i>fol.</i>	<i>omschr.</i>
	1r	Aenden Drucker
	1v	citaten bij AP p. 1
	2r /v	opdrachtbrief
	3r /v	blanco
	4r /v	blanco
	5r /v	Aenden Leser
	6r /v	blanco
	7r /v	Graswinckel/blanco
	8r /v	blanco/addressering
	9r /v	Westerbaen
	10r/v	Westerbaen
	11r/v	Westerbaen
	12r/v	Westerbaen
	13r/v	Westerbaen
	14r/v	Westerbaen
	15r/v	Westerbaen
	16r/v	Boxhorn/blanco
	17r/v	blanco
	18r/v	Bruno/blanco
	19r /v	blanco/zegel
	20r/v	blanco

afb. 2: samenstelling van het voorwerk (KB 128 D 24, map B, 1)

Het voorwerk, in de eerste map, is geschreven op een aantal losse vellen en dubbelbladen van verschillend formaat; het is dan ook afkomstig van van diverse afzenders. Deze papieren zijn deels op en deels in elkaar gelegd en samen ingevouwen in een dubbelblad dat ook deel uitmaakt van een ander pakket; ik licht dat hieronder toe (zie ook afb. 2). Alle folia, inclusief het omslag, zijn recent met potlood genummerd 1-20; tevens is er een oudere nummering, in inkt, waarmee destijds de volgorde van stukken voor de kopij is aangegeven en die overeenkomt met de volgorde van het voorwerk in de eerste druk. De folia bevatten tevens (in potlood, inkt en rood krijt) de formaatsignaturen en pagineringsen die op de drukkerij zijn aangebracht, alsmede diverse correcties en verduidelijkingen van hoofdletters e.d. Ik geef nu een nadere beschrijving van de verschillende bladen. Daarbij houd ik de volgorde aan waarin de handschriften nu bewaard worden, maar vermeld wel telkens ook het oorspronkelijke nummer.

- Het omslag (fol. 1 en 20, oorspronkelijk genummerd '3'). De rectozijde van fol. 1 bevat een autograaf (een afschrift, ongedateerd) van 'Aenden Drucker'. De versozijde bevat de citaten die naast p. 1 van het afschrift van *Hofwijck* horen, dat in een andere map zit. Dat materiaal is hier dus – min of meer noodgedwongen – uit elkaar gehaald. De andere helft van dit dubbelblad, hier dus fol. 20^{ro-vo}, is onbeschreven. De ontwerp-autograaf van 'Aenden Drucker' wordt elders bewaard, zie hieronder.

- Fol. 2 (oorspronkelijk genummerd '1') is een los vel, aan weerszijden beschreven met de opdrachtbrief van Constantijn Huygens junior aan zijn tante Geertruijd (zie facs. 9-10). De hand is volgens Worp (*Ged.* IX, p. 27) die van junior zelf, een toeschrijving die me wel plausibel lijkt. De brief ziet eruit als een net afschrift; wel zijn achteraf – net als in de meeste andere handschriften in dit pakket – kleine correcties en verduidelijkingen in de tekst aangebracht, vermoedelijk opnieuw door Constantijn junior, met het oog op de uitgave (zie het hoofdstuk over de tekstgeschiedenis).

- Fol. 3-4 is een op de foliëring na onbeschreven dubbelblad. Lijmsporen op zowel dit papier als het vorige wijzen erop dat dat erop vastgeplakt is geweest; waarschijnlijk heeft het zo als omslag van dit hele pakket gediend.

- Fol. 5-6 (oorspronkelijk genummerd '2') is een dubbelblad. Op de eerste twee bladzijden staat, in twee kolommen, vrij klein geschreven, de tekst van 'Aenden Leser; voor de Bij-schriften' (zie facs. 11-12). De hand is naar alle waarschijnlijkheid die van de kopiist van de gehele apograaf; daarnaast zijn er correcties en verduidelijkingen aangebracht in twee andere handen, zowel van Huygens (senior) zelf als van zijn oudste zoon. De andere twee bladzijden van dit dubbelblad (dus fol. 6^{ro-vo}) zijn onbeschreven.

- Fol. 7-8 (oorspronkelijk genummerd '4') is een dubbelblad. De eerste bladzijde is beschreven met het Latijnse lofdicht van Theod. Graswinckel. Het dubbelblad is kennelijk als brief bij Huygens bezorgd, getuige de vouwing (in zessen) en de adressering op de achterkant: 'Incomparabili Zulichemo': 'Aan de onvergelykelijke [heer van] Zuylichem'. Graswinckel woonde in Den Haag, nadere adressering was

overbodig. De hand is volgens Worp (*Ged.* IX, p. 27) die van Graswinckel zelf; vergelijking met diens handgeschreven bijdrage in het Album-Heyblocq kan die toeschrijving bevestigen.

- De folia 9-19 (waarvan de oorspronkelijke nummering grotendeels is weggesleten; alleen de bladen met de teksten van Boxhorn en Bruno vertonen nog de nummers '12' en '13') bevatten de drempeldichten van Westerbaen, Boxhorn en Bruno. Die van Westerbaen zijn geschreven op zes losse vellen en één dubbelblad, dat tevens als omslag van zijn hele pakketje dient en waar ook de gedichten van Boxhorn en Bruno zijn ingestoken. Ook voor de gedichten van Westerbaen geldt dat ze oorspronkelijk als brief gevouwen zijn geweest: de achterkant van het achterste folium vertoont een verbroken lakverzegeling. Een adressering ontbreekt overigens.

Dit pakket ziet er meer in detail als volgt uit:

- Fol. 9-15 (oorspronkelijk dus waarschijnlijk genummerd 5-11) bevatten de gedichten van Westerbaen, in zijn eigen hand, met enkele correcties en verduidelijkingen in een andere hand. Ze zijn zoals gezegd geschreven op de eerste twee bladzijden van een dubbelblad en op zes losse vellen die daar in zijn gestoken. De laatste twee bladzijden van het omslag (hier: fol. 19) zijn blanco, op de resten van de lakverzegeling na.

- Fol. 16-17 (oorspronkelijk genummerd '12') is een dubbelblad. De eerste bladzijde is beschreven met het gedicht van Boxhorn, volgens Worp (*Ged.* IX, p. 27) in diens eigen hand, wat eveneens te verifiëren valt in het Album-Heyblocq, fol. 39. De andere bladzijden van dit dubbelblad zijn blanco.

- Fol. 18 (oorspronkelijk genummerd '13') is een los vel, aan één zijde beschreven met het lofdicht van Hendrick Bruno (vgl. opnieuw *Ged.* IX, p. 27 en het Album-Heyblocq, fol. 115-117). De titel is achteraf in een andere hand met potlood boven het gedicht geschreven. De keerzijde van dit vel is leeg.

- Fol. 19 wordt dus gevormd door het onbeschreven tweede blad van het omslag van het pakketje met de teksten van Westerbaen;

- en fol. 20 door het eveneens onbeschreven tweede blad van het diploma met 'Aenden Drucker'.

De tweede map van B bevat het afschrift van *Hofwijck*, in de hand van een ons verder onbekende kopiist, met correcties, aanvullingen, citaten en andere marginalia, voor het merendeel in de hand van Huygens, en de opmaak-aanwijzingen van de drukker. Het bestaat uit 45 in elkaar geschoven (en eertijds aaneengenaaide) papieren dubbelbladen, formaat ca. A4 (dus een paar cm. korter dan de folia van de autograaf). Het pakket is een kunstwerkje op zichzelf: van te voren moet precies zijn uitgerekend hoeveel papier ervoor nodig was, en de som is exact uitgekomen. De kopiist schreef namelijk de eerste helft van het gedicht (tot en met r. 1418) op de linker folia van 22 in elkaar geschoven dubbelbladen, zowel op de recto- als de versozijden, en vanaf r. 1419 ging hij verder aan de rechterkant, om te eindigen op de versozijde van fol. 2 van het dubbelblad waar hij op begonnen was. Zo waren er dus

<i>fol.</i>	<i>inhoud</i>
1r	AP p. 1
1v	AP p. 2
2r	citaten bij AP p. 2
2v	citaten bij AP p. 3
3r	AP p. 3
3v	AP p. 4
4r	citaten bij AP p. 4
4v	citaten bij AP p. 5
5-43	[enzovoort]
44r	AP p. 43
44v	AP p. 44
45r	citaten bij AP 44
45v	blanco p. 45
46r	blanco p. 45
46v	citaten bij AP 46
47r	AP p. 46
47v	AP p. 47
48-86	[enzovoort]
87r	citaten bij AP p. 85
87v	citaten bij AP p. 86
88r	AP p. 86
88v	AP p. 87
89r	citaten bij AP p. 87
89v	citaten bij AP p. 88
90r	AP p. 88
90v	AP p. 89

afb. 3: samenstelling van de apograaf (KB 128 D 24, map B, 2)

22 geheel met tekst volgeschreven dubbelbladen. Deze heeft Huygens vervolgens doorschoten met blanco vellen, waarop hij zelf de citaten schreef, in het net, naast de versregels waar ze bij horen. Ook middenin en om het buitenste tekstblad kwam zo'n vel; in het laatste geval was dat het papier met de tekst van 'Aenden Drucker', dat zoals gezegd in deze map ontbreekt.

Zowel de bladzijden met tekst als die met de citaten zijn (na aanvankelijk enige aarzeling, blijkens wat verdwaalde nummers op de eerste folia), elk afzonderlijk, genummerd van 1-89, zo, dat er telkens twee gelijk genummerde pagina's tegenover elkaar liggen: 'tekstpagina' 1 ligt rechts van 'citaatpagina' 1, 'tekstpagina' 2 links van 'citaatpagina' 2, enzovoort (zie afb. 3 en facs. 13-14). Het hart van het pakket wordt gevormd door twee blanco pagina's 45, tegenover elkaar, met op de keerzijde daarvan de 'citaatpagina's' 44 en 46, rechts, respectievelijk links van de corresponderende tekstpagina's. Eén zgn. *cancel* doorbreekt dit fraaie patroon: het betreft een extra blaadje, oorspronkelijk met strookjes papier vastgeplakt, met de regels 181-200, die door Huygens vergeten waren in de autograaf en pas later, bij de correctie van het afschrift, zijn bijgeschreven (zie het hoofdstuk over de tekstgeschiedenis, par. 2.2.2).

Uit het feit dat er een extra blaadje nodig was, valt wellicht af te leiden dat de blanco vellen voor de citaten pas later in het afschrift zijn gestoken (anders had Huygens wel zo'n lege bladzijde gebruikt).

Uit twee 'citatenvellen' zijn stukken weggeknipt: het betreft p. 28/29 en 42/43, in beide gevallen het bovenste derdedeel van het papier. Wat er op die manier eventueel verloren is gegaan, is niet te zeggen: het gaat in elk geval niet om citaten die al in de autograaf stonden. Gezien de provenance van het handschrift kan de knippende beambte van het Trippenhuys (Worp, *Ged.* 1, p. xix) hier niet verantwoordelijk worden gehouden.

Door de hele apograaf heen zijn de sporen te zien van het voorbereidende werk van de opmaker op de drukkerij, die, met krijt, potlood of pen, de pagina- en katerngrenzen aangaf en nootcijfers (bij de marginalia) zonodig corrigeerde. Zie hierover weer het hoofdstuk over de tekstgeschiedenis.

De derde map van B bevat zoals gezegd een perkamenten band, die tot voor kort als omslag heeft gediend voor de autograaf. In 19e-eeuwse (?) letters staat erop geschreven: 'Gedichten op *Hofwijck*. Stukken daar toe betrekkelijk', en het nummer 'G:9'. De band is misschien authentiek, het opschrift is mogelijk later voor een veiling (al vóór 1898?) aangebracht.

Map C bevat vier stukken, waarvan er één feitelijk niets met '*Hofwijck*' (het gedicht of het huis) te maken heeft. Het is een ingekleurde tekening, gesigneerd 'P. [=Philips] Huijgens 19 Decemb. 1651', van een tamelijk groot landhuis op een nagenoeg leeg plein omgeven door een brede vijver, waarin nog een eiland met zgn. 'parterres' (formeel aangelegde bloembedden) ligt. Behalve een aantal menselijke figuurtjes vertoont de tekening verder een bosrand en uitzicht op een vlak landschap met een kasteel in de verte. Met *Hofwijck* is geen enkele overeenkomst, het is de vraag of er überhaupt een bekende locatie aan de tekening ten grondslag ligt.

De overige drie stukken zijn achtereenvolgens:

- een gaaf exemplaar van de gravure (definitieve staat, met tekst) met de plattegrond en vogelvluchtkaart van *Hofwijck*. Op de achterkant staat met rood krijt geschreven 'N° 26' – een aanduiding waarvan de betekenis mij ontgaat. Tevens staat daar, rechtsboven, in inkt, de aantekening 'Lasse' – een aanwijzing dat de plaat hier aan een van de katernen van het boek moest worden bevestigd ('gelast'). In de praktijk is dat natuurlijk op verschillende wijzen gedaan.

- een manuscript met aantekeningen van (vermoedelijk) Jacob Cats bij 'Aenden Leser'. Het is uitgegeven, met uitvoerige commentaar, door L. Strengolt (Strengolt 1998).

- een los vel met, in Huygens' eigen hand, het ontwerp van de legenda bij de gravure (zie Apparaat paragraaf 3). Bovenaan staat een citaat uit Livius, door slijtage van het papier (hier aangegeven met arcering) deels onleesbaar: 'Fecit statim, ut fit, faum copia. Liu. l. 3.' Het komt uit *Ab urbe condita* III, 1 en luidt voluit: 'Fecit statim, ut fit, fastidium copia': 'De overvloed zorgde er meteen voor, zoals dat gaat, dat men

er genoeg van kreeg.’ Ik neem aan dat we hier opnieuw te maken hebben met een staaltje van Huygens’ zelf-ironie.

Voor al het materiaal geldt dat het uiterst kwetsbaar is. Met name de autograaf heeft in de loop der tijd zeer geleden; daar is door beschadigingen ook tekstverlies opgetreden. Verhoudingsgewijs is het afschrift in goede staat. Het materiaal heeft in 1989 een restauratie ondergaan, waarbij gaten en scheuren in het papier op duidelijk herkenbare wijze met Japans papier zijn ‘afgedicht’ (Cremers en Leerintveld 1990).

1.1.3 Andere *Hofwijck*-handschriften.

De vele gedichten en brieven waarin op een of andere manier sprake is van *Hofwijck*, zowel het gedicht als de buitenplaats, laat ik hier buiten beschouwing; ze komen voor zover relevant aan de orde in deze inleidende hoofdstukken en in de bijdrage van Willemien de Vries. Hier noem ik slechts het materiaal dat onmiddellijk gerelateerd is aan het ontstaan van het gedicht. Het betreft achtereenvolgens:

- het gedichtje ‘Mijn Pyramide op *Hofwijck* om veer’, geschreven 2 september 1651, dat Huygens later gebruikt heeft in *Hofwijck*, r. 779-782; bewaard in de KB, sign. KA XLc, jaarmslag 1651 nr 6 (*Ged.* iv, 265);
- de ontwerp-autograaf van ‘Aenden Drucker’, gedateerd 28 januari 1652; KB sign. KA XLb, jaarmslag 1652 nr. 2 (*Ged.* v, p. 19);
- de ontwerp-autograaf van de twee Latijnse disticha op de gravure, gedateerd 28 oktober 1652, KB sign. KA XLIIIb, jaarmslag 1652 nr. 9. Ze staan op hetzelfde blaadje als een versje ‘Ad inaugurationem Vitaulij [...]’ en een tweede distichon op de uitkijktoren, dat Huygens niet voor de plaat heeft gebruikt. Alle vier de teksten zijn gedrukt in de *Momenta Desultoria* van 1655, p. 387-388 (*Ged.* v, p. 26-27);
- de door Huygens met de hand ingevulde proefdruk van de gravure, bewaard op Huygensmuseum *Hofwijck*, inv. nr. 0063 (zie de afbeelding bij de leestekst). Zowel de naam ‘VITAVLIUM’ en ‘HOFWYCK.’ als de Latijnse disticha en de hiervoor genoemde ontwerp-legenda heeft Huygens hierop ‘in het net’ overgeschreven. Een transcriptie van deze handschriften is te vinden in de bijlagen bij het apparaat. De ontwerp-tekst van ‘Aenden Drucker’ is uiteraard opgenomen in het apparaat van het voorwerk.

Tenslotte wijs ik nog op een handschrift van een andere orde:

- een fragment van *Hofwijck*, door Huygens geschreven bij de autograaf van zijn gedicht ‘Nood-weer, en liefde voor leed’ van 21 november 1658 (KB, sign. KA XLc, jaarmslag 1658, fol 16-17). Het betreft de regels 2429-2440. Huygens schreef ze over uit de eerste editie van de *Koren-bloemen*, zoals uit het opschrift blijkt: ‘Uijt *Hofwijck* pag. 597’. Het vertoont van de versie in die uitgave overigens alweer twaalf afwijkingen, meest in hoofdlettergebruik. Verder luidt het tweede woord daar ‘meestendeel’ in plaats van ‘niettemin’, wat verklaarbaar is uit de andere context. Ik heb het fragmentje uitgegeven in mijn proefschrift (Van Strien 1990, p. 106-107). In de tekstgeschiedenis speelt het verder geen rol.

1.2 *De drukken.*

1.2.1 *De editio princeps, 1653 (EP).*

Hofwijck is voor het eerst verschenen in 1653 in Den Haag, bij Adriaan Vlacq; op de titelpagina is de naam gespeld als 'Adrian Vlac'. Nadere gegevens over hem in deze inleiding, par. 2.3.1. Het boek is uitgegeven 'met privilege' voor zes jaren, gerekend vanaf 10 april 1653: een verbod aan iedereen behalve Huygens zelf om gedurende die periode *Hofwijck*, of enig ander werk van diens hand, te (laten) drukken. Over dit 'copyright' spreek ik uitvoeriger in par. 2.3.2.3. De tekst in deze uitgave is over het algemeen een getrouwe weergave van de kopij zoals we die kennen uit map B van de handschriften, hierboven beschreven; zie verder het apparaat en de behandeling in het hoofdstuk over de tekstgeschiedenis. Voor deze uitgave heb ik gewerkt met de door Vermeeren bezorgde fotomechanische herdruk van het exemplaar van de KB, sign. 759 C 20 en diverse originele exemplaren; zie verder de verantwoording van de teksteditie.

1.2.2 *De uitgave in de Koren-bloemen van 1658 (KA).*

De eerste uitgave van Huygens' verzamelde Nederlandse gedichten, *Koren-bloemen*, verscheen eind 1657 (Strengholt 1987, p. 95; de titelpagina vermeldt het jaartal 1658), opnieuw in Den Haag bij Adriaan Vlacq (ditmaal gespeld als 'Vlack'), met hetzelfde privilege, verlengd tot 10 april 1669. *Hofwijck* vormt hierin het achtste 'boeck' en staat (inclusief het voorwerk) op p. 495-614, waarbij wel aangetekend moet worden dat de paginering in deze uitgave (en niet alleen in *Hofwijck*) nogal chaotisch is: op p. 500 (fol. Qqq4^{verso}) volgt het volgende katern (Rrr) met p. 503, dan komt 502, dan weer 503 en dan gaat het verder goed tot p. 597 (behalve dat sommige getallen achterstevoren, op de kop, niet of half zijn afgedrukt), waarna de paginering op fol. Ffff^{verso} weer verder gaat vanaf p. 580 (en 'p. 610', fol. Iiii4^{verso}, heet weer '10'). Ook de katernaanduiding is niet vlekkeloos (fol. Ttr^{recto} heet 'T'), soms ontbreekt ze en bovenaan p. '611' (fol. Kkkk^{recto}) ontbreken twee regels (r. 2747-2748), waar de laatste custode van het vorige katern (Iiii) nog wel naar verwijst. Er moet dus wel iets mis zijn gegaan op de zetterij. De tekst gaat terug op die van de eerste druk, zoals valt af te leiden uit diverse voortgezette fouten en correcties; er zijn veel nieuwe citaten toegevoegd en de spelling is aangepast aan Huygens' nieuwere inzichten op dat gebied. Zie voor deze zaken het hoofdstuk over de tekstgeschiedenis. Over het door mij gebruikte exemplaar meer in de verantwoording van de teksteditie.

1.2.3 *De uitgave in de Koren-bloemen van 1672 (KB).*

De tweede druk van de *Koren-bloemen* verscheen in 1672, ditmaal bij de Amsterdamse uitgever Johannes van Ravesteyn. Een privilege ontbreekt ditmaal. *Hofwijck* vormt in deze uitgave boek 6 van deel 1 en beslaat de pagina's 291-390 (katern Oo2^{ro}-Ccc4^{vo}). Als kopij moet een exemplaar van de editie-1658 gediend hebben,

door Huygens zelf gecorrigeerd en waar nodig aangevuld; ook zijn er opnieuw citaten bijgekomen en de spelling is weer conform Huygens' oude gelijkvormigheid-systeem. Voor de plaat is (net als voor de editie 1658 trouwens) ofwel hetzelfde cliché gebruikt als voor de eerste druk, ofwel een restant van de eerste afdrucken; van slijtage is in elk geval niets te merken. Het zal overigens niet verbazen dat de plaat in sommige exemplaren van de drukken ontbreekt. Ik verwijs verder opnieuw naar het hoofdstuk over de tekstgeschiedenis en (voor het door mij gebruikte exemplaar) naar de verantwoording van de teksteditie.

1.2.4 Een derde druk van de *Koren-bloemen*?

Volledigheidshalve wijs ik nog op de plannen voor een derde druk van de *Koren-bloemen*, waartoe Huygens, zoals hij schrijft in een brief van 23 december 1686 aan Geertruid Gordon, 'wat moijelick geperst' werd (*Briefw.* VI, nr. 7248). Dat daar inderdaad ook werk van gemaakt is, staat wel vast. Van veel van de na 1672 geschreven gedichten bestaan afschriften, die zonder meer als kopij hadden kunnen dienen. *Hofwijck* zou hier naar alle waarschijnlijkheid op basis van de editie-1672 zijn afgedrukt, wie weet met welke nadere correcties. Het is er niet meer van gekomen. Ook van een afzonderlijke uitgave van *Hofwijck* is (vóór 1888) nooit meer sprake geweest, ondanks de 'canonieke' status van het gedicht in de hofdichten-literatuur, tot ver in de achttiende eeuw (zie de inleiding van De Vries in deze uitgave). Klaarblijkelijk waren er inmiddels *Koren-bloemen* genoeg in omloop om aan de vraag te voldoen.

1.2.5 Een afzonderlijke druk van *Hofwijck* r. 1525-1596.

Dat *Hofwijck* wel degelijk gelezen is, blijkt ook uit een detail als het volgende. In de 'Nalezing' van zijn uitgave van Huygens' *Gedichten* (deel IX, p. 8-10) heeft Worp de tekst opgenomen van een lied met het opschrift 'Teegen d' onverdraagzaamheid. Stem: O grootheid van Gods liefde!', dat gedrukt is in de stichtelijke bloemlezing *Het luthof der zielen [...]*, uitgegeven te Alkmaar, bij Jacob Pietersz. Moerbeek, 1681 (p. 361), met de ondertekening 'Constanter'. Het betreft *Hofwijck* r. 1525-1596, afgedrukt in achttien vierregelige strofen en in een spelling en interpunctie die afwijkt van zowel EP als KA en KB. Overigens volgt de tekst nauwkeurig die van het origineel; blijkens een bepaalde lezing in r. 35 (= *Hofwijck* r. 1560) is de tekst van de editie-1672 als legger gebruikt. Merkwaardig is dat Worp niet schijnt te hebben opgemerkt dat het inderdaad een *Hofwijck*-fragment is.

2.1 *De autograaf*

2.1.1 Geschreven in ‘vier der druckste maenden die hij beleeft heeft’?

Over het ontstaan van *Hofwijck* zijn we, zoals zo vaak bij Huygens, vrij nauwkeurig ingelicht, zij het niet zo nauwkeurig dat er geen vragen overblijven. Om te beginnen lijkt er iets niet helemaal te kloppen. In de opdracht van het gedicht aan zijn tante Geertruid schrijft Constantijn junior dat zijn vader het gedicht geschreven zou hebben in ‘de brockelinghen van vier der druckste maenden die hij beleeft heeft’. Dit moet wel slaan op Huygens’ inspanningen tijdens de zgn. ‘voogdijkwestie’, het conflict aan het Haagse hof over de opvoeding en het beheer van het vermogen van de pasgeboren Prins Willem III, geboren een week na de dood van zijn vader op 14 november 1650. Huygens heeft zich maandenlang tot het uiterste ingezet om een voor de Prins zo gunstig mogelijke regeling te bereiken, en op 13 augustus 1651 werd een akkoord getekend, grotendeels in de geest van zijn voorstellen (Hofman 1983, p. 249-253). In deze tijd zou dan *Hofwijck* geschreven zijn. Kijken we echter naar de dateringen in de autograaf, dan blijkt dat het merendeel van het gedicht, na de eerste 252 regels in de voorzomer van 1650, geschreven is vanaf 14 augustus 1651, precies de dag ná de totstandkoming van het akkoord (Hofman 1983, p. 251). Huygens moet het toen juist een stuk minder druk gehad hebben; zo kreeg hij ook weer eens tijd zijn eigen zaken te behartigen en Zuilichem te bezoeken (*Dagboek* p. 52-53).

Moet het bericht van junior dus met een korrel zout genomen worden, is het weer een staaltje van Huygens’ al zo vroeg gecultiveerde houding van ‘dichter in ledige uren’? Dat is het zeker, maar daarom hoeft het nog niet helemaal onwaar te zijn. Zwaan heeft in zijn uitgave (p. xxiii) al gesuggereerd dat Huygens bij het schrijven van de autograaf meermalen van een eerder klad gewerkt heeft. Hij leidt dat af uit correcties als die in r. 657, 830, 1371, 1751, 1803, 2033 en 2321 (zie het apparaat bij die regels), waar Huygens zich vergiste ‘door met het oog een regel te ver te dwalen bij het copieren [*sic*] van een eerdere versie of ‘ad sententiam’ te copiëren’. Hoewel de conclusie voor elk van deze gevallen niet dwingend is – men kan zich evengoed voorstellen dat Huygens regelmatig in zijn hoofd een aantal woorden ‘te ver’ was, dat hij bij wijze van spreken sneller dacht dan hij kon schrijven – voel ik toch wel voor deze verklaring. Ik denk ook aan r. 1728-1732, waar Huygens aanvankelijk de beginregel van een passage vergat en halverwege een zin verder schreef. Zo volgde r. 1732 dus onmiddellijk op r. 1728:

1728 En keurde matelick verquisten voor een’ deughd.
 1732 Den kermis-boer zijn geld, den vrijer sijn verdriet
 Beweenen [...]

- wat toch een echte overschrijffout lijkt (de vergeten regel begon ook met een D). Hetzelfde geldt mijns inziens voor het in eerste instantie overslaan van de regels

2181-2184. Huygens schreef:

2180 Wie oijt op Hofwijck was en vraegh' niet wat ick doe.
2185 'Kgeeft voorde waarheid uijt, all heeft het schijn van liegen,
(De Tuijgen zijn te veel, all socht ick te bedriegen)
Twee hondert kielen zijn voor Hofwijck heen getelt [...]

Dat loopt wel op het eerste gezicht, maar de vier regels na r. 2180 kunnen in de gedachtengang toch niet gemist worden. Ik veronderstel dan ook dat Huygens ze al had en over het hoofd zag. Een sterk voorbeeld lijkt mij ook de verschrijving in r. 1400-1401: een aantal regels te ver vooruit gekeken.

Van de regels 779-782 bestaat ook inderdaad zo'n voorstadium: het gedichtje van 2 september 1651 over het instorten van de 'piramide' (*Ged. IV*, 265). Dat Huygens het die dag geschreven heeft als een directe reactie op het voorval lijkt me niet zo aannemelijk: in het grote gedicht, geschreven in diezelfde herfst, wordt de nieuwe situatie al uitvoerig behandeld. Ik denk dus dat het noodweer al jaren geleden had plaatsgevonden en zie het versje als een 'inval', expres geschreven om in *Hofwijck* te worden ingepast.

Zo moet Huygens dus ook in de 'brockelinghen' van die moeilijke maanden rond de voogdijkwestie 'all gaende en staende' bezig zijn geweest met zijn gedicht: voor en misschien wel tijdens besprekingen, wachtend voor de deur van de hoogheden die wel wisten hoe ze iemand als hij zijn plaats konden laten voelen. Hij kon in zulke situaties natuurlijk niet altijd daadwerkelijk schrijven, maar wel de teksten in zijn hoofd concipiëren, om ze spoedig daarop aan al of niet losse papiertjes toe te vertrouwen. Later, toen hij meer tijd kreeg, heeft hij die dan overgeschreven in het handschrift dat we nu nog hebben.

Een en ander neemt niet weg (ook Zwaan wijst daarop) dat we in deze autograaf nog heel wat regels en passages nieuw 'zien' ontstaan, met de veelbesproken aanhef als mooi voorbeeld. Doorhalingen, verwijstekens, cijfertjes naast regels en boven woorden om de gewenste volgorde aan te geven, en dan nog de slijtage van het papier rond de vouwen: het grootste wonder is feitelijk dat er vaak nog zo goed is uit te komen. Als leestekst is de autograaf zeker nooit bedoeld geweest, de interpunctie lijkt hier en daar ook meer de weerspiegeling van een denkpaauze dan een structurerend element. Zo is er ook geen reden te twifelen aan Huygens' opgave, onderaan het gedicht, dat hij de laatste 78 verzen *uno spiritu*, d.w.z. 'in één adem', heeft 'uitgestort'. Maar zou men, redenerend *e contrario*, niet juist ook uit die notitie mogen afleiden dat dat voor veel andere regels dus niet gold?

2.1.2 De correctie van de autograaf.

Iets anders is dat die laatste 78 verzen van het voltooid gedicht niet dezelfde zijn als die waar de notitie van 8 december 1651 op slaat. Een blik op de laatste bladzijde van het handschrift laat al zien dat juist daar achteraf nog aanzienlijke passages zijn bijgeschreven: het hele stuk over het schaatsen en de moralisering daarbij (r.

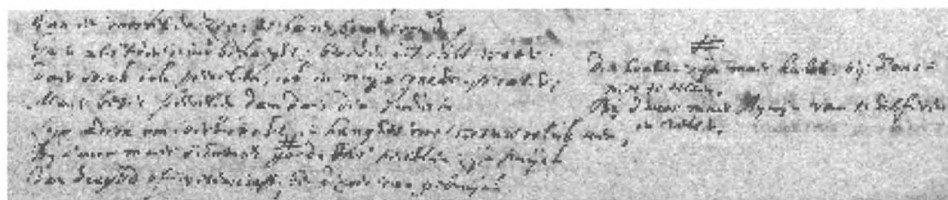
2741-2768), en dat over de inhoud van de bibliotheek (r. 2807-2814). Ook elders in het handschrift staan er heel wat regels en langere passages náást de oorspronkelijke tekstkolom, daaraan gekoppeld door allerlei verwijstekens. Die kunnen natuurlijk meteen tijdens het schrijven zijn ontstaan, maar ik vermoed toch dat het vaak pas na de ‘eerste voltooiing’ op die achtste december is gebeurd, en wel toen Huygens zijn tekst nog eens op vergissingen en lacunes doorliep en puntjes op de i ging zetten.

Het gaat meestal om ‘vergeten’ regels. *Hofwijck* is geschreven in gepaard, afwisselend vrouwelijk en mannelijk, rijmende regels, en waar vanuit dat principe een regel of regelpaar ontbrak, schreef Huygens er alsnog een bij. Een voorbeeld zijn de regels 377-378 (zie afb. 4). Huygens, sprekend over het ‘parelvissen’ in de luwte van zijn eikenhakhoutbosje, schreef:

375 Maer beter peerelen dan daer den Indiaen
Sijn adem om verkracht en hanghts’ ons vrouwvolck aen,
Bij d’ onse maer Schotsch goed. Ons’ peerelen zijn puijck
Van deughd of wetenschapp [...]

Wat hier ontbrak was een vrouwelijk rijmend regelpaar. Dat moet Huygens gezien hebben en hij markeerde de lacune met een # tussen en naast r. 376 en 377, om (direct daarna of later) de twee ontbrekende regels in de marge bij te schrijven:

375 Maer beter peerelen dan daer den Indiaen
Sijn adem om verkracht en hanghts’ ons vrouwvolck aen,
Die kralen zijn maer kalck, bij d’ onse niet te tellen,
Bij d’ onse maer Aijuijn van schilferen en vellen,
Bij d’ onse maer Schotsch goed. Ons’ peerelen zijn puijck
380 Van deughd of wetenschapp [...]

afb. 4: autograaf fol. 4^{verso} (detail): toevoeging van r. 377-378.

Zo liep het weer, en dat het leesteken na r. 376 nu niet meer helemaal klopte kon Huygens zeker in deze fase niet schelen – de kopiist maakte er later automatisch een puntkomma van. Soms was een iets verdergaande ingreep nodig, ook in de bestaande tekst, zoals in r. 595-597. Er stond eerst:

[593] [...] weest te vreden
Een tredjen min of meer mijn Bergh-werck op te treden:
Soo noem ick 't sonder roem, of met roem, een van beiden;
[...]

Hier ontbrak een mannelijk rijmend regelpaar. Daar werd als volgt in voorzien:

[...] weest te vreden

Een tredjen min of meer mijn Bergh-werck op te treden:
595 Ghij zijt in 't vlack voldaan, de nieuwicheid van 'thoogh
Sal uw' vermoeyden voet ontmoeijen door uw oogh.
Mijn noem ick 't sonder roem, of met roem, een van beiden;

- waarbij *Soo* dus werd vervangen door *Mijn*, omdat de oorspronkelijke aansluiting door de twee nieuwe regels onduidelijk was geworden. Voor toevoegingen als deze (en ze zijn talrijk; zie het apparaat r. 675, 751-752, 905-906, 939-940, 993-994, 1027-1028, 1081-1082, 1131-1132, 1229-1230, 1267-1268, 1298, 1301-1303, 1315, 1321-1322, 1579, 1643-1644, 1729-1730, 1853, 2019-2020, 2027b-2029a, 2083b-2085a, 2311-2312, 2541, 2599-2600, 2673-2674, 2683-2684 en 2729-2730) was feitelijk geen inhoudelijke noodzaak, maar een gedicht was voor Huygens nu eenmaal pas af als het rijm in orde was. En van deze rijmnood wist hij ook wel weer een deugd te maken, door in die een of twee regels extra ook nog iets nieuws te zeggen.

Zoals al gezegd: deze aanvullingen hoeven niet allemaal gemaakt te zijn op het moment dat Huygens de lacunes opmerkte. Hij kan ook eerst de markeringen hebben gezet en later zijn gaan aanvullen. Dat is wel zeker het geval geweest bij r. 2169-2170, waar de kopiist het nog 'loze' verwijsteken # opvatte als een verwijzing naar de wél bijgeschreven regels 2180-2184, vlak in de buurt. En zo begon hij die over te schrijven – om na twee regels te merken dat ze totaal niet in de context pasten. Hij streepte ze door; het ontbrekende regelpaar voegde Huygens later alsnog toe (zie afb. 5 en de volgende paragraaf).

Verder is niet elke aanvulling formeel gemotiveerd. Ik wees al op de toevoegingen op de laatste bladzijde van het handschrift. Ook een passage als r. 2101-2104 is niet vanwege de vorm bijgeschreven: aan het rijmschema mankeerde hier immers niets. Klaarblijkelijk wilde Huygens hier het contrast 'anderms leed – mijn genoegen' nog wat extra aanzetten (overigens in een reprise van r. 300-308). Zo is ook de passage over Jacob van Campen, r. 616-619, om inhoudelijke redenen toegevoegd. Onder de desbetreffende regels is zelfs nog een notitie te lezen, 'Campen' – een herinnering van Huygens aan eigen adres (misschien al direct tijdens het schrijven gemaakt) om de voornaamste bouwmeester van zijn buiten alsnog de eer te geven die hem toekwam (zie afb. 6). Dat heeft hij later dus ook gedaan. Nog zo'n *reminder* zie ik rechts bovenaan fol. 14^{verso}, naast r. 2082, waar de aantekening 'mispelen en queen supra' te lezen is. Ik vat dat op als: 'Schrijf hierboven (hiervoor) nog iets over mispelen en kweeën' [een soort peren]. Alleen is Huygens daar niet meer op teruggekomen.

Zo groeide het gedicht verder naar formele en inhoudelijke 'volmaaktheid', al bleven er nog wel wat ongerechtigheden zitten – een regel of regelpaar te weinig in r. r. 1627-1628, 1649-1650, 1930, 1940, 1986, 2169-2170 en 2374; een regel 'te veel' in r. 1341-1343). Deels zijn die fouten pas verbeterd tijdens het overzien van de kopij,

deels nog later. Verder moet Huygens deze correctiefase gebruikt hebben voor het zetten van diverse opmaakwijzingen, zoals 'Italiaensche letteren' (r. 1856: bet. 'dit moet cursief') en 'hier moet een groote spatie tuschen de Woorden waerom en dit gelaten werden' (r. 1675). Verder zette hij strepen in de kantlijn voor regels die hij wilde laten inspringen, en misschien komen uit deze fase ook wel de aanhalingstekens voor de passages in directe rede – die lijken immers steeds na de desbetreffende passages te zijn neergezet en nooit direct tijdens het schrijven; zie bijvoorbeeld na r. 2272, waar Huygens er aanvankelijk veel te lang mee doorging. Zo was de autograaf al een behoorlijk doorwerkt geheel toen het naar de kopiist ging, wat vermoedelijk ook al spoedig gebeurd is.

2.1.3 Geschapen 'voor eerst te smooen'?

Wanneer precies Huygens het handschrift van *Hofwijck* aan een kopiist heeft gegeven is onbekend, maar lang kan hij er niet mee gewacht hebben. Überhaupt lijkt het afmaken van het gedicht en de voorbereiding voor een uitgave snel aangepakt te zijn. In de zomer van 1652, een halfjaar na de voltooiing van het gedicht, circuleerde er al een compleet afschrift, inclusief de citaten en de drempeldichten 'Aen den drucker' en 'Aenden Leser', en die waren respectievelijk al op 28 januari en in februari van dat jaar geschreven (zie *Ged.* v, p. 19; voor de datering van 'Aenden Leser' Strengolt 1998, p. 161-163).

Dit lijkt niet helemaal te sporen met de mededeling van Constantijn junior in de opdrachtbrief, dat het gedicht 'geschapen' zou zijn om 'vooreerst onder de korenmaat te smoren', en alleen dankzij zijn overtuigingskracht al veel eerder het licht zag. Opnieuw lijkt het er dus even op alsof de topiek van het genre 'opdracht' hier de inhoud bepaald heeft en niet de feitelijke gang van zaken – we herkennen Horatius' *nonum prematur in annum* en het *instantibus amicis*. Maar dat is, opnieuw, toch niet de hele waarheid. Dat er een persklaar afschrift was, zelfs inclusief een versje 'aan de drukker', betekende nog niet dat er al gauw een druk zou komen. Ook *Dagh-werck* circuleerde (al in 1639) in een net afschrift onder de vrienden, de lofdichten stroomden binnen, en toch wachtte Huygens met het drukken nog bijna twintig jaar. *Dagh-werck* en *Hofwijck* worden, in een brief van 18 september 1652, door Jacob Westerbaen ook in één adem genoemd als twee 'monumenten van Huygens' geest' die zo jammerlijk aan het licht onttrokken bleven: waarom kwam het er maar niet van? (*Briefw.* v, nr. 5243; Zwaan 1973, p. 9-10).

De rol van Constantijn junior bij het ompraten van zijn vader onttrekt zich verder aan onze waarneming (zijn latere inbreng, bij het persklaar maken van het gedicht, komt nog ter sprake), maar de spreekwoordelijke 'smeebeden van vrienden' zijn er dus inderdaad geweest. Huygens wilde *Hofwijck* aanvankelijk binnen een kleine kring van liefhebbers houden. Naar de reden kunnen we slechts gissen. *Dagh-werck* was 'onvolmaect', en dat was reden genoeg het niet uit te geven, maar voor *Hofwijck* gold dat bezwaar niet. Afgaande op r. 30 was Huygens zelfs overtuigd van de 'waarde' van zijn gedicht, zij het onder de restrictie 'als er ooit...' (r. 31-32).

Maar misschien zat daar ook wel precies het knelpunt. *Hofwijck* was (zie de studie van De Vries in deze uitgave) een merkwaardig gedicht, een eigenzinnig spel met een voor Huygens in de ware zin toch eerbiedwaardige traditie; in een taal bovendien die – zie ‘Aenden Leser’ – per definitie naast die van de traditie tekort schoot. Waardevol? Ja, maar...

Pas begin oktober 1652 moet Huygens de knoop hebben doorgemaakt. En nog was hij er niet helemaal gerust op. Dat leid ik tenminste af uit een brief van hem van de vijfde van die maand aan zijn neef Marcus Zuerius Boxhorn (Bijlage B; het origineel in de KB, sign. KA XLIV, omslag 1652, nr. 423). Hij spreekt daarin over een ‘gedichtje’ (*Poematium* - *Hofwijck* noemt hij niet, maar daar gaat het over) dat klaar is voor de drukpers, ‘tenminste volgens mijn zoons en vrienden’; maar dat hij toch eerst het openhartige oordeel van Boxhorn wil horen. Boxhorn was filoloog en historicus en voor zover bekend niet direct een autoriteit op het gebied van de Nederlandse poëzie, maar allicht wel iemand die kon beoordelen of het Nederlandse werk er, naast de zo rijkelijk in de marge geciteerde klassieken, mee door kon.

Boxhorn reageerde enthousiast (Bijlage C, 31 oktober 1652, het origineel in UB-Leiden, HUG 37, nr. 24): hij stuurt het handschrift ‘met tegenzin’ terug, in de hoop dat het spoedig zou terugkomen, maar dan ‘gedrukt op voor iedereen toegankelijke en onsterfelijke bladen, waar heel het nageslacht in eerbied en bewondering naar [zou] opzien’. Het enige wat in zijn reactie als kritiek zou kunnen worden opgevat is dat hij de naam *Vitaulium* – eigenlijk: ‘wijk-hof’ – , vermijdt en spreekt over ‘*Aulifugium*’: mogelijk een iets doorzichtiger constructie (‘wijkplaats van het hof’). De jurist Graswinckel doet in de titel van zijn Latijnse lofdicht trouwens hetzelfde. Hoe dat zij, een paar weken later is er, in een volgende brief van Huygens aan Boxhorn (*Briefw.* v. nr. 5254), al sprake van een uitgever: Elzevier. De Leidse Elzeviers (Abraham en Bonaventura) bezaten sinds 1644 (eerste uitgave van de *Momenta Desultoria*) het privilege op de uitgave van Huygens’ gedichten, voor een periode van vijftien jaar (*Ged.* III, p. 334), en het lag voor de hand dat die benaderd werden nu de plannen voor een uitgave serieus vorm begonnen aan te nemen. ‘Ik durf er,’ schrijft Huygens aan Boxhorn, ‘des te makkelijker mee in te stemmen nu ik in u geen afwijzende censor heb gevonden’.

Inmiddels lag het benodigde materiaal voor een uitgave praktisch gereed. Toch liet deze nog bijna een halfjaar op zich wachten. Daar kom ik op terug; eerst ga ik nader in op de aard van dat materiaal.

2.2 *De apograaf*

2.2.1 De kopiïst aan het werk.

De kopiïst die het afschrift van *Hofwijck* heeft gemaakt, zal wel een klerk geweest zijn van Huygens’ ‘kantoor’. Eerdere particuliere opdrachten van Huygens voor hem kennen we niet; wel is het afschrift van Trijntje Cornelis (uit 1657) vrijwel zeker ook door hem gemaakt – vrijwel, want hij schrijft als klerk natuurlijk een standaardhand die bijvoorbeeld ook Huygens zelf heel goed kon imiteren.

Zoals ik elders al heb uiteengezet (par. 1.1.2, map B), werd hij niet met een stapel losse vellen aan het werk gezet. Hij schreef op een pakket van 22 vooraf in elkaar geschoven dubbelbladen, telkens 32 regels op een bladzijde, en de laatste regel kwam precies onderaan de laatste bladzijde terecht. Iemand moet dus vooraf hebben uitgerekend hoeveel papier er nodig was, en het ligt voor de hand aan te nemen dat dat Huygens zelf is geweest, gezien de toch wat chaotische aanblik van de autograaf met alle bijgeschreven regels. Misschien laten de sommetjes onderaan de omslag van de autograaf (zie het aanhangsel bij het apparaat) iets zien van het hiervoor benodigde rekenwerk, hoewel ik moet zeggen dat ik er niet veel wijs uit kan worden. Hoe dan ook, het resultaat van de berekeningen was een schrift van 88 bladzijden, dat later nog doorschoten zou worden met blanco vellen voor de citaten, en waar ook het 'voorwerk' nog omheen kon.

De afschrijver ging nauwkeurig te werk, wat overigens niet betekende dat hij Huygens' spelling en interpunctie in alle details volgde. Het is ook de vraag of dat de bedoeling was. Huygens wilde een net afschrift, zonder de slordigheden en eigenaardigheden van de autograaf, en zo zien we dat de kopiist wat consequenter hoofdletters gebruikt, in opsommingen bijvoorbeeld, apostroffen toevoegt waar ze horen en overal Huygens' intervocalische -u- (een misschien wat ouderwetse, latinistische spellinggewoonte van hem) vervangt door -v-. Verder schrijft hij het lidwoord *t* en ook *'k*, anders dan Huygens in zijn snelle hand, meestal los van het volgende woord, wat naar mijn indruk een rustiger schriftbeeld oplevert: zo in r. 2 niet *van tleuen* (r. 2), maar *van't leven* (wel met *t* vlak na de -n, maar er toch niet aan vast), en in r. 6 niet *'Khebb* maar *'K hebb*. Voor *g* schrijft hij vaak *gh*, misschien omdat hij dat netter vond of dat zo meer gewend was. Huygens tilde daar in elk geval niet zwaar aan: tijdens de correctie van de apograaf laat hij deze en dergelijke spellingvarianten doorgaans passeren. Wel was de kopiist uiteraard gebonden aan Huygens' spellingsysteem: 'webb' en niet 'web', 'draed' en niet 'draet' (beide gevolg van de gelijkvormigheidsregel); en 'draed' ook met *ae* en niet bijvoorbeeld met *aa* of welke andere varianten ook maar in omloop waren. Met name in de spelling van de eindklanken vergiste de kopiist zich nog wel eens, en moest Huygens tijdens de correctie ingrijpen.

Ook in de interpunctie heeft de kopiist hier en daar 'genormaliseerd', zoals in r. 22, waar hij een naar ons idee inderdaad wat onlogische puntkomma veranderde in een komma, of in r. 40 (punt in plaats van dubbele punt). Zo zet hij ook wel eens een extra komma in een opsomming (r. 61). Dit hoeven trouwens geen bewust aangebrachte correcties van hem geweest te zijn: vermoedelijk gebruikte hij eenvoudig het leesteken dat naar zijn idee het beste paste, zonder met filologische precisie naar het origineel om te zien. De meeste van zijn varianten op dit gebied zijn, en waren dat vermoedelijk ook in Huygens' ogen, volstrekt insubstantieel; tijdens de correctie liet die ze ook voor het merendeel passeren. Dat wil niet zeggen (zie ook de volgende paragraaf) dat Huygens totaal niet op deze dingen lette: hij had wel degelijk een systeem. Maar daarbinnen kwam het ook weer niet op een komma aan.

Echte fouten als gevolg van verkeerd lezen vertoont het afschrift maar weinig; de meeste heeft Huygens er bij de correctie nog uitgehaald. Incidenteel heeft de kopiist zich een regel verlezend en een hele of twee halve versregels overgeslagen (r. 270-271, r. 1334, r. 1398), maar meestal ging het om niet meer dan woorden en woordjes – zij het niet per se onbelangrijke woordjes. Zo las hij in r. 5-6 tweemaal *over-recht* in plaats van *over-reckt*, in r. 70 ‘daer bleef mij genoeg’ in plaats van ‘daer bleef’s ruijm genoeg’, in r. 130 *Al* in plaats van *Als*; in r. 211 viel *zijn* weg, en zo is er nog wel meer: in r. 904 staat *looft* in plaats van *roof* en in r. 1382 kwam *ontbeeren* in plaats van *ontleeren* (en dat zag Huygens niet), in r. 1512 *vergult* in plaats van *vergalt*, in r. 2006 *helderlick* in plaats van *kelderlijck*, in r. 2010 *Stede-huijs* in plaats van *Stede-luij*, in r. 2058 (misschien) *vormen* in plaats van *droomen*, in r. 2079 *ongerode* in plaats van *omgerode*, wat natuurlijk helemaal mis is; in r. 2718 *verdrijvende* in plaats van *verdijnende* – maar hiermee heeft men toch ook een indruk van de frequentie van dit soort fouten. Gezien Huygens’ gekriebel af en toe zijn ze de kopiist soms ook nauwelijks aan te rekenen. Een enkele keer kopieerde de afschrijver ‘ad sensum’, door niet de exacte woordvorm(en), maar wel de zin weer te geven, zoals in r. 1805: ‘men selver’ in plaats van ‘men selven’, of r. 2209: ‘sijn selven’ in plaats van ‘sich selven’; iets soortgelijks in r. 1262 *duijsend* in plaats van *dusend*. Maar dat zijn inderdaad uitzonderingen: in het algemeen schreef de kopiist precies de woorden die hij bij Huygens las. Voor wat hij, ofwel door het geknoei ofwel door het ongewone woordgebruik (bijv. r. 2641, ‘Vijf Icken’) echt niet kon lezen liet hij in zijn afschrift een plek open, die later door Huygens kon worden ingevuld (zie in het apparaat de regels 151, 321, 1115, 1184, 1357, 1524, 2495, 2641, 2686 en 2771).

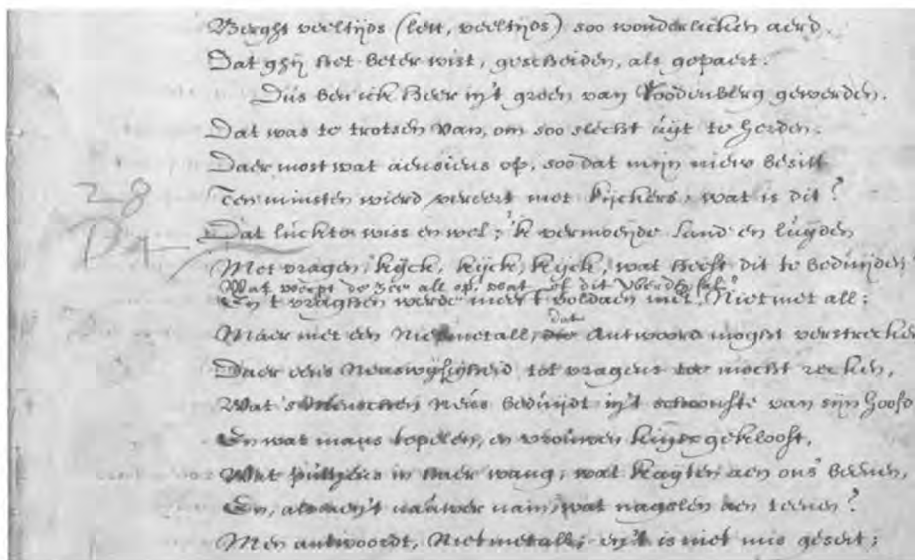
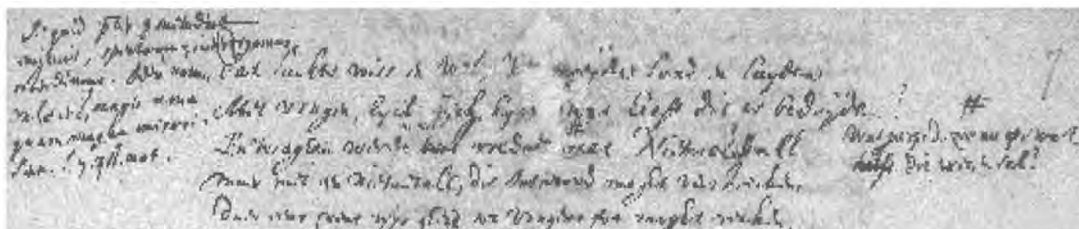
Zo had Huygens zich over deze kopiist niet te beklagen. Uit alles blijkt dat die volledig berekend was voor zijn taak. Zelfs het ‘gebrek’ in ogenschijnlijk toch goed lopende passages als r. 1985-1987 en 2373-2375 (met in beide gevallen een weesregel) merkte hij op (zij het mogelijk gewaarschuwd door een verwijsteken in de auto-graaf) en hij liet in zijn afschrift ruimte voor de ontbrekende regel. Hij verwaarloosde de aantekeningen die Huygens uitsluitend voor eigen gebruik in de kantlijn had gezet (dateringen, de ‘reminders’ waarover ik hierboven sprak); schrijfinstructies daarentegen (aanduidingen als ‘Italiaensche letteren’ enz.) volgde hij weer nauwgezet op. Dat geldt ook voor de streepjes in de marge die Huygens zette waar een regel moest inspringen: de kopiist miste er maar een enkele van. Abbreviaturen loste hij consequent op, al was dat nu juist (meestal) net niet de bedoeling van Huygens, maar dat bleek pas later. Huygens zet in zijn handschrift vaak een liggend streepje boven de slotletter *n*, om de gewenste verdubbeling aan te geven (hier in het apparaat weergegeven door cursivering): ‘*Man*’ in plaats van ‘*Man*’. De kopiist schreef hier ‘*Mann*’, in principe correct. Maar Huygens veranderde dat tijdens de correctie van de kopij toch weer in ‘*Man*’, vermoedelijk om misverstanden te voorkomen (*nn* leest gemakkelijk als *m*). Maar daar had de kopiist dus geen fout gemaakt, en in de druk worden nagenoeg al die afkortingen toch weer voluit gezet.

Uit het bovenstaande blijkt al dat het werk van de afschrijver door Huygens grondig is gecorrigeerd en aangevuld. Meer hierover in de volgende paragraaf.

2.2.2 De correctie van de apograaf.

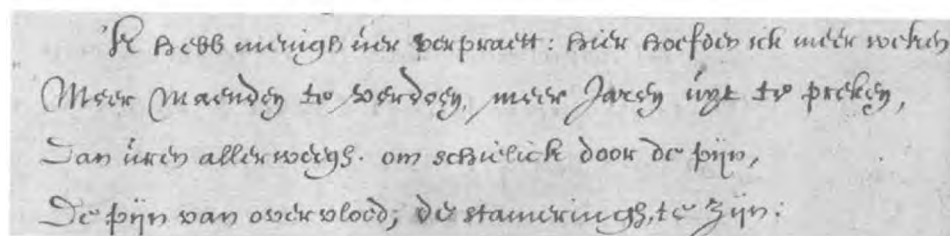
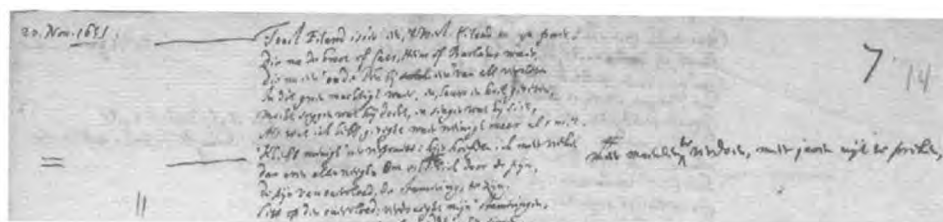
Bij het corrigeren van de apograaf heeft Huygens de autograaf bij de hand gehad, maar niet om de kopie van woord tot woord met het origineel te vergelijken, laat staan van letter tot letter. Ik wees in de vorige paragraaf al op de vrijheden die de kopiist zich op het gebied van de spelling en interpunctie mocht veroorloven; alleen waar Huygens' systeem in het geding was, greep deze in, zoals in r. 81 *onwetenheit* werd *onwetenheid*, r. 89 *gewelt* werd *geweld*, r. 97 *mocht* werd *moght*, r. 130 *Al waer* werd *Als waer*, r. 140 *steetje* werd *steedje*, r. 169 *ver* werd *verr*, enzovoort. Ook op de interpunctie keek Huygens niet al te nauw en hij sanctioneerde vele 'ingrepen' van de kopiist, al bleef hij toch ook goed opletten en verving hij bijvoorbeeld in r. 71 een door de kopiist ten onrechte in plaats van een punt geschreven komma door een 'zwaarder' leesteken – zij het niet precies dat van de autograaf.

afb. 7: toevoeging van een 'vergeten' versregel (r. 675) tijdens de correctie van de apograaf: eerst in de autograaf, later in de apograaf.

En dat is meteen een typisch voorbeeld: correctie betekende niet of nauwelijks collatie met de autograaf. Het was veeleer een kwestie van verder verbeteren van de tekst, met die van de apograaf als uitgangspunt – en de autograaf als ‘klad’, zoals we zo aanstonds zullen zien. De autograaf was wel gecorrigeerd voordat hij naar de kopiist ging, maar lang niet alle fouten en lacunes waren eruit gehaald, en die ontdekte Huygens pas nu, tijdens het overzien van het afschrift. Het meest dramatische voorbeeld was het ontbreken van de derde ‘schulduitsluitingsgrond’, die in r. 165 was aangekondigd voor het geval dat iemand Huygens’ testament zou negeren en de eikenlanen in het bos omzagen. Van de ‘drie dingen’ had Huygens er nog maar twee genoemd! De manier waarop hij in de lacune voorzag is karakteristiek voor zijn werkwijze in deze fase (zie facs. 15-16). Eerst schreef hij de vergeten passage in de marge van de autograaf, als ‘klad’; vervolgens schreef hij die, in de klerkenhand van de kopiist, netjes over in de apograaf – in dit geval op een apart blaadje, dat op de goede plaats werd ingeplakt, want tussen of naast de bestaande tekst was er voor zo’n lang stuk van twintig regels geen ruimte meer.

Andere aanvullingen hadden niet zo’n omvang. Meestal ging het om nog ‘vergeten’ regels en regelparen, waar het rijmschema nog niet klopte (vgl. wat hiervoor over de correctie van de autograaf gezegd is); r. 675, 1627-1628, 1649-1650, 1930, 1940, 1986, 2169-2170 en 2374 (zie afb. 7). Die extra regels lieten zich soms nog tussen de tekst van het afschrift persen, als de kopiist er niet al ruimte voor had opengelaten, zoals bij r. 1986 en 2374 (zie afb. 8). Regel 1398, die de kopiist over het hoofd had gezien, schreef Huygens alsnog tussen de regels bij; maar de lacunes bij r. 270-271 en 1334^{a-b} ontgingen hem in dit stadium.

afb. 8: toevoeging van r. 1986 tijdens de correctie van de apograaf, op een vooraf gemarkeerde plaats in de autograaf (twee liggende potloodstreepjes), die door de kopiist in de apograaf was opengehouden. De twee staande potloodstreepjes geven aan dat Huygens hier dacht over het plaatsen van een citaat (zie par. 2.2.3 en afb. 10).

Substantiële veranderingen anders dan die formeel noodzakelijk waren, bracht Huygens in deze fase weinig meer aan. Hij was er duidelijk op uit de apograaf netjes te houden. Nieuwe regels of alternatieve formuleringen schreef hij vaak eerst in de autograaf, ergens in de marge; pas als hij tevreden was, nam hij ze over in de apograaf. En als hij niet tevreden was en de formulering toch maar bij het oude wilde laten, hoefde hij verder niets te doen: zo kwam een korte passage over de schuld van 'broek en rok' (r. +669-+672) niet in de apograaf terecht, net als een alternatieve (en veel kortere) formulering van r. 1237-1244 (zie afb. 9). Dat latere editeurs op zulke plaatsen problemen zouden krijgen met de regelnummering was wel Huygens' allerlaatste zorg; voor hem was de autograaf überhaupt geen leestekst, maar een werkhandschrift.

afb. 9: tijdens de correctie van de apograaf probeerde Huygens een alternatieve versie voor r. 1237-1244. De apograaf liet hij echter onveranderd.

Van zulke ingrijpende correcties is het is goed te zien welke door Huygens zelf zijn aangebracht, De letter waarmee hij de kopiïstenhand imiteert, is daarvan goed te onderscheiden. Anders is het als het gaat om kleine correcties, met name die in de interpunctie. Want de kopiïst corrigeerde zichzelf uiteraard ook wel eens, en het is moeilijk om overal waar een leesteken is toegevoegd of veranderd (op zich al vaak lastig genoeg vast te stellen), te zeggen of dat door hemzelf, tijdens het maken van het afschrift, of door Huygens, tijdens de correctie, is gedaan. Wel ligt het voor de hand om aan Huygens te denken als de interpunctie door de correctie duidelijk gaat afwijken van die in de autograaf, maar de inktkleur moet dan toch wel een duidelijke extra indicatie geven.

Zonder twijfel van Huygens zelf zijn een aantal extra alinea-aanduidingen en andere ingrepen en notities die de opmaak betreffen, en al die gevallen waarin de door de kopiïst trouw uitgeschreven medeklinkerverdubbeling weer wordt vervangen door de enkele letter met abbreviatuurtekens erboven. Ik wees hier al op: vermoedelijk vond Huygens de abbreviatuur duidelijker voor de (eventuele) zetter. Zo ontstond een (voorlopig) definitieve tekst van *Hofwijck*: resultaat van zorgvuldig kopiëren van de afschrijver en van even zorgvuldig corrigeren en aanvullen door de auteur. Maar het gedicht was daarmee nog niet compleet.

2.2.3 De toevoeging van de marginalia.

‘Lees mij niet.’ Zo begint een Latijns gedicht dat voorafgaat aan Huygens’ Nederlandse gedicht *Oogentroost* (verschenen 1647), oorspronkelijk geschreven voor zijn vriendin Lucretia van Trello. ‘Lees mij niet’, zegt het boek daar, ‘gij allen die geen genoegen scheidt in voedsel dat flauwer is dan de spijzen der Ouden. Ik was slechts lectuur voor een ongeletterde maagd; een Nederlandse zieke vroeg om een Nederlands gedicht. De enige reden waarom u er toch een blik op zou kunnen werpen, is om wat erbij te zien is; edelstenen uit het oosten, leliën uit Italië, met rozen uit Griekenland bijeengevlochten...’ (De Kruyter 1971, p. 79-82, hier vrij weergegeven). Zo presenteerde Huygens zijn *Oogentroost* als ‘slechts’ een Nederlands gedicht, voor literaire fijnproevers alleen genietbaar door de massa citaten uit klassieke schrijvers en kerkvaders ernaast of eronder.

Ook *Hofwijck* werd rijk getooid met citaten uit klassieken en kerkvaders, en kreeg net zo’n twijfelachtige aanbeveling mee. Ditmaal – nog paradoxaler – in een Nederlands gedicht: ‘Aenden Leser, voor de Bij-schriften’. Veel uitvoeriger dan het Latijnse epigram voor *Oogentroost*, is het, zoals De Vries in haar inleiding benadrukt, vooral ook een adembenemende zelf-ontmaskering van een dichter die zegt de werkelijkheid te ‘beschrijven’. Die beschrijving, zo luidt de boodschap, is per definitie onbetrouwbaar. Toch staat ook dit betoog uiteindelijk in dienst van de verdediging van de citaten. Als het gedicht als beschrijving niet deugt, ja als dichters überhaupt niet in staat zijn iets zinnigs te zeggen, dan zijn de ‘randversieringen’ de enige redding van het werk. Meer dan De Vries ben ik dan ook geneigd, niet om Huygens op zijn woord te geloven (immers: ‘Leest met voorsichtigheid wat Dichters van haer geven’, ‘Aenden Leser, r. 25), maar wel om hem hier au sérieux te nemen. Als het gaat om zeggingskracht en scherpte van formulering, wil Huygens zeggen, heeft hij vergeleken met de Klassieken maar heel weinig te bieden. Het is een constante in zijn opvattingen. Ook ‘t *Costelick Mall* en *Dagh-werck* had hij met citaten ‘aangekleed’, en een aantal jaren na *Hofwijck* zou hij zelfs de toch weinig hooggestemde klucht *Trijntje Cornelis* (geschreven 1653) op die manier luister bijzetten, ‘tot [zijn] vermaeck’, zoals hij daarbij zou schrijven, ‘ende mogelick niet sonder eenige nuttigheit van Geletterde Lief-hebbers’. Het was een aangename, maar ook ernstige zaak en hij stak er telkens weer veel tijd en energie in.

Hoe ging hij daarbij te werk? In 1622, bij het schrijven van ‘t *Costelick Mall*, leunde de jonge Huygens nog sterk op de monumentale citatenverzameling van Josephus Langius, de *Polyanthea Nova*, zoals Leendertz al heeft laten zien (Leendertz 1904, p. xxiv-xxv; zie ook Smit 1966, p. 83-85 en Leerintveld 2001, p. 300-301; meer over Langius in de inleiding van De Vries, par. 3.1). Dertig jaar later, bij *Hofwijck*, moet het anders gegaan zijn. Van de ruim driehonderd citaten bij *Hofwijck* heb ik er wel een aantal in min of meer dezelfde vorm onder de voordehandliggende trefwoorden bij Langius teruggevonden, maar er blijkt geen enkele systematiek achter te zitten. Het betreft onder meer de aanhaling uit Seneca’s *Agamemnon* bij r. 523 (bij Langius s.v. *Venia*), die uit Velleius Paterculus bij r. 546 (s.v. *Invidia*), uit Persius bij

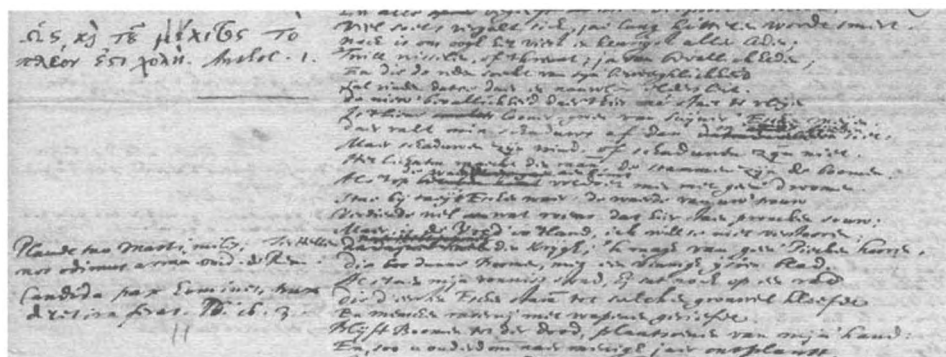
r. 647 (*Hypocrisis*), uit Seneca bij r. 857 (*Labor*), weer uit Seneca bij r. 941 (*Invidia*), uit Homerus bij r. 1078 (*Hospitalitas*); twee uit Ovidius bij r. 1218 (*Pax*) en een uit Boëthius bij r. 1296 (*Mundus*). Maar meestal geeft Langius, ook van dezelfde auteurs als waar Huygens uit geput heeft, heel andere teksten, en waar Huygens bijvoorbeeld Thales (bij r. 386) en Isocrates (bij r. 2335) in het originele Grieks citeert, geeft Langius die uitspraken ook wel, maar in een Latijnse vertaling. De verschillen in lezing tussen de wel overeenkomstige citaten zijn bovendien vaak nog aanzienlijk. En is er al eens een exact gelijk, dan is er van de andere door Huygens geciteerde uitspraken over hetzelfde thema bij Langius weer niet één terug te vinden – en de enige keer dat dat wel gebeurt (bij r. 1218) geeft Huygens, anders dan Langius, een verkeerde bron op. De overeenkomst moet dan wel op toeval berusten.

Langius heeft Huygens dus in de kast laten staan; en evenmin blijkt iets van een systematisch gebruik van andere moderne florilegia, al wil dat niet zeggen dat die totaal geen rol hebben gespeeld. Maar het merendeel van de citaten moet hij toch gericht opgezocht hebben in zijn bibliotheek; en hij wist dus, tenminste ongeveer, waar hij zoeken moest: voor uitspraken over de opvoeding bij Plutarchus en Clemens van Alexandrië, over de ouderdom bij Cicero en Seneca... Voor een zo totaal in de klassieke cultuur gedrenkte geest als hij moet dat ook vanzelf hebben gesproken. Meer hierover in het hoofdstuk over de citaten.

Zijn werkwijze moet verder ongeveer als volgt geweest zijn. Hij begon in zijn autograaf; laten we zeggen op bladzijde 1, al valt daar natuurlijk niets met zekerheid over te zeggen. In de rechtermarge naast r. 2-4 schreef hij het citaat uit Seneca dat later aan r. 2 gekoppeld zou worden: ‘Omnia q ventura sunt, in incerto jacent: protinus viue’ (‘Alle dingen die komen gaan, liggen in het onzekere: leef nu meteen!’). En daarachter de bronvermelding: ‘Sen. ep̄ [d.w.z. ‘ep’ doorgehaald] de breu. vit.’ (Lucius Annaeus Seneca, *De breuitate vitae* = ‘over de korthed van het leven’). Duidelijk leesbaar, maar snel geschreven en met afkortingen waar enigszins mogelijk, dus niet *quae* voluit maar enkel een *q* met een streep erboven, en van de bron ook niet meer dan de allernoodzakelijkste letters (dat laatste overigens in de beste humanistentraditie), en zonder de precieze vindplaats. Een vergissing corrigeert hij, meteen of achteraf: Seneca’s *De breuitate vitae* behoort niet tot de *Epistulae morales*, maar tot de zogenaamde *Dialogi*. Een toepasselijk citaat is het zeker. En zo ging Huygens verder: links en rechts naast de regels 9-12 kwamen nog twee citaten uit Seneca, waarvan een weer uit *De breuitate vitae* (‘Sen. *ibid.*’ = ‘Seneca, in hetzelfde werk’) en een uit de *Consolatio ad Marciam* (‘Troost voor Marcia’, ‘Sen. *Cons. ad Marc.*’); verder een citaat (uit Horatius) waarvan Huygens kennelijk auteur en vindplaats niet paraat had, zodat hij daarvoor even volstond met een rij puntjes; en een aanhaling uit Cicero’s *Cato Major de Senectute* (‘Cato major, over de ouderdom’, ‘Cic. *Cat. Maj.*’). Het zijn weer allemaal citaten over ouderdom en vergankelijkheid; echo’s van wat Huygens in deze regels zelf zegt (of misschien beter andersom: *Hofwijck* ‘echoot’ de klassieke wijsheden); en we kunnen ons goed voorstellen dat de dichter bij het doorlezen van zijn eigen tekst zich die uitspraken herinnerde en

ofwel uit het hoofd opschreef (het Horatius-citaat), ofwel in zijn bibliotheek nog even nazocht.

Niet overal schreef Huygens direct een citaat waar hij er een wilde hebben. Ik denk aan een notitie als 'Petrouch.' in de marge naast r. 1319 en aan het rijtje aantekeningen op het omslag van de autograaf. Op veel plaatsen in de kantlijn, meestal vlak in de buurt van een citaat en vaak ook erdoor overschreven, zijn ook twee kleine, staande potloodschrapjes te zien. Naast r. 955-956 bijvoorbeeld ('wie vruchtbomen langs de weg plant, vraagt erom dat ze worden beroofd') gaan ze schuil onder een (overigens sterk bekorte) toepasselijke uitspraak van Socrates uit Xenophons *Memoabilia* ('Socr. ap. Xenoph. 2 memorab.'): 'Langs de straten lijden de meeste mensen onrecht'. Net zoiets zien we naast r. 1204 ('Veel soets vergalt sich, jae lang kittelen wordt smert'): daar staan twee van die schrapjes onder een aanhaling uit de Griekse Anthologie ('Anthol. 1.') (zie afb. 10). Ik leid uit deze en dergelijke gevallen af dat Huygens dikwijls in eerste instantie volstond met het markeren van de regels waar hij een citaat bij wilde hebben, om daar pas later gericht naar te gaan zoeken. De potloodstreepjes staan trouwens ook wel eens 'los', zoals naast r. 1053 (''T is open deuren-werck; 'tgelaet van alle vromen'): daar staat geen citaat in de buurt, terwijl het wel typisch zo'n sententieuze uitspraak is waar er een bij had gepast. Ik neem aan dat Huygens er dus 'ooit' een citaat bij heeft willen zoeken, maar dat dat er om een of andere reden niet van gekomen is. Naast r. 1543 staan er twee die pas bij het voorbereiden van de eerste druk van de *Koren-bloemen* zijn 'ingevuld'.

afb. 10: onder de beide citaten zijn nog de potloodstreepjes te zien waarmee Huygens de plaatsen had gemarkeerd (zie ook afb. 8).

Wat hij vond schreef Huygens in eerste instantie dus in de autograaf naast de tekst, links en rechts al naar het uitkwam, vaak dus op van tevoren gemarkeerde plekken. Hij schreef snel en met veel afkortingen, maar wel duidelijk genoeg om ermee verder te kunnen werken. Vervolgens is hij de citaten gaan overschrijven in de apograaf; of beter gezegd erbij. Daartoe heeft hij dat handschrift geheel doorschoten of laten doorschieten met blanco dubbelbladen, zodat er voldoende ruimte kwam om alle citaten netjes leesbaar uit te schrijven, met veel minder abbreviaturen. Ook gaf hij nu duidelijk, met behulp van nootcijfers, aan waar ze precies bij hoorden. Zo

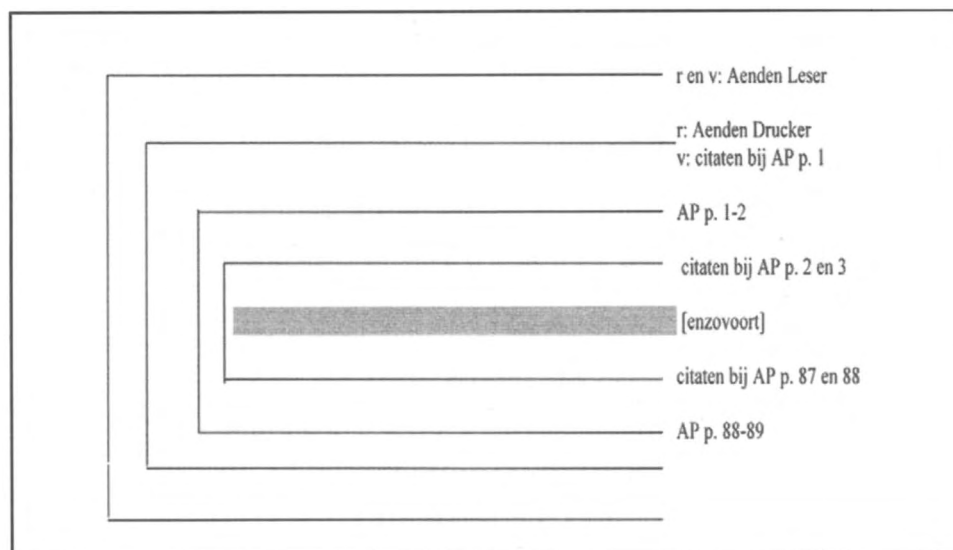
ontstond de apograaf zoals we die nu kennen: een mooi, verzorgd geheel dat zich nog altijd voortreffelijk laat lezen. Dat zal ook de reden geweest zijn voor Huygens om zo, op het eerste gezicht nogal omslachtig, te werk te gaan. Hij had de citaten natuurlijk direct in de apograaf kunnen bijschrijven. Maar in die eerste zoek- en opschrijfphase, met dikwijls noodzakelijke correcties achteraf, was het resultaat nooit zo netjes en leesbaar geworden. Dat neemt niet weg dat hij een paar citaten in deze fase toch nieuw opschreef, direct in de apograaf; maar op die schaal ging dat ook wel, meteen 'in het net'. Een aantal citaten liet hij weg, al dan niet met opzet – die staan dus alleen in de autograaf en nergens anders (bijvoorbeeld bij r. 647).

Dit alles moet in de eerste helft van 1652 zijn gebeurd. Zoals gezegd: de kopiïst is na de voltooiing van het gedicht in december 1651 snel aan het werk gezet en het gedicht 'Aenden Leser', dat het op zo'n magistrale wijze introduceert, moet in februari 1652 geschreven zijn (Strengholt 1998, p. 161-163); Huygens was toen dus in elk geval met het verzamelen bezig. In maart zal hij er nog niet mee klaar zijn geweest (Cats kreeg toen enkel het handschrift van 'Aenden Leser'; cf. Strengholt, a.w.), maar het ligt voor de hand dat Westerbaen in de zomer van dat jaar een compleet afschrift ter inzage heeft gekregen, met citaten (zij het mogelijk nog niet alle). Het is wel de vraag of daar al een plaat bij was.

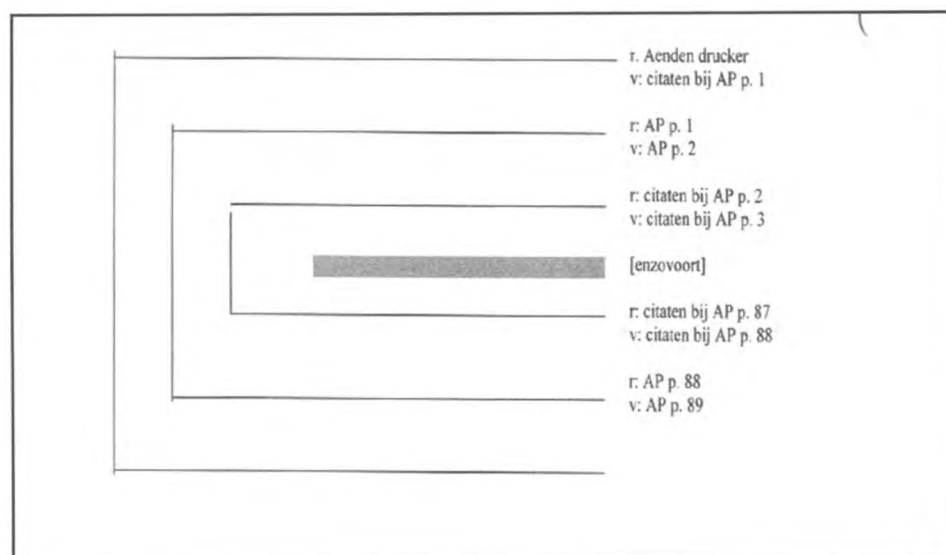
2.3 *De voorbereiding van de eerste druk*

2.3.1 Het hoofdwerk.

Het besluit tot een uitgave moet dus in oktober 1652 zijn genomen. Toch heeft het, gezien het werk dat al gedaan was, nog geruime tijd geduurd voordat de apograaf persklaar naar de drukker ging: 18 februari 1653 (volgens een aantekening in het 'Dagboek'). De reden geeft Huygens zelf aan in zijn al eerder aangehaalde brief aan Boxhorn uit november 1652 (*Briefw.* v, nr. 5254): de beoogde uitgever Elzevier had ten gevolge van de oorlog (de eerste Engelse oorlog, die in de zomer van dat jaar was uitgebroken) gebrek aan papier. Ook voelde Huygens zich ziek, iets waar in verschillende brieven uit die tijd sprake van is (*Briefw.* v, nr. 5249, 5250, 5256). In de maanden daarop moeten zowel Abraham als Bonaventura Elzevier overleden zijn (gegevens STCN, zie ook paragraaf 2.3.2.3); of er sprake is geweest van een korte samenwerking met hun opvolger Johannes is onduidelijk (de ontwerp-titelpagina in de autograaf suggereert van wel), maar hoe dan ook moest Huygens op zoek naar een andere uitgever. Dat werd Adriaen Vlacq (ook wel gespeld als Vlac, of Vlack), die zich in 1651 als drukker/uitgever in Den Haag gevestigd had (gegevens STCN). Hij had in Den Haag onder meer al pamfletten gedrukt van Huygens' vriend Dirk Graswinckel en van zijn neef George Rataller Doublet; vandaar misschien de connectie. Het zou nog een vruchtbare samenwerking worden, met in 1657 *Trijntje Cornelis* en in datzelfde jaar (een megaproject!) de eerste druk van de *Koren-bloemen* (gedateerd 1658). Over *Hofwijck* kon Huygens dan ook tevreden zijn.

afb. 11: samenstelling van het *Hofwijck*-pakket zoals het circuleerde in de zomer van 1652 (zie ook afb. 3)

afb. 12: samenstelling van de kopij van het hoofdwerk

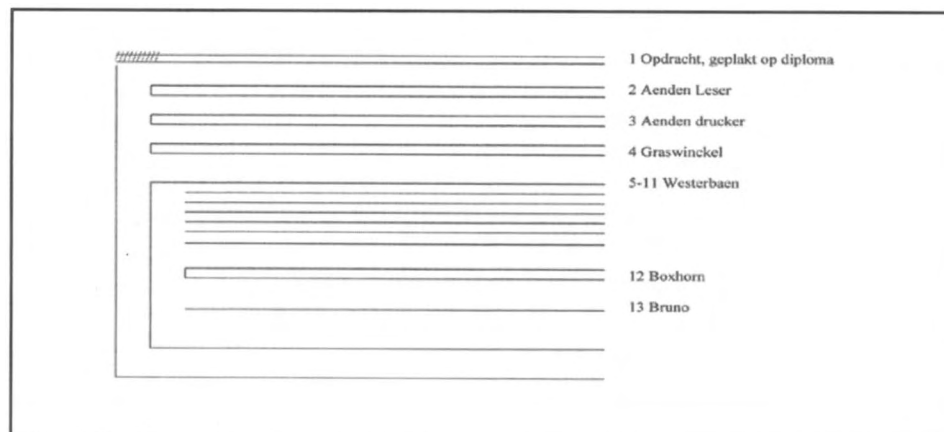
Eerst werd het hoofdwerk aangepakt (zie afb. 11 en 12). Het diploma met 'Aen den drucker' zat er nog omheen, want de keerzijde van de pagina waar dat op geschreven is bevat de citaten bij p. 1 van de apograaf. Maar dat gedichtje werd buiten beschouwing gelaten, alleen de citaten had de opmaker nodig om uit te rekenen hoe de eerste (en volgende) bladzijden eruit zouden komen te zien. Uitgaande van een kwarto-formaat, met ruimte voor 28 versregels op een pagina zonder citaten, en de citaten in een kleinere letter als voetnoten onderaan, was het een heel gepuzzel, en het ging ook niet meteen vlekkeloos. Zo zette de opmaker een streep tussen r. 41 en 42 en daarnaast in de marge de aantekening 'A3': dat betekende dat de zetter na r. 41 verder moest gaan met pagina 3 van katern A (fol. A2^{recto}). Later is die scheidingsstreep doorgehaald en één regel naar boven verplaatst, maar uiteindelijk is de paginascheiding nóg een regel hoger uitgekomen. Ook de paginascheidingen tussen r. 60 en 61 en r. 82 en 83 (aangegeven als 'A4' en 'A5', resp. fol. A2^{verso} en A3^{recto}) stonden eerst twee regels te laag, maar dat werd bij de laatste gecorrigeerd. En daarna ging het altijd goed; raadselachtig is alleen een 'B' naast r. 121, waar katern B nog lang niet in zicht is. In de uitgave zelf is van die aanvangsfouten niets te merken. Er is ook nergens met citaten gesmokkeld; waar die een stukje zijn opgeschoven (r. 1461, 1527, 2287) is dat in elk geval niet gebeurd omdat dat paginattechnisch handiger uitkwam. Alleen op p. 21 is onderaan duidelijk wat gewoekerd met ruimte: de signatuur en de custode zijn in dezelfde kleine letter als het citaat gezet. Uiteraard moest vanwege de nieuwe paginaverdeling de nootnummering vaak worden aangepast; ook dat is door de opmaker gedaan. Met het zo voorbereide manuscript kon de zetter aan het werk. Intussen werd ook het voorwerk gereedgemaakt.

2.3.2 Het voorwerk.

2.3.2.1 De inleidende teksten en de lofdichten.

Zoals gebruikelijk is met het drukken van het voorwerk – de opdracht, de inleidende gedichten en de lofdichten – pas later een begin gemaakt. Op 23 maart 1653 stuurde Westerbaen een naar eigen zeggen verbeterde versie van de gedichten die hij in de zomer van 1652 had geschreven (*Briefw.* v, nr. 5282): kennelijk had Huygens kort tevoren gevraagd of hij ze mocht gebruiken. Het ligt voor de hand dat hij toen ook de anderen benaderd heeft: Graswinckel, Boxhorn, Bruno; en ook de opdrachtbrief van Constantijn junior zal uit deze tijd stammen. Toen dat alles binnen was, werd van het hele voorwerk een pakketje gemaakt waar de zetter mee uit de voeten kon. Om te beginnen moest het diploma met 'Aen den Drucker', dat ook nodig was geweest bij het zetten van het hoofdwerk, in het diploma met 'Aenden Leser' worden gestoken. Dat is ook gebeurd (zij het niet meteen; zie hieronder) en in die twee dubbelbladen kwamen vervolgens de handschriften met de lofdichten: voorop het Latijnse vers van Graswinckel, en dan de verzen van Westerbaen, Boxhorn en Bruno. Om dat alles heen kwam tenslotte de opdrachtbrief van Constantijn junior

aan zijn tante. Die is op een los vel geschreven, maar om ook hier een hanteerbaar pakket te krijgen is die op een leeg dubbelblad geplakt, zodat er een stevig omslag voor het geheel ontstond.

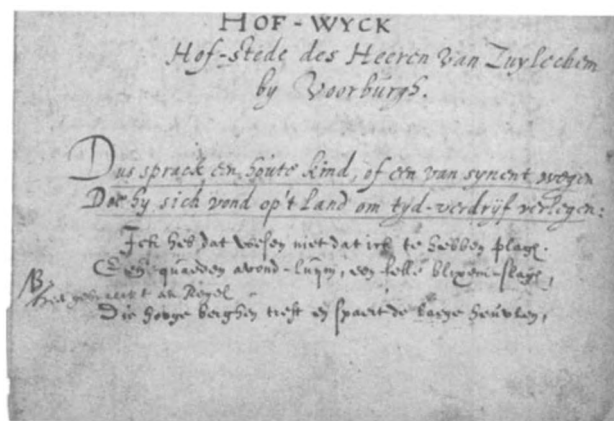
afb. 13: samenstelling van de kopij van het voorwerk (zie ook afb. 2)

Met een nieuw ontwerp van de titelpagina (dat niet bewaard is; of kon de uitgever zonder?) en met het 'Extract uyt het privilegie', gedateerd 10 april 1653, kon ook deze kopij naar de drukker. Maar eerst werd er nog één keer kritisch naar gekeken, zoals blijkt uit een vrij groot aantal correcties en verduidelijkingen op deze handschriften, die niet van de auteurs of van Huygens zijn. Wie was daar verantwoordelijk voor?

In het voorgaande is steeds over 'de opdrachtbrief van Constantijn junior' gesproken, alsof daar verder niets bijzonders over te melden was, maar zo eenvoudig liggen de zaken niet. Per slot van rekening: wie als enigszins ingevoerde deze brief leest, denkt geen moment aan de zoon. Die schreef, als we afgaan op zijn dagboeken en brieven, uitstekend, maar bepaald onopgesmukt proza, terwijl in de gedachten-sprongen en het uitbundige woordspel van dit epistel toch van regel tot regel de vader te herkennen is. De aantekeningen (zie par. 1.1.2, over map A) op de achterkant van het omslag ('Vrught en vreugt', 'Nutt en geuall', 'Voordeel en vermaeck') lijken wel ideeën voor deze brief; en die zijn geschreven in Huygens' hand, niet in die van junior. Heb ik in het voorgaande dus de aandacht gevraagd voor de feitelijke betrouwbaarheid van de in de brief gegeven informatie, het object zelf heeft beslist iets onechts. Als junior de brief al eigenhandig geschreven heeft, wordt hier op zijn minst met de stem van de vader gesproken. Inderdaad, als hij de brief al eigenhandig geschreven heeft, want zelfs daar zou men wel een vraagteken bij kunnen zetten: het weinig persoonlijke 'schoonschrift' kan zowel van de zoon als van de vader zijn. En ook als we aannemen dat het *schrift* van junior is, blijft het een *brief* van Huygens, senior.

Maar dat betekent weer niet dat de rol van junior als tekstbezorger pure fictie is. Het is waar, in de tekstgeschiedenis zoals ik die tot dusver heb gereconstrueerd,

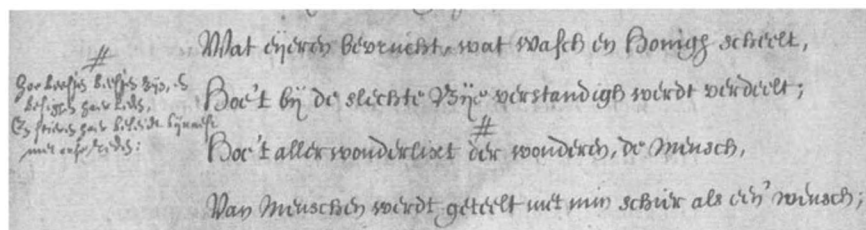
speelt hij geen zichtbare rol. We weten niet of hij zijn vader inderdaad heeft aangespoord het gedicht te laten drukken. Maar hij hield van jongs af aan van poëzie, schreef zelf ook met plezier (Keesing 1983, o.a. p. 23, 52), en waarom zou *Hofwijck* niet ook voor hem een mooi gedicht zijn geweest, over een onderwerp dat hemzelf toch na stond? Net als Westerbaen kan hij het vervelend hebben gevonden dat er maar één exemplaar van bestond, opgeborgen in zijn vaders la. Ook noemt Huygens, in brieven aan Dohna en Conrart (zomer 1653, *Briefw.* v, 5294 en 5296) respectievelijk ‘mon fils ainé’ en ‘mijn kinderen’ (in de weergave van Worp) als verantwoordelijken voor de uitgave; en het zou toch wel een dwaze en zelfs gênante vertoning geweest zijn als dat allemaal op een mystificatie had berust. De jongens werden nu eenmaal voor dit soort werkjes ingezet (voor de *Koren-bloemen* van 1658 was Christiaan aan de beurt). Misschien was het, zoals Keesing suggereert, ‘de bedoeling, de ambteloze kinderen via hun bekende vader als bekwame mannen aan de wereld te tonen’ (Keesing 1983, p. 51-52). Hoe dat zij, de correcties en verduidelijkingen in de handschriften van het voorwerk, waar ik daarnet over sprak, kunnen heel goed van Constantijn junior afkomstig zijn. Het gaat veelal om dingen als het veranderen van kleine letters in hoofdletters, wat weinig houvast voor identificatie oplevert, maar ook om een aanvulling van een regel in het eerste gedicht van Westerbaen (r. 169) en een notitie bij diens tweede gedicht (r. 5, zie afb. 14). Dat kán in elk geval de hand van junior zijn (vergelijk bijvoorbeeld met een pagina uit zijn journaal uit 1649, gereproduceerd in Eyffinger 1987, p. 174); en gezien de verdere *circumstantial evidence* moeten we dat dan ook maar aannemen.

afb. 14: Notitie van Constantijn junior (?) bij een van de gedichten van Westerbaen: ‘Hier gebreeckt een Regel’.

Zo was junior, naast mogelijk andere taken waar we geen zicht op hebben, belast met de ‘finishing touch’ voordat alles naar de drukker ging. Ook in het hoofdwerk is hij klaarblijkelijk bezig geweest (r. 1649 en r. 1856-1862). al moet gezegd worden dat hij (als hij het was) zich daar niet van zijn beste kant laat zien. De extra cursiveringen in 1856-62 zijn wellicht wat overbodig, maar kunnen geen kwaad; het

gepriegel echter in r. 1649, waar 'beesten' (tweemaal) veranderd is in 'beesjen' lijkt onzinnig (zie afb. 15). In de druk is er ook niets van terug te zien; trouwens ook niet alle correcties in het voorwerk zijn gehonoreerd.

afb. 15: 'Correctie' in r. 1649 door Constantijn junior (?) in een door Huygens in de apograaf toegevoegde regel: 'beesten' wordt tweemaal 'beesjen'.

De handschriften vertonen de sporen van het gebruikelijke gepuzzel van de opmaker (in lichte inkt en rood krijt, er zijn wat vergissingen gemaakt en gecorrigeerd) om de teksten goed over de pagina's te verdelen. Blijkens die krabbels was men in eerste instantie 'Aenden Drucker' vergeten, zodat de bladzijden die erna komen achteraf van een hoger nummer moesten worden voorzien; ook leverden de gedichten van Westerbaen, met hun voetnoten, wat problemen op. Het zetten en (proef)drukken van de vier katerns zal vervolgens een kwestie van dagen geweest zijn. Tijdens het afdrukken van de vellen moet men nog hebben bemerkt dat er geen opschrift boven het gedicht van Bruno stond. Daar werd in voorzien, maar de al afgedrukte vellen van de 'buitenvorm', met een foutieve custode op fol. xxxx³^{recto}, werden niet vernietigd (zie par. 3.2).

2.3.2.2 De plaat.

Wanneer en door wie de plaat van *Hofwijck* gemaakt is, is onbekend. Het idee ervoor is mogelijk al vroeg bij Huygens opgekomen. Ik herinner maar aan het begin van het gedicht. Huygens neemt zich voor, zegt hij daar onder meer, om *Hofwijck* te 'vereeuwigen', voorzover dat in zijn vermogen ligt. Maar hij zegt nog meer (r. 25-26):

'K will Hofwijck, als het is, 'k will Hofwijck, als 't sal wesen,
Den Vreemdelingh doen sien, den Hollander doen lesen.

De regels hebben tot veel discussie geleid (zie de annotatie), maar de minst geforceerde opvatting is volgens mij nog altijd die van De Vries (De Vries 1983): de vreemdeling mag de plaat bekijken, de Hollander mag het gedicht lezen. Dat zou betekenen dat het plan voor een plaat al bijna zo oud is als het gedicht zelf. Toch heeft het nog vrij lang geduurd voor dat plan concrete vorm aannam. Tenminste, pas op 28 oktober 1652 schreef Huygens de twee Latijnse disticha bij de afbeeldingen van de naald en het torentje (*Ged.* v, p. 27 en *Apparaat*, par. 3.3), dus pas in de tijd

dat hij serieus aan een uitgave was gaan denken. Laten we aannemen dat de plaat toen al bestond, heel veel eerder zal die toch niet gemaakt zijn. Of hebben Westerbaten, Boxhorn en de andere lezers van het eerste uur het afschrift gelezen met de originele tekeningen? De verwijletters met de daarbij behorende uitleg waren daar in elk geval niet bij, zoals ik hieronder zal uiteenzetten.

We kennen twee gedrukte staten van de plaat, en er moet er op zijn minst nog één meer geweest zijn. In de catalogus van de tentoonstelling uit 1896 (Catalogus 1896, p. 23) worden, onder nr. 173, twee objecten genoemd:

a. een 'proefdruk voor alle schrift', uit het bezit van Prof. J. Bosscha, Haarlem; en
b. een 'proefdruk met eigenhandige tekst der opschriften door Const. Huygens', uit het bezit van Jhr. mr. B.C. de Jonge.

Hiervan bezitten wij b (zie par. 1.1.4). Omdat de meeste letters (A t/m V) hierop al zijn ingegraveerd en deze dus niet een staat 'voor alle schrift' is, veronderstel ik, afgaande op de opgave in de catalogus, dat a een eerdere staat vertegenwoordigde. De verblijfplaats daarvan is onbekend. Verder kennen wij natuurlijk de definitieve afdruk, die voor de uitgaven in 1653, 1658 en 1672 gebruikt is.

De gang van zaken is dan vermoedelijk als volgt geweest. Op de eerste proefdruk (a) heeft Huygens de letters A t/m V ingeschreven, te beginnen bij de 'Heerweg' en dan eerst de tuin in en vervolgens het bos door. Vervolgens zijn die letters op de plaat gegraveerd en is er een nieuwe proefdruk gemaakt, het exemplaar dat wij nu kennen (b). In de tussentijd noteerde Huygens de letters op de corresponderende plaatsen in de marge van het afschrift, geregeld in combinaties: A.A, E.E. enz. Bij vergissing noteerde hij de letter M, behalve naast de passage over het balspel (r. 2109) ook naast r. 2031, maar verder ging dit altijd goed. Zeker heeft Huygens de letters niet eerst naast de tekst geschreven, want dat zou wel een zeer onlogische volgorde opleveren.

Bij het overzien van de nieuwe proefdruk besloot Huygens dat er meer verwijletters moesten komen. Tweemaal schreef hij een W (bij de iepen), tweemaal een X (bij de poorten van de eilanden), één Y (bij de 'uitzit' aan de Vliet), en één Z (bij de brug naar het huis, op de detailplattegrond). Op die detailplattegrond vulde hij ook nog eens de letters G en H in, die op de grote plattegrond al stonden. Toen was het Latijnse alfabet verbruikt en ging hij verder met Griekse hoofdletters, te beginnen met Δ (op de afbeelding linksboven) en Φ (rechtsboven; op die afbeelding zette hij bovendien nog eens de R). Ook de nieuwe letters vulde hij in naast de corresponderende tekstgedeelten in het afschrift. Vervolgens moet hij gezien hebben dat de vakken met elzen, die het merendeel van het bos uitmaken, nog geen letter hadden. Hij gaf ze de W, aansluitend op de V van het berkenvak, en verving de twee W's die al op de plaats van de iepen stonden door een Λ . Hij verzuimde alleen de verwijletter naast de tekst (r. 2057) navenant te veranderen, zodat daar een W bleef staan, wat in alle uitgaven ook zo gebleven is. Ook schreef Huygens niet een W naast de passage over de elzen, vermoedelijk eveneens uit onachtzaamheid (Koeman 1981).

Als laatste toevoeging schreef Huygens (waarschijnlijk) een Π en een Σ op de grote plattegrond bij de stal en de 'kruidhof'. Dat is niet helemaal zeker, want het desbetreffende stukje van de plattegrond is een *cancel*, een stukje papier dat (door hemzelf, neem ik aan) ter correctie op de afdruk is geplakt. Mogelijk vertoont het origineel de plaatsing van stal en kruidhof in spiegelbeeld. Op de *cancel* is de situatie juist ingetekend. Alleen is daar, behalve de Π , abusievelijk een Z ingevuld in plaats van de Σ . Ik kan er niet anders in zien dan een vergissing, want de Z was al vergeven, en in de legenda die Huygens wat later maakte (zie volgende alinea) noteerde hij wel degelijk een sigma; die staat ook op de definitieve afdruk van de plaat. Het is nog ingewikkelder, want op de corresponderende plaats naast de tekst (r. 937) staat maar één letter, een S.

Hoe dat zij, met de letters A t/m V, W t/m Z, de vier Griekse letters en diverse combinaties schreef Huygens vervolgens het ontwerp van een legenda (vgl. par. 1.1.2, map C, en Apparaat 3.2), om die (behoudens een paar onbetekenende wijzigingen en één al of niet opzettelijke omissie, de combinatie E.E.) over te schrijven in de daarvoor bestemde ruimten op de proefdruk van de plaat. Dat laatste deed hij ook met de twee Latijnse versjes van 28 oktober 1652; ook vulde hij *VITAVLIUM* en *HOFWYCK* in op de twee banderollen. Daarmee ging de graveur weer aan het werk. Wie de twee staten vergelijkt (zie facs. 17-18) ziet dat niet alle letters *W* zijn overgenomen en dat de verklarende teksten ook iets anders over de beschikbare ruimte zijn verdeeld; in verband daarmee is de windroos rechtsonder opnieuw gegraveerd, kleiner en meer naar rechts. De windroos die Huygens op de proefdruk middenin de boomgaard had getekend, is door de graveur genegeerd. Zoals gezegd staat in plaats van de foutieve letter Z in de 'kruidhof' een juiste Σ , wat wel op Huygens' voortdurende aandacht wijst; maar naar de verwijletters in de marge van de tekst heeft hij dus niet meer omgekeken.

Dit alles zal in het late najaar van 1652 gebeurd zijn. Nog een woord over de maker of makers van de plaat. Als ontwerper is Pieter Post genoemd, die de bouwtekeningen voor *Hofwijck* had verzorgd en in 1652 ook contact met Huygens had (Kuyper 1980, p. 83-84). Maar voor de tekeningen kan men net zo goed aan Huygens zelf of een van zijn zoons denken. Bastiaan Stoopendaal, als graveur genoemd in de catalogus van de Huygens-tentoonstelling uit 1896, (*Catalogus* 1896, nr. 173), was op zijn vroegst geboren in 1636 en er is pas werk van hem bekend vanaf 1663 (Thieme-Becker 32, p. 117). De toeschrijving door Landwehr aan Romeyn de Hooghe (geb. 1645!), die later de titelprent bij *De Zeestraet* (1667) zou maken, moet op een vergissing berusten (Landwehr 1970, p. 61).

2.3.2.3 Het 'privilege'.

In 1644 was aan Abraham en Bonaventura Elzevier door de Staten van Holland privilege verleend voor de uitgave van de *Momenta Desultoria* en alle andere gedichten die Huygens in een periode van vijftien jaren door hen zou willen laten uitgeven. Het privilege was een vorm van copyright, dat een zekere bescherming

bood tegen nadruk en clandestiene verkoop, althans in de provincie Holland. Het lijkt in moderne ogen misschien een formaliteit, maar dat was het zeker niet. Het aanvragen van een privilege was kostbaar en gewoonlijk werd het alleen voor dure, bewerkelijke uitgaven gedaan én voor populaire boeken, waar de investering kon worden terugverdiend (Frijhoff-Spies 1999, p. 271, met literatuur). De uitgaven van Huygens' gedichten waren geen van alle bijzonder duur, laat staan populair. Ik vermoed dan ook dat het Huygens zelf was die achter de aanvraag zat. Niet om het geld: 'literaire' auteurs als hij deelden niet in de opbrengst van hun bundels. Hij hield er eenvoudig niet van dat anderen met zijn gedichten aan de haal gingen. Het luistert er, zoals bekend, vaak nogal nauw en hij wist wat er fout kon gaan als hij niet in de buurt bleef. De *Otia* van 1625 waren zonder privilege verschenen en driemaal nagedrukt, met de fouten uit de eerste druk die hij er zelf makkelijk had kunnen uithalen (Leerintveld 2001 II, p. 37). Ik denk ook aan de discussie naar aanleiding van het kerstgedicht in de *Heilighe Daghen*, waar zelfs onder de supervisie van Barlaeus een regel was verknoeid (Strenght 1974, p. 12-15).

Het was in elk geval Huygens zelf die, nu de beide Elzeviers overleden waren, om hernieuwing van het privilege vroeg, ongetwijfeld met het oog op *Hofwijck* (brief aan de Staten van Holland, begin april 1653; zie Apparaat, Bijlage E). Die werd verleend op 10 april van dat jaar, voor een termijn van zes jaar (bijlage F). Het valt intussen op dat het privilege opnieuw, nu met een termijn van tien jaar, is verlengd voor *Trijntje Cornelis* en de *Koren-bloemen* van 1658 (en dus ook nog de *Zeestraet*, 1667, beschermd), maar niet meer voor de *Koren-bloemen* van 1672. Huygens verbleef in de jaren dat er aan die uitgave werd gewerkt in Engeland en kwam mogelijk niet meer aan zulke zaken toe.

De datering van het privilege betekent dat het zetten en drukken van het voorwerk pas in een zeer laat stadium kan zijn afgerond. Inmiddels moet men met het hoofdwerk al een heel eind op streek geweest zijn.

2.3.3 De correctie van de drukproeven.

Wie heeft de drukproeven gecorrigeerd? De eerste druk bevat een paar ongelukkige fouten ten opzichte van de kopij, maar daar staat tegenover dat er ook het nodige is verbeterd, en dat de tekst in verschillende opzichten ook duidelijk is bijgewerkt. Als we ervan uitgaan dat de zetter zich in principe aan de kopij hield – behalve dat hij *ij* en *y* en gewone *s* en *stok-s* op zijn manier gebruikte, en in het algemeen pro- en enclise vermeerde – en dus niet met opzet komma's en apostroffen heeft toegevoegd, laat staan woorden veranderd, dan moet er tijdens de correctie nog actief zijn ingegrepen, en wel door iemand met kennis van zaken. De vervelendste fouten zijn trouwens snel genoemd: r. 475 *al* in plaats van *als*, r. 663 *rond sand* in plaats van *rood sand*, r. 791 *ongevall* in plaats van *omgevall* (hier gaat de hele pointe verloren), 1650 *zeden* in plaats van *reden*. Onzin levert die laatste fout overigens niet op en hij is er later ook niet meer uitgehaald; zo werd ook *rij* in r. 253 *zy*, *hij* in r. 1953 *gy*, *loomen* in r. 2426 *lompen*; en in 'Aenden Leser' r. 59 veranderde *S. Helene* in *S.*

Helena, en in 'Aenden Drucker' r. 7 *die nadruck* in *de nadruck*. Slordig, maar toch ook weer niet erg talrijk zijn de gevallen van vergeten of verkeerd geplaatste letters en apostroffen (r. 134, 159, 221, 379, 521, 794, 608, 915, 1267, 1424, 2305, 2400), en van gemiste en verkeerde punten en komma's (r. 559, 1353, 1934, 2005, 2195, 2542, 2607, 2614, 2727). Ook zijn er een paar morfologische varianten als in r. 1011 *geslicht* in plaats van *geslist*, r. 1371 *klein* in plaats van *kleen*, r. 2129 *vrienden* in plaats van *vrinden* (overigens wel fout op die plaats, in rijmpositie) en r. 2649 omgekeerd *vrindelick* in plaats van *vriendelick* (vgl. ook 'Aenden Leser' r. 41). Dat is allemaal niet wat Huygens schreef, maar het ging bij het zetten waarschijnlijk vanzelf en niemand die er over viel. Tweemaal is een verwijfsletter in de marge weggefallen (r. 35, 1979); en naast r. 630 staat een K in plaats van een R, gevolg van een niet erg duidelijke correctie in het handschrift (Huygens had eerst een V genoteerd). Voor de citaten tenslotte geldt dat ze meestal nauwkeurig naar de kopij zijn afgedrukt, al ging er wel eens wat mis; ik signaleer de varianten in het desbetreffende hoofdstuk. Het meest opvallend is dat de verwijzing naar 'Sen. de Ir.' in alle gevallen is veranderd in 'Sen. de Tr.' (r. 523, 527, 1687 en 2454) – een gezien Huygens' schrijfwijze van de hoofdletter I verklaarbare leesfout, die er bij de correctie niet meer is uitgehaald, trouwens ook later niet.

Van meer belang zijn de verbeteringen. Zo'n veertig keer zijn komma's toegevoegd op plaatsen waar ze passen, zoal niet horen; en het is onaannemelijk dat dat per ongeluk gebeurd is (bijvoorbeeld r. 102, 150, 444, 529 enzovoort). Geregeld zijn ontbrekende apostroffen toegevoegd (r. 348, 396, 476, 550, 774, 1126, 1301, 1611, 2025), een enkele keer is een overbodige weggehaald (2432). De hoofdletters in r. 1433, 1581 en 2289 (in afwijking van de kopij) lijken evenmin toevallig. Het dialect is op diverse plaatsen consequenter gemaakt, met het lidwoord *en* in plaats van *een* (r. 1791, 1799, 2223, 2228, 2243, 2257) – ook al is op een paar andere plaatsen het dialect ten onrechte 'verbeterd' (r. 1752, 1754 en 1810). Accenten boven *mé* [=ook] zijn toegevoegd (r. 1778, 2514); de vorm *kont* in plaats van *kan* in r. 1402 lijkt een verbetering (er is een aanspreking); en in r. 332 is het foute 'niet verand'rens pijn' uit de kopij hersteld, wellicht met een blik op de autograaf. Zo werd ook in r. 1489 *self* weer *selfs*, in r. 1871 *raserij* weer *raserny* en in r. 2079 *ongeroderde* weer *omgeroderde*. Zeker is de autograaf geraadpleegd voor het herstel van r. 270-271, waar de kopiist zich een regel verkeken had. Ook in de citaten is een enkele misser rechtgezet: bij r. 56 werd ἀκίνητόν verbeterd tot ἀνίκητόν, wat de bron heeft; bij r. 1461 werd een foutief *cupere* vervangen door *capere* (nog altijd niet conform de bron, maar toch een verbetering) en bij r. 2637 werd *procreasse*, nu weer conform de bron, *procreare*. Ook hier is dus echt naar gekeken.

Dit alles kan nog het werk van een bekwame corrector geweest zijn: Constantijn junior? Toch moet Huygens op zijn minst méé gecorrigeerd hebben. In r. 1375 had de afschrijver, conform de autograaf (afgezien van de spelling van *koper* met één o): '[...] Daer 't naer den koper wacht.' Huygens heeft dit in het afschrift veranderd, om welke reden dan ook, en maakte ervan: '[...] Daer 't voor den koper is.' In de

druk is alleen de verbeterde spelling van *ko[o]per* overgenomen, maar de rest van de correctie is genegeerd. Dat kan volgens mij alleen op gezag van de dichter zelf gebeurd zijn. Misschien was de verandering in het afschrift alleen maar een 'probeersel' van Huygens, gemaakt tijdens het corrigeren van de drukproef, net zoals hij tijdens het corrigeren van het afschrift veranderingen had uitgeprobeerd in de autograaf. Hoe dan ook, het is duidelijk dat hij een oogje in het zeil heeft gehouden, als hij al niet de hele correctie voor zijn rekening heeft genomen. Ook het geknoei van Constantijn junior (als die het was) in r. 1649 is, zoals al aangegeven, genegeerd. Verder heeft Huygens uiteraard zelf de extra marginalia toegevoegd (bij r. 787, 1201, 1516 en 1580).

Heeft Huygens dus mogelijk wat werk uitbesteed aan zijn zoon (harde aanwijzingen daarvoor zijn er in dit stadium eigenlijk weer niet), hij is toch altijd in de buurt gebleven. Op 28 april 1653 dankt Westerbaen voor het boek; Huygens stuurde het met de gebruikelijke complimenten ook aan niet-literaire relaties (*Briefw.* V, nrs. 5292, 5294, 5296, 5300) en deelde het vermoedelijk ook kwistig rond in Den Haag. Het is een eenvoudig, maar fraai boekje geworden (wat men op grond van het facsimile dat door Vermeeren is bezorgd niet zou zeggen, zie. par. 2.5.6), met de titelpagina in rood en zwart (zie facs. 19). Over de oplage is niets bekend. Gezien de huidige verspreiding (de STCN vermeldt 10 exemplaren in Nederlandse bibliotheken en 1 in de British Library; antiquarisch wordt het bij mijn weten niet dikwijls aangeboden) en het feit dat het toch geen boek is dat gemakkelijk verloren gaat, zullen het er niet al te veel geweest zijn: te denken valt eerder aan 500 dan aan 1000, maar dat is toch niet meer dan een slag in de lucht.

Samenvatting: chronologisch overzicht van de tekstgeschiedenis tot en met de eerste druk.

creatie (en eerste correctie)

1650 26 mei – ? : schrijven van r. 1 – (hooguit) r. 252.

1651 14 augustus – 8 december: r. 253-2824.

NB: afgezien van eventuele voorstudies en van toevoegingen in latere fasen.

het afschrift

1651-1652 december – mei (?): totstandkoming van de apograaf, correctie daarvan en bijschrijving van marginalia, eerst in de autograaf en dan in het afschrift.
28 januari: schrijven van 'Aenden Drucker'.
februari: schrijven van 'Aenden Leser'.
maart: Cats leest (het afschrift van) 'Aenden Leser'.
zomer: Westerbaen (en anderen) lezen het complete afschrift (met de twee inleidende gedichten en de marginalia). Westerbaen schrijft zijn reacties-in-dichtvorm op de 'prijsvraag' in r. 797-800.
18 september: Westerbaen 'smeekt' om een gedrukte tekst.

voorbereiding van de uitgave en eerste druk

1652 5 oktober: Huygens bevestigt dat het gedicht gereed is voor de pers, 'tenminste volgens mijn zoons en vrienden', en vraagt advies aan Boxhorn.
najaar (?): de plaat wordt getekend en gegraveerd.
28 oktober: Huygens schrijft de Latijnse epigrammen voor de plaat.
zelfde tijd (?): Huygens schrijft de legenda van de plaat in klad, en later op de proefdruk.
november: er is een uitgever, Elzevier. Deze kan echter niet aan het werk wegens papierschaarste, ook voelt Huygens zich ziek.

1653 18 februari: 'Vitulium typographo excudendum trado' (Dagboek: 'Ik geef *Hofwijck* aan de drukker om er een boek van te maken'). De uitgever is nu Adriaen Vlacq. De kopij betreft nog alleen het 'hoofdwerk'; dat wordt in de volgende maanden gezet en gecorrigeerd.
23 maart: Westerbaen stuurt verbeterde versies van zijn gedichten op voor de uitgave. In deze tijd zijn mogelijk ook de lofdichten van Boxhorn, Graswinckel en Bruno verzameld en de opdrachtbrief geschreven en gecorrigeerd; dan kan het zetten van het voorwerk beginnen.
10 april: het privilege wordt verleend. De vier vellen met het voorwerk kunnen nu in hun geheel afgedrukt worden.
28 april: Westerbaen dankt voor zijn exemplaar van de eerste druk.

2.4 De uitgaven in de *Koren-bloemen* van 1658 en 1672

In de loop van 1655 moet Huygens serieus zijn gaan denken aan een uitgave van zijn verzamelde gedichten (Strengolt 1987, p. 95-96). Deze verscheen eind 1657 (met het jaartal 1658) bij de inmiddels vertrouwde drukker Adriaen Vlacq in Den Haag, onder de titel *Koren-bloemen. Hofwijck* vormt hierin het achtste boek. Het is met voorwerk en al gezet naar een exemplaar van de eerste druk, maar Huygens heeft er opnieuw goed naar gekeken en de tekst op heel wat plaatsen veranderd en bijgewerkt.

Deze *Koren-bloemen* heten bezorgd te zijn door Huygens' zoon Christiaan, maar over diens rol is niets met zekerheid te zeggen. Vast en zeker zal hij niet verantwoordelijk geweest zijn voor een variant als in r. 34, waar *Delfland* ineens *Rhynland* werd. Hetzelfde geldt voor diverse kleinere en grotere veranderingen in de zinsbouw en woordkeus, die tijdens het doornemen van het apparaat opvallen: r. 24 niet *eer* [...] *eer*, maar *eer* [...] *en*; r. 44 *een Riem* in plaats van *de Riem*, zie ook bijv. r. 167 en 506. Fouten uit de eerste druk (en nog oudere, die al in de kopij stonden) zijn verbeterd: zo werd r. 475 *al* weer *als*, r. 663 *rond sand* weer *root sant* (ditmaal met een -t, waarover straks), in r. 791 *omgevall* weer *ongeval* (opnieuw anders gespeld), r. 904 *looft* weer *roof*t en r. 2006 *helderlick* weer *kelderlyck*. Ook valt een verdere verzwaring van de interpunctie te constateren.

Een en ander wijst duidelijk op aandacht van de dichter zelf. Natuurlijk las hij ook wel weer over dingen heen. Zo corrigeert hij r. 1333-1336, een passage die bij het vervaardigen van de apograaf in het ongereede was geraakt doordat de kopiist twee halve regels had overgeslagen. Er had gestaan (tot de esdoorns gericht):

[...] ick neem u soo ghij zijt.
Half Moerbeij en half Vijgh, half Wijnranck en half linden,
All soom' u doopen will; ick houd u voor mijn' vrinden,
En vrinden inden nood; jae die voor slauen streckt [...]

De kopiist had daarvan gemaakt:

[...] ick neem u soo ghij zijt.
Half Moerbeij en half Vijgh, half Wijnranck en half Linden,
All soo m' u doopen will; jae die voor slaven streckt [...]

En zo staat het ongeveer ook in de eerste druk, met dus één regel 'te weinig' en een niet zo logische aansluiting met 'jae' (ja zelfs). Bij de voorbereiding voor de nieuwe uitgave zag Huygens die laatste fout en veranderde hij 'jae die' in 'mits ghy'. Maar hij vergat de lacune in het rijmschema; die werd pas voor de volgende druk aangevuld. Een paar regels verderop (de passage r. 1341-1344) zag Huygens overigens wel meteen dat daar een regel 'te veel' stond, en met wat schrappen en verplaatsen maakte hij dat in orde.

Maar ondanks al die aandacht is er bij het voorbereiden van deze uitgave toch ook veel mis gegaan. De tekst bevat opvallend veel 'domme' distributiefouten als in

r. 410 *kier* i.p.v. *hier*, r. 865 *verrouwen*, r. 1325 'Eschdoornen leest [i.p.v. *leeft*] ghy noch' (al valt dat door het gebruik van de *stok-s* misschien minder op); r. 1348 *Mdg*, 1409 'geck en' in plaats van 'gecken', 1429 *sian* i.p.v. *van*, r. 1763 *oy* (beginletter weggevallen) in plaats van *Moy*, r. 2141 'spel spel spelen'. Die hinderen het begrip misschien niet echt, maar lastiger zijn afwijkingen als r. 798 *wijsen* in plaats van *wijsten*, r. 870 *als* in plaats van *al*, r. 1193 *voordeel* in plaats van *voorbeeld*, r. 1279 'Strax sullen 't stappen [i.p.v. *slappe*] zijn...'; r. 1282 *de vloer* in plaats van *mijn vloer*, r. 1510 *geruchten* in plaats van *genuchten*. In r. 1884 staat *heeft* in plaats van *derft*, waardoor er precies het omgekeerde staat van wat Huygens bedoelde. In r. 1886 staat *minnelick* in plaats van *mannelick*, wat de pointe van de regel totaal aan het oog onttrekt. En wat te denken van r. 2529 *selfs* in plaats van *sess*, of r. 2618 'Bleck en Silverwerck' in plaats van 'Blecken Silverwerck'? Het regelpaar 2747-2748 is zelfs compleet weggevallen. Voor zover deze fouten in de tweede druk van de *Korenbloemen* niet zijn verbeterd (en dikwijls is dat ook niet gebeurd), zijn latere editoren (Bilderdijk, Eymael) er nogal eens door op een dwaalspoor gebracht.

Natuurlijk is de interpretatie 'fout' voor elk van deze gevallen niet onomstotelijk. Denk aan r. 798 en 1282, hiervoor genoemd; en wie zal zeggen dat bijvoorbeeld r. 1568 'een Broeder' een vergissing ten opzichte van 'myn Broeder'? Vgl. ook r. 2017 *li'en* in plaats van *Luij*, r. 2733 *woeste wouden* in plaats van *wilde wouden*. Dat kan net zo goed 'verbetering' zijn geweest. Toch is het wel duidelijk dat deze eerste uitgave van de *Korenbloemen* zijn reputatie van 'slordigheid' niet helemaal ten onrechte draagt – op de chaotische paginering (niet alleen in het 'boek' *Hofwijck*) wees ik al (zie het hoofdstuk over de bronnen). Verder valt op dat de meeste verwijsletters naar de plaat zijn verdwenen, waar ik ook geen andere oorzaak dan slordigheid achter kan vinden. Daar staat weer tegenover dat Huygens niet minder dan veertig nieuwe citaten bij zijn gedicht heeft gezocht, deels uit al eerder aangehaalde en deels uit 'nieuwe' auteurs – onder wie Varro, een van de *scriptores de rei rusticae*, die (zoals De Vries in haar inleiding ook al aangeeft) merkwaardig genoeg nog niet vertegenwoordigd waren.

We mogen wel constateren dat de uitgave in principe goed is voorbereid, maar dat de correctie van de drukproeven er bij is ingeschoten. Dat de spelling van de eindmedeklinkers in deze uitgave afwijkt van Huygens' al in de jaren dertig aangenomen praktijk ('webb' vanwege meervoud 'webben', 'draed' vanwege meervoud 'draeden' enzovoort) heeft met deze slordigheid overigens niets te maken. Ik heb er al eens op gewezen (Van Strien 1990, p. 84-85) dat Huygens in de jaren vijftig en zestig een tijdlang met een meer fonetisch systeem heeft geëxperimenteerd ('web', 'draet'), om later (vanaf 1667) weer tot zijn oude 'gelijkvormigheidsspelling' terug te keren. In dat opzicht voldoen deze *Korenbloemen* dus zeker aan zijn verlangens. Verder blijkt ook niets van enige ontevredenheid bij hem over het resultaat. Vol trots, zij het natuurlijk niet zonder ironie, stuurt hij het boek, 'zes pond rijm', de wereld rond (Strengolt 1987, p. 97).

Een tiental jaren later zal de oplage uitgeput zijn geweest: Huygens zal zijn laatste exemplaren hebben weggegeven en behoefte hebben gehad aan een nieuwe voorraad. Feit is dat hij rond 1668 alweer aan een nieuwe en vermeerderde uitgave van zijn Nederlandse gedichten begon te denken (Strengolt 1987, p. 111). Deze verscheen, opnieuw onder de titel *Koren-bloemen* ('tweede druck, vermeerderd tot xxvii Boecken') in 1672, ditmaal bij de Amsterdamse uitgever Johannes van Ravesteyn. Adriaen Vlack was in 1667 overleden (gegevens STCN); het is dus niet nodig om aan te nemen dat Huygens ontevreden was over zijn oude uitgever. Een privilege ontbreekt ditmaal (vgl. par. 2.3.2.3).

De uitgave bevat alle 'boeken' van de editie-1658 en het merendeel van de Nederlandse gedichten die sedertdien geschreven waren, tot en met de 'Londense' epigrammen uit 1671, gemaakt terwijl de rest al op de pers lag. Nieuw is de verdeling van het materiaal over twee delen, waarvan het tweede voornamelijk uit 'sneldicht' bestaat. *Hofwijck* staat in deel I en vormt daarin het zesde 'boek'. Voor de plaat is, net als voor de vorige druk, gebruik gemaakt van het originele cliché of van een voorraad afdrukken; de tekst is gezet naar een exemplaar van de uitgave-1658, maar niet dan na zorgvuldige correctie. De *schilferen en vellen* (r. 378) werden – iets 'mooier' wellicht – *schilferende schellen; menschen sonder oor* (r. 432) werden, nog iets scherper en met een paradox, *Esels sonder oor*; het misschien wat te 'huppelende' metrum in r. 624 werd gladgestreken, de *Confituren* in r. 940 werden *Suycker-wercken* (de even uitheemse *Parasollen* in r. 1335 mochten intussen blijven staan), en zo is er wel meer: r. 1432 *het stuck* werd, iets explicieter, *de Sond*; r. 1560 *dat* werd 't *geen*; r. 1746 *goed* werd *slagh*; r. 2660 *als* (na vergrotende trap) werd *dan* (maar in de volgende regel gebeurt precies het omgekeerde!); in r. 2718 *verdrijvende* werd (weer) *verdwijvende*, een (waarschijnlijk onopzettelijke, zie hieronder) terugkeer naar de lezing van de autograaf. Verder is opnieuw de interpunctie 'verzwaard', met veel extra komma's. De spelling van de eindmedeklinkers is weer terugveranderd volgens de gelijkvormigheidsregel, naar Huygens' nieuwste inzichten op dat punt.

Veel van de hierboven genoemde slordigheden uit de vorige druk zijn verbeterd. Andere (bijvoorbeeld die in r. 798, 1279, 1282, 1510, 2618) hoefden niet op te vallen als 'fout' en bleven staan. Het is wel duidelijk dat Huygens de kopij niet collationeerde met zijn handschriften of de eerste druk. Zelfs voor de twee weggevallen regels 2647-2648 verzoon hij liever twee nieuwe dan in zijn oude papieren te gaan zoeken naar wat hij eerst had; ook de bedorven versregels 1884 en 2529 werden met een nieuwe ingreep weer toonbaar gemaakt. Men vraagt zich wel eens af waarom Huygens eigenlijk al die handschriften bewaarde, als hij er toch nooit meer naar omkeek.

Er is opnieuw een aantal citaten toegevoegd: bij r. 56, 322, 759, 1407, 1519, 2024 en 2176; bij r. 78 viel er een weg. Ook in de redactie van de citaten is hier en daar iets veranderd: vooral (kleine) fouten (zo werd bij r. 2434 'Xenophan.' ineens 'Xenophon.'), maar ook wel verbeteringen, in elk geval veranderingen die van aandacht getuigen; ik verwijs hiervoor opnieuw naar het desbetreffende hoofdstuk.

Al met al is de tekst vergeleken met die in de vorige druk van de *Koren-bloemen* een stuk opgeknapt. Ik wees al op de aanvulling van nog één formele lacune (r. 1333-1336): in dat opzicht is *Hofwijck* in deze *Koren-bloemen* inderdaad 'volmaakt', opgebouwd uit afwisselend vrouwelijk en mannelijk rijmende regelparen. Daar komt bij dat de tekst in deze uitgave maar weinig nieuwe fouten bevat, die men al lezend veelal eenvoudig corrigeert: vgl. r. 178 (*schepsel* in plaats van *schepsels*), 740 (*voed* in plaats van *voedt*), 1394 (*mijn* in plaats van *men*), 2121 (*en slagh* in plaats van *een slagh*), 2603 (*over kunst* in plaats van *overkunst*). Zo bieden deze *Koren-bloemen*, met de mooie, verzorgde typografie, een uitstekende leestekst, die terecht als basis heeft gediend voor latere edities.

2.5 De uitgaven na 1672

2.5.1 Bilderdijk 1824-1825.

Het mag wel wat bevreemding wekken dat *Hofwijck* gedurende de hele achttiende eeuw niet één keer is herdrukt. Het inmiddels min of meer gecanoniseerde genre 'hofdicht' bloeide en Huygens gold er als de erkende grootmeester en inspirator (zie de studie van De Vries in deze uitgave). Maar zijn boek was kennelijk toch niet zoveel gevraagd dat een uitgever er brood in zag. Intussen deelden zoals bekend nagenoeg alle 'korenbloemen' in dat lot. *Oogentroost* is eens heruitgegeven in 1690 en verder is dat alleen met *De Zeestraet* gebeurd, in 1711 en 1729, telkens achter De Cretzers *Beschryvinge van 's Gravenhage*, dus misschien ook meer als lokaal-historische dan als literaire tekst. Ongetwijfeld was Huygens in de literatuur enigszins 'uit' (Van Strien 1990, p. 69-76), en verder zullen er voldoende exemplaren van de zeventiende-eeuwse uitgaven in omloop zijn geweest om aan de vraag tegemoet te komen.

De eerste volledige uitgave van *Hofwijck* na 1672 verscheen pas in 1824, in het eerste deel van een complete heruitgave van de *Koren-bloemen*. De tekst is bezorgd door Willem Bilderdijk (1756-1831), die in die jaren ook edities van Hooft en Antonides bezorgde. Deel 5, verschenen in 1825, bevat de aantekeningen. Van het voorwerk zijn alleen de opdrachtbrief, 'Aenden Leser', 'Aenden drucker' en Westerbaens 'Prosopopoea' opgenomen (het laatste zonder aanduiding van de auteur, zodat het lijkt of het van Huygens is); ook ontbreken alle marginalia ('alhoewel de Aanteekenaar dit wel anders gewenscht hadde' – deel I, Voorbericht), en de plaat. De tekst volgt de *Koren-bloemen* nauwkeurig, inclusief de drukfouten, die soms (1394 en 2121) in een aantekening worden geëmendeerd.

Bilderdijks Huygens-commentaar is al eens gekarakteriseerd door Strengholt (Strengholt 1983). Dat bij *Hofwijck* is niet minder dan de rest eigenzinnig, maar deels nog altijd waardevol, niet in de laatste plaats omdat Bilderdijk nogal eens eerstehands kennis uit zijn jeugd bij het gedicht te pas kan brengen. Met name op het gebied van de realia (maar niet alleen daar, hij kon ook een scherpzinnig interpreter zijn) herbergt zijn commentaar dan ook diverse verrassingen. Dat hij op zijn manier

ook wel eens doordraaft, en anderzijds het *silentium doctum* weet te hanteren, zij hem vergeven.

2.5.2 Van Vloten 1879.

Tussen 1852 en 1884 verscheen opnieuw een heruitgave van de *Koren-bloemen*, ditmaal in 9 delen, bezorgd door de onvermoeibare dr. J. van Vloten (1818-1883), uitgever ook van, onder veel meer, Hoofds brieven en grondlegger van het Klassiek Letterkundig Pantheon. Deel 7 en 8 van deze uitgave (die overigens zijn doorgepagineerd; de indeling van de deeltjes is wat ondoorgrondelijk) bevatten 'Hofwijck' (in de titel zonder -c-) en de *Spaensche Wijsheit*, resp. p. 1-106 en 107-207. De tekst is die van de uitgave-1672, met het hele voorwerk, behalve het Latijnse lofdicht van Graswinckel. De plaat en de marginalia ontbreken. Aan de voet van de pagina's worden summiere toelichtingen gegeven, deels steunend op die van Bilderdijk. Uit een enkele noot blijkt dat Van Vloten ook de edities 1658 of 1653 gezien heeft: zo tekent hij bij r. 34 aan dat er in plaats van 'Rhymland' eerst 'Delfland' stond, overigens zonder daar verder een verklaring bij te geven. In dat opzicht heeft deze uitgave sowieso niet veel te bieden.

Deel 3 en 4 van deze *Korenbloemen*, met o.m. *Batava Tempe* en *Costelick Mall*, zijn meermalen (partieel) herdrukt in de reeks Klassiek Letterkundig Pantheon, laatstelijk in 1978. De andere delen, ook *Hofwijck*, bleven daar buiten; maar daar werd dan ook al spoedig door een andere, en betere, uitgave in voorzien.

2.5.3 Eymael 1888.

In 1886 publiceerde H.J. Eymael (1848-1932), destijds 'Leeraar aan de H. Burger-school te Maastricht', een bundel *Huygens-studiën – Nalezingen met critische aantekeningen op uitgaven van C. Huygens' werken door dr. Verwijs, Verdam, Bilderdijk, Van Vloten en A.W. Stellwagen* (Eymael 1886). Duidelijk geërgerd door de tekortkomingen van de bestaande commentaren op Huygens' poëzie (het gaat om *Batava Tempe*, *Costelick Mall*, de print *Een Boer*, *Cluyswerck*, *De Zeestraet* en *Oogentroost*) doet Eymael vaak uitvoerig beredeneerde voorstellen voor verbetering. Het boek betekende een grote stap vooruit in de Huygens-filologie. Twee jaar later, inmiddels 'Leeraar aan de Openbare handelsschool te Amsterdam' publiceert Eymael een nieuwe editie van *Hofwijck*, geheel in de geest van de *Huygens-studiën*, met achterin niet minder dan honderd bladzijden aantekeningen. Ook is er voor het eerst een substantiële inleiding. Deze gaat overigens vooral over de geschiedenis van het buiten *Hofwijck* en niet zozeer over het gedicht zelf, dat qua opzet 'zoo eenvoudig mogelijk' heet (p. ix). De tekst volgt traditiegetrouw de *Koren-bloemen* van 1672, en geeft ook het voorwerk en de plaat, maar niet de marginalia, ook niet de letters die naar de plaat verwijzen.

Het boek was, naar Eymaels eigen zeggen, 'in de eerste plaats' bestemd voor leerlingen van het voortgezet onderwijs. Al in het voorbericht van de *Huygens-studiën*

had hij het gezegd, bijna uitgeroepen: 'Laten wij vooral, opvoeders van het Nederlandsche volk der toekomst, het toch eindelijk eens een zijner grootste dichters leeren kennen en genieten.' Bodem niet Huygens' geschriften 'eene veel prettiger, veel onderhoudender gelegenheid tot geestesgymnastiek [...] dan die koude abstracties [wiskunde en grammatica nl.] welke bovendien niets geen voedsel geven aan de jeugdige verbeelding, het jonge gemoed?' Die leerling werd intussen niet in de watten gelegd. Vandaar ook de plaats van de aantekeningen achterin: niet alleen om ruimte te scheppen voor grammaticale en andere excursen, ook om het 'de jeugdige beoefenaar van Huygens' niet te makkelijk te maken. Die zou de aantekeningen slechts moeten gebruiken:

hetzij om datgene te vinden, wat hij zonder behulp van vele bronnen niet zou kunnen opsporen, hetzij om zijne opvatting aan de gegeven verklaring te toetsen. Mijn doel is hem aan te zetten tot zelfstandige studie, en nu weet ik uit eigen ervaring dat, wanneer de ophelderingen telkens bij den tekst gegeven worden, men maar al te vaak geneigd is, die even in te zien, in plaats van de moeilijkheden door vorsch en denken uit den weg te ruimen.

Bladeren dus, of beter nog: niet bladeren. Op het gelimiteerde succes van deze aanpak komt Eymael in het voorbericht van de volgende druk terug.

2.5.4 Worp 1892-1899.

Zoals al aangegeven (zie het hoofdstuk over de bronnen) vormen de *Hofwijck*-handschriften geen onderdeel van het pakket huygensiana dat in 1822 boven water kwam en het jaar daarop werd aangekocht door de Koninklijke Academie van Wetenschappen (*Ged.* I, IX-X). Rond 1890 zijn ze in het bezit van Mr. W.J. Royaards van den Ham, wethouder te Utrecht, die ze ter inzage heeft gegeven aan de filoloog H.E. Moltzer. Aan de hand daarvan loste deze de kwestie van de datering op (Moltzer 1885, p. 306).

De eerste die zich serieus met de handschriften bezig hield was J.A. Worp (1851-1917), leraar Klassieke talen aan het gymnasium te Groningen. Onder veel meer, zoals bekend, bezorgde deze (tussen 1892 en 1899) de eerste volledige uitgave van Huygens' gedichten naar de handschriften. *Hofwijck* staat hierin in deel IV, uit 1894 (*Ged.* IV, p. 266-338); het voorwerk met de lofdichten enzovoort verscheen in de bijlage achterin deel V, uit 1895 (*Ged.* V, p. 305-316). Door een ongelukkig toeval kon Worp van *Hofwijck* juist niet de teksten naar de handschriften uitgeven. Hij had ze bij zijn eerste inventarisatie rond 1890 wel gezien, maar ze waren tijdelijk zoek, en zouden pas weer opduiken in 1898, toen de nalatenschap van Royaards van den Ham werd geveild (*Ged.* IV, p. 266 en IX, p. 14). Daarom gaf Worp in deel IV de tekst van de editio princeps. In deel IX gaf hij niet nog eens de hele tekst naar de autograaf, maar volstond hij met een collatie, met dus enkel een opgave van de varianten daarin ten opzichte van de eerste druk (*Ged.* IX, p. 26-42). Doorhalingen en andere correcties laat hij daarbij gewoontegetrouw (nagenoeg) buiten beschouwing.

2.5.5 Eymael 1920.

'Na 33 jaar een tweede uitgave van Huygens' *Hofwijck!* Wel een bewijs, dat de eerste nu eens niet "in eene diep gevoelde behoefte voorzag". Zo begint de Voorrede voor de tweede, 'geheel omgewerkte' druk van de uitgave van Eymael, die verscheen in 1920. Met de aanduiding 'geheel omgewerkt' is geen woord te veel gezegd. De aantekeningen zijn sterk uitgebreid, waarbij behalve van Worps uitgave van de gedichten is geprofiteerd van diens editie van de briefwisseling (1911-1917), van de relevante publicaties in de nieuwe neerlandistische tijdschriften én van het gestaag groeiende '*Nederlandsch Woordenboek*' (destijds in de wandeling nog niet als *WNT* bekend). Als basistekst zijn de *Koren-bloemen* van 1672 aangehouden, mede omdat (volgens de 'Voorrede voor den tweeden druk') de verschillen daarin ten opzichte van het door Worp ontsloten handschrift maar gering waren. Maar wel geeft Eymael achterin zijn boek een extract uit de collatie van Worp (beperkt tot de substantiële varianten), en in zijn aantekeningen maakt hij ook gebruik van de daarmee beschikbaar gekomen gegevens (zoals bij r. 454: de naam van de aangesprokene).

Ook de opzet van het boek is licht gewijzigd. Tot zijn genoegen constateerde Eymael (Voorrede) 'dat Huygens' gedichten nu meer en meer op de programma's van Gymnasia en Hoogere Burgerscholen, zowel als op de Series Lectionum onzer Universiteiten, voorkomen, en dat zij bij de examens voor de acten M.O. al meer en meer als toetssteen voor de kennis der candidaten gebruikt worden'; maar tevens zag hij nu ook 'de letterkundig ontwikkelde Nederlander' als potentiële lezer. Daarom zijn de aantekeningen nu onderaan de bladzijden geplaatst; trouwens Eymael had ook moeten ervaren 'dat de *studeerende jeugd* [zijn cursivering] de achter den tekst staande Aanteekeningen eenvoudig uitscheurde en naast zich lei'.

Wetenschappelijk geheel *up to date*, mag deze uitgave nog altijd als een *classic* beschouwd worden. Op gymnasia en HBS'en misschien minder, maar op de universitaire en MO-opleidingen Nederlands des te meer, is hij tot in de jaren zeventig van de twintigste eeuw dé uitgave van *Hofwijck* geweest, en menig exemplaar zal, zoals het mijne, getooid zijn met studieuze potloodaantekeningen in de marges. Voor deze uitgave, met name voor de commentaar, is er dankbaar gebruik van gemaakt.

2.5.6 Vermeeren 1967.

In de reeks 'Haagse teksten', waarin eerder een facsimile van drie boeken uit Hoofds *Nederlandsche Histoerien* was uitgekomen, verscheen in 1967 een fotomechanische herdruk van de *editio princeps* van *Hofwijck*. De uitgave is bezorgd en ingeleid door P.J.H. Vermeeren (1913-1974), destijds hoogleraar Nederlandse taal- en letterkunde te Keulen, die zich eerder, als hoofd van de handschriftenafdeling van de Koninklijke Bibliotheek ook actief had beziggehouden met de bestudering van de handschriften van Huygens (Vermeeren 1959, 1965; zie hierover Strenght 1976, p. 11-63).

Gebruikt is het exemplaar van de KB, sign. 759 C 20. Bij de afdruk van het voorwerk is overigens iets mis gegaan: het gedicht van Bruno behoort niet, zoals in het facsimile, direct na dat van Graswinckel te komen, maar achteraan, na de gedichten van Westerbaen en Boxhorn; anders gezegd de opening met fol. xxxx3^{vo} en xxxx4^{to} staat te ver naar voren. Verder zijn sommige verwijfsletters in de marges buiten de foto gevallen: een Δ naast r. 693, een van de twee A.A.'s naast r. 891, en zo is er wel meer. Jammer is vooral dat de afdruk van de pagina's veel te vet is, zodat m.n. de Griekse citaten praktisch onleesbaar zijn geworden en de aanblik het niet haalt bij die van het origineel. Afgezien daarvan is dit natuurlijk een welkome uitgave geweest en het valt alleen maar te betreuren dat de reeks 'Haagse teksten' daarmee alweer zijn laatste deel beleefde. Wel is Vermeerens inleiding nogal oppervlakkig; de passage over 'Aenden Leser' is zelfs, zoals Zwaan al heeft aangegeven, nagenoeg onbegrijpelijk (Zwaan 1976, p. 119). Het stuk is grotendeels een reprise van een essay dat Vermeeren in 1937 had gepubliceerd onder zijn pseudoniem Pierre van Valkenhoff (Van Valkenhoff 1937).

2.5.7 Zwaan 1977.

Toen in de jaren zeventig van de vorige eeuw de belangstelling voor de studie Nederlands ineens exponentieel toenam, groeide voor het onderwijs de behoefte aan nieuwe tekstuitleggingen. Ook kreeg men, onder invloed van de nieuwe inzichten op het gebied van editie en commentaar zoals in Nederland uitgedragen door o.a. Hellinga, steeds meer oog voor de tekortkomingen van de bestaande edities. Een tekst als *Hofwijck* kon daarbij niet buiten beeld blijven. Op een doctoraal-werkcollege aan de Vrije Universiteit in het begin van het studiejaar 1974-1975 legde L. Streng-holt (1930-1989) met een twintigtal studenten de basis voor een nieuwe editie van het gedicht, naar de handschriften. Later werd een werkgroep gevormd die verder met het materiaal aan het werk ging. Intussen bleek ook F.L. Zwaan (1906-1984), die al eerder Huygens' *Dagh-werck* en de *Heilighe Dagh* had uitgegeven, bezig te zijn met de voorbereiding van een editie. Veel beperkter van opzet dan de beoogde VU-uitgave, met name wat de literair- en cultuurhistorische aspecten van de tekst betreft maar ook in de beschrijving en verwerking van het bronnenmateriaal, verscheen diens uitgave (tegelijk met een editie van *Cluijs-werck*) in Jeruzalem in 1977.

De uitgave van Zwaan, de eerste met (althans in principe) de autograaf als basistekst, is uitgesproken sterk op het gebied van de taalkundige commentaar, zoals van een filoloog als hij ook verwacht mocht worden. Andere dan taalkundige kwesties lijken Zwaan naar matig te interesseren. Historische en andere achtergrondinformatie bij de tekst wordt niet meer dan mondjesmaat verstrekt, en meestal op gezag van derden; en de inleiding, onder meer over de buitenplaats Hofwijck en over de plaats van het gedicht in Huygens' oeuvre, laat de lezer, zoals een recensent al schreef, 'ietwat onbevredigd achter' (Verkuyl 1978, p. 310). De opgave van de vermeldingen van 'Hofwijck' (zowel het buiten als het gedicht) in de gedichten en in de briefwisseling van Huygens is – nog afgezien van de vraag 'wat de lezer ermee aan moet'

(Verkuyl a.w. p. 306) – bij lange na niet compleet en deels ook onjuist: waar het in de briefwisseling bijvoorbeeld gaat over ‘de tekeningen van mijn huis’ (p. XIII) is het grote huis aan het Plein bedoeld, en niet Hofwijck. Literair-historische achtergrondinformatie ontbreekt nagenoeg en het inhoudsoverzicht van het gedicht is te oppervlakkig om werkelijk inzicht te verschaffen in de structuur.

Het voorwerk ontbreekt bij Zwaan; alleen ‘Aenden Drucker’ en de opdrachtbrief van Constantijn junior vinden achterin zijn boek een plaats (bijlage 1 en 2). ‘Aenden Leser’ had hij (naar de apograaf) een jaar tevoren uitgegeven in *Tien gedichten* (Zwaan 1976, p. 118-131). Zwaan is wel de eerste tekstbezorger (afgezien van Vermee-ren) die plaats gaf aan de marginalia. Alleen geeft hij die, anders dan het gedicht, niet naar de autograaf, maar naar het afschrift (p. xxiv^{noot}), zodat hij er een aantal mist, bijvoorbeeld die bij r. 200, en soms ook met foute lezingen kampt waar de autograaf de juiste geeft (vgl. bij r. 56, waar ‘Dion. Ital.’ voor verwarring zorgt). Soms volgt Zwaan in zijn weergave trouwens de eerste druk, zoals bij r. 2637, met *procreare* in plaats van *procreasse*, wat de handschriften hebben: ik vermoed dat hij de citaten niet (allemaal) rechtstreeks las in het afschrift, maar collationeerde aan de hand van een van de drukken en zo wel eens een steek liet vallen. ‘Gewone’ transcriptiefouten zijn trouwens ook niet zeldzaam: bij r. 1464 (in deze uitgave 1461) *capias* in plaats van *cupias* wat de apograaf (overigens ten onrechte) heeft; r. 2602 *illuseris* in plaats van *eluseris*; in r. 2609 ‘*Plaut. Aul.*’ in plaats van ‘*Plaut. Ant.*’ wat de druk (opnieuw ten onrechte, maar toch) heeft.

Voor het ondankbare en (zeker destijds, zonder elektronische zoekmogelijkheden) zeer arbeidsintensieve werk van het traceren van de citaten riep Zwaan de hulp in van de Utrechtse classicus dr. L.Ph. Rank, die met Zwaans slordigheid wel het nodige te stellen moet hebben gehad. Niettemin is Rank er in geslaagd voor de grote meerderheid van de citaten de bronnen aan te wijzen. Voor de vertalingen is vervolgens gebruik gemaakt van een veelheid aan beschikbare titels, vooral uit de Britse Loeb-serie en de Franse ‘Textes et traductions’. Alleen waar die niet voorhanden waren zorgde Rank voor vertalingen in het Nederlands. Nadere interpretatie van de citaten in het geheel van *Hofwijck* of bij de afzonderlijke passages blijft achterwege.

Al met al is de uitgave van Zwaan, hoe waardevol ook, minder degelijk dan hij zich voordoet. Ook bij zijn transcriptie van de tekst van de autograaf kan menige kanttekening gezet worden: Strengholts werkexemplaar, thans in het bezit van de bibliotheek van Huygensmuseum Hofwijck, staat er vol mee, en het valt te vrezan dat dat niet alleen punten betreft waarover men van mening kan verschillen. Zwaans slordigheid bij het corrigeren van de drukproeven deed de rest. Er was dan ook alle reden om door te gaan met het VU-project, maar de motivatie om dat op korte termijn af te ronden, was met het verschijnen van Zwaans uitgave toch wat ondermijnd. Tot 1984 publiceerde Strengholt nog bijna jaarlijks een of meer studies over aspecten van *Hofwijck*, m.n. editietechnische en interpretatieproblemen in hun onderlinge samenhang (Strengholt 1979, 1980, 1982a, 1982b, zie ook Koeman

1980 en 1981 en Strengholt 1998). De afronding van de editie stelde hij tot een later moment uit. Deze uitgave bouwt vooral ook voort op zijn werk.

2.5.8 Van Strien en Van der Leer 2002.

De jongste complete uitgave van *Hofwijck* in boekvorm verscheen in 2002. Op basis van het onderzoek voor deze uitgave maakte ik, op verzoek van de Vereniging Hofwijck, een herspelde en ook goeddeels hertaalde editie van het gedicht, met 'zo min mogelijk' voetnoten en korte samenvattingen tussendoor, gericht op een breed publiek van geïnteresseerde lezers. Een korte karakteristiek van het gedicht, vorm en inhoud, en van Huygens' werkwijze bij het schrijven gaat aan de tekst vooraf. De citaten ontbreken. In dezelfde uitgave geeft Kees van der Leer een tot dusverre ongeëvenaard complete geschiedenis van de buitenplaats Hofwijck, van de eerste aanleg in de jaren 1640 tot en met de restauraties in de twintigste eeuw, met aandacht voor alle bewoners door de eeuwen heen, en voor de lotgevallen van het in 1914 op Hofwijck gevestigde Huygensmuseum. De uitgave is rijk geïllustreerd (onder redactie van Ben Bregman, destijds beheerder-conservator van het museum), ook met veel voordien nog onbekend beeldmateriaal.

2.5.9 *Hofwijck* op internet en op cd-rom.

Sinds een aantal jaren is de tekst van *Hofwijck* ook op internet beschikbaar, en wel tenminste op twee adressen. Het oudste is <http://www.let.leidenuniv.nl/Dutch/Huygens/Hofwijck.html>. Dit komt voort uit een project aan de Opleiding Nederlands van de Leidse universiteit, onder redactie van dr. A.J.E. Harmsen en dr. F.R.E. Blom, waarin de complete editie-Worp is gedigitaliseerd, met correcties van die plaatsen 'waar wij uit eigen ervaring of op grond van recentere litteratuur wisten dat Worp een onjuiste of onvolledige lezing gaf'. Van *Hofwijck* wordt dus (net als bij Worp) de tekst gegeven van de eerste druk, naar het exemplaar dat ook Vermeeren heeft gebruikt (KB 759 C 20); de citaten ontbreken. De andere site met *Hofwijck* is te vinden op <http://www.manybooks.net/pages/huygens>; het is een zgn. 'EBook' in het Gutenberg-project, nr. 10975, bezorgd door Anne Dreze en Marc D'Hooghe, en niets meer dan een gedigitaliseerde versie van de editie-Van Vloten.

In 2001 tenslotte verscheen een facsimile van de *editio princeps* op cd-rom (gemaakt met Acrobat in pdf-formaat). Het betreft een facsimile-editie van een exemplaar van de UB-Amsterdam (sign. 697 B 25), verzorgd door Paul Dijkstra in de reeks *Armorica*-edities, deel 8. Deze cd-rom bevat verder onder meer Philibert van Borsselens *Strande* (1614) en *Den Binckhorst* (1613), en Jacob Westerbaens *Ockenburgh* (1654). Deel 2 van de 'hofdichten' in deze reeks verscheen in 2002 en bevat Petrus Hondius' *Dapes Inemptae* (1621).

Quum excogitasset Deus duorum sexuum rationem, attribuit eis ut se invicem appetere, & conjunctione gaudere. Lallou. l. 6. c. 23.

1. Dat alle menschlickheid in 't onderscheid bevindt,
En daer door yeder een all dat hy derft bemint :

1. Quum excogitasset Deus duorum sexuum rationem, attribuit eis ut se invicem appetere, & conjunctione gaudere. Lallou. l. 6. c. 23.

2. Dat alle Menschlickheid in 't onderscheid bevindt,
En daer door yeder een all dat hy derft bemint :

2. Quum excogitasset Deus duorum sexuum rationem, attribuit eis ut se invicem appetere, & conjunctione gaudere. Lallou. l. 6. c. 23.

1. Dat alle Menschlickheid in 't onderscheid bevindt,
En daer door yeder een al dat hy heeft bemint :

1. Quum excogitasset Deus duorum sexuum rationem, attribuit eis ut se invicem appetere, & conjunctione gaudere. Lallou. l. 6. c. 23.

1. Dat alle Menschlickheid in 't onderscheid bevindt,
En daer door yeder, wat hy niet en heeft, bemint :

1. Quum excogitasset Deus duorum sexuum rationem, attribuit eis ut se invicem appetere, & conjunctione gaudere. Lallou. l. 6. c. 23.

afb. 16: Hofwijck r. 1883-1884 in resp. de autograaf, de apograaf, en de drukken van 1653, 1658 en 1672. Uit het door L. Strengholt vervaardigde materiaal ten behoeve van de uitgave. Let op de fout in de editie-1658 en op de manier waarop die in de editie-1672 is hersteld.

3.1 *Doelstelling*

Deze uitgave van *Hofwijck* beoogt, behalve een leestekst met een commentaar, een (selectieve) documentatie te geven van alle bewaarde redacties van de tekst, inclusief het voorwerk en de marginalia; van de oudste 'laag' in de autograaf tot en met de laatste bij Huygens' leven tot stand gekomen versie in de *Koren-bloemen* van 1672. De wijze waarop de gegevens worden gepresenteerd verantwoord ik aan het slot van dit hoofdstuk; in de volgende paragrafen ga ik eerst in op achtereenvolgens het gebruikte materiaal, de transcriptieproblematiek, de keuze van de basistekst en de constitutie van de leestekst.

3.2 *Het materiaal*

Voor de transcriptie van de handschriften en voor de weergave van de gedrukte bronnen – de uitgaven van 1653, 1658 en 1672 – heb ik in eerste instantie gebruik gemaakt van een door L. Strengholt samengestelde 'partituur-editie' van *Hofwijck*, geheel bestaande uit paarsgewijs uit foto's of kopieën van de bronnen uitgeknipte regels: r. 1-2 respectievelijk uit de autograaf (AU), de apograaf (AP), de eerste druk, *editio princeps* (EP), de eerste druk van de *Koren-bloemen* (KA) en de tweede druk van de *Koren-bloemen* (KB) onder elkaar op een vel papier geplakt, en hetzelfde voor r. 3-4 enzovoort tot en met r. 2823-2824 (zie afb. 16). Als grondslag voor deze editie is dit monnikenwerk, thans berustend in het Huygensmuseum Hofwijck te Voorburg, van onschatbaar nut geweest: het geeft per regel nagenoeg in één oogopslag zicht op wat er in de tekst is gebeurd. Aan de foto's van de handschriften lag uiteraard het materiaal van de Koninklijke Bibliotheek (I28 D 24) ten grondslag; de kopieën van EP kwamen uit de facsimile-editie van Vermeeren (1967) en die van KA en KB uit exemplaren in Strengholts eigen bezit. Een en ander heb ik vervolgens gecollationeerd in de originele handschriften en in diverse exemplaren van de drukken die ik in handen heb gehad, zowel uit openbaar als uit particulier bezit. Naar het samenstellen van een *ideal copy* van elk van de afzonderlijke edities, door middel van vergelijking van zoveel mogelijk exemplaren, heb ik niet gestreefd, en wel om dezelfde reden als die Leerintveld aanvoert om dat niet voor de *Otia* te doen (Leerintveld 2001, deel 2, p. 82-83): Huygens heeft zich intensief bemoeid met de totstandkoming van de uitgaven en het is alleen al daarom onaannemelijk dat er nog substantiële correcties buiten hem om zijn aangebracht. Ook zijn verschillen tussen exemplaren van beide edities van de *Koren-bloemen* nog nooit aangetroffen. De door mij geziene exemplaren van de eerste druk (in de UB-Leiden, de UBvU en het Haagse Gemeentearchief) komen alle overeen met het door Vermeeren gebruikte exemplaar, op één detail na: in twee exemplaren (UBvU XH 00081 en HGA Ch 154) luidt de custode op fol. xxx3^{recto} 'Door' in plaats van 'Aen'. Deze custode is dus kennelijk gezet met het oog op de eerste regel van het gedicht van Henricus

Bruno, op de volgende pagina, en niet met het oog op de titel daarvan. Dit spoort aardig met het gegeven dat de titel van Bruno's gedicht aanvankelijk ontbrak (zie par. 2.3.2.1): het drukken van het katern was dus al begonnen toen die fout ontdekt werd. De pagina met zijn gedicht (fol. xxxx³^{versio}) vertoont geen varianten.

3.3 *Wijze van editeren*

3.3.1 Het apparaat.

In het manuscriptologisch en variantenapparaat worden spelling en interpunctie van de bronnen in principe nauwkeurig weergegeven. Bij de gedrukte bronnen levert dat hoegenaamd geen moeilijkheden op; bij de weergave van de handschriften is een zekere normalisering onvermijdelijk en moeten er dikwijls knopen worden doorgehakt. Omdat deze kwesties naar aanleiding van de Huygens-handschriften in de literatuur al herhaaldelijk aan de orde zijn gesteld (laatstelijk in Leerintveld 2001, p. 79-80, met literatuur), beperk ik me hier tot een korte aanduiding van mijn werkwijze.

- *Y-IJ*. Diverse vormen van de *ij* (soms meer *y*, soms meer *ij*, beide met en zonder punten) worden hier doorgaans weergegeven met *ij* (met punten). Uitzonderingen zijn alleen die gevallen waar echt duidelijk een *y* staat, zoals soms in aan het begin van woorden (r. 758, 1782) en als hoofdletter (r. 2191) – Huygens en zeker ook de kopiist schrijven dan *Y* met punten.

- *I-J*. Het gebruik van de letters *i/I* (zonder) en *j/J* (met 'staart') is naar modern gebruik genormaliseerd. De apograaf heeft aan het begin van de regel meestal een *J* met 'staart' (vgl. r. 31: 'Ja waerde...' en 33 'In Holland...': het is dezelfde letter!), voor het overige komt het gebruik met de moderne praktijk overeen, behalve dat de *i* wel eens naar beneden 'doorschiet'; zo schrijft Huygens een enkele maal *jck* (zie ook Hermkens 1984, p. 32). Veel hoofdbreken en nodeloze verwarring worden voorkomen door deze grafische variaties in de editie te negeren (vgl. ook Tuynman-van der Stroom 1994, I p. 14-16).

- *Spaties*. Afgekorte lid- en voornaamwoorden ('*ck*', '*t*' etc.) staan dikwijls vlak voor of achter het volgende woord. Net als Zwaan (p. xxiv) geef ik zulke gevallen weer als een aaneenschrijving (bijv. r. 10: '*tschielicke*') als de twee woorden visueel een eenheid vormen, hoe subjectief dat ook is. Veel systeem zit er bij Huygens trouwens ook niet achter.

- Hoofd- en kleine letters. Bij letters waarvan de majuskel- en minuskelvorm geen duidelijk grafisch onderscheid vertonen (*m*, *n*, *o*, in Huygens' handschrift vaak ook de *d*, en andere) is het puur de relatieve grootte die de doorslag moet geven – een 'kleine letter' *o* op de eerste bladzijden van de autograaf kan (en zal vaak) groter zijn dan een 'hoofdletter' *O* op de laatste bladzijde. Maar is elke beginletter die 'een beetje uitsteekt' een hoofdletter? De keuze is (opnieuw) subjectief.

Het is vooral de autograaf waar zulke problemen zich voordoen. Daar valt (zeker als er van correcties sprake is) ook nog wel eens te twijfelen over de precieze aard van

een leesteken – een komma die op een punt lijkt (of andersom). Ook daar zal gekozen moeten worden, en het leek mij in het algemeen zinloos om al die twijfelgevallen ook nog eens van geval tot geval aan te wijzen – men weet immers, zoals al eens gezegd is, niet eens waar men al of niet terecht twijfelt! In de meeste gevallen heb ik ervoor gekozen de keuze van de kopiist te volgen.

Iets anders wordt het als een bepaalde passage werkelijk onleesbaar is, hetzij als gevolg van doorhalingen, hetzij als gevolg van tekstverlies door beschadiging van de bron. Dat laatste is op beperkte schaal aan de orde in de autograaf. Met name langs de bovenrand van de folia en langs de vouwen zijn er gaten in het papier gevallen, zodat er tekst verloren is gegaan. Ik geef die gevallen in het apparaat weer met een 'lege' arcering ■ (telkens zo lang als het geschatte aantal weggevallen letters+leestekens+spaties; zie bijvoorbeeld r. 904). Uiteraard druk ik het corresponderende tekstgedeelte in de apograaf wel af, als 'variant'. Woorden of passages die geheel of gedeeltelijk onleesbaar zijn geworden als gevolg van doorhalingen en overschrijvingen geef ik weer als een reeks asterisken die de geschatte omvang (in letters+leestekens+spaties) representeren, met daaroverheen een arcering. Ook in zulke gevallen wordt het corresponderende tekstgedeelte in de volgende tekstfase voluit afgedrukt, maar 'verloren' tekst wordt dus niet aangevuld vanuit een volgende fase. Dit kan te gemakkelijker omdat het apparaat nu eenmaal geen 'leestekst' hoeft te bieden.

Genormaliseerd is er verder in de weergave van de nootcijfers waarmee in het afschrift verwezen wordt naar de bijschriften: altijd met een punt, en direct voor de eerste letter van het woord waar ze voor staan (Huygens schrijft ze ook wel eens zonder punt en boven het betrokken woord).

En zo is er meer, wat iedereen die de handschriften (of een foto ervan) met de editie vergelijkt makkelijk kan constateren: de precieze plaats van de citaten – zelden exact naast de regel waar ze bij horen; of de plaats waar de correcties zijn aangebracht: op of boven de regel of ernaast, links of rechts... Een handschrift is nu eenmaal altijd 'levender' dan een editie – op straffe van onbruikbaarheid – kan en zelfs mag zijn. Maar met spelling en interpunctie heeft dat niet veel meer te maken, en die worden, zoals gezegd, in dit apparaat binnen de gegeven beperkingen nauwkeurig weergegeven. Dat geldt ook voor abbreviaturen. Vooral in de Latijnse citaten in de autograaf treden ze massaal op. Een overzicht van de mogelijkheden op dit gebied geeft MacKerrow 1972, p. 319-324: een *g* kan staan voor *con-*, een *p* met een streepje door de stok voor *per-* of *prae-*, een streepje boven een klinker soms voor een complete lettergreep: *āā* voor *anima*, enzovoort. Ze laten iets zien van de snelheid waarmee de aanhalingen in dat handschrift zijn neergepend en het leek me onjuist ze 'weg te normaliseren'. Ik geef ze weer door middel van cursivering van de letter of het teken dat de abbreviatuur 'draagt', dus 'psaepe' en 'gsuetudo' et cetera – en niet door de oplossingen te cursiveren, zoals veelal gebeurt – dat doet de originele schrijfwijze geen recht en soms is het trouwens nog de vraag hoe die oplossing er precies uit zou moeten zien. Voor de eveneens veelvuldig toegepaste Griekse compendia was een dergelijk beleid niet te realiseren. Nu zijn dat strikt genomen ook geen abbreviatu-

ren, maar (combinaties van) letters; maar dat heeft toch iets van een gelegenheidsargument; en het is zeker zo dat de Griekse citaten uit de autograaf er in de weergave veel leesbaarder uitzien dan de Latijnse, wat niet helemaal strookt met de werkelijkheid.

In de Nederlandse teksten treden abbreviaturen voornamelijk op bij de door Huygens lang (maar niet altijd, zie Van Strien 1990, p. 84-85) gekoesterde verdubbeling van de slotconsonant in woorden als 'penn', 'mann', enzovoort. Waar woorden op '-nn' of '-mm' moeten eindigen, schreef Huygens bij voorkeur een enkele consonant met een streepje erboven. De transcriptie in het apparaat is in zulke gevallen dus *Man*, *ouderdom*, enzovoort.

3.3.2 De basistekst.

Als basistekst voor deze editie is gekozen voor het afschrift, preciezer gezegd voor de teksten in de mappen B en C van KB 128 D 24, en voor de in Huygensmuseum Hofwijck bewaarde door Huygens ingevulde gravure (zie het hoofdstuk over de bronnen). Dit gehele pakket – gedicht én voorwerk – is weliswaar voor het merendeel niet eigenhandig door Huygens geschreven, maar wel, althans voor zover het zijn eigen teksten betreft, intensief door hemzelf gecorrigeerd en aangevuld en dus in alle opzichten geautoriseerd. Zó stuurde Huygens *Hofwijck* naar de drukker, zo wilde hij dat zijn boek eruit kwam te zien. De autograaf was en is te zeer een echt 'ontwerp' om als leestekst te kunnen dienen. Het is niet zozeer dat we het, met Worp (*Gedichten* I, p. xxvi), 'onbilijk' zouden vinden om 'de brouillons van een dichter te laten drukken': in het manuscriptologisch apparaat leggen we ons geen enkele beperking op, en waarlijk niet uit gebrek aan respect. Maar de onvolkomenheden die met het ontwerp-karakter van dat handschrift samenhangen – te denken valt aan verschrijvingen, slordige interpunctie en dergelijke – zouden bij het lezen alleen maar storen; of men zou die, zoals Zwaan doet, in de leestekst moeten corrigeren, maar dat levert dan weer een wat hybride geheel op. Bij een keuze voor de apograaf doen zich dergelijke problemen niet of tenminste veel minder voor. Over de nadere constitutie van de leestekst spreek ik hieronder.

Zo leest men *Hofwijck* hier dus niet zoals Huygens het in eerste instantie schreef, maar zoals hij het naar de drukker stuurde, inclusief de laatste correcties en verfijningen van de hand van Constantijn junior. Weliswaar heeft Huygens zelf in de drukproeven van EP nog intensief zitten corrigeren, en ook voor de uitgaven van 1658 en 1672 geldt dat ze niet buiten hem om tot stand zijn gekomen: nog voor de editie-1672 heeft hij hele regels aangevuld om nog bestaande hiaten in het rijmschema op te vullen. Iets is er dan ook wel voor te zeggen om die 'Ausgabe letzter Hand' als de 'beste' te beschouwen. Maar tegelijkertijd vertoont iedere druk (vooral die van 1658) toch onvermijdelijk weer nieuwe fouten, en staat de zetter, met zijn eigen gewoonten, altijd tussen de auteur en zijn lezers in. Van de apograaf kan tenminste met zekerheid gezegd worden dat Huygens de afwijkingen van zijn eigen handschrift gewild of tenminste gesanctioneerd heeft – afgezien van een paar

evidente vergissingen die hem bij de correctie zijn ontgaan. Die worden in de hier geboden leestekst ook niet verbeterd.

3.3.3 De constitutie van de leestekst

De apograaf is een verzorgd en goed leesbaar handschrift; de weinige gewenste normaliseringen in de transcriptie besprak ik al hierboven. Mijn voornaamste 'ingreep' bij de weergave ervan in de leestekst is geweest dat ik de diverse kopij-aanwijzingen in de marge, zoals 'Italiaensche letteren' en inspringstreepjes, heb opgevolgd – door dus de bedoelde woorden cursief te zetten en de debetreffende regels in te laten springen. Verder heb ik alle abbreviaturen hier opgelost. De kopiist deed dat meestal ook al, en schreef dus 'penn' enzovoort; en weliswaar maakte Huygens die oplossing tijdens het corrigeren van het afschrift zeer vaak weer ongedaan (dus door de tweede letter alsnog door een abbreviatuur te vervangen), maar ik ben geneigd die activiteit toch eerder op te vatten als een voorzorg tegen verlezingen op de zetterij ('penn' wordt al gauw 'pem') dan als een principiële keuze voor een verkorte spelling. De drukken hebben ook bijna altijd de spelling voluit.

Andere ingrepen verantwoord ik achterin dit hoofdstuk. Ze betreffen, zoals al gezegd, niet de woord- of letterkeuze of de interpunctie, maar alleen de grafische weergave ervan. De enige uitzondering hierop vormt mijn weergave van de titel van het gedicht. Bovenaan het afschrift staat *HOFWYCK*, met een duidelijke *y-grec*, en daar heb ik in de leestekst toch maar *HOFWIJCK* van gemaakt, om niet overal waar ik in deze uitgave naar de titel verwijs, gebonden te zijn aan die voor moderne lezers toch wat hinderlijke *y*. De spelling met *ij* sluit ook het meest aan bij Huygens' eigen gewone schrijfwijze. Maar consequent is dit dus niet, en andere duidelijke *y-grecs* uit de basistekst blijven in de leestekst gehandhaafd. Verder is de weergave van de teksten dus conform de bronnen. Ook evidente verschrijvingen, inclusief vergeten regels, zowel in de hoofdttekst als in de citaten worden hier dus als leestekst gepresenteerd. Het is immers niet aan de editeur een tekst inhoudelijk te 'verbeteren', hoe zeker hij ook is van zijn zaak. Van een andere orde vind ik een vergissing als in r. 23, waar na een correctie de hoofdletter op de verkeerde plaats kwam te staan; of de gewoonte van Huygens (en zijn drukkers) om aanhalingstekens vóór de kantlijn te zetten, wat praktisch lastig is te realiseren. In deze opzichten wijkt de leestekst dus af van de weergave van de apograaf in het apparaat, waarin zet-instructies enzovoort alleen maar worden getoond, en niet opgevolgd. Ook worden door slijtage verdwenen tekstgedeelten (in de opdrachtbrief en in 'Aenden leser') in de leestekst aangevuld uit de eerste druk.

Het moge verder duidelijk zijn dat deze leestekst geen 'nabootsing' van het origineel is. Het aantal regels per bladzijde verschilt en de citaten zijn op een andere wijze, namelijk als voetnoten, gepresenteerd. De verwijzingsletters en bijbelplaatsen die Huygens zelf in de kantlijn van de apograaf schreef, staan hier eveneens in de marge, maar – anders dan in het origineel – altijd rechts van de tekst. Links is een regelnummering toegevoegd. Ik volg in deze nummering Zwaan, vooral om vergelijk-

eerste regel geheel binnen de eerste ontstaansfase viel, dus voordat het handschrift naar de kopiist ging. Dat is bijvoorbeeld in regel 3 niet het geval, waar Huygens pas tijdens het corrigeren van het afschrift de woordvolgorde veranderde – de kopiist volgde immers de oudste redactie van de autograaf.

Dat er niettemin vragen over blijven, is duidelijk. Wanneer onderstreepte Huygens in zijn autograaf in r. 1 de oorspronkelijke beginwoorden? Was er een tijdlang een ‘open variant’? Van wanneer stamt de definitieve vorm van de aanhef? Theoretisch bestaat de mogelijkheid dat die pas na de slotregel is geschreven – niet eens zo’n onaantrekkelijke gedachte misschien. En zo zijn er veel meer vragen te stellen, en (zoals gewoonlijk) meer naarmate het materiaal meer gegevens biedt. Wat betekent het als we kunnen constateren dat een of meer leestekens achteraf in een regel zijn tussengevoegd? Ik denk aan r. 185. Huygens schreef eerst:

Bij Diens sien seggen is, en seggen doen, [...]

en maakte daarvan

Bij, Diens sien, seggen is, en seggen, doen, [...]

De komma’s zijn duidelijk achteraf bijgeschreven, maar misschien niet later dan onmiddellijk na het schrijven van de regel. Toch worden in dit apparaat twee ‘redacties’ onderscheiden, mogelijk dus met maar heel weinig grond. En trouwens, wie zegt dat de drie komma’s in één keer zijn bijgeschreven? Is het überhaupt, als er verschillende correcties in één regel staan, wel verantwoord om die samen als één ‘stap’ in de ontstaansgeschiedenis te presenteren? Per slot van rekening weten we niet hoe vaak Huygens naar de regel heeft gekeken. Gegevens als de kleur van de inkt of de ‘nieuwheid’ van de pen helpen soms, maar vaak ook niet.

Het enige goede antwoord op deze en meer zulke vragen is mijns inziens dat een editor wel moet interpreteren, met andere woorden: de gegevens in een plausibel onderling verband presenteren, omdat niemand gebaat is bij een hoeveelheid losse ‘data’. Ook in dit opzicht moeten dus knopen doorgemaakt worden en verdwijnen er mogelijk gegevens ‘onder tafel’. Onderstrepingen bijvoorbeeld, Huygens’ manier om aarzeling over een woord of passage aan te geven, zijn – ik wees er al op naar aanleiding van r. 1 – per definitie altijd achteraf aangebracht. Maar wat levert het op om bij elk onderstreept woord een redactie met en een zonder onderstreping te onderscheiden? Hoe zinvol is het te laten zien dat Huygens soms letters verduidelijkt, door ze over te trekken? Toch, als Huygens mogelijk om dezelfde reden een heel woord doorhaalt en door hetzelfde vervangt, wordt dat wel getoond. Ook laat ik zien dat Huygens aanhalingstekens altijd achteraf schreef, vóór de regels waar hij ze wilde hebben. Het blijkt duidelijk voor r. 2273-2282 en voor r. 2700, waar hij er te lang mee door ging, zodat hij ze later weer moest schrappen. Dat zijn geen belangrijke gegevens, maar toch zien we op die manier iets van de groei van de tekst.

Zo probeer ik ook de ‘kleinere’ bewijzen van aarzeling bij de auteur en van de groei van de tekst te documenteren, en met Leerintveld ben ik van mening dat het

hier gevolgde systeem daar een, zoal niet volledige, dan toch overzichtelijke presentatie van biedt (Leerintveld 2001, p. 80). Ik geef nu eerst een overzicht van de gebruikte afkortingen voor de verschillende stadia in de tekstgeschiedenis ('siglen'). Deze gelden in het apparaat van de hoofdtekst. Het voorwerk en de tekstjes in het aanhangsel van het apparaat vereisten ook andere notaties, die ik daar verantwoord.

3.4.2 Siglen.

- AU₁ de oudste redactie van elke regel in de autograaf en de veranderingen daarin tot het moment dat Huygens de tekst aan de kopiist ter hand stelde (mei-juni 1650 en augustus-december 1651).
- AP₁ de oudste redactie van elke regel in het afschrift (de apograaf) en de veranderingen daarin tot het moment dat de kopiist zijn werk weer aan Huygens gaf ter correctie.
- AU₂ en AP₂ de veranderingen in de autograaf en het afschrift die door Huygens zijn aangebracht tijdens het corrigeren van het afschrift. Dikwijls schreef hij, zoals elders is uiteengezet, beoogde correcties en aanvullingen ten opzichte van AP₁ eerst uit in de autograaf, kennelijk om ze te 'proberen' om zo het afschrift netjes te houden, dat immers als kopij moest dienen.
- AU₃ en AP₃ de marginalia, die door Huygens (vermoedelijk, in elk geval voor het merendeel) na de correctie van de apograaf zijn aangebracht. Het gaat hier voornamelijk om de citaten. Huygens schreef ze, net als zijn correcties voor het afschrift, veelal eerst uit in het ontwerp (AU₃), om ze later netjes in het afschrift over te schrijven, met nootcijfers in de tekst (AP₃). Tot dezelfde fase reken ik het plaatsen van de verwijstekens naar de plaat, in de kantlijn van de apograaf.
- AP₄ de correcties en verduidelijkingen die door (waarschijnlijk) Constan-tijn junior zijn aangebracht, in elk geval in de teksten van het voorwerk maar mogelijk een enkele keer ook in *Hofwijck* zelf (r. 1649 en 1856-1862). Correcties worden weergegeven op de gewone wijze; verduidelijkingen door de desbetreffende letter(s) vet te drukken. Deze ingrepen stammen klaarblijkelijk uit de laatste fase van het gereedmaken van deze tekst voor de druk. Tegelijkertijd of kort daarna moeten de opmaakmarkeringen in de handschriften zijn aangebracht. Deze worden in dit apparaat niet verantwoord.
- EP de varianten in de *editio princeps*, 1653, ten opzichte van de laatste fase van de apograaf. Gesignaleerd zijn alleen 'substantiële' varianten, d.w.z. veranderingen in woordkeuze en zinsbouw, nieuwe of ontbrekende marginalia e.d. In principe dus geen spelling- en interpunctievarianten, tenzij die gevolgen (kunnen) hebben voor zinsstructuur en -betekenis. In de praktijk ben ik er toch niet al te zuinig mee geweest.

Ook evidente zetfouten geef ik weer: ze hebben soms invloed op de tekst in de volgende druk.

- KA de substantiële varianten in de eerste druk van de *Koren-bloemen*, 1658, ten opzichte van de *editio princeps*.
- KB de substantiële varianten in de tweede druk van de *Koren-bloemen*, 1672, ten opzichte van de editie-1658.

3.4.3 Nadere toelichting.

Zoals al aangegeven geeft het apparaat een compleet overzicht van de varianten tussen de opeenvolgende handschriftelijke versies van de teksten. Uit de drukken geeft het alleen de 'substantiële' varianten, in de regel dus alleen die op woordniveau, met verwaarlozing van de meeste spelling- en interpunctieverschillen. Evidente zetfouten zijn wel aangegeven, omdat die in zekere zin 'substantieel' genoemd kunnen worden, hoe onbelangrijk ze verder ook zijn (bijv. r. 1348 KA *Mdg* in plaats van *Mug*). Varianten binnen de citaten worden anders behandeld, zie hieronder.

Om ruimte te besparen zijn verder alleen die redacties opgenomen die een (substantiële) variant bevatten ten opzichte van de vorige, en wordt altijd begonnen met de oudst bewaarde, niet zelden dus met AU₂ in plaats van AU₁. Om de tekstgeschiedenis per regel te reconstrueren zal men dan ook vaak moeten aanvullen: als 'AU₂' volgt op 'AU₁', dan heeft de kopiist Huygens' ontwerp exact gevolgd, maar heeft Huygens alsnog, tijdens het overzien van het werk van de afschrijver, een verandering in zijn ontwerp aangebracht. Staat 'AP₂' vervolgens niet in het apparaat, dan is die verandering daar dus wél doorgevoerd, wat dan ook altijd in de leestekst te zien is (vgl. bijv. r. 3). Maar is de verandering niet doorgevoerd, dan verschijnt 'AP₂' dus wél in het apparaat, met de oorspronkelijke tekst. In zo'n geval was de correctie in AU₁ alleen maar een probeersel. Een voorbeeld zien we in r. 515:

AU ₁	Een doosjen is een Niet, een spiegeltjen, een Spell,
AP ₁	[ ] Doosjen [ ] Spiegeltjen, [ ]
AU ₂	[ ] als [ ]
AP ₂	[ ] een [ ]

Met andere woorden: Huygens had geschreven 'Een doosjen is een Niet'; de kopiist nam dat over; bij het corrigeren van diens werk probeerde Huygens in zijn autograaf 'Een doosjen is als Niet', maar tenslotte liet hij de apograaf toch ongewijzigd.

In afwijking van Leerintveld markeer ik niet de afzonderlijke 'stappen' binnen de verschillende ontstaansfasen: dus bij r. 1 niet AU_{1a} t/m AU_{1c}. Dat lijkt mij in de eerste plaats onnodig (de opeenvolgende redacties van elke regel staan toch al onder elkaar afgedrukt), maar ook enigszins misleidend, alsof er voor de hele autograaf een afzonderlijke ontstaansfase 'AU_{1a}' te onderscheiden zou zijn. Dat is niet het geval.

Het apparaat bevat verder zo min mogelijk symbolen. De functie van de vierkante teksthaken zonder tekst noemde ik al: ze geven aan dat het tekstgedeelte in de regel

recht erboven onveranderd in de desbetreffende redactie is overgenomen. 'Onveranderd' in de handschriften betekent inderdaad 'onveranderd', in de drukken is zoals gezegd afgezien van de meeste spelling- en interpunctievarianten. Waar het niet helemaal lukte de haakjes op de goede plaats te laten 'aanhaken', is soms een onveranderd woord toch op de volgende regel overgenomen.

In de weergave van de citaten is om praktische redenen van het hier gevolgde systeem afgeweken. Deze zijn bij de desbetreffende regels in de handschriften telkens in hun geheel uitgeschreven, en de (doorgaans bescheiden) correcties erin zijn aangegeven met doorhalingen (voor doorhalingen en overschrijvingen), schuine haakjes (voor toevoegingen) en het teken >> (bij verandering van woordvolgorde). Varianten tussen de verschillende redacties worden gesignaleerd in het hoofdstuk over de citaten.

Van de resterende symbolen (merendeels ontleend aan Leerintveld 2001, p. 89-91) geef ik nu een overzicht.

- Het teken □ geeft (ten overvloede, want het blijkt ook uit de tekstweergave) aan dat een regel inspringt. Anders dan Leerintveld gebruik ik het niet om aan te geven dat Huygens een regel wilde laten inspringen: dat geef ik aan met 'inspringen'. In het apparaat is verder te zien of de opdracht is uitgevoerd.
- Een onderstreping geeft aan dat het desbetreffende woord door Huygens is onderstreept. Hij deed dat vaak als hij twijfelde over de woordkeus; soms komt die twijfel ook tot uiting in een 'open variant'.
- Deze 'open varianten' worden aangegeven met een schuine streep tussen twee woorden of woordgroepen. Hierbij staat de oudste lezing altijd voorop.
- Met een doorhaling in de weergave worden zgn. 'Sofortcorrecturen' aangeduid, dat wil zeggen de correcties in een handschrift die tijdens het schrijven van een regel moeten zijn gemaakt en niet erna. Het gaat meestal om letters en woorden, soms om langere zinsdelen. Bijvoorbeeld in r. 45:

In Broeck en Wambas dscheidt. Daer hoefde geen bedencken

Hier is een *s* over een *d* heen geschreven – Huygens wilde kennelijk 'deelt' schrijven, maar bedacht zich onmiddellijk. Of r. 55:

Van kinderen verstand met ~~mison~~verstand getucht:

Of, als voorbeeld van een langere 'Sofortcorrectur', r. 500:

Dat ~~Soon-naer-vader-met~~

vader met naer Soon en soon naer vader schiet:

Om praktische redenen begint de vervangende tekst in dit soort gevallen een regel lager. Anders dan Leerintveld 2001, p. 89 maak ik hier dus geen onderscheid tussen 'overschrijving' en 'vervanging'. Het onderscheid vind ik, bij de aanname 'dat tekstuele gegevens in een weergave van de overlevering van een tekst belangrijker zijn dan grafische' (a.w., p. 88) minder relevant.

- Griekse letters, klein gedrukt, vóór de tekst geven aan dat de correcties in de zo gemarkeerde regels met elkaar in verband moeten worden gebracht. Bijv. r. 1099-1100:

1099 AU1 α Hier in gaet Hofwijck voor, dat i [ ] Het Haegsche Pand
β [ ] in 'tsGrauen Haegsche [ ]

1100 AU1 α Niet meer als Linden hout bij Linden is geplant,
β Is niet [ ] bij/om Linden hout [ ]
[ ] bij [ ]

Het voorbeeld spreekt wel voor zichzelf: Huygens schreef eerst '[...]' dat in het Haegsche Pand // Niet meer als Linden hout [...] is geplant' en verving die constructie door '[...] in 'tsGrauen Haegsche Pand // Is niet als Linden hout [...] geplant'.

3.5 *Opgave van de afwijkingen in de leestekst ten opzichte van de basistekst.*

3.5.1 Algemeen.

Zie de paragrafen hierboven. De afwijkingen betreffen dus o.m. de bladspiegel, de toevoeging van een regelnummering, de plaats van de aanhalingstekens, de nummering van de voetnoten enz. en de weergave van afkortingen en kopij-aanwijzingen. Door slijtage weggevallen tekst is uit de eerste druk aangevuld.

3.5.2 Bijzondere gevallen.

- voorwerk

Westerbaen: diverse marginale aantekeningen als voetnoot weergegeven

- hoofdwerk

titel: HOFWYCK > HOFWIJCK

r. 23 en Singhen > En singhen

r. 1527: nootcijfer toegevoegd bij citaat

r. 1570: marginale aantekening als voetnoot weergegeven

APPARAAT

- tit. AU_I *HOFWIJCK.*
 AP_I *HOFWYCK.*
 EP *HOFWYCK.*
 KA *HOFWYCK // Hof-stede van den Heere van Zuylichem onder Voorburgh.*
 KB *HOFWYCK.*
- 1 AU_I Wijck Hof, 'tis Hofwijcks beurt: 'tHof is genoegh beschreuen,
 Naer 'thof is 't Hofwijcks beurt. [ ]
 De groote webb is af; en [ ] [ ] beschreuen:
 AP_I [ ] 't Hof [ ] beschreven:
- 2 AU_I Nu moet het Hofwijck zijn. wie kent den draed van 'tleuen,
 Eens[ ]
 AP_I [ ] van't leven,
 AU₃ Omnia q ventura sunt, in incerto jacent: protinus viue. Sen. *ep* de breu. vit.
 AP₃ [ ] 'wie [ ]
 1. Omnia quæ ventura sunt, in incerto jacent: protinus viue. Sen. de breu.
 KA [ook] Vita quàm sit brevis, simul cogita. *Plaut. Most.* 3. 2. Οὐκ ἐπίστασθε τὸ τῆς αὐρίων
 ποια γὰρ ἡ ζωὴ ὑμῶν; Ἀτμὶς γὰρ ἐστὶν ἡ πρὸς ὀλίγον φαινομένη, ἔπειτα δε
 ἀφανιζομένη. *Jacob.* 4. 24.
- 3 AU_I Hoe taeij, hoe kort hij is? De snaer die helste luijdt
 [ ] heldste [ ]
 AU₂ [ ] kort hij is, hoe taeij? [ ]
- 4 AU_I Scheidt d' eerste menighmael **het** leuen van **een** Luijt,
 [ ] van [ ] en van [ ]
 AP_I [ ] leven [ ]
- 5 AU_I Het zij dan ouer-reckt, of met der tijd versleten.
 Verkracht en [ ]
 AP_I [ ] over-recht, [ ]
 [ ] over-reckt, [ ]
- 6 AU_I 'Khebb ouer-reckt geweest; maer bend'er deur gebeten.
 AP_I 'K hebb over-recht [ ] gebeten:
 [ ] over-reckt [ ]
- 7 AU_I Op 'tslijten komt het aen. Twee dingen maken 't waer;
 AP_I Op 't slijten [ ] aen: [ ] maken't [ ]

- 8 AU₁ Of ick 'tontveinsen wouw, mijn' jaren en mijn haer.
 [ ] wou, [ ]
 AP₁ [ ] 't ontveinsen wouw, [ ]
- 9 AU₁ En als de snaer begint te ves'len en te pluijsen
 AP₁ [ ] pluijsen,
 AU₃ Hoc quod senectus vocatur pauci sunt circuitus anorum. Sen. Cons. ad Marc.
 Cum celeritate temporis, utendi velocitate certandum est. Sen. ibid.
 AP₃ ²En [ ]
 2. Hoc quod senectus vocatur, pauci sunt circuitus annorum. Sen. Cons. ad Marc.
 Cum celeritate temporis, utendi velocitate certandum est. Ib.
- 10 AU₁ Soo staet sij meestendeel op 'tschielicke verhuijsen.
 AP₁ [ ] op 't schielicke [ ]
- 11 AU₁ Wie weet of 'tschielicke verhuijsen deser ziel
 AP₁ [ ] 't schielicke [ ] Ziel
 AP₃ Quis est tam stultus, quamuis sit adolescens, cui exploratum se ad vesperam es victurum? Cic. Cat. Maj.
 Quis scit an adjicient hodiernæ crastina summæ Tempora Dij superi? . . . .
 AP₃ ³Wie [ ]
 3. Quis est tam stultus, quamuis sit adolescens, cui exploratum se ad vesperam esse victurum? Cic. Cat. Maj. Quis scit an adjicient hodiernæ crastina summæ Tempora Dij superi? Hor.
- 12 AU₁ Niet voor mijn deur en staet? En of 't God soo beviel,
 AP₁ [ ] mijn' [ ]
- 13 AU₁ Souw Hofwijck onberijmt sijn' meester ouerleuen?
 Sou [ ] Stichter ouerleuen,
 AP₁ [ ] overleven,
- 14 AU₁ En wijcken voor 't Voorhout? en soud ick mij begeuen,
 AP₁ [ ] soud' [ ] begeuen,
- 15 AU₁ Die anderen mijn' penn baldadigh hebb geleent?
 AP₂ [ ] pen [ ]
- 16 AU₁ Met reden eischte men de schuld van mijn gebeent,

- 17 AU_I Met reden schreefm'er op: Hier light een Man begrauen.
 „[ ]
 AP_I [ ] Man begraven,
 [geen onderstreping]
 AP₂ [ ] Man [ ]
- 18 AU_I Die meende te volstaen met planten en met grauen.
 „[ ]
 AP_I [ ] graven,
 [geen onderstreping]
- 19 AU_I De slechte boeren-konst, en moght de moeijte niet
 „[ ]
 AP_I [geen onderstreping]
- 20 AU_I Sijn eighen maeckseltjen te cieren met een lied.
 „[ ]
 AP_I [geen onderstreping]
- 21 AU_I Mijn steruen weet ick met lang leuen niet te weeren;
 AP_I [ ] sterven [ ] leven [ ]
- 22 AU_I Maer, leef ick noch een' maend; het Graftschrift will ick keeren,
 [ ] leef/lev' ick weinigh meer; [ ]
 [ ] leef [ ]
 AP_I [ ] meer, [ ]
- 23 AU_I En singhen wat ick poot, en rijmen wat ick bouw,
 AP_I Singhen [ ]
 en Singhen [ ]
- 24 AU_I Eer dat mijn' keel verschorr', eer dat mijn Pen verouw.
 [ ] dese [ ] dese [ ]
 AP_I [ ] Penn verouw'.
 AP₂ [ ] Pen [ ]
 AU₃ Velut ex torrente rapido, nec semper casuro, citò hauriendu est. Sen. d. b.
⁴Eer [ ]
 AP₃ 4. Velut ex torrente rapido, nec semper casuro, citò hauriendum est. Sen. de breu.
 KA [ ] en [ ]
- 25 AU_I Kwill Hofwijck, als het is, 'kwill Hofwijck, als 't sal wesen,
 AP_I 'K will [ ] 'k will [ ]

- 26 AU1 Den Vreemdeling doen sien, den Hollander doen lesen.
AP1 [ ] Vreemdelingh [ ]
- 27 AU1 Soo swack is menschen-werck, het duert min als papier.
AP1 [ ] Menschen-werck, [ ]
AU3 Tabida consumit ferrum lapidemq vetustas: Scripta ferunt annos. Ouid. de Pont. el. 8.
Caetera fragilia et caduca, n minus quam ipsi homines, occidunt desinuntq. Plin. II
ep. 10.
Quidquid est hoc temporis futilis et caduci studijs proferamus: et quatenus nobis dene-
gatur diu viuere, relinquamus aliquid quo nos vixisse testemur. Id. 3. ep. 7.
AP3 ¹Soo [ ]
1. Tabida consumit ferrum lapidemq vetustas: Scripta ferunt annos. Ouid. de Pont. el.
8. Caetera fragilia et caduca, non minus quam ipsi homines, occidunt desinuntq. Plin
II ep. 10. Quidquid est hoc temporis futilis et caduci, studijs proferamus: et quatenus
nobis denegatur diu viuere, relinquamus aliquid quo nos vixisse testemur. Id. 3. ep. 7.
- 28 AU1 De tijd slijt struijck en steen: eens salmen seggen, Hier,
- 29 AU1 Hier was 't daer Hofwijck stond, nu Puijn en Queeck en Aerde.
AP1 [ ] was't [ ]
- 30 AU1 En dan sal Hofwijck noch staen bloeijen in sijn' waerde;
[ ] waerde:
- 31 AU1 Sijn' waerde, sooder oijt ijert waerdighs van mijn' hand
Ja [ ]
AP1 Ja, [ ]
AU3 Si qua fides arti quam longo fecimus usu. Ouid.
AP3 [ ]²sooder [ ]
2. Si qua fides arti, quam longo fecimus usu. Ouid.
- 32 AU1 De Jaren heeft verduert en ouderdom vermant.
AP1 [ ] jaren [ ]
AP2 [ ] ouderdom [ ]
- [ ] AU1 [*witregels met 's-fermée'*]
AP1 [*witregels*]
- 33 AU1 In Holland, wat een land? Zuijd-holland, wat een landje!
[ ] land! Noord-holland, [ ]
AP1 [ ] Noordholland, [ ]
KA ⁴In [ ]
4. Proedium, si poteris, in meridiem spectet, loco salubri: & oppidum validum propè
siet, & amnis quà naves ambulent, aut via bona celebrisq;. *Cat. de Re Rust:*

- 34 AU_I In Delfland, wat een' Kleij; in Voorburgh, wat een Sandje!
 KA [ ] Rhyland,[ ]
- 35 AU_I De Aen 'tCoets-pad, wat een spoor! aen 't water, wat een Vlied!
 [ ] wegh! [ ]
 AP_I [ ] 't Coets-pad, [ ] een'[ ]
 AP₃ A. L
 EP A.
 KA [*geen marginalia*]
- 36 AU_I Aen all dat lieffelick of vrolick rieckt off siet,
 AP_I [ ] of [ ]
- 37 AU_I Daer lagh een brockje vets, daer lagh een blockje magers,
- 38 AU_I Een beetje voor het vee, een tredje voorde jaghers,
 AP_I [ ] voor de Jagers,
- 39 AU_I Daer lagh dat schickelick gevoeght hadd heel aen een,
 AP₂ [ ] lagh, [ ]
- 40 AU_I Maer van het groote Spoor verscheiden lagh in twee:
 AP_I [ ] spoor [ ] twee.
 AP₃ A.
 KA [*geen marginalia*]
- 41 AU_I Het Spoor en vrouw Natuer verstonden hier den and'ren,
 AP_I [ ] spoor [ ] Vrouw [ ]
- 42 AU_I Ten Zuijden lagh de Kleij: op 'tNoorderlick verand'ren
 [ ] Weij: [ ] 'tNoorderlick[ ]
 AP_I [ ] op't Noorderlick[ ]
- 43 AU_I Van Weij in drooghe Kroft, daer deelde 'tspoor het scheel,
 AP_I [ ] weij [ ] 't spoor [ ]
 [ ] Weij [ ]
- 44 AU_I Gelijk een Riem een' man in op en onder-deel,
 [ ] de [ ]
 AP_I [ ] Mann [ ]
 AP₂ [ ] Man [ ]
 KA [ ] een [ ]

- 45 AU_I In Broeck en Wambas ~~d~~ scheidt. Daer hoefde geen bedencken
- 46 AU_I Op ijeder deels gebruijck: de kleij scheen mij te wencken,
AP_I [ ] Kleij[ ]
- 47 AU_I En raedde stommeling, sij was ten Boomgaerd nutt,
AP_I [ ] stommelingh,[ ]
- 48 AU_I Mits met een wilde muer gemantelt en beschutt:
[ ] geschutt:
- 49 AU_I De Kroft en eischte niet als vruchteloose Boomen,
- 50 AU_I Die sij pas machtigh waer in welgeElste zoomen.
AP_I [ ] Zoomen.
- 51 AU_I Elck heeft sijn' keur voldaan, hier 't Wilde daer het Tam,
AP_I [ ] Wilde,[ ] Tamm,
AP₂ [ ] Tam,
- 52 AU_I En ijeder heeft volbrocht het geen hij ondernam.
AP_I [ ] onder nam.
- 53 AU_I Lett, ouders, en lett scherp op't keuren van uw' gronden.
AP_I [ ] Ouders,[ ] op 't [ ]
AP₂ [inspringen]
- 54 AU_I * Veel' hebben sich vergeefs haer kind'ren onderwonden
Te slepen daerse geen Natuer en leerde gaen,
Krijghsluijden met geweld gedwongen tot de Vaen,
* Veel' hebben sich vergeefs 'tverkrachten onderwonden
AP_I [ ] 't verkrachten [ ]
- 55 AU_I Van kinderen verstand met ~~mison~~verstand getucht,
[ ] getucht:
AP_I [ ] Kinderen [ ] getucht;

- 56 AU₁ Veel' hebben wreedelick in ewigh' ongenucht
 AU₃ Ψυχῆ βίαιον οὐδὲν ἔμμενον μάθημα. Plat. 7. de Rep.
 Illud in primis testandum est, nihil pcepta atq artes valere, nisi adjuvat naturâ. quapropter ei cui ~~dederit~~ deerit ingenium, n magis haec scripta sunt, qua de agrorum cultura sterilibus terris. Quint. Proem. l. 1. Inst. or.
 Malè respondent coacta ingenia: reluctate naturâ irritus conatus est. Sen. de Tranq.
 Διὰ τὸ μήτε προαιρέσεις ἅπαντας ὁμοίας ἔχειν, μήτε φύσεις. Dion. Hal. l. 2.
 Οὕτως ἀκίνητόν τι καὶ ἰσχυρόν >> ἰσχυρόν τι καὶ ἀκίνητόν ἢ φύσις ἢ ἀνδρωπίνη. Epict.
 Τοσσόν ρα φύσις κρατερώτατον ἄλλων. Opp. 3. de ven.
 Ὅτι καὶ νικᾶν πανταχοῦ φαμεν τὴν φύσιν. Phil. lib. 1. ab vit. ~~mos~~ Mos.
- AP₃ ¹Veel' [ ]
 1. Ψυχῆ βίαιον οὐδὲν ἔμμενον μάθημα. Plat. 7. de Rep. Illud in primis testandum est, nihil pcepta atq artes valere, nisi adjuvante naturâ: quapropter ei cui defecerit ingenium, non magis haec scripta sunt, quam de agrorum cultura sterilibus terris. Quint. proem. l. 5. Inst. Malè respondent coacta ingenia: reluctante naturâ irritus conatus est. Sen. de Tranq. Διὰ τὸ μήτε προαιρέσεις ἅπαντας ὁμοίας ἔχειν, μήτε φύσεις. Dion. Hal. l. 2. Οὕτως ἰσχυρόν τι καὶ ἀκίνητόν ἢ φύσις ἢ ἀνδρωπίνη. Epict.
- KB [ook] In hoc potissimum sita est hominum felicitas ut quisque ad hoc applicetur, ad quod natura compositus est. Eras. lib. 24 Epist. 5.
- 57 AU₁ Gekluijstert en geboeijt wel draghbare vernuften
 AP₁ [ ] vernuften;
- 58 AU₁ Maer die ondraghbaerlick haer's leuens tijd versuften
 AP₁ [ ] Levens [ ]
- 59 AU₁ In on-werck; dat is werck haer' driften onbevoeght,
 AP₁ [ ] onwerck; [ ]
- 60 AU₁ Haer' krachten ongelijck. veel' hebben sich verploeght,
 AP₁ [ ] ongelijck: [ ]
 AU₃ Potest ingenium fortissimum ac beatissimum sub qualibet cute laterere. -- Potest ex casa vir magnus exire: potest et ex deformi humiliq corpusculo formosus *aius* ac magnus. Sen. ep. 66.
- AP₃ [ ] ²-veel' [ ]
 2. Potest ingenium fortissimum ac beatissimum sub qualibet cute laterere. -- Potest ex casa vir magnus exire: potest et ex deformi humiliq corpusculo formosus ac magnus animus. Sen. ep. 66.
- 61 AU₁ Verweuen of verschaeft, en geen bedijdt van allen,
 AP₁ Verweven, [ ] allen;

- 62 AU_I Die Staet of letter-volck, of Krijghsluij konden vallen,
 AP_I [ ] Letter-volck, [ ]
- 63 AU_I En zijn 't geluckelick, en zijn 't ter eer en baet
 KA [ ] zijn [ ]
- 64 AU_I Van eigen en gemeen, van huijsgesin en staet.
 AP_I [ ] eighen [ ] Huijsgesinn [ ]
 AP₂ [ ] Huijsgesin [ ]
- 65 AU_I □ Het scheel alsoo gedeelt door mij en door sich seluen,
 AP_I [ ] selven,
- 66 AU_I Quamt op de spaden aen: mijn eerste sorgh was, deluen.
 AP_I Quamt [ ] mijn' [ ] delven.
- 67 AU_I Noch was 't den tweeden maer: d' eerst' hadd wat anders in,
 [ ] de tweede [ ] meerders in:
 AP_I [ ] was't [ ] had [ ]
- 68 AU_I Tot werck hoort ouerslagh, tot weldoen goed versin.
 AP_I [ ] overslagh, [ ] versinn.
 AP₂ [ ] versin.
 AU₃ Μελέτη τὸ πᾶν.
 AP₃ ³Tot [ ]
 3. Μελέτη τὸ πᾶν.
- 69 AU_I Mij docht papieren-blad was licht genoegh te krijgen
 AP₂ [ ] docht, [ ] krijghen,
- 70 AU_I En daer bleefs ruijm genoegh voor Peper en voor vijgen
 AP_I [ ] bleef mij [ ] vijgen,
 [ ] bleef's mij [ ]
 AP₂ [ ] ruijm [ ]
- 71 AU_I Of icks' een' riem verkladd en aen mijn' droomen hing,
 [ ] hing.
 AP_I [ ] verkladd' [ ] hingh,
 AP₂ [ ] ick's [ ] hingh:

- 72 AU₁ Iek'K sagh menigh misversta d, en redenloosigh ding
 AP₁ [ ] misverstand, [ ] dingh
 AU₃ Hoc ipsum *mxum* artificium est, in arte sua posse alienis explis uti. Nam rerum *oium* imperiti, qui uniuscuiusq rei de reb. ante gestis expla petere *n* possunt; hi per imprudentiam facillimè deducuntur in fraudem. At hi qui sciunt quid alijs acciderit, facile ex eorum euentibus suis possunt rationibus prouidere. Cic. Rhet. nou. l. 4.
- AP₃ 4'K sagh [ ]
 4. Hoc ipsum maximum artificium est, in arte sua posse alienis exemplis uti. Nam rerum omnium imperiti, qui uniuscuiusq rei de rebus ante gestis exempla petere non possunt; hi per imprudentiam facillimè deducuntur in fraudem. At hi qui sciunt quid alijs acciderit, facile ex rerum euentibus suis possunt rationibus prouidere. Cic. Rhet. nou. l. 4.
- 73 AU₁ Der wereld aengesicht mis maken en onteeren,
 Des werelds aengesicht [ ]
 AP₁ [ ] mismaken [ ]
- 74 AU₁ Gelijck een' schoone vrouw lijdt van verbrodde kleeren;
 AP₁ [ ] Vrouw [ ]
- 75 AU₁ 'Ksagh 'schoonste geld in 'tslijck geworpen bij geuall,
 [ ] 'tschoonste [ ]
 AP₁ 'K sagh 't schoonste [ ] 't slijck [ ] geuall,
- 76 AU₁ 'Kvond allom niew verdruckt het Kostelicke mall
 [ ] niewen druck van 't Kostelicke mall
 [ ] Kostelicker [ ]
 AP₁ 'K vond [ ]
- 77 AU₁ Dan ick hebb dood gerijmt, of, mogelick, doen leuen.
 AP₁ [ ] doodt [ ] leven:
- 78 AU₁ En all dit ongevall wist ick sijn' naem te geuen:
 AP₁ [ ] geuen:
- 79 AU₁ 'Thiet Na-docht, soo mij docht; en 't was een gespaert papier,
 AP₁ 'T hiet [ ]
 AU₃ Desperatissimum pfugium est, se imprudentem fecisse. Cic. in Verr. 2.
 AP₃ [ ]⁵ Na-docht [ ]
 5. Desperatissimum perfugium est, se imprudentem fecisse. Cic. in Verr. 2.

- 80 AU1 'Twas noch ijert oolickers, 'twas een onkundigh fier,
 AP1 'T was [ ] 't was [ ]
 AU3 Φιλόνεικοι, καὶ μέγιστον εἶναι νομίζοντες κακὸν, τὸ μετατίθεσθαι πρὸς τὰ
 βελτίω. Gal. de opt. doc. gen.
 AP3 [ ]⁶een [ ]
 6. Φιλόνεικοι, καὶ μέγιστον εἶναι νομίζοντες κακὸν, τὸ μετατίθεσθαι πρὸς τὰ
 βελτίω. Gal. de opt. doc. gen.
- 81 AU1 Een' stoute onwetenheid, die niet en kost als wagen,
 [ ] stout' [ ]
 AP1 [ ] onwetenheit, [ ] waghē,
 AP2 [ ] onwetenheid, [ ]
- 82 AU1 Om dat sij lieuer wouw niet twijffelen dan vragen.
 AP1 [ ] liever [ ] twijffelen [ ] vraghen.
- 83 AU1 Ick twijffelden en vraegde, en leij mijn' rouwe stoff
- 84 AU1 Voor ooghen die ick wist met vollen danck en lof
- 85 AU1 Stoff als de mijne was, te hebben helpen keuren,
 AP1 [ ] keuren
 AP2 [ ] was te [ ]
- 86 AU1 En oorbaerlick versnijên, niet snipperen noch scheuren.
 AP1 [ ] versnijên; [ ] snipperen, [ ]
 EP [ ] versnyen, [ ]
 KA [ ] versny'n, [ ]
- 87 AU1 Maer all mijn recht was mijn, ick hiel een woord in 't vat;
 AP1 [ ] 't vat;
- 88 AU1 De land-heer hadd wat wils, en d' onderwijser wat.
 AP1 [ ] Land-heer had [ ]
 AP2 [ ] wills, [ ]
- 89 AU1 De Konst leed geen geweld, maer liet sich wel wat reken
 AP1 [ ] geweld, [ ]
 [ ] geweld, [ ]
- 90 AU1 Ter liefde van mijn' lust. En soo van dusend trecken

- 91 AU₁ Bleeft d' een en d' ander staen, en van dat af en aen
 [ ] staen. [ ]
 AP₁ [ ] staen; [ ]
 AU₂ [ ] vast. [ ]
 AP₂ [ ] vast; [ ]
- 92 AU₁ Bleeft ijert lichamelijx in 't swart en 't witte staen,
 AP₁ [ ] in't [ ] staen;
- 93 AU₁ Een ding dat Armen hadd en Schouderen en Beenen,
 AP₁ [ ] schouderen [ ] beenen,
 [ ] Beenen,
- 94 AU₁ Een redelick gestell van 't hoofd af tot de Teenen,
- 95 AU₁ Soo veel mij duncken moght. En nu stond Boom voor Boom
 [ ] aen [ ]
 AP₁ [ ] Boom,
- 96 AU₁ Daer Boom voor Boom sou staen; nu gingh ick inden toom
 [ ] aen [ ]
- 97 AU₁ Van voor-raed en bescheid, en hoe het nae moght schicken,
 [ ] en, [ ] 't sich nae [ ]
 AP₁ [ ] mocht [ ]
 AP₂ [ ] moght [ ]
- 98 AU₁ Ick hiel mijn' plicht voldaan met gissen en met micken.
- 99 AU₁ Soo verr gaet menschen-macht in allerlei belang,
 AP₁ [ ] belang;
 AP₂ [inspringen]
 AU₃ Ne incognita pro cognitis habeamus, hisq temerè assentiamur. quod vitium effugere q
 volet (oes a. velle debent) adhibebit ad considerandas res <et> tempus et diligentiam.
 Cic. l. off.
 AP₃ ¹Soo [ ]
 1. Ne incognita pro cognitis habeamus, hisq temerè assentiamur; quod vitium effugere
 qui volet (omnes autem velle debent) adhibebit ad considerandas res et tempus et dili-
 gentiam. Cic. l. off.
 KA [ook] Agere volentem semper meditari decet. Auson.
- 100 AU₁ Beraden, ouerslaen sijn' volle stade lang,
 AP₁ [ ] overslaen [ ]

- 101 AU1 Meer eischt men hem vergeefs. maer 'tlang heeft oock sijn' stade
 [ ] maten:
 AP1 [ ] 't lang [ ]
- 102 AU1 Die lang doen kan en magh moet oock eens kunnen laten:
 EP [ ] magh, [ ]
- 103 AU1 Is ouerdencken goed, het ouer dencken niet.
 Is 't ouerdencken [ ]
 AP1 [ ] overdencken [ ] over [ ] niet:
 KA [ ]²het [ ]
 2. Appelles dixit, omnia sibi cum Protogene paria esse, aut illi meliora. Sed uno se
 praestare, quod manum de tabulo nesciret tollere: memorabili praecepto; nocere saepe
 nimiam diligentiam. Plin. 35.10.
- 104 AU1 Hij siet sijn seluen uijt di all te lang door siet,
 AP1 [ ] selven [ ] die [ ] doorsiet:
- 105 AU1 Ons ooggh verdrinckt in 'twerck daer 't moed in is geswommen,
 AP1 [ ] 't werck [ ]
- 106 AU1 En ons vernuft beswijmt gelijk die, hoogh gekelommen,
 KA [ ] beswijmt, [ ]
- 107 AU1 Met schrick te rugge sien, en weten niet waer heen,
- 108 AU1 Om hals en been geheel te brengen tot bene'en.
 [ ] naer [ ]
- 109 AU1 Soo raectmen bijster 's weeghs in 'tsoecken van veel wegen,
 AP1 [ ] raect men [ ] weeghs in't soecken [ ] veel' wegghen,
- 110 AU1 En daer en komt geen end van stadigh t' ouerwegen,
 [ ] ouerwegen:
 AP1 [ ] overwegen:
 AU3 Μη γὰρ οἰώμεθα τέλος ἡμῖν εἶναι τῶν νῦν, τὴν πάντων ἡμῶν ἀπορίαν. Plat. in
 Philebo.
 AP3 ²En [ ]
 2. Μη γὰρ οἰώμεθα τέλος ἡμῶν εἶναι τῶν νῦν, τὴν πάντων ἡμῶν ἀπορίαν.
 Plat. in Philebo
- 111 AU1 ~~En~~ Die altijd willen doen en hebben noijt gedaen;

- 112 AU1 De schael haer tong moet eens in 't huijsken blijuen staen.
 'T schael tongesken [ ]
 AP1 'T schael-tongesken [ ] blijven [ ]
- 113 AU1 □ Doe 't kind geboren was, hoe 't affiep met sijn' luren,
- 114 AU1 Sijn' swachtels en sijn' wiegh, ~~waer~~ soud' hier wat langer duren
- 115 AU1 Dan 'tjemand lusten moght; en van die eerste jeught
 AP1 [ ] 't ijemand [ ]
 AP2 [ ] jeughd
- 116 AU1 En smaken meestendeel maer ouderen de vreughd:
- 117 AU1 Vreughd, die de Niewigheid en Hoop alleen doen leuen,
 AP1 [ ] leven,
 AP2 [ ] Hoop [ ]
- 118 AU1 Die self den ouderen ten einde wercks begeuen,
 AP1 [ ] werck begeven;
- 119 AU1 Waerop volght ongeuoel van wellust, doove plaegh,
 AP1 Waer op [ ] ongevoel [ ]
 AU3 Humanas oblimat copia mentes. Claud. 3. Rapt. Pros.
 AP3 ¹Waer [ ]
 1. Humanas oblimat copia mentes. Claud. 3. Rapt. Pros.
 KA [ook] Ὑφορῶμαι τὸν κόρον, ὡς τὸ ἥδὺ λύοντα, καὶ πᾶσιν ἐναντιούμενον τοῖς
 καλοῖς. *Nazianz. ep. 179.*
- 120 AU1 Daervan ick (ick beken't) mijn kindsch gedeelte draegh.
 AP1 Daer van [ ]
 AU3 [ ] kindsch [ ]
 AP3 [ ] ^akindsch[ ]
 puerile.
 a. puerile.
- 121 AU1 □ Nu, 't kind is jong geweest, en 'tis gebracht aen 'tgroeijen,
 AP1 [ ] 't kind [ ] 't is [ ] 't groeijen,
- 122 AU1 Aen 'tbloeijen metter tijd: 'Khebb niemand te bemoeijen
 AP1 [ ] 't bloeijen [ ] 'K hebb' [ ]

- 123 AU1 Met wat het tien jaer lang te queecken heeft gekost:
- 124 AU1 De Wijsen eten met, de gecken doen den kost.
 AP1 [ ] wijsen [ ]
 KB [ ] mé, [ ]
- 125 AU1 Komt, wijsen, eet met mij, ick sal u niet beswaren
- 126 AU1 Als met wel-gaere spijs en wel-betaelde waeren.
 AP1 [ ] waren.
- 127 AU1 Ick will u Hofwijck doen aenschouwen, of 't te nacht,
- 128 AU1 Gelijck als duijuels-brood, te voorschijn waer gebracht.
 AP1 [ ] Duijvels-brood, [ ] gebracht:
- 129 AU1 Jae meer, ick will het u, en mij oock, doen betreden
 AP1 [ ] betreden,
- 130 AU1 Als waer ons gisteren een' gansche eew geleden
 AP1 Al [ ] ons' [ ] geleden:
 AP2 Als [ ]
- 131 AU1 'Kwill met kinds kinderen goed deelen voor mijn' dood,
 AP1 'K will [ ]
- 132 AU1 Als waer ick Grootevaer en twee drij mael soo groot.
 AP1 [ ] drijmael [ ]
 AP2 [ ] drij mael [ ]
 KB [ ] drijmael [ ]
- 133 AU1 Het wereldsche besitt en is toch niet als droomen,
- 134 AU1 En oft gekomen is, of mogelick te komen,
 AP2 [ ] of't [ ]
 EP [ ] of' [ ]
 KA [ ] oft [ ]
 KB [ ] of't [ ]

- 135 AU_I 'Ten is maer binnen ons het ghen' het schijnt of is,
 AP_I 'T en [ ]
 AU₃ Exigua pars est vite *qu* nos viuimus. ap. Sen. de breu. vit. c. 2.
 Praeteritum tempus pro modo suo longum, futurum autem infinitum est; *ps*ens tempus
 breue, et semper in partem utramq̄ mutabile, cum et à *p*terito relinquitur, et transeat in
 futuru. Eumen. Paneg. Const.
 AP₃ 2.'T [ ]
 2. Exigua pars est vitæ quam nos viuimus. Sen. de Breu. Preteritum tempus pro modo
 suo longum, futurum autem infinitum est. *ps*ens tempus breue, et semper in partem
 utramq̄ mutabile, cum et à preterito relinquitur, et transeat in futurum. Eumen. Rhet.
 Paneg. Const.
- 136 AU_I 'Tzij bij voor-sieninghen of bij geheugheniss.
 AP_I 'T zij [ ]
- 137 AU_I □ Dus sal dan Hofwijck zijn, neen (wij zijn hondert jaren)
- 138 AU_I Geboren nae den dagh dat wij geboren waren)
 [ ] naerden [ ]
 AP_I [ ] naer den [ ]
- 139 AU_I Dus sien wij Hofwijck staen: Ten Noorden van 'tgroot spoor
 AP_I [ ] 't groot [ ]
- 140 AU_I Nae Voorburgh, 'tschoone dorp (of seght'er, Steetje, voor)
 AP_I [ ] 't schoone Dorp [ ]
 AP₂ [ ] Steedje, [ ]
- 141 AU_I Da Light een aensienlijck Bosch in mindere gesneden:
 AP₃ N.O.P.
- 142 AU_I Vraeght naerde lengde niet bij Roeden of bij Treden;
- 143 AU_I Die aenden ingangh staet en siet den uijtgang niet,
- 144 AU_I En 'teind is verr genoegh daer men geen eind en siet.
 AP_I [ ] 't eind [ ]
 AP₂ [ ] niemand [ ]
 [ ] 'toogh geen [ ]
- 145 AU_I Een tamme wilderniss van woest schicklickheden;
 AP_I [ ] woeste [ ]

- 146 AU_I Soo noemt sich dit vertreck, ter liefde vande Reden
- 147 AU_I En gulde middelmaet, die ick soo waerdigh houw.
 AP_I Een [ ]
 AP₂ En [ ]
 AU₃ Μηδὲν ὑπὲρ τὸ μέτρον· καλὸν ἢ συμμετρία. ~~manass.~~ --- manass. in Annal.
 Πάντων μὲ μέσ' ἄριστα. Theogn.
 Μηδὲν ὑπερ τὸ μέτρον. Anthol. l. 4.
 Μηδὲν ἄγαν, τῶν ἑπτα σοφῶν ὁ σοφώτατος εἶπεν. Anth. lib. 2.
 AP₃ ³En [ ]
 3 Μηδὲν ὑπὲρ τὸ μέτρον. Anth. l. 4. Πάντων μέσ' ἄριστα. Theogn. Μηδὲν ἄγαν, τῶν ἑπτα σοφῶν ὁ σοφώτατος εἶπεν. Anth. l. 2.
- 148 AU_I Te *tam* waer all te stijf, te wild waer all te rouw,
 AP_I [ ] tamm [ ] stijff, [ ]
 AP₂ [ ] *tam* [ ]
- 149 AU_I Daer is wat tuschen tween, dat tweederhands begeeren
- 150 AU_I Voldoen kan, *tam* en wild, en dit door dat vermeereren:
 AP_I [ ] kan *tam* [ ]
 AP₂ [ ] *tam* [ ]
 EP [ ] kan, [ ]
- 151 AU_I Gelijck wat ~~de~~ etens dorst, wat drinckens honger maeckt,
 AP_I [ ] [*open*] [ ]
 AP₂ [ ] etens [ ]
 KB [ ] etens, [ ] drinckens, [ ]
- 152 AU_I Gelijck lang slapen weckt en lang gewaeck vervaecht.
- 153 AU_I □ Den tammen lust voldoen vier wonderlicke lijn
 [ ] dreven
 AP₃ O.P.
- 154 AU_I Van Eicken saeghbaer hout, van Boomen die daer strijen
 [ ] streuen
 AP_I [ ] saegbaer [ ] streven
- 155 AU_I Om dickte bijder aerd, om hooghten in de lucht,
 AP_I [ ] bij der [ ] inde [ ]

- 156 AU1 Om breedte ~~tussen twee~~ onder weegh en groen en koel gerucht.
[ ] breedten [ ]
- 157 AU1 'Khebb saeghbaer hout genoemd: maer laet het niemand waghē
AP1 'K hebb saegbaer [ ]
- 158 AU1 Mijn Trouw-verlaet t' ontdoen, mijn' dreuen om te saghen.
AP1 [ ] dreuen [ ]
AU3 Fideicom.
AP3 [ ] Trouw-verlaet [ ]
Fideicomissum.
- 159 AU1 Dat 's Pottgeld, soo men 't heet, siet dit voor poot-geld aen.
Daer's [ ]
AP1 [ ] heet; [ ] Poot-geld [ ]
EP [ ] voort [ ]
- 160 AU1 ~~Eens~~ Ick segg' het eew voor eew, kinds-kinderen, laet staen,
AP1 [ ] kinds kinderen, [ ]
- 161 AU1 En brandt of warmt u niet aen ho~~u~~ dat ick hiet wasschen:
AP1 [ ] hout [ ] waschen:
- 162 AU1 Ondanckbaer' erffeniss en is niet af te wasschen:
AP1 Ondanckbaer [ ] waschen:
- 163 AU1 Ten minsten moet hij doen het gheen de Steruer hiet,
AP1 [ ] Sterver [ ]
- 164 AU1 Die 'tleuen door hem kreegh en van sijn' ~~gun~~ sweet geniet.
AP1 Die't leven [ ] sijn' [ ]
- 165 AU1 ~~D~~ Twee dinghen scheid ick uijt, de derde moet ick dulden:
[ ] het [ ]
AP2 [inspringen]
- 166 AU1 Onschuldigh Brood-gebreck sal u voor eerst onschulden:
AP1 [ ] onschulden:
- 167 AU1 Den allerlesten nood is buijten alle wett;
KA En, d' allerleste [ ]

- 168 AU1 Gods Coningh heeft sijn maegh met Autaer-brood ontsett.
 AP1 [ ] ontsett:
- 169 AU1 Maer welvaert doll gespilt is verr van mijn medooghen,
 [ ] medooghen:
 AP1 [ ] ver [ ]
 AP2 [ ] verr [ ]
- 170 AU1 Hij heeft noijt bijstand waerd die noijt heeft willen dooghden.
 [ ] is [ ]
 AP1 [ ] dooghen.
- 171 AU1 H Daer aen komt ouderdom van Eicken die vergaen,
 [ ] volgt [ ] vergaen:
 AP1 [ ] ouderdom [ ]
- 172 AU1 Men spaertse te vergeefs die niet en kunnen staen.
- 173 AU1 Maer, daer den ouden *stam* ontstaet, staet haest een jonge:
 AP1 Maer [ ] *stamm* [ ]
 AP2 [ ] *stam* [ ]
- 174 AU1 Soo sal mijn na-kinds kind, schoon ick het niet bedonge,
- 175 AU1 Gedencken, daer een man in 'tvechten werdt gevelt,
 AP1 [ ] in't vechten [ ]
 AP2 [ ] *man* [ ]
- 176 AU1 Dat daet'lick in de rij een versch man werdt herstelt.
 AP1 [ ] inde [ ]
 AP2 [ ] *man* [ ]
- 177 AU1 Oock staet de wereld soo; die schael moet euen drijuen;
 AP1 [ ] even drijven;
 AU3 Obserua orbem rerum in se remeantium. videbis in hoc mundo nihil extingui. Sen. ep.
 36.
 AP3 ¹Oock [ ]
 1. Obserua orbem rerum in se remeantium. videbis in hoc mundo nihil extingui. Sen.
 ep. 36.
- 178 AU1 Pas soo veel schepsels niew verschijnen als ontlijuen;
 AP1 [ ] ontlijven;
 KB [ ] schepsel [ ]

- 179 AU1 Of 'twaer een le'eghe wereld, daer in wij Borgers zijn,
[ ] wer'ld, [ ]
AP1 [ ] 't waer [ ]
- 180 AU1 Of lang waers', ouerkropt, geborsten vande pijn.
AP1 [ ] waers' overkropt, [ ] van de [ ]
- 181 AU2 Tlest (dat ick lijden moet) is 'tallgemeene lijden
AP2 □ 'Tlest [ ]
- 182 AU2 Van 's vaderlands bederf. Staen die bebloedde tijden
AP2 [ ] Vaderlands verderf. [ ]
- 183 AU2 In 'teewighe beschick van Gods voorsienigheid:
- 184 AU2 Moet Holland eens niet zijn, of Niet zijn, is 'tgeseit
AP2 [ ] zijn; is't geseit
- 185 AU2 Bij Diens sien seggen is, en seggen doen, en heden
Bij, [ ] sien, [ ] seggen, [ ]
AP2 [ ] sien [ ] seggen [ ]
- 186 AU2 En morghen 'tselvd punt, dat Holland weer bestreden,
- 187 AU2 Weer ouerstreden zij, weer werdde soo het was,
AP2 [ ] overstreden [ ]
- 188 AU2 Doe 't in sijn' kolen smoockt' en smoorden in sijn' ass;
- 189 AU2 Moet dat rad noch eens om; broeijit Spagnen noch een toelegg
[ ] toeleggh
AP2 [ ] een' [ ]
- 190 AU2 Van thienden-penning-dwang, en leght het maer sijn' roe wegh,
[ ] thiende-penning-dwang, [ ] de [ ]
AP2 [ ] Thiende-penningh-dwangh, [ ] haect [ ] wegh
- 191 AU2 Tot dat het onvoorsiens sijn' geesseling hervatt'
AP2 [ ] hervatt',
- 192 AU2 En drijfv ons tot den keur van mutsaerd en van rad,
AP2 [ ] drijv' [ ] Mutsaerd [ ] Rad,

- 193 AU2 Of van versworen trouw en van versaecht gevoelen,
 AP2 [ ] vsworen [ ] gevoelen;
 EP [ ] versworen [ ]
- 194 AU2 Sal sich 'tmaraensche bloed nogh eens op 't onse koelen
 [ ] dat heete [ ]
 AP2 [ ] noch [ ] koelen;
- 195 AU2 (God zij genadigher, en weer dien droeuen dagh)
 [ ] den [ ]
 AP2 [ ] weer' [ ] droeven [ ]
- 196 AU2 Dan is mijn will geen will, en als heel Holland lagh,
 [ ] en, [ ]
 AP2 [ ] will; en [ ]
 [ ] en, [ ]
- 197 AU2 En waer 'tniet redelick dat Hofwijck ouer end stond,
 AP2 [ ] 't niet [ ] over [ ] stond;
- 198 AU2 Van nu af schrabb ick uijt wat in mijn Testament stond;
 AP2 [ ] stond:
- 199 AU2 Als 't vaderland vergaet zijn mijn' voorsorgen uijt,
 AP2 [ ] Vaderland [ ] voor-sorghen uijt;
- 200 AU2 'Tis reden dat de vracht versincke met de schuijt.
 AU3 *aequum enim jus est, non quo omnes usi sunt, sed quod omnib. latum est. Imperitur
 aequitas aio, et sine querela mortalitatis tributa pendamus. Hiems frigora adducit:
 algendum est. aestas calores refert: aestuandum est; intepies caeli valetudinem tentat:
 aegrotandu est. Sen. ep. 107.
 Grande solatium est, cum uniuerso rapi. Sen. de proud.*
 AP3 [citatén ontbreken]
- 201 AU1 □ Soo zijn 't vier dreuen dan, en altoos weer vier dreuen,
 AP1 [ ] zijt [ ] dreuen [ ] dreuen,
 AP2 [ ] zijt [ ]
 EP [ ] zijn 't [ ]
- 202 AU1 Die 'tBosch verr en naer bij sijn prachtighst aensien geuen.
 AP1 [ ] 't Bosch [ ] geven.

- 203 AU1 Als ick soo spreken magh, van bijds viermael 't Voorhout,
- 204 AU1 Van verre 'thooge groen van 'tMast en Liesen Hout,
AP1 [ ] 't hooge [ ] 't Mast [ ]
- 205 AU1 ~~D~~ Breda vergeue mij en oock ~~Bre~~ Den Haegh dit roemen,
AP1 [ ] vergeve [ ] den [ ]
AP2 [*inspringen*]
KA [ ] mij, [ ] Haegh, [ ]
- 206 AU1 Hier derv ick 't Eickenloof bij 't Linden-blad wel noemen,
noemen:
AP1 [ ] Lindenblad [ ]
- 207 AU1 Daer sien ick niet als Mast, en Eick, en Elst en Berck;
[ ] Mast en Eick [ ]
AP1 [ ] Mast, en Eick, [ ]
- 208 AU1 Tot mijnent 'tselue groen, en euen 'tselue werck.
AP1 [ ] 't selve [ ] even 't selve [ ]
- 209 AU1 Hier buijgh ick voor Breda; mijn' Masten sijn' haer' kind'ren:
[ ] zijn [ ]
AP1 [ ] buijg [ ]
- 210 AU1 'Theeft Frederick belijft sijn Houtgewasch te mind'ren,
capitalen
AP1 'T heeft Frederick [ ]
- 211 AU1 Om 'tmijne te versien: 'tzijn Jofferen van 'tLand,
AP1 [ ] 't mijne [ ] 't Jofferen [ ] 't Land,
AP2 [ ] 't zijn Jofferen [ ]
- 212 AU1 Mijns Vaders Vaderland, die ick hebb voortgeplant:
- 213 AU1 'Ksegg Jofferen, noch eens: 'kmochts' ed'le wijfjes noemen:
[ ] noemen;
AP1 'K segg Jofferen, [ ] 'k mochts' [ ]
- 214 AU1 Bredaesche wijfjes, jae; maer die ick derve roemen
AP1 [ ] Wijfjes, [ ]

- 215 AU1 Op Hofwijck Haeghs gemaect te hebben en Hofwijs,
[ ] Hofwijs:
AP2 [ ] Hof-wijs:
- 216 AU1 Daer ~~staen~~ warren s' onder een als **ouer** groeijsde rijs;
[ ] ouer groeijsd [ ]
AP1 [ ] overgroeijsd rijs:
- 217 AU1 Hier staen sij zedighlick en proncken daer sij stonden,
- 218 AU1 Does' eerst verhijslickten aen 't Sand-schap mijner gronden.
AP1 [ ] aen't [ ] gronden:
- 219 AU1 Daer staens' in 't wild gerucht van kinders kind'ren; hier
AP1 [ ] in't [ ]
- 220 AU1 Als Maeghden, sonder meid of kinderen getier.
AP1 [ ] Maegden, [ ]
- 221 AU1 'Klaet ijeder ouerslaen welck zijn de liefste gasten,
AP1 'K laet [ ] overslaen [ ]
AP2 [ ] welck' [ ]
EP [ ] welck [ ]
- 222 AU1 Gevolgde of ongevoldge; ick derf't niet ondertasten;
[ ] ongevoldg'; [ ]
AP1 [ ] ongevoldgt: [ ]
AP2 [ ] ongevoldg': [ ]
- 223 AU1 ~~Wij krij~~ Men krijgher sulck' en sulck' en houdt sich wel te vreen,
AP1 [ ] sulck', [ ] vre'en,
- 224 AU1 Maer, heeft uw gast geen' sleep van aenhangh, soeck't'er geen.
AP1 [*inspringen*]
[*niet inspringen*]
- 225 AU1 Dit volckjen hebb ick t'huijs ghaelt, als kale wichten,
AP2 [*inspringen*]
- 226 AU1 En vander jeuchd gefockt en voor mij leeren swichten.
[ ] jeughd [ ]

- 227 AU_I Neemt dat ick Rhee of Hind gerooft hebb uijt het Wald,
 AP_I [ ] wald,
- 228 AU_I En in mijn' wildbaen ruijm en lieffelick gestalt.
- 229 AU_I Soo ben ick altoos thujs, en alijd bijde Dieren
 AP_I [ ] t' huijs, [ ] altijd bij de Dieren,
- 230 AU_I Die t'harent mensch noch Beest, maer mij tot mijnent vieren.
 AP_I [ ] t' harent [ ]
- 231 AU_I Neemt dat ick uijt Brasil Tapouijers hebb' ontleent,
- 232 AU_I En blinde Christenen met Christen melck gespeent:
 [ ] Heidenen [ ]
- 233 AU_I 'Tis swart volck, maer dat swart is vell-diep, en van binnen
 AP_I 'T is [ ]
- 234 AU_I Maeck ickse mijns gelijk; dienstbaer in blancke sinnen:
 KB [ ] dienstbaer, [ ]
- 235 AU_I Soo passens' op 'tgerack van diese voedt en houdt.
 AP_I [ ] 't gemack [ ]
- 236 AU_I Soo doen mijn' Bruijntjens oock, mijn' Wijffens uijt het woud,
 [ ] woud:
 AP_I [ ] mijn [ ]
- 237 AU_I Besiet hoe vriendelick sij mij staen en beluijmen,
 AP_I [ ] moij [ ] beluijmen:
 AP₂ [ ] mij [ ]
- 238 AU_I Als seidens sij, landsheer, ~~komt~~ geniet ons' groene pluijmen;
 AP_I [ ] Landsheer, [ ]
- 239 AU_I Is 't heet, wij keeren u de furie vanden dagh;
 [ ] 'tbeswaren [ ]
 AP_I [ ] 't beswaren van den [ ]
 AU₃ Tò βάρος τῆς ἡμέρας. Math. 20. 12.
 AP₃ Tò βάρος τῆς ἡμέρας. Math. 20. 12.

- 240 AU_I Is 't koud, wij decken u voor all dat nijpen magh,
 AP_I Is't [ ]
- 241 AU_I En onse dienstbaerheid en hanght aen geen' Jaergetijden,
 [ ] Jaergetijden:
 AP_I [ ] Jaer-getijden;
- 242 AU_I Daer dient dient 'er bij de maend; wij kunnen doen en lijden
 AP_I [ ] Maend; [ ]
- 243 AU_I Het rond jaer uijt end in met eenerleij gelaet
 AP_I [ ] en [ ]
- 244 AU_I Wat Eicken, 'tstercke blad, nauw 'Somers uijt en staet.
 AP_I [ ] eicken, [ ] 's somers [ ] staet;
 [ ] Eicken, [ ]
- 245 AU_I Jae, dese trouw munt uijt en spant haer' fierste krachten
 Ja, [ ]
 AP_I [ ] haer [ ]
 KB [ ] uyt, [ ]
- 246 AU_I In 'tfelste van locht, in 't langste van de nachten:
 AP_I In't felste vande [ ] in't [ ] vande [ ]
- 247 AU_I Maeckt staet op vrienden, die op voorspoed niet en gaen,
- 248 AU_I Maer inden tegenspoed als kop're muren staen.
- 249 AU_I □ Twee trouppen tell ick hier die sulcken tale spreken,
 [ ] troppen [ ]
 AP_I [ ] Troppen [ ] sulcke [ ]
 [ ] troppen [ ] sulcken [ ]
 AP₃ s.s.
- 250 AU_I En kruijsweeghs ouer een het Bosch in vieren breken.
 [ ] mijn [ ]
 AP_I [ ] over [ ]
 EP [ ] kruijs-weeghs [ ]
- 251 AU_I Soo most de deeling zijn; dat weet de minste Cock,

- 252 AU1 En all dat oijt ontsagh eens Houemeesters stock.
AP1 [ ] Hovemeesters [ ]
- 253 AU1 Twee schot'len eener Sopp op eene rij te schicken?
EP [ ] zij [ ]
- 254 AU1 Daer soud' een swanger vrouws, jae bergen af verschricken;
AP1 [ ] een' [ ] Vrouw, [ ] berghen van verschricken:
KA [ ] berghen, [ ]
- 255 AU1 Ten minsten slaet een den hongers lust ter neer.
[ ] slaet het een den [ ]
- 256 AU1 Soo fier is 't keelgat self, soo maect het oock den heer.
[ ] maect/speelt [ ]
AP1 [ ] keel-gat [ ] speelt [ ] Heer:
- 257 AU1 Ick swijgh van andere, die oock haer weetjen weten,
- 258 AU1 En houden haer gebruijck soo kostelick als eten.
- 259 AU1 □ 'Khebb dan op 'tCruijs gepast, gelijk 't de Dis-konst noemt.
AP1 □'K hebb [ ] 't Cruijs [ ] noemt:
- 260 AU1 En vraeght ghij of icks mij met reden hebb beroemt,
[ ] beroemt?
AP1 [ ] ick 's [ ]
- 261 AU1 Lett opden ouerhoeck; ghij vindt hem naerden regel
AP1 [ ] op den overhoeck; [ ] naer den [ ]
- 262 AU1 In euenredigheit soo vierkant als een tegel:
AP1 [ ] evenredigheit [ ]
[ ] euenredigheit [ ]
- 263 AU1 Dat doet een eicken block, verstaet een eicken groen,
[ ] perck van [ ]
AP3 τ.
- 264 AU1 Daer Eickjens Nutt, Vermaeck en Heerlickheid voldoen;
AP1 [ ] Heerlickheit [ ]
[ ] Heerlickheit [ ]

- 265 AU_I Hegh-Eickjen recht en krom, dat alle seuen jaren
 Hegh-houtje [ ] om de [ ]
 AP_I [ ] kromm, [ ] seven [ ]
 AP₂ [ ] krom, [ ]
- 266 AU_I Haer' meester leert hoe soet genieten is en sparen,
 Sijn' [ ]
 AP_I [ ] Meester [ ]
 KB [ ] is, [ ]
- 267 AU_I (Elck inde middelmaet en t'sijner eigen tijd)
 [ ] te besetten [ ]
 [ ] ten [ ]
- 268 AU_I Hoe goed een Kleedsel is dat dient en niet en slijt,
 AP_I [ ] goet [ ]
- 269 AU_I Dat, zijnde, warm en koel, niet zijnde, warm kan maken.
- 270 AU_I Soo doen mijn Eickentjens; Ick laet den Hondsdagh blaken
 AP_I [ ] [ontbreekt]
 EP [ ] Ick laet den Hondsdagh blaken
- 271 AU_I Op 't steilste vanden Noen; Ick laet het noorder guer
 AP_I [ontbreekt] [ ]
 EP Op 't steilste vanden Noen; [ ]
- 272 AU_I Sijn scherpste buijen toe, mijn groene dack en muer
- 273 AU_I Belett mij wederzijds het sweeten en het beven:
- 274 AU_I En inde leckernij van dit staegh-steruend leuen
 AP_I [ ] staegh-stervend leven
 AU₃ Τί τούτου χάρμα μείζον ἂν λάβοις ποτὲ τοῦ γῆς ἐπιψεύσαντ' ὑπὸ στέγη
 πυκνῆ πυκνᾶς ἀκοῦσαι ψεκᾶδος ἐυδουση φρενί. Soph. ap. Stob.
 AP₃ ¹En [ ]
 ι. Τί τούτου χάρμα μείζον ἂν λάβοις ποτὲ τοῦ γῆς ἐπιψεύσαντ' ὑπὸ στέγη
 πυκνῆ πυκνᾶς ἀκοῦσαι ψεκᾶδος ἐυδουση φρενί. Soph. ap. Stob.
- 275 AU_I Hebb ick altoos getelt het dobbele geniet

- 276 AU1 Van ijert verheughelix op 't kantjen van 'tverdriet;
AP1 [ ] 't verdriet;
- 277 AU1 Op 't kantjen sonder schroom; soo dat vast and're smaken
KB [ ] kantjen, [ ]
- 278 AU1 Het gene mij genaect en niet en kan geraken.
AP1 [ ] ghene [ ]
- 279 AU1 'Tzij goede of quade Sinn, ick voel mijn' voorspoed bet,
[ ] goed' [ ] Sin, [ ]
[inspringen]
AP1 □'T zij [ ] sin, [ ] voorspoed [ ]
AP2 [ ] sin, [ ]
- 280 AU1 Als ijemands tegenspoed dicht daer bij werdt gesett.
[ ] daer nevens [ ]
- 281 AU1 Ick scheppe geen vermaeck in mijnes naesten lijden;
AU3 Non q̄a vexari quemquam est jucunda voluptas,
Sed quib. ipse malis careas, quia cernere suaue est. Lucret. lib. 2.
AP3 ²Ick [ ]
2. Non quia vexari quemquam est jucunda voluptas, sed quibus ipse malis careas, quia
cernere suaue est. Lucret. lib. 2.
- 282 AU1 Maer, als hij 'tlijden moet, soo kan ick mij verblijden
AP1 [ ] 't lijden [ ]
- 283 AU In dat ick 't niet en lij. Geeft mij een blockje land,
AP1 [ ] ick niet [ ] land;
[ ] ick 't niet [ ]
- 284 AU1 Een Eiland als een' vuyjst, bezeet van allen kant.
AP1 [ ] kant;
- 285 AU1 Bezeet van sulcken diep, dat op het minste blasen,
- 286 AU1 Sijn' holle baren stouwt gelijk de groote Dwasen,
[ ] Groote [ ]
AP1 [ ] groote [ ]

- 287 AU_I Die met bergh ouer bergh ten hemel wilden gaen,
 AP_I [ ] over [ ] Hemel [ ]
- 288 AU_I En grijpen naer de Son en treden op de maen;
 AP_I [ ] Sonn [ ] Maen;
 AP₂ [ ] Son [ ]
- 289 AU_I Geeft mij dat Eiland rijck van Beemden en van Koren,
 AP_I [ ] Eijland [ ]
- 290 AU_I Geeft mij een hujs daerin om Princen te bekoren,
 [ ] weelde [ ]
- 291 AU_I Geeft mij Bosch om dat Huijs, en langs mijn steile strand
- 292 AU_I Oft opgeworpen hout, of uijt de konst geplantt;
 Of [ ]
 AP_I Off [ ]
- 293 AU_I Siet mij daer wandelen vrij van den brand van 't Zuijen,
 AP [ ] vanden [ ]
- 294 AU_I Van oost en wester vlaegh en van de noorder buijen;
 AP_I [ ] Oost [ ] Wester [ ] vande Noorder [ ]
- 295 AU_I Siet mij daer sorgeloos van d' een' in d' ander hoeck
 AP_I [ ] en [ ]
- 296 AU_I Vertreden mijn gepeins, of oock een beter Boeck,
- 297 AU_I Eens wijsen mans gepeins, terwijl een' vloot van Zeilen,
 KB Een wijser [ ]
- 298 AU_I Die storm en holle zee den anderen toe keilen
- 299 AU_I En dreighen gangh voor gangh met 's leuens lesten krack
 AP_I [ ] levens [ ]
 AU₂ Gedreight werdt [ ]
- 300 AU_I Op mijner stranden klipp; denckt of ick mijn gemack
 AP_I [ ] Stranden [ ]

- 301 AU1 Afsteken sie als witt bij 'tswart van die elende;
 AP1 [ ] 't swart [ ]
 AU3 ~~D~~ulee Suaue mari in magno turbantibus æquora ventis
 E terra magnum alterius spectare laborem. Lucr. d. l.
 Curæ est sua cuiq̃ voluptas:
 Haec quoq̃ ab alterius grata dolore venit. Ouid. de Art. 1.
 AP3 ¹Afsteken [ ]
 1. Suaue mari in magno, turbantibus æquora ventis E terra magnum alterius spectare
 laborem. Lucr. lib. 2. Curæ est sua cuiq̃ voluptas: Hæc quoq̃ ab alterius grata dolore
 venit. Ouid.
 KA [ ] als 't wit [ ]
- 302 AU1 Denckt of ick mij rondom, als in mijn' roosen, wende;
- 303 AU1 Terwijl dat arme volck de handen van 'tgeschrobb
 AP1 [ ] 't geschrobb
- 304 AU1 Van touw en takel zeer ten duijst'ren hemel op
 KA [ ] takel-zeer [ ]
 KB [ ] takel zeer [ ]
- 305 AU1 Met kromme knijen streckt: denckt of't mijn' lust verdobbelt
 AP1 [ ] of 't [ ]
 AU3 Ως ἤδὺ τὴν θάλατταν ἀποθεν γῆς ὄραν, Ω μήτηρ, ἐστὶ, μὴ πλέοντα μηδαμῶς.
 Menand.
 AP3 [ ] ²denckt [ ]
 2. Ως ἤδὺ τὴν θάλατταν ἀποθεν γῆς ὄραν, Ω μήτηρ, ἐστὶ, μὴ πλέοντα
 μηδαμῶς. Menand.
- 306 AU1 Dat ick soo veiligh sitt, en mijns gelijk soo tobbel,
- 307 AU1 Soo dobbelt om sijn lijf. Soo gaet het allerweeghs,
- 308 AU1 Hoe naerder onlust is bij wellust, hoe meer deeghs.
 [ ] dichter [ ]
- 309 AU1 En soo doet Vrouw natuer, in vele van haer' wercken,
 AP1 [ ] Natuer, [ ]
- 310 AU1 Het wederstrijdighe door 'tstrijdighe verstercken;
 AP1 [ ] 't strijdighe verstercken:

- 311 AU_I Soo werdt de kelder warm als 't ijs in 'twater leit,
- 312 AU_I Soo ~~sweet~~ werdt de kelder kout als buijten 'rveld verheidt.
 [ ] 't somer veld [ ]
 AP_I [ ] Somer-veld verheidt:
- 313 AU_I Soo sitt ick in mijn Kluijs van Eicken, in mijn Kluijsje,
 AP_I [ ] mijn' Kluijs, van Eicken, [ ]
 AP₂ [*inspringen*]
- 314 AU_I In mijn geuonden hoeck, mijn ongeuonden huijsje:
 AP_I [ ] mijn' gevonden [ ] ongevonden [ ]
- 315 AU_I Hoe 't~~b~~ buijten bangher brandt, hoe koeler en min bang,
 AP_I [ ] hoe [ ] bangh,
- 316 AU_I Hoe 'tbuijten wilder waeijt, hoe louwer, in den drang
 [ ] 't buijten [ ]
 AP_I [ ] inden [ ]
- 317 AU_I Van blaertjens die ick hoor rondom mij henen ruijschen,
 AP_I [ ] ~~o~~ ruijschen,
- 318 AU_I Maer als de baren doen die op mijn' klippen bruijschen,
- 319 AU_I En doen mij minder leed dan of sij 't niet en de'en,
- 320 AU_I Om dat ick ongemack verneem en lijde's geen.
 AU₃ Meà sine parte pericli. Lucr. d. 1.
 AP₃ ³Om [ ]
 3. Meà sine parte pericli. Lucr. 2.
- 321 AU_I Wat scheelt het of mij dit een Bosjen of een Boss doet?
 [*inspringen*]
 AP_I □ [ ] [*opengelaten*]
 AP₂ [ ] doet?
- 322 AU_I Wie leeft van ouerschot? de weide die den oss voedt
 AP_I [ ] overschot? De [ ] Oss [ ]
 KA Luc. 12. 15.

- 323 AU_I Is voor hem all de werld, en hondert merghen gras
 AP_I [ ] al de werl'd, [ ]
 [ ] all'de [ ]
 AP₂ [ ] all' de [ ]
- 324 AU_I En doet hem niet meer nuts dan oft'er niet en was;
- 325 AU_I En duijsend roeden Houts en sou mij niet niet meer strecken,
- 326 AU_I Dan hondert die mij hier verlustigen en decken.
 [ ] minder, [ ]
- 327 AU_I Kost ijeder dat verstaen, wat waer de giericheit
 [ ] giericheit
 AP₂ [*inspringstreepje, doorgehaald*]
- 328 AU_I In haer holl kaeck-gebeent een schoon gebitt geleit!
 AP_I [ ] geleit?
- 329 AU_I Doch werdt mijn' kleinicheit geboett met ~~meerder~~ ander voordeel:
 Noch [ ] kleinicheit [ ]
 AP_I [ ] kleinicheit [ ]
 [ ] kleinicheit [ ]
 AP₂ [*inspringen*]
- 330 AU_I De mensch is altoos mensch; neemt rijp en onrijp oordeel,
 AP_I [ ] neemt [ ]
 KB [ ] neemt [ ]
- 331 AU_I Neemt sinnen oud of jongh; soo menigh als wij zijn,
- 332 AU_I Veranderen geeft vreughd en niet verand'ren pijn.
 [ ] en, [ ] verand'ren, [ ]
 AP_I [ ] vreughd, [ ] veranderens [ ]
 [ ] verand'rens [ ]
 AU₃ - Dulcis mixtura bonorum. Corn. Gall. El. 1.
 Iucundum nihil est, nisi quod reficit varietas. Syr. Mim.
 AP₃ ⁴Veranderen [ ]
 4. Dulcis mixtura bonorum. Corn. Gall. El. 1
 EP [ ] verand'ren [ ]

- 333 AU_I Die vreughd is in mijn' macht, die pijn kan ick schouwen,
 [inspringen]
 AP₁ □ [ ] is mijn' [ ]
 AP₂ [ ] is in mijn' [ ]
- 334 AU_I Soo haest mijn' keure mij will schijnen te berouwen;
 [ ] berouwen:
 AP₁ [ ] berouwen;
- 335 AU_I Gelijck het siecke lijf het eene Bedd verveelt,
 [ ] de siecke man [ ]
 AP₁ [ ] man [ ]
 AP₂ [ ] man [ ]
 AU₃ Sunt enim qdam, q corpus quoq nostrum cum quodam dolore delectant: ut versare se,
 et mutare nondum fessum latus, et alio atq alio positu ventilari. Sen. de Tranq.
 AP₃ ¹Gelijck [ ]
 1. Sunt enim quædam, quæ corpus quoq nostrum cum quodam dolore delectant: ut
 versare se, et mutare nondum fessum latus, et alio atq alio positu ventilari. Sen. d.
 Tranq.
- 336 AU_I Tot dat hij 'tander proeft, en dat het niet en scheelt
 AP₁ [ ] 't ander [ ]
- 337 AU_I Van 'teerste sijn gemack. Soo ruijl ick Berck voor Eicken,
 AP₁ [ ] 't eerste [ ] soo [ ]
- 338 AU_I En Elst voor Bercken-bosch. Beij kan ick soo bereicken,
- 339 AU_I Dat dit voor onder, dat voor opper-kleed verstreckt,
- 340 AU_I Dat dit als mantel, dit als Broeck en Wambas deekt.
 [ ] ghen' [ ]
- 341 AU_I De Bercken staen om mij als Toortsen, die in kercken
 AP₁ [ ] SKercken
 AP₃ v.
 KA [geen marginalia]
- 342 AU_I Niet half soo dienstigh staen en druijpen op de Sercken,
 KB [ ] Sercken;

- 343 AU_I ~~Wit~~Blanck-stammigh is de Berck, gelijck 'twasch van de Bijе,
 [ ] Boom, [ ]
 AP_I [ ] 't was vande Bijе
 AP₂ [ ] wasch [ ]
 EP [ ] was [ ]
 KB [ ] wasch [ ] Bijе,
- 344 AU_I Sijn h maker werdt onthaelt; noch is 'rveel dat ick 't sie,
 [ ] maker, [ ] sie;
 AP_I [ ] maker [ ] is't veel [ ]
 KB [ ] maker, [ ]
- 345 AU_I Soo duijster is 't in 't groen, soo groen is 't inden duijster;
 AP_I [ ] is't in den [ ]
- 346 AU_I Den duijster, daer ontrent de flickerigste luijster
- 347 AU_I Van Wolle-weuerij, die t'huijs mijn' muren dect
 AP_I [ ] Wolle-weverij, [ ] t' huijs [ ] dect,
- 348 AU_I Nau voor een schaduwe van somer-groente streckt.
 EP [ ] een' [ ]
- 349 AU_I Wat magh de sotte konst haer seluen onderwinden?
 AP_I [ ] selven [ ]
- 350 AU_I Haer uijterste geweld en is maer werck van blinden
 [ ] is qualick [ ]
 AU₃ Οὐδὲ <ὁ> Σολομών ὡς ἐν τούτων. Math. 6.29.
 AP₃ ²Haer [ ]
 2. Οὐδὲ Σολομών ὡς ἐν τούτων. Math. 6.29.
 KA [citaat bij r. 352]
- 351 AU_I Bij 'tminste bercken-blad, bij den minsten Elsen-tack,
 [ ] Bercken-blad, [ ]
 AP_I [ ] 't minste [ ]
- 352 AU_I Mijn' muer-tapijten hier, mijn' sold'ring en mijn dack.
 KA ¹Mijn' [ ]
 1. Οὐδὲ Σολομών ὡς ἐν τούτων. Math. 6.29.

- 353 AU_I In dese wonderen bergh ick de ledigheden
 [ ] soetigheden
 [inspringen]
 AP_I □ [ ]
- 354 AU_I Van mijn' gesnoepten tijd: hier spreeck ick met de reden,
 KA [ ]²met [ ]
 2. Commodius nihil est, quam semper cum sapientia loqui. *Petron.*
- 355 AU_I Met mij, met d'eenigheid, met vrienden verr van mij,
 AP_I [ ] d' eenigheid, [ ] ver [ ]
 AP₂ [ ] verr [ ]
- 356 AU_I Met eewen, goed of quaed, te komen, of verbij:
 EP [ ] verbij.
- 357 AU_I Maer 'tis altoos geen ernst: Ick hoorder oock wel spreken,
 AP_I [ ] 't is [ ] ick hoord'er [ ]
 AP₂ [ ] spreken:
- 358 AU_I Soo sich een vriend met mij in 't groene komt versteken,
 AP_I [ ] in't [ ]
- 359 AU_I En opde prate-banck van zoden daer geplant
 AP_I [ ] op de [ ]
 AP₂ [ ] geplantt
 KB [ ] praete-banck, [ ]
- 360 AU_I Sijn' uertjens wagen will en helpense van kant.
- 361 AU_I Laet een' gelijckeniss tot keers-licht van mijn' reden:
 Neemt [ ]
 [inspringen]
 AP_I □ [ ]
 EP [ ] gelickeniss [ ]
 KB [ ] gelijckeniss [ ]
- 362 AU_I De Peerel-vischer duijckt tot dat hij gansch beneden
- 363 AU_I Den Bodem vande Cuijp die't zilte zee-natt houdt
 AP_I [ ] die 't [ ] Zee-natt [ ]

- 364 AU_I Gewisselick betreedt en als sijn' acker bouwt.
Geluckelick [ ]
- 365 AU_I Daer soeckt en grabbelt hij naer Oesters, die haer' schalen
[ ] tast [ ]
- 366 AU_I En daer sij groot af gaen sijn' moeijte kan betalen:
[ ] lijfs gevaer [ ]
AP_I [ ] lijfs-gevaer [ ]
AP₂ [ ] sijns lijfs gevaer [ ]
- 367 AU_I Maer 'tis niet altoos prijs in sulcken Loterij;
AP_I [ ] 't is [ ]
- 368 AU_I De nieten zijn te veel. noch is de vischer blij,
[ ] Nieten [ ]
AP_I [ ] veel: [ ]
- 369 AU_I Als baet bij lasten komt, en d' eene d'ander' dragen.
[ ] een den ander' [ ]
AP_I [ ] draghen.
- 370 AU_I Die in mijn' groene Meer met mij den brand der daghen,
- 371 AU_I Of booser weer ~~w~~ ~~be~~ ontsitt, is hier als opden grond
AP_I [ ] op den [ ]
- 372 AU_I Van een' ontstelde Zee: de baren, bouen rond,
AP_I [ ] boven [ ]
- 373 AU_I Gaen als 't den wind behaeght; beneden is't still water;
AP_I [ ] als't [ ]
- 374 AU_I Daer soeck ick peerelen, ick en mijn mede-prater;
AP_I [ ] Peerelen, [ ]
- 375 AU_I Maer beter peerelen dan daer den Indiaen
AP_I [ ] Peerelen [ ]
- 376 AU_I Sijn adem om verkracht en hanghts' ons vrouwvolck aen,
AP_I Sijn' [ ] verkracht, [ ] Vrouw-volck aen;
EP [ ] Vrow-volck [ ]
KB [ ] Vrouw-volck [ ]

- 377 AU_I α [ontbreekt]
 β Die kralen zijn maer kalck, bij d' onse niet te tellen,
 AP_I [ ] sijn [ ] kalck: [ ]
 [ ] zijn [ ]
- 378 AU_I α [ontbreekt]
 β Bij d' onse maer Aijuijn van schilferen en vellen,
 KB [ ] schilferende schellen,
- 379 AU_I Bij d' onse maer Schotsch goed. Ons' peerlelen zijn puijck
 AP_I [ ] sijn [ ]
 [ ] zijn [ ]
 EP [ ] Ons [ ]
 KA [ ] Ons' [ ]
- 380 AU_I Van deughd of wetenschapp; bei dingen van gebruijck,
 AP_I [ ] gebruijck;
- 381 AU_I Die soecken wij in 't still, in 'tgroen diep ~~onse~~ mijner baren,
 AP_I [ ] in't [ ] in't groen [ ]
- 382 AU_I Mijn' zee van bladeren, die wij wel hooren baren
 AP_I [ ] Zee [ ]
- 383 AU_I En ruijschen ouer ons, maer die ons niet en deert.
 AP_I [ ] over [ ]
- 384 AU_I Daer vinden wij somtijds ijct dat ons sticht oft leert;
 [ ] visschen [ ]
 AP_I [ ] vischen [ ] of [ ]
- 385 AU_I Daer mischen wij somtijds dat stichten kan of leeren;
- 386 AU_I Gedachten gaen als wind, en buijtelen en keeren,
 AU₃ Τάχιστον νοῦς, διὰ παντός γὰρ τρέχει. Thales ap. Laert. lib. 1.
 Animo nihil *n* eodem quo intendit momento, peruium est, sideribus velocior. Sen. 2. de
 Benef.
 AP₃ ¹Gedachten [ ]
 1. Τάχιστον νοῦς, διὰ παντός γὰρ τρέχει. Thales ap. Laert. lib. 1. Animo nihil non
 eodem quo intendit momento peruium est, sideribus velociori. Sen. 2. de Benef.

- 387 AU₁ En springen oost uijt west, eer dat hij 'tweet, die denckt,
 AP₁ [ ] Oost [ ] West, [ ] 't weet [ ]
- 388 AU₁ Eer dat hij met een oogh of met een oogh-scheel wenckt:
- 389 AU₁ Soo sliptmen lichtelijck van goede in slechter sinnen,
 AP₁ [ ] lichtelick [ ]
 AP₂ [ ] goed' [ ]
 AU₃ Difficillimum est sobriam inuenire mentem, et quæ ~~suam~~ suis jugiter intenta sit objectis. Max. Tyr. diss. 1.
 AP₃ ²Soo [ ]
 Difficillimum est sobriam inuenire mentem, et que suis jugiter intenta sit objectis. Max. Tyr. diss. 1.
- 390 AU₁ Die dan uijt d' eene webb een' andere verspinnen,
- 391 AU₁ En warren in een' knoop van soete vodderij.
 AU₃ Innocuos censura potest pmittere ~~ludos~~ lusus. Mart. 1. 5.
 AP₃ [geen citaat]
- 392 AU₁ Dat's dan een mis-slagh van vergeefsche visscherij,
 [ ] verloren [ ]
 AP₁ [ ] Vischerij,
- 393 AU₁ Een Schotsche peerel, of een' Oester-schelp die holl is:
 AP₁ Een' [ ] Peerel, [ ] Ooster-schelp [ ]
 [ ] Oester-schelp [ ]
- 394 AU₁ Soo komt het dat de mensch strax wijs en strax weer doll is:
 [ ] zedigh en strax [ ]
- 395 AU₁ Jae neemt van 'tstadigste; 'tschijnt leuend vleesch en bloed
 Jae, [ ]
 AP₁ [ ] van't stadighste; 't schijnt levend [ ]
- 396 AU₁ En all de menschlickheid beweeght bij ebb en vloed:
 EP [ ] all' [ ]
- 397 AU₁ Ernst will getempert zijn, jock moet het noodigh wesen:
 [ ] jock wilder onder [ ]
- 398 AU₁ Ick hebb het soo gesien, ick hebb het soo gelesen;

- 399 AU_I Wij zijn geen' Engelen: de Reden doet haer best,
 AP_I [ ] sijn [ ]
 [ ] zijn [ ]
- 400 AU_I Maer 'twispeltureloos en komt niet als voor 'tlest.
 [ ] op't 'tlest.
 AP_I [ ] 't wispeltureloos [ ] op 't lest.
- 401 AU_I □ 'Kwill uijt mijn' Bossjens niet; daer is noch wat te hooren.
 AP_I □ 'K will [ ]
- 402 AU_I Is 'tmogelick voorbij, het tuijt noch in mijn' ooren.
 [ ] 't mogelick [ ]
 AP_I Is't [ ]
- 403 AU_I 'Kspreek van geen' nachtegael; die heeft'er oock sijn' nest,
 'Kspreeck [ ]
 AP_I 'K spreeck [ ] Nachtgael; [ ] sijn [ ]
- 404 AU_I En maeckt'er meer getiers dan all de vlugge rest:
 [ ] geschals/getiers [ ]
 AP_I [ ] geschals dan all' [ ]
- 405 AU_I 'Kspreeck van gevogelte met kostelicker kleeren,
 [ ] Veeren,
 AP_I 'K spreeck [ ]
- 406 AU_I Veel aerdiger gebeckt en in wel langher kleeren.
 AP_I [ ] veel langer [ ]
 KB [ ] gebeckt, [ ]
- 407 AU_I Voor allen noem ick een, 'knoem Ogeltje voor all,
 [ ] Utricia [ ]
 [inspringen]
 AP_I □ [ ] een' *VTRICIA* voor all, capitalen.
- 408 AU_I Ons' Swaen, of ons' Swaenin, of hoemens' heeten sal.
 AP_I [ ] Swaeninn, [ ] hoemen s' [ ]
 AP₂ [ ] Swaenin, [ ]
- 409 AU_I Die hebb ick hier gehoort, die dunckt mij noch te hooren,

- 424 AU_I Want, liegh ick van haer' komst soo valt d' historij vuijl,
- 425 AU_I Die haer' komst van eertijds op 'tspel der Grieksche velen
AP_I [ ] 't spel [ ]
- 426 AU_I De wereld heeft verthoont met min gewelds van kelen.
- 427 AU_I Maer ick verdien geloof van 'tvarcken en den Bock,
[ ] 'tvercken [ ]
[inspringen]
AP_I □ [ ] van't Vercken [ ]
- 428 AU_I Van d'Esel en den Uijl die uw gesangh betrock;
[ ] Uijl, [ ]
AP_I [ ] d' Esel [ ]
- 429 AU_I Daer hebb ick menighmael getuijgh af moeten wesen,
- 430 AU_I En schrick'er nu noch voor, en voel mijn haer geresen,
AP₃ ¹En [ ]
En [ ]
[nootcijfer doorgehaald en bij r. 432 gezet]
- 431 AU_I Als ~~d~~'t mij te voren komt, ~~dat~~ 'tonlijdelick gehoor
AP_I [ ] 't onlijdelick [ ]
- 432 AU_I Van Beesten Mensch-gelijck, dat's, menschen sonder oor.
AP_I [ ] Mensch-gelijck, dat's menschen [ ]
AU₃ Ὅσσα δὲ μὴ πεφίληκε Ζεὺς, ἀτύζονται βοᾶν Πιερίδων ἀίοντα. Pind. Pyth.
Od. 1.
AP₃ ¹Van [ ]
1. Ὅσσα δὲ μὴ πεφίληκε Ζεὺς, ἀτύζονται βοᾶν Πιερίδων ἀίοντα. Pind. Pyth.
Od. 1.
KB [ ] Esels [ ]
- 433 AU_I Sij staen mij inden wegh, sij wegen mij op 'therte,
AP_I [ ] in den [ ] 't herte,
- 434 AU_I En, zijn sij onvernoeght, drij vierendeel der smerte
- 435 AU_I Gevoel ick ruijm en suer: sij wenschen sich 'tgat uijt,
AP_I [ ] 't gat [ ]

- 436 AU_I Ick wenschte daer geen' tang gekent werdt van een Luijt,
 [ ] wensch haer [ ] uijt [ ]
 [ ] werdt uijt [ ]
 AP_I [ ] dat [ ] Luijt.
 [ ] daer [ ]
- 437 AU_I Men wensch haer in de Hell; maer ick en ben soo fel niet,
 [ ] fell niet;
 AP_I [ ] inde [ ]
- 438 AU_I Daer is een' ander Hell, of die wat naerde Hell siet,
 AP_I [ ] een [ ] ~~de hell~~
 of die wat naer de [ ]
- 439 AU_I De bouen-aerdsche Hell, de Hell van misverstand,
 AP_I [ ] boven-aerdsche [ ]
 EP [ ] boven aerdsche [ ]
- 440 AU_I Van Kercken-scheuringhen, van twist in Stadt en Land,
 AP_I [ ] stadt [ ]
- 441 AU_I Van onmin tuschen Bloed en swagerschapp om erf-quaed,
 AP_I [ ] Swagerschap [ ]
 AP₂ [ ] onmin [ ]
- 442 AU_I Dat heden erf-goed heet, en all dat op den kerf staet
 AP_I [ ] erf-goet heet; [ ] Kerf-staet
 [ ] erf-goed [ ]
 EP [ ] kerf staet
 KB (Dat heden erf-goed heet); [ ]
- 443 AU_I Van tweespalds vuijl bedrijf; daer voegense wel bij,
 AP_I [ ] bedrijf: [ ]
- 444 AU_I En 'tscheel is wel gedeelt; sij vrolick en ick blij.
 AP_I [ ] 't scheel [ ] Sij [ ] blij;
 EP [ ] vrolick, [ ]
- 445 AU_I Nu is 't geselschap goed, wij sonder haer gebleuen,
 AP_I [ ] 't geselschap [ ] gebleuen,

- 446 AU_I Sij sonder ons gedaen in 't soetste van haer leuen,
 [ ] ge gaen [ ]
 AP_I [ ] in't [ ] leven,
- 447 AU_I Daer eewigh misgeluid van tweeklancks wreede snaer
 In 't [ ] snaer.
 AP_I In't eewigh [ ]
- 448 AU_I 'Tis onbezeffelick, 'tis grouwelick, maer waer,
 AP_I 'T is [ ] 't is [ ]
- 449 AU_I Daer zijns' aen 'thoogste lot van haer' bevallickheden:
 AP_I [ ] aen't hooghste [ ]
- 450 AU_I En, als ick 't ouerslae, het heeft deselue reden,
 [ ] men 't ouerslaet, [ ]
 AP_I [ ] overslaet, [ ] deselve [ ]
- 451 AU_I Goed mengelmoes van smaeck, van reuck, van verw, van toon,
 AP_I [ ] Verw, [ ]
- 452 AU_I Dat is het uijterste van menschen-mog'lick schoon,
- 453 AU_I Te schouwen met een' haet die niet en is om soenen.
- 454 AU_I Wat seght ghij, Casembroot, die van 'thoofd tot de schoenen
 [inspringen]
 AP_I □ [ ] CASEMBROOT, [ ] van't hoofd [ ]
 AP₂ [ ] * * * [ ]
 Capitalen.
- 455 AU_I Verstand en wijsheid zijt, die ick soo veel betrouw,
 AP₂ [ ] reden [ ]
- 456 AU_I Dat ick, wat u mishaeght, voor onbevallick houw;
- 457 AU_I Dat ick toon toons genoot, en snaer op snaer gespannen
- 458 AU_I Mijn oor betrecken laet om datse 'tuw vermannen,
 [ ] vermannen;
 AP_I [ ] 't uw [ ]

- 459 AU1 Wat seght ghij van den aerd van menschen die noch snaer,
AP1 [ ] vanden [ ]
- 460 AU1 Noch keel-werck meer en smaectt dan of het houdskool waer,
[ ] waer;
AP2 [ ] houtskool [ ]
- 461 AU1 Wat seght ghij van uw' luijt, uw' boogh en uw' Clauwieren,
AP1 [ ] uw Luijt, [ ]
- 462 AU1 Die uw' thien vingeren soo weten te bestieren,
- 463 AU1 Dat, waer ick meester van thien sinnen tot de vijf,
- 464 AU1 Sij roerden in mij om het mergh van ziel en lijf,
AP1 [ ] Ziel [ ] lijf;
- 465 AU1 Is 'twalgelick gerecht, is 't voedsel om vermuijlen?
AP1 [ ] 't walgelick [ ] is't [ ]
- 466 AU1 Ghij schrickt van eigen lof met eigen lof te vuijlen;
AP1 [ ] eighen [ ] eighen lof ruijlen:
AP2 [ ] lof te vuijlen:
- 467 AU1 Ghij weet het, maer uw deughd waer ondeughd en wat meer
[ ] ondeughd, [ ] meer,
AP1 [ ] ondeughd [ ] meer,
- 468 AU1 Soo sij maer scheen den prijs te weten van haer eer.
AP1 [ ] haer' [ ]
- 469 AU1 Weet ghij 't dan ongeseght; Ick weet het en magh 't seggen;
[ ] wil't 't [ ]
AP1 [ ] wil't seggen:
- 470 AU1 Gods schepsels moeten haer dwers inden weghe leggen,
De reden moet hun selfs [ ]
- 471 AU1 Die d' euenredenheid van toonen, uw of mijn'
AP1 [ ] evenredenheid [ ] mijn',

- 472 AU1 Of schuppen met vermaeck of herbergen met pijn.
 AP2 [ ] vermaeck, [ ]
- 473 AU1 Want, (tuschen ons alleen) wat schroom ick goed te vinden
- 474 AU1 Dat u bevallen kan? ick ben niet van die blinden
 AP1 [ ] vande [ ]
 AP2 [ ] vandie [ ]
 EP [ ] van die [ ]
 KA [ ] van de [ ]
- 475 AU1 Die 't niet en zijn als t'hujs: maer, nu ghij 't seght, is 't waer,
 AP1 [ ] t' hujs: maer [ ] is't [ ]
 AP2 [ ] maer, [ ]
 EP [ ] al [ ]
 KA [ ] als [ ]
- 476 AU1 Daer is, ten minsten, wat verdraghlicks in mijn' Snaer;
 AP1 [ ] verdrag'hlicks [ ] mijn' snaer;
 EP [ ] verdraeg'licks [ ] mijn' [ ]
- 477 AU1 En, d' een nakomeling of d' ander sal 't gestanden;
 [ ] gestanden,
 AP1 En [ ]
- 478 AU1 Somwijlen hebb ick ijets gebaert uijt hoofd of handen,
- 479 AU1 Dat tegens d' opspraeck moght: en daer weet Sion van,
- 480 AU1 En dien ick 't heiligh lied hebb na gebootst, Gods man.
 AP1 [ ] mann,
 AP2 [ ] man,
- 481 AU1 De man na 's Heeren hert; en die wat nau kan keuren,
 [ ] en, die [ ]
 AP1 [ ] man [ ]
- 482 AU1 Sal mog'lick oordeelen dat sulck een slagh van neuren
 KB [ ] oordeelen, [ ]
- 483 AU1 Op sulcke woorden past', en als ick 't seggen moght,
 AP1 [ ] past; [ ]
 AP2 [ ] en, [ ]

- 484 AU1 Dat geen bevallicker geweld en is bedocht
- 485 AU1 Om 'sterck en 't liefflick van 's Coninghs diep bewegen
AP1 Om't sterck [ ]
- 486 AU1 Ten naesten bij te gaen en billijck naer te plegen.
[ ] nae [ ]
- 487 AU1 □ Nu will ick uijt het Bosch; het stinckt'er naer mijn' mond,
AP1 [ ] mond
- 488 AU1 En die naer eigen lof, die noijt mond wel en stond.
[ ] roem, [ ]
AP1 [ ] eighen [ ]
- 489 AU1 Maer seggen blijft geseht; off 't Waerheid is, of logen,
AP1 [ ] of't waerheid [ ] loghen,
- 490 AU1 Off 't witt is of geen doel, die pijl is af gevlogen.
AP1 Of [ ] Doel, [ ] afgevlogen.
KA [ ] is, [ ]
- 491 AU1 Heij! nu ick pijlen noem en magh ick noch niet wegh:
[ ] daer [ ]
[inspringen]
AP1 □ [ ]
- 492 AU1 'K hebb noch meer wederwercks ten noorden vanden Wegh.
AP1 [ ] Noorden [ ] wegh.
- 493 AU1 Geburen in 't Zuijd-west, beleefde Man en vrouwen,
AP1 [ ] Mann [ ]
AP2 [ ] Man [ ]
- 494 AU1 Erfvolger vanden naem die niet en sal verouwen,
Leenvolger [ ]
AP1 Leen-volger vande [ ]
AP2 [ ] vanden [ ]
- 495 AU1 Soo lang daer Hoonarts zijn van ondeughd, die den lof
[ ] hoonarts [ ]
AP1 [ ] Hoonarts [ ]

- 496 AU_I Uws vaders machtigh zijn te scheiden uijt sijn stof:
 AP_I [ ] Vaders [ ]
- 497 AU_I Gebuer en soet gesinn, weest doenders en weest tuijghen;
 AP_I [ ] tuijgehen,
 AP₂ [ ] gesin, [ ] tuijghen;
- 498 AU_I Breght pijl en koker toe, laet Spaensche Bogen buijgen,
- 499 AU_I En beter' Engelsche dan daer men heden siet
- 500 AU_I Dat ~~Soon naer vader met~~
 vader met naer Soon en soon naer vader schiet:
 AP_I [ ] Vader [ ] Soon [ ] Vader [ ]
 KA [ ] mé na [ ] na [ ]
- 501 AU_I Ons lust geen menschen-vlees te priemen of te scheuren;
 AP_I [ ] Menschen-vleesch [ ]
- 502 AU_I Ick wacht u voor een' doel dien 't beter kan gebeuren
 AP_I [ ] Doel [ ]
 KB [ ] Doel, [ ]
- 503 AU_I Dan Sint Sebastiaen, te lijden sonder pijn,
 [ ] heiligh Bastiaen, [ ]
 AP_I [ ] Heilig [ ] pijn;
- 504 AU_I Als wijse li'en, gequetst en niet geraeckt te zijn,
 AP_I [ ] lien, [ ]
- 505 AU_I Veel scheuten uijt te staen, en willen se niet voelen:
 AP_I Veel' [ ] willense [ ]
- 506 AU_I Mijn doel is als een Bergh, mijn Berg is als een Doelen,
 [ ] Doelen.
 AP_I [ ] Doel [ ] Bergh [ ] Doelen,
 AP₃ ^{R.}
 KA [ ] dry [ ]
- 507 AU_I Of een de hand versaect' of mogelick de Boogh
 AP_I [ ] een' [ ] versaect', [ ] Boogh,

- 508 AU_I Of een een ~~wide~~ tamme pijl gelijk een ~~w~~ wild' ontvloogh,
 AP_I [ ] een' [ ] Pijl [ ] Wild' [ ]
- 509 AU_I Daer's borghe voorde schand; 'tis hier meer konst te missen,
 AP_I [ ] voor de [ ] 't is [ ]
- 510 AU_I Dan elders op 'tvierkant van sess voet doels te ghissen;
 AP_I [ ] op't vierkant [ ] gissen;
- 511 AU_I 'Tis altoos, pen of lapp, of witt, of emmers Bergh.
 AP_I 'T is altoos [ ]
 AP₂ [ ] altoos, pen [ ]
 KB [ ] emmers, [ ]
- 512 AU_I Denckt dat men u wat gelds in blinde loting vergh:
 [inspringen]
 AP_I □ [ ]
 KA [ ] vergh':
- 513 AU_I All treckt ghij veeltijds mis, 'tis troostelick om hooren,
 AP_I [ ] 't is [ ]
- 514 AU_I Dat die het sijne mist niet all en heeft verloren;
- 515 AU_I Een doosjen is een Niet, een spiegeltjen, een Spell,
 AP_I [ ] Doosjen [ ] Spiegeltjen, [ ]
 AU₂ [ ] als [ ]
 AP₂ [ ] een [ ]
- 516 AU_I Maer, als 't maer wat en is, all is 't geen Wat, 't is wel.
- 517 AU_I God seluer neemt het soo: wij micken op sijn' wetten,
 AP_I [ ] selver [ ] netten,
 AP₂ [ ] Wetten,
- 518 AU_I En treffen nu en dan: maer, met het minst versetten,
- 519 AU_I Wild zijn de schoten, wild, en wijd van 'theiligh witt;
 AP_I [ ] van't Heiligh [ ]
- 520 AU_I Maer Hij die voll gerechts en voll medoogens sitt,
 AP_I [ ] hij, [ ] Medoogens [ ]

- 521 AU_I Hoofd-richter van sijn mensch, sijn schepsel, duidt een' mis-schoot
 [ ] den [ ]
 EP [ ] de [ ]
 KA [ ] de [ ]
- 522 AU_I Van een wel-meenend hert, als of het wel en wis schoot,
 [ ] schoot.
 AP_I [ ] wiss [ ]
 KA [ ] eenwe-meenend [ ]
 KB [ ] een welmeenend [ ]
- 523 AU_I Hoe komt de mensch soo wijs, of, lieuer, hoe soo geck,
 [*inspringen*]
 AP_I □ [ ] of liever [ ]
 AU₃ Det ille veniam facile cui venia est opus. Sen. ~~Clyt~~ Clytem.
 Faciet nos moderatores respectu nostri, si consuluerimus nos: numquid et ipsi tale quid
 commisimus? numquid sic errauimus? Sen. de Ir. 2.
 AP₃ 1. [ ]
 1. Det ille veniam facile cui venia est opus. Sen. Clyt. Faciet nos moderatores respectu
 nostri, si consuluerimus nos: numquid et ipsi tale quid commisimus? numquid sic
 errauimus? Sen. 2. de Ir.
 KA [ ] liever, [ ]
- 524 AU_I Hoe spant hij sulcken oogh, soo vinnigh in 'tgebreck
 AP_I [ ] vinnigh, in't gebreck
- 525 AU_I Van sijns gelijcken vat: will die geen' mis-slagh dulden
 AP_I [ ] dulden,
 AU₃ Veniam ergo alienis peccatis demus ut nostris impetremus; remittamus, ut vicissim
 nobis remitti postulemus. Greg. Naz. or. 17.
 AP₃ [ ] 'will [ ]
 1. Veniam ergo alienis peccatis demus, ut nostris impetremus; remittamus, ut vicissim
 nobis remitti postulemus. Greg. Naz. or. 17.
- 526 AU_I Die dag'lix seggen moet, vergeeft ons onse schulden?
- 527 AU_I 'Tis wonder, een blind man d' stadigh valt of dwaelt
 AP_I 'T is [ ] die [ ] dwaelt,
 AU₃ Aliena vitia in oculis habemus, à tergo nostra sunt. Sen. de Ir.
 AP₃ 2.'T [ ]
 2. Aliena vitia in oculis habemus, à tergo nostra sunt. Sen. de Ir.

- 528 AU_I Is d' eerste die sijn' Broer, sijn' blind ■ Broer, behaelt.
 AP_I [ ] sijn blinden [ ]
- 529 AU_I □ Is 't speeltjen op sijn hoogst, en zijn wij bl moe geschoten?
 AP_I [ ] hoogst. [ ] sijn [ ]
 AP₂ [ ] zijn [ ]
 EP [ ] hoogst, [ ]
- 530 AU_I O neen, 'tis op sijn laegst: mijn' lieue schutt-genoten,
 AP_I [ ] 't is [ ] lieve Schutt-genoten,
- 531 AU_I D Siet steiler inde locht; ~~daer~~ wij hebben ander werck,
 [ ] schooner werck.
- 532 AU_I Daer staet'er een in spijt van 't haentje vande kerck,
 AP_I [ ] Kerck,
- 533 AU_I Ten einde van een' steng, d en drilt all of hij leefde
 AP_I [ ] als [ ]
 KA [ ] steng [ ]
- 534 AU_I En sijn gevaer verstond en voor ons' pijlen beefde:
 KB [ ] verstond, [ ]
- 535 AU_I Hij schreewde, waer hij niet een Papegaeij van hout,
- 536 AU_I En waer wel eens soo lief in 't neckjen wat gekrouwt,
 [ ] veel l*l*ieuer in een' warme koj [ ]
 AP_I [ ] liever [ ]
- 537 AU_I Dan dus van onderen gepeutert in sijn' veeren:
 [ ] veeren/kleeren:
 [ ] veeren:
- 538 AU_I Hem moeten wij te lijfv, die 't niet en kan magh 't leeren;
 AP_I [ ] lijf, [ ]
- 539 AU_I De Kempen konnen 't wel en all de meijerij:
 [ ] Meijerij:
 AP_I [ ] Meijerij;
 KB [ ] wel, [ ]

- 540 AU_I Ten minsten is het geen' verboden weijerij;
 AP_I [ ] weijerij;
- 541 AU_I De wett seght veer met veer; wij nemen 't niet soo teertjens;
 AP_I [ ] seght, [ ] nemen't [ ] teertjens,
- 542 AU_I Het komt ten naesten bij, 'tis hout met hout, en veertjens.
 AP_I [ ] 't is [ ]
- 543 AU_I Daer light hij: wat een' vreughd! wat kan daer tegen op?
 AP₂ [*inspringen*]
- 544 AU_I Daer 's een onnoosel beest geresen tot den topp
 AP_I [ ] topp,
- 545 AU_I En uijt den topp gelicht: zijn't niet ons' oude perten?
 AP_I [ ] gelicht: [ ]
- 546 AU_I 'Thoogh doet ons seer in 't oogh. strax trecken wij'tter herten,
 [ ] zeer [ ] wij't ter [ ]
 AP_I 'T hoogh [ ] seer in't oogh: [ ]
 AU₃ Πάν τὸ ὑπεραῖρον τινὰς καὶ ζηλοῦται καὶ φθονεῖται. Caes. ap. Dion. lib. 38.
 Summa petit liuor. Ouid. de Rem. am.
 - Invidiâ, ceu fulmine, summa vaporant
 Plerumq et q sunt alijs magis edita cumq. Lucr. lib. 5. ~~de ter-n~~
 Assidua eminentis fortunae comes invidia, altissimisq adhaeret. Paterc.
 Ὁ εὐτυχῶν ὁμοίως καὶ τὸν μισοῦντα λυπεῖ καὶ τὸν φθονοῦντα. Plut. de Inuid
 Οὐ μόνον φθόνος, ἀλλ' οἷον ὀργή τις ἐκκαίεται πρὸς τοὺς εὐτυχοῦντας. Polyb.
 lib. 9.
 Πολλοὶ μὲν ἀτυχοῦσι τοῖς φίλοις συνάθονται, κάλως δὲ πράττουσι φθονοῦσι.
 Isocr. ad Demon.
- AP₃ 3.³T [ ]
 3. Πάν τὸ ὑπεραῖρον τινὰς καὶ ζηλοῦται καὶ φθονεῖται. Caes. ap. Dion. lib. 38.
 Summa petit liuor. Ouid. de Rem. Invidiâ, ceu fulmine, summa vaporant Plerumq et
 que sunt alijs magis edita cumq. Lucr. lib. 5. Assidua eminentis fortune comes inuidia
 est, altissimisq adhaeret. Paterc. Ὁ εὐτυχῶν ὁμοίως καὶ τὸν μισοῦντα λυπεῖ καὶ
 τὸν φθονοῦντα. Plut. de Inu. Οὐ μόνον φθόνος, ἀλλ' οἷον ὀργή τις ἐκκαίεται
 πρὸς τοὺς εὐτυχοῦντας. Polyb. lib. 9. Πολλοὶ μὲν ἀτυχοῦσι τοῖς φίλοις
 συνάθονται, κάλως δὲ πράττουσι φθονοῦσι. Isocr. ad Dem.
- KA [ook] Intacta invidiâ media sunt, ad summa fermè tendit. Liv. 45.
- 547 AU_I En wenschen 't naer om laegh: rijst iemand in geluck
 AP_I [ ] wenschen't [ ] tgeluck

- 548 AU_I Van eeren? halsenwerck, 'tis ijeder een sijn stuck
 AP_I [ ] 't is [ ] stuck,
 KB [ ] halsen werck; [ ]
- 549 AU_I Ten minsten met fenijn van nijdige gedachten
 AP_I [ ] nijdighe [ ]
- 550 AU_I Te schieten naer sijn vlagg, en op sijn' vall te wachten;
 EP [ ] sijn' [ ]
- 551 AU_I Als of't ons beter ging in ijemands minder wel:
 AU₃ Alienis delectari malis, voluptas inhumana est. Sen. de Tranq.
 AP₃ +Als [ ]
 4. Alienis delectari malis voluptas inhumana est. Sen. de Tranq.
- 552 AU_I En, als men 'tseggen magh, daer springht'er uijt haer vell
 AP_I [ ] men't seggen [ ]
- 553 AU_I Van vreugden, alsser valt die maer, wat hoogh verheuen,
 [ ] als een [ ] haer, [ ]
 AP_I [ ] vreughden, [ ] verheuen,
- 554 AU_I Een' nijd-blein in haer oogh onschuldigh hebb' gegeuen:
 AP_I [ ] nijd-bleijn [ ] gegeuen:
- 555 AU_I Iae laet ons bijder aerd sien struijck'len bij geuall
 En [ ] opden wegh [ ]
 AP_I [ ] op den [ ] gevall
- 556 AU_I Die 'niet verdient en heeft, wij lacchen om den vall.
 AP_I Die't niet [ ]
- 557 AU_I Hoe d' ongerechticheit sich selfs weet te bekeuren!
 [ ] ongerechticheit haer [ ]
 AP_I [ ] ongerechtigheit [ ]
 [ ] ongerechtigheid [ ]
- 558 AU_I Wij grimmen om dien lacch als 'tons valt te gebeuren.
 [ ] 't ons komt [ ]
 AP_I [ ] lacch [ ]
 KB [ ] lacch, [ ]

- 559 AU₁ Bekeur ick dan 'tgelacch van onse wilde vreughd
 [inspringen]
 AP₁ □ [ ] 't gelacch [ ]
 EP [ ] vreughd;
- 560 AU₁ Van ons getuijmelts beest? ô neen, ick prijs de deughd
- 561 AU₁ Des Schutters die sijn pijl, sijn' pees, sijn' Boogh, sijn ooghe,
 [ ] dien [ ] ooghen,
 AP₁ [ ] boogh, [ ]
 AP₂ [ ] sijn' [ ]
- 562 AU₁ Sijn' taeije zenuwen voor die reis niet bedrogen.
 AP₁ [ ] Zenuwen [ ]
- 563 AU₁ Meer sal ick 't prijzen, meer, als 't noch en noch een' mael,
- 564 AU₁ En noch een' mael geschiedt: nu hang ick't inde schael
 AP₁ [ ] geschiet: [ ] schael,
- 565 AU₁ Of't heele konst of half, of't half geluck of heel is.
 AP₁ Of 't [ ]
- 566 AU₁ Ick tast aen dese stropp, om dat 't mijn' eigen keel is
 AU₃ Quod homines de alijs libentiss faciunt, de te apud te male existima. Sen. ep. 68.
 AP₃ ¹Ick [ ]
 1. Quod homines de alijs libentissimè faciunt, de te apud te malè existima. Sen. ep. 68.
 KB [ ] is,
- 567 AU₁ Die ick'er met benuw: wie ghij mij kent of niet,
 AP₁ [ ] ick 'er [ ]
 KB [ ] mé [ ]
- 568 AU₁ Mistrouwt het weinighe datm' aen mij hoort of siet;
 AP₁ [ ] dat m' [ ]
- 569 AU₁ 'Khebb wel een Papegaeij een' vleugel af geschoren
 AP₁ 'K hebb [ ] geschoten
 [ ] geschoren
- 570 AU₁ Met een bevallijck woord: (en sulcken slagh van ooren
 [ ] (of [ ]

- 571 AU_I Vernam het dien 't beuiel.) och armen! maer 'tis mis,
 AP_I [ ] dien't beviel.) [ ] 't is [ ]
- 572 AU_I Soo 't mij te voller eer oijt toegerekent is.
 AP_I [ ] is:
- 573 AU_I 'Tgeuall heeft mé gedaen; en die 't mij noch eens verghde,
 AP_I 'Tgevall [ ]
- 574 AU_I En noch eens, en noch eens, souw sien hoe ick mij berghde
 AP_I [ ] berghde,
- 575 AU_I En in mijn seluen doock, daer 't holl is, als een vat
 AP_I [ ] selven [ ] daer holl [ ]
 [ ] daer 't holl [ ]
- 576 AU_I Dat van een klopjen bomt, en laedt noch droogh noch natt.
- 577 AU_I 'Ten is geen achterklapp; ick segh 't voor Son en Sterren;
 AP_I 'T en [ ] sonn [ ]
 AP₂ [ ] Son [ ]
- 578 AU_I Wanneer ick in 't gedaan van menschen kom te werren,
 [ ] der [ ]
 AP_I [ ] in't [ ]
- 579 AU_I 'Ksie menigh auerechts vooroordeel op het pad,
 AP_I 'K sie [ ] auerechts [ ] pad:
 AU₃ Πολλοὶ ἤδη τινὲς οὐκ ὀρθῶς ἐπιχειρήσαντες, δόξαν ὅτι ἐπιτυχεῖς αὐτῶν
 ἐγένοντο, εὐβουλίας ἔσχον, κατὰ ..... Dion Cass. l. 45.
 Ταῖς γὰρ δὴ τύχαις αἰεὶ τὰς δόξας ἐπὶ τοῖς πρότερον βεβουλευμένοις
 ἑυμμεταβάλλεσθαι φιλοῦσιν ἄνθρωποι. Procop. Vand.
 Hoc plerumq̄ facimus, ut consilia euentis ponderemus: et cui bene quid processerit,
 multum illum prouidisse: cui secus, nihil sensisse dicamus. Cic. pro Rabir.
 AP₃ 2.'K [ ]
 2. Πολλοὶ ἤδη τινὲς οὐκ ὀρθῶς ἐπιχειρήσαντες, δόξαν, ὅτι ἐπιτυχεῖς αὐτῶν
 ἐγένοντο, εὐβουλίας ἔσχον. Dion. Cass. l. 45. Ταῖς γὰρ δὴ τύχαις αἰεὶ τὰς δόξας
 ἐπὶ τοῖς πρότερον βεβουλευμένοις ἑυμμεταβάλλεσθαι φιλοῦσιν ἄνθρωποι.
 Procop. Vand. Hoc plerumq̄ ~~fit~~ facimus, ut consilia euentis ponderemus; et cui bene
 quid processerit, multum illum prouidisse, cui secus, nihil sensisse dicamus. Cic. pro
 Rab.

- 580 AU_I 'Ksie groote geluck betracht, en euen op gevatt
AP_I 'K sie [ ] even [ ]
- 581 AU_I Of 't groote wijsheid waer; 'ksie uijtkomste van saken,
AP_I [ ] 'k sie [ ]
- 582 AU_I Ofts' uijten hemel viel en stortte doorde daken,
[ ] door de [ ]
AP_I Of s' uijt den Hemel [ ] daken:
- 583 AU_I 'Ksie de geluckighe, daer 't soo op Solder leeckt,
AP_I 'K sie [ ]
- 584 AU_I Voor d' aller kloeckste gaen, daer niet aen en gebreeckt:
AP_I [ ] allerkloeckste [ ]
- 585 AU_I En God weet hoet'er staet, en of sij niet en dachten,
AP_I [ ] hoe 't 'er [ ]
- 586 AU_I Sij waren aende Caep als sij 't voor Jaua brachten.
AP_I [ ] Java [ ]
- 587 AU_I Wel toch, tot Jaua toe? eij siet, hoe vlieght de wind
[ ] toch! [ ]
[inspringen]
AP_I [ ] Java [ ]
AP₂ [inspringen]
- 588 AU_I Van menschen-mijmering, hoe vind ick mij versint!
AP_I [ ] menschen-mijmeringh. [ ]
EP [ ] menschen-mijmeringh, [ ]
- 589 AU_I Ick maeck den wijsen man, den Doctor en den Leeraer,
AP_I [ ] Wijzen [ ]
- 590 AU_I Oud Schoolkind, maer, och heer, in 'tvoorste van mijn leer-jaer;
AP_I [ontbreekt]
[ ] Heer, [ ] 't voorste [ ]
- 591 AU_I Ick sie suer buijtens tijds: 'tis aengenaem en fraeij,
AP_I [ ] 't is [ ] fraeij;

- 592 AU_I ~~'K-stoue~~ 'Kstoof soute saucen tot een houte Papegaeij.
 AP_I 'K stoof [ ]
- 593 AU_I □ Nu, Buer-volck, voor de moeijt van d' onlust, weest te vreden
 AP_I [ ] vand' [ ]
- 594 AU_I Een treedjen min of meer mijn Bergh-werck op te treden:
 AP_I [ ] Berg-werck [ ]
- 595 AU_I α [ontbreekt]
 β Ghij zijt in 't vlack voldaan, de niewicheit van 'thoogh
 AP_I [ ] sijt in't [ ] niewicheit van't hoogh
 AP₂ [ ] zijt [ ]
- 596 AU_I α [ontbreekt]
 β Sal uw' vermoeijden voet ~~doen~~ ontmoeyen door uw oogh.
- 597 AU_I α Soo noem ick 't sonder roem, of met roem, een van beiden;
 β Mijn [ ]
 AP_I [ ] ick't [ ]
 KB Mijn, [ ]
- 598 AU_I Sijn' oorspronck is bekent en van mij niet te scheiden,
 [ ] Afkomst [ ]
 AP_I [ ] afkomst [ ]
- 599 AU_I Of't iemand niet en wist, ten k~~■~~sten uijtgeseit,
 (Sijn' opkomst seid ick best), ten [ ]
 AP_I [ ] 't best) [ ] kortsten [ ]
 [ ] best) [ ]
- 600 AU_I 'Ten is geen Bergh van weeld' ~~■~~er van Barmherticheit,
 [ ] Barmherticheit:
 AP_I 'T en [ ] weeld', maer [ ]
- 601 AU_I Erbarmt u van 't verhael: Ic ~~■~~most barmhertigh wesen
 AP_I [ ] van't [ ] Ick [ ]
- 602 AU_I En komense te hulp, die met haer quijnend wesen,
 AP_I [ ] komens' [ ] wesen
 [ ] komense [ ]

- 603 AU_I Met eenen voet in 't graf (soo staen sij trouwens noch,
 AP_I [ ] in't [ ]
- 604 AU_I Mijn' Eicken) riepen moord van 'tschadelick bedrogh
 AP_I [ ] riepen, moord, van't schadelick [ ]
- 605 AU_I Dat haer, op hoop van winst, uijt Eickens waerde gronden
- 606 AU_I In 't Sand bracht, daerse nu soo stieruen als sij stonden;
 AP_I In't sand [ ] stieruen [ ]
- 607 AU_I In 't Rood Sand, soo ick meen, de Turf-asch vande hell,
 KA [ ] 'de [ ]
 1. Contra quàm apud Romanos, ubi sabulo albus ad serendos surculos alienus; contra rubicundior appositus. *M. Var. de Re rust. 1. 9.*
- 608 AU_I Die noch brandt na haer dood, en is als Coôl, soo fell.
 [ ] Koôl, [ ]
 AP_I [ ] nae [ ] Kool, [ ]
 AP₂ [ ] Koôl, [ ]
 EP [ ] brand [ ] kôol, [ ]
- 609 AU_I Soo stonden Boom voor Boom, als ick, op heete kolen;
- 610 AU_I En h aen haer' kruijnen bleeck het roosten van haer' solen:
 AP₂ [ ] bleêck [ ]
 EP [ ] bléeck [ ]
 KA [ ] bleêck [ ]
- 611 AU_I 'Tfenijn most onder uijt: 'ten diende niet; het most:
 [ ] diend' [ ]
 AP_I [ ] 't en [ ]
- 612 AU_I Wie kond'er tegenstaen? de Reden zaid't, en Post;
 EP [ ] Post;
- 613 AU_I Post, die de Reden heeft veel meer roems doen bereicken,
 AP_I [ ] bereijcken,
- 614 AU_I In 't stellen van soo veel Pilaren schier als eicken,

- 615 AU_I α Dan hem van Hofwijck komt, sijn vormsel niettemin,
 α Campen.
 β [notitie doorgehaald]
- 616 AU_I α Gevroevrouwt door sijn' Pen, ontfangen van sijn' Sinn
 [ ] Sin.
 β [ ] naer dat het uijt den Sin.
 [ ] met [ ]
 AP_I [ ] Penn, [ ] sinn,
 AP₂ [ ] Pen, [ ] sin,
- 617 AU_I α [ontbreekt]
 β Den reden-rijcken sinn van Campen wierdt geboren,
 [ ] CAMPEN [ ]
 AP₂ [ ] sin [ ]
- 618 AU_I α [ontbreekt]
 β Van Campen, dien die eer voor ewigh toe sal hooren
- 619 AU_I α [ontbreekt]
 β Van 'tblinde nNederlands mis-bouwende gesicht
 [ ] 't blinde Nederlands [ ]
- 620 AU_I α [ontbreekt]
 β De vuijle Gotsche schell te hebben afgelicht.
- 621 AU_I α Die Post sijn reden seid' 't, 't vergift most uijt der aerden;
 β Sijn Reden seid' het mé: [ ]
 AP_I Sijn' [ ] seid'het [ ]
- 622 AU_I De mijne seidt'er bij: flux wagens en flux paerden,
 AP_I [ ] waghens [ ]
- 623 AU_I Bij dusenden, niet min, die mij van dat geweld
- 624 AU_I Ontlasten voor mijn' rust, voor mijn lust en mijn geld.
 AP_I [ ] mijn' [ ]
 KB [ ] mijn lust en ook mijn' geld.
- 625 AU_I Nu was de Hell berooft en all' de boosheid bouen:
 [inspringen]
 AP_I □ [ ] boven:

- 640 AU₁ Hoe 't innerst ingewand van desen deckmuts heet.
 [ ] schoon-schijn [ ]
 AP₁ [ ] Schoon-schijn [ ]
- 641 AU₁ Van buijten staet hij groen en soeckt mij te belieuen
 AP₁ [ ] believen
- 642 AU₁ Met kruidjens velerhand gespeckt met matelieuen;
 AP₁ [ ] Matelieven;
 KB [ ] velerhand, [ ]
- 643 AU₁ Van binnen is hij ross, verrader-lijck; of rood
- 644 AU₁ Van schaemte: Lett daer op, ghij die een' swacke boot
 AU₃ Diu <mihi> inqt Attalus, imposuere ~~deliciae~~ diuitia. stupebam, ubi aliquid ex ~~ijs~~ illis alio atq alio loco fulserat; existimabam similia esse q ~~intus~~ laterent, his q ostenderentur. Sen. ep. 110.
 Malitiam et aerumnosi animi veterum prospiciemus: quamvis multus circa diuitiarum radiantium splendor impediatur, et intuentem, hinc honorum, illinc magnum potestatum falsa lux verberet. Sen. ep. 115.
 Multis *simulationum* inuolucris tegitur, et quasi velis quibusdam obtenditur uniuscuiusq natura, frons, oculi, vultus, persaepe mentiuntur; oratio verò saepissime. Cic. l. prim. ad Q. frat. ep. 1.
 AP₃ [ ] ¹Lett [ ]
 1. Diu mihi, inqt Attalus, imposuere diuitie. stupebam, ubi aliquid ex illis alio atq alio loco fulserat. existimabam similia esse quae laterent, his quae ostenderentur. Sen. ep. 110. Malitiam et aerumnosi animi veterum prospiciemus: quamvis multas circa diuitiarum radiantium splendor impediatur, et intuentem, hinc honorum, illinc magnarum potestatum falsa lux verberet. Sen. ep. 115. Multis simulationum inuolucris, et quasi velis quibusdam obtenditur uniuscuiusq natura, frons, oculi, vultus persaepe mentiuntur; oratio verò saepissimè. Cic. l. 1. ad qu. frat. ep. 1.
- 645 AU₁ Door 's werelds baren voert: daer moeten sich, niet Bergen,
 AP₁ [ ] Werelds [ ]
 AP₂ [ ] moeten [ ]
 occurunt
- 646 AU₁ Maer menschen als mijn Bergh, die binnen alles bergen

- 647 AU1 Wat boos en onrecht heet, van buijten in een' schijn
 AP1 [ ] on-recht [ ]
 AU3 fronte politus
 Astutam et rapidam gestas sub pectore vulpem. Pers. 5.
 Hi sunt qui boni videri, n esse: mali n videri, sed esse volunt. mali sunt et boni videri
 volunt, ne soli sint mali: mali videri timent, ne parum sint mali. Bernh. Serm. 66.
- AP3 [geen citaat]
 KA [ ] 'van [ ]
 1. Ανθρωποειδή θηρια, τὴν τοῦ σώματος μορφήν εἰς δόκησιν, ἡμερότητος
 ἐπι θήρα καὶ ἀπατη προβεβλημένοι. *Phil. in Mos. vit.* Τὴν μὲν διάλεκτον καὶ
 τὸ πρόσωπον ἀμνίου ἔχειν δοκεῖς, τὰ δ' ἔνδον οὐδὲν διαφέρεις Δρακοντος.
Hermip.
- 648 AU1 Die haer meer Engelen dan Mensch maeckt te zijn.
 [ ] Menschen [ ]
- 649 AU1 Schrickt oock wat voor rood Sand ghij Groene Wambas-kaluen,
 [inspringen]
 AP1 [ ] sand, [ ] Groene-wambas-kalven,
 AP2 [inspringen]
- 650 AU1 Die u heel meesters houdt en niet en weet ten haluen;
 AP1 [ ] halven:
 KB [ ] houdt, [ ]
- 651 AU1 De Berghjens die ghij vleidt zijn blanck en groen in 't oogh,
 [ ] om 'tseerst,
 AP1 [ ] Bergjens [ ] om't seerst,
- 652 AU1 En 'tlacchter u al toe, dewijl ghij op uw teerst
 [ ] all [ ]
 AP1 [ ] 't lacchter [ ]
- 653 AU1 Tot inden opden Bodem toe gras-boter meent te vinden:
 AP1 [ ] op den [ ] vinden;
- 654 AU1 Maer 'tisser sorghelick te treden voor de blinden:
 AP1 [ ] 't iss'er sorgelick [ ]
 AP2 [ ] is 'er [ ]
- 655 AU1 Gesuijckert is de korst, de Taerte menighmael

- 656 AU_I Van Gall of Aloë, en 'tvriendelick onthael
 AP_I [ ] en't vriendelick [ ]
- 657 AU_I Van 'tmeissie werdt rood sand; ~~dan moet gh~~
 als de beloften uijt zijn
 AP_I Van't meissje [ ] Als [ ]
- 658 AU_I En 't Bruijlofts bedd ~~geroert~~
 verkroockt: dan moet ghij haer te buijt zijn,
- 659 AU_I En klagen, sonder hulp, dat u een vriend'lick vell
 EP [ ] klagen [ ]
- 660 AU_I Gevoert heeft (ick en weet niet heeters) inde Hell.
- 661 AU_I Doet oock u selfs bescheid, Moer Evas echte kind'ren,
 [inspringen]
 AP_I [ ]
 AP₂ [inspringen]
- 662 AU_I Stall-lichtjens van de mans, ick will u niet verhind'ren
 [ ] voorde [ ]
 AP_I [ ] voor de Mans, [ ]
- 663 AU_I Uw weer-woord uijt te slaen: daer is oock wel rood Sand
 [ ] het dect [ ]
 AP_I [ ] sand
 EP [ ] rond [ ]
 KA [ ] root [ ]
- 664 AU_I ~~Daer gij ons~~
 Dat ghij tot onsent licht soudt nemen voor goed Land;
 [ ] Land:
- 665 AU_I Die liefelicke korst van buijgen en van strijcken,
- 666 AU_I Van steruen lid voor lid, ~~ten~~ uer voor uer te beswijcken,
 AP_I [ ] sterven [ ]
- 667 AU_I Berght veeltijds (lett, veeltijds) soo wonderlicken aerd
- 668 AU_I Dat ghij het beter wist, gescheiden, als gepaert.

- +669 AU2 De wereld light in 'tboos: waer henen wijse wenden,
AP2 [ontbreekt]
- +670 AU2 Wij vinden ons allom in 'tboose te belenden.
[ ] aen feilen [ ]
AP2 [ontbreekt]
- +671 AU2 Schuld is in Broeck en rock: Het isser al verminckt;
Het feilt aen [ ]
AP2 [ontbreekt]
- +672 AU2 Geluckigh is de mann die minst van allen hinckt.
[ ] hij meest [ ]
AP2 [ontbreekt]
- 669 AU1 □ Dus waben ick Heer in 'tgroen van Roodenbergh gewerden.
AP1 [ ] in't groen [ ] Roodenberg [ ]
- 670 AU1 ~~Daer was te slechten~~
Dat was te trotsen van om soo slecht uijt te herden.
[ ] Van [ ]
AP1 [ ] Van, [ ]
- 671 AU1 Daer most wat aensiens op, soo dat mijn niew besitt
- 672 AU1 Ten [ ] ten wierd vereert met Kijckers, Wat is dit?
AP1 [ ] minsten [ ] Kijckers [ ]
KA [ ] Kijckers, [ ]
- 673 AU1 Dat luckte wiss en wel; 'k [ ] moeijde land en luijden
AP1 [ ] 'k vermoeijde Land [ ]
AU3 Si quid pter gsuetudinem emicuit, spectamus, interrogamus, ostendimus. Adeo naturale
est, magis noua quam magna mirari. Senec. l. 7. qst. nat.
AP3 [ ] 'k [ ]
i. Si quid praeter consuetudinem emicuit, spectamus, interrogamus, ostendimus. - Adeo
naturale est, magis noua quam magna mirari. Sen. lib. 7. qst. natur.
- 674 AU1 Met vragen, kijck [ ] kijck, kijck [ ] wat heeft dit te beduijden?
AP1 [ ] kijck, [ ] kijck, [ ]
- 675 AU2 Wat werpt de zee nu op, wat heeft of dit wesen sal?
AP2 [ ] Zee all [ ] werden [ ]

- 676 AU1 En 't vrughen werde best voldae met, Nietmetall.
 [ ] meest [ ]
 AP1 [ ] 't vrughen [ ] all:
- 677 AU1 Maer met een Nietmetall, die Antwoord moght verstrecken,
 AP2 [ ] dat [ ]
- 678 AU1 Daer eens neus-wijsigheit tot vragens toe moght recken,
 [ ] neus-wijsigheit [ ]
 AP1 [ ] een's Neuswijsicheid [ ] mocht [ ]
 AP2 [ ] Neuswijsigheit [ ]
- 679 AU1 Wat 's menschen neus beduijdt in 't schoonste van sijn hoofd,
 AP1 [ ] Menschen Neus [ ] in't [ ]
- 680 AU1 En wat Mans tepelen, en vrouwen kin geklooft,
 AP1 [ ] kinn [ ]
 AP2 [ ] kin [ ]
- 681 AU1 Wat puttjens in haer wang, wat kuijten aen ons' beenen,
 AP1 [ ] Kuijten [ ]
- 682 AU1 En, als men 't nauwer nam, wat nagelen aen teenen?
 AP1 [ ] men't [ ]
- 683 AU1 Men antwoordt, Nietmetall; en 'tis niet mis geseit;
 AP1 [ ] 't is [ ]
- 684 AU1 Maer, sien wij scherper toe, 'ten is maer half bescheid.
 AP1 Maer [ ] 't en [ ]
 AP2 Maer, [ ]
- 685 AU1 Daer is een nietmetall dat noodigh werdt gepresen,
 AP1 [ ] Nietmetall [ ]
 KB [ ] Niet-met-all, [ ]
- 686 AU1 Om dat het noodigh is, en noodigh moet het wesen,
- 687 AU1 Om dat God beval te wesen dat het is;
 [ ] het God [ ]

- 688 AU_I Dat noodigh is 'tcieraet van 'tschepsel; en gewiss
 AP_I [ ] 't cieraet van't schepsel; [ ]
 KB [ ] en, [ ]
- 689 AU_I Gods Hand-meid voeght allom het Goed en 'tcierlijk tsamen.
 AP_I [ ] 't cierlick [ ]
- 690 AU_I Nature past daer op, wij weten 't als ons' namen;
 [ ] weten't [ ]
- 691 AU_I En daerom voeght het ons een voeghlick nietmetall
 [ ] Nietmetall
- 692 AU_I Te dulden, hoe het zij, bij konst, of bij geuall.
 AP_I [ ] konst [ ] geuall.
- 693 AU_I Bij konst of bij geuall, naer 'tijemand lust te doopen,
 [inspringen]
 AP_I □ [ ] geuall, [ ] 't ijemand [ ]
 AP₃ Δ
- 694 AU_I Daer is wat cierlickheids mijn Berghjen opgekropen,
 [ ] op gekropen,
- 695 AU_I Wat tuijtighs sonder dienst, wat aensiens sonder Nutt:
- 696 AU_I De groene Muts was wel voor 't hoofd en sijn beschutt,
 [ ] ijet [ ]
- 697 AU_I Maer 't pluijsken moster op, of 'twas geen' Muts bij mutsen
 AP_I [ ] 't was [ ] Mutsen
- 698 AU_I Van aensien aen te sien. Soo raeckten ick aen 'tklutsen,
 AP_I [ ] aen't klutsen,
- 699 AU_I Aen 't klampen stijl aen stijl, en deël aen ~~deel van gh~~ wederdeël,
 AP_I Aen't klampen [ ]
- 700 AU_I Die ick eendrachtigh bond aen een' Verborgen steel;
 AP_I [ ] eendrachtig [ ] verborgen [ ]
- 701 AU_I Gelijk een rugge-been met ribben of met graten

- 702 AU₁ De spieren tsamen houdt en niet en kan verlaten
 Vleesch of visch [ ]
 AP₁ [ ] t' samenhoudt [ ] verlaten,
- 703 AU₁ Dan als sij beij vergaen. Dat maecksel scheen geplantt;
 AP₁ [ ] geplantt;
- 704 AU₁ Maer 'twoegh aen 't rugge-been; ~~ten~~ en woegh niet op het sand:
 [ ] 'thongh [ ]
 AP₁ [ ] 't hongh aen't [ ]
- 705 AU₁ Daer most ick in versien; men hadd mij sunst verwesen
 AP₁ [ ] had [ ]
- 706 AU₁ Als die noijt heiligh blad in Grieksch en hadd gelesen.
 AP₁ [ ] Heiligh [ ]
 AU₃ Math. 7. 26. 27.
 AP₃ Math. 7. 26. 27.
- 707 AU₁ Doe 't uijt den koker quam van steigerings besleur,
 [*inspringen*]
 AP₁ □ [ ]
- 708 AU₁ Verscheen daer wat, een spell, een' Naeld, of sulck'en leur,
 [ ] daer, wat? [ ]
 AP₂ [ ] Spell, [ ]
- 709 AU₁ En stack als naeld of spell in ooren en in oogen:
 [ ] d' ooren [ ] d' oogen:
 AU₃ His imperitorum feriuntur oculi, omnia subita (*qa causas n nouere*) mirantium. Sen.
 ep. 89.
 AP₃ ¹En [ ]
 1. His imperitorum feriuntur oculi, omnia subita (*quia causas non nouere*) mirantium.
 Sen. ep. 89.
 EP [ ] stack, [ ] spell, [ ]
 KA [*ook*] Novitas consuevit ad repentinas visiones animos hominum pellere. *Apul. 4. Metam.*
- 710 AU₁ In d' oogen, daermen 't sagh, in d' ooren daer de Loghen
 [ ] het [ ]
 AP₁ Ind' oogen, daermen't [ ] ~~en in~~
 daer [ ]

- 711 AU1 Of waerheid ouer droegh, soo 'twas of niet en was.
AP1 [ ] overdroeg, [ ] 't was [ ]
- 712 AU1 Wat raed? 'twas aenden wegh; daer 't altoos voll gebass
AP1 [ ] 't was [ ]
- 713 AU1 Van stoute keffers is; die dat niet kan verdouwen
- 714 AU1 Moet naer Egijpten toe en in de Sand-zee bouwen.
KB [ ] toe, [ ]
- 715 AU1 Maer honden werden mack met vreemden veel te sien;
[ ] van [ ]
AP1 [ ] Vreemden [ ] sien:
AP2 [*inspringen*]
- 716 AU1 Soo werdt de vreemdigheid onvreemd voor sulcke liên:
AP1 [ ] werd [ ] Vreemdigheid [ ] lien:
[ ] Vreemdigheid [ ]
AU3 Nil ~~tam mirandum~~ adeo magnum neq tam mirabile quicquam
Quod *n* paulatim minuant mirarier omnes <Paullatim.>. Lucr. 2.
AP3 ²Soo [ ]
2. Nil adeò magnum, neq tam mirabile quicquam, Quod non paullatim minuant mirarier omnes. Lucr. 2.
- 717 AU1 Soo wierd mijn opspraeck gunst, soo temden sich de sotten:
- 718 AU1 Eerst hiet ick Schots alleen, doe wierden wij all Schotten,
AP1 [ ] hiet Schots [ ]
KA [ ] all' [ ]
- 719 AU1 En saghén 'tschotsche werck voor wat gedooghlicks aen;
AP1 [ ] 't Schotsche [ ]
- 720 AU1 De slechtste van gewoont, de wijste door 'tvermaen
AP1 [ ] vermaen
AU3 ut nemo fessus satiate videndi
Suspiciere in coeli dignatur lucida templa. Lucr. 2.
Εἰ γὰρ ὁ ἥλιος ἡμᾶς οὐκ ἐκπλήττει, διὰ τὸ ἐν συνήθειᾳ εἶναι, πολλῶ μάλλον τὰ ἔργα τῆς τέχνης, ἀλλ' ὁμοίως τοῖς πηλίνοις αὐτοῖς προσέχομεν. Chrys. Hom. X. ad Philipp.
AP3 ¹De [ ]
1. Ut nemo fessus satiate videndi Suspiciere in Coeli dignatur lucida templa. Lucr. 2.
KA [*ook*] Magnitudinem rerum consuetudo subducit. Sen. Nat. qu. 7.1.

- 721 AU1 Van haer geheugheniss; daers' in geschreuen vonden
 AP1 [ ] daer s' [ ] geschreven [ ]
 EP [ ] vonden,
- 722 AU1 Hoe sulcke Bakenen oud Roomen niet mis-stonden,
 [ ] Bakens noch oud [ ]
 AP1 [ ] Oud [ ]
- 723 AU1 ~~Nieu Roomen~~ Noch 'niewe niet mis-staen, en wat oud Roomen dé,
 AP1 [ ] 't niewe [ ] mis-~~*****~~
 staen, [ ]
- 724 AU1 Om sulcke wonderen te schepen ouer Zee,
 AP1 [ ] weer gaen en staen te leeren,
 [ ] te schepen over Zee,
- 725 AU1 En wat niew Roomen doet, en wat het derft verteeren,
- 726 AU1 Om sulcke wonderen weer gaen en staen te leeren.
- 727 AU1 Tien duijsend ponden steens, en dat twee hondert mael
 Vijf [ ]

$$\begin{array}{r} 5000 \\ \underline{200} \\ 100000 \end{array}$$

 AP1 Duijsend ponden [ ] mael,
 [geen aantekening]
 AP2 Vijf Duijsend [ ]
- 728 AU1 Moet daer bewogen zijn en hangen inde schael,
 AP1 [ ] bewoghen [ ] Schael,
- 729 AU1 En staen weer op sijn lijf, en konnen noch eens vallen;
 AP1 [ ] vallen:
- 730 AU1 En all om (als ick seij) een cierlick nietmet allen,
 [ ] Nietmet allen,
 AP1 [ ] allom [ ] Niet-met-allen,
 AP2 [ ] all om [ ]
 KB [ ] all, [ ]
- 731 AU1 Een' statigh' ijdelheid, of, soo 't wat beter is,

- 732 AU_I Tot 's Stichters sterfflicke, maer doch, gedachteniss.
- 733 AU_I Hadd ick 't daer oock gemunt? Ick kan't niet heel ontkennen.
 AP_I [ ] ick't [ ] ontkennen
 AP₂ [*inspringen*]
 EP [ ] ontkennen:
- 734 AU_I Mijn Maecksel was van Hout; maer, naer de jaren rennen,
 [ ] na [ ]
 AP_I [ ] hout; [ ]
- 735 AU_I En mijne zijn gerent naer 'teinde vande baen,
 AP_I [ ] 't einde [ ]
- 736 AU_I Mij docht, een houten bouw kost lang na mij bestaen;
 AP_I [ ] docht [ ]
- 737 AU_I En, of hij 't niet en kost, sij konden 't hem wel leeren,
 AP_I [ ] konden't [ ]
 AU₃ Ita fit, ut q per incuriam poterat labi, manentium videatur diligentia sustineri. quia facilis est ~~in~~-aedificiorum ruina incolarum subtracta custodia. et cito vetustatis decoctione resoluitur, q hoium psentia n tuetur. Cassiod. lib. 4. var. ep.
 AP₃ ²En, [ ]
 2. Ita fit, ut quod per incuriam poterat labi, manentium videatur diligentia sustineri. quia facilis est aedificiorum ruina, incolarum subtracta custodia; et cito vetustatis decoctione resoluitur, quod hominum psentia non tuetur. Cassiod. lib. 4. var. ep.
- 738 AU_I Die na mij souden zijn, en sijn' verrotting weeren.
 [ ] weeren
- 739 AU_I Met sorgh van onderhoud. dat nam ick voor geen' schand:
- 740 AU_I Soo, seid ick, leeft het all dat water voedt of land:
 KB [ ] voed [ ]
- 741 AU_I Des menschen leuen self bestaet ■er bij het lappen
 AP_I [ ] leven [ ] maer [ ]
- 742 AU_I Van dagelix nieu aes: en altoos k men tappen
 [ ] lmen [ ]
 AP_I [ ] salmen [ ]

- 743 AU_I Uijt Heidelberghs voll vat en vand eluen wijn,
 AP_I [ ] Heidelbergs [ ] van den selven [ ]
- 744 AU_I Soo lang daer vullers en besorghe chten zijn.
 [ ] hervullullen [ ]
 AP_I [ ] hervullers sullen [ ]
- 745 AU_I Dus rekend' ick alleen, en sonder Waerd te hooren,
 [inspringen]
 AP_I □ [ ]
- 746 AU_I De menschen stonden 't toe: maer 'tquam mij nieuw te voren,
 En [ ]
 AP_I [ ] 't quam [ ] voren
- 747 AU_I Dat uijt den Hemel quam; als of't een' stemme waer,
- 748 AU_I Die seij, mans-maeckseltje, staet af, en gaet van daer.
- 749 AU_I Gods seggen en Gods doen gaen t'samen; als de winden
 AP_I [ ] t' samen; [ ]
- 750 AU_I Haer' dreigen en haer' drift, haer snuijuen en haer slinden:
 Haer [ ]
 AP_I [ ] dreighen [ ] snuijven [ ]
- 751 AU_I α [ontbreekt]
 β Gods schicken is Gods doen, en 'tis niet eer gedacht
 AP_I [ ] 't is [ ]
- 752 AU_I α [ontbreekt]
 β (Ick spreeck het menschelick) als tot menschen) als vollbracht.
 AP_I [ ] volbracht.
- 753 AU_I Gods woord quam en Gods wind, met ongehoorder buijen,
- 754 AU_I Dan of heel Noorden wouw verhuijsen naer heel zuijen,
 AP_I [ ] off [ ] Zuijen,
- 755 AU_I Gods woord ontstack de locht met sulcken Vier op vier,
 AP_I [ ] vier [ ]

- 756 AU1 Dat Auond middagh wierd, en alle dingh papier,
 AP1 [ ] avond [ ]
- 757 AU1 En al **aenste** aenstekelick wat Donder kon bereicken
 [ ] all [ ]
 AP1 [ ] bereicken,
- 758 AU1 Of Blixem, donders kind: om verr gingh Yp en Eicken,
 AP1 [ ] Donders-kind: [ ]
 EP [ ] Donders kind: [ ]
- 759 AU1 Aen brand Gewasch en Bergh: en doe 't aen Bergen gingh;
 [ ] en, [ ] gingh,
 AP1 [ ] en [ ]
 AU3 Tò μόνον τὰς συμφορὰς ἐπικουφίζει παράδειγμα. Aristid.
 AP3 [ ]¹en [ ]
 1. Tò μόνον τὰς συμφορὰς ἐπικουφίζει παράδειγμα. Aristid.
 KB [ook] βλέποντα εἰς τῶν πέλας κακὰ Ράων γένοι' ἄν.
- 760 AU1 Scheen 't niet onredelick dat ick mijn deel ontging.
- 761 AU1 Mijn' naelde kreegh mijn deel, mijn Bergh en kon 't niet deeren;
 [ ] Naelde [ ]
 AP1 [ ] mijn' [ ] kon't [ ]
- 762 AU1 Aerd' heeft soo veel voor uijt, ~~geen vier kan haer~~
 vier kan het niet verteeren,
 Dat heeft het Aerdriek voor, [ ]
- 763 AU1 HGods laetste vier alleen sal brenghen daer het was,
 [ ] 't brenghen [ ]
 AP1 [ ] laeste Vier [ ]
- 764 AU1 Waerachtelick tot niet, waerschijnelick tot Glas.
 AP1 [ ] glas.
- 765 AU1 Het houte maecksel sprong als lammeren in 't wilde,
 [inspringen]
 AP1 □ [ ] sprongh [ ]
 AU3 Ps. 114.4.
 AP3 Ps. 114.4.

- 766 AU_I Gelijk, doe Pharao Gods heircracht volgen wilde,
 Als, doe d'Egijptenaer [ ] heirkracht [ ]
 AP_I [ ] d' Egijptenaer [ ] Heir-kracht volghen [ ]
- 767 AU_I De zilte zee-baer sprong: mijn Mast was maer een ried;
 Den heuuel stond en [ ]
 AP_I [ ] heuvel [ ]
- 768 AU_I Hij knapte daer hij 't moet geloouen die het siet,
 AP_I [ ] geloouen [ ]
- 769 AU_I En daer die 't niet en sagh souw schricken te geloouen;
 AP_I [ ] geloouen;
- 770 AU_I Uijt slipte pen en gat; het onderste quam bouen,
 AP_I [ ] penn [ ] boven,
 AP₂ [ ] pen [ ]
- 771 AU_I Het bouenste te grond: de Naem-knoop, verr gesien,
 AP_I [ ] bovenste [ ]
- 772 AU_I Lagh deerelijck geuelt, Susann en Constantin:
 [ ] droeffelick [ ] SUSANN en CONSTANTIN:
 AP_I [ ] gevelt, SUSANN en [ ]
- 773 AU_I Maer beij noch ongeschent, gelijk sij moeten blijuen,
 [ ] onverdeelt, [ ]
 AP_I [ ] blijuen;
 AU₃ [monogram]
 AP₃ [geen marg.]
- 774 AU_I Haer' zielen, meen ick nu, gelijk wel eer haer' lijuen.
 AP_I [ ] haer lijuen.
 EP [ ] haer' [ ]
- 775 AU_I In 'tstorten vande Naeld heeft iemand daer ontrent
 AP_I In't storten [ ]
- 776 AU_I Een' swaren sucht gehoort en naderhand bekent;
- 777 AU_I Geuallen sprack sij noch, want sij viel ongebroken,
 AP_I Gevallen [ ]
 KB [ ] viel, noch [ ]

- 778 AU₁ En, is 'tgeloeffelick, dus heeft het Hout gesproken.
 AP₁ [ ] 't geloeffelick, [ ] hout gesproken:
- 779 AU₁ „Hier legg ick: feller weer dan Son oijt sagh of Maen
 AP₁ [ ] Sonn [ ] Maen
 AP₂ [ ] Son [ ]
- 780 AU₁ „Heeft Boomen uijt der aerd en mij ter aerd geslagen:
 AP₁ [ ] aerd' [ ] aerd' [ ]
 KB [ ] aerd, [ ]
- 781 AU₁ „Ick was maer menschen-werck, most ick het wederstaen?
 AP₁ □ „Ick [ ]
 „Ick [ ]
 AU₃ Βλέπουσα δ' εἰς τῶν πέλας κακὰ
 Ράων γένοι' ἄν.
 AP₃ [ ] ¹most [ ]
 1. Βλέπουσα δ' εἰς τῶν πέλας κακὰ Ράων γένοι' ἄν.
 KB [citaat naar r. 759]
- 782 AU₁ „Gods stijfste schepselen en hebben 't niet verdragen.
 AP₁ □ „Gods stijfte Schepselen [ ] hebben't [ ]
 „Gods [ ]
 EP [ ] stijfste [ ]
- 783 AU₁ Dat komt'er af, van 'tzeil te voeren inden topp;
 [inspringen]
 AP₁ □ [ ] 't zeil [ ]
- 784 AU₁ Den hoogmoed gaet niet voor of neerlagh volght'er op,
 [ ] op:
 AP₁ De Hooghmoet [ ]
 AP₂ Den Hooghmoed [ ] voor, [ ]
 De [ ]
- 785 AU₁ Ick nam die less te baet, en of mij vrienden tergden
 AP₂ [ ] en, [ ]
 AU₃ Neminem ad excitandas domos ruina deterruit, et cum penates ignis absumsit, funda-
 menta tepente adhuc areâ ponimus. Sen. 7. de Benef.
 AP₃ [ ] ²-en, [ ]
 2. Neminem ad excitandas domos ruina deterruit, et cum penates ignis absumsit, funda-
 mentum tepente adhuc areâ ponimus. Sen. 7. de Benef.

- 786 AU₁ En weer een' tweede Naeld in plaets van d'eerste vergden,
 [ ] een [ ] Spits [ ] 't eerste [ ]
 AP₁ [ ] een' [ ] d' eerste [ ]
- 787 AU₁ Ick swichte voordē slagh geslagen met Gods hand
 AP₁ [ ] hand,
 AU₃ Τὰ δὲ μοι παθήματα τὰ ἔοντα ἀχάριστα, μαθήματα γέγονεν. Croes. ap Herod.
 AP₃ ³Ick [ ]
 3. Τὰ δὲ μοι παθήματα, τὰ ἔοντα ἀχάριστα, μαθήματα γέγονεν. Croes. ap.
 Herod.
 EP [ook] Scias licet ea demum fulmina esse justissima, quae etiam percussi colunt. Sen. Cons. ad
 Polyb. 32.
- 788 AU₁ Die die plaets niet en gunde aen 'tgheen ick hadd geplantt.
 AP₁ [ ] 't gheen [ ] geplantt:
- 789 AU₁ Ick doock in 't ongeluck, en leerde mij bedaren,
 [ ] kroôp [ ]
 AP₁ [ ] kroop [ ]
 AP₂ [ ] kroôp [ ]
 EP [ ] kroop [ ]
- 790 AU₁ En koos de Lull voor 'tzeil, om niet meer soo te varen:
 AP₁ [ ] 't zeil, [ ] varen,
 [ ] varen:
 AU₃ Formido nimium sublimia semper. Ouid. 3. fast.
 Jure perhorru
 Latè conspicuum tollere verticem. Hor. . . . .
 AP₃ ⁴En [ ]
 4. Formido nimium sublimia semper. Ouid. 3. fast. Jure perhorru Latè conspicuum
 tollere verticem. Hor.
- 791 AU₁ Soo wierd het ongevall maer omgevall, niet scha,
 AP₁ [ ] ongeval [ ]
 EP [ ] omgevall, [ ]
 KA [ ] omgeval, [ ]

- 792 AU_I Scha-baet; dat's eerst verlies, en wijsheid achterna.
 [ ] vòor [ ]
 AP_I [ ] voor verlies, [ ] achter na.
 AP₂ [ ] voor, [ ]
 AU₃ Terrâ mariq humana opera cessarent, nisi male cadentia iterum tentare libuisset. Sen. d.
 loc.
 AP₃ ⁵Scha-baet; [ ]
 5. Terrâ mariq humana opera cessarent, nisi male cadentia iterum tentare libuisset. Sen.
 de Benef. 7.
 EP [ ] voòr, [ ]
 KA [ ] voor, [ ]
- 793 AU_I Daer staet een staeltjen af in plaets van d' eerste . . . . .
 [ ] delen;
 [inspringen]
 AP₂ [inspringen]
 AP₃ Φ
 KA [geen marginalia]
 KB [ ] délen;
- 794 AU_I De voet staet soo hij stond; 'tscheel is in d' opper-deelen;
 AP_I [ ] 't scheel [ ]
 EP [ ] voct [ ] opperdeelen;
 KA [ ] voet [ ]
- 795 AU_I Die gaen ter haluer hoogd, meer stevigh en min eng:
 AP_I [ ] halver hooghd, [ ]
- 796 AU_I Matroos sal seggen, 'tis een doorgeschoten steng.
 AP_I [ ] 't is een een [ ] steng:
- 797 AU_I Een ijeder sal op nieuws herdoopen naer sijn oordeel:
 [ ] sal 't op [ ]
 AP_I [ ] sal't [ ] oordeel,
 KA [ ] nae [ ]
- 798 AU_I Des wijsten doopers vond aenvaerd ick tot mijn voordeel,
 AP_I [ ] Doopers [ ]
 KA [ ] wijsen [ ]
- 799 AU_I En hij sal Peter zijn van 'niewe houten kind,
 AP_I [ ] van't nieuwe [ ]

- 800 AU1 Die inden vrolixten den nutsten toenaem vindt.
- 801 AU1 Want vrucht en vreughd is 't witt dat ick hier schick te raken.
[inspringen]
AP1 □ [ ] is't [ ]
- 802 AU1 De vreughd is tastelick: gaet op ghij sultse smaken:
AP1 [ ] Vreughd [ ]
AP2 [ ] op, [ ]
- 803 AU1 Een baken stond hier eerst tot inden Haegh gesien,
AP2 [ ] Baken [ ]
- 804 AU1 Tot in de Duijnen toe, tot inde Zee mischien.
AP1 [ ] inde [ ] mischien:
- 805 AU1 Maer die aen 't Baken stond en sagh maer pas de weiden
KB [ ] stond, [ ]
- 806 AU1 Die Voorburgh en den Haegh weerzijds de Scheijing scheiden.
AP1 [ ] voorburg [ ] scheijing scheiden;
[ ] Voorburg [ ]
EP [ ] Haegh, [ ] Scheijing, [ ]
- 807 AU1 De reste was geboomt, dat door mijn eigen schuld
AP1 [ ] eighen [ ]
- 808 AU1 Den schoonsten hoeck gesichts met blad'ren heeft vervult:
- 809 AU1 α En 't gingh met Hofwijck toe als met de grootste Steden,
β [ ] Stadt der [ ]
AP1 [ ] stadt [ ]
KB [ ] toe, [ ]
- 810 AU1 α (Neemt Londen, of Parijs) die sich een Geck met reden
β Mijn ongesien Parijs, [ ] Geck, [ ] reden,
AP1 [ ] Parijs; [ ] Geck [ ]
- 811 AU1 Beklaeghde niet te sien door d' all te dicke wolck
- 812 AU1 Van huijsen ouer hoop en 'twoelen van haer volck.
AP1 [ ] Huijsen over [ ] 't woelen [ ]

- 813 AU1 Blind hadd ick mij geplantt, en, wild' ick mij ontblinden,
 AP1 [ ] had [ ] geplandtt, [ ]
 KA [ ] wild [ ]
- 814 AU1 Ick most een' hooger' topp dan all' mijn' toppen vinden,
- 815 AU1 Die nu geuonden is: thien trappen en wat meer
 [ ] thien [ ]
 AP1 [ ] gevonden [ ] thien [ ]
- 816 AU1 Ontbinden mijn gesicht waer dat ick 't henen keer:
 AP1 [ ] mij gesicht, [ ] heenen [ ]
 [ ] mijn [ ]
 KA [ ] keer'
 KB [ ] keer
- 817 AU1 Ick ouertopp mijn self, en Hollands beste deelen,
 AP1 [ ] over-topp [ ]
- 818 AU1 Die veel en veel gesien geen' oogen en vervelen,
- 819 AU1 En all dat Delfland heet van Rhijn en Schie tot Maes,
- 820 AU1 Tot in het noorder silt sijn' goluen, ben ick baes.
 AP1 [ ] Noorder Silt [ ] goluen, [ ]
- 821 AU1 Dat heet ick ouer-sien. Haer' Gra[ ] haer' Staten,
 AP1 [ ] oversien. [ ] Graven en [ ]
- 822 AU1 Die nu besitters zijn, en die 't wel [ ] aten
 AP1 [ ] eer besaten,
- 823 AU1 En waren noijt meer Baes: sij kos [ ] er besitt
 AP1 [ ] kosten haer [ ]
- 824 AU1 Niet meer als ouer-sien, niet me [ ] s daer ick sitt.
 AP1 [ ] oversien, [ ] meer als [ ]
- 825 AU1 Noch ben ick het wat meer: sij sagen 't door de wolcken
 AP1 [ ] saghen [ ]

- 839 AU1 Min ziende dan gesien; en 'tis der wijsen lot
 AP1 [ ] gesien: [ ] 't is [ ]
 AP2 [ ] siende [ ]
- 840 AU1 Onsichtbaer verr te sien; waerom? want soo doet God,
 AU3 Παντίμος, πολύβουλος, ἐπιστάμενος τὰ τε ὄντα
 Ὅσσα τὲ πρόσθεν ἔην, ὅσα τ' ἔσσεται ὕστερον αὐτίς. Orph. hijm. 24.
 Uno mentis cernit ictu, q sunt q fuerunt veniantq. Boeth. V. Consol.
 AP3 [ ] want [ ]
 1. Παντίμος, πολύβουλος, ἐπιστάμενος τὰ τ' ἔοντα Ὅσσα τὲ πρόσθεν ἔην, ὅσα
 τ' ἔσσεται ὕστερον αὐτίς. Orph. hijmn. 24. Uno mentis cernit ictu, que sunt, que
 fuerunt venientq. Boeth. V. Cons.
- 841 AU1 Dien niemand noijt en sagh, en die d' aenstaende stonden
- 842 AU1 Soo tegenwoordigh siet als oftse voor hem stonden,
 AP1 [ ] ofse [ ]
 AU3 Ps. 90.4.
 AP3 [*geen marginalia*]
- 843 AU1 En dat geschieden sal als waer het nu geschiet.
 AP2 [ ] sal, [ ]
- 844 AU1 Bij die voorsichticheid en stell ick 's menschen niet;
 [ ] verrsichticheid [ ]
- 845 AU1 Maer 's menschen last is, Gods vollmaecktheit naer te trachten,
 [ ] vollmaecktheid [ ]
 AP1 [ ] volmaecktheid [ ]
 AU3 Math. 5.48.
 AP3 Math. 5.48.
 KA [ ] na [ ]
- 846 AU1 En diese meest betracht is minder te verachten
 AP1 [ ] die se meer [ ]
 KB [ ] verachten,
- 847 AU1 Dan diese meest versuijmt: laest sagh mij alle man,
 AP1 [ ] mann,
 AP2 [ ] man,

- 848 AU_I Nu sien ick met gemack die mij niet sien en kan.
- 849 AU_I Is 't hoogh genoeg gepocht, is 't less genoeg gesogen
 [ ] Less [ ]
 [inspringen]
 AP_I □ [ ]
- 850 AU_I Uijt ongesienen bouw? neen, 'tis in mijn vermogen
 AP_I [ ] 't is [ ]
- 851 AU_I Meer wijsheids uijt de planck te trecken dan ick docht,
 [ ] docht.
- 852 AU_I Hier staen wij vanden aerd gestegen inde Locht:
 [ ] vander [ ]
- 853 AU_I Lett, vrienden, die met mij tot deser hoogd geklommen
 AP_I [ ] hooghd [ ]
- 854 AU_I Van bouen neder siet; hoe ist'er toe gekomen,
 AP_I [ ] boven [ ] ist'er [ ]
- 855 AU_I Waer zijn wij door geschroeft? door steile trappen heen,
 [ ] langs [ ]
 AU₃ Confragosa in fastigium dignitatis via est. Sen. 12. ep. 85.
 AP₃ [ ] ¹langs [ ]
 1. Confragosa in fastigium dignitatis via est. Sen. 12. ep. 85.
- 856 AU_I Door engd' en ongemack met suchten en gesteên;
 [ ] sucht' [ ] door [ ]
 [ ] suchten en gesteên;
- 857 AU_I Dat heeft het klimmen in, daer moet hij staet op maken,
 AP₃ [ ] ²daer [ ]
 2. Generosos animos labor nutrit. — non est viri timere sudorem. Sen. ep. 31. Θνητῶ
 δὲ οὐδενὶ κτήσιν ἀγαθῶν ἢ φύσις δεδώρηται. Phil. de sacrif. Ab. et Cain. Εἰ δὲ
 τις ὄλβος ἐν ἀνθρώποισιν, ἄνευ καμάτου οὐ φαίνεται. Pind. ᾠδ. 12.
- 858 AU_I Die van beneden op aen 'tuijtsien meent te raken,
 AP_I [ ] aen't uijtsien [ ]

- 859 AU_I Aen 'taensien, seid ick best. Den tragen beurt het niet,
 [ ] eigentlick: [ ]
 AP_I Aen't aensien [ ]
 AU₃ Generosos aios labor nutrit. — n est viri, timere sudorem. Sen. ep. 31.
 Θνητῶ δὲ οὐδενὶ κτήσιν ἀγαθῶν ἢ φύσις δεδώρηται. Phil. de sacr. Ab. et Cai
 Cain.
 Εἰ δὲ τις ὄλβος ἐν ἀνθρώποισιν, ἄνευ καμάτου οὐ φαίνεται. Pind. od. 12.
 AP₃ [citaten bij r. 857]
- 860 AU_I Die met den arm in 't kruijs staet opwaert aen en siet;
 AP_I [ ] in't [ ] opwaerts [ ] siet.
- 861 AU_I Daer staet wat sweetens toe; en woelen hoort bij wenschen,
 AP_I [ ] toe. [ ] woelen [ ]
- 862 AU_I En bij gewill geweld: daer neffens, wij zijn menschen,
 [ ] maer daer bij bij zijn wij menschen,
- 863 AU_I En konnen niet als gaen, het vliegen is quaed spel
 AP_I [ ] gaen; [ ]
- 864 AU_I En met den hals betaelt; dat weet de Zee-mann wel;
 [ ] schipper
 Schipper [ ]
 AP_I [ ] betaelt, [ ]
 AP₂ [ ] betaelt: [ ]
- 865 AU_I Die trouwt op hand en voet, sijn menschelick vertrouwen,
 [ ] besight hand [ ]
 KA [ ] verrrouwen,
 KB [ ] vertrouwen,
- 866 AU_I En klautert in de marsch bij takels en bij touwen.
 AP_I [ ] Marsch [ ]
- 867 AU_I Bij trappen zijn wij hier geklautert, en dat's recht:
- 868 AU_I Wel hem die sijn bedrijf bij trappen-op verrecht,
 AP_I [ ] trappen op [ ]
 EP Wel-hem [ ]
 KA Wel hem [ ]

- 869 AU_I Bij soete trappen, bij niet all te wijde schreden,
- 870 AU_I En eindicht inde Marsch sijn steigeren met reden,
 [ ] staectt all [ ]
 AP_I [ ] marsch [ ]
 AP₂ [ ] staectt, [ ] marsch, [ ]
 KA [ ] als inde [ ]
- 871 AU_I Niet aende vlagge-spill, daer 't hoofd draeijt eermen 't weet,
 AP_I [ ] Vlagge-spill, [ ] eermen't [ ]
 AU₃ O quantum caliginis mentibus humanis objicit ~~summa~~ magna felicitas! Sen. de Breu. c. 14.
 AP₃ [ ] ³daer [ ]
 3. O quantum caliginis mentibus humanis objicit magna felicitas! Sen. de Breu. c. 14.
- 872 AU_I En daer niet ijeder een sijn' moeijte wel besteedt.
- 873 AU_I Half-wegen is soo veil, dat, konden wij 't bezeffen,
 AP_I Half wegghen [ ]
 AU₃ Maxima q̄q bona sollicita sunt, nec ulli fortunæ minus quam optimæ creditur —
 Omne n. q̄ fortuitò euenit, instabile est: quo altiùs surrexit, vergit proniùs in occasum.
 Sen. de Breu. c. 17.
 AP₃ ⁴Half [ ]
 4. Maxima quaeq̄ bona sollicita sunt, nec ulli fortunæ minus quam optimæ creditur
 — Omne enim quod fortuitò euenit instabile est: quo altius surrexit, vergit proniùs in
 occasum. Sen. de Breu. c. 17.
 KA [ook] Non tu scis, cum ex alto puteo, sursum ad summum excerendis, Maximum periculum
 inde esse, à summo ne rursus cadas? *Plaut, Mil. Act. 4. Sc. 4.*
- 874 AU_I Wij souden 't eens soo lief als papegaeijken treffen
 [ ] 't papegaeijken [ ]
 AP_I [ ] Papegaeijken [ ]
- 875 AU_I Ten einde van de steng: 'kberoep mij op de pijn
 AP_I [ ] vande Steng: 'k beroep [ ]
- 876 AU_I Van die van all te hoogh te laegh geuallen sijn.
 AP_I [ ] leegh gevallen [ ]
 KA [ ] laegh [ ]
- 877 AU_I □ Het Bosch is uijtgesuft: God zij gedanckt, seght, Leser;
 AP_I [ ] uijt gesuft: [ ]

- 878 AU_I De schrijuer seght het oock. daer hoeft wel een geneser
 [ ] Geneser
 AP_I [ ] Schrijver [ ]
- 879 AU_I Voor uw oogh en mijn' hand; soo zijn sij beij gefoolt.
- 880 AU_I Heeft ijemand oijt soo lang in sulcken Woud gedoolt?
 AP_I [ ] woud [ ]
- 881 AU_I Maer 'tis de Naeld haer schuld, haer maken en haer breken,
 AP_I [ ] 't is [ ]
- 882 AU_I En ick hebb van de naeld tot de draed willen spreken.
 [ ] ten draed toe [ ]
 AP_I [ ] vande Naeld [ ] spreken:
- 883 AU_I Naer mij soud 't niemand doen: nu hebb ick 'tsoo gedaen,
 AP_I [ ] ick't soo [ ]
- 884 AU_I Dat ick naer mij gehoort sal werden en verstaen.
 KA [ ] na [ ]
- 885 AU_I En dit's aen 't huijs ten Deijl; wie lust'er mé naer Leiden?
 [inspringen]
 AP_I □ [ ] Huijs [ ] lust 'er [ ]
 AP₂ [ ] Deil; [ ]
 KA [ ] Dêil; [ ]
- 886 AU_I Komt, Kijcker, man of vrouw, ick gae u binnen leiden.
 AP_I [ ] Mann [ ] Vrouw, [ ]
 AP₂ [ ] Man [ ]
 EP [ ] Vrow, [ ]
 KA [ ] Vrouw, [ ]
- 887 AU_I Tot noch toe treden wij in 't voorburght van 't groot Hof,
 AP_I [ ] Voorburght [ ]
- 888 AU_I In 't neer-hof van 'tCasteel, daer volght wel ander stof,
 AP_I [ ] Neer-hof [ ] 't Casteel; [ ]
 AP₂ [ ] stof.
- 889 AU_I Is 't uijt de maet gestoft? beveelt mij niet te swijgen;

- 890 AU1 Schoon opdoen heeft veel in; 'tis om u voort te krijgen.
 AP1 [ ] op-doen [ ] 't is [ ]
- 891 AU1 Waer zijn wij? tuschen Bosch en Bogaert. Staet wat still;
 [ ] Bogaerd. [ ]
 [inspringen]
 AP1 □ [ ] staet [ ]
 AP3 A.A.
- 892 AU2 Dit's oock mijn eigendom, ick doet'er wat ick will;
 AP2 [ ] eigendom; [ ]
- 893 AU1 En wat ick hebb gewilt en sal u niet vervelen,
- 894 AU1 En wat ick wilde, zijn twee ~~muren~~ wanden van Abeelen,
- 895 AU1 Die nu ten Hemel gaen, en proncken met haer' kruijn
- 896 AU1 (Denckt aen mijn' hondert jaer) tot in het noorder Duijn.
 AP1 [ ] Noorder duijn.
- 897 AU1 Wel voeght haer dat gepronck; sij moghen sich beroemen
- 898 AU1 Als Schutters van Geboomt, van Cruijden en van Bloemen;
 Voor [ ]
 AP1 [ ] [opengelaten]
 AP2 [ ] Kruijden [ ] Bloemen;
- 899 AU1 En, sooder een van all ten einde leuens kom'
 AP1 En sood'er een' [ ] levens [ ]
- 900 AU1 Daer sij ten scherme staen, 'tis maer van ouderdom.
 AP1 [ ] 't is [ ]
 AP2 [ ] ouderdom.
- 901 AU1 Aen haer en sietmen's geen; en 'tmagh haer wedervaren
 AP1 [ ] 't magh [ ]
- 902 AU1 Dat een den loouer-drill van haer' ongroene bla'ren
 AP1 [ ] loover-drill [ ]

- 903 AU1 Tot haer minder waerde duij' [ ] at's 'thaer van haer' hoofden,
 [ ] hoofd,
 AP1 [ ] duij': maer dat 's 't haer [ ]
 AP2 [ ] haer [ ]
- 904 AU1 En dat's daer noijt wijs man een [ ] igh man om [ ] oofden.
 [ ] man sijn' eer om roofd.
 AP1 [ ] man een man [ ] looft.
 AP2 [ ] man [ ] man [ ]
 KA [ ] roofd.
- 905 AU1 α [ontbreekt]
 β 'T grijs heet de Kerck-hof blom; maer 'theet soo tegens reden;
 AP1 'T grijs [ ] Kerckhof-blom; [ ] 't heet [ ]
 AP2 [ ] Kerckhof-blom; [ ]
- 906 AU1 α [ontbreekt]
 β 'Tis 't merck van rijpicheid van Sinnen en van zeden.
 AP1 'T is 't merck [ ] rijpigheid [ ] Zeden.
- 907 AU1 Gaet bij haer lenden op, etot da [ ] spitsen zijn,
 [ ] d'Abeelen [ ]
 AP1 [ ] d' Abeelen [ ] daer sij [ ]
- 908 AU1 Daer is noch krack noch kreuck, no [ ] d'allerminste schijn
 [ ] schaduwe noch [ ]
 AP1 [ ] krack, [ ] noch schaduwe, [ ]
- 909 AU1 Van buijgen voor 't geweld van 't vinnighe zuijdwesten,
 AP1 [ ] geweld van't vinnighe Zuijd-westen,
- 910 AU1 Van 't allervinnigst Noord met all sijn' blader-pestes
 Of van 'tverdelgend [ ] Bogaerd-Boomgaerd-pestes.
 AP1 [ ] aevan 't verdelghend [ ]
- 911 AU1 Abeeltjens, oud grijs volck, oud krijchsvolck heet ghij recht;
 [ ] seid' ick [ ]
 AP1 [ ] seid [ ]
 AP2 [ ] krijghsvolck, seid' [ ]
 KB [ ] oud, [ ]

- 912 AU_I Ghij hebt voor ons gestaen in 't scherpste van 'tgevecht,
 [ ] heetste [ ]
 AP_I [ ] in't [ ] van't gevecht,
- 913 AU_I In 'twoeden vanden strijd; en Appelen en Peeren
 Dats 'tkoudste [ ]
 AP_I Dat 't koudste [ ] Peeren,
 [ ] 's 't [ ]
- 914 AU_I Of met uw' wapenen gedeckt, of met uw' kleeren,
 AP₂ [ ] kleeren:
- 915 AU_I Wel heeft den Hemel u gerechtelick geloont,
 EP [ ] gerechtelick [ ]
 KA [ ] gerechtelick [ ]
- 916 AU_I En inden ouderdom met stijue jeughd gekroont.
 AP_I [ ] stijue [ ] gekroont:
 AP₂ [ ] ouderdom [ ]
- 917 AU_I Heel Voorburgh ~~moe~~ heeft ~~mij~~ met mij te deelen in 't bedancken,
 AP_I [ ] in't [ ]
- 918 AU_I Als 'top uw' Stammen siet en als 'tsiet op uw' rancken:
 AP_I [ ] 't op [ ] stammen [ ] 't siet [ ]
- 919 AU_I Het siet u niet alleen voor Voorburghs voorburgh aen;
 [ ] voor-burgh aen,
 AP_I [ ] voorburg aen;
- 920 AU_I Maer voorde cierlickheid daer 'tschier om werdt begaen,
 [ ] begaen:
 AP_I [ ] voor de [ ] 't schier [ ] gedaen:
 [ ] begaen:
- 921 AU_I Dat weet de vreemdeling, de wandelaer van buijten,
 AP_I [ ] Vreemdeling, [ ]
- 922 AU_I Dien sulcke'n Galerij doet gissen en besluijten
 AP_I [ ] sulck'en [ ]

- 923 AU_I Wat van uw binnen is, daer 'tbuijten staet en lacht,
AP_I [ ] 't buijten [ ]
- 924 AU_I Met sulcke'n trotse vreughd, met sulcke'n soeten pracht.
[ ] trotsen [ ]
EP [ ] sulck'en [ ] sulck'en [ ]
- 925 AU_I Danckt mij toe, vreemdeling, die t' uwer gunst genegen,
[ ] die, [ ]
AP_I [ ] Vreemdelingh, [ ]
- 926 AU_I Noch schooner hebb gemaect den schoonsten wegh g der weggen.
AP_I [ ] weggen:
- 927 AU_I 'Tis maer half prijsens waerd, sich seluen te versien;
AP_I 'T is [ ] selven [ ]
- 928 AU_I Heel is hij 't, die wat doet dat voor 't Gemeene dien.
[ ] betracht [ ]
AP_I [ ] gemeene dien'.
- 929 AU_I Is 'tvoorbeeld nutt en goed; volght, Boeren, en volght buren,
AP_I [ ] 't voorbeeld [ ]
AU₂ [ ] volght, [ ]
AP₂ [ ] volght [ ]
- 930 AU_I Wij sullen Honslaerdijck verbijsteren en Buren,
- 931 AU_I En diese t'samen will besoecken sal voortaan
[ ] heeft [ ]
AP_I En, [ ] t' samen [ ] besoecken, [ ]
- 932 AU_I Niet verder als den wegh van voorburgh te begaen.
Geen' straten [ ] de straet naer [ ]
AP_I [ ] Straet [ ] voorburgh [ ]
[ ] Voorburgh [ ]
- 933 AU_I Aensienelicke straet van Stads-gelijcke huijsen,
[inspringen]
AP_I □ [ ] Huijsen,
- 934 AU_I Is't dat ick Hofwijck magh van lid tot lid ontpluijsen,

- 935 AU_I Gunt mij den eigendom van 't eerst in uw getal,
 AP_I [ ] van't [ ]
 AP₂ [ ] eigendom [ ]
- 936 AU_I ¶En lijdt dat ick het noem mijn Tuijnhuijs en mijn' Stall.
 AP_I [ ] Tuijn-huijs [ ]
 KB s.
- 937 AU_I Mijn Cruijdhof hoort'er toe, en, hebb ick wel gekosen,
 [ ] Kruijdhof [ ]
 AP_I α Een' houten warme Doos, met plancken wel bestaect,
 Die Confituren berght aen't Sonne-vier gemaect.
 β Mijn Kruijdhof hoort'er toe, en, hebb ick wel gekosen,
 AP₃ s.
 KB [*marg. bij r. 936*]
- 938 AU_I Het is mijn Persen-perck, mijn queek van Abricosen.
 [ ] Queek [ ] Abricosen:
- 939 AU_I α [*ontbreekt*]
 β Een' houten warme doos, met plancken wel bestaect,
- 940 AU_I α [*ontbreekt*]
 β Die Confituren houdt met Sonne-vier gemaect.
 [ ] berght aen 't [ ]
 AP [ ] aen't Sonnevier [ ]
 [ ] Sonne-vier [ ]
 EP [ ] Sonnevier [ ]
 KB [ ] Suycker-wercken [ ]
- 941 AU_I 'Twaer veiler niet gemeldt, soo dicht aen twee drij wegghen:
 [*inspringen*]
 AP_I □ 'T waer [ ] gemelt, [ ]
 AU₃ Sic vero inuidiam effugeris, si bona tua n jactaueris, si scieris in sinu gaudere. Sen. ep.
 105.
 AP₃ 1. □ 'T [ ]
 1. Sic vero inuidiam effugeris, si bona tua non jactaueris, si scieris in sinu gaudere. Sen.
 ep. 105.
- 942 AU_I Maer daer de heiningh klapt, hadd ick vergeefs geswegen.
 AP_I [ ] Heiningh [ ]
 AU₂ Maer, [ ]

- 943 AU1 Nacht-pluckers, weest mijn' moeijt genadigh en mijn' kost:
- 944 AU1 Hadd ick u hier ontsien 'twerck waer noch onbegost.
 AP1 Had [ ]
 AP2 Hadd [ ] ontsien, [ ]
- 945 AU1 Ontsiet u voor den lust van weinigh' soete beten
- 946 AU1 Voor Dieuen uijt te gaen of in uw hert te heeten.
 [ ] 't in uw [ ]
 AP1 [ ] Dieven [ ]
 AP2 [ ] gaen, [ ]
- 947 AU1 Ghij lett op d' eerste meest, ick op de tweede straf,
 AP2 [ ] straff,
- 948 AU1 En, krijght ghij d' ander toe, soo denckt, dat komter af.
 AP1 [ ] komt'er af.
 AP2 [ ] af;
- 949 AU1 Wij hadden wijsselick na Groot-moer om gekeken
 AP1 [ ] gekeken,
- 950 AU1 En aen verboden vrucht noch mond noch mond gesteken.
 [ ] hand [ ]
 KA [ ] gesteken,
- 951 AU1 Maer 'tis om niet gepreeckt, de boosheid is in 't bloed;
 AP1 [ ] 't is [ ] in't [ ]
 AP2 [inspringen]
- 952 AU1 Verbiedt het quaed te doen, 'tis daerom datmen't doet.
 [ ] doet,
 AP1 Verbiet [ ] 't is [ ] dat men't [ ]
- 953 AU1 En dreigen werdt bevel: Ick wild'er niet om pruijlen;
 [ ] magh'er [ ]
 AP1 [ ] bevell: [ ]
- 954 AU1 Staet bouwen aenden wegh ter schimp van alle muijlen,
 [ ] keur [ ]

- 955 AU1 En aller tongen schimp, die aen de wegen b plantt
 AP1 [ ] tonghen [ ] wegghen [ ]
 AU3 Ev ταῖς ὁδοῖς πλείστοι ἀδικοῦνται. Socr. ap. Xenoph. 2. memorab.
 AP3 [ ]²-die [ ]
 2. Ev ταῖς ὁδοῖς πλείστοι ἀδικοῦνται. Socr. ap. Xenoph. 2. memorab.
- 956 AU1 En komt niet minders toe van allerhanden tand.
- 957 AU1 N □ Nu, Wandelaer, komt in, 'tsal't Hof van Hofwijck gelden.
 AP1 [ ] in; 't sal 't [ ] gelden:
- 958 AU1 Versiet u van geduld; ick sal het minste melden,
- 959 AU1 En swijgen niet van 'tmeest: daer moet de kijcker aen;
 AP1 [ ] van't meest: [ ] Kijcker ~~an~~ aen;
- 960 AU1 Daer werd noijt planter moed' op eigen grond gegaen.
 AP1 [ ] werdt [ ]
 AP2 [ ] gegaen,
- 961 AU1 Van eigen grond gepraett, van eigen grond gepreuel:
 AP1 [ ] eighen [ ] geprevelt;
- 962 AU1 Als 't regent dat het plast, soo dunckt hem dat het neuelt,
 AP1 Als't [ ] nevelt,
- 963 AU1 Als 'tneueld is 't soet weer, als 't stormt, en is 't maer koel,
 [ ] 'tneuel, [ ]
 AP1 [ ] 't nevelt, [ ] is't [ ]
- 964 AU1 En dien die lust vervoert en weet van geen geuoel.
 En, [ ] vervoert, [ ]
 AP1 [ ] geuoel.
 KA [ ] de lust [ ]
- 965 AU1 □ Voor d' eerste quelling, hoort drij woorden eens voor allen;
 AP1 [ ] quellingh, [ ]
 AP2 [ ] woorden, [ ]
- 966 AU1 'Twaer meerder quelling staegh op 'tselue platt te vallen,
 AP1 'T waer [ ] op't selve [ ] vallen.
 AP2 [ ] vallen;

- 967 AU_I En staegh te seggen, staegh te hooren, voor of na,
- 968 AU_I Dit's dus in 'toost geschickt, in 'tWest de wederga.
 [ ] 'tOost [ ]
 AP_I [ ] in't Oost [ ] in't West [ ]
- 969 AU_I Daer is een' middel-lijn, die Hofwijck scheidt in deelen,
 AP_I [ ] een [ ]
 AU₃ Τὸ ταπτόμενον δεῖ ποιεῖν τὸν σόφωνα μάλιστα πάντων. Aristoph. in Concion.
 --Ἡ τάξις σαφῶς Σοφὸν μὲν ἀπανταχοῦ ἐστι καὶν πάση τέχνῃ. Sosip. ap. Athen.
 lib. 9.
 AP₃ ³Daer [ ]
 3. Τὸ ταπτόμενον δεῖ ποιεῖν τὸν σόφωνα μάλιστα πάντων. Aristoph. in Concion.
 Ἡ τάξις σαφῶς Σοφὸν μὲν ἀπανταχοῦ ἐστι, καὶν πάση τέχνῃ. Sosip. ap. Athen. lib. 9.
- 970 AU_I Daer van de slincker van de rechter niet en scheelen:
 [ ] schelen:
- 971 AU_I Een' oost' een' wester poort, een' oost' een' wester laen,
 AP_I [ ] Oost' [ ] Wester [ ] Oost' [ ] Westerlaen,
 KA [ ] Oost, [ ]
- 972 AU_I Een Eiland oost, een west, in beij gelijcke pa'en;
 AP_I [ ] Oost, [ ]
 [ ] West, [ ]
- 973 AU_I Een Boomgaerd midden in, een Plein, een Huijs, een Vijuer,
 AP_I [ ] Pleijn, [ ] Huijs [ ] Vijver,
 EP [ ] Huijs, [ ]
- 974 AU_I Ten Zuijden opde Vliet een sopen Tijd-verdrijuer.
 [ ] open [ ]
 AP_I [ ] op de [ ] Tijd-verdrijver.
 AP₃ γ.
- 975 AU_I Dit tsamen (kost het zijn) in 't Goud-gewicht geleght,
 AP_I [ ] t' samen [ ] in't [ ]
- 976 AU_I Soo stond de Tong in 't huijs, en beij de schalen recht.
 AP_I [ ] in't [ ] Schalen [ ]

- 977 AU_I Wie die verdeeling laeckt, veracht voor eerst sijn seluen,
 [inspringen]
 AP_I □ [ ] selven,
- 978 AU_I En 'tschoonste dat God schiep. Eer ick begon bestond te deluen,
 AP_I [ ] 't schoonste dat schiep. [ ] delven,
 [ ] God schiep. [ ]
 AU₃ Corpus hois pstantius caeteris decore et gratiâ esse quis abnuat? Ambr. lib. 6. Hexaem.
 Corporis noi partes, totaq figura et forma, quam apta ad naturam sit, apparet. Cic. V.
 de fin.
 AP₃ ¹En [ ]
 1. Corpus hominis praestantius caeteris decore et gratiâ esse quis abnuat. Amb. lib.
 6. hexaem. Corporis nostri partes, totaq figura et forma, quàm apta ad naturam sit,
 apparet. Cic. V. de fin.
- 979 AU_I Nam ick des Wijsen less tot richtsnoer van mijn doen;
- 980 AU_I 'K besagh mijn seluen; meer en hadd ick niet van doen.
 AP_I [ ] selven. [ ]
 AP₂ [ ] heeft niemand [ ]
- 981 AU_I Twee tochten voor den reuck, twee voor 't Geruijck, twee Ooren,
 [ ] vensters [ ] 'tGesicht, [ ] den Reuck, [ ]
 [ ] vensteren [ ] 'tsien, [ ]
 [ ] vensters [ ] 'tGesicht, [ ]
 AP_I [ ] Vensters voor 't gesicht, [ ]
 [ ] Gesicht, [ ]
- 982 AU_I Twee Schouderen in 't kruijs, twee Heupen daer sij hooren,
 AP_I [ ] in't [ ]
- 983 AU_I Een' Dij van wederzijds, een' Knie, een Been, een Voet,
 [ ] Voet:
 AP_I [ ] Dije [ ] Voet;
 EP [ ] weder zijds, [ ]
- 984 AU_I Is, seid ick, dat Gods werck, soo is 't volkomen goed,
 AP_I Is, seid' [ ] is't [ ]
- 985 AU_I α En, waer ick henen sagh, & 'kwist geen patroon te soecken
 β [ ] ick wist [ ] wett [ ]

- 986 AU_I α Dat bij dat gelden moght: wegh, riep ick, scheeue hoecken,
 β Die bij dees [ ]
 AP_I [ ] dees' [ ] mocht: [ ] scheve [ ]
 AP₂ [ ] [ ] scheeve [ ]
- 987 AU_I En ~~ong~~ oneenpaericheid, en ongeregelt scheel,
 AP_I [ ] oneenparicheit, [ ]
 AP₂ [ ] oneenparicheid, [ ]
- 988 AU_I Dat niemant en vermaectt dan die sijn' neus, sijn' keel,
 [ ] niemand [ ]
 AP_I [ ] vermaectt, [ ] Neus, [ ] Keel,
- 989 AU_I Sijn ~~buijck~~ en
 mond, sijn' buijck, sijn beste goed, kan lijden
 [ ] sijn' kinn, sijn' buijck, sijn alle dingh, kan lijden
 [ ] kin, [ ]
 AP_I Sijn' Mond, [ ] Kinn, [ ] Buijck, [ ]
 AP₂ [ ] Kin, [ ]
- 990 AU_I Verr vande middel-lijn slim uijt gestelt ter zijden.
 [ ] slim [ ]
 AP_I [ ] Middel-lijn slimm [ ]
 AP₂ [ ] slim [ ]
- 991 AU_I En als ick ouersloegh waer sulcken stell op trock,
 En, [ ]
 AP_I [ ] oversloegh [ ]
- 992 AU_I Soo viel ick op 'tonraet van een' Japonschen Rock.
 [ ] 't on-eens [ ]
 AP_I [ ] Rock,
 KA [ ] oneens [ ]
- 993 AU_I α [ontbreekt]
 β Op 'tonbegrijpelic van die verwerdte plecken,
 AP_I [ ] 't onbegrijpelic vandie [ ]
 KA [ ] van die [ ]
- 994 AU_I α [ontbreekt]
 β Die 'tkleedsel voor cieraet en mij voor onlust strecken.
 AP_I [ ] 't kleedsel [ ]
 KB [ ] cieraet, [ ]

- 995 AU_I En als ick bij geuall door sulcke paden trad,
 En, [ ]
 AP_I [ ] geuall [ ]
- 996 AU_I Soo docht mij, 'twas om 'tjock gedobbelt of om 'twat,
 AP_I [ ] 't was [ ] 't jock [ ] om't wat,
- 997 AU_I Waer dese boom sou staen, waer die wegh sou belenden;
 [ ] steegh [ ]
- 998 AU_I Ick wierd'er koortsigh af, en daer ick quam te wendelen
 [ ] waer [ ] wenden,
- 999 AU_I Soo draeijde mij het hoofd, gelijk des planters dé
 Daer [ ] hoofd, [ ]
- 1000 AU_I Die alles onverhoeds gedraeijt hadd uijt sijn' sté:
 AP_I [ ] sté.
- 1001 AU_I Verplanters van oud werck kost i genadigh dulden;
 Verlappers [ ]
 [inspringen]
 AP_I □ [ ] ick [ ] dulden:
- 1002 AU_I Maer snijders van nieuw' stoff en s ick niet t' ontschulden.
 AP_I [ ] Snijders [ ] stof [ ] sagh [ ]
- 1003 AU_I Mijn laken was geheel, en ick n schele geck,
 AP_I [ ] Laken [ ] een [ ]
- 1004 AU_I Soo ick 't versnipperde met een verwerdt besteck.
 [ ] suft [ ]
 [ ] versuft [ ]
- 1005 AU_I Recht-zijdigh ongemack en vond ick niet prijs-waerdigh;
 EP [ ] prijswaerdigh;
- 1006 AU_I Maer waer het mogelick 'tgemackelick en 't aerdigh
 Maer, [ ]
 AP_I [ ] moghelick 't gemackelick en 't aerdigh
 AP₂ [ ] moghelick, [ ]

- 1007 AU1 'Tgeschickt' en 'tdienstighe te menghen onder een,
AP1 'T ge[ ]schickt' [ ] 't dienstighe te [ ]
- 1008 AU1 Soo was de nuttigheid verlijck aen de re'en.
AP1 [ ] Nutticheid [ ] aende reên.
- 1009 AU1 Dit hijlick sloot ick soo, en noijde Post tot Speelman,
- 1010 AU1 Die maeckte d' ondertrouw: en quam'er wat krackeel van,
AP2 [ ] ondertrouw; [ ]
EP [ ] ondertrouw; [ ]
KA [ ] ondertrouw; [ ]
- 1011 AU1 'Twierd op 't papier gelist, en, naer een soet gekijf,
AP1 'T wierd [ ]
EP [ ] geslicht, [ ]
- 1012 AU1 Vergaderde 'tgemack en 'tfracij, als man en wijf.
AP1 [ ] 't gemack en 't fracij, [ ]
KA [ ] gemack, [ ]
- 1013 AU1 □ Dat's uijt; en nu niet meer van recht of scheef te melden.
- 1014 AU1 De spa ging doorde Zoo van klare klauer-velden:
[ ] klauer-velden,
AP1 [ ] Spa [ ] door de [ ] klaver-velden,
- 1015 AU1 Daer wel een koe drij vier haer' meugh aen bijten mocht:
AP1 [ ] een' Koe [ ]
- 1016 AU1 En 'theeft een' noeste taeijen Boer wat jammerlix gedocht,
AP1 [ ] 't heeft [ ]
- 1017 AU1 Soo kostelicken stael soo konstelick te scheuren;
- 1018 AU1 Maer 'twasser toe gedoemt, het sou en 't most gebeuren,
AP1 [ ] 't wasser [ ] gebeuren:
- 1019 AU1 Waerom sou 'tbeste groen het ewigh erfdeel zijn
AP1 [ ] sou't beste [ ]

- 1020 AU1 Van Beesten muijlen, niet van menschen, en niet mijn?
 AP1 [ ] Beesten-muijlen, [ ] Menschen, [ ]
 EP [ ] Beesten muylen, [ ]
- 1021 AU1 Men moet wat aende vrucht, wat aende vreughd besteden:
 AP1 [ ] aen de [ ]
- 1022 AU1 Wij leuen vande weij en vande Ploegh, dat's reden:
 AP1 [ ] leven van de Weij [ ] van de [ ]
- 1023 AU1 Maer sonder lijf en ziel en is de mensch niet heel:
 AP1 [ ] Ziel [ ] Mensch [ ]
- 1024 AU1 Is 'tlichaem dan vernoeght, de Geest verheischt sijn deel,
 AP1 [ ] 't lichaem [ ]
- 1025 AU1 En treckt sijn voedsel oock, maer op een ander wijze;
 [ ] beter [ ]
- 1026 AU1 α En Gras of Coren-werck en streckt hem voor geen spijs.
 β [ ] spijs;
 AP1 [ ] Spijs;
- 1027 AU1 α [ontbreekt]
 β Daer hoort fijn voeder toe, noch lichter dan de lucht,
- 1028 AU1 α [ontbreekt]
 β Hoe noem ick 't op sijn best? onnoosele genucht.
 AP1 [ ] ick't [ ] onnosele [ ]
 AP2 [ ] onnoosele [ ]
 AU3 Ἡδονὴ ἀμεταμέλητος τὰγαθόν. Athen. l. 12.
 AP3 [ ] 'onnoosele [ ]
 1. Ἡδονὴ ἀμεταμέλητος τ' ἀγαθόν. Athen. lib. 12.
- 1029 AU1 α Verquicking aest het hert, en daer 't van s werlds saken
 β Dat voedsel [ ]
 AP1 [ ] Voedsel [ ] 's werlds [ ]
- 1030 AU1 Gekneust is of gequetst, daer kan 't vermaeck vermaken;
 [ ] kan 't maer [ ]

- 1031 AU1 En die voor sulcke Salv een pottjen ouerspaert,
 [ ] ouer gaert,
 AP1 [ ] overgaert,
- 1031 AU1 Heeft wisselick gesorgh en wijselick ~~gesp~~ gespaert.
- 1033 AU1 Verr van mijn' kinderen zij 'troeckeloos verquisten,
 [inspringen]
 AP1 □ [ ] 't roeckeloos [ ]
 AP2 [ ] verquisten:
- 1034 AU1 'Khadd beter niet geweest, dan dat sij 't van mij wisten,
 [ ] wisten:
 AP1 'K hadd [ ] wisten;
- 1035 AU1 Maer matelick gespill naer Borsen ~~ma~~ grond en macht
 AP1 [ ] nuttelick gespilt [ ]
- 1036 AU1 En heeft noijt wijse man verwesen noch veracht.
 AP1 [ ] mann [ ]
 AP2 [ ] man [ ]
- 1037 AU1 Vier Sonen heeft mij God, ick 't vaderland geschoncken,
 AP1 [ ] in't Vaderland [ ]
 AP2 [ ] en't [ ]
 AU3 Gratum est q patriæ ciuem populoq dedisti,
 Si facis ut patriæ sit idoneus, utilis agris,
 Utilis et bellorum et pacis rebus agendis.
 Plurimum n. intererit, quibus artibus et qbus hunc tu
 Moribus instituas. Iuu. 14.
 AP3 ¹Vier [ ]
 1. Gratum est quod patriæ ciuem populoq dedisti, Si facis ut patriæ sit idoneus, utilis
 agris, Utilis et bellorum et pacis rebus agendis. Plurimum enim intererit, quibus arti-
 bus et quibus hunc tu Moribus instituas. Iuuen. 14.
 KA [ook] Dedimus, quod famæ opponere possis. Iuv.
- 1038 AU1 En, soo 't een' vader voeght, ick derv'er wat me proncken,
 AP1 [ ] Vader [ ] mé proncken;
- 1039 AU1 Mijn' sorgen hebben haer door wetenschapp en deughd
 AP1 [ ] wetenschapp [ ]
 KA Exultat gaudio pater just: qui sapientem genuit,
 lætabitur in eo. 23. Prov. 24. Ζηλωτός, ὅστις
 ἠτυύχησεν εἰς τέκνα. Eurip. Or.

- 1040 AU1 Voorspoedelick geleidt tot door de tweede jeughd,
- 1041 AU1 En 'tsullen Mannen zijn als ick'er niet sal wesen,
 [ ] wesen:
 AP1 [ ] 't sullen mannen [ ] ick 'er [ ] wesen;
- 1042 AU1 Daer zijn mijn' plichten uijt: God, Vader vande weesen,
 AP1 [ ] Weesen,
- 1043 AU1 Beueel ick haer bestier, met eene Suss daer toe;
 AP1 Beveel [ ]
- 1044 AU1 Daer bidd ick allen voor, als ick voor allen doe:
- 1045 AU1 Besteden sij het klein dat ick haer naer kan laten,
 AP1 [ ] kleijn [ ] laten
 AU3 Felix qui ~~potuit indultis~~ indultis potuit feliciter uti
 Muneribus parcumq modum seruare fruendi. Prud. in Hamartig.
 AP3 ²Besteden [ ]
 2. Felix qui indultis potuit feliciter uti Muneribus, parcumq modum seruare fruendi.
 Prudent.
- 1046 AU1 In soeten teer naer neer, in vrolickheid met maten,
- 1047 AU1 Sij hebben 't lijdelick, en die 't ons gunde leeft,
 AP1 [ ] hebben't [ ] gonde, [ ]
- 1048 AU1 Die niet te leur en stelt dan die hem eerst begeeft.
- 1049 AU1 □ Noch staen wij voor mijn' Poort ('tis onbedacht gesproken,
 AP1 [ ] ('t is [ ]
 AP3 A.A.
 KA [geen marginalia]
- 1050 AU1 Mijn' Poorten, most'er staen, of 'twaer mijn woord gebroken)
 AP1 [ ] Poorten [ ] 't waer [ ]
- 1051 AU1 Noch staen wij niet daer voor, ons' oogen zijnder in,
 [ ] in:
 AP1 [ ] daer voor, [ ]

- 1052 AU1 'Tzijn Heckens, vreemdeling, en dat heeft oock sijn' sin:
 AP1 'T zijn [ ] Vreemdeling, [ ] sinn.
 AP2 [ ] sijn' sin;
- 1053 AU1 'Tis open deuren-werck; 'gelaet van alle vromen,
 AP1 'T is [ ] 't gelaet [ ] Vromen,
- 1054 AU1 Die in haer blancke hert voor geen gesicht en schroomen,
- 1055 AU1 Voor geen' getuijgheniss van da wat daer werdt gedacht,
- 1056 AU1 Of in ontfangheniss of in geboort gebracht;
 AP1 [ ] ontfangheniss, [ ] geboort [ ]
- 1057 AU1 Want als de buijten-stoff is 't voeder van haer' rocken,
 AP1 [ ] is't [ ]
 AU2 Want, [ ] buijten-stoff, [ ]
 AP2 Want [ ] buijten-stoff [ ]
 KB Want, [ ] buyten Stoff, [ ]
- 1058 AU1 En of ghij op het werck van binnen opgetrocken,
 AP1 [ ] op getrocken,
 AU2 En, of [ ]
 AP2 [ ] werck, [ ]
- 1059 AU1 Of op den wijzer siet, sij slaen altoos op een:
 AP1 [ ] wijser [ ]
- 1060 AU1 Maer sulcken uer-werck is, God weet het, niet gemeen:
 AP1 [ ] uerwerck [ ]
- 1061 AU1 Mij, bidd ick, dat het voor wat open hertighs strecke,
 AP1 [ ] openhertighs [ ]
- 1062 AU1 Dat hier en daer een' Poort gescheurt is tot een hecke,
- 1063 AU1 En dat het op het hert des meesters werd' gepast.
 AP1 [ ] Meesters werdt [ ]
 AP2 [ ] werd' [ ]
- 1064 AU1 Twee poorten seggen meer: onthael ick vriend of gast,
 [inspringen]
 AP1 □ [ ] Poorten [ ]

- 1065 AU1 Ten is niet door een' deur, 'tis door ~~twee~~ twee open' deuren;
 [ ] deuren,
 AP1 'Ten [ ] 't is [ ] deuren:
- 1066 AU1 Den ruijmen ingangh thoont wat binnen sal gebeuren,
- 1067 AU1 En dat de vrienden op mijn brood en op mijn' wijn
- 1068 AU1 Niet half, niet heel, niet eens, maer tweemaal welkom zijn.
- 1069 AU1 Komt iemand tegens mij het blaedjen om te keeren,
 [inspringen]
 AP1 □ [ ]
- 1070 AU1 En seght, twee Deuren op? daer wilmen ons bij leeren,
- 1071 AU1 Dat, als 'top scheiden komt, twee lanen open staen,
 AP1 Dat [ ] 't op [ ] Lanen [ ]
- 1072 AU1 En dat ick tweemaal heet mijn' gasten henen gaen;
 [ ] gaen,
- 1073 AU1 Die eens genoodight zijn: dat will ick niet ontkennen,
 AP2 [ ] ontkennen;
- 1074 AU1 Aen man of vrouwen kracht kan ick mij niet gewennen;
 AP1 [ ] Man of Vrouwen-kracht [ ]
 AP2 [ ] Man [ ]
- 1075 AU1 D'onheusche heusigheid, 'tonsinnige geweld
 AP1 D' onheusche heusicheit, 't onsinnighe [ ]
 AP2 [ ] heusigheid, [ ]
- 1076 AU1 Dat op de soete rij van vriendschap werdt mistelt,
 [ ] de soete kerf [ ]
 AP1 [ ] de soete [ ]
 AP2 [ ] den soeten [ ] vriendschapp [ ] mistelt,
 EP [ ] mis-stelt,
- 1077 AU1 En hebb ick noijt geloôft: maer wel van ouds onthouden,

- 1078 AU₁ Die willen, laten gaen, die niet en willen, houden.
 AU₃ Χρη̄ ξεῑνον παρε̄οντα φιλε̄ιν, ε̄θελοντα δε̄ πέμπειν. Homer.
 AP₃ ¹Die [ ]
 1. Χρη̄ ξεῑνον παρε̄οντα φιλε̄ιν, ε̄θελοντα δε̄ πέμπειν. Hom.
- 1079 AU₁ De waerd moet gast-vrij zijn, maer oock de gasten vrij,
 AP₁ [ ] Waerd [ ] zijn: [ ] vrij;
 [ ] zijn; [ ]
 KA Siccāt inaequales calices conviva solutus Legibus insanis. *Hor. 2. Sermon. 6.*
- 1080 AU₁ En dien ick soo misdoe verhael' het soo op mij.
 AP₁ [ ] mij;
- 1081 AU₁ α [ontbreekt]
 β En 'tsal in mij den lust van wederkeeren wecken,
 AP₁ [ ] 't sal [ ] de [ ] wedecken,
 AP₂ [ ] den [ ]
- 1082 AU₁ α [ontbreekt]
 β Daer gulde vrijheid woont voor komen en vertrecken
 AP₁ [ ] vrijheit [ ] vertrecken.
 AP₂ [ ] vrijheit [ ]
- 1083 AU₁ □ Mijn' Poorten houd ick soo verdedight: volght mijn Laen.
 [ ] wel [ ]
 AP₂ [ ] Laen,
- 1084 AU₁ Mijn' lanen wederzijds: die moet ghij oock sien staen,
 AP₃ A.B.
- 1085 AU₁ Als armen die mijn' vriend omhelsen en onthalen.
- 1086 AU₁ Doch Armen spreken niet: dees' kunnen oock geen' talen:
- 1087 AU₁ Maer d' ander menschlickheit, het Lacchen, is haer' gaef.
 [ ] menschlickheit, [ ]
 AP₁ [ ] ander' [ ]
- 1088 AU₁ ÐVerstaet ghij dat gelach? lett op het groene gaef
 AP₁ [ ] gelacch? [ ]
 AP₂ [ ] gelach? [ ]

- 1089 AU1 Der Linden, mijn geboomt, en eertijds mijn' ~~Laurieren~~ Laurieren,
- 1090 AU1 Die haren koelen pracht als wasche Toortsen cieren,
- 1091 AU1 En denckt, om kort te zijn (sij seluer zijn niet lang)
 AP1 [ ] selver sijn [ ]
 AP2 [ ] zijn [ ]
 KA [ ] (om [ ] zijn: sij [ ])
- 1092 AU1 Dat soo mijn jonghe fluijt van 'voorhouts groene gangh,
 [ ] wat [ ]
 AP1 [ ] van't Voorhouts [ ]
- 1093 AU1 Op nieuwe noten peep, van dese staet te pijpen;
- 1094 AU1 En, soo ick mijn vernuft noch eens bestond te slijpen,
 AP1 [ ] begstond [ ]
- 1095 AU1 Dat Hofwijck en Den Haegh te s[ ] n souden gaen,
 AP1 [ ] den [ ] samen [ ]
- 1096 AU1 Of, waer den Haegh de Son, dat [ ] wijck waer de maen.
 AP1 [ ] Sonn, [ ] Hofwijck [ ] Maen.
 AP2 [ ] Son, [ ]
- 1097 AU1 De Stammen zijn gelijk, de sc[ ] uwende kruijnen
 AP1 [ ] schaduwende Kruijnen
- 1098 AU1 Zijn hier, soo wel als daer, als [ ] elijck begraesde duijnen.
 Staen [ ]
 AP1 [ ] gelijk [ ]
- 1099 AU1 Hier in gaet Hofwijck voor, dat i[ ] et Haegsche Pand
 [ ] in 'tsGrauen Haegsche [ ]
 AP1 [ ] voor; in 't 's Gravenhaegsche [ ]
- 1100 AU1 Niet meer als Linden hout bij Linden is geplant,
 Is niet [ ] bij/om Linden hout [ ]
 [ ] bij [ ]
 AP1 [ ] Linden-hout [ ] Linden-hout [ ]

- 1101 AU1 En dan een' steene buert, daer mensch en Peerd en wagen
 AP1 [ ] Mensch [ ] Wagen
- 1102 AU1 De vlugge fluijtertjens den soeten Haegh uijt jagen.
 AP1 [ ] Haeg [ ] jagen:
- 1103 AU1 Danck hebb' het vuijl gewoel van Wagen, mensch en Peerd;
 AP1 [ ] Mensch [ ] Peerd:
 AP1 [ ] Peerd;
- 1104 AU1 Sij jagen Hofwijck toe dat Hofwijck meest vereert.
 AP1 [ ] jaghen [ ]
- 1105 AU1 De Goudvinck is van 'tminst, de Kneu, de Spreew, de Lijster,
 AP1 [ ] van't minst, [ ]
- 1106 AU1 Hier sitt de Nachtegael en gorgelt met sijn' vrijster,
- 1107 AU1 De Koeckoek slaet de maet, en roemt van sijn bedrijf,
- 1108 AU1 In volle vrijheid, want de Land-heer heeft geen wijf:
- 1109 AU1 In Sté en doet hij niet dan Mans en vrouwen tergen,
 AP1 [ ] Vrouwen [ ]
- 1110 AU1 En menigh lacht'er om die sijn haer staet te bergen.
 AP1 [ ] diens haeren staen [ ]
 AP1 [ ] laccht'er [ ]
- 1111 AU1 Hier danst dat ~~vla~~ vrije volck van d' een' op d' ander' tack,
 [inspringen]
 AP1 □ [ ] ander [ ]
- 1112 AU1 En, is't de linden moe, het kiest een ander dack
 AP1 [ ] Linden [ ] dack,
- 1113 AU1 Een dack van Elsen tack reis-mantel mijner Linden,
 AP1 [ ] loof [ ] van die [ ]
 AP1 [ ] Elsen-loof, [ ]
- 1114 AU1 Dies' in haer' eerste jeughd beschermden voorde winden,
 AP1 Die s' [ ] Jeughd beschermde voor de [ ]
 AP2 [ ] beschermden [ ]

- 1115 AU1 Beschutt'en voor noordoost, beschermden voor noordwest,
 [ ] Noordoost, behoedden [ ] Noordwest,
 AP1 Beschutte [ ] Noord-Oost, [*opengelaten*] [ ] Noord-west,
 AP2 Beschutten [ ] behoedden [ ]
- 1116 AU1 En doen noch dagelix daertoe haer nieuwe best.
 AP1 [ ] daer toe [ ]
- 1117 AU1 Heilsamen Elsen tack, wie soud' u kunnen derven?
 AP2 [*inspringen*]
 KA [ ] Elsen rack, [ ]
- 1118 AU1 Ghij doet ons vreughd en baet in leuen en in steruen;
 AP1 [ ] leven [ ] sterven;
- 1119 AU1 Uw leuen streckt voor muer, met een, en voor tapijt.
 AP1 [ ] leven [ ] tapijt:
- 1120 AU1 Ghij houdt ons' paden warm en koel naer eisch van tijd.
 Uw leuen houdt ons [ ]
 [ ] geeft [ ] warmt en koelte [ ] den tijd.
 AP1 [ ] leven [ ]
 AP2 [ ] koelte, [ ] tijd,
 KA [ ] warmt, [ ]
- 1121 AU1 ~~Uw de~~ En altijd sei louwe warmt en altijd still verkoelen;
- 1122 AU1 Uw doode beenderen verquicken ons geuoelen,
 AP1 Uw' [ ] gevoelen,
- 1123 AU1 Als 't ijs en sneew verdooft: het is een meerder goed,
 AP1 [ ] Sneew [ ]
 KA [ ] on [ ] verdooft, [ ]
 KB [ ] en [ ]
- 1124 AU1 Gestoruen goed te doen dan menigh mensche doet.
 AP1 Gestorven, [ ]
 KA [ ] doen, [ ]
- 1125 AU1 Maer branden is te wreed voor sulcken dienst van leuen;
 AP1 [ ] leven,
 AP2 [ ] leven:

- 1126 AU1 Daer is een' minder pijn, die u niew leuen geuen
 AP1 [ ] een [ ] leven geven
 EP [ ] een' [ ]
- 1127 AU1 Of'toude lengen kan: ghij leent uw' lieuen romp,
 AP1 Of't oude [ ] lieven [ ]
- 1128 AU1 ~~Tot schip en goeds~~
 Daer schip en goed aen hangt, tot booren van een pomp,
 AP1 [ ] Schip [ ] hanght, [ ] een' [ ]
- 1129 AU1 ~~Tot booren van een~~
 Van kokers onder aerd, daer wateren door sluijsen
 AP1 [ ] sluijsen,
- 1130 AU1 Spijt Roomens metsel-werck, en brussels loode buijsen,
 α [ ] Brussels [ ]
 AP1 [ ] Metsel-werck, [ ]
- 1131 AU1 α [ontbreekt]
 β Daer klinckaert, en Arduijn en Coper moet vergaen,
 AP1 [ ] Klinckaert, [ ]
- 1132 AU1 α [ontbreekt]
 β Daer stadigh lappen en weer niew verboeten aen,
 [ ] is en [ ]
- 1133 AU1 α En daer herleeft uw koelt, en daer onsterft uw steruen,
 β Daer ouerleeft [ ] lijf, [ ]
 AP1 [ ] overleeft [ ] ontsterft [ ] sterven,
- 1134 AU1 En daer gerieft ghij kind, kinds kinderen en eruen,
 AP1 [ ] erven,
- 1135 AU1 In 'twater stond uw' wiegh, uw' Doodkist light in 't vocht;
 AP1 In't water [ ] Dood-kist [ ] in't [ ]
- 1136 AU1 ~~En~~ Daer duijckt ghij, en ontgaet de schenniss van de locht.
- 1137 AU1 Onsterffelicker lof verdienen noch uw' stouen,
 AP1 [cerst overgeslagen]
 [ ] stoven,

- 1138 AU1 Onsterffelicker *pen* dan dese magh se louen,
 AP1 [   ] penn {   } maghse loven;
 AP2 [   ] *pen* [   ]
- 1139 AU1 Mijn' uijtspraeck schiet te kort, wanneer ick ouerslae,
 AP1 [   ] overslae,
- 1140 AU1 Wat winst is bij verlies, wat voordeel is bij scha,
 [   ] door [   ] door [   ]
 AP2 [   ] scha.
- 1141 AU1 D' ondanckbaer ~~ei~~Eickenstam en laet sich maer eens houwen,
 AP2 [   ] houwen:
- 1142 AU1 Uw kan ick hondert mael behouwen en behouwen.
 U [   ]
- 1143 AU1 Behouwen? dat's niet all. ghij leuert goed voor quaed,
 AP1 [   ] levert [   ]
 KA [   ] al, [   ]
- 1144 AU1 Ghij voedt die u verdoet, ghij segent die u slaet,
 AP1 [   ] voet [   ] verdoet, [   ]
 [   ] voedt [   ] verdoet, [   ]
- 1145 AU1 En die ~~den lu~~ de vreughd will sien van dickwils nieuwe telgen
 AP2 En, [   ] telgen,
- 1146 AU1 En neemt niet als de moeijt van wreed zijn en verdelgen.
 [   ] neem [   ]
 AP2 [   ] verdelgen;
- 1147 AU1 "Tonthoofden geeft de winst: waer is dat noch gehoort?
 AP1 "T onthoofden [   ]
- 1148 AU1 Meer kinders dienen mij, hoe ick meer ouders moord.
- 1149 AU1 □ De muer van mijn Voorhout, of van mijn' twee voorhouten,
 [   ] wand [   ]
 AP1 [   ] Voorhouten,

- 1150 AU1 Zijn tamelick voldae: maer u verveelt mijn kouten,
~~Zijn noch~~
 AP1 Is noch maer half voldae: [ ]
 [ ] kouten,
- 1151 AU1 Niewsgierigh wandelaer: soo swijgh ick van het groen
 AP1 Niewsgierigh { }
- 1152 AU1 Van Haegh en Meijen-Boeck, die hier de plichten doen
- 1153 AU1 Van wallen hoogh en dicht, van vriendelicke muren,
 AP1 [ ] Wallen { }
- 1154 AU1 Die mij het vrij gesicht bepalen van mijn' buren,
- 1155 AU1 Die maertje knelis oogh onthouden uijt mijn Grond,
 [ ] grond,
 AP1 [ ] Maertje Knelis { }
- 1156 AU1 Als off daer tuschen ons een' steenen heining stond.
 [ ] offer [ ]
 AP1 [ ] heiningh [ ]
- 1157 AU1 Verganckelicke kalck en kon mij maer bevrijden;
- 1158 AU1 Dit eewighe kan beij; ~~ver~~ bevrijden en verblijden;
 [ ] verblijden.
 AP1 [ ] beij, [ ] verblijden:
- 1159 AU1 In een woord segh ick 't all; 'tis 'toorbaerlijxte schutt,
 AP1 [ ] 't is 'toorbaerlickste [ ]
- 1160 AU1 Dat schoon en dienstigh is, en aengenaem en nutt.
- 1161 AU1 □ Nu rechts of slinx gewent: of quellen u de bochten
 AP1 [ ] slinghs gewent; [ ] Bochten
- 1162 AU1 Die dese wereld laeckt en d' oude tijden sochten?
- 1163 AU1 Leght beider redenen in d' een' en d' ander' schael;
 AP1 [ ] Schael;

- 1164 AU1 Wij hebben veel gelijk, maer min als altemael,
 AP1 [ ] altemael;
 AP2 [ ] altemael.
- 1165 AU1 Een' langhe rij Voorhouts te samen te sien krimpen
- 1166 AU1 En sluijten tot een punt gelijk des Backers timpen,
 KA [ ] punt, [ ] de [ ]
- 1167 AU1 Verheught des kijkers oogh all waer het noch soo dom,
 [ ] al [ ]
 AP1 [ ] Kijkers [ ] domm,
 AP2 [ ] dom,
- 1168 AU1 En in de red'lickheid gaet alle recht voor krom:
 AP1 [ ] kromm:
 AP2 [ ] krom:
- 1169 AU1 Maer 'tkrom heeft oock sijn' deughd; en 'tbuijghen vande Steghen,
 AP1 Maer 't kromm [ ] 't buijgen van de [ ]
 AP2 [ ] krom [ ]
 [ ] krom [ ]
- 1170 AU1 Ontwalght den wandelaer van all te langhe wegen:
 AP1 [ ] Wandelaer [ ] wegen;
- 1171 AU1 Of, zijn se wat te kort, het kromte maectse lang,
 [ ] de [ ]
 AP1 [ ] langh,
- 1172 AU1 En, soo de plaets gebreeckt, de konst is in 't verlang.
 AP1 [ ] in't [ ]
- 1173 AU1 Het een is prijsens waerd, het ander niet te laken;
- 1174 AU1 Elck een voldoet sijn' smaeck, elck een versnipt sijn laken,
 AP1 [ ] laken

- 1175 AU1 Naer eighen welgevall: eens was 't een spitsche schoen,
 AP1 [ ] eigen [ ] was't [ ]
 AU3 Sic voluenda aetas comutat tempora rerum. q fuit in pretio, fit nullo deniq honore:
 Porrò aliud succedit, et e contemptibus exit, Inq dies magis appetitur, floretq repertum
 laudibus et miro est mortales inter honore.
 AP3 [ ] 'eens [ ]
 1. Sic voluenda aetas commutat tempora rerum, quod fuit in pretio fit nullo deniq
 honore: Porrò aliud succedit, et è contemptibus exit, Inq dies magis appetitur, floretq
 repertum Laudibus et miro est mortales inter honore.
 KA [toegev.] *Lucr.*
- 1176 AU1 Nu ~~kon~~ kan een' platte leest, en anders geen' voldoen.
 AP1 [ ] geen, [ ]
- 1177 AU1 Eens was de broeck soo small als mag're menschen dijen,
 AP1 [ ] small, [ ] Dijen,
- 1178 AU1 Nu zij 't soo goed als 'twill, de mode wil't niet lijen;
 AP1 [ ] zij 't [ ] goet [ ] 't will, [ ] wil 't [ ]
- 1179 AU1 En 'tzij dan spits of rond, of lang, of ruijm, of small,
 AP1 [ ] 't zij [ ] spits, [ ]
- 1180 AU1 Elck weet sijn' reden voor sijn kostelicke mall:
 [ ] verwe [ ] Mall:
- 1181 AU1 De grill rolt als de Tijd: will iemand Rechter wesen,
- 1182 AU1 Het vonniss, ben ick wijs, en salmen hier niet lesen.
 AP1 [ ] vonnis [ ] lesen:
 AP2 [ ] vonniss, [ ]
- 1183 AU1 'Tzijn smaken; en die staen den vrijen mensche vrij;
 AP1 'T zijn [ ]
- 1184 AU1 Laet niemand oordeelen van 's naesten leckernij:
 AP1 [ ] [open] [ ]
 AP2 [ ] naesten [ ]
- 1185 AU1 De rechte dreef is recht, de kromm' heeft oock haer voordeel:

- 1186 AU1 Dus doen, soo laten doen, is 'tveiligst in mijn oordeel.
 Sus [ ]
 AP1 [ ] 't veilighst [ ]
 AP2 [ ] oordeel;
 KB [ ] veilighst, [ ]
- 1187 AU1 En die den minsten haet soeckt inde meeste rust
 AP1 [ ] in de [ ] rust,
- 1188 AU1 Vergunn' een ijeder een sijn' onbesproken lust.
 [ ] aen [ ]
- 1189 AU1 □ In 'tpraten vind ick ons [ ] hoeckjen om gekropen.
 AP1 [ ] 't praten [ ] het [ ]
 AP3 B C.
- 1190 AU1 Die naer 't Lang Achterom het korte door will loopen,
 [ ] Korte [ ]
- 1191 AU1 Is niet verr vande merck [ ] soo gaet het hier in 'tgroen.
 [ ] Merck [ ]
 AP1 [ ] van de Merckt: [ ] in't groen.
- 1192 AU1 Maer die gelijckeniss en ka [ ] mij niet voldoen
 AP1 [ ] kan [ ] voldoen:
- 1193 AU1 De Boomen passen best tot [ ] voorbeeld van de Boomen.
 AP1 [ ] voorbeeld [ ]
 KA [ ] voordeel [ ]
 KB [ ] voorbeeld [ ]
- 1194 AU1 Denckt dat wij 'tschoon Voorhout ten einde zijn gekomen:
 AP1 [ ] 't schoon [ ]
- 1195 AU1 Nu volght de Kneuterdijck, en strax de Plaets daeraen:
 AP1 [ ] daer aen:
- 1196 AU1 Daer hebb ick 't. Haghenaer, en treckt het u niet aen;
 AP1 [ ] ick't. Hagenae, [ ]
- 1197 AU1 Noch stoff ick om den prijs: Ghij leuert niet als Linden
 AP1 [ ] levert [ ]

- 1198 AU1 Naer Linden op de rij: hier is wat nieuws te vinden,
KA Na [ ]
- 1199 AU1 In 'tnieuwe Pad nieuw Blad; veranderingh verheught,
AP1 In't nieuwe [ ] Veranderingh [ ]
- 1200 AU1 En all dat sterfflick is kan walgen aen een' vreughd
AP1 [ ] sterfflick [ ] de [ ]
- 1201 AU1 Die euen-stadigh is. De vriendelixte toonen
AP1 [ ] evenstadigh [ ]
AU3 Μονωδία ἐν ἀπασίν ἐστι πλήσμιόν τε καὶ πρόσαντες, ἢ δὲ ποικιλία τερπνόν.
Plut. de lib. ed.
AP3 [ ] ¹De [ ]
1. Μονωδία ἐν ἀπασίν ἐστι[-ν] πλήσμιόν τε καὶ πρόσαντες, ἢ δὲ ποικιλία
τερπνόν. Plut. de lib. ed.
EP [ook] Similitudo satietatis mater est in omnibus. Cic. de Inv.
- 1202 AU1 Vervelen op den duer: het oor rust op 'tverschoonen,
AP1 [ ] 't verschoonen,
- 1203 AU1 En alle spier begeeft die niet verpoost en werdt;
[ ] lid [ ] dat [ ]
- 1204 AU1 Veel soets vergalt sich, jae lang kittelen wordt smert.
AU3 Ὡς καὶ τοῦ μέλιτος τό πλέον ἐστὶ χολή. Anthol. 1.
AP3 ²Veel [ ]
2. Ὡς καὶ τοῦ μέλιτος τό πλέον ἐστὶ χολή. Anthol. 1.
- 1205 AU1 Noch is ons oogh het viest en keurigst aller leden;
AP1 [ ] om [ ] viest, [ ]
[ ] ons [ ]
- 1206 AU1 'Twill wisselen, of 't kreunt; ja van bevallickheden;
AP1 'T will [ ] of't [ ] jae [ ]
- 1207 AU1 En die de reden soeckt van sijn' beweeghlickheit
[ ] beweeghlickheid
AP1 [ ] beweeghlickheid,
- 1208 AU1 Sal vinden datse daer en nauwlix elders leit.
AP1 [ ] nauwlix [ ]

- 1209 AU₁ De nieuw' bevallickheid daer 't hier mé staet te vleijen
[inspringen]
AP₁ □ [ ] daer't [ ]
KA [ ] vleijen,
KB [ ] bevallickheit, [ ]
- 1210 AU₁ Is 'tlieue ~~smaller~~ loouer-groen van Suijver' Eschen Meijen.
AP₁ [ ] 't lieve loover groen [ ] suiijver' [ ]
- 1211 AU₁ Daer valt min schaduws af dan datmen elders siet:
[ ] m' aende Linden [ ]
[ ] onder [ ]
- 1212 AU₁ Maer schaduwen zijn wind, of schaduwen zijn niet.
AP₁ [ ] sijn [ ] niet:
[ ] zijn [ ]
- 1213 AU₁ Het lichaem maeckt den man, de stammen zijn de boomen:
AP₁ [ ] de mann, [ ] Boomen.
AP₂ [ ] den man, [ ]
- 1214 AU₁ Als 'top betalen komt voldoet men met geen' droomen.
[ ] de waerd' aen gaet [ ]
[ ] de waer aen komt [ ]
AP [ ] 't op [ ] komt, [ ]
- 1215 AU₁ Stae bij taeije Eschen waer: de waerde van uw' trouw
[ ] taeij' [ ]
AP₁ [ ] bij, taeij [ ] De [ ] uw [ ]
- 1216 AU₁ Verdiende wel een wat roems dat hier staen proncken souw;
- 1217 AU₁ Maer, is de Vred' in 'tland, ick will se niet verstooren;
AP₁ [ ] 't land, [ ]
- 1218 AU₁ De duijuel hael den Krijgh; 'k magh van geen' Piecken hooren,
AP₁ [ ] Duijvel [ ]
AU₂ Naer Hell toe met [ ]
Ter Hellen met [ ]
AP₂ Ter hellen [ ]
AU₃ Plaude tuo Marti, miles; nos odimus arma. Ouid. de Rem.
Candida pax homines, trux decet ira feras. Ib. 3.
AU₃ ³Ter [ ]
3. Plaude tuo Marti, miles, nos odimus arma. Ouid. de rem. Candida pax homines,
trux decet ira feras. Ib. 3.

- 1219 AU1 Die ~~bœ~~ dunne Boomen, met een vinnigh ijs'ren blad.
- 1220 AU1 Als 't aen mijn vonniss stond, hij sat noch op een rad
AP1 Als't [ ]
- 1221 AU1 Die d' eersten Eschen *stam* tot sulcken grouwel kiefde
AP1 [ ] *stamm* [ ]
AP2 [ ] *stam* [ ]
- 1222 AU1 En menschen rasernij met wapenen geriefde.
- 1223 AU1 Blijft Boomen tot der dood, plantsoenen van mijn' hand:
- 1224 AU1 En, soo u ouderdom naer menigh jaer ontplantt,
AP1 [ ] ouderdomm [ ]
AP2 [ ] ouderdom [ ]
EP [ ] jaer, [ ]
KA [ ] ouderdom, nae' [ ]
- 1225 AU1 Leert lieuer uw gebeent voor Pijlen en voor Boghen,
Leent [ ]
- 1226 AU1 En wordt voor tijd-verdrijf geschoten en getoghen,
AP1 [ ] word [ ]
- 1227 AU1 Dan dat ghij menschen-vleesch soudt scheuren met geweld,
AP1 [ ] Menschen-vleesch [ ]
- 1228 AU1 En trecken uijt het groen in een rood bloedigh veld.
- 1229 AU1 α [*ontbreekt*]
β 'Tis lang genoegh gedolt in tweemaal veertigh jaren
AP1 'T is langh [ ]
- 1230 AU1 α [*ontbreekt*]
β Om eens ~~het~~ den Eschen tack tot Bijl en ploegh te sparen.
AP1 [ ] Bijl en Ploegh [ ]
- 1231 AU1 Laet noijt de *Son* op gaen, God Vader, en God zoon,
AP1 [ ] *Sonn* [ ] *Zoon*,
AP2 [ ] *Son* [ ]
AU3 Ω πότνι' εἰρήνη παράμεινον τὸν βίον ἡμῖν. Aristoph. in Pace.
¹Laet [ ]
ι. Ω πότνι' εἰρήνη παράμεινον τὸν βίον ἡμῖν. Aristoph. Pac.

- 1232 AU1 God Gheest, drij-eenigh God, die ons den ouden toon,
- 1233 AU1 Den on-toon, 'tvalsch geluid van Trommelen en Fluijten
 AP1 [ ] on-toon valsch [ ]
 AP2 [ ] on-toon, [ ] Fluijten,
- 1234 AU1 Van nieuws opheffen sie van binnen of van buijten,
- 1235 AU1 α Laet dijn **gerechte**
 geterghde wraeck versaetdt zijn in 't verderf
 AP1 [ ] in't [ ]
- 1236 AU1 α Van ons gebuerigh volck, daer nu dijn heiligh erf,
 AU2 β Der woluen dien het lust den onheil van Dijn erf
 [ ] het [ ]
 AP2 [AP1 onveranderd]
- 1237 AU1 α Dijn' kercke, light gesmoort en in haer bloed versopen,
 AP1 [ ] Kercke light versmoort [ ]
 AU2 β Dijn heilig erf te sien: die Sion t' onder wroeten
 AP2 [AP1 onveranderd]
- 1238 AU1 α Haer Conincklicke bloed, en buijten hulp en hopen,
 AU2 β Om d' onversadlickheit van goud en bloed te boeten,
 [ ] onversadlickheid [ ]
 AP2 [AP1 onveranderd]
- 1239 AU1 α En buijten trouw en troost voor eewigh schijnt ontdaen,
 AU2 β En steken andermael Jerusalem in brand,
 AP2 [AP1 onveranderd]
- 1240 AU1 α 'Ten zij ghij met de boos' eens in 'tgericht wilt gaen.
 AP1 'T en [ ] in't gericht [ ]
 AU2 β En scherend'er den Tuijn die ghij d'er hebt geplantt
 AP2 [AP1 onveranderd]
- 1241 AU1 α □ Daer was ick ouer Zee: afgrijsen doet mij keeren,
 AP1 [ ] over [ ]
 AU2 β [doorgehaald]
 AP2 [AP1 onveranderd]

- 1242 AU1 α Van daer een eenigh Heer gesplist is in veel' Heeren,
 AP1 [ ] heeren,
 [ ] Heeren,
 AU2 β [*doorgehaald*]
 AP2 [*AP1 onveranderd*]
- 1243 AU1 α Van daer een' Croon, een' Croon, en noch een' Croon verrast
 AU2 β [*doorgehaald*]
 AP2 [*AP1 onveranderd*]
- 1244 AU1 α Op hoofden is geraeckt daer op sij weijnigh past.
 [ ] minder [ ]
 AU2 β [*doorgehaald*]
 AP2 [*AP1 onveranderd*]
 [ ] niet en [ ]
- 1245 AU1 Hoe soet is 't in mijn Laen te komen uijt die stancken!
 [*inspringen*]
 AP1 $\square$ [ ] is't [ ]
- 1246 AU1 Wat hebben wij met ernst den Hemel te bedancken
- 1247 AU1 Voor 'tsachte spiegelen aen Volckeren, diens quaed
 AP1 [ ] 't sachte [ ] volckeren, [ ]
- 1248 AU1 Het onse schier, niet schier, maer verr te bouen gaet!
 AP1 [ ] boven [ ]
- 1249 AU1 $\square$ 'Khebb met den Esch gedaen: Esch-doornen, schooner troncken,
 AP1 $\square$ 'K hebb [ ]
- 1250 AU1 Ghij mooght niet ongemeldt mijn Vier-hoeck om staen proncken.
 AP1 [ ] Vierhoeck [ ]
- 1251 AU1 (Dit 's merckt-veld, of de Plaets, naest aen 't kort Achterom,
 [ ] Merckt-veld, [ ]
 AP1 (Dit's [ ] aen't [ ]
 AP3 D.
 KA [*geen marginalia*]

- 1252 AU1 Of aen de Kneuterdijck) ick heet mij wellekom,
 [ ] mijn [ ]
 AP1 [ ] wellkom,
 AP2 [ ] wellekom,
- 1253 AU1 En, vrienden, u met een, die met mijn' ~~tæijje~~ traghe treden
- 1254 AU1 Tot op dit groene Ruijm geduldigh zijt getreden.
 [ ] getschreden.
- 1255 AU1 Leent noch wat lijdsamheids eer dat wij verder gaen,
 EP [ ] lijdsamheids [ ]
 KA [ ] lijdsamheids' [ ]
 KB [ ] lijdsamheids [ ]
- 1256 AU1 'Tis mogelijck de pijn wat waerdigh still te staen.
 AP 'T is mogelick [ ] waerdig [ ]
- 1257 AU1 Mij dunckt het is een Plein: een Pleintjen sult ghij 't noemen:
 [inspringen]
 AP1 □ [ ] Pleijn: [ ] Pleijntje [ ] ghij't [ ]
- 1258 AU1 Maer, daer de waerheid spreeckt, en schroom ick niet te roemen.
- 1259 AU1 Denckt aen het hoogh gebouw van balcken verr gebrocht
- 1260 AU1 Dat n geen vervuijl en kent van Spinnen-webs gedrocht;
 AP1 [ ] Spinnewebs gedrocht:
- 1261 AU1 Denckt aen het trots gewelf van Hollands ouw' lands heeren,
 [ ] oude Heeren,
- 1262 AU1 Daer dusend menschen daeghs en dusend in verkeerem,
 AP1 [ ] duijsend [ ]
 KA [ ] duysend [ ]
- 1263 AU1 Daer dack, en muren toe, gekropt zijn met den pracht
- 1264 AU1 Van Spaensche vendelen bij Wilhem t'huijs gebracht,
 AP1 [ ] Vendelen [ ]

- 1265 AU1 α Bij Maurits menighmael, bij Frederick om 'tbest,
 β [ ] 'tbeste,
AP1 [ ] om't beste,
- 1266 AU1 α Bij Wilhem andermael, God geue niet voor 't lest:
 β [ ] andermael. God [ ] leste:
 γ [ ] andermael. (God [ ] leste:
AP1 [ ] geve [ ]
- 1267 AU1 α [ontbreekt]
 β (Soo 't oijt gebeurde dat de leste van dien Stam
 γ Soo [ ]
AP1 [ ] die Stamm
AP2 [ ] dien Stam
EP [ ] die [ ]
KA [ ] dien [ ]
- 1268 AU1 α [ontbreekt]
 β Den toom van 'svaderlands bestier te stade quam)
AP1 [ ] van't Vaderlands [ ]
[ ] van's [ ]
- 1269 AU1 Daer eens het bloedigh jock geschopt en afgesworen,
- 1270 AU1 En uijt de Slauernij de vrijheit is geboren:
[ ] vrijheid [ ] geboren;
AP1 [ ] slavernij [ ] gebooren;
AP2 [ ] geboren;
- 1271 AU1 Daer laest der Pijlen knoop, die op het slippen stond,
- 1272 AU1 Van nieuws versekert is in broederlick verbond.
- 1273 AU1 'Ten is geen Camertje: 'tmagh wel een' Camer heeten:
AP1 'T en [ ] Camertjen: 't magh [ ]
- 1274 AU1 Maer 'tmagh geen' kamer zijn: een' Sael is't, die wij weten
[ ] Camer [ ]
AP1 'T en magh [ ]
- 1275 AU1 Dat bij de grootste staet; een vloer daer menigh voet
KA [ ] vloer, [ ]

- 1276 AU1 Den anderen doorwerft en geen [ ] belett en doet.
- 1277 AU1 Maer, brengt de Maet-rij [ ] rt, 'k sal 't tot een vloertje maken,
[inspringen]
AP1 □ [ ] voort, [ ] sal't [ ]
- 1278 AU1 Een Vloertje bij mijn Plein: h[ ] schijnen stijue kaken,
[ ] u schijnen't [ ]
AP [ ] vloertje tot [ ] nu [ ] stijve kaken.
EP [ ] kaken;
- 1279 AU1 Nu Strack sullen sij 't niet zijn. [ ] at zijn thien roeden vlacks
[ ] sullen't slappe [ ]
AP1 Strax [ ] wat [ ]
KA [ ] stappen [ ]
- 1280 AU1 Op vier of vijf in 't kruijs? Vee[ ], seght ghij, onder-dacks:
AP1 [ ] in't [ ] veel, [ ] onder dacks:
- 1281 AU1 'Tis seker en bekent, maer dobbel[ ] oet veel schelen,
AP1 'T is [ ] dobbelt doet [ ]
KA [ ] dobbel [ ]
- 1282 AU1 En dobbel is mijn vloer. en tweemaal hier de deelen
KA [ ] de [ ]
- 1238 AU1 Van gins het breed en 'tlang: siet vrij mijn Pleintjen aen,
AP1 [ ] lang: Siet [ ]
[ ] 't lang: [ ]
- 1284 AU1 Daer ghij staet souden pas twee Hoofsche Salen staen.
EP [ ] staet, [ ]
KA [ ] staen:
- 1285 AU1 Maer 'tschijnt niet. Dat's soo waer, dat ick, die 't hoor te weten,
AP1 [ ] 't schijnt [ ]
- 1286 AU1 Mijn seluen menighmael de mis-maet hebb verweten,
AP1 [ ] selven [ ]
- 1287 AU1 Mijn' oogen menighmael in 'tongelijck gestelt;
AP1 [ ] ooghen [ ] in't ongelijck [ ]

- 1288 AU1 Tot dat ick 'twiss en 't waer van nieuws hadd ouertelt,
 AP1 [ ] 't wiss [ ] overtelet,
- 1289 AU1 En 'tvonniss tegens mijn steegh onuerstand gestreken.
 AP1 [ ] 't vonnis [ ] onuerstand [ ]
 AP2 [ ] vonniss [ ]
- 1290 AU1 Doe 't waer was en waer bleef, bestond ick de gebreken
- 1291 AU1 Van 's menschen oordeel ('kmeen sijn oog-deel) aen te gaen.
 AP1 [ ] ('k meen [ ]
- 1292 AU1 En, dool ick nu noch niet, soo hebb ick 't doe verstaen.
 AP1 [ ] ick't [ ]
- 1293 AU1 Dit Plein is, als ick zej, twee Salen; maer twee Salen
 [inspringen]
 AP1 □ [ ] seij, [ ] salen
- 1294 AU1 Met eene kapp gedeckt; en de die kapp doet ons dwalen,
 AP1 [ ] dwalen:
 KA [ ] bedeckt; [ ]
- 1295 AU1 Die Kapp is 't halue rond des Hemels, dat wij sien;
 AP1 [ ] kapp is't halve [ ]
- 1296 AU1 En tegens sulcken Kapp wat is dit Plein, misschien
 [ ] Plein? [ ]
 AU3 Omnem terræ ambitum ad coeli spatium, puncti constat obtinere raem. Boeth. 2. de
 Consol. Phil.
 AP3 ¹En [ ]
 1. Omnem Terræ ambitum ad Coeli spatium puncti constat obtinere raem. Boeth. 2.
 de Cons.
- 1297 AU1 Een punt in dusenden van punten doorgesneden.
 AP1 [ ] dujsenden [ ]
- 1298 AU1 [ontbreekt]
 Doe pleitt' ick tegens mij, doe vraeghden ick mijn' Reden,
 AP1 ~~Is 't wonder dat het krimpt~~
 Doe pleit' ick tegens mij, doe [ ]

- 1299 AU_I Is 't wonder dat het krimpt en klein wordt in ons oogh?
- 1300 AU_I Is 'twel een stuckjen van een pees tot sulcken boogh?
AP_I [ ] 't wel [ ]
- 1301 AU_I α Langs die leer klom ick op [ontbreekt]
β [ ] tot bouen all' de buijen
[inspringen]
AP_I [ ] Leer klomm [ ] boven all [ ]
AP₂ [ ] klom [ ]
EP [ ] all' [ ]
- 1302 AU_I α [ontbreekt]
β Die 't zuijden tegens 't Noord, 't oost tegens 'twesten ruijen
AP_I [ ] Zuijden [ ] 't Oost [ ] 't Westen [ ]
EP [ ] 't [ ]
- 1303 AU_I α [ontbreekt] en quam tot bijde maen,
β Bij dagelix krackeel: van daer [ ] Maen,
AP_I [ ] bij de [ ]
- 1304 AU_I Van daer verbij de Son, tot daer de Sterren staen,
AP_I [ ] Sonn, [ ]
AP₂ [ ] Son, [ ]
- 1305 AU_I Van daer tot daer Gods man sijn' heilighe gedachten
AP_I [ ] mann [ ] gedachten,
AP₂ [ ] man [ ]
- 1306 AU_I Sijn lichaem, of sijn' Geest (hij kon 't niet seggen) brachten.
[ ] brachten
AP_I [ ] Lichaem, [ ] (ghij kon't [ ]
[ ] (hij [ ]
AP₃ 2. Cor. 12. 2.
- 1307 AU_I Ten derden Hemel in; en 't kwas mijn pleintjen quijt,
[ ] 'kwas [ ]
AP_I [ ] 'k was [ ] Pleintjen [ ]
KA [ ] Pleintje [ ]

- 1308 AU1 Als of 't'er niet en waer. doe viel ick aen 't verwijt,
 [ ] verwijt
 AP1 [ ] of 't'er [ ] Doe [ ]
 AP3 Mundi punctus (neq n. est aliud terra in uniuerso) haec e materia gloriae nrae, haec sedes. hic honores gerimus, hic exercemus imperia, hic opes rapimus, hic tumultuatur humanum genus. Plin. l. II. c. 68.
 Hoc est illud punctum, q inter tot gentes ferro et igne diuiditur. o q ridiculi sunt mortaliu termini. punctum est illud in quo nauigatis, in quo bellatis, in quo regna disponitis. Sen. i. Nat. qst.
 Terram hanc cum populis urbibusq et fluminibus et ambitu maris, puncti loco ponimus, ad uniuersa referentes. Sen. Cons. ad Marc.
 AP3 [ ] ²Doe [ ]
 2. Mundi punctus (neq enim est aliud Terra in uniuerso) haec est materia gloriae nostrae, haec sedes. hic honores gerimus, hic exercemus imperia, hic opes rapimus, hic tumultuatur humanum genus. Plin. lib. II. c. 68. Hoc est illud punctum, quod inter tot gentes ferro et igne diuiditur. quàm ridiculi sunt mortalium termini! punctum est illud in quo nauigatis, in quo bellatis, in quo regna disponitis. Sen. i. nat. q. Terram hanc cum populis urbibusq et fluminibus et ambitu maris puncti loco ponimus, ad uniuersa referentes. Sen. Cons. ad marc.
- 1309 AU1 Van 's werelds ijdelheid, en, seid ick, sotte menschen
- 1310 AU1 ~~Besteden wij~~ Besteedt men daer bene'en dat sorghen en dat wenschen,
 AP1 [ ] beneên [ ]
- 1311 AU1 Dat ewigh tommelen aen sulck'en nietmetall?
 AP1 [ ] sulcken [ ]
- 1312 AU1 Is all de werelds kloot niet meer als sulcken ball,
 [ ] heel [ ]
- 1313 AU1 Is 't sulcken balletje? en als wij 't all besaten,
 [ ] en, [ ]
 AU3 *Plin. ....*
- 1314 AU1 Met all den mieren-nest van Croonen en van Staten,
 AP1 [ ] Mieren-nest [ ]
- 1315 AU1 [ontbreekt]
 Waer 'twel een Datje bij het onuijtspreeckbaer Dit,
 AP1 [ ] 't wel [ ] dit,
 EP [ ] Dit,

- 1316 AU_I Waer 'twel besittens waerd? bij watmen hier besitt?
 AP_I [ ] 't wel [ ] wat men [ ]
 EP [ ] besittens-waerd [ ]
 KA [ ] besittenswaerd [ ]
 KB [ ] besittens waerd [ ]
- 1317 AU_I Mijn' Ziel was soo vernoeght in 't heilighe vervoeren
 [ ] geestigh ommeroeren
 AP_I [ ] ommeroeren
 AU₃ Iam verò ipsa terra ita mihi parua visa est, ut me Imperij noi, quo quasi punctum eius attingimus, poeniteret. Cic. Somn. Scip.
 AP₃ ³Mijn' [ ]
 3. Iam verò ipsa terra ita mihi parua visa est, ut me imperij nostri, quo quasi punctum eius attingimus, poeniteret. Cic. Somn. Scip.
- 1318 AU_I ~~En~~ Van haer binnenste, en 'theilighe vervoeren
 Van all haer [ ]
 AP_I [ ] 't heilighe [ ]
- 1319 AU_I Hiel haer soo vriendelick aen 't dencken wat sij docht,
 Verwerden haer soo soet in 't [ ]
 Verwerdden [ ]
 AP_I [ ] in't [ ]
 AU₃ Petrarch.
 AP₃ [geen marginalia]
- 1320 AU_I Dat ickse pijnelick van bouen neder brocht.
 AP_I [ ] boven [ ] brocht:
- 1321 AU_I α [ontbreekt]
 β Mij docht sij futselden, en all haer' lusten spraken
 [ ] haere lusten [ ]
- 1322 AU_I α [ontbreekt]
 β Van Tabernakelen om hoogh te mogen maken:
 AP_I [ ] moghen [ ]
- 1323 AU_I Soo wel was 't daer ick was, en daer se gingh soo slecht.
 [ ] se [ ]
 AP_I [ ] was't daer se was en [ ]
 KA [ ] was, [ ]

- 1324 AU₁ □ Nochtans hier is sij weer. Hoe raken wij te recht?
 AP₁ [ ] hoe [ ]
 EP [ ] Hoe [ ]
- 1325 AU₁ Eschdoornen, leeft ghij noch? u liet ick hier beneden;
 KA [ ] leest [ ]
 KB [ ] leeft [ ]
- 1326 AU₁ U komt het ~~e~~eijntje toe van mijn gebroken reden.
 [ ] eijndje [ ]
 AP₁ [ ] einde [ ] mijn' [ ]
- 1327 AU₁ Zijt ghij het wild geboomt daer 'tmannetjen in sat
 AP₁ [ ] 't mannetjen [ ]
 AU₃ Luc. 19. 3. 4.
 AP₃ Luc. 19. 3. 4.
- 1328 AU₁ Om God in 't vleesch te sien, daer leeft wat in uw blad
 [ ] sien? [ ]
 AP₁ [ ] in't [ ] Daer [ ]
- 1329 AU₁ Dat Sijcomorich lijckt; en 't heeft de ~~d~~ soete luijden
- 1330 AU₁ Die, lang in d' aerd verrott, noch leuen in haer' kruijden,
 AP₁ [ ] langh in d'aerd [ ] leven [ ]
- 1331 AU₁ Doen seggen jae en neen; en 'thanght noch inden Strijdt,
 AP₁ [ ] 't hanght [ ] strijdt,
- 1332 AU₁ Dien ick niet scheiden sal: ick neem u soo ghij zijt.
 KA [ ] zijt:
- 1333 AU₁ α Half Moerbeij en half Vijgh, half Wijnranck en half linden,
 AP₁ β [ ] Linden,
 KB γ Of als m' u hebben wil, of als ick u kan vinden;
- 1334a AU₁ α All soom' u doopen will; ick houd u voor mijn' vrenden,
 AP₁ β [ ] soo m' [ ] [ontbreekt]
 KB γ Half Moerbey en half Vijgh, half Wijnranck en half Linden,
- 1334b AU₁ α En vrenden inden nood; jae die voor slauen streckt
 AP₁ β [ontbreekt] [ ] slaven [ ]
 KA [ ] mits ghy [ ]
 KB γ Al soo m' u doopen will, [ ]

- 1335 AU_I En mijn hoofd met het uw als Sonne-schutten deekt.
 [ ] Parasollen [ ]
 AP_I [ ] *Parasollen* [ ]
 KB [ ] uw, [ ] *Parasollen,* [ ]
- 1336 AU_I 'Tis aengenamen dienst, soo lang uw' kruijnen duren:
 [*inspringen*]
 AP_I □ 'T is [ ] langh [ ]
- 1337 AU_I Maer dat 's halfjarigh werck. Dat weten uw' geburen,
 AP_I [ ] half-jarigh [ ]
 KA [ ] werck: [ ]
- 1338 AU_I Mijn' bruijne Mannetjens, die tuschen beiden op
- 1339 AU_I Bij ell voor ell in 'tjaer haer' ewigh nemmer grijsen kopp
 AP_I [ ] 't jaer [ ]
- 1340 AU_I Ten hemel ~~sped~~ spoedigen, om Somer-son te blinden,
 AP_I [ ] spoedighen, [ ] Somer-Sonn [ ]
 AP₂ [ ] Somer-Son [ ]
- 1341 AU_I En 't moeilick geweld van schrale winter-winden
 KA En 't plein te decken voor de schraele winter-winden.
- 1342 AU_I Te weeren van mijn Plein. Daer hebb ick mij verpraett;
 KA [*ontbreekt*]
- 1343 AU_I Sij zijn nu hondert jaer, en ouer lang in staet
 [ ] honderd [ ]
 AP_I [ ] hondert [ ] over langh [ ]
 KA 'K verpraet my: 't is out Hout, en hondert jaer in staet
- 1344 AU_I Van breede schaduwen. en die van verre staet
 AP_I [ ] staet,
- 1345 AU_I Verneemt van Nootdorp af het vierkant Bosch van Masten;
- 1346 AU_I En die 'tvan bijds geniet (u meen ick, lieue Gasten,
 AP_I [ ] die't van [ ] ick lieve [ ]
 [ ] ick, [ ]

- 1347 AU_I α Die Coets en Peerden hier voor Hitt' en koude berght,
β [ ] of voor de koude berght,
- 1348 AU_I α Meest voorde spitse Mugg die warme hengsten tergt)
β Of [ ]
AP_I [ ] voor de [ ] Hengsten terght)
KA [ ] Mdg [ ]
KB [ ] Mugg [ ]
- 1349 AU_I Prijs de voorsichticheid van Hofwijcks dooden stichter
- 1350 AU_I Die 't ongemack bevroed' en maecken 't Beesten lichter,
[ ] bevroedd' [ ]
AP_I [ ] benoodd' [ ] maecken't [ ]
AP₂ [ ] bevroedd' [ ]
- 1351 AU_I En menschen aengenaem gelijck is alle pijn
KB [ ] aengenaem, [ ]
- 1352 AU_I Die onsen naesten smertt en daer wij vrij af zijn.
- 1353 AU_I □ Mijn wandelaer is moe: 'ken kan 't hem niet verwijten:
[ ] ick [ ]
AP_I [ ] Wandelaer [ ]
EP [ ] verwijten
KA [ ] verwijten:
- 1354 AU_I Wie sou sijn' lijdsaemheid in 't einde niet verslijten
AP_I [ ] soud [ ] in't [ ]
KB [ ] verslijten,
- 1355 AU_I Op soo veel wild geklaps? Maer 'tsal haest beter zijn;
AP_I [ ] maer't sal [ ]
AP₂ [ ] zijn:
- 1356 AU_I Tot noch toe voed ick hem met peper en Azijn
[ ] peper/olij en Azijn
AP_I [ ] peper en Asijn
KB [ ] Asijn,
- 1357 AU_I Tot allerlei Salaet van ~~sm~~ smakeloose bladen:
AP_I [ ] smakeloos . . . . .
AP₂ [ ] smakeloose bladen;

- 1358 AU_I Hier neffens licht een Bosch dat beter is geladen;
 AP_I Hierneffens [ ]
 AP₃ F.
 EP Hier neffens [ ]
- 1359 AU_I Een dat de keel toe lacht; een' keucken-wilderniss,
 En [ ]
 AP_I Een [ ] Keucken-wilderniss,
- 1360 AU_I Daer 'tfruijt geschotelt staet en maer te grijpen is.
 AP_I Daer't fruijt [ ]
- 1361 AU_I Komt binnen, Heer en Vrouw; maer, Meijt en Knecht, staet uijt, en,
 [ ] Meijd [ ]
 [inspringen]
 AP_I □ [ ] meijd [ ] knecht, [ ]
- 1362 AU_I Lackeijen, weest gegroett en, Pages, wandelt buijten.
 AP_I [ ] buijten:
- 1363 AU_I Voor sulcke kijckers zijn de sporten van dit heck,
 AP_I [ ] Kijckers [ ]
- 1364 AU_I Voor sulcke most mijn' Bors aen 't kostelick besteck
 AP_I [ ] aen't [ ]
- 1365 AU_I Dat desen Boomgaert sloot in vijuer-lijcke Grachten.
 AP_I [ ] Boomgaerd [ ] vijverlijcke [ ]
- 1366 AU_I Een woord voor dusenden, all die maer met gedachten
 [inspringen]
 AP_I □ [ ] duijsenden, [ ]
- 1367 AU_I Mijn' sin'lickheden rooft is hier soo wellekom
 AP_I [ ] sinn'lickheden [ ]
 EP [ ] rooft, [ ] willekom
- 1368 AU_I Als hamerslagen op een' porceleine Kom.
 AP_I [ ] hamerslaghen [ ] komm.
 AP₂ [ ] kom.

- 1369 AU1 Nochtans is't open Hof in dese vier saletten:
 [inspringen]
 AP1 □ [ ] Hoff [ ] Saletten.
 AP3 R.
 KA [geen marginalia]
- 1370 AU1 Maer moet ick Heer en Knecht gelijk aen Tafel setten?
 AP1 [ ] tafel [ ]
- 1371 AU1 ~~Eij, jongh volck,~~
 Plant ick voor groot en klein? Eij, jongh volck, neemt mijn geld,
 AP1 [ ] klein? [ ] neemt [ ]
 EP [ ] klein? [ ]
- 1372 AU1 En snoept den Merck-korf uijt, en doet hier geen geweld.
 AP1 [ ] geweld.
 AP2 [ ] Merckt-korf [ ] geweld.
- 1373 AU1 Geweld is, achterbax den land-heer af te halen
 [ ] land/Thuijn-heer [ ]
 [ ] land-heer af te halen
 AP1 [ ] Landheer [ ]
 KB [ ] haelen,
- 1374 AU1 Dat weinigh stuijuertjens met niemands leed betalen,
 AP1 [ ] stuijvertjens [ ]
- 1375 AU1 Daer 't naer den koper wacht. Hier kan mijn soet verwacht
 AP1 [ ] koper [ ] gewacht
 [ ] verwacht
 AP2 [ ] voor den koper is: [ ]
 EP [ ] naer [ ] wacht: [ ]
- 1376 AU1 Van menigh jaer gequeecks onwetens, ongeacht,
- 1377 AU1 'Tgestolen beetje zijn van die maer lutt te snoeijen.
 AP1 'T gestolen beetjens [ ] lust [ ] snoeijen:
 [ ] beetjen [ ]
- 1378 AU1 Hier kan de dertelheid den teeren tac [ ] 'tbloeijen
 AP1 [ ] tack in 't bloeijen

- 1379 AU_I Soo ternen, dat hij bloed', en niet en bloeij' van 'tjaer.
 AP [ ] ternen dat [ ] van't jaer.
- 1380 AU_I 'Twaer beter dat soo sterft noch ongeboren waer,
 'Kwenschte [ ]
 Maer 'tkwenste [ ]
 [inspringen]
 AP_I □ [ ] 'k wenschte [ ]
 KB [ ] wenschte, [ ] sterft, [ ]
- 1381 AU_I Dan dat ick om een leur van Appelen of Peeren
 Eer [ ]
- 1382 AU_I Het vriendelick onthael van vreemden most ontleeren,
 AP_I [ ] ontbereren,
- 1383 AU_I En sien suer eer ick 'twist. Neen, vrienden, wie ghij zijt,
 [ ] 't wist. [ ]
- 1384 AU_I Die mij een deel vergunt van uw' verloren tijd,
- 1385 AU_I En komt van uijt den ~~Hagh~~ Haegh tot binnen dese hagen,
 AP_I [ ] hagen
 EP [ ] hagen,
- 1386 AU_I Gevolght, of ongevoght; ick stel 't aen uw behagen,
 AP_I Gevolght [ ] stell [ ]
- 1387 AU_I De sleutel van mijn hert is die van desen thuijn;
- 1388 AU_I Daer is een' vrije jacht oock in verpachtten diujn:
 AP_I [ ] Jacht [ ] in't verpachtte Duijn:
- 1389 AU_I Magh de gebroodde knecht sijns meesters plaets bewaren,
- 1390 AU_I Ick gunn hem met de vreugh de vrucht der volle jaren,
 [ ] u [ ]
 AP_I [ ] vreughd [ ] jaren;
- 1391 AU_I Pluckt en doet plucken, schuddt en laet u schudden, raept
- 1392 AU_I En laet u rapen; denckt, de landheer sitt en slaept,
 AP_I [ ] denckt den Land-heer [ ] slaept;

- 1393 AU1 'Tis buijt all wat u lust: spaert maer de teere telgen;
AP1 'T is [ ]
- 1394 AU1 'Tooft is ten besten; 'thout en kan men niet verswelgen,
AP1 'T ooft [ ] 't hout [ ] verswelghen;
KB [ ] mijn [ ]
- 1395 AU1 Die 't Capital behoudt sorgh voor den interest;
AP1 [ ] Capitael [ ] voor den Interest;
- 1396 AU1 Die blijft u op mijn' gunst voor 't naeste jaer gevest.
- 1397 AU1 Doctoren vanden Haegh, 'tzij t' uwer baet geproken:
[inspringen]
AP1 □ [ ] 't zij [ ]
- 1398 AU1 Send ick u Siecken t'huijs, ick houw mij niet gewroken;
[ ] gewroken:
AP1 [eerst overgeslagen]
[ ] t' huijs, [ ] gewroken;
- 1399 AU1 Mij is geen leed geschiet dat wrekens waerdigh zij,
- 1400 AU1 α Is 't mergen mogelick, Rhaba'khebb mildelick gegeuen
β [ ] Rhabarbertje sta bij,
[ ] Rhabarbertje/sop stae bij,
AP1 [ ] Raehabarbertje [ ]
- 1401 AU1 α En laten nemen, maer van giften die vergeuen
β En Sene, windigh blad, en Mann' en Tamarinden,
- 1402 AU1 En Aloë die 't all kan drijuen en ontbinden,
AP1 [ ] drijven [ ]
AP2 [ ] Aloë, [ ]
EP [ ] kont [ ]
- 1403 AU1 De schuld is buijten mij: ick ben maer waerd geweest;
KA [ ] Waert [ ]
- 1404 AU1 Dien't minst van allen past, dit schaedt of dat geneest.
AP2 [ ] dit schaedt of dat geneest.

- 1405 AU1 'Khebb vrij-gelach gegunt, k'hebb mildelick gegeuen,
 AP1 'K hebb vrij gelagh [ ] 'k hebb [ ] gegeven,
- 1406 AU1 En laten nemen: maer van giften die vergeuen
 AP1 [ ] vergeven
- 1407 AU1 En draeght mijn Acker geen: het schielick witten-brood
 AP1 [ ] witte-brood
 KA [ ] ¹het [ ]
 1. Hoc hic quidem homines tam brevem vitam colunt, Cum hasce herbas ejusmodi in suam alvum congerunt, Formidosos dictu, non esu modò: quas herbas pecudes non edunt, homines edunt. *Plaut. Pseud.* 3. 2.
 KB [ook] Vilibus ancipites fungi ponentur amicis. *Juv.*
- 1408 AU1 Dat naer den Duijuel heet, en altemets eens doodt,
 AP1 [ ] Duijvel [ ]
- 1409 AU1 En altijd gecken lockt en wijse luij doet duchten,
 AP1 [ ] doen [ ]
 [ ] doet [ ]
 KA [ ] geck en [ ]
 KB [ ] lockt, [ ]
- 1410 AU1 Schaff ick geen' vijanden. Indien uw' siecken suchten
 AP1 [ ] Vijanden. [ ] Siecken [ ]
- 1411 AU1 Sij wijten 't niemand als haer' ongebonden keel,
 AU3 Numquid n. hic furor est, q nemo noum mortalem se cogitat, q nemo imbecillum? Sen. ep. 114.
 AP3 ¹Sij [ ]
 1. Numquid enim hic furor est, quod nemo nostrum mortalem se cogitat, quod nemo imbecillum? Sen. ep. 114.
- 1412 AU1 En 'tlieue misverstand, dat costelick Te veel,
 [ ] Kostelick [ ]
 AP1 [ ] 't lieve mis-verstand, [ ] Te Veel,
 AU3 Οὐδὲν ἀγαθόν, ὅτι ἂν μᾶλλον τῆς φύσεως ἦ. ~~Galen.~~ Hippocr. sect. 2. Aphor. 4.
 AP3 [ ] ²Kostelick [ ]
 2. Οὐδὲν ἀγαθόν, ὅτι ἂν μᾶλλον τῆς φύσεως ἦ. Hippocr. sec. 2. aphor. 4.

- 1413 AU_I Dat ~~iedereen verstaet en dat~~
gulde ~~lette~~ letteren tot uwent mosten eeren.
KA [ ] eeren
KB [ ] eeren;
- 1414 AU_I Raeckt dat ter wereld uijt; seght, Goeden nacht, mijn' Heeren,
AP_I [ ] uijt: [ ] goeden [ ]
KA [ ] uyt? [ ]
- 1415 AU_I Aen Boeck en Apotheeck, aen Croes en Recipe.
EP [ ] Boeck, [ ]
- 1416 AU_I Maer 't ambacht lijdt geen' last; de Duijvel licht'er mé.
[inspringen]
AP_I □ [ ] Duijvel [ ]
- 1417 AU_I Van Adams Boomgaerd af tot die wij heden pooten
- 1418 AU_I Zijn onse keelen maer bedrieghelicke goten
[ ] gooten
AU₃ Eò mores venere, ut homo *mxè* cibo pereat. Plin. l. 26. c. 8.
AP₃ ³Zijn [ ]
3. Eò mores venere, ut homineso maximè cibo pereat. Plin. lib. 26. c. 8.
KA [ ] bedrieghelicke [ ]
- 1419 AU_I ~~'Knoet lachen o~~
Verraders van ons lijf en onse Zielen toe.
- 1420 AU_I Och off sij lacchen kost die weelderighe Koe,
[inspringen]
AP_I □ [ ] of [ ] kost, [ ] Koe,
- 1421 AU_I Die ginder in 't voll-op van Hollands beste weiden
- 1422 AU_I Genoegh en ouerdaet soo wijs'lick weet te scheiden,
[ ] ouerdaed [ ]
AP_I [ ] overdaed [ ] scheiden;
- 1423 AU_I Wat maeckte sij geschals, wat sprack sij met genught,
AP_I [ ] genuckht,

- 1424 AU1 Dat die haer meester is sijn seluen niet en tucht,
 AP1 [ ] Meester [ ] selven [ ]
 EP [ ] sijn' [ ]
 KA [ ] Meesters [ ] sijn [ ]
 KB Dat, [ ] Meester is, [ ]
- 1425 AU1 Dat die de wetten maect en roemt alleen op Reden,
- 1426 AU1 Geen eigen wett en weet voor 'tminste sijner leden.
 AP1 Geen' [ ] 't minste [ ] leden;
- 1427 AU1 Geen' buijck geen' mondjes maet. dat ~~Menschen~~
 Beesten menschen zijn,
 AP1 [ ] Buijck, [ ] mondjes-maet. Dat [ ] Menschen [ ]
 EP [ ] mondjes-maet, dat [ ]
- 1428 AU1 En Menschen meestendeel maer redelick in schijn.
 AP1 [ ] redelick [ ]
 AP2 [ ] schijn!
- 1429 AU1 □ Wat light mij aen de moeijt van 't pleiten voor de Beesten?
 AP1 Wat [ ] pleijten [ ]
 AP2 [*inspringen*]
 KA [ ] sian [ ] Beesten
 KB [ ] van [ ] Beesten?
- 1430 AU1 'Tstuck valt mij wat te swaer; ick schenck het stercker geesten:
 AP1 'T stuck [ ] stercker' [ ]
- 1431 AU1 En wat de keel belanght, en 'tleckere verdriet,
 Want [ ]
 AP1 Want, [ ] 't leckere [ ]
- 1432 AU1 'Tzij roemeloos geseht, het stuck en raect mij niet.
 AP1 'T zij [ ]
 KB [ ] de Sond [ ]
- 1433 AU1 Danck hebbe die mij gaf mij seluen te vermannen,
 AP1 [ ] mijn selven [ ]
 EP [ ] Die [ ]

- 1434 AU1 En tegens 't sott geweld van mond-lust in te spannen.
 AU3 Σωφροσύνη κολάσας έντερον άργαλέον. Pallad. ap. Stob.
 AP3 ¹En [ ]
 1. Σωφροσύνη κολάσας έντερον άργαλέον. Pallad. ap. Stob.
 KA [ ] spannen:
- 1435 AU1 Ick ben niet smaeckeloos, noch mijn gehemelt Steen:
 AP1 [ ] steen:
- 1436 AU1 Maer 'tis mijn Hemel niet: mijn' tong en is geen been;
 AP1 [ ] 't is [ ] tongh [ ]
- 1437 AU1 Sij voelt: maer ick voel ~~eerst~~ oock hoe lang sij dient te voelen,
 AP1 [ ] voelt; en [ ]
 AU3 Ἡδὺ πᾶν τὸ μέτριον, οὔτε ὑπεργέμων,
 Απέρχομαι νῦν οὔτε κενός. ἀλλ' ἠδέως
 Ἐχων ἑμαυτοῦ. Alex. in Syntroph. ap. Athen.
 Οὔτε τι γὰρ νήφω, οὔτε λίαν μεθύω. Theogn.
 AP3 [ ] ²en [ ]
 2. Οὔτε τι γὰρ νήφω, οὔτε λίαν μεθύω. Theogn. Ἡδὺ πᾶν τὸ μέτριον, οὔτε
 ὑπεργέμων Απέρχομαι νῦν, οὔτε κενός. ἀλλ' ἠδέως Ἐχων ἑμαυτοῦ. Alex. in
 syntroph. ap. Athen.
- 1438 AU1 Hoe veel en hoe veel niet. verdrincken is geen spoelen;
 AP1 [ ] hoeveel niet: [ ]
 KA [ ] hoe veel [ ]
 KB [ ] veel, [ ]
- 1439 AU1 Daer hoort maer drincken toe: dat weet ick, en wat meer:
 AP1 [ ] toe; [ ] ick en [ ]
 [ ] ick, en [ ]
 AP3 ³[ ]
- 1440 AU1 Gelijk het spoelen koelt, soo doet verdrincken seer.
 AP1 [ ] seer:
 AU3 Mergunt in pocula mentem. Manil. V. Astron.
 AP3 ⁴Gelijk [ ]
 4. Mergunt in pocula mentem. Manil. V. Astron.

- 1441 AU1 All dat ick ldragen kan en schroom ick niet te laden:
 AP1 [ ] draghen [ ]
 AU3 Non vinum hominib. moderari, sed vino hoies solent,
 Qui qdem probi sunt. Plaut. Truc.
 AP3 ⁵All [ ]
 5. Non vinum hominibus moderari, sed vino homines solent, qui quidem probi sunt.
 Plaut. truc. Οὐ βούλομαι πῶν Ἀσκληπιοῦ δεῖσθαι. Callisth. ad Alex. ap. Plut. de
 ira cohib.
 KB [ ] kan, [ ]
- 1442 AU1 Maer dat ick niet en kan, het minste Meer, kan schaden:
 AP1 [ ] Meer, [ ]
 EP [ ] Meer, [ ]
 KA Καὶ γὰρ πᾶν τὸ πολὺ τῇ φύσει πόλεμιον. Hippocr. 2. Aphor. 51.
- 1443 AU1 Als 't vat maer voll en is soo drijft het of het stond;
 AP1 [ ] is, soo [ ]
 KB [ ] het, [ ]
- 1444 AU1 Soo haest als 'touerloopt, soo moet het naer den grond:
 AP1 [ ] 't overloopt, [ ]
- 1445 AU1 Dat doet de leste dropp: wat doen dan dusend droppen
 AP1 [ ] lesten [ ] Duijsend [ ]
 KA [ ] leste [ ]
- 1446 AU1 Naer 't vat aen 'tsincken is? lett, sponsien, lett, soppen,
 AP1 [ ] aen't sincken [ ]
 AU3 Hinc phrenesis piculosa, hinc calculi grauis poena, hinc exitialis cruditas, hinc vomitus
 frequens, semesas epulas cu internorum viscerum cruore fundentium. Ambros. de Helia
 et jejun.
 AP3 [ ] ⁶lett, [ ]
 6. Hinc phrenesis periculosa, hinc calculi grauis poena, hinc exitialis cruditas, hinc
 vomitus frequens, semesas epulas cum internorum viscerum cruore fundentium.
 Ambros. de Hel. et jejun.
- 1447 AU1 Lett, drinckers, die te bedd, gelijkc ~~ten~~ te gronde gaet,
 KA [ ] gronde, gaet;
- 1448 AU1 En, daer ick wesen wouw, lett, snoepers sonder maet,
 AP1 [ ] Snoepers [ ]

- 1449 AU1 Wat dat uw Maegh gewelds van Tong en keel moet lijdē,
 AP1 [ ] uw' [ ] Tongh [ ] Keel [ ]
- 1450 AU1 Van ouerswelgens meer als beestelick verblijden.
 AP1 [ ] overswelgens [ ] Beestelijck [ ]
- 1451 AU1 Een gierighe poortier magh aen de deure staen,
 AP1 □ [ ] Portier [ ]
- 1452 AU1 De deur van 't Camer-spell, en laten binnen gaen
- 1453 AU1 All watt'er wesen will. in 'tende moet hij hooren
 AP1 [ ] will: [ ] 't ende [ ]
 AP2 [ ] wat'er [ ]
- 1454 AU1 Dat ouer-voll benaewt, dan moet het of van voren,
 [ ] beswaert, [ ]
 [ ] benaewt, [ ]
 AP1 [ ] over-vall benaewt; [ ]
- 1455 AU1 Of weer van achter uijt dat meer is dan de Sael
 AP2 [ ] uijt, [ ]
- 1456 AU1 Kan swelgen met gemack. Ick spreek geen' duijster' tael;
 AP1 [ ] swelghen [ ]
- 1457 AU1 De saecke self spreckt Duijtsch: wie ooren heeft kan hooren;
 AP1 [ ] sake [ ]
 KB [ ] heeft, [ ]
- 1458 AU1 Wij sien wat ons gebeurt van achteren, van voren,
 AP1 [ ] voøren,
- 1459 AU1 (Daer moet geen doeckjen om) van ond'ren, met verlof,
- 1460 AU1 Van bouen rauw en rott, en geel en groen en grof
 [ ] geel, [ ] groen, [ ] grof,
 AP1 [ ] boven [ ]

- 1461 AU1 En all om een Portiers verraderlijck onthalen
 [ ] eens [ ]
 AU3 Nonne furor et ultimus mentiu error est, cum tam exiguum capias, cupere multum?
 Sen. de Breu. c. 10.
 AP3 ¹En [ ]
 1. Nonne furor et ultimus mentium error est, cum tam exiguum cupias, capere multu?
 Sen. de Breu. c. 10.
 EP [citaat bij r. 1463]
- 1462 AU1 Van all dat binnen will, en eindtelick de Salen
 AP1 [ ]
 AP2 [ ] eindelick [ ]
- 1463 AU1 Van maegh en Buijck en darm doet bersten van Colijck,
 AP1 [ ] Maegh [ ] Darm [ ]
 EP [citaat van r. 1461]
- 1464 AU1 En voor het beste loon maect van een lijf een lijck.
 AP1 [ ]
 AP2 En, [ ] loon, [ ]
- 1465 AU1 □ Nu, snoeijers, 'tstaet u vrij; ghij mooght wel binnen komen;
 AP1 [ ] Snoeijers, staet [ ]
 [ ] 't staet [ ]
- 1466 AU1 Maer, weest'er op verdacht, de dood is in de Boomen;
 AP1 [ ] in [ ]
 EP [ ] in de [ ]
- 1467 AU1 En 'tleuen isser oock. Siet ghij die j peersche Pruijm,
 Dan [ ]
 AP1 [ ] 't leven [ ]
- 1468 AU1 Die ongefoolde maeghd van vinger en van Duijm,
 AP1 [ ] Maeghd [ ]
- 1469 AU1 Dien Appel, Goud op groen, die wonderlicke fBessen,
- 1470 AU1 Die kerssen, uijterlick als roode wijn in flessen.
 AP1 [ ] Kerssen, uijterlick [ ] flessen,

- 1471 AU1 Noch beter innerlick; die Peer met haer geslacht
 [ ] in haer lijf; [ ]
 AP1 [ ] Die [ ]
- 1472 AU1 Door menigh ouerspel tot soo veel keurs gebracht?
 AP1 [ ] overspel [ ]
- 1473 AU1 Het lacht all, datmen 't siet, (men schijnt het schier te hooren,
 AP1 [ ] dat men't [ ]
- 1474 AU1 En soo waer 'tspreeckwoord valsch, de Buijck en heeft geen' ooren)
 AP1 [ ] 't Spreeck-woord [ ] De [ ]
- 1475 AU1 Maer 'tlacht voll Aloës, indien wij ons verraden,
 [ ] voor die sich selfs verraedt,
 AP1 [ ] 't lacht [ ] verraedt
- 1476 AU1 En niet en onderscheidt versott zijn van versaedt.
 KB [ ] zijn, [ ]
- 1477 AU1 □ Ghij zijt versaedt, en meer, van dit langwijligh preken.
 AP1 [ ] langwijligh preken:
- 1478 AU1 En, hoort het tot de lijst van kribbige gebreken,
 AP1 [ ] Lijst [ ] kribbighe [ ]
 AU2 Maer [ ]
 AP2 Maer, [ ]
- 1479 AU1 In 'tpraten vind ick ons het [ ] kjen om gek [ ].
 Die naer 't Lang Achterom het Korte [ ] or will loopen,
 Is niet verr vanden merckt. soo [ ] t
 Uijt dingetjens van niet, uijt ongeacht [ ] tof
 AP1 [ ] ongeachte stoff
- 1480 AU1 Te suiigen 'tschepsels nutt, te tuijgen 's Scheppers lof,
 AP1 [ ] 't schepsels [ ] 't Schepsels lof;
 AP2 [ ] 's schepsels [ ] 's Scheppers [ ]
- 1481 AU1 Ick ken wde volle schuld, en wilse niet verbloemen,
 AP1 [ ] wilde [ ]
 AP2 [ ] wilse [ ]

- 1482 AU_I 'Kmaeck geeren ijert van niet, en Distelen tot Bloemen.
AP_I 'K maeck [ ]
- 1483 AU_I En dien het lust met mij dees' Bloemen gae te slaen,
All wien [ ] die [ ]
[inspringen]
AP_I □ [ ] de [ ]
- 1484 AU_I Begeue sich op zij, daer all dees' mannen staen,
AP_I Begeve [ ] Zij, [ ] Mannen [ ]
AP₃ EE.
KA [ ] zy, [ ]
- 1485 AU_I ('Ksegg niet meer Mannetjens; dat voeghd' haer' jonghe jaren)
AP_I ('K segg [ ] voegd' [ ]
- 1486 AU_I Mast-boomen, dick en bruijn, die met haer bruijne haren
[ ] steil, [ ] haren/paren
AP_I [ ] haer' [ ] paren
- 1487 AU_I De cingels van mijn' thuijn omcingelen met pracht,
[ ] Thuijn [ ]
AP_I [ ] Cingels [ ]
- 1488 AU_I En makender bij naest van middagh middernacht.
AP_I [ ] makend'er [ ] Middagh Midder-nacht.
AP₂ [ ] Midder-nacht;
- 1489 AU_I D'Atheensche Galerij daer Roomen selfs gingh halen
[ ] self [ ]
AP_I D' Atheensche [ ]
EP [ ] selfs [ ]
- 1490 AU_I De wandelende less van wetenschapp en talen,
AP_I [ ] wetenschap [ ]
- 1491 AU_I Moet w swichten voor dit pad, voor deser paden groen.
AP_I [ ] Paden [ ]
- 1492 AU_I Komt wijse wandelaers, hier hebb ick u van doen.
Komt, [ ]
[inspringen]
AP_I □ [ ] Wandelaers, [ ] doen:

- 1493 AU1 Laet vrouw en kinderen de voose vreughd der vruchten
 AP1 [ ] Kinderen [ ]
- 1494 AU1 Genieten voor haer deel, en naderhand besuchten,
 AP1 [ ] besuchten;
- 1495 AU1 Wij sullen mond en Tong besteden aen wat meer,
 AP1 [ ] Mond [ ] Tongh [ ]
- 1496 AU1 Aen vrucht daer van den beet tot beter voedsel keer'.
- 1497 AU1 Het korsele verhael van werelds brodderijen,
 [ ] gemelick [ ] staetsche vodderijen,
 [inspringen]
 AP1 □ [ ] Staetsche [ ]
- 1498 AU1 Van werelds werringen en meen ick niet te lijen:
 AP1 [ ] Werelds werrighen [ ]
- 1499 AU1 (Die wetten schrijv ick voor) ick ban den heelen Haegh,
 AP1 [ ] bann [ ]
 AP2 [ ] ban [ ]
- 1500 AU1 Met all sijn achterklapp, ick ban de vuijle plaegh
 AP1 [ ] achter-klapp, [ ] bann [ ]
 AP2 [ ] ban [ ]
 AU3 Este procul lites, et amaræ proelia linguæ. Ouid. de Art. 2.
 AP3 [ ] ¹ick [ ]
 1. Este procul lites, et amaræ proelia linguæ. Ouid. de Art. 2.
 KA [ook] Protinus ante meum quidquid dolet exue limen. *Iuv.* 11.
- 1501 AU1 Van loose pleiterij. ick ban d'ons d' ontstuijmigheden
 AP1 [ ] pleijterij; [ ] bann d' onstuijmigheden
 AP2 [ ] ban [ ]
- 1502 AU1 Van ouerheerigh volck in ongeruste Steden,
 AP1 [ ] over-heerigh [ ]
- 1503 AU1 Den nieuwen ouergang. Ick ban het bits vermaen
 AP1 [ ] overgangh. [ ] bann [ ]
 AP2 [ ] ban [ ]

- 1504 AU1 Van kercken-sperteling. Staet uijt, Arminiaen
 AP1 [ ] Kercken-spertelingh: [ ] Arminiaen,
- 1505 AU1 Die op den Gomarist uw' tanden meent te slijpen,
 AP1 [ ] slijpen;
- 1506 AU1 En staet uijt Gomarist, die desen meent te grijpen
 AP1 [ ] Gomarist; [ ]
 EP [ ] uyt, [ ]
- 1507 AU1 En krabben d' oude roof van 'tseer van Achtien op:
 AP1 [ ] 't seer [ ]
 KA [ ] roov' [ ]
- 1508 AU1 All die u sulcken gall voelt steken inden kropp,
 AP1 [ ] in den [ ]
- 1509 AU1 Ick laet bidd u, staet van verr, en laet de vuijle luchten
- 1510 AU1 Van sulcke poelen hier d' onnoosele genuchten
 AP1 [ ] Poelen [ ]
 KA [ ] geruchten
- 1511 AU1 Van beter onderhoud niet smetten met verdriet,
 AP1 [ ] verdriet:
- 1512 AU1 Vergalt ons' eenigheid met sulcken ~~bitt~~ Alssem niet.
 AP1 Vergult [ ]
 AP2 Vergalt [ ]
- 1513 AU1 In 't drucke van den Haegh verdragen wijt bij tijden,
 [ ] wij 't [ ]
 AP1 In't [ ] vanden [ ] verdraghen [ ]
- 1514 AU1 En dragen met geduld all dat men daer moet lijden,
 AP1 [ ] draghen [ ] gedult [ ] daer lijden,
 AP2 [ ] geduld [ ] moet lijden,
- 1515 AU1 En staen ons' poos te roer. en vinden in 't krackeel,
 AP1 [ ] in't [ ]
 KA [ ] roer, [ ]

- 1516 AU₁ Wel tegens heugh en meugh, ons ongesochte deel.
 AP₁ [ ] deel,
 EP 1. τί γὰρ μάχαισι κ' αἰμοί; *Anacr.*
- 1517 AU₁ En sien ons neuen haet voor ouden dienst bestellen,
- 1518 AU₁ En met geroecten vloeck voor vrome meening quellen.
 AP₁ [ ] meerring [ ]
 [ ] meening [ ]
 KA [ ] quellen:
- 1519 AU₁ Hier zijnw' op Hofwijck, schouw van all dat Hooft en Haeght,
 AP₁ [ ] zijn w' [ ]
 AU₃ *Secessi n tantum ab hoib sed etiam à rebus, et primum à meis. Sen. ep. 8.*
 AP₃ [ ] ¹schouw [ ]
 1. *Secessi enim <non> tantum ab hominibus, sed et. à rebus, et primum <à> meis. Sen. ep. 8.*
 KA [ook] *Minimè malè cogitantes sunt, qui in Agriculturae studio occupati sunt. Cat. de re rust. Ergo, Sermo oritur non de villis domibusque alienis; Nec malè necne Lepos saltet: sed quod magis ad nos Pertinet, & nescire malum est agitamus. Hor. 2. Sat. 6.*
 KB [ook] *Romae magni officiorum negotiorumque acervi omnes à contemplatione talium abducunt, quoniam otiosorum & in magno loci silentio apta administratio talis est. Plin. 36. 5.*
- 1520 AU₁ En all dien d' onvré lust, en dien de vré mishaeght
 AP₁ [ ] mishaeght,
- 1521 AU₁ Mishaeght ons' broederschapp, die sonder Eeck en Alsem,
 AP₁ [ ] Alssem,
- 1522 AU₁ De waere wetenschapp, der zielen soete Balsem,
 [ ] soete waerheid en niet meer, der zielen [ ]
 Naer [ ] eigen Balsem,
 AP₁ Naer Waerheid [ ] Zielen eighen [ ]
- 1523 AU₁ Door soete wegen spoort, en houdt geen ondersoeck
 AP₁ [ ] weggen [ ]
- 1524 AU₁ ~~Der~~ Haer' moeijte waerder dan Gods een en ander Boeck.
 AP₁ [open] [ ]
 AP₂ Haer' [ ]

- 1525 AU1 In 't een en 't ander Boeck zijn een' en ander' Bladen
[inspringen]
AP1 □ [ ] een' [ ] 't ander [ ] zij [ ]
[ ] [ ] zijn [ ]
AP2 [ ] een [ ]
EP [citaat van r. 1527]
- 1526 AU1 Voor onser ooghen mist met duijsterheid geladen;
AP1 [ ] geladen:
- 1527 AU1 De waerheid isser in, dat's klaerheid sonder vleck;
AU3 Inuoluta veritas in alto jaect latet. Nec de malignitate naturæ queri possumus: quia nullius rei difficilis inuentio est, nisi cuius hic unus inuentæ fructus est, inuenisse. Quidquid nos meliores beatosq; facturum est, aut in aperto, aut in proximo posuit. Sen. Benef. 7. 1.
AP3 [citaat zonder nootcijfer]
Inuoluta veritas in alto latet; nec de malignitate naturae queri possumus: quia nullius rei difficilis inuentio est, nisi cuius hic unus inuentae fructus est, inuenisse. Quidquid nos meliores beatosque facturum est, aut in aperto, aut in proximo posuit. Sen. de Benef. 7. 1.
EP [ ] dat s' [ ]
[citaat naar r. 1525]
- 1528 AU1 D' onklaerheid is alleen der leseren gebreck:
AP1 [ ] Leseren gebreck;
AU3 Animus noster ad vera percipienda caligat. Sen. 10. ep. 72.
AP3 3.D' [ ]
3. Animus noster ad vera percipienda caligat. Sen. 10. ep. 72.
- 1529 AU1 Die dat den schrijuer wijtt doet euen als de blinden,
AP1 [ ] Schrijver [ ] even [ ]
KA [ ] wijtt, [ ]
- 1530 AU1 Die midden op den dagh den middagh niet vinden,
AP1 [ ] en [ ]
- 1531 AU1 En keuren hem voor nacht, om dat haer all swert
[ ] alles [ ]
AP1 [ ] werdt
AP2 [ ] swert

- 1532 AU1 In haer' onkunde ~~duncken~~ dunckt en 't BWitt **ontbonden** werdt.
 [ ] onthouden [ ]
 AP1 [ ] 't witt [ ]
 KB [ ] dunckt, [ ]
- 1533 AU1 All 'tnoodighe nochtans is klaer voor alle vromen
 AP1 All 't noodighe [ ] Vromen
- 1534 AU1 Als middagh: uijtgeseght den moedwill onser droomen;
 [ ] de [ ]
 AP1 [ ] uijtgeseght, [ ]
- 1535 AU1 Den leser die sich minst in sulcke droomen voedt
 AP1 [ ] Leser [ ] voet
 [ ] voedt
- 1536 AU1 Gedijdt ontwijffelick het noodighe tot goed.
- 1537 AU1 Maer deser redens toom en zijn wij soo niet machtigh
 [inspringen]
 AP1 □ [ ] machtigh,
- 1538 AU1 Of hij ontslipt ons wel: en soo werdt klaer klaerachtigh
 [ ] soodat ons [ ]
 AP1 [ ] klaerachtigh,
 KB [ ] klaer, [ ]
- 1539 AU1 En waer waerachtigh werdt. en dan volgt meer en min,
 AP1 [ ] werdt: [ ]
 KB [ ] waer, [ ]
- 1540 AU1 Naer meer en min verlaets op 'tsoet van eighen sinn:
 [ ] sin:
 AP1 [ ] verlaets' op s't soet [ ] sinn:
 AP2 [ ] verlaets [ ] sin:
- 1541 AU1 Soo komen wij somtijds van sinnen wat te schillen,
- 1542 AU1 Soo datt'er twee Zuydwest, twee and're West aen willen:
 AP1 [ ] datter [ ] Zuyd-west, [ ] willen;
 AP2 [ ] dat 'er [ ]

- 1543 AU_I Maer 'tscheel en maect geen' twist: ick haet mijn Broeder niet,
 AP_I [ ] 't scheel [ ] mijn' broeder [ ]
 KA 2. Inde furor vulgo, quod numina vicinorum Odit uterque locus, quum solos
 credat habendos Esse Deos, quos ipse colit. *Juv. Sat. 15.* Utilius est oculos à rebus
 displicentibus avertere, & unicuique suum sentire relinquere, quam cententiosis
 sermonibus deservire. *Th. de Kemp. de Im. Chr. 3. 44.*
- 1544 AU_I Om dat ick lieuer groen, hij lieuer purper siet.
 AP_I [ ] liever [ ] liever [ ] siet:
- 1545 AU_I 'Ten is geen menschen werck; 'tzijn stege beest'lickheden
 AP_I 'T en [ ] Menschen [ ] 't zijn beest'lickheden
 [ ] stege beest'lickheden
 KA 3. Mundi Principio indulsit communis conditor illis Tantum animas, nobis animum
 quoque. *Juv. 15.*
- 1546 AU_I Een ander met geweld te binden aen mij' reden,
 [ ] anders [ ]
 AP_I [ ] mijn' [ ]
 AP₂ Eens [ ]
- 1547 AU_I En maken plotselick een' vijand van een' vrind,
 AP_I [ ] vriend,
 AP₂ [ ] vrind,
- 1548 AU_I Om dat hij sijn Geloof aen 't mijne niet en bindt
 [ ] in't 't [ ] vindt,
 AP_I [ ] in 't [ ]
- 1549 AU_I Om dat hij niet en voelt dat ick meen wel te voelen.
- 1550 AU_I Laegh dat vuijl ouer boord, wat waerd'er min te woelen,
 AP_I [ ] over [ ]
- 1551 AU_I Wat waerd'er min gespoocks, wat waerd'er min gedruijs,
 AP_I [ ] waerder [ ]
- 1552 AU_I Wat waerder koele kalmt' in kerck, en huijs en kluijs!
 AP_I [ ] waerd'er [ ] Kerck, in Huijs [ ]

- 1553 AU_I α Om alles in een woord te schrijuen, ~~doel~~ valt een vriend,
β [ ] sie ick vrienden
γ [ ] van waerde te knoopen
[ ] kort beslagh te [ ]
[inspringen]
AP_I □ [ ] knoopen,
- 1554 AU_I α Vervalt hij op een' spijs die sijn' maegh niet en dient,
β Vervallen [ ] haer' [ ] dienden,
γ Vind ick mijn' euen mensch het toepad mis te loopen,
AP_I [ ] even-mensch [ ]
- 1555 AU_I α ~~Mistreedt hij~~
β Mistreden sij het pad dat naer de waerheit leidt,
γ Den bijwegh in te slaen, of sien ick hem verlockt
AP_I [ ] Bijwegh [ ] slaen; [ ] verlockt
AP₂ [ ] verlockt
- 1556 AU_I Van spijs daer de dood een' tand in heeft gebrockt,
AP_I [ ] Dood [ ] heeft in gebracht:
[ ] gebrockt;
- 1557 AU_I Wat maeck ick voor gebaer? onstell' ick mij van buijten,
[ ] onstell [ ]
AP_I [ ] onstell' [ ]
AP₂ [ ] onstell [ ]
- 1558 AU_I Onsteeck ick mijn gemoed, werp ick dien man met kluijten,
AP_I [ ] Man [ ]
KA Ontsteeck [ ]
- 1559 AU_I Schend ick hem met verwijt, wensch ick hem erger quaet
[ ] quaed
- 1560 AU_I Dan dat hij eten will, dan daer hij henen gaet,
AP_I [ ] gaet;
KB Dan 't geen hy [ ]
- 1561 AU_I Haet ick hem om sijn doen, vloeck ick hem om sijn dwalen?
- 1562 AU_I Dat lij' den Hemel niet. Ick tracht hem af te halen,
AP_I [ ] lij [ ] niet: ick [ ]

- 1563 AU1 Ick thoon hem sijn gevaer, ick wijs' hem 'tbeter pad,
 AP1 [ ] toon [ ] 't beter pad
 AP2 [ ] thoon [ ]
- 1564 AU1 Met all' mijn' Redens macht: soo hijse niet en vatt,
 AP1 [ ] all [ ] hij se [ ]
- 1565 AU1 Ick sucht hem droevigh naer, ick wensch hem beter' ooggen,
 AP1 [ ] droevigh [ ] ooghen,
- 1566 AU1 Ick straff hem met niet meer als broederlick medooghen,
- 1567 AU1 Ick doe hem wdat ick wouw dat mij gebeuren kond'
 AP1 [ ] wat [ ]
 AP2 [ ] kond,
- 1568 AU1 Wanneer mijn Broeder mij een stall-licht volgen vond,
 AP1 [ ] volgen vond;
 KA [ ] een [ ]
- 1569 AU1 God roep ick tot sijn' hulp, God, die mij heeft bevolen
 AP1 [ ] hulp. [ ]
 KA [ ] hulp; [ ]
- 1570 AU1 Mijn' vijand wel te doen: want seluer soud' ick dolen
 AP1 [ ] selver [ ]
 AU3 Ὁ λέγων ἐν τῷ φωτὶ εἶναι, καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ μισῶν, ἐν τῇ σκοτίᾳ ἐστὶν
 ἕως ἄρτι. -- καὶ ἐν τῇ σκοτίᾳ περιπατεῖ. 1. Ioan. 2. 9. 11.
 AP3 Ὁ λέγων ἐν τῷ φωτὶ εἶναι, καὶ τὸν
 ἀδελφὸν αὐτοῦ μισῶν, ἐν τῇ σκοτίᾳ ἐστὶν
 ἕως ἄρτι. -- καὶ ἐν τῇ σκοτίᾳ περιπατεῖ. 1.
 Ioan. 2. 9. 11.
- 1571 AU1 En inden doncker gaen, gund' ick mijn' naesten quaed,
 AP2 [ ] mijn' [ ]
- 1572 AU1 En sultte' sijn ellend met Christeloosen haet.
 AP1 [ ] sultte [ ]
- 1573 AU1 Wie deert Gods erfdeel niet, wie treurt niet om de Joden,
 [inspringen]
 AP1 □ [ ]

- 1574 AU1 Het heilighe geslacht, dat haren Heiland doodden,
KA [ ] doodden?
- 1575 AU1 Wie deert de blindheid niet van 's werelds ~~m~~ grootste deel
AP1 [ ] blindheit [ ] deel,
[ ] blindheid [ ]
- 1576 AU1 Dat Hell en duijuels macht noch hebben bijde keel,
AP1 [ ] Duijvels [ ] bij de [ ]
KA [ ] keel?
- 1577 AU1 Wie kan de Christenen besien en niet beschreijen,
- 1578 AU1 Die door het Roomsche bedrogh van Sion zijn gescheijen,
[ ] 't Roomsche mis-verstand van [ ]
AP1 [ ] door Roomsche Misverstand [ ]
- 1579 AU1 [ontbreekt]
En willen scheppers zijn des Scheppers die haer schiep,
AP1 [ ] Scheppers [ ]
KA [ ] scheppers [ ]
- 1580 AU1 En willen noch voldoen het'gheen hij van 'tCruijs af riep
AP1 [ ] 't gheen [ ] van't Cruijs [ ]
AP3 Ioann. 19.30.
KA [citaat bij r. 1581]
- 1581 AU1 Bij hem te zijn voldoen, en doen hem stadigh steruen
AP1 [ ] sterven
AU3 Ioann. 19. 30.
AP3 [citaat bij r. 1580]
EP [ ] Hem [ ] sterven,
KA Ioann. 19. 30.
- 1582 AU1 Die ons met eene dood het leuen heeft doen eruen?
[ ] door [ ]
AP1 [ ] leven [ ] erven:
- 1583 AU1 'Tzijn blinde grouwelen, onnoosel misverstand,
[ ] misverstand:
AP1 'T zijn [ ] mis-verstand:

- 1584 AU1 God weer' ze meer en meer van u, mijn Vaderland,
- 1585 AU1 God kome noch eens af, en geessel' hier beneden
- 1586 AU1 ðNoch eens die koopers uijt sijn' huijsen der gebeden,
 AP1 [ ] Koopers [ ] gebeden:
- 1587 AU1 Het schijnt geen menschen werck, wij zijn der moeijte moe,
 AP1 [ ] Menschen [ ]
- 1588 AU1 Der vruchteloose moeijt; daer hoort mirakel toe.
- 1589 AU1 Maer eer 't mirakel kom' (Hij weet sijn' goede tijden)
 AP1 [ ] (hij [ ]
 KA [ ] (Hy [ ]
- 1590 AU1 Wat zijn ons' plichten meer als ztreurigh medelijden?
- 1591 AU1 Wat zijn ons' wapenen als bidden om dien dagh,
 KB [ ] wapenen, [ ]
- 1592 AU1 Die eens de heele Cudd' in een' koj brengen magh?
 AP1 [ ] brengghen [ ]
- 1593 AU1 Dat bidden is mijn haet, mijn vloeck, beminde blinden,
- 1594 AU1 Dat sult ghij in mijn' wraeck, in plaets van mutsaert, vinden,
 AP1 [ ] Mutsaerd, [ ]
- 1595 AU1 Dat Christelicke vier, in plaets van rad en galgh,
- 1596 AU1 Daer van ick euen soo als van uw' mis-daed, walgh.
 AP1 [ ] even [ ] misdaet [ ]
 [ ] misdaed [ ]
- 1597 AU1 □ Dir's uijt het Boeck gepraett dat God heeft willen sparen
- 1598 AU1 Tot onser zielen licht, van doe wij niet en waren.
 AP1 [ ] Zielen [ ]

- 1599 AU1 Het ander light'er bij: het Boeck van alle ding,
 AP1 [ ] dingh,
 AU3 Τον δ' ἄνθρωπον θεατὴν εἰσήγαγεν ὁ θεός, αὐτοῦ τε καὶ τῶν ἔργων τῶν αὐτοῦ, καὶ οὐ μόνον θεατὴν, ἀλλὰ καὶ ἐξηγητὴν. ~~Plutarch~~ Epict. lib. 1. diss. Cum sapienti Remp. ipso digna dedimus, id est mundi: n est extra remp. etiamsi secesserit, imo fortasse relicto uno angulo, in majora atq ampliora transit, et coelo impositus intellegit, cum sellam aut tribunal ascenderat, quàm humili loco sederit. Depono hoc apud te: numq plus agere sapientem, quam cum in conspectum eius diuina atque humana venerunt. Sen. ep. 68.
- AP3 [ ] ^rhet [ ]
 1. Τον δ' ἄνθρωπον θεατὴν εἰσήγαγεν ὁ θεός, αὐτοῦ τε καὶ τῶν ἔργων τῶν αὐτοῦ, καὶ οὐ μόνον θεατὴν, ἀλλὰ καὶ ἐξηγητὴν. Epict. lib. 1. diss. Cum sapienti Remp. ipso dignam dedimus, id est Mundum: non est extra Remp. etiamsi secesserit, imo fortasse, relicto uno angulo, in majora atq ampliora transit, et coelo impositus intellegit, cum sellam aut tribunal ascenderat, quam humili loco sederit. Depono hoc apud te, numquam plus agere sapientem, quàm cum in conspectum eius diuina atque humana venerunt. Sen. ep. 68.
- 1600 AU1 Van alles dat Hij eens in 'tgroote Rond/Ring beving,
 AP1 [ ] hij [ ] in't groote Rond [ ]
- 1601 AU1 Het wonderlicke Boeck van sijn' sess wercke-dagen.
 AP1 [ ] werke-dagen.
 [ ] wercke-dagen.
- 1602 AU1 Wat seght ghij, wandelaer? indien 't u kan behagen,
 AP1 [ ] Wandelaer? indien't [ ]
- 1603 AU1 Wij gaen van blad tot blad, van daer de Son beghint
 AP1 [ ] Sonn begint
 AP2 [ ] Son [ ]
 KB [ ] begint,
- 1604 AU1 Tot daer sij slapen gaet en laet de wereld blind:
 [ ] laet/maeckt [ ]
 [ ] laet [ ]
 AP1 [ ] hij [ ]
 [ ] Sij [ ]
 KB [ ] gaet, [ ]
- 1605 AU1 Wij weten wonderen uijt dit Boeck te vertellen.
 AP1 [ ] vertellen:

- 1606 AU1 All zijn de Sterren veel, wij wetense te tellen,
 Al [ ]
 AP1 All [ ] veel', [ ]
- 1607 AU1 Te passen op een' mijl: all loopt de losse Maen
- 1608 AU1 Dan bloots hoofds, dan gehult, dan met een Masker aen,
 AP1 [ ] bloodshoofds, [ ] Masker aen.
 [ ] blootshoofds, [ ] aen;
- 1609 AU1 All duijckt sij voor ons oogh, sij kan ons niet ontslippen,
- 1610 AU1 Wij weten wat sij meent met plecken en met tippen,
- 1611 AU1 Met ringen en met geen; wij weten wat haer schort
 EP [ ] geen': [ ]
- 1612 AU1 Wanneerse somtijds goud en somtijds siluer wordt.
 AP1 [ ] silver wordt:
- 1613 AU1 All krimpt de dageraed van 'toosterpunt naer 'tzuijen,
 AP1 [ ] den Dageraed [ ] 't Ooster-punt naer't Zuijen,
 EP [ ] de [ ]
- 1614 AU1 Wij weten waer 'them lieght: all pruijlt de Locht met buijen,
 AP1 [ ] 't hem [ ]
- 1615 AU1 All huijlt sij gins en weer, all stelts' haer self in vlam,
 AP1 [ ] vlam,
 AP2 [ ] vlam,
- 1616 AU1 All rommelts' of 'tblauw dack van bouen neder quam,
 AP1 [ ] rommelts' of 't blauw [ ] boven [ ]
 AP2 [ ] rommelts', [ ]
- 1617 AU1 All schreijtse'r weer daerop en lescht haer' eigen' vieren,
 [ ] schreijtse [ ]
 AP1 [ ] schreitse [ ] daer op [ ] eighen' [ ]
- 1618 AU1 All lachtse datelick met Cruijden en met dieren,
 AP1 [ ] Dieren,

- 1619 AU1 Dien haer gestalteniss in lust en onlust wendt;
[ ] tot [ ]
- 1620 AU1 Van all dat uer-werck zijn de veeren ons bekend,
AP1 [ ] Uerwerck [ ]
- 1621 AU1 En rad en ronselen, en ketingen en snecken,
AP1 [ ] snecken:
- 1622 AU1 De mist en mist ons niet, noch wat hem kan verwecken,
[ ] Mist [ ]
AP1 [ ] verwecken;
- 1623 AU1 De dauw is niet soo fijn, wij 'n sien hem dropp dropp;
AP1 [ ] Dauw [ ] wij'n [ ]
AU2 [ ] voor [ ]
- 1624 AU1 De zee is niet soo diep, wij ~~en~~ wij'n keuren op end op
AP1 [ ] wij'n [ ] en [ ]
AP2 [ ] end' [ ]
- 1625 AU1 Wat van haer maecksel is, en waerse 'tsout van daen heeft,
AP1 [ ] 't sout vandaen [ ]
- 1626 AU1 Wat datse vande Son, wat datse vande Maen heeft,
AP1 [ ] Sonn, [ ]
AP2 [ ] Son, [ ]
- 1627 AU2 Hoe datse groent en graeuwt, hoe dat haer volle plass
- 1628 AU2 Gestadigh ~~wet~~ voller werdt, en houdt sijn water-pass.
Gedurigh [ ] loopt, [ ]
AP2 [ ] loopt [ ] Water-pass;
- 1629 AU1 Wat Ebb en vloed beduijdt, wat wetten haer bepalen
AP1 [ ] bepalen,
- 1630 AU1 Hoe verr men Westwaerd uijt haer voor-stroomen moet gaen halen,
- 1631 AU1 Om Oostwaerd aen te gaen, hoe verr de Naelde wraeckt,
- 1632 AU1 Wat datse somtijds gstaend' en somtijds gaende maeckt,
AP2 [ ] maeckt:

- 1633 AU1 Wat dat den Aer-kloot steunt ~~*****~~ middel-punt van allen,
 [ ] in't [ ]
 AP1 [ ] in 't [ ]
 AP2 [ ] Aerd-kloot [ ]
- 1634 AU1 Waerom hij vlot en vast ~~maech~~ kan drijven en niet vallen;
 AP1 [ ] drijven [ ]
 KA [ ] drijven, [ ]
- 1635 AU1 Wat in sijn ingewand het mindere Metael
- 1636 AU1 En 'tmeerdere verweckt; hoe dat doorschijnigh stael,
 [ ] 't meerdere [ ] doorschijvigh [ ]
 [ ] doorschijnigh [ ]
- 1637 AU1 Die steghe diamant, die bloedighe Robijnen
- 1638 AU1 Als sterren onder aerd in 'toosten veel verschijnen,
 AP1 [ ] aerd, in't Oosten [ ]
- 1639 AU1 In 'twesten nemmermeer. hoe d' oester is van aerd,
 AP1 In't Westen nemmermeer: [ ] Ooster [ ]
 [ ] Oester [ ]
- 1640 AU1 Die altoos Peerlelen, en noijt gesondt, en baert:
 [ ] puijck van Peerelen, maer [ ]
- 641 AU1 Waer van 'tgeboomte groent, waer langs en door wat monden
 AP1 [ ] van't geboomte [ ] langhs [ ]
- 1642 AU1 Sijn blancke voedsel komt uijt swaere swarte gronden;
 AP1 [ ] sware [ ]
- 1643 AU1 α [ontbreekt]
 β Hoe 't inde tacken rijst, hoe 'teindigt in de blad
 [ ] 't eindight [ ]
 [ ] 't inde bladen stuijt,
- 1644 AU1 α [ontbreekt]
 β Hoe 't inden Somer werckt en scheidter 'swinters uijt.
 AP1 [ ] scheidt'er 's winters [ ]
 EP [ ] uyt:
 KB [ ] werckt, [ ]

- 1645 AU1 Wat Gouwe stincken doet, wat Roosen wel doet riecken,
 AP1 [ ] doen riecken;
 [ ] doet [ ]
- 1646 AU1 Wat Kraeijen swarte geeft, wat Swanen witte wiecken;
- 1647 AU1 Wat eijeren bevrucht, wat Wasch en Honigh scheelt,
- 1648 AU1 Hoe 'tbij de slechte Bijen ~~verstand~~ verstandigh werdt verdeelt,
 [ ] verdeelt;
 AP1 [ ] 't bij [ ] verdeelt;
- 1649 AU2 Hoe beesten beesten zijn, en besighen haer' leden
 AP2 [ ] beesten beesten [ ]
 AP4 [ ] beesjen beesjen [ ]
- 1650 AU2 En stieren haer beleid bijnaest met onse Reden,
 AP2 [ ] beleidt [ ] reden:
 EP [ ] zeden:
- 1651 AU1 Hoe 'taller wonderlixt der wonderen, de mensch,
 AP1 [ ] 't allerwonderlixt [ ] Mensch,
- 1652 AU1 Van menschen werdt geteelt met min schier als een' wensch;
 AP1 [ ] Menschen [ ] mensch;
 [ ] wensch;
- 1653 AU1 Wat ziel, wat lichaem is, en hoe sij kunnen paren,
 AP1 [ ] Ziel, [ ] Lichaem [ ] paren;
- 1654 AU1 Hoe 'tvier in ~~thert ont~~ 'therte komt, hoe 'tsiluer inde Haren,
 AP1 [ ] 't vier in't herte [ ] 't silver [ ] haren,
- 1655 AU1 Hoe 'tbloed de schaemte meldt, hoe 't oogh van verre voelt,
 AP1 [ ] 't bloed [ ]
- 1656 AU1 Hoe all het sichtbaere dat doorden and'ren woelt
 AP1 [ ] door den anderen [ ]
 [ ] and'ren [ ]
- 1657 AU1 Geschift werdt sonder moeijt, en sonder konst gescheiden:

- 1658 AU1 Hoe neus en mond alleen en ooren met haer beiden
 AP1 [ ] Neus [ ] Mond alleen, [ ]
- 1659 AU1 Gelijcke plichten doen; wat lippen tot de spraeck,
 AP1 [ ] Lippen [ ] Spraeck,
- 1660 AU1 Wat Tong en Tanden doen tot beide, Spraeck en Smaeck,
- 1661 AU1 En in wat bochten die de dese moet ontmoeten:
- 1662 AU1 Hoe 'thoofd gehoorsaemt werdt van Handen en van Voeten,
 AP1 [ ] 't Hoofd [ ]
- 1663 AU1 Niet ~~euen als~~ met de moeijte die een Heer neemt als hij wenckt
- 1664 AU1 En doet sijn Dienaer gaen, maer euen als 'tmaer denckt:
 AP1 [ ] even [ ] 't maer [ ]
- 1665 AU1 Hoe 'tbloed schift van sijn' Weij, hoe 't Melck wordt inde Borsten,
 AP1 [ ] 't bloed [ ]
- 1666 AU1 Hoe 't elders vell en vleesch, en elders harde korsten
- 1667 AU1 Van knorr en beenen werdt: Hoe 't inde keucken gaet,
- 1668 AU1 Ontfanger general van alle goed en quaed,
 AP1 Ontfangster in 'tgemeen [ ]
 [ ] 't gemeen [ ]
- 1699 AU1 De maegh, verkrachte Maeghd van onse gulsigheden,
 AP1 [ ] Maegh, [ ]
- 1670 AU1 Wie kock is, wie kocks maet, wie onderCock met reden
 AP1 [ ] Kock [ ] onder-Cock [ ]
- 1671 AU1 Genoemt werdt Ggeele Gall, of roode Leuers warmt;
 AP1 [ ] werdt, [ ] Levers [ ]
- 1672 AU1 Waer toe den ommeloop van 'tkronckeligh gedarmt,
 AP1 [ontbreekt]
 [ ] Ommeloop [ ] kronckeligh [ ]

- 1673 AU1 Waer toe de viese milt, waer toe de luchte Longen
 AP1 [ ] Milt, [ ]
- 1674 AU1 Haer op en neder dient; waerom de meid geen jongen,
 AP1 [ ] Meid [ ]
- 1675 AU1 De beste slagh, en viel. waerom. dit lang waerom
 [ ] ^ [ ]
 AP1 [ ] waerom. Dit lang waerom
 ^hier moet een groote spatie tuschen de
 Woorden waerom en dit gelaten werden.
- 1676 AU1 Verveelt u ouer lang. 'Tis reden dat ick kom'
 AP1 [ ] over [ ] 'T is [ ]
 EP [ ] overlang. [ ]
- 1677 AU1 Daer ick 't Boeck opende. dit Boeck, dit Boeck der Boecken
 AP1 [ ] Boecken,
 AP3 [ ] 'dit [ ]
 1. Τῆς ἐπιστήμης φρέαρ ὄρον καὶ τελευτήν οὐκ ἔχει. Phil. de Somn.
- 1678 AU1 Is soo voll ondersoecks, soo voll van soete hoecken,
- 1679 AU1 Als Hofwijck bladeren aen Boom en kruiden telt.
 AP1 [ ] Kruiden telt:
- 1680 AU1 Ick hebb wat veel geseght maer nietmet all vertelt,
 AP1 [ ] niet met [ ]
 EP [ ] niet-met-all [ ]
 KA [ ] geseght, [ ]
- 1681 AU1 Bij all dat seghbaer is. Dit zijn de besigheden
 AP1 [ ] is: [ ]
 AU3 Τῆς ἐπιστήμης φρέαρ ὄρον καὶ τελευτήν οὐκ ἔχει. Phil. de Somn.
 AP3 [citaat naar r. 1677]
- 1682 AU1 Daer in wij ziel en lijf vermaken en vertreden.
 AP1 [ ] Ziel [ ] Lijf [ ] vertreden:
- 1683 AU1 Dit 's veld van onsen strijd, maer strijd van vredsaeemheid,
 [ ] 't veld van [ ]
 AP1 [ ] onse [ ]
 AP2 [ ] onsen [ ]
 KA [ ] 't velt [ ]

- 1684 AU1 Daer ijeder op sijn' beurt sijn' soete meening seidt,
[ ] stille [ ]
- 1685 AU1 En luijstert naer sijn' vriend, en laet sich onderrechten,
- 1686 AU1 En heet verliesen winst, wanneer hij valt in 'tvechten,
AP1 [ ] ~~heet~~ heet [ ] 't vechten,
AU3 Prou. 25. 12.
Ἄμεινον τοῦ κακῶς νικᾶν τὸ καλῶς ἠττᾶσθαι. Isid. Pelus.
Compungimur enim censorijs sermonibus, sed benevolentiae delectamur sedulitate.
Ambros. l. i. Off.
- AP3 [ ] ¹wanneer [ ]
Prou. 25. 12.
1. Ἄμεινον τοῦ κακῶς νικᾶν τὸ καλῶς ἠττᾶσθαι. Isid. Pelus. Compungimur
enim censorijs sermonibus, sed benevolentiae delectamur sedulitate. Ambr. lib. i. Off.
- KA [ook] En tiempo y lugar Perder es ganar.
- 1687 AU1 En wijs in 't vallen werdt. verr is het strack gemoed,
AP1 [ ] Verr [ ]
AU3 Ἀμφισβητοῦσι μὲν γὰρ καὶ δι' εὐνοίαν οἱ φίλοι τοῖς φίλοις, ἐπίζουσι δὲ οἱ
διαφοροὶ τε καὶ ἐχθροὶ ἀλλήλοις. Plat. in Protag.
Εἰ ἀμφίβολον, νικάτω τὸ φιλόφρονον. Nazianz. Orat. 40.
Ἄλλ' ἄνδρα κ' ἦντις ἡ σοφὸς τὸ μανθάνειν
Πολλ', αἰσχρὸν οὐδὲν καὶ τὸ μὴ τείνειν ἄγαν. Soph. Antig.
- AP3 [ ] ²Verr [ ]
2. Εἰ ἀμφίβολον, νικάτω τὸ φιλόφρονον. Nazian. Or. 40. Ἀμφισβητοῦσι
μὲν γὰρ καὶ δι' εὐνοίαν οἱ φίλοι τοῖς φίλοις, ἐπίζουσι δὲ οἱ διαφοροὶ τε καὶ
ἐχθροὶ ἀλλήλοις. Plat. in Protag. Ἄλλ' ἄνδρα κ' ἦντις ἡ σοφὸς τὸ μανθάνειν
Πολλ', αἰσχρὸν οὐδὲν, καὶ τὸ μὴ τείνειν ἄγαν. Soph. Antig. Vide non tantum,
an verum sit quod dicis, sed an ille cui dicitur sit veri patiens. Sen. de Ir. 3. Injustissima
est simultas, quæ hominem hominem esse non sinit. Quintil. decl. 130.
- 1688 AU1 Dat steegh en ketterlijck de waerheid tegen wroedt,
[ ] wroett,
AP1 [ ] ketterlick [ ] wroedt,
- 1689 AU1 En lieuer dolen will, en dollen will, dan wijcken,
AP1 [ ] liever doolen [ ]
AP2 [ ] doölen [ ]
- 1690 AU1 En lieuer schip en goed verhoetelen, dan strijcken;
AP1 [ ] liever Schip [ ]

- 1691 AU1 Het Hofwijcksch spreekwoord seght, en allom is het w waer,
 AP1 [ ] Hofwijcks Spreekwoord [ ]
- 1692 AU1 Dat seuen oogen veel, maer min sien als vier paer.
 AP1 [ ] seven ooghen [ ]
- 1693 AU1 □ Dit's woord en wederwoord van Waerd en waerde gasten.
 AP1 [ ] weder-woord [ ] gasten,
- 1694 AU1 Die hier mijn' eenigheid op 'tonvoorsiens verrasten,
 AP1 [ ] 't onvoorsiens [ ]
- 1695 AU1 Of veel en veel genoijt verschijnen in mijn' Hof,
- 1696 AU En vallender op 'tfruijt, het fruijt der buijcken, of
 AP [ ] 't fruijt, [ ]
- 1697 AU1 Het fruijt der Boecken; fruijt dat niet en kan verrotten,
 AP1 [ ] kan [ ]
 AP2 [ ] en kan [ ]
- 1698 AU1 Fruijt dat den maeijeman, schulteischer van Sotten,
 AP1 [ ] Maeijemann, schulteischer vande [ ]
 AP2 [ ] Maeijeman, [ ]
- 1699 AU1 Sijn manen niet en vreest. Besitt ick mij alleen,
 [ ] ^ [ ]
 AP1 [ ] vreest. Besitt [ ]
 ^een groote spatie.
- 1700 AU1 Geheel en onuerdeelt, en werd' ick moe getre'en
 AP1 [ ] onverdeelt, [ ] werd [ ] getreen
 EP [ ] word [ ]
- 1701 AU1 En mole~~n~~wijs gestapt in 'trond, in 'tlang, in 'tkruijs-pad;
 AP1 [ ] in't rond, in't langh, in't kruijs-pad;
- 1702 AU1 En seght mij nat of kouw 'twaer oorbaer dat ick thuijs trad;
 Of [ ]
 AP1 [ ] natt [ ] kouw, 't waer [ ] t' huijs [ ]

- 1703 AU_I Ick tree ~~met~~ wel in vier tre'en en in vier huijsen thuijs,
 [ ] thuijs.
 AP_I [ ] t'huijs:
- 1704 AU_I Vier huijskens ouer hoecks, en elck een' groene kluijs,
 AP_I [ ] over [ ]
 AP₃ e.
- 1705 AU_I Daer in sich kluijsenaers gekluijstert konden wenschen,
 AP_I [ ] wenschen
 EP [ ] wenschen,
- 1706 AU_I Belocken mij om 'tseerst, en spreken schier als menschen;
 AP_I [ ] 't seerst, [ ]
- 1707 AU_I Komt, roepter een tot mij, en 'tandere, tot mij,
 AP_I [ ] 't andere, [ ]
 EP [ ] een, [ ]
- 1708 AU_I 'Tzij dat het deses tael, of ghenes Eccho zij.
 AP_I 'T zij [ ] genes [ ]
- 1709 AU_I En ick hang tuschen vier, als Mahomets sijn' beenen
 AP_I [ ] hangh [ ]
- 1710 AU_I In 'teuen staegh geweld van vier gelogen steenen:
 [ ] versierde [ ]
 AP_I [ ] 't even stae'gh [ ]
 KA [ ] steenen!
- 1711 AU_I In 'teinde deel ick 'tscheel, en vraghe Son en wind
 [inspringen]
 AP_I □ [ ] 't einde [ ] 't scheel, [ ] Sonn [ ] vrind
 [ ] vwind
 AP₂ [ ] Son [ ]
- 1712 AU_I Waer ick best sitten sal gedoken en geblindt,
- 1713 AU_I Geblindt en ongesien: meest winnen 't twee van vieren,
 AP_I [ ] minnen't [ ]
 [ ] winnen't [ ]

- 1714 AU1 Die neffens 'tgroote Spoor mijn Hofwijckjen verciere,
 AP1 [ ] 't groote spoor [ ]
- 1715 AU1 En doen den vreemdeling in 't rijden en in 't gaen
 AP1 [ ] Vreemdelingh [ ] in't [ ]
- 1716 AU1 Uijt roepen, 'Tis daer moij, en 'tstaet'er mij wel aen.
 AP1 Uijtroepen, 'T is [ ] 't staet'er [ ]
- 1717 AU1 Daer schuijl ick inde Klim en in de Memme-bloemen,
 [inspringen]
 AP1 □ [ ] Klimm [ ] Memme-bloemen.
 AP2 [ ] Klim [ ] Memme-bloemen;
- 1718 AU1 Daer hoor ick mij met lusten dan prijsen, dan verdoemen,
 AP1 [ ] verdoemen;
- 1719 AU1 Daer duijck achter mij, gelijk de schilder sat,
 [ ] duijck ick [ ]
 AP [ ] Schilder [ ]
- 1720 AU1 Die achter 't Taeffereel der kijckers dit en dat
 AP1 [ ] Tafereel [ ] Kijckers [ ]
- 1721 AU1 Beluijsterd' en beloegh; daer ligh ick, als gestorven,
 KA Beluijsterd [ ]
- 1722 AU1 En hoor, als naer mijn dood, Wat is daer gronds bedorven,
 „[ ]
 AP1 [ ] gronds [ ]
- 1723 AU1 En klare kleij gespilt om ouerdaed van lust!
 „[ ]
 AP1 [ ] overdaed [ ]
 KB [ ] gespilt, [ ]
- 1724 AU1 Daer hoor ick tegen aen, Wel zij hem, waer hij rust,
 „[ ]
- 1725 AU1 Den planter, die den poel van eertijds wilde weijen
 „[ ]

- 1726 AU_I Vercierde met de pluijm van altijds groene meijen.
 „[ ]
 AP_I [ ] Meijen,
- 1727 AU_I En dorst een hoeckjen erfs besteden aen sijn' vreughd,
 „[ ]
- 1728 AU_I En keurde matelick verquisten voor een' deughd.
 „[ ]
 AP₂ [ ] deughd,
- 1729 AU_I α [ontbreekt]
 β „En docht, het goud en was in 'twater niet gew^{**}orpen,
 AP_I [ ] in't water [ ]
- 1730 AU_I α [ontbreekt]
 β „Dat streckte voor vermaeck van hem en Stadt en Dorpen.
 AP_I [ ] Stad [ ]
 KB [ ] hem, en Stadt, [ ]
- 1731 AU_I [ontbreekt]
 Daer hoor ick, wat noch meer? maer wat en hoor ick niet?
 [ ] of [ ]
 [inspringen]
 AP_I □ [ ]
- 1732 AU_I Den kermis-boer sijn geld, den vrijer sijn verdriet
 AP_I [ ] Kermis-boer [ ]
- 1733 AU_I Beweenen aende meid die niet en schijnt te hooren.
 AP_I [ ] Meijd, [ ]
- 1734 AU_I Moij meissjen, siet rondom, de Boomen hebben ooren,
 AP_I [ ] ooren;
 KA oy [ ]
 KB Moy [ ]
- 1735 AU_I Ick hebb het Voorburghs-bier sien coocken in uw' hert
 [ ] sieden [ ] borst
- 1736 AU_I En ouer 'tminne-vier een' and'ren nieuwen dorst
 AP_I [ ] over 't minne-vier [ ]

- 1737 AU1 Onsteken in uw hert; ick hebb u Kees sien douwen,
- 1738 AU1 Sien foolen mond aen mond, ick hebb den besten bouwen,
- 1739 AU1 ~~Het~~ Den nieuwen schorteldoeck sien wringen tot een slett,
AP1 [ ] Schorteldoeck [ ]
- 1740 AU1 En hebje 't Claes verboon, Kees hebje 't niet belett,
AP1 [ ] hebje [ ] hebje [ ]
AP2 [ ] belett.
- 1741 AU1 Trijn, seid' hij, trouwe Trijn, wat heit het te beduijen,
[ ] beduijen?
»[ ]
[inspringen]
AP1 □ [ ]
KA Nec meus hic sermo, sed quem ructavit Ofellus Rusticus, *inconcinus amans*, crassâq;
Minervâ. *Hor. 2. Sat. 2.*
- 1742 AU1 De kolen aenden haerd, de middagh-son in 'tSuijen
»[ ]
AP1 [ ] Middagh-sonn in't Zuijen
AP2 [ ] Middagh-son [ ]
- 1743 AU1 Zijn koeler dan de sneew bij 'tvier daer ick in brand;
»[ ]
AP1 [ ] Sneew [ ] 't vier [ ] brand:
AP2 [ ] Sneew, [ ]
- 1744 AU1 Kom, soetert, eens voor all, waer is je rechter hand?
»[ ]
- 1745 AU1 Kom, nobele kersouw, 'tis bij men ziel ter eeren,
»[ ]
AP1 [ ] Kersouw, 't is [ ]
KA [ ] kersow, [ ]
- 1746 AU1 En om de werld in echt met suck goed te vermeeren
»[ ]
KB [ ] slagh [ ]

- 1747 AU1 As jouw moij backes is. Wat duijuel schort'er an?
 „[ ]
 AP1 [ ] duijvel [ ]
- 1748 AU1 Men vaertje sagh'et gaern, jou mortie weeter van;
 „[ ]
 AP1 [ ] Mortje [ ]
 KA [ ] je [ ]
- 1749 AU1 Je noom, Claes Gerritse seit menighmalen, Keesje,
 [ ] menighmael, wel [ ]
 „[ ]
 AP1 [ ] Gerritse, [ ] meenighmael, wel, [ ]
- 1750 AU1 Hoe maeckje't mit men nicht? gaet an; het wildste beesje,
 „[ ]
 AP1 [ ] Nicht? [ ]
- 1751 AU1 **De Knijne worde**
 Wordt metter tijd etemt, de K'nijne worden mack,
 [ ] worde [ ]
 „[ ]
 AP1 [ ] mitter [ ] Knijne [ ]
 [ ] metter [ ]
- 1752 AU1 Het Nachtegaeltje neem sen kojitie voor en tack:
 „[ ]
 AP1 [ ] kojitie [ ]
 EP [ ] een [ ]
- 1753 AU1 Houdt jij maer voet bij steck; de meisjes moete suer sien;
 „[ ]
 AP1 [ ] Meisjes [ ]
- 1754 AU1 Dat sel wel ouergaen: je selt noch sucken tuer sien;
 „[ ]
 AP1 [ ] overgaen: [ ]
 EP [ ] sulcken [ ]
- 1755 AU1 Trijn sel ~~m~~ iens met en wipp ontdoijen; dat gaet vast.
 [ ] mit [ ]
 „[ ]
 AP1 [ ] vast:

- 1756 AU1 Soo voer ick mit men Pleun: wat hadd icks' op epast,
 „[ ]
 AP1 [ ] ick s' op epast.
 EP [ ] epast,
- 1757 AU1 Eer 'tja-woord schuijven wouw: dan wouwse, maer sen sou niet;
 „[ ]
 AP1 [ ] 't ja-woord schuijven [ ]
 AP2 [ ] wouw! [ ]
- 1758 AU1 En dat wiel liep rond om; dan sou se, maer sen se wouw niet.
 Dat wiertje [ ]
 Die molen [ ]
 „[ ]
 AP1 [ ] rondom; [ ] souse, [ ] niet:
- 1759 AU1 In 'tende quamter toe, doe ick'er minst om docht:
 [ ] as [ ]
 „[ ]
 AP1 [ ] 't ende [ ] al as [ ] 't minst [ ]
- 1760 AU1 Soo bennew' w' entelick al as lijm an ien erocht:
 „[ ]
 EP [ ] ienerocht:
 KA [ ] ien erocht:
- 1761 AU1 Maer, as je weet, het lock en heit niet wille diene,
 „[ ]
- 1762 AU1 Dat vleis van ongs soet vleis en bien van ongse biene
 [ ] ongse [ ]
 „[ ]
- 1763 AU1 Liep speule bijde weght; en 'tis met Pleun edaen,
 „[ ]
 AP1 [ ] bij de [ ] 't is [ ]
- 1764 AU1 En die niet vorder magh die moet wel stille staen.
 Want die niet meer en [ ]
 Wangt [ ]
 „[ ]

- 1765 AU1 Maer dat waeijt jou in 'tzeil, nouw hebb ick woll noch webbe,
 Dan [ ] in't zeil; [ ]
 „[ ]
- 1766 AU1 Noch langd noch weuninge, Trijn moet all 'thoopjen hebben,
 [ ] ~~te~~ hoopjen hebbe,
 „[ ]
 AP1 [ ] 't hoopjen [ ]
 KA [ ] langd, [ ]
- 1767 AU1 En 'twordt jø je saem egunt: gaet an slegh watje meught;
 „[ ]
 AP1 [ ] 't wordt [ ] slechts [ ]
 KB [ ] slechts, [ ]
- 1768 AU1 Je vrijt niet min as 'tpuijck van all de jonge jeughd.
 [ ] Delfland en sen [ ]
 „[ ]
 AP1 [ ] 't puijck [ ]
 KA [ ] als [ ]
- 1769 AU1 Nouw moch je miene, kind, nou mochje grouwen, hartje,
 „[ ]
 [inspringen]
 AP1 □ [ ] kint, [ ]
- 1770 AU1 Dat ick je goedje vrij, wangt dat is 'touwe parttje
 „[ ]
 AP1 [ ] jou [ ] 't ouwe [ ]
 [ ] je [ ]
- 1771 AU1 Van 'tvolck te langdword, jae wel degelick in sté:
 „[ ]
 AP1 [ ] 't volck [ ]
- 1772 AU1 Maer bij kris en bij kras (en daer's gien jocke mé,
 [ ] mé)
 „[ ]
 AP1 [ ] mé,)
- 1773 AU1 Je deed me gien spuls recht, wouw jij me dat op tijghe.
 „[ ]
 AP1 [ ] tijghe:

- 1774 AU1 Bij gurcke, 'tmoet'er uijt, all mocht ick 't beter swijge,
 „[ ]
 AP1 [ ] 't moet'er [ ]
- 1775 AU1 K hebb mé kleij an me gat, dat weetme t' Hongslaerdijck.
 „[ ]
 AP1 „'K [ ]
 KA [ ] Hongslaerdijck,
- 1776 AU1 Te 's Grauesand in 'tsangd, te Watering in 'tslijck.
 [ ] 's Grauesae [ ]
 „[ ]
 AP1 [ ] Gravesae [ ] 't sangd, [ ] Wateringh in't slijck:
- 1777 AU1 En offer wat aen an schortt' ongs' Anne Jans, me Meutje,
 „[ ]
 AP1 [ ] schortt', [ ]
- 1778 AU1 En krijght noch kind noch kraeij; en Gerrit Oom, 'toud reutje,
 En doeter me niet toe. [ ]
 „[ ]
 AP1 [ ] 't oud [ ]
 EP [ ] mé [ ]
- 1779 AU1 Heit maer en speul-wicht r'huijs: soo komt het all op mijn:
 [ ] speul-kind [ ]
 „[ ]
 AP1 [ ] ien Speul-kind [ ]
- 1780 AU1 'Tis soet te deelen, daer twie hangde miester zijn.
 „[ ]
 AP1 „'T is [ ] hangden [ ]
 KA [ ] meester [ ]
- 1781 AU1 Neen, lieste, 'taerdse goet en hoef ick niet te soken.
 [ ] goed [ ]
 „[ ]
 [inspringen]
 AP1 □ [ ] 't aerdsche [ ] soken:

- 1782 AU1 You hemelse parsoon, jouw monkje soet besproken,
 „[ ]
 AP1 [ ] persoon, [ ]
 KA [ ] Parsoon, [ ]
- 1783 AU1 You kaeckjes as en roos, jouw ooghjes as en gett,
 „[ ]
 AP1 [ ] ien [ ]
 [ ] en [ ]
 EP [ ] jow [ ]
 KB [ ] jouw [ ]
- 1784 AU1 You borssjes, met verlof, daer ick men pinck op sett,
 „[ ]
 AP1 [ ] borsjes, [ ]
- 1785 AU1 (Still, seijse, schaem je niet, Kees, houdt je hangde voor je,
 „[ ]
 AP1 [ ] voorje,
- 1786 AU1 Nouw, Kees, hoe stae je soo?) wel nou dan, Troosje, hoorje,
 „[ ]
 AP1 [ ] staeje [ ]
- 1787 AU1 Die hebbe mijn jong hart ontsteken en beklemmt:
 „[ ]
- 1788 AU1 Jae 'tsou niet ouergaen, all stondje naeck in 't hemd.
 [ ] ouer gaen, [ ]
 „[ ]
 AP1 [ ] 't sou [ ] over [ ]
- 1789 AU1 ~~Ja~~ En, benje 't boeren moe, en staetje 'tmelcke tegen,
 „[ ]
 [inspringen]
 AP1 □ „En [ ] staetje 't melcke [ ]
 EP [ ] staetje [ ]
- 1790 AU1 Ick weet raed tot en pluijm, en mantel en en deghen;
 „[ ]
 AP1 [ ] degen;

- 1791 AU1 En voor jouw weet ick raed tot een geporste huijck,
 „[ ]
 EP [ ] en [ ]
- 1792 AU1 Of tot, hoe't hiet ick 't oock, laet sien, en haegse pruijck,
 [ ] oock? [ ] Haegse [ ]
 „[ ]
 AP1 [ ] ick't [ ]
- 1793 AU1 En swarte lapp voor 'thoofd, voor 'tsteken vande vlieghe,
 [ ] 'tsteke [ ]
 „[ ]
 AP1 [ ] 't hoofd, [ ] 't steke [ ] vliege,
- 1794 AU1 En bouwe met en hoep, om vroemoers te bedriegen,
 „[ ]
- 1795 AU1 En schoentjen as men duijm, soo kort niet, maer soo small,
 „[ ]
 AP1 [ ] schoentjes als [ ]
- 1796 AU1 En all 'tgoed dat de Vent van't Kostelicke mall
 „[ ]
 AP1 [ ] 't goed [ ]
- 1797 AU1 Iens heit eretorijckt (ick giss je kent wat lesen,
 [ ] wel lese,
 „[ ]
 AP1 [ ] het heit [ ]
- 1798 AU1 Of spelle O.N. on) en, datter bij moet wesen;
 En/Of spelle [ ]
 Of [ ]
 „[ ]
 AP1 [ ] O.N. on) en [ ] wese;
- 1799 AU1 Ick weet raed tot en Krots, met spickers deur'et leer
 „[ ]
 AP1 [ ] een [ ] leer,
 EP [ ] en [ ]

- 1800 AU1 As Gerrt van Velsens Ton gehackelt, min noch meer,
 „[ ]
 AP1 [ ] Tonn [ ]
 AP2 [ ] Ton, [ ] meer.
- 1801 AU1 Stae bij de bruijne Meer met ronde witte kollen;
 [ ] kolle;
 „[ ]
 [inspringen]
 AP1 □ [ ]
 KA [ ] by, [ ]
- 1802 AU2 Twie meughewer wel voen. Gut, Trijn, hoe souw' we rolle,
 „[ ]
 AP1 [ ] meugewer [ ]
- 1803 AU1 ~~Deur all d~~
 'tSchauott om, langs de plaets, de Vijver en 'tVoorhout,
 „[ ]
 AP1 „'T Schavott [ ] Plaets, [ ] Vijver [ ] 't Voorhout,
- 1804 AU1 Door all dat luije volck beslagen in fijn goud!
 Deur [ ]
 „[ ]
 AP1 [ ] luije [ ]
 AU3 Nec illos qdem inter otiosos numeraueris, qui sellâ se et lecticâ huc et illuc ferunt, et ad gestationum suarum, quasi deserere illas n liceat, horas occurrunt. Sen. de Breu. Vit. I nunc, et <mimos> multa mentiri ad exprob<r>andam luxuriam puta. Plura - mehercule ptereunt qua fingunt: et tanta incredibilium vitioru copia, ingenioso in hoc unu saeculo, pcessit, ut jam mimoru arguere possimus negligentiam. Sen. de breu. vit.
 AP3 [ ] 'dat [ ]
 i. Nec illos quidem inter otiosos numeraueris, qui sellâ se et lecticâ huc illuc ferunt, et ad gestationeum suarum, quasi deserere illas non liceat, horas occurrunt. Sen. de Breu.
 EP [ ] goud?
- 1805 AU1 'Khebb menigh maenendagh men seluen dood ekeke
 „[ ]
 AP1 „'K hebb [ ] Maenendagh [ ] selver [ ]
- 1806 AU1 Aen dat besuckt geslept: wel, seid ick, selleweken,
 [ ] geslept: [ ] selleweke,
 „[ ]
 AP1 [ ] well, [ ]
 KA „An [ ]

- 1807 AU1 Is dattet ploeghen hier, geeft dat den Haegh de kost?
 »[ ]
 AP1 [ ] dat het [ ]
- 1808 AU1 Dan, docht ick, meugelick daer hebbenter begost,
 »[ ]
 AP1 [ ] meugelijck [ ] hebbent'er [ ]
- 1809 AU1 Die 'tniet te mackelick en wete te vollende;
 [ ] 't niet [ ]
 »[ ]
- 1810 AU1 Nou bennes'er an vast, nou moghense niet wende,
 [ ] meughense [ ]
 »[ ]
 AP1 [ ] benneser [ ] meugen se [ ]
 EP [ ] aen [ ]
- 1811 AU1 All gaet het bijde wind. 'ksaght sommigh' an her neus.
 »[ ]
 AP1 [ ] 'k saght [ ] neus:
- 1812 AU1 En, docht ick, Joffer, of men vrouw, of enter deus,
 »[ ]
 AP1 [ ] Vrouw, [ ]
- 1813 AU1 Rijdt daer je rijdt, men geld rijdt met je langs de strate:
 »[ ]
 AP1 [ ] daerje [ ] metje [ ] strate;
- 1814 AU1 Men hauer was te goed om onbetaelt te late:
 »[ ]
 AP1 [ ] goet [ ] laten:
 [ ] goed [ ] late:
- 1815 AU1 Voldoet men ceeltjes eerst, en rijdt dan je naers moe.
 »[ ]
- 1816 AU1 Gut, **be** trock ick na de Hall, en na den Backer toe
 »[ ]
 AP1 [ ] toe,

- 1817 AU1 En na den Brouwer me, en veul meer fijne Borghers
 „[ ]
 AP1 [ ] mé, [ ] Borghers,
- 1818 AU1 (Ja **** borgers neffens mijn) jouw maetlicke versorghers,
 [ ] schamele [ ]
 „[ ]
 AP1 „Ja [ ] jouw' [ ] versorghers,
- 1819 AU1 En songder die je sturft van honger en van kouw,
 „[ ]
 AP1 [ ] sonder [ ]
- 1820 AU1 'Kmien da'kker op mijn voys en klagh ed hoore sou,
 „[ ]
 AP1 „K mien dacker [ ] klachlied [ ]
 [ ] da'kker [ ] souw,
 AP2 [ ] souw.
- 1821 AU1 Wat duijcker, dat's geen kunst sen hartje te verblijje,
 [ ] gien [ ]
 „[ ]
 AP1 [ ] verblijjen
 [ ] verblijje
 EP [ ] kunst, [ ]
- 1822 AU1 En, aster niet en is, en Boer sen beurs te snije,
 „[ ]
 AP1 „En [ ]
 EP „En, [ ] snije.
- 1823 AU1 ('Twoord wasser qualick uijt, ick tasten in men sack
 „[ ]
 AP1 „('T woord [ ] sack,
- 1824 AU1 Ick vondt men Beurs elicht; dan 'twas klein ongemack,
 „[ ]
 AP1 [ ] vondt [ ] elicht: [ ] 't was kleijn [ ]
- 1825 AU1 En ducketon vij tien twaelf: all kent e mens niet deere
 [ ] drij vier: [ ]
 „[ ]
 AP1 [ ] Ducketon [ ] emens [ ] deere,

- 1826 AU_I De duijvel hael den haegh, men wil't niet gaern onbeere)
 [ ] Haegh, [ ]
 „[ ]
 AP_I [ ] Duijvel [ ] Haeg, [ ] wilt [ ]
- 1827 AU_I Neen, seij'ck soo bij men selfs, in 'tlock will dat men Trijn
 „[ ]
 AP_I [ ] in't lock [ ]
- 1828 AU_I Men echte wijfe word en ick her man magh zijn,
 „[ ]
 AP_I [ ] ick'er mann [ ]
 AP₂ [ ] man [ ]
- 1829 AU_I We hange me wel wat an suluer goed en kralen:
 „[ ]
 AP_I [ ] hanghe [ ] sulver [ ]
 EP [ ] mé [ ]
- 1830 AU_I Maer, lust ongs pracht of prael, wij we willen't braef betalen;
 „[ ]
- 1831 AU_I En ginghen w' iens te Bier, te keurmis of te mart,
 „[ ]
 AP_I [ ] gingen [ ] Kermis [ ]
- 1832 AU_I De witte mosten uijt, of 'tging noijt van men hart.
 [ ] me [ ]
 „[ ]
 AP_I [ ] witten [ ] 't gingh [ ] men [ ]
 [ ] witte [ ]
- 1833 AU_I Dat hebbje wel, seij Trijn, soo moste we niet leue,
 [ ] aers [ ]
 „[ ]
 [inspringen]
 AP_I □ [ ] hebb je [ ] leve,
- 1834 AU_I Dat ben ick niet ewent, en die wat heit te geue,
 [ ] want [ ]
 „[ ]
 AP_I [ ] wangt [ ] geve,

- 1835 AU1 Die macher wat op doen: **kw**aer lieuer niet ehult
 [ ] Maer [ ]
 »[ ]
 AP1 [ ] liever [ ]
- 1836 ÀU1 Dan dat ick op men kopp sou dragen kapp en schuld.
 »[ ]
 AP1 [ ] schult.
- 1837 AU1 Kees voelde dat de Boom te met begon te kraken,
 [*inspringen*]
 AP1 □ [ ] kraken;
- 1838 AU1 Met noch een houw twee drij kond' hij ter aerde raken,
 AP1 [ ] kond [ ] raken:
 EP [ ] raken.
- 1839 AU1 Daer hackten hij op aen of 't noijt gebeurt en waer;
 [ ] inden snoeij-tijd [ ]
 KB [ ] aen, [ ]
- 1840 AU1 En, naer ick mercken kon, daer wierd van twee een paer.
 AP1 [ ] paer:
 KA Sic visum Veneri: cui placet impares Formas atque animos sub juga ahenea Saevo
 mittere com joco. *Hor. 1 Od. 3.*
- 1841 AU1 D' een' rechter hand quam voor, en d' ander v liet haer vangen,
 AP1 D' een [ ] voor [ ]
 EP [ ] voor, [ ]
- 1842 AU1 En als mijn lijsterbeij soo sagh Trijn om haer' wangen;
 [ ] een' [ ]
 AP1 [ ] haer wangen:
 AP2 En, [ ] Lijsterbeij, [ ]
- 1843 AU1 All gaende sagh ick wel soo wasser veel te doen,
 [ ] vielder [ ]
 KA [ ] gaende, [ ] wel, [ ]
- 1844 AU1 En hoord' ick mee van verr, soo was 't een vrouwen soen.
 En, hoord' ick van verr wegh, [ ]
 En, naer't van verre klonck, [ ]
 AP1 [ ] naer 't [ ] was't [ ] Soen.

- 1845 AU1 □ Nu, Huijskens, soet vertreck, ghij zijt niet komen drijuen
AP1 [ ] drijuen
- 1846 AU1 Daer ghij soo vierkant staet; 'theeft all van sware schijuen
AP1 [ ] 't heeft [ ] schijuen
- 1847 AU1 Mijn' lichte bors ontlast, te werden soo ghij zijt:
AP1 [ ] Bors [ ]
- 1848 AU1 Maer met een' sulcken deun zijn wij van alles quijt.
[ ] voor [ ] schell ick u [ ]
- 1849 AU1 Mij docht Kees Adam was, en Trijn mocht Eua wesen,
AP1 [ ] Heer [ ] Eva [ ]
[ ] Kees [ ]
- 1850 AU1 En 't Paradijs hier naest. soo vrijdense voor desen
- 1851 AU1 De goe luy van dien tijd, doe waerheid onbeveleckt
AP1 [ ] goe' [ ]
- 1852 AU1 Met rock, noch onderkeurs, noch Hemd en was gedeckt.
KA [ ] gedeckt,
- 1853 AU1 [*ontbreekt*]
En Maer ging in Stadt gekleedt gelijk nu bij de Boeren.
AP1 ~~En~~
□ En, als ick 't overweeg
[ ] Stad [ ] Boeren,
[ ] Boeren.
- 1854 AU1 En, als ick 't ouerweegh, sij wetens' uijt te voeren,
[*inspringen*]
AP1 □ [ ] € [ ] overweegh, [ ]
- 1855 AU1 De soete vrijerij, met aerdigher bestier,
AP1 [ ] aerdiger [ ]
- 1856 AU1 Als wij met al ons Hoofsch gelarm en gesoupir;
Italiaensche letteren.
AP1 [ ] Hoofs gelarm en gesoupir;
AP2 Dan [ ] Hoofsch [ ]
AP4 [ ] gelarm [ ] gesoupir;

- 1857 AU1 Wij schamen ons Moers tael, als gelden sal met minnen;
[ ] als 't [ ]
- 1858 AU1 Verlieft heet amoureux en opgetrocken sinnen
[ ] werdt [ ] van geualle [ ]
AP1 [ ] amoureux, [ ] gevalle [ ]
AP2 [ ] gevallen [ ]
AP4 [ ] amoureux, [ ]
- 1859 AU1 Moet heten sens ravis, bekoorlickhe'en attraits,
Niet min als [ ]
AP1 [ ] als, sens ravis, bekoorlickhe'en, attraits,
AP4 [ ] sens ravis, [ ] attraits,
- 1860 AU1 Gewonnen gunst faueur en nemmermeer, jamais,
AP1 [ ] gunst, faueur, [ ] jamais,
[ ] faueur, [ ]
AP4 [ ] faueur, [ ] jamais,
- 1861 AU1 Bruijn' ooghjens, beaux esclairs, beaux soleils, et beaux astres,
[ ] en [ ]
AP1 [ ] ooghen, beaux esclairs, beaux soleils, [ ] beaux astres,
AP4 [ ] beaux esclairs, beaux soleils, [ ] beaux astres,
- 1862 AU1 Misnoegen desespoir, blauw-schenen-werck desastres.
[ ] blauw-schenen-zeer, [ ]
AP1 Misnoeghen, desespoir, blauw schenen-seer desastres,
AP4 [ ] desespoir, [ ] desastres,
EP [ ] schenen-zeer, [ ]
- 1863 AU1 All of het vrij-spel self niet kaps genoegh en waer,
Als [ ]
AP1 [ ] vrij-spell [ ] waer;
- 1864 AU1 Wij doend'er bellen toe, en halen 'kweet niet waer
AP1 [ ] doender [ ] halen, 'k weet [ ] waer,
- 1865 AU1 Waer me de ~~ma~~ sotticheid ter degen uijt magh klincken.
AP1 Waermé [ ] sottigheid [ ] deggen [ ]
- 1866 AU1 Als ick een' vrijster waer de vrijer sou mij stinken
[streepje voor kantlijn, doorgehaald]
AP1 [ ] Vrijster waer, [ ] Vrijer [ ] stincken

- 1867 AU1 Die uijt den lande liep om tolcken van sijn hert.
AP1 [ ] Lande [ ]
- 1868 AU1 Vergeeft mij, jonghe luij, ick keur't een' malle part
[ ] pert
[inspringen]
AP1 □ Vergeeft [ ] Jonghe [ ]
- 1869 AU1 All ~~ma~~'tsinneloos gelaet daer mé ghij meent te proncken:
AP1 [ ] 't sinne-loos [ ]
- 1870 AU1 'Khebb oock eens jong geweest, ~~en~~'khebb oock eens voelen voncken
AP1 'K hebb [ ] jongh [ ] 'k hebb [ ]
- 1871 AU1 Dat min heet in goed Duijtsch: maer tot de rasernij
[ ] Min [ ]
AP1 [ ] min [ ] duijtsch: [ ] raserij
AP2 [ ] Min [ ]
EP [ ] raserny
- 1872 AU1 [ontbreekt]
Die inde sinne slaet en viel ick noijt van mij.
[ ] viel ick/~~saghme~~ noijt van/in mij.
[ ] viel ick [ ] van [ ]
AP1 [ ] sinnen [ ] viel ick [ ]
- 1873 AU1 En, meissjens, met verlof, 'kmoet eens mijn hert uijt spreken.
[inspringen]
AP1 □ En, Meissjens, [ ] 'k moet [ ]
- 1874 AU1 'Ten sal geen laster zijn, of 'tstaet u vrij te wreken:
AP 'T en [ ] geen' [ ] zijn. of't staet [ ]
- 1875 AU1 Jae wreect de waerheit self; dat valt veeltijds haer lot.
[ ] waerheit [ ]
- 1876 AU1 Het smaeck' u heel, of half, onthout het van een sott.
AP1 [ ] heel [ ] een' Sott.
- 1877 AU1 De weecker mensch'lickheid, het volck met lange rocken
AP1 [ ] menslickheid, [ ] langhe rocken,

- 1878 AU1 En hebb ick noijt gehaett: eer heeft het mij betrocken,
- 1879 AU1 Eer hebb ick 'tnae gegaen, en vriendelick ontmoett.
[ ] of [ ]
AP1 [ ] 't nae [ ] of vriendelick [ ]
- 1880 AU1 Want, seid' ick, keurde God all dat hij maeckte goed,
EP [ ] maeckte, [ ]
- 1881 AU1 Dit's vanden besten slagh het tweede; soud ick laken
AP1 [ ] tweede: [ ]
- 1882 AU1 Dat God gepresen heeft? Daer neffens quam 't vermaken,
AP1 [ ]
- 1883 AU1 Dat alle menschlickheit in 'tonderscheid beuindt,
[ ] menschlickheid [ ]
AP1 [ ] menschlickheid in't onderscheid bevindt,
AU3 Quum excogitasset Deus duorum sexuum rationem, attribuit ijs ut se invicem appeterent, et conjunctione gauderent. Lactant. l. 6. c. 23.
AP3 ¹Dat [ ]
1. Quum excogitasset Deus duorum sexuum rationem, attribuit ijs ut se invicem appeterent, et conjunctione gauderent. Lactant. l. 6. c. 23.
- 1884 AU1 En daer door ijeder een all dat hij derft bemint.
AP1 [ ] bemint:
KA [ ] heeft [ ]
KB [ ] yeder, wat hy niet en heeft, [ ]
- 1885 AU1 Daer neffens quam het Schoon met sijn' bevallickheden,
AP1 Daerneffens [ ] schoon [ ]
AU3 Grator ~~est~~ et pulchro veniens in corpore virtus
Adjuvat. Virg. V. Æn.
Νοῦν χρῆ ~~θεάσθαι θεάσθαι~~ θεάσασθαι οὐδέν τι τῆς εὐμορφίας
Ὅφελος, ὅταν τις μὴ φρένας ἔχη. Eurip. Oedip.
AP3 ²Daerneffens [ ]
2. Grator et pulchro veniens è corpore virtus adjuvat. Virg. 5. Æneid. Νοῦν χρῆ θεάσασθαι οὐδέν τι τῆς εὐμορφίας Ὅφελος, ὅταν τις μὴ φρένας ἔχη. Eurip. Oedip.
KA [het tweede citaat bij r. 1886]

- 1886 AU1 En daer ick vrouwen-schoon met mannelicke reden
 AP1 [ ] Vrouwen-schoon [ ] Mannelicke [ ]
 KA [ ] minnelicke [ ]
- 1887 AU1 Geluckigh sagh verselt, en daer ick stijue deughd
 AP1 [ ] stijve [ ]
- 1888 AU1 In morwe leden vond, en maeghdelicke jeughd
- 1889 AU1 Met wetenschapp, of lust tot wetenschapp besteken;
 AP1 [ ] wetenschapp, [ ]
 AP1 [ ] besteken,
- 1890 AU1 En daer ick wijsheid hoord' uijt roose-lippen breken,
 AP1 [ ] roose lippen [ ]
- 1891 AU1 Daer docht mij was ick bij des wijsen mans gerecht,
 AP1 Daer, [ ] mij, [ ]
 AP1 [ ] der wijse [ ]
 AU3 Prou. 25.II.
 AP3 Prou. 25.II.
 KA [ ] des wijsen [ ]
- 1892 AU1 In silu're Schotelen goud' Appelen geleght:
 AP1 [ ] silv're [ ] appelen [ ]
 [ ] Appelen [ ]
- 1893 AU1 Maer, daer ick 't niet en vond, en was ick van schoon' oogen,
 AP1 [ ] schoon' ooghen,
- 1894 AU1 Van blanck vell en blond haer noch meer noch min bewogen,
 AP1 [ ] vell, [ ] bedrogen,
 [ ] bewogen,
- 1895 AU1 Dan van het houten hoofd op de Cijters hals
 [ ] dat op de [ ]
- 1896 AU1 De soete Joffer maeckt, terwijl de Cijter vals
 AP1 [ ] Soete Joffer [ ]
- 1897 AU1 En doof en ongestelt niet waerd en is te hooren.
 KA [ ] hooren:

- 1898 AU1 Kort om. ick socht mijn oogh te paeijen en mijn' ooren;
- 1899 AU1 Dat hiet ick volle vreughd. Gevoelens ~~wal~~ geile sin
 [ ] geilen [ ]
 AP1 [ ] geile sinn
 AP2 [ ] geile sin
- 1900 AU1 En keurden ick noijt grond van welgestelde min.
 AP1 [ ] wel-gestelde Minn.
 AP2 [ ] Min.
 KA [ ] Min,
 KB [ ] Min;
- 1901 AU1 Daer trouwen 'tvoorland was, en teelens lust met reden,
 AP1 [ ] 't voorland [ ]
 EP [ ] was; [ ]
 KA [ ] was, [ ]
- 1902 AU1 Daer viel ick vies en kies, en socht gesonde leden,
 AU3 Τύπος γάρ ἐστι τὸ σῶμα τῆς ψυχῆς. Sext. lib. 1. Pyrrh.
 AP3 [ ] ³en [ ]
 3. Τύπος γάρ ἐστι τὸ σῶμα τῆς ψυχῆς. Sext. lib. 1. Pyrrh.
- 1903 AU1 Daer in een held're ziel, gelijk een blinckend swaerd
 AP1 [ ] Ziel, [ ]
 AU3 Ἡ ψυχὴ φοροῦσα ὡσπερ χιτῶνα καλὸν τὸ ἔνδυμα τοῦ σώματος. Macar. homil.
 4.
 AP3 [ ] ¹gelijck [ ]
 1. Ἡ ψυχὴ φοροῦσα ὡσπερ χιτῶνα καλὸν τὸ ἔνδυμα τοῦ σώματος. Macar.
 homil. 4.
- 1904 AU1 In een' fluweelen scree, gehuijst was en gepaert.
 AP2 [ ] waer [ ]
- 1905 AU1 God g liet mij sulcken ziel en sulcken lijf gebeuren;
 AP1 [ ] Ziel [ ]
- 1906 AU1 En doe was keesjes hert van Trijntjes niet te scheuren;
 AP1 [ ] Keesjes [ ]
- 1907 AU1 Maer jocken stond van kant; daer wierd met ernst geveidt,
 [ ] in [ ]
 AP1 [ ] jocken [ ]

- 1908 AU1 En oorbaer wederzijds gewogen met bescheid.
- 1909 AU1 De zielen wierden eens: de Cassen van die zielen,
AP1 [ ] Zielen [ ] Zielen,
- 1910 AU1 Die d' eene d' andere geluckelick beuielen,
AP1 [ ] beuielen,
- 1911 AU1 Beuestighden den koop, en 'tstond den Hemel aen,
AP1 Bevestighden [ ] 't stond [ ]
- 1912 AU1 Dat die vier paer en paer te bedde souden gaen.
[ ] vier, [ ] paer, [ ]
- 1913 AU1 Hoe 't schickte tuijght de tijd van thien vergulde jaren,
[ ] schickte, [ ]
[inspringen]
AP1 □ [ ]
- 1914 AU1 Die wij eenlijvelick en euenZieligh waren.
AP1 [ ] evenZieligh [ ]
EP [ ] evenzieligh [ ]
- 1915 AU1 Maer tuijghen zijnder noch te soecken dien het heught
AP1 [ ] tuijgen [ ]
- 1916 AU1 Dat mij de domste tocht van d' aller groenste jeughd
AP1 [ ] allergroenste [ ]
- 1917 AU1 Ter aerden hebb geuelt, doen kruipen hebb, doen beuen,
AP1 [ ] hebb' gevelt, [ ] beven,
- 1918 AU1 Doen schreijen om gená, doen bidden om het leuen,
AP1 [ ] leven,
- 1919 AU1 Doen knielen aepsgewijs voor een fier, vrouwen beeld.
[ ] fier [ ]
AP1 [ ] aeps gewijs, [ ] Vrouwen [ ]
EP [ ] knielen, [ ]
KA [ ] aeps-gewijs, [ ]

- 1920 AU1 Fier, seid ick, vrouw tot Man, fier vrouw uijt Man geteelt,
 AP1 [ ] vrouw [ ] man, [ ] vrouw [ ] man [ ]
 AP2 [ ] man, [ ] man [ ]
- 1921 AU1 En die weer sonder man noch ~~v~~man ~~n~~och noch vrouw kan teelen,
 AP1 [ ] mann [ ] mann [ ]
 AP2 [ ] man [ ] man [ ]
- 1922 AU1 De minst' in Hoofd en Hert, de minst' in alle deelen,
 AP1 [ ] minst' [ ]
 AP2 [ ] deelen?
- 1923 AU1 Daer moster meer als een me spelen; en dat schoon,
 AP1 [ ] most'er [ ] mé [ ]
- 1924 AU1 Dat vell-diep aengenaem in 't schoon van sijn' throon
 [ ] hoogst [ ]
 AP1 [ ] aengenaem, [ ] hooghste [ ] throon,
- 1925 AU1 En kon mijn' vrijheid noijt in Slavernij verkleeden.
 AP1 [ ] slavernij [ ]
- 1926 AU1 En, als ick wanckelde, strax stelde sich de Reden
- 1927 AU1 Ter weere voor mijn' eer; strax seij sij 'kwas een man,
 AP1 [ ] neer [ ] 'k was [ ] mann,
 AP2 [ ] weere [ ] man,
 KA [ ] sy, [ ]
- 1928 AU1 En sij mijn onder-mensch, die ick meestersche van
 AP1 [ ] Meestersche [ ]
- 1929 AU1 Mijn voordeel maken wouw. en was't soo verr gekomen,
 AU2 [ ] en, [ ]
- 1930 AU2 Dat vrouwen eerbaerheid most wachten op mans droomen,
 AP2 [ ] Vrouwen [ ] Mans [ ]
- 1931 AU1 Dat spill-zij swijgen most tot dat de swaerd-zij sprack,
 AP1 [ ] Spill-zij [ ] tot de [ ]
 AP2 [ ] tot dat de [ ]

- 1932 AU1 Dat schadelick beghin van menigh ongemack,
(Dat [ ] ongemack)
AP1 [ ] beginn [ ]
AU2 (Die schadelicke grond [ ]
AP2 (Dat schadelick begin [ ]
- 1933 AU1 Als 'tmans hert open gingh en veilde sijn' gedachten,
AP1 [ ] 't Mans [ ]
- 1934 AU1 Sijn minst was, weder-gunst van 't vrouwen hert te wachten;
AP1 [ ] minst [ ] van't Vrouwen-hert [ ]
AP2 [ ] minst was, [ ]
EP [ ] was [ ]
KB [ ] was, [ ]
- 1935 AU1 Of 't was een' mancke min, en 't kon, in allen schijn,
- 1936 AU1 Noch inden Hemel Trouw, noch voorde menschen zijn.
AP1 [ ] voor de [ ]
- 1937 AU1 Want wie waer 't mogelick een' spijgh' gast t' onthalen,
[ ] wien [ ]
AP1 [ ] niet [ ] spijgh' [ ]
AP2 [ ] wien [ ]
- 1938 AU1 En wat schoon en wat rijck kon d'ongenucht betalen,
AP1 [ ] kond' ongenucht [ ]
AP2 [ ] kon d' [ ]
- 1939 AU1 Van een gedwongen hert, van een verkracht gemoed?
- 1940 AU2 En wie dé geerne dat sijn wedergae noode doet?
[ ] weergae [ ]
AP2 [ ] sijn' [ ]
EP [ ] doet!
KA [ ] doet?
- 1941 AU1 Wegh, ouders wreed geweld, wegh, hell van felle vrinden,
AP1 [ ] geweld, [ ] vrinden:
[ ] geweld, [ ]
- 1942 AU1 Is 'tjae-woord aende Pleij, en anders niet, te vinden,
AP1 [ ] 't jae-woord [ ]

- 1943 AU1 Soo segh ick, heiligh Neen, de Schael moet euen staen
 AP1 [ ] Neen; [ ] even [ ]
- 1944 AU1 Door eighen weder-wight, of 'tHijlick is verra'en.
 AP1 [ ] t Hijlick [ ]
- 1945 AU1 □ Mijn hert is uijtgeseght: ick pas op geen verwijten,
 AP1 [ ] verwijten:
 EP [ ] uyt geseght: [ ] verwijten.
 KA [ ] verwijten:
- 1946 AU1 De steen is uijt de hand; sij mogender in bijten,
 AP1 [ ] uijt [ ]
 [ ] is uijt [ ]
- 1947 AU1 Dien 't lust te spertelen; als 'tbijten ouer is,
 AP1 [ ] 't bijten over [ ]
- 1948 AU1 Soo sal de waerheid noch een redelick Gewiss
- 1949 AU1 Doen stemmen met mijn' stem, en seggen, dat 's gesproken,
 AP1 Doen [ ] stemm, [ ] dat's [ ]
 AP2 „Doen [ ] stem, [ ]
 KA [ ] Dat 's [ ]
- 1950 AU1 En dat 's een Batauiet, die door waer-schijn gebroken,
 [ ] die, [ ]
 AP1 [ ] dat's [ ] Batavier, [ ] waerschijn [ ]
 AP2 „[ ]
- 1951 AU1 Te voorschijn heeft gebracht het moeilick blancket,
 AP2 „[ ]
- 1952 AU1 Dat nemmer goed en doet, en veeltijds 'tgoed belett.
 AP1 [ ] 't goed [ ]
 AP2 „[ ]
- 1953 AU1 □ Wat hebb ick tijds gespilt, wat hadd hij tijds te spillen,
 AP1 [ ] ick [ ]
 AP2 [ ] hij [ ]
 EP [ ] gy [ ]

- 1954 AU1 Die dit gewichtigh stuck ten uijtersten moght willen
 AP1 [ ] mocht [ ]
- 1955 AU1 Voltoijen naer de kunst! maer 'tis soo verr voltoijt,
 AP1 [ ] naerde [ ] 't is [ ]
 AU3 Eι γὰρ οἷς νῦν δὴ ἔλεγον μὴ πέπεισαι, τί σοι ἔτι ποιήσω; ἢ εἰς τὴν ψυχὴν
 φέρων ἐνθῶ τὸν λόγον. Plat. Phaed.
 AP3 [ ]¹maer [ ]
 1. Eι γὰρ οἷς νῦν δὴ ἔλεγον μὴ πέπεισαι, τί σοι ἔτι ποιήσω; ἢ εἰς τὴν ψυχὴν
 φέρων ἐνθῶ τὸν λόγον; Plat. Phaed.
- 1956 AU1 Dat, die 't begriipen will, begriipt het nu of noijt;
 AP1 Dat [ ]
- 1957 AU1 Die 't niet en will, verdient geen verder onderrechten:
 AU3 excrib. Dion. Halicarn. 28. pag. 50.
 AP3 [*geen marginalia*]
 KA [ ] meerder [ ]
- 1958 AU1 Mij lust den stegen niet geduldigh te berechten;
 AP1 [ ] onendigh [ ]
 [ ] steghen [ ]
- 1959 AU1 Elck sijn gevoelen vrij; het mijn is uijt gepleitt,
 AP1 [ ] sijn' [ ] gepleitt:
- 1960 AU1 Wel hem die beter weet; ick gunn hem sijn bescheid.
 AP1 [ ] bescheid:
- 1961 AU1 Men moght mij 'tlang geteem met billickeid verwijten,
 AP1 [ ] 't lang [ ]
- 1962 AU1 Als wild' ick vrienden hier haer' schoenen doen verslijten,
- 1963 AU1 Haer' ooren en haer' Tong; terwijl mij 'tspreeckwoord raeckt,
 AP1 Haer [ ] haer [ ] 't spreekwoord [ ]
- 1964 AU1 Dat nemmer eigen grond den meester moede maeckt.
 AP1 [ ] eighen [ ]
- 1965 AU1 Maer, vrienden, lacht van hoôp, 'tmoe maken gaet ten ende.
 AP1 [*inspringen*]
 □ [ ] Vrienden, [ ] 't moe [ ] ende,

- 1966 AU1 En schrickt niet, of ick 't weer zuijd en zuijd-oost aen wende,
AP1 [ ] weêr Zuijd [ ] Zuijd-Oost [ ]
- 1967 AU1 En weer naer 't langhe Plein, daerick u staende hiel,
[ ] daer ick [ ]
AP1 [ ] lange [ ]
- 1968 AU1 En met meer woorden als goe' reden ouerviel:
AP1 [ ] overviel:
- 1969 AU1 'Kneem't voor een Schaeck-berd nu; daer 'tons niet lang geleden
AP1 'K neemt [ ] Schaeckberd [ ] 't ons, [ ] geleden,
- 1970 AU1 Der koninghinnen gangh gelust heeft te betreden,
AP1 [ ] Koninginnen gang [ ]
- 1971 AU1 In voor, in achterwaerds, in zijdeling verstell.
AP1 [ ] voor en [ ] Zijdelingh [ ]
AP2 [ ] verstell,
- 1972 AU1 Daer volght'er noch een op: den toenaem weet ick well,
[ ] wel,
- 1973 AU1 Maer noem het binnens monds: het is de gangh der Gecken,
AP1 [ ] gang [ ] gecken.
AP2 [ ] hem [ ]
- 1974 AU1 Staet inde Boomgaerd-poort: ten oosten staet een Hecken,
AP1 [ ] Oosten [ ] hecken,
AP3 x.
- 1975 AU1 Ten zijden staet'er een: twee tweelingen, in 't kort,
AP1 [ ] Zuijden staet 'er [ ] tweelinghen in't [ ]
- 1976 AU1 Daer door den Gecken-gang naer toe getreden wordt.
AP1 [ ] Gecken-gangh [ ]
AU2 Daer, [ ] Gecken-gang, [ ]
AP2 [ ] Gecken-gangh, [ ]
- 1977 AU1 Kiest recht' of slincker kand, daer med' is't Plein te bouen.
[ ] ghij raeckt het [ ]
AP1 [ ] hand, [ ] boven.

- 1978 AU1 En daer mé voer ick u in Hofwijcks schoonste Houen;
AP1 [ ] hoven:
- 1979 AU1 'Toost Eiland iss'er een, 'tWest Eiland is sijn paer,
[inspringen]
AP1 □ 'T Oost [ ] 't West-Eiland [ ] paer.
AP3 κ.
EP [geen verwijletter]
- 1980 AU1 Die nu de Groot of Cats, Heins of Barlæus waer,
AP2 [ ] Groot, [ ] Heins, [ ]
- 1981 AU1 Die nu een' oude Pen bij sulek een' van all versleten
AP1 [ ] Penn [ ] all' [ ]
AP2 [ ] Pen, [ ] versleten,
- 1982 AU1 In dit groen machtigh waer, en louw en koel geseten,
[ ] en, [ ]
AP1 [ ] en [ ]
- 1983 AU1 Mocht seggen wat hij docht, en singen wat hij siet.
[ ] siet;
AP2 [ ] siet!
- 1984 AU1 All wat ick hebb geseht waer weinigh meer als niet.
- 1985 AU1 'Khebb menigh' uer verpraett: hier hoefden ick meer weken
[inspringen]
AP1 □ 'K hebb menigh [ ] verpraett: [ ]
EP [ ] Weken,
- 1986 AU1 α [ontbreekt]
AP1 α [opengelaten]
AU2 β Meer maenden verdoen, meer jaren uijt te preken,
[ ] te verdoen, [ ]
AP2 [ ] Maenden [ ] Jaren [ ]
- 1987 AU1 α Dan uren aller weegh, om schielick door de pijn,
AP [ ] om [ ]
AU2 β [ ] aller weegh. Om [ ]
AP2 [ ] om [ ]
KA [ ] aller weegh, om [ ]

- 1988 AU1 α De pijn van ouervloed, de stamering, te zijn.
 AP1 [ ] overvloed: ~~verd~~, de stamering te zijn.
 AP2 β [ ] stameringh, [ ] zijn:
- 1989 AU1 Lett op den ouervloed; verdraeght mijn' stameringen,
 AP1 Let [ ] over vloed; [ ]
 EP [ ] overvloed; [ ]
- 1990 AU1 All voeghense noijt min als midden in het singen,
 AP1 [ ] voegense [ ] singen:
- 1991 AU1 Mijn' onmacht sal 't gewicht der dingen doen verstaen,
 AP1 [ ] sal't [ ]
- 1992 AU1 Als daer een mensch de Son derft malen, of de Maen.
 AP1 [ ] Sonn [ ]
 AP2 [ ] Son [ ]
 KB Als, [ ]
- 1993 AU1 Stae bij Castagnen boom, staet bij bree Noten bladen,
 [inspringen]
 AP1 $\square$ [ ] stae [ ] Noten-bladen,
 AP2 [ ] bij, [ ] staet bij, [ ] Noten-bladen,
 KA [ ] stae [ ]
- 1994 AU1 Staet bij Bloed-droppeltjens op qualsteren geladen,
 AP1 [ ] geladen;
 AP2 [ ] bij, [ ]
- 1995 AU1 Van d' een' in d' ander' schaeuw verdwael ick ~~de~~ in de keur;
 AP1 [ ] inde [ ]
- 1996 AU1 Elck troetelt mijn vermaeck met schoon om schooner geur,
 [ ] geur:
 AP1 [ ] sijn [ ]
 AP2 [ ] mijn [ ]
- 1997 AU1 Maer ghij zijt schaduwen, en meer niet, vande planten
 AP1 [ ] Schaduwen, [ ] Planten
- 1998 AU1 Die ick te melden hebb. mijn' lieue bloed-verwanten,
 AP2 [ ] lieve bloedverwanten,

- 1999 AU1 Mijn' echte kinderen, mijn' spruijten, mijn geslacht,
- 2000 AU1 Mijn' afkomst, door mijn' sorgh ter aerden uijtgebracht,
- 2001 AU1 Mijn' eighen mannetjens, mijn' leen-luij en mijn' eruen,
AP1 Mijn' [ ] Mannetjens, [ ] Leen-luij [ ] Erven,
- 2002 AU1 Die all dat Boomen kont, kost ghij, als Boomen, steruen;
[ ] steruen,
AP1 [ ] sterven,
- 2003 AU1 Maer 'tsteruen niet en kent: u stell ick voor in spijt
[ ] kont: [ ]
AP1 [ ] 't sterven [ ] kent: [ ]
AP2 [ ] voor, [ ]
- 2004 AU1 Van 't eten van de locht, van 't slicken vanden tijd.
AP1 [ ] vande [ ]
- 2005 AU1 'Khebb ~~Tempelen gesien~~
trotse Tempelen sien proncken inden duijster
AP1 'K hebb [ ] in den [ ]
AP2 [*inspringen*]
EP [ ] duyster.
KA [ ] duyster
- 2006 AU1 Van kelderlijck geboomt, en 'tstreckte tot haer' luyjster
AP1 [ ] helderlick [ ] 't streckte [ ]
KA [ ] kelderlyck [ ]
- 2007 AU1 Gesien en ongesien te duijcken in dat groen,
[ ] koel,
- 2008 AU1 En soo verr 'tuyjterlick
veel 'tbuijtenst kan op 'tbinnenste geuoel,
AP1 [ ] 't buijtenst [ ] op't binnenste gevoel,
AP2 En, soo [ ]
- 2009 AU1 Die naere schaduwen zijn 'tmachtigh om te roeren,
AP1 [ ] nare [ ] zijn't machtigh [ ]
[ ] naere [ ]

- 2010 AU1 En 't hert beweeght'er af: spreeckt Stede-luij, spreeckt Boeren,
 AP1 [ ] Spreeckt, Stede-huijs, [ ]
 AP2 [ ] Stede-li'en, [ ]
 EP [ ] Spreeckt [ ] spreeckt, [ ]
- 2011 AU1 Spreeckt vriend en vreemdeling die langs den Polder-dijck
 AP1 [ ] vreemdelingh [ ] langhs [ ]
 AP2 Spreeckt, [ ] vreemdelingh, [ ]
- 2012 AU1 Des somers in het stoff, des winters in het slijck,
 AP1 [ ] Somers [ ]
- 2013 AU1 Voor Hofwijck werdt gestutt; wat seggen uw' gedachten,
- 2014 AU1 Wanneer ghij Hofwijck siet twee doncker-groene nachten,
- 2015 AU1 Twee nachten van geboomt beвлеugelen met pracht,
- 2016 AU1 Als warens' uijt het wildst van Pruijssen daer gebracht
 AU1 [ ] herr [ ]
- 2017 AU1 En door de locht gevoert, gelijk de luij te Roomen
 AP1 [ ] Locht [ ] Luij [ ]
 KA [ ] li'en [ ]
- 2018 AU1 Van 'tongelooffelick Loretto derven droomen,
 AP1 Van't ongelooffelick [ ]
- 2019 AU1 α [ontbreekt]
 β (Hoe wert de menschlickeid van d' een in d' ander mist
 [ ] werr't [ ]
 AP1 [ ] menschlickeid [ ] ander' mist,
 AU3 Ubi oculos à summa luce veritatis ad inferiora et tenebrosa dejecerint, mox inscitia
 nube caligant. Boeth. de Cons. Phil. lib. 5.
 AP3 ¹(Hoe [ ]
 1. Ubi oculos à summa luce veritatis ad inferiora et tenebrosa dejecerint, mox inscitia
 nube caligant. Boeth. de Cons. 5.
- 2020 AU1 α [ontbreekt]
 β Alss' eens van het heiligh spoor van 's hemels waerheit mist!
 [ ] waerheid [ ]
 AP1 [ ] in-t-he het [ ]

- 2021 AU1 Daer 'tkostelick gebouw geen minder' metselaren
AP1 [ ] 't kostelick [ ] Metselaren
- 2022 AU1 Dan Engelen vermeldt, die ouer bergh en baren
AP1 [ ] over [ ]
- 2023 AU1 In eenen nacht met kerck en Autaer zijn geuaren:
AP1 [ ] Kerck [ ] gezeilt:
- 2024 AU1 Hoe reekt ghij neckt en hals naer d' ongemeine steilt'
[ ] pijnt [ ]
KB Ἐλάτῃ τ' ἦν οὐρανομήκης. *Homer.*
- 2025 AU Van weersijds Masten-bosch, hoe tergen sij uw' sinnen,
AP [ ] u [ ]
EP [ ] uw' [ ]
- 2026 AU1 Om eens die wonderen van onderen, van binnen,
AP2 [ ] binnen
- 2027 AU1 α Te mogen ouer sien! [*ontbreekt*]
β [ ] hoe quelt u 'tSchuijten-diep,
[ ] 't Vlieder diep,
AP1 [ ] moghen oversien! [ ] Vlieder-diep,
- 2028 AU1 α [*ontbreekt*]
β Hoe wenscht ghij dat het droogh door Booner-sluijsen liep
AP1 [ ] liep,
- 2029 AU1 α [*ontbreekt*] roept schepen aen en schuijten,
β En ebde tot den grond! [ ]
- 2030 AU1 Daer staen twee heckens voor; maer vromen uijt te sluijten
AP1 [ ] vroemen [ ] sluijten,
AP3 M.
- 2031 AU1 Te Is niet van haer bevel; de sloten zijn van stroo
AP1 [ ] sijn [ ]
[ ] zijn [ ]
- 2032 AU1 Voor d' openhertighe; van ijser, voor de snoo'.

- 2033 AU1 ~~De~~Treedt inde wilderniss ten oosten of ten westen,
[inspringen]
AP1 □ [ ] Wilderniss [ ] Oosten [ ] Westen,
- 2034 AU1 Den ingangh is gegunt de wandeling ten besten,
AP1 [ ] gegunt, den wandelingh [ ] besten,
[ ] de [ ]
- 2035 AU1 En s' is uw' moeijte waerd: en als ick 't seggen derf,
[ ] en, [ ]
- 2036 AU1 Ghij sult met onberouw vertrecken vande werf,
- 2037 AU1 En seggen flus te Delft, of seggen flus te Leiden,
- 2038 AU1 Ghij hebt schoor-voetende van Hofwijck moeten scheiden,
- 2039 AU1 Daer dat ghij noijt en saeght in 't lieffelixt gewest,
Daer, [ ]
AP1 [ ] in't [ ]
- 2040 AU1 Mast-boomen vander jeughd met Roosen zijn gemest.
- 2041 AU1 Met Roosen; lett'er op; sij staend'er noch en gloeijen.
AP1 [ ] Roosen, [ ] op, [ ] gloeijen,
- 2042 AU1 En, als sij moe gepronckt op 'teinde van haer bloeijen
AP1 [ ] 't einde [ ]
AP2 [ ] sij, [ ] gepronckt, [ ]
- 2043 AU1 Haer' hoofden droeffelick onthullen van 'tgewaet,
AP1 [ ] Hoofden droeffelick [ ] van't gewaedt,
AP2 [ ] gewaedt,
- 2044 AU1 Hoort, Haegsche Joffertjens, dat bouen 't uwe gaet,
AP1 [ ] Haeghsche [ ] boven [ ]
- 2045 AU1 Dan stroijen sij den vloer met haer' beualligheden,
AP1 [ ] bevalligheden,
- 2046 AU1 Als off'er Bruijdegom of Bruijt most ouer treden:
[ ] en [ ]
AP1 [ ] overtreden:

- 2047 AU1 Dan komt het Hemelsch natt dat ~~lan~~ door de Masten drijpt
 AP1 [ ] natt, [ ] drijpt,
- 2048 AU1 En opent holl voor holl daer blad voor blad in kruijpt;
 [ ] scheur bij scheur [ ]
 AP1 [ ] scheur, [ ]
- 2049 AU1 En van dat soet bederf, en van dat schoon verrotten
- 2050 AU1 Versaedt sich Mast voor Mast en voert het in sijn' botten.
 [ ] bij [ ]
- 2051 AU1 Gaet henen nu en soeckt of erghens weij of woud
 AP1 [ ] ergens [ ]
- 2052 AU1 Van edeler gewasch begraest werdt of bebouwd.
 Met [ ] bebouwt.
- 2053 AU1 □ Wie derft van Ypen-hout naer sulcken puijck-goed spreken?
- 2054 AU1 Het moet'er uijt nochtans; daer magh'es geen gebreken.
 AP1 [ ] moett'er [ ] magh'er [ ]
 [ ] magh'es [ ]
- 2055 AU1 En is de schilderij voltrocken, laet de Lijst,
 En, [ ]
- 2056 AU1 Daer menigh onverstand de schilderij om prijst,
 AP1 [ ] Schilderij [ ]
- 2057 AU1 Haer beurte zijn vergunt: Tot u dan, ypen boomen;
 AP1 [ ] Ypen-boomen;
 AP2 Haer' [ ] Ypen-boomen,
 AP3 w.
- 2058 AU1 †Door langhe droomen heen, tot u ben ick gekomen,
 AP1 [ ] vormen [ ]
 [ ] droomen [ ]
- 2059 AU1 Scheid-palen van mijn' grond, belenders van mijn Erf,
 AP1 [ ] mijn' [ ]

- 2060 AU_I En, als ghij spreken kost, lijfwachten van mijn werf.
 AP_I [ ] Lijfwachten [ ] mijn' [ ]
 KA [ ] werf:
- 2061 AU_{Ia} Ghij staet niet daer ghij staet om 'teenighe vermaken,
 [ ] vermaken:
 AP_I [ ] 't eenighe [ ]
- 2062 AU_I Om Eer, om nutt, om Lust, die drij beroemde saken
 [*inspringen*]
 AP_I □ [ ] Nutt, [ ]
- 2063 AU_I Daer allons doen op loopt, staet ghij in 'tvoorste~~l~~ voor-gelid,
 [ ] all ons [ ]
 AP_I [ ] in't [ ]
- 2064 AU_I Op 't uijterste gescheid van 't Hofwijcker besit.
 AP_I [ ] van't [ ] besitt.
- 2065 AU_I Schoon voordoen heeft sijn' kracht, als alle Koopluij weten,
 AP_I [ ] voor-doen [ ] Koop-luij weten;
- 2066 AU_I En dickmael is het huijs bij 't voorhuijs af te meten.
 AP_I [*ontbreekt*]
 [ ] Huijs [ ] Voorhuijs [ ] meten:
- 2067 AU_I De Selfkant van 't fluweel belooft wat vande Stoff,
 AP_I [ ] self-kant van't [ ] stoff,
- 2086 AU_I En bij de Heininghen voor-oordeelt men den Hof.
 KA [ ] Hof,
 KB [ ] Hof;
- 2069 AU_I Soo kan u Heerlickheid, soo moet sij wat belouen,
 [ ] uw' [ ]
 AP_I [ ] beloven,
 KA [ ] beloven
 KB [ ] beloven;
- 2070 AU_I En die daer Hofwijck prijst heeft u voor all te louen,
 AP_I [ ] loven;

- 2071 AU1 En die van Nootdorp af, en mogelick van Delf,
 [ ] en, mogelick, [ ]
 AP1 [ ] mogelick [ ]
 KB [ ] Delft,
- 2072 AU1 Hofwijcker Hof ondeckt, moet seggen bij sijn self,
 KA [ ] ontdeckt, [ ]
- 2073 AU1 Daer schuijlt wat achter 'tschoon van die verheuen kruijnen,
 AP1 [ ] 't schoon [ ] verheuen [ ]
- 2074 AU1 Dat prijsens waerdigh is; soo seker als de Duijnen
- 2075 AU1 Beteekenen de Zee ten einde van haer sand;
 [ ] einde/Noorden [ ]
 [ ] einde [ ] sand:
 AP1 Beteecken de [ ] einde [ ] Sand:
 Beteekenede [ ]
 AP2 Beteeckene de [ ] Sand.
- 2076 AU1 Daer med' is d' Eer voldaan: wat Nuttigheid mijn strand,
 [inspringen]
 AP1 □ [ ]
- 2077 AU1 Mijn soeten oeuver treckt van uw' getrouwe Wortel,
 AP1 [ ] oever [ ] wortel,
- 2078 AU1 Dat weet de Schipper best, die 'tstadighe gebortel
 AP1 [ ] Schipper [ ] die stadighe [ ]
 [ ] die 't stadighe [ ]
- 2079 AU1 Van d' omgeroerde Vliet in 't zeilen door haer natt
 AP1 [ ] ongeroerde Vliet, [ ] natt,
 EP [ ] omgeroerde [ ]
- 2080 AU1 Afgrijsselick verweckt en op mijn aerde spatt.
 [ ] Kuste [ ]
 AP1 [ ] mijn' [ ]
- 2081 AU1 Wat soude'r tegen staen, stondt ghij d'er niet soo teghen,
 AP1 [ ] soud'er teghen [ ] stond [ ]
 [ ] stondt [ ]

- 2082 AU_I α Als oft ghij dagh en nacht mijn' vijand met den deghen,
β [ ] nacht en dagh [ ]
AP₂ [ ] of [ ] deghen
- 2083 AU_I α Van mijn' lands-palen dreeft, [*ontbreekt*]
β [ ] als oft ghij dagh en nacht
AP_I [ ] Landspalen [ ] of [ ]
- 2084 AU_I α [*ontbreekt*]
β Mijn' Helbaerdieren waert, en pasten op de wacht
- 2085 AU_I α [*ontbreekt*] en hielpt mij, niet verliesen,
β Van Hofwijck en sijn' rust; [ ]
AP_I [ ] mij niet [ ]
KB [ ] mij, [ ]
- 2086 AU_I Dat Platingen alleen en Bitterling, en Biesen
[ ] alleen, [ ]
AP_I [ ] Platinghen [ ] Bitterling [ ]
- 2087 AU_I Vergeefs verdedighden, 'ten waer' uw' steuigheid
AP_I [ ] 't en waer [ ] stevigheid
- 2088 AU_I De goluen ouerwonn en all' haer' heuigheid?
AP_I [ ] golven overwonn [ ] hevigheid?
- 2089 AU_{Ia} Maer Lust, de derde dienst die van u werdt genoten,
[*inspringen*]
AP_I □ [ ] dienst, [ ]
- 2090 AU_I Gaet bouen d' eerste twee: ick sie u soo geschoten,
AP_I [ ] boven [ ]
- 2091 AU_I Soo weelderigh gespreidt, soo deun en dicht gewerrt,
- 2092 AU_I Dat ick veil onder u den felsten middagh tert.
AP_I [ ] Middagh [ ]
- 2093 AU_I Waer zijt ghij werelds Oogh dat allom door wilt booren?
AP_I [ ] oogh [ ]
KA [ ] ghy, [ ] oog, [ ]

- 2094 AU_I Blaect ouer wegh en weij; hier is uw' kracht verloren:
 AP_I [ ] over [ ]
- 2095 AU_I Hier lacch ick met het sweet dat van den maijer loopt,
 [ ] maeyer [ ]
 AP_I [ ] vanden Maeijer [ ]
- 2096 AU_I Hier hebb ick ouer mij een Ypen zeil geknoot,
 AP_I [ ] over [ ] Ypen-zeil geknoot.
 EP [ ] geknoot,
- 2097 AU_I Een dack van bladeren, die met de volle Manen,
 [ ] voor [ ]
- 2098 AU_I Jae met de volle Son, jae met des Hemels tranen
 En voor [ ] voor [ ]
 AP_I [ ] Sonn, [ ]
 AP₂ [ ] Son, [ ]
- 2099 AU_I α Mijn hoofd verdedighen. hier lijd' ick louw en koel,
 β [ ] vlied [ ]
 AP_I [ ] verdedighen: [ ]
- 2100 AU_I α Hier vlied ick sonder leed haer grouwelixt gewoel.
 β [ ] lijd [ ]
 AP_I [ ] lijd sonder [ ] gewoel:
 AP₂ [ ] lijd ick sonder [ ]
- 2101 AU_I α [ontbreekt]
 β Hier voel ick het vermaeck van naestgelegen lijden
- 2102 AU_I α [ontbreekt]
 β Bij naestgelegen vreughd: hier smaeck ick het verblijden
 AP_I [ ] vreugd: [ ]
- 2103 AU_I α [ontbreekt]
 β Dat menschen wederuaert die bij de quelling zijn,
 AP [ ] wedervaert [ ]
- 2104 AU_I α [ontbreekt]
 β En voelen geen verdriet, en weten van geen pijn.
 AP_I [ ] geen' [ ]

- 2105 AU1 Hier deel ick in die vreughd met mijn' bemindste panden,
[inspringen]
AP1 □ [ ]
- 2106 AU1 Mijn lieue vijueling met voeten en met handen.
[ ] vijuelings thien [ ] thien [ ]
AP1 [ ] lieve vijuelings [ ]
KA M.
- 2107 AU1 Hier is heel Scheueling verschenen t'mijner baet,
AP1 [ ] Schevelingh [ ] t' mijner [ ]
EP M.
KA [verwijzing bij r. 2106]
- 2108 AU1 En heeft mijn Sael-kleij met Schelpen-gruijs gestraett:
AP1 [ ] savel-kleij [ ] schelpen-gruijs [ ]
- 2109 AU1 Hier gaet de Boll in swang, hier moet de Kegel beuen,
AP1 [ ] swangh, [ ] beven,
AP3 M.
EP [verwijzing bij r. 2107]
KA [verwijzing bij r. 2106]
- 2110 AU1 En sneuen, en weer staen: hier keurtmen 'tsoetste leuen
AP1 [ ] sneuen, [ ] ken men't soetste leven
AP2 [ ] keurt men 't [ ]
KA Παίζω, μεταβολὰς γὰρ πόνων ἀεὶ φιλῶ. Eurip.
- 2111 AU1 Gespeckt met stracken ernst en met onnoosel jock.
KA [ ] ernst, [ ]
- 2112 AU1 Verr zij van ons het spel dat gunst-verlies en wrock
[ ] daer [ ]
[inspringen]
AP1 □ [ ] spell daer gunst, verlies [ ]
AP2 [ ] gunst-verlies [ ]
- 2113 AU1 Bij Geld-verlies op volgt: verr zij van mijn' gedachten
- 2114 AU1 Naer Door vrienden onuermaeck naer mijn vermaeck te trachten.
AP1 [ ] onvermaeck [ ]

- 2115 AU1 Iek'Kverdoem den teerling niet, ick hebb niet op de Caert,
 [ ] Teerling [ ]
 AP1 'K verdoem [ ] Teerlingh, en [ ]
 [ ] Teerlingh niet, 'ken [ ]
 AU3 Παίζω, μεταβολὰς γὰρ πόνων ἀεὶ φιλῶ. Eurip.
 AP3 'K verdoem [ ]
 1. Παίζω, μεταβολὰς γὰρ πόνων ἀεὶ φιλῶ. Eurip.
 KA [citaat bij r. 2110]
- 2116 AU1 Dan dat ick houw de tijd mœ kan beter zijn gespaert,
 AU3 Vano studio nunqu emendum est otium; neq enim q sapit, id quod est jucundu, ei
 quod est melius ptulerit. Clem. Alex. lib. 3. paedag.
 AP3 [ ]²de [ ]
 2. Vano studio nunquam emendum est otium; neq enim qui sapit, id quod est jucun-
 dum, ei quod est melius prætulit. Clem. Alex. lib. 3. Paedag.
- 2117 AU1 Dan soo te lore gaen: en middelmatigh nutten
 Als [ ]
- 2118 AU1 Verschoont de leegheid self, en kan mijn opspraeck schutten.
- 2119 AU1 Maer daer verlies en winst van Munte geel of witt,
- 2120 AU1 In schijn van vriendlickeid, der spelers hert besitt,
 AP1 [ ] vriendlickeid [ ]
- 2121 AU1 Daer oep 'tooghmerck krijgen is, werdt spel een slag van krijgen,
 [ ] 'tooghmerck, krijgen, is, [ ]
 AP1 [ ] 't ooghmerck, [ ]
 KB [ ] spel en slag [ ]
- 2122 AU1 En die den Slagh verliest, (mvoor 't uijerst magh hij swijgen;
 [ ] swijgen,
 AP1 [ ] slagh [ ] (voor [ ] swijgen;
 AP2 [ ] voor [ ]
- 2123 AU1 Maer 'tis een mensch die swijght, en, ken ick menschen aerd,
 AP1 [ ] 't is [ ] ken [ ]
- 2124 AU1 Daer is geen hert soo koel, gheen' galle soo bedaert,
 AP1 [ ] geen' [ ]

- 2125 AU1 Of afbreuck inde Bors maect spijtighe gedachten,
AP1 [ ] in de [ ]
- 2126 AU1 Die 'tmeesterlixt geweld van reden moet verkrachten,
AP1 [ ] 't meesterlixt [ ]
- 2127 AU1 (En 'tis der wijzen self haer uijterste gepoogh)
AP1 [ ] 't is [ ]
- 2128 AU1 Of ~~t~~wi 'tspijt will uijt den mond, ten minsten uijt het oogh.
AP1 [ ] 't spijt [ ]
AU3 Kai κύβος ἀγγέλει βένθος ἐχεφροσύνης. Epigr. l. 4.
AP3 ³Of [ ]
3. Kai κύβος ἀγγέλλει βένθος ἐχεφροσύνης. Epigr. l. 4.
- 2129 AU1 Wat light mij aen dat leed, wat lust mij lieue vriden,
[ ] light/lust [ ]
[ ] light [ ]
[inspringen]
AP □ [ ] light [ ] mij, lieve [ ]
EP [ ] vrienden,
- 2130 AU1 Die flus mijn' tafel, flus mijn' wandeling bemindden,
AP1 [ ] wandelingh [ ]
EP [ ] miyn' [ ]
KA [ ] mijn' [ ] beminden,
- 2131 AU1 Stillswijgende te sien vervloecken mijn onthael,
[ ] onthael?
AP1 Still swijgende [ ]
EP Stillswijgende [ ]
- 2132 AU1 Of, lacht de kans haer toe, wat lust mij 'tgasten-mael
AP1 [ ] 't gasten-mael
- 2133 AU1 Met nieuwe rekeningh van kosten te beswaren,
- 2134 AU1 En werden tweemaal Waerd, en moeten mij bedaren
AP1 [ ] waerd, [ ]
[ ] Waerd, [ ]
- 2135 AU1 Als of ick geeren schonck het ghen' ick noode miss,
KA [ ] gerne [ ]

- 2136 AU1 En maskeren mijn leed met vrolicke verniss?
- 2137 AU1 Ick haet mijn vijands geld, of 't kan mij niet verblijen:
[ ] verblijden:
AP1 [ ] Vijands [ ] 't kan [ ] verblijden;
KA [ ] mijns [ ]
- 2138 AU1 En, ~~hal~~ hael ick 't van mijn' vriend, 'tgevoelen van sijn lijden
AP1 [ ] 't gevoelen [ ]
- 2139 AU1 Maeckt dat ick mede-lij, en wenschten hem sijn' scha
AP1 [ ] mede lij, [ ]
- 2140 AU1 Met mijn verlies geboett, eer dat hij van mij gae.
- 2141 AU1 Laet spel dan spelen zijn en oeffening van leden
Soo Laet spel [ ]
[inspringen]
AP1 □ Soo laet [ ] oeffeningh [ ]
AP3 [ ] 'en [ ]
i. Τις δ' ἀσθενης φύσις οὐ τοῖς γυμνασασμένοις καὶ καταθλήσασσι πλείστον εἰς
ισχὸν ἐπέδωκεν; Plut. de lib. educ.
KA [ ] spel spel spelen zijn 'ja [ ]
[ook] Nostra dabunt alios hodie convivia ludos. *Juven. Sat. xi.*
KB [ ] spel spelen [ ]
- 2142 AU1 Met vrolickheid vermoeijt; jae oeffening van reden
AP1 [ ] ja oeffeningh [ ]
- 2143 AU1 Op 't handigste beleidt, en sonder achter-smaeck
AP1 [ ] beleidt, [ ]
- 2144 AU1 Die vriendlickheid vergall' en spel tot spellen maeck'.
- 2145 AU1 Dit ambacht gaet hier om, en 'tgaet 'er om met lusten,
[ ] lusten:
AP1 [ ] 't gaet'er [ ]
AP2 [inspringen]
- 2146 AU1 En dien 't niet langer lust veraessem~~t~~ sich met rusten,
[ ] veraessem~~t~~ [ ]

- 2147 AU1 En staet als kijcker bij, of neemt de rechtbanck waer,
 AP1 [ ] kijker [ ] recht-banck [ ]
- 2148 AU1A En oordeelt sittende van 'n*n*ieuwe 'naeste spelend *wp*paer
 [ ] paer.
 AP1 [ ] 't naeste [ ]
 KA [ ] paer:
- 2149 AU1 En, soo de Kegel valt die Coningh is van achten,
 KA En. [ ]
 KB En [ ]
- 2150 AU1 Soo vlieght'er wel een droom van spelende gedachten
 [ ] door [ ]
- 2151 AU1 Van Coninghen ontdaen in 'tmidden van haer volck,
 AP1 [ ] Coningen [ ] 't midden [ ]
- 2152 AU1 Dat ouer einde staet, terwijl de swartste wolck
 AP1 [ ] over [ ] swarte [ ]
 AP2 [ ] swartste [ ]
- 2153 AU1 Die oijt de Son besloegh, wolck bouen alle wonder,
 AP1 [ ] Sonn [ ] boven [ ]
 AP2 [ ] Son [ ]
- 2154 AU1 Drij kroonen zeffens velt met ongehoorden donder.
 AP1 [ ] Croonen [ ]
- 2155 AU1 En soo wordt Bollen ernst, en Kegels Parlament,
 [inspringen]
 AP1 □ [ ] Parlament;
- 2156 AU1 En van dat onderhoud en raectmen niet ten end,
- 2157 AU1 Voor dat de keers uijt gae, de groote Keers der wereld,
 AP1 [ ] uijtgae, [ ]
 EP [ ] uyt gae, [ ]
- 2158 AU1 En dat de Somer-dauw de kruijdjens ouerpeerelt,
 AP1 [ ] Kruijdjens overpeerelt,

- 2159 AU1 En dat den Hagenæer naer Koets en schuijten vraeght,
 AP1 [ ] Haghenæer [ ] Schuijten [ ]
- 2160 AU1 Om veiligh t'huïjs te zijn eer dat de dagh ontdaeght.
 AP1 [ ] t' huïjs [ ]
 KB [ ] zijn, [ ]
- 2161 AU1 Dan bestrst het oude liet ~~Wa~~ van Scheiden, bitter scheiden,
 AP1 [ ] **best** [ ] lied [ ] scheiden, [ ]
 AP2 [ ] berst [ ] van, scheiden, [ ]
 EP [ ] Scheiden, [ ]
- 2162 AU1 Uijt d' een' of d' ander keel, en ~~en~~ klinckt door wegh en ~~we~~weiden,
 AP1 [ ] ander' [ ] weiden;
- 2163 AU1 En 't andere, Wat sal men opden auond doen;
 AP1 [ ] wat [ ] met op den avond [ ]
 [ ] men [ ]
- 2164 AU1 En 't slot is, veel danckhebs, ~~bes~~ versegelt met een soen.
 AP1 [ ] 't slot [ ]
- 2165 AU1 Daer staen ick Cluijsenaer, ick stelle-man verlaten,
 [inspringen]
 AP1 □ [ ] stelle-mann [ ]
 AP2 [ ] stelle-man, [ ]
- 2166 AU1 Maer vrij-heer van mijn tijd en van mijn doen en laten,
 AP2 [ ] Vrij-heer [ ]
- 2167 AU1 En smaeck den nieuen lust van stilt' en eenigheid,
 AP1 [ ] nieuwen [ ]
- 2168 AU1 Gelijck die uijt der zee en haer verbolgentheid
 AP1 [ ] Zee [ ]
- 2169 AU1 α [ontbreekt]
 AP1 Ick ben te landewaerdt en 't kan mij niet verdrieten,
 [doorgehaald]
 AU2 β Moe zeemanschapp gepleeght, moe wendens en moe keerens,

- 2170 AU1 α [ontbreekt]
 AP1 Maer oock te waterwaerd en aende Vliet der Vlieten)
 [doorgehaald]
 AU2 β Moe tobbens, moe gekaetst, moe loeuens, moe laueerens,
 AP2 [ ] loevens, [ ]
- 2171 AU1 Het oppertje bezeilt en buijten weer en wind
 AP1 [ ] bezeilt, [ ]
- 2172 AU1 Zijn schielicke vermaeck in 'tslechte water vindt.
 AP1 [ ] in't slechte [ ]
- 2173 AU1 Betreect mij d' auond-uer, en kan ick mij niet pijnen
 [inspringen]
 AP1 [ ] avond-uer, [ ]
 AP2 [inspringen]
- 2174 AU1 Om onder dack te gaen voor dat de Sterren schijnen,
 AP1 [ ] sterren [ ]
- 2175 AU1 En all de wonderen van 'theerlicke gesicht,
 AP1 [ ] 't heerlicke [ ]
- 2176 AU1 Als d' ander keers verschijnt op 'tondergaende licht,
 AP1 [ ] op 't ondergaende licht;
 KB Fax altera Coeli.
- 2177 AU1 Die tijd verveelt mij min dan all de dagh der dagen;
 AP1 [ ] daghen;
- 2178 AU1 En 'tspijt mij dat de Clock van Voorburgh heeft geslagen
 AP1 [ ] 't spijt [ ]
- 2179 AU1 Twee ~~ke~~ slagen meer als Acht; soo veel wercks valt mij toe:
 AP1 [ ] slaghen [ ]
- 2180 AU1 Wie oijt op Hofwijck was en vraegh' niet wat ick doe.
 [inspringen]
 AP1 □ [ ]
 EP [ ] was, [ ]
 KA [ ] doe:

- 2181 AU1 α [ontbreekt]
 β Ick ben te landewaert, en 'tkan mij niet verdrieten,
AP1 'Kgeeft voorde waerheid uijt
[ ] landewaerd, en 't kan [ ]
- 2182 AU1 α [ontbreekt]
 β Maer oock te waterwaert en aen de Vliet der Vlieten,
AP1 [ ] aende [ ]
AP2 [ ] waterwaerd [ ]
AP3 [ ] L.
KB [ ] waterwaert, [ ]
- 2183 AU1 α [ontbreekt]
 β De leuenste Riuer, de doorgeploegste vaert
[ ] doorgeploegtste [ ]
AP1 [ ] levenste Rivier, [ ] doorgeploeghste Vaert
- 2184 AU1 α [ontbreekt]
 β Van all' die Holland kent en binnen 's lands beuaert.
AP1 [ ] binnen's [ ] bevaert.
- 2185 AU1 'Kgeeft voorde waerheid uijt, all heeft het schijn van liegen,
AP1 'K geeft voor de waerheit uijt [ ]
[ ] waerheid [ ]
EP [ ] uyt, [ ]
- 2186 AU1 (De Tuijgen zijn te veel all socht ick te bedriegen)
EP [ ] veel, [ ]
- 2187 AU1 Thwee hondert kielen zijn voor Hofwijck heen getelt
- 2188 AU1 Die dagelix door Zeil, of Mensch, of Peerds-geweld,
AP1 [ ] Peerds-geweld
AP2 [ ] Peerds-geweld
- 2189 AU1 Voor Hofwijck henen gaen. Nu tert ick Rhijn en Maze,
- 2190 AU1 En Dort en Loeuestein; nu lijd ick datmen blase
AP1 [ ] Louvestein; [ ]
- 2191 AU1 Van Sparen en van Y, jae vande Noorder Zond,

- 2192 AU1 Daer niemand meer geuaers ~~no~~ en weder-varens vond,
AP1 [ ] geuaers [ ] wedervarens [ ]
- 2193 AU1 Als in mijn volle Vlied. die niet en is te naken,
AP1 [ ] mijn [ ] Vlied, [ ]
AP2 [ ] mijn' [ ] Vlied; [ ]
- 2194 AU1 Men siet'er Schip of Schuijt d' een d' andere geraken,
- 2195 AU1 Men siet'er lijn door lijn geweuen, peerd aen peerd,
AP1 [ ] Lijn geweuen, Peerd [ ]
EP [ ] geweuen [ ]
KA [ ] gheweuen, [ ]
- 2196 AU1 Zeil achter zeil gereckt, roer tegen roer gekeert;
AP1 [ ] Zeil [ ] tegens [ ]
- 2197 AU1 Men hoort'er van houw voll, houw binnen, en houw buijten,
EP [ ] van, [ ]
- 2198 AU1 Men hoort'er jager-boef sijn ongemack verfluijten,
[ ] hoort den [ ]
AP1 [ ] Jager-boef [ ]
- 2199 AU1 Of lauen met een lied den blick-aers die hij rijdt,
[ ] koelen [ ] de bleinen [ ]
AP1 [ ] bleijnen [ ]
- 2200 AU1 Niet nu eens, en eens flus, maer stadigh en altijd,
KA [ ] een, [ ]
KB [ ] eens, [ ]
- 2201 AU1 Bij doncker en bij daegh. Hier hoef ick niet te vragen,
- 2202 AU1 Wat tij is 't vanden dagh? de Beurt-schuijt kan 'tgewagen,
[ ] 't gewagen,
AP1 [ ] is't [ ] kan't gewagen:
- 2203 AU1 En die ten Seuenen ten Haegh uijt werdt ~~geluij~~ gebelt,
AP1 [ ] sevenen [ ]
- 2204 AU1 Die weet ick dat met mij de klock van achten telt;

- 2205 AU1 Dijie vijf te Leiden hoort telt recht voor hofwijck seuen;
 [ ] Hofwijck [ ]
 AP1 [ ] seven;
- 2206 AU1 Dat 's 't uerwerck van de plaets, dat sonder veer gedreuen
 AP1 Dat's [ ] vande Plaets, [ ] gedreven
- 2207 AU1 En sonder weer-wicht gaet, en daerom noijt en wraeckt,
- 2208 AU1 En daerom vaster gaet dan alle diemen maect,
 AP2 [ ] all' diem' elders maect,
- 2209 AU1 En windt sijn seluen op en drijft sijn' eigen' raden.
 AP1 [ ] sich selven [ ]
- 2210 AU1 Hie treed ick 'tschoonste pad van all mijn' soetste paden.
 [ ] 'tsoetste [ ]
 [inspringen]
 AP1 □ Hier [ ] 't soetste [ ] all' [ ] paden:
- 2211 AU1 Hier treed ick wederzijds op 'tkantjen van een' plass,
 AP1 [ ] wedersijds [ ] 't kantjen [ ]
 [ ] wederzijds [ ]
- 2212 AU1 Die d' een den anderen verpocchen met haer glas.
- 2213 AU1 ~~D' een is m~~
 Ten Noorden is 't mijn diep, ten zijden is mijn Schuijt-pad
 [ ] Schuijt-natt,
 AP1 [ ] is't [ ] Zijden [ ]
 AP3 I.L.
- 2214 AU1 Daer ick dan d' eenen Boer dan d' and'ren schipper uijt vatt,
 EP [ ] Boer, [ ]
- 2215 AU1 En vraghe, waer wil 't heen, Goe mannen; waer van daen.
 „[ ]
 AP1 [ ] vragen, [ ] heen; [ ] daen?
 [ ] vrage, [ ]
 AP2 [ ] waer wil 't heen, [ ]
 EP [ ] *waer wil 't heen*, [ ]
 KA [geen cursivering]

- 2216 AU₁ Hoe gaet ghij soo ondiep, hoe zijt ghij soo gelaen?
»[ ]
- 2217 AU₁ Maer, Heerschop, seghter een, wij hebben 't **huy**
ruijm voll plancken?
[ ] plancke
»[ ]
AP₁ [ ] plancken,
AP₂ [ ] plancke
- 2218 AU₁ En geeft het goed wat winst? Wij hebbe God te dancke,
»[ ]
AU₂ „En geeft het goed wat winst? [ ]
EP „En geeft het goed wat winst? [ ]
KA [geen cursivering]
- 2219 AU₁ We laden 't te Sa[■]dam en komme langs de Meer,
[ ] Saerdam [ ]
»[ ]
AP₁ [ ] laden't [ ] Sardam [ ]
- 2220 AU₁ En Deur d' ouwe wetering, en soo den Rijn om neer,
»[ ]
AP₁ [ ] Wetering, [ ] Rhijn [ ]
- 2221 AU₁ En soo door Leidsen Dam om te Schiedam te losse.
[ ] deur [ ]
»[ ]
AP₁ [ ] Damm [ ] lossen:
[ ] losse:
AP₂ [ ] Dam [ ]
EP [ ] lossen.
KB [ ] Leidsendam, [ ] tot [ ]
- 2222 AU₁ Daer krijge we licht vracht van varkens of van osse,
»[ ]
AP₁ [ ] Varckens [ ] Osse,
KA [ ] Ossen,
- 2223 AU₁ Of wat de Koopman will, want, kijck, 'tis een moijschip,
»[ ]
AP₁ [ ] will; [ ] 't is [ ] Schip,
EP [ ] en [ ]

- 2224 AU_I En 'tvoert wel licht en swaer: en krijge we dan slip,
 »[ ]
 AP_I [ ] 't voert [ ]
- 2225 AU_I En moete leegh nae huijs, dat moete we verdreghe:
 »[ ]
 AP_I [ ] leeg naer [ ] verdrege:
- 2226 AU_I Scha-baet, daer valt te met een kangsien onder weghe,
 »[ ]
 AP_I [ ] kangsien [ ] wege,
- 2271 AU_I Daer 't treck-geld op magh staen; aers **we** moete we inde lijn,
 [ ] moete w' [ ]
 »[ ]
 KA [ ] moew' [ ]
- 2228 AU_I En halen 't metten hals; maer dat's een' korte pijn;
 »[ ]
 AP_I [ ] met den [ ] pijn:
 EP [ ] en' [ ]
- 2229 AU_I Aen geun sij van den Dam en vinde we gien breggens,
 »[ ]
 AP_I [ ] vanden Damm [ ]
- 2230 AU_I Dan maccher 'tzeiltje bij. Hierop volght veel meer seggens,
 »[ ]
 AP_I [ ] mach'er 't Zeiltje [ ] Hier op [ ] seggens
- 2231 AU_I Naer 'tvolckje spraecksæem is en lichter aen den praet
 [ ] spraekelick en [ ]
 AP_I [ ] 't volckje sprakelick [ ] aende [ ]
 AU₃ Quod hoies de alijs libentissimè faciunt, de te apud te malè existima. Sen. ep. 68.
 AP₃ [geen citaat]
- 2232 AU_I Als af te helpen is: maer 'tschip, dat niet en staet,
 AP_I [ ] Maer 't Schip, [ ]
- 2233 AU_I Ontvoert mij 'tbeste woord. of lieuer leste woorden,
 AP_I [ ] 't leste [ ] liever [ ]
 EP [ ] of, liever, [ ]
 KA [ ] woord of, [ ]

- 2234 AU1 Daer ick de Sin af giss all stond ick s' aen en hoorden,
 [ ] den [ ] hoorden:
 AP1 [ ] sinn [ ] hoorden;
 AP2 [ ] sin [ ]
- 2235 AU1 Claes, segt hij tot sijn' knecht, die op 't vooronder staet,
 [ ] roept [ ]
 „[ ]
 AP1 [ ] sijn [ ] op't voor-onder [ ]
- 2236 AU1 Hoe lust het steedse volck een praetje bijde straet,
 „[ ]
 AP1 [ ] Steeds [ ] bij de [ ]
 AP2 [ ] Steedse [ ]
- 2237 AU1 Daer tuijs leeghs staet en kijckt in 'tmidde van sijn ~~luij~~
 lussies,
 „[ ]
 AP1 „Daer't Huijs leeghs [ ] 't midde [ ] lussjes,
 [ ] luijs [ ]
- 2238 AU1 Hoe fijntjes stond die vent, hoe still en hoe gerussies,
 [ ] kooselde [ ]
 „[ ]
 AP1 [ ] Vent, [ ] gerusjes,
- 2239 AU1 En taelde na bescheid van de bekende wegh;
 Hoe taeld' hij na [ ]
 „[ ]
 AP1 [ ] bescheid vande [ ]
 KA [ ] vanden bekenden wegh?
- 2240 AU1 'K nam't voor een Hagenaeer; en, bij men ziel, ick segg,
 „[ ]
 AP1 [ ] namt [ ] ien [ ] en [ ] Ziel, [ ] segh,
 AP2 [ ] en [ ]
- 2241 AU1 Dat Haeghje weeter of: me speulter vreemde streke,
 „[ ]
 AP1 [ ] speelt'er [ ] streke;

- 2242 AU1 Se raecken an groot goed, te met in minder weke
 „[ ]
 AP1 [ ] raken aen groot groot goed, [ ]
 [ ] groot [ ]
 EP [ ] an [ ]
 KA [ ] aen [ ]
- 2243 AU1 Dan wijder jaren an verslooue natt en kout:
 „[ ]
 AP1 [ ] wij der [ ] aen versloven [ ]
 AP2 [ ] verslooue [ ]
 EP [ ] an verslooven [ ]
- 2244 AU1 Dan wetense gien raed met koffertjes voll goud,
 „[ ]
 AP1 [ ] raet [ ] goud.
- 2245 AU1 Dan gaet het weer soo 't quam, dan tijense na buijte;
 [ ] 'et goed [ ]
 „[ ]
- 2246 AU1 En 't Roosenobeltje moet springe voorde kluijte
 „[ ]
 AP1 „En't [ ] voor de [ ]
- 2274 AU1 Voor weuning en voor weij, voor Kroft en Clauer-kleij,
 „[ ]
 AP1 [ ] Weuning [ ] Weij, [ ] Klaver-weij;
 [ ] Klaver-kleij;
- 2248 AU1 Gien goed en valt te dier, het magh'er of, wich heij,
 „[ ]
 AP1 [ ] macher af, [ ] heij;
 [ ] of, [ ]
- 2249 AU1 En dan 't Treweel in 'twerck, en dan beget Casteelen
 [ ] Casteele
 „[ ]
 AP1 [ ] 't werck, [ ] begett Casteelen
 [ ] Casteele

- 2250 AU_I As torens, elck om 'tmoijst. y gut, Claes, hiet dat deelen,
 [ ] deele,
 „[ ]
 AP_I [ ] Toorens, [ ] om't moijst. y gut Claes, [ ]
- 2251 AU_I Heit onse lieuen heer ongs allegaer emaeckt
 „[ ]
 AP_I [ ] lieven Heer [ ]
 EP [ ] liever [ ]
 KA [ ] lieven [ ]
- 2252 AU_I Uijt iene slagh van kleij, en worde wij ewraeckt,
 „[ ]
 AP_I [ ] Kleij, [ ]
- 2253 AU_I En erue wij in 'tgoed as Basterde? wat Duijuel,
 „[ ]
 AP_I [ ] erve [ ] 't goed [ ] Bastarden? [ ] Duijvel,
 [ ] Basterde? [ ]
- 2254 AU_I 'Kwouw dat men aessem mé iens gaen mocht ouer 'tsuijuel,
 „[ ]
 AP_I „K wouw [ ] over't Suijvel,
- 2255 AU_I 'Kmien dat icker men spull sou sou speulen as en held,
 [ ] held:
 „[ ]
 AP_I „K mien [ ]
- 2256 AU_I Ick sie wel dieder maer sen lijf wat naer en stelt
 „[ ]
 EP [ ] wel, [ ] stelt,
- 2257 AU_I Eer j' om siet ben je rijck [ ] kusse mit een wape
 „[ ]
 AP_I [ ] rijck: een [ ]
 EP [ ] en [ ] en [ ]
- 2258 AU_I Maeckt alle kunste goed; daer meughj' op sitte schrape
 „[ ]
 AP_I [ ] meughj' [ ]

- 2259 AU_I Tot dat je Troortje barst en wordt een ys're kist
 „[ ]
 AP_I [ ] Ys're [ ]
 AP₂ [ ] en [ ]
- 2260 AU_I Met seueue grende. en word je na gevist,
 [ ] en, [ ]
 „[ ]
 AP_I [ ] seuve [ ] en wordje [ ]
- 2261 AU_I Die 't lake doen soo wel as die s'et stick verwijte
 [ ] doen 't [ ] j'et [ ]
 „[ ]
 AP_I [ ] verwijte;
 [ ] je't [ ]
 KA [ ] wel, [ ]
 KB [ ] laecke, [ ]
- 2262 AU_I Soo wordter niet eklapt. Claes, moetet me niet spijte
 „[ ]
 AP_I [ ] wordt'er [ ] Claes moetet [ ]
 [ ] Claes, moetet [ ]
- 2263 AU_I Dat onse bestemoer, doe 'K vaer en moer verloor,
 „[ ]
 AP_I [ ] ongse [ ] 'k Vaer en Moer [ ]
- 2264 AU_I Soo lijdighe versuft' en dwaelde van het spoor,
 „[ ]
- 2265 AU_I En hielmen uijt'et school: Gut, hadd ick leere schrijue
 „[ ]
 AP_I [ ] School: Gut [ ] schrijue
- 2266 AU_I En lesen as dat volck, wat wouw ick niet bedrijue,
 [ ] lese, [ ] bedrijue!
 „[ ]
 AP_I [ ] lesen al [ ] bedrijue!
 [ ] lesen, as [ ]
- 2267 AU_I 'K hadd lang een mangtel an, een Tabbert, of suck goed,
 „[ ]
 KA [ ] mantel [ ]

- 2268 AU_I Voor een bepeekte broeck, die 'k nouw verslijte moet;
 [ ] bepeecte [ ]
 „[ ]
 AP_I [ ] bepeecte [ ] ick [ ] verslijten moet;
 [ ] moet;
 EP [ ] die'ck [ ]
- 2269 AU_I Een handje voll Latijns, hebb ick me late segge,
 „[ ]
 AP_I [ ] voell Latijn, [ ] ickme [ ]
- 2270 AU_I Daer komtet miest op an, en dat's goed op te legge,
 „[ ]
 AP_I [ ] komt het [ ] hlegge,
- 2271 AU_I We hebbe me verstantg, we bennen al ien slagh,
 „[ ]
 AP_I [ ] verstantg, [ ]
 AU₃ Hic *aius* tam in equitem Romanu, qua in libertinum, quam in seruum potest cadere.
 Sen. ep. 31.
 Saepe ~~etei~~ etiam est sub palliolo sordido sapientia. Caecil. ap. Cicer. 3. Tuscul.
 AP₃ 1. „We [ ]
 1. Hic animus tam in equitem Romanum, quàm in libertinum, quàm in seruum potest
 cadere. Sen. ep. 31. Saepe etiam est sub palliolo sordido sapientia. Caecil. ap. Cic. 3.
 Tusc.
- KB [ ] mé [ ]
- 2272 AU_I En dat's wel haest eklaert die maer wat suffe magh.
 „[ ]
 AP_I [ ] eklaert, [ ]
- 2273 AU_I ~~M~~ Meer hadd hij op de tong, meer meenden hij te preken;
 [inspringen]
 „[ ]
 [aanhalingstekens weer doorgehaald]
 AP_I □ Meer [ ]
- 2274 AU_I Maer 'schip was voor den Dam, daer most hij 't laten steken,
 „[ ]
 [aanhalingstekens weer doorgehaald]
 AP_I [ ] 't Schip [ ] Damm, [ ] steken;
 AP₂ [ ] Dam, [ ]

- 2275 AU_I En 'tzeil most ouer end. wie wenschte niet de vracht
 „[ ]
 [aanhalingstekens weer doorgehaald]
 AP_I [ ] 't zeil [ ] over [ ]
 AP₂ [ ] Wie [ ]
- 2276 AU_I Van sulck een schip te zijn? nu hebb ick 't maer gedacht.
 „[ ]
 [aanhalingstekens weer doorgehaald]
 AP_I [ ] sulck'en Schip [ ]
 EP [ ] sulcken [ ]
- 2277 AU_I En als ick 't ouerslae, de Boeren weten wonder;
 „[ ]
 [aanhalingstekens weer doorgehaald]
 AP_I [ ] overslae, [ ]
 AU₂ En, [ ]
- 2278 AU_I Maer weten 't noch niet all: de waerheid loopt'er onder;
 [ ] weten/
 /noch wat min dan [ ]
 [ ] weten [ ]
 „[ ]
 [aanhalingstekens weer doorgehaald]
- 2279 AU_I Maer meer waerschijnlickheids: O, schippertje, goed knecht,
 [ ] waerschijnlickheids. [ ]
 „[ ]
 [aanhalingstekens weer doorgehaald]
 AP_I [ ] Schippertje, [ ]
- 2280 AU_I Waer 'tghij tot inden grond van alles onderrecht,
 „[ ]
 [aanhalingstekens weer doorgehaald]
 AP_I Waert ghij [ ] in den [ ]
- 2281 AU_I Saeght ghij tot inde milt van die ghij wilt benijden,
 „[ ]
 [aanhalingstekens weer doorgehaald]
 AP_I [ ] inden Mild [ ] benijden,
 [ ] inde [ ] benijden;
 EP [ ] Milt [ ]

- 2282 AU1 ~~Ver~~ Verstondt ghij neffens mij 'tgepeperde verblijden
 „[ ]
 [aanhalingstekens weer doorgehaald]
 AP1 [ ] 't gepeperde verblijden,
- 2283 AU1 Het gallighe vermaeck van die daer staet en siet,
- 2284 AU1 En hoort u sorgeloos staen fluijten langs de Vliet,
 AP1 [ ] vliet,
 AP2 [ ] Vliet,
- 2285 AU1 En wist ghij hoe dat hert in 'tmidden van sijn' Roosen
 AP1 [ ] in't midden [ ] Roosen,
 AP2 [ ] hert, [ ]
 EP [citaten van AP r. 2287]
 KA [citaten weer bij r. 2287]
- 2286 AU1 Sijn' kommeren veel tijds niet weet waer langs te loosē.
 AP1 [ ] veeltijds [ ] loosē,
 AP2 [ ] loosē:
- 2287 AU1 En wist ghij hoe hem 'thaer te berghen komt te staen,
 AP1 [ ] 't haer [ ] bergen [ ]
 AU3 Ως ἡδὺ τῷ μισοῦντι τοὺς φαύλους τρόπους
 Ἐρημία, καὶ τῷ μελετῶντι μηδὲ ἐν
 Πονηρὸν ἰκανὸν κτῆμ' ἀγρὸς τρέφων
 καλῶς. Menand. ap. Stob.
 AP3 ²En [ ]
 2. Ως ἡδὺ τῷ μισοῦντι τοὺς φαύλους τρόπους Ἐρημία, καὶ τῷ μελετῶντι μηδὲ
 ἐν Πονηρὸν ἰκανὸν κτῆμ' ἀγρὸς τρέφων καλῶς. Men. ap. Stob. Ὅτι ἐν τοῖς
 ἄστεσιν ὁπόταν ἀναπνεῦσαι βουλευθῶσιν, εἰς τοὺς ἀγροὺς θεοῦσι, τὰς μεν
 πόλεις κλύδωνας, τοὺς δὲ ἀγροὺς, λιμένας, νομίζοντες. Liban.
 EP [citaten bij 2285]
 KA [citaten weer bij deze regel]
- 2288 AU1 Die wel op Hofwijck is en naer den Haegh moet gaen.
 AP1 [ ] is, [ ] gaen,
- 2289 AU1 Den Haegh, de doornen Haegh, daer eer en deucht en reden
 [ ] die [ ]
 AP1 [ ] Haeg, [ ] deught [ ]
 EP [ ] Eer [ ] Deught [ ] Reden

- 2290 AU_I Veel tijden werdt betaelt met vuijl' ondanckbaerheden,
 AP_I [ ] ondanckbaerheden;
 Veeltijden [ ]
 EP Veel tijden [ ]
- 2291 AU_I Daer weldoen werdt beloont met laster of geweld;
- 2292 AU_I Daer 't uijterste gepoogh der vromen werdt gestelt
 AP_I [ ] 't uijterste [ ] Vromen [ ]
- 2293 AU_I Den boosen tot een schimp; daer 't niet en is te passen,
 AP_I [ ] 't niet [ ]
- 2294 AU_I Men sie sich langs of dwersch van spijt of nijt bebassen;
 [ ] door [ ]
 AP_I [ ] langhs of dwers [ ] bebassen:
- 2295 AU_I Daer selfs de vrede-min misduijdt werdt voor misdaed.
 AP_I [ ] Vrede-minn [ ] misdaed.
 AP₂ [ ] Vrede-min [ ] misdaed;
- 2296 AU_I α Ick meen hij sou mijn lot verfoeijen voor sijn' staet.
 β [ ] ghij [ ] uw [ ] uw' [ ]
 AP_I [ ] soud [ ] staet,
 AU₂ [ ] sijn [ ]
 AU₃ Utinam qui diuitias appetituri essent, cum diuitibus deliberarent! utinam honores
 petituri, cum ambitiosis, et summum adeptis dignitatis statum! profectò vota mutassent.
 Sen. ep. 115.
 AP₃ ¹Ick [ ]
 1. Utinam qui diuitias appetituri essent, cum diuitibus deliberarent! utinam honores
 petituri, cum ambitiosis, et summum adeptis dignitatis statum! profectò vota mutassent.
 Sen. ep. 115.
- 2297 AU_I α En kruipen in sijn luijck, en leeren ~~daer~~ beter wenschen,
 β [ ] uw [ ]
 AP_I [ ] buijck, [ ]
 [ ] luijck, [ ]
- 2298 AU_I α En oordeelen 'tgeluck van sijns gelijcke menschen
 β [ ] uws [ ]
 AP_I [ ] 't geluck [ ]

- 2299 AU_I Benijdelicker veel dan dat te sté-waerd blinckt,
 AP_I [ ] stéwaerd [ ]
- 2300 AU_I En achter de gordijn van 'taensien hinckt of stinckt.
 AP_I [ ] van't aensien [ ]
- 2301 AU_I □ Is 't schippertje voorbij, de vischer uijt de venen,
 AP_I [ ] Schippertje voor bij, [ ] Vischer [ ] Venen,
- 2302 AU_I De meissjens uijt de weij met koele bloote beenen,
 AP_I [ontbreekt]
 EP [ ] Meissjens [ ] Weij [ ]
 [ ] Wey, [ ]
- 2303 AU_I Met emmertjens voll melck en voll gerusticheid
 AP_I [ ] Emmertjens [ ] gerusticheit
 [ ] gerusticheid
- 2304 AU_I Verstercken wat ick peins en wat ick hebb geseit.
 [ ] en wat ick hebb geseit./
 met krachtigher bescheid.
 [ ] en wat ick hebb geseit.
 KB [ ] peins, [ ]
- 2305 AU_I En scheid ick uijt de praet, en treed ick uijt mijn hecken,
 [inspringen]
 AP_I En □ En [ ] den praett, [ ] treed' [ ] mijn' [ ]
 EP [ ] kecken,
 KA En, [ ] en, [ ] hecken,
- 2306 AU_I En lust mij achter 't groen der hagen die mij decken
 KA En, [ ]
- 2307 AU_I De vrije vonnissen te hooren van mijn werck,
- 2308 AU_I Als laegh ick verr van daer begrauen in een' kerck;
 AP_I [ ] begraven [ ]
- 2309 AU_I Daer ~~hoer~~ igaet het speeltjen aen, daer hoor ick soet en bitter

- 2310 AU₁ En all wat ijeder denckt van huijs en van besitter;
 AU₃ Suis te illecebris oportet ipsa virtus trahat ad verum decus. Quid de te alij loquantur, ipsi videant: sed loquentur tamen. Cic. Somn. Scip.
 Nihil hoib. adeo suaue et jucundum est, ut de reb. alienis sermonem habere. Gregor. Nazianz.
 AP₃ ²En [ ]
 2. Suis te illecebris oportet ipsa virtus trahat ad verum decus. Quid de te alij loquantur, ipsi videant, sed loquentur tamen. Cic. Somn. Scip. Nihil hominibus adeò suaue et jucundum est, ut de rebus alienis sermonem habere. Greg. Nazianz. Quippe semper inimica virtutibus vitia sunt, et optimi quiq ab improbis, quasi exprobrantes adspiciuntur. Sulpic. l. 2. Quaestui stultis habetur, malè loqui de melioribus. Plaut. Poen. 3. 2. Saepe alium insanire dicunt, ultrò qui ipsi insaniunt. Plaut Id. Menoechm. 5. 2.
 KA [citaat uit Sulpicius ontbreekt]
- 2311 AU₁ α [ontbreekt]
 β Daer hoor ick vogelen van allerhanden beck,
- 2312 AU₁ α [ontbreekt]
 β Mij roemen voor een man, mij doemen voor een' geck.
 AP₁ [ ] Man en [ ]
- 2313 AU₁ ~~Daer~~ De Veerschuijt voert van als: daer sittend'er voll reden,
- 2314 AU₁ Daer sittender voll spijt, die ~~mij van~~ mijne sinlickheden
 [ ] sinlickheden/
 Hofwijckicheden
 [ ] sinlickheden
 AP₁ [ ] sinlickheden
 EP [ ] sinlickheden
- 2315 AU₁ Of prijsen uijt haer' gunst of laken uijt haer' gall.
- 2316 AU₁ Daer seggend'er, 'tis wel, het Geld is nietmetall,
 [inspringen]
 „[ ]
 AP₁ □ „Daer [ ] 't is [ ]
- 2317 AU₁ Tgebruijck is 'taltemael: de Man die Hofwijck stichten
 „[ ]
 AP₁ „T gebruijck is't altemael; [ ] Mann [ ] stichtten
 AP₂ [ ] Man [ ]

- 2318 AU_I Heeft wijselick gedaen, hij most sijn hert verlichten
 „[ ]
 AP_I [ ] gedaen; [ ]
 AU₃ Major pars aetatis, certè melior Reip data sit; aliquid temporis tui sume etiam tibi. Sen. de Breu. vit. c. 18.
 AP₃ [ ] ³hij [ ]
 3. Major pars aetatis, certè melior Reip. data sit: aliquid temporis tui sume etiam tibi. Sen. de Breu. c. 18.
- 2319 AU_I Van langhe slavernij, hij heeft' er voor geploeght,
 „[ ]
 AP_I [ ] lange slavernij, [ ]
 [ ] langer [ ]
 KA [ ] lange [ ]
- 2320 AU_I En als hij ploegende sijn' Princen hadd vernoeght,
 En, [ ]
 „[ ]
 AP_I [ ] had [ ]
 AP₂ [ ] Vorsten hadd [ ]
- 2321 AU_I En 't vaderland voldaan, en niemand ~~onderkrop~~ uijtgesopen,
 „[ ]
 AP_I [ ] Vaderland voldaan; [ ]
 AU₃ Μῆ πλουτεῖν ἀδίκως, ἀλλ' ἐξ ὀσίων βιοτεύειν. Phocijl.
 Non *qd* habeam, sed *qb*. reb. inuenerim quærant. Cic. pro Quinct. Habebit philosophus opes, sed nulli detractas, nec alieno sanguine cruentas, sine cuiusquam injuria partas, sine sordidis quæstibus, quarum tam honestus sit exitus quam introitus, quibus nemo ingemiscat nisi malignus. Sen. de vit. beat.
 Κέρδη τοιαῦτα χρῆ τινα κτᾶσθαι βροτῶν
 Ἐφ' οἷσι μέλλει μὴ πόθ' ὕστερον στένειν. Eurip. ~~Ctesiph~~ ap. Stob.
 Τὸ κέρδος ἡγοῦ κερδος, ἂν δίκαιον ἦ. Meand. Monost.
 AP₃ [ ] ¹en [ ]
 1. Μῆ πλουτεῖν ἀδίκως, ἀλλ' ἐξ ὀσίων βιοτεύειν. Phocijl. Non quid habeam, sed quibus rebus inuenerim quærant. Cic. pro Quinct. Habebit philosophus opes, sed nulli detractas, nec alieno sanguine cruentas, sine cuiusquam injuria partas, sine sordidis quæstibus, quarum tam honestus sit exitus quam introitus; quibus nemo ingemiscat nisi malignus. Sen. de vit. beat. Κέρδη τοιαῦτα χρῆ τινα κτᾶσθαι βροτῶν Ἐφ' οἷσι μέλλει μὴ πόθ' ὕστερον στένειν. Eurip. ap. Stob. Τὸ κέρδος ἡγοῦ κερδος, ἂν δίκαιον ἦ. Meand. Monost.
- 2322 AU_I En niemands voordeelen met listen onderkropen,
 „[ ]

- 2323 AU_I Den armen voorgestaen, beschoncken en gevoedt;
 [ ] vromen [ ]
 „[ ]
 AP_I [ ] Vromen [ ]
- 2324 AU_I „Den boosen 'thoofd geboôn; een Christelick gemoed
 AP_I [ ] 't hooft gebo'on; [ ]
 AP₂ [ ] hooft [ ]
- 2325 AU_I In 't Christeloos gewoel van Haegh en Hof behouden,
 „[ ]
 AP_I „In't [ ]
- 2326 AU_I Wat lighter iemand aen of hij een ~~Huijsje~~ Hofje bouden,
 „[ ]
 AP_I [ ] iemand [ ]
 AP₂ [ ] iemand [ ]
 EP [ ] aen, [ ]
- 2327 AU_I En besigden een deel van onbesproken winst
 „[ ]
 AP_I [ ] besighden [ ]
- 2328 AU_I Tot onuerboden vreughd, om nu en dan voor 'tminst
 „[ ]
 AP_I „Tot onverboden vreughd; [ ] 't minst
 AU₃ Ἡδὺ καὶ το μετ'ὀλίγον ἡσυχίαν ἀπολαῦσαι. Julian.
 AP₃ [ ] ²om [ ]
 2. Ἡδὺ καὶ το μετ'ὀλίγον ἡσυχίαν ἀπολαῦσαι. Julian.
 KA [ook] Hic dilutis avertē negotia curis Et gratam requiem dona tibi, quando licebit Per tota
 cessare diem. *Juv. XI.* Ex meo propinquo rure hoc capio commodi, neque agri, neque
 urbis odium me unquam percipit, ubi satias coepit fieri, commuto locum. *Ter. Eun. 5. 6.*
- 2329 AU_I Een vredigh hauptjen van Hoofs gewoel en winden
 [ ] hauptjen vertrecks uijt hoofs [ ]
 „[ ]
 AP_I [ ] Hauptjen [ ] Hoofs [ ]
- 2330 AU_I Voor heul en ademtocht voor ziel en lijf te vinden,
 [ ] van [ ]
 „[ ]

- 2331 AU1 En smaken 'tonderscheid van ruijmt en van gedrangh?
 »[ ]
 AP1 [ ] 't onderscheid [ ]
- 2332 AU1 Verquisten is geen' eer; maer altoos deun en bang
 »[ ]
 AU3 Quanta dementia est, heredi suo procurare, et sibi negare omnia! Sen. ep. 123.
 AP3 [ ]³maer [ ]
 3. Quanta dementia est, hæredi suo procurare, et sibi negare omnia! Sen. ep. 123.
- 2333 AU1 Sijn selfs te pijnighen, om kinderen en eruen
 »[ ]
 AP1 [ ] self [ ] erven
- 2334 AU1 Te laten, wat sij wel en weeld'righ kunnen deruen,
 »[ ]
 AP1 „Te [ ] derven,
- 2335 AU1 En prees noijt wijse man. wel hem die wel vergaert,
 »[ ]
 AP1 [ ] mann. Wel [ ]
 AP2 [ ] man. [ ]
 AU3 Ὅλως δὲ τὸ πλουτεῖν ἐστὶν ἐν τῷ χρῆσθαι μᾶλλον ἢ ἐν τῷ κεκτηῖσθαι. Arist. 1. Rhet.
 Τὸν δὲ πολυκτέανον καὶ πλούσιόν ἐστι δίκαιον κλήζειν, ὅς χρῆσθαι τοῖς ἀγαθοῖς δύναται. Lucian. Anth. Gr.
 Ἀγάπα τῶν ὑπαρχόντων ἀγαθῶν μὴ τὴν ὑπερβάλλουσαν κτήσιν, ἀλλὰ τὴν μετρίαν ἀπόλαυσιν. Isocr. ad Demon.
 Felix qui indultis potuit mediocriter uti
 Muneribus, parcumq̄ modū seruare fruendi.
 Prudent. in Hamart.
 AP3 [ ]⁴wel [ ]
 4. Felix, qui indultis potuit mediocriter uti Muneribus, parcumq̄ modum seruare fruendi. Prudent. Ἀγάπα τῶν ὑπαρχόντων ἀγαθῶν μὴ τὴν ὑπερβάλλουσαν κτήσιν, ἀλλὰ τὴν μετρίαν ἀπόλαυσιν. Isocr. ad Demon. Ὅλως δὲ τὸ πλουτεῖν ἐστὶν ἐν τῷ χρῆσθαι μᾶλλον ἢ ἐν τῷ κεκτηῖσθαι. Arist. 1. Rhet. Τὸν δὲ πολυκτέανον καὶ πλούσιόν ἐστι δίκαιον κλήζειν, ὅς χρῆσθαι τοῖς ἀγαθοῖς δύναται. Luc. Anth. gr.
 KA [ook] Hanc ratus sum partem meam, si uterer labore meo. Eccles. 2. 10.
- 2336 AU1 En matelick verspilt 'tgheen hij wel heeft gespaert.
 »[ ]
 AP1 [ ] 't ghen' [ ]

- 2337 AU_I De man op Hofwijck heeft, in 'tsorgen voor sijn seluen
 „[ ]
 AP_I [ ] Mann [ ] in't sorghen [ ] selven
 AP₂ [ ] Man [ ]
- 2338 AU_I Sijn' kinderen bevrijdt van spitten en van deluen
 „[ ]
 AP_I [ ] delven,
- 2339 AU_I En van wat ouerschots sijn' keur[ ]heid voldae[n]
 [ ] geboett
 „[ ]
 AP_I [ ] overschots [ ] keurlickheid geboett,
- 2340 AU_I De rest is voorde rest die 'thebben sal en moet,
 [ ] moet.
 „[ ]
 AP_I [ ] voor de rest, [ ] 't hebben [ ]
- 2341 AU_I Maer beter' Tonnen schats heeft hijse leeren vullen
 „[ ]
 AP_I [ ] hij se [ ]
 AU₃ Ἐφόδια ἅτινα αὐτοῖς ἐνναυαγήσασι συγκολυμβήσει. Aristip. ap. Stob. serm. 3.
 Haec metalla quibus delectatur vulgus, tenuem habent ac perfusoriam voluptatem. Sen. ep. 23.
 Κρείσσον ἢ σοφία λιθῶν πολυτελῶν. πᾶν δὲ τίμιον οὐκ ἄξιον αὐτῆς. Clem.
 Alex.
 - Petite hinc, iuuenesq; senesq;
 Finem animo certum, miserisq; viatica canis. Pers. V.
 Ἐφόδιον ἀπὸ νέστητος εἰς γῆρας ἀναλάμβανε σοφίαν, βεβαιοτέρων γὰρ τοῦτο
 τῶν ἄλλων κτημάτων. Bias ap. Laert.
 Nihil horum non patitur vetustatem. quaerendum est ergo quod non fiat in dies deterius. Sen.
 ep. 31.
- AP₃ 5. „Maer [ ]
 5. Ἐφόδια ἅτινα αὐτοῖς ἐνναυαγήσασι συγκολυμβήσει. Arist. ap. Stob. Haec
 metalla, quibus delectatur vulgus, tenuem habent ac perfusoriam voluptatem. Sen. ep.
 23. Κρείσσον ἢ σοφία λιθῶν πολυτελῶν. πᾶν δὲ τίμιον οὐκ ἄξιον αὐτῆς. Clem.
 Alex. Petite hinc iuuenesq; senesq;, Finem animo certum, miserisq; viatica canis. Pers.
 V. Ἐφόδιον ἀπὸ νέστητος εἰς γῆρας ἀναλάμβανε σοφίαν, βεβαιοτέρων γὰρ
 τοῦτο τῶν ἄλλων κτημάτων. Bias ap. Laert. Nihil horum non patitur vetustatem:
 quaerendum est ergo quod non fiat in dies deterius. Sen. ep. 31.
- KA [ook] Qui confidit in divitiis suis, corruet. II. Prov. 28.

- 2342 AU_I Dan die haer mogelick ten deele vallen sullen,
 „[ ]
 AP_I [ ] vullen [ ]
 [ ] vallen [ ]
- 2343 AU_I Voll onbetrouwbaer goed, voll schijuen die het vier,
 [ ] smetelick metael, [ ]
 „[ ]
 AP_I [ ] Metael, [ ] schijven [ ]
- 2344 AU_I Het water en de Tijd kan brengen tot papier,
 „[ ]
 AP_I [ ] brenghen [ ] Papier,
- 2345 AU_I Tot roock, tot mist, tot niet. hij laet se self voll schatten
 [ ] flenteren, tot niet. [ ]
 „[ ]
 AP_I [ ] laetse selfs [ ]
- 2346 AU_I Daer water, vier of tijd niet aen en heeft te vatten,
 „[ ]
- 2347 AU_I Van wDeughd, en wetenschapp en all dat Mannen maeckt,
 „[ ]
 AP_I [ ] Deughd [ ] wetenschapp [ ]
 AU₃ Ut et in usu boni, et in speciem populo
 Sint. Plaut. Mostell.
 Quum tibi sint nati, nec opes; tunc artibus illos
 Instrue, quo possint inopes defendere vitam. Dionijs. Cat. l. 1.
 AP₃ [*geen citaten*]
 KB [ ] wetenschapp, [ ]
- 2348 AU_I En all dat eens vergaert sijn Meester noijt versaect;
 [ ] versaect:
 „[ ]
 AP₂ [ ] versaect.
- 2349 AU_I God die hem seghende met kinderen die weten,
 „[ ]
 AP_I [ ] segende [ ]
 EP God, [ ]

- 2350 AU1 En weten mogelick waer mede dack en eten
 „[ ]
 AP1 [ ] weten, moghelick, [ ]
- 2351 AU1 Het Vaderland ten dienst, te mogen waerdigh zijn,
 „[ ]
 AP1 [ ] moghen [ ]
- 2352 AU1 Beveelt hij haer beleidt, naer dat hij door de pijn
 „[ ]
 AP1 [ ] beleijdt, [ ]
- 2353 AU1 Die 't lichaem dragen moet om vande ziel te scheiden,
 „[ ]
 AP1 [ ] Ziel [ ]
- 2354 AU1 Ter eewigheid sal gaen. Die man gingh breeder weiden,
 „[ ]
 AP1 „Tot [ ] mann [ ] weiden;
 AP2 „Ter [ ] man [ ]
- 2355 AU1 Maer 'tschuijtje was verbij, de schipper riep, stapp wegh,
 AP1 [ ] 't Schuijtje [ ] Schipper [ ]
- 2356 AU1 En 'tpeerd ontvoerde mij 'tbesluit van sijn gesegh.
 AP1 [ ] 't peerd [ ] ~~de Schi~~
 't besluit [ ]
- 2357 AU1 De Delfsche veerman volght (dat gae ■ or Hofwijck seker)
 [inspringen]
 AP1 □ [ ] Veerman [ ] gaet voor [ ]
- 2385 AU1 Kort op den Haghenaer, en weer een nieuwe ■ reker,
 Stracks [ ]
 AP1 Strax [ ] Hagnaer, [ ] nieuwe spreker,
- 2359 AU1 Een nieuwe kakelaer, gelijk het wesen ■ ll
 AP1 [ ] will,
- 2360 AU1 Dat een de vracht verbeent, daer vijftich and're still
 AP1 [ ] verbeent, [ ] vijftigh [ ]
 [ ] verbeent, [ ]

- 2361 AU_I Den mondigsten ontsien, en 'thooghe woord vergunnen,
 AP_I [ ] 't hooge [ ]
 AP₂ [ ] vergunnen.
- 2362 AU_I Die klapper tast mij aen (van dusend een zijn 't funnen
 AP_I [ ] zijn't funnen,
 AU₃ Ut quisq̄ contemptissimus, et ut maximè ludibrio est, ita solutiss: linguae est. Sen. In sap. n cad.
 Semper inimica virtutibus vitia sunt, et optimi quiq̄ ab improbis quasi exprobrantes aspiciuntur. Sulp. lib. 3.
 Homines mali sunt, qui bonis dicunt malè. Plaut. Bacch.
 Isthic est thesaurus stultis in lingua situs,
 Ut q̄stui habeant male loqui melioribus. Id. Poen.
 Φᾶυλος κριτῆς παντὸς καλοῦ πράγματος ὄχλος. Pythag. ap. Stob.
 Πονηρὸν, ὡ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, πονηρὸν ὁ συκοφάντης ἀεὶ, καὶ πανταχόθεν βάσκανον καὶ φιλαίτιον. Demost. pro Ctesiph.
 Erras si istorum, tibi qui occurrit, vultibus credis, hominu effigies habent, aios ferarum.
 Φεῦ, πῶς πονηρὸν ἐστὶν ἀνθρώπων φύσις
 Τὸ σύνολον; οὐ γὰρ ἂν ποτ' ἐδεήθη νόμου.
 Οἶει τι τῶν ἄλλων διαφέρειν θηρίων
 Ἄνθρωπον; οὐδὲ μικρὸν, ἀλλὰ σχήματι.
 Πλαγί' ἐστὶ τ' ἄλλα, τοῦτο δ' ὀρθὸν θηρίον. Lycurg. poeta vetus.
- AP₃ [ ]¹(van [ ]
 1. Ut quisq̄ contemptissimus, et ut maximè ludibrio est, ita solutissimae linguae est. Sen. in sap. non cad. Semper inimica virtutibus vitia sunt, et optimi quiq̄ ab improbis quasi exprobrantes aspiciuntur. Sulp. lib. 3. Homines mali sunt, qui optimis dicunt malè. Plaut. Bacch. Isthic est thesaurus stultis in lingua situs, At quæstui habent male loqui melioribus. Id. Poen. Φᾶυλος κριτῆς παντὸς καλοῦ πράγματος ὄχλος. Pythag. ap. Stob. Πονηρὸν, ὡ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, πονηρὸν ὁ συκοφάντης ἀεὶ, καὶ πανταχόθεν βάσκανον καὶ φιλαίτιον. Demosth. pro Ctesiph. Erras si istorum, tibi qui occurunt vultibus credis, hominum effigies habent, animos ferarum. Sen. Φεῦ, πῶς πονηρὸν ἐστὶν ἀνθρώπων φύσις Τὸ σύνολον; οὐ γὰρ ἂν ποτ' ἐδεήθη νόμου. Οἶει τι τῶν ἄλλων διαφέρειν θηρίων Ἄνθρωπον; οὐδὲ μικρὸν, ἀλλὰ σχήματι. Πλαγί' ἐστὶ τ' ἄλλα, τοῦτο δ' ὀρθὸν θηρίον. Lycurg. poet. vet.
- 2363 AU_I Voll onbeschaemt geraes, van reden onversien)
 Van schaemte noijt geroert, [ ] onversien,
- 2364 AU_I Van eer en liefde min) ten eersten is 't, Laet sien,
 [ ] meer) Ten [ ]
 „[ ]
 AP_I [ ] Liefde [ ] is't, [ ]

- 2365 AU_I Wel heij, wat 's hier weer nieuws? sal't noijt geen einde wesen,
 „[ ]
 AP_I [ ] wat's [ ] nieuws? [ ]
 KA [ ] [ ] nieuws, [ ]
- 2366 AU_I All weer een new Casteel in eenen nacht geresen!
 „[ ]
 AP_I „Alweer [ ]
- 2376 AU_I 'Kschick endelick de Vliet sal worden tot een' straet,
 „[ ]
 AP_I „K schick [ ] straet;
- 2368 AU_I Den Haegh sal metter tijd te Voorburgh komen woenen,
 [ ] niet weten waer hij staet,
 „[ ]
- 2369 AU_I Te Voorburgh, of aen duijn: siet die verweende gecken,
 „[ ]
 AP_I [ ] Voorburg [ ] Duijn: [ ]
 KA [ ] [ ] de [ ]
- 2370 AU_I Sij walghen vande Stadt; den Haegh en kan niet strecken,
 „[ ]
- 2371 AU_I De straten zijn te nauw, de wandeling te kort,
 „[ ]
 AP_I [ ] Straten [ ] wandelingh [ ] kort?
 [ ] [ ] kort;
- 2372 AU_I De Coets moet rijmer gaen: wat duijuel of haer schort,
 [ ] schort?
 „[ ]
 AP_I [ ] Duijvel [ ]
- 2373 AU_I Is 't niet genoegh Voorhout en Vijverbergh te schenden,
 [ ] genoegh, [ ]
 „[ ]
 AP_I [ ] Vijverberg [ ] schenden
 EP [ ] [ ] schenden,

- 2374 AU₂ Is 'niet genoeg den Haegh t' ontstraten aller enden,
 AP₁ „Is't niet [ ] t'ontstraten [ ]
 AP₂ [ ] enden?
 KB [ ] genoegh, [ ]
- 2375 AU₁ Moet Voorburgh me in 'tspell, 'kmagh heugen dat die weij
 [ ] 'tspell? [ ]
 „[ ]
 AP₁ [ ] Voorburg mé [ ] 't spell? 'k magh heughen [ ] Weij
- 2376 AU₁ Voll klare klauer stond, voll ~~vette beest~~ vette beesten leij;
 „[ ]
 AP₁ [ ] klaver [ ]
- 2377 AU₁ Nu is 't een Hof quansuijs, een Hofwijck: wel waerachtigh,
 [ ] Hof, [ ] wel, [ ]
 „[ ]
 AP₁ [ ] Hoff, [ ] waerachtig,
- 2378 AU₁ Wij moeten inden grond, het volkje wordt te prachtigh.
 „[ ]
 AP₁ [ ] inde [ ] volckje wort [ ]
 AP₂ [ ] wordt [ ]
 EP [ ] inden [ ]
- 2379 AU₁ Sij schrapen 'tgoed bij een, slinx of rechts, 'tscheelt haer niet.
 [ ] niet;
 „[ ]
 AP₁ [ ] 't goed [ ] 't scheelt [ ]
- 2380 AU₁ En vallen dan aen 'twerck van pijpjens in het riet.
 „[ ]
 AP₁ [ ] aen't werck [ ]
- 2381 AU₁ Bedenckt eens watter gelds aen sulcke raeserij gaet
 „[ ]
 AP₁ [ ] raserij gaet,
- 2382 AU₁ En ofme'r op het eind met eens betalen vrij gaet:
 „[ ]
 AP₁ [ ] of men [ ] end [ ]

- 2383 AU_I Die kloot en light niet still: die duijsenden verbout
 „[ ]
 AP_I [ ] licht [ ] dusenden verbout,
 AU₃ Par sumptus est, semel solida collocare, et saepe integrare cadentia. Symm. lib. 6. ep. 70.
 AP₃ [ ] ²die [ ]
 2. Par sumptus est, semel solida collocare, et saepe integrare cadentia. Symm. lib. 6. ep. 70.
- 2384 AU_I En magh geen honderden ontsien voor 't onderhoud;
 „[ ]
 AP_I [ ] geen' [ ] onderhoudt;
- 2385 AU_I Die hooghe thuijnen derft uijt leeghe gronden halen
 „[ ]
- 2386 AU_I Moet alle jaer sijn werck weer en weerom betalen,
 [ ] betalen:
 „[ ]
 AP_I [ ] betalen;
- 2387 AU_I Die vent en houd ick met geen hondert Croonen vrij;
 „[ ]
 AP_I [ ] Vent [ ]
- 2388 AU_I Soo moet daer alles staen in 'tlood en op de rij,
 „[ ]
 AP_I [ ] 't lood [ ]
- 2389 AU_I Soo puntigh is m' als ~~***~~ kacks: men waer schier ongeboren,
 „[ ]
 EP [ ] m', [ ]
- 2390 AU_I Veel lieuer dan een' Haegh de lijden ongeschoren;
 „[ ]
 AP_I [ ] liever [ ]
- 2391 AU_I Of 't God belieft of niet, de paden moeten bruijn
 „[ ]
- 2392 AU_I En kaler zijn van gras als 'thoogste van een Duijn;
 „[ ]
 AP_I [ ] 't hoogste [ ]

- 2393 AU_I De schoffel heeft geen rust; daer is een eewigh leuen
 „[ ]
 AP_I [ ] Schoffel [ ] leven
- 2394 AU_I Van wijen dat men berst: de thuijnman magh wel beuen,
 „[ ]
 AP_I [ ] Thuijnman [ ] beuen,
 EP [ ] wiejen [ ]
- 2395 AU_I Soo 'tonkruid meester werdt door reghenachtigh weer,
 [ ] weelde van natt [ ]
 „[ ]
 AP_I [ ] 't onkruid [ ]
- 2396 AU_I Door ouervall van werck, en door versuijm wnoch meer.
 „[ ]
 AP_I [ ] over vall [ ]
 EP [ ] overvall [ ]
- 2397 AU_I De Joffers inden Haegh met all haer' malle krullen
 „[ ]
 AP_I [ ] in den Haegh, [ ] krullen,
- 2398 AU_I En hebben niet meer spels, men soud'er twintigh hullen,
 [ ] drij vier [ ]
 „[ ]
 AP_I [ ] soud' er [ ]
- 2399 AU_I All noemden icker meer 'kwouw dat ick 't hadd gewedt,
 „[ ]
 AP_I [ ] meer, 'k wouw [ ]
- 2400 AU_I Eer hier een bogaerd-pad geklouwt is en geredt.
 „[ ]
 AP_I [ ] Boogaerd-pad [ ] en geredt.
 AP₂ [ ] is en [ ]
 EP [ ] geklouw [ ]
 KA [ ] geklouwt [ ] geredt:
- 2401 AU En om Gods lijdsaemheid met alle macht te tergen,
 „[ ]
 [inspringen]
 [niet inspringen]
 AP₂ „En, om [ ]

- 2402 AU1 Als offer werck gebrack, van vlackte maectmen bergen,
 „[ ]
 AP1 [ ] offer [ ]
- 2403 AU1 'tLand wordt tot Vijvertiens versnipert en gekerft,
 „[ ]
 AP1 „T land [ ] Vijvertjens [ ]
- 2404 AU1 En 'tis de braefste man die 't konstelxt bederft.
 „[ ]
 AP1 [ ] 't is [ ] braefte mann [ ] bederft:
 AP2 [ ] man [ ]
 KA [ ] braefste [ ]
- 2405 AU1 'Thuijs moet in 't water staen en Slots-gewijs staen proncken,
 „[ ]
 AP1 „T huijs [ ]
 KB [ ] staen, [ ]
- 2406 AU1 Gelijk een' steenen flesch in 'twa'koelvat werdt gesoncken.
 „[ ]
 AP1 [ ] 't koel-vat werd [ ]
 EP [ ] werdt [ ]
 KA [ ] gesoncken:
- 2407 AU1 Het ried-dack was wel eer de weuninghs besten hoed;
 [ ] riet-dack [ ]
 „[ ]
 AP1 [ ] Weuninghs [ ]
- 2408 AU1 Doe mosten 't pannen zijn; dat's nu de kleine voet;
 „[ ]
 AP1 [ ] kleijne [ ]
- 2409 AU1 Het leijtje moet'er op, dat staet beknopt en abel,
 „[ ]
 AP1 [ ] moet 'er [ ]
- 2410 AU1 Waerom? de land-heer dectt sijn' luijsen met een sabel,
 „[ ]
 AP1 [ ] Land-heer [ ] huijsen [ ] sabel;
 AP2 [ ] luijsen [ ] een' [ ]

- 2411 AU1 'T huijs komt niet minder toe; 'tmagh kosten wat het will:
[ ] kan,
»[ ]
AP1 [ ] 't magh [ ]
- 2412 AU1 Het decksel naerde pott, de kleeren naerden pman.
[ ] naerden [ ]
»[ ]
AP1 [ ] naer den Pott, [ ] naer de mann.
AP2 [ ] den man.
- 2413 AU1 En als ghij binnen gaet, wat meent ghij daer te vinden?
»[ ]
AP1 [ ] vinden,
[ ] vinden?
- 2414 AU1 Een opperCamertjen tot onderhoud van vringen,
»[ ]
AP1 [ontbreekt]
[ ] opper-Camertjen [ ]
- 2415 AU1 Als inden gulden tijd van Hollands slecht en recht?
[ ] 't Hollands [ ]
»[ ]
AP1 [ ] van't Hollands [ ]
- 2416 AU1 Neen seker, Cameren op 't cierlixt afgerecht,
»[ ]
AP1 [ ] op't [ ]
KB [ ] Kameren, [ ]
- 2417 AU1 Als stond ghij binnen Delft; gemarmerde saletten,
»[ ]
AP1 [ ] stontd [ ] Saletten,
- 2418 AU1 En van dien nieuwen snoff, hoe noemtmen 't? Camenetten,
»[ ]
AP1 [ ] snof; [ ] noemt men't? [ ]
- 2419 AU1 Pronck-cellen voor een' Prins, met borden en met Leeren
[ ] Leer
»[ ]
AP1 [ ] leer

- 2420 AU1 Op 't Haegelijxt versien (Jae wel toch, lieuen Heer,
 „[ ]
 AP1 [ ] Haeghelijxt versien: (ja [ ] lieven [ ]
- 2421 AU1 Waer will dit heen in 't end?) en seght mend'er wat tegen,
 „[ ]
 AP1 [ ] end!) [ ] seghtmend'er [ ] teghen,
 EP [ ] en, [ ]
- 2422 AU1 'Theet maer een Weuningkie, een huijsjen uijt den regen.
 „[ ]
 AP1 „'T heet [ ] Weunightje, [ ] reghen.
 [ ] Weuninckje, [ ]
- 2423 AU1 H'Kwouw dat hij met sijn' poort in sneew en regen sat
 [ ] hagel [ ]
 „[ ]
 AP1 „'K wouw [ ] Hagel [ ]
- 2424 AU1 Die landheer heeten will en woonen als in Stadt.
 „[ ]
 AP1 [ ] Land-heer [ ] Stadt:
- 2425 AU1 'Kwouw dat hij. weer aen riep de schipper, is dat rijen?
 AP1 „'Kwoud [ ] hij weer aen riep de Schipper, [ ]
 AU2 [ ] aen, [ ]
 AP2 „'Kwouw [ ] hij. Weer aen, [ ]
- 2426 AU1 Stapp wegh, jou loomen uijl. soo raeckt' ick uijt het lijn.
 AP1 „Stapp [ ] lijn;
 EP [ ] lompen [ ]
- 2427 AU1 Ja, lijn, ick beken't; want waerheid, all te fell
 AP1 Ja, [ ] al [ ]
 AU3 Τὸ μὲν ἀληθὲς πικρὸν ἐστὶ καὶ ἀηδὲς τοῖς ανοήτοις. Dio Chrysost.
 Opus tenera mordaci radere vero
 Auriculas. Pers. 1.
 AP3 [ ] 'want [ ]
 1. Τὸ μὲν ἀληθὲς πικρὸν ἐστὶ καὶ ἀηδὲς τοῖς ανοήτοις. Dio Chrysost. Opus
 mordaci radere vero auriculas. Pers. 5.
- 2428 AU1 Gepepert en gezult, gaet door en door het vell.
 AP1 [ ] gesult, [ ]

- 2429 AU_I □ Onkenniss niet te min maect onmin ~~dbijde~~ menschen,
 AP_I [ ] niettemin [ ] onminn bij de Menschen,
 AP₂ [ ] onmin [ ]
- 2430 AU_I En menigh droeue reis hebb ick mij voelen wenschen,
 AP_I [ ] droeve [ ]
- 2431 AU_I Mijn achterklapper waer mijn vrije **Camer** vriend
 [ ] ronde Camer [ ]
 AP_I [ ] Camer-vriend,
- 2432 AU_I En met mijn onderhoud, als ick ~~mijn~~ met sijn', gedient.
 AP_I [ ] onderhoud, [ ]
 EP [ ] sijn, [ ]
- 2433 AU_I Daer soude men sijn Waer noch sijn' waerachtigheden
 AP_I [ ] soudemen [ ] waerachtigheden
 AU₃ Καὶ τὸ μὲν οὖν σαφὲς οὐτις ἀνὴρ ἶδεν οὐδὲ τις ἔσται
 Εἰδῶς. Xenophan.
 AP₃ ²Daer [ ]
 2. Καὶ τὸ μὲν οὖν σαφὲς οὐτις ἀνὴρ ἶδεν οὐδὲ τις ἔσται Εἰδῶς. Xenophan.
 KA [citaat naar r. 2434]
- 2434 AU_I Niet overweldigen; maer onderlinge reden
 AP [ ] overweldighen: [ ]
 KA [citaat van 2433]
- 2435 AU_I Doen gelden wat het kost, en vriendelick bericht
 [ ] sij [ ]
- 2436 AU_I α Doorpluijsen inde schael van 'tfinste goud-gewicht;
 [ ] op een aes [ ]
 AP_I [ ] van't finste [ ]
- 2437 AU_I α Dat laken lichtelick veranderen in prijsen
 Tot [ ] verkeeren sou in prijsen;
 β En d' een den anderen soo veel bescheids bewijsen
 AP_I [ ] bewijsen,
- 2438 AU_I α En d' een den anderen ~~op~~ soo veel bescheids bewijsen
 β Dat laken lichtelick verkeeren sou in prijsen;

- 2439 AU1 α Dat kond 't **he** geen prijsen zijn, ten minsten tot gedoogh
 β Off, [ ]
 AP1 Of kond [ ]
 [ ] kond 't [ ]
- 2440 AU1 Van hier een balck, en daer een' splinter in ons oogh.
 AP1 [ ] balck of [ ]
 [ ] en [ ]
- 2441 AU1 **See soude** En soo begrepen wij, of trachtten te begrijpen
 [inspringen]
 AP1 [niet ingesprongen]
 AP2 [inspringen]
 AU3 Amicum tuum hortare, ut istos magno animo contemnat, qui illum objurgant, q
 umbram et otium petierit, et cum plus consequi posset, ptulerit quietem omnibus. Sen.
 ep. 36.
 AP3 ³En [ ]
 3. Amicum tuum hortare, ut istos magno animo contemnat, qui illum objurgant quod
~~magno animo~~ umbram <et otium> petierit, et cum plus consequi posset, prætulerit
 quietem omnibus. Sen. ep. 36.
- 2442 AU1 Hoe traegh voorsichticheid moet vallen aen het slijpen
- 2443 AU1 Van nagel of van tand, om in 't gesicht te slaen
 AP1 [ ] in't gesicht [ ]
- 2444 AU1 Van die met ons voor God ten oordeel sullen gaen,
- 2445 AU1 God, die sich 'toordeel heeft en 'twraeck-recht voorbehouden,
 AP1 [ ] 't oordeel [ ] 't wraeck-recht [ ]
 AU3 Math. 7. 1. Rom. 12. 19. Deut. 32. 35.
 AP3 Math. 7. 1. Rom. 12. 19. Deut. 32. 15.
- 2446 AU1 Als messen die hij ons, sijn' kind'ren, niet vertrouwden
 AP1 [ ] kinderen, [ ] vertrouwden,
 [ ] kind'ren, [ ]
 KA [ ] ons [ ]
 KB [ ] ons, [ ]
- 2447 AU1 Sijn' teere kinderen, die geen geweer en past,
 [ ] blinde [ ]
 AP2 [ ] dien [ ]

- 2448 AU_I Soo lang wij menschen ~~zijn~~ zijn en dolen bijden tast.
 AP_I [ ] langh [ ]
- 2449 AU_I Dit hebb ick half geleert, en tracht het heel te leeren,
 [inspringen]
 [niet inspringen]
- 2450 AU_I En was ick buijten 'tspoor, ten haluen om ~~dete~~ keeren:
 AP_I En, [ ]
 [ ] 't spoor, [ ] halven [ ] keeren;
- 2451 AU_I Herstelt mij op de baen van Dijn' gerechticheid,
 AP_I [ ] dijn' gerechtigheid:
- 2452 AU_I Die mij het oordeel van mijn Broeder hebt ontseit.
- 2453 AU_I Met sulcke leeringen bevracht ick mijn' gedachten,
 AP_I [inspringen]
 □ [ ]
- 2454 AU_I En keur niet off'er mij quaedwillige toe brachten
 AP_I [ ] quaedwillighe toebrachten,
 AP₂ [ ] niet, off'er [ ]
 AU₃ Offendi rebus istis, tam ridiculu est, quàm queri, q spargaris in publico, aut inquineris in luto. Sen. ep. 107.
 Τῷ ἀληθεῖ χαλεπαίνειν οὐ θέμις. Plat. 5. Reip.
 Ἀμεινον παρὰ ιδιώτου τ' ἀληθές ἢ παρὰ σοφιστοῦ τὸ ψεῦδος μαθεῖν. Isid.
 Pelus. ep. 67. lib. 4.
 Χρη οἶμαι τοὺς παραινοῦντας συνοῖσον ἔργον ἀσπάζεσθαι κἄν ὡσι φαῦλοι, κἄν μηδαμόθεν σοι γνώριμοι. Man. Imper.
 Admoneri bonus gaudet: pessimus quisq correptorem asperrimè patitur. Sen. 3. de Ir.
- AP₃ ¹En [ ]
 1. Offendi rebus istis, tam ridiculum est, quàm queri, quod spargaris in publico, aut inquineris in luto. Sen. ep. 107. Ἀμεινον παρὰ ιδιώτου τ' ἀληθές ἢ παρὰ σοφιστοῦ τὸ ψεῦδος μαθεῖν. Isid. Pelus. ep. 67. l. 4. Χρη, οἶμαι, τοὺς παραινοῦντας συνοῖσον ἔργον ἀσπάζεσθαι κἄν ὡσι φαῦλοι, κἄν μηδαμόθεν σοι γνώριμοι. Man. Imper. Admoneri bonus gaudet: pessimus quisq correptorem asperrimè patitur. Sen. 3. de Ir. Τῷ ἀληθεῖ χαλεπαίνειν οὐ θέμις. Plat. 5. Reip.
- KA [ook] Non ægrè feras, si quidem de te male senserint: & dixerint, quod non libenter audias. Tu deteriora de teipso sentire debes, et neminem infirmiore te credere. Est non parva prudentia, silere in tempore malo, & introrsus ad me converti, nec humano judicio disturbari. Non sit pax tua in ore hominum. Th. à Kemp. de imit. Chr. 3. 28.
- EP [ ] toe brachten,

- 2465 AU_I Noch slapen opgeleght. foeij, dagelicksche steruen,
 AP_I [ ] daghelixe steruen,
 AU₃ Ἐοικεν ἡ τοῦ ὕπνου καταφορὰ θανάτῳ. Clem. Alex. 2. Paed.
 Vigil ille, nec ullam
 Ad requiem facilis, credens abscedere vitæ
 Quod sopor eripiat tempus. Sil. de Hannib. lib. 12.
 Καθεύδων οὐδενὸς ἄξιος, οὐδὲν μάλλον τοῦ μὴ ζώντος. Arist.
 AP₃ [ ]²foeij, [ ]
 2. Ἐοικεν ἡ τοῦ ὕπνου καταφορὰ θανάτῳ. Clem. Alex. 2. Paedag. Vigil ille, nec
 ullam Ad requiem facilis; credens abscedere vitæ Quod sopor eripiat tempus. Sil. de
 Hannib. l. 12. Καθεύδων οὐδενὸς ἄξιος, οὐδὲν μάλλον τοῦ μὴ ζώντος. Aristot.
 Ὕπνος τὰ μικρὰ τοῦ θανάτου μυστήρια.
- 2466 AU_I Foeij, platte peuluw-dood, foeij, quistigh tijd-verderuen,
 AP_I [ ] peuluw-dood; [ ] tijd verderven,
- 2467 AU_I Die u onbeeren moght, wat waer sijn leuen lang;
 AP_I [ ] ontbeeren [ ] leven [ ]
 KA [ ] lang?
- 2468 AU_I Hoe leefden hij in 'truijm, die nu in nauw gedrongen
 [ ] in stede van 't gedrang
 AP_I [ ] 't ruijm, [ ] van gedrang
 [ ] van 't gedrang
 AU₃ Extendamus vitam: huius et officii et argumentum actus est. Circumscribatur nox, et
 aliquid ex illa in diem transferatur. Sen. ep. 122.
 AP₃ ³Hoe [ ]
 3. Extendamus vitam: huius et officium et argumentum usus est. Circumscribatur nox,
 et aliquid ex illa in diem transferatur. Sen. ep. 122.
- 2469 AU_I Van uren, die den dagh versnipperen tot leuren,
 Der [ ]
 AU₃ Diducimus vitam in particulas, ac lancinamus. Sen. ep 32.
 AP₃ [ ] ⁴die [ ]
 4. Diducimus vitam in particulas et lancinamus. Sen. ep. 32.
- 2470 AU_I En, als den auond valt, de menschen van haer scheuren,
 AP_I [ ] alden avond [ ]

- 2471 AU1 En werpense voor dood, als krenghen, op het stroo.
 AP1 [ ] krenghen, [ ]
 AU3 Nihil morti tam simile qua somnus est. Sen. Cic. de Senect.
 AP3 45. En [ ]
 45. Nihil morti tam simile quàm somnus est. Cic. de Sen.
 KA [ ] stroo?
- 2472 AU1 Maer emmers die het kost niet schicken schickten 't soo.
 [ ] emmers, [ ] schicken, [ ]
 [inspringen]
 AP1 □ [ ] schickten't [ ]
 AU3 Lex haec data e caducis,
 Deo jubente, membris,
 Ut temperet laborem
 Medicabilis voluptas. Prudent. Hymn. VI. Cathem.
 Tenenda nobis via est quam natura p̄scripsit, nec ab illa declinandu. Sen. ep. 122.
 AP3 6. □ [ ]
 6. Lex haec data est caducis, Deo jubente, membris, Ut temperet laborem Medicabilis
 voluptas. Prudent. Hymn. VI. Cathem. Tenenda nobis via est, quam natura p̄scripsit,
 nec ab illa declinandum. Sen. ep. 122.
 KA [ ] emmers [ ]
- 2473 AU1 Te bedd, 'tis Gods beuel, men magh niet stadigh leuen;
 AP1 [ ] is [ ] bevel; [ ] leven;
 [ ] bedd; 't is [ ]
- 2474 AU1 Daer hoort wat steruens toe: de bladeren die beuen,
 [ ] stervens [ ] beven,
- 2475 AU1 En houden aenden draed van een verdordden steel,
- 2476 AU1 Gaen met den voet in 'tgraf, het groene gras wordt geel,
 AP1 [ ] in't graf, [ ] geel;
- 2477 AU1 Dat 's euen of ick seij, de dood is op de lippen:
 AP1 [ ] even [ ]
- 2478 AU1 De heele
 wereld sterft eens 'sjaers; staets' inden herfst op 'tglippen,
 AP1 [ ] 's jaers; [ ] Herfst [ ] 't glippen,
- 2479 AU1 Des winters is sij dood: te weten diep in slaep,
 KB [ ] weten, [ ]

- 2480 AU1 Tot dat ~~in't~~ vose 'tvoorjaer weck', soo datse geew' en gaep';
 AP1 [ ] 't voorjaer [ ] gaep';
- 2481 AU1 En in den Somer eerst vollkomen wacker zij
 [ ] kom' vollkomentlick aen 'twaken,
 [ ] 'twaken:
 AP1 [ ] inden [ ] vollkomentlick aen't waken:
 AP2 [ ] waken.
- 2482 AU1 De kleine wereld mensch, dien God eens wilde maken,
 [ ] wereld, [ ]
 AP1 ~~Hermaeckt hij dagelix~~
 [ ] Mensch, [ ]
- 2483 AU1 Hermaeckt hij dagelix, en, sonder dat respijt,
 AP1 [ ] en, [ ]
 AU3 Somnus refectioi necessarius est: hunc tamen si per diem noctemq continues, mors est.
 Sen. de tranq.
 Detur quieti somnus tempus, ut somno grauis
 Vis victa, morbo pectus oppressu leuet. Sen. Herc. fur.
 AP3 [ ] 'en, [ ]
 1. Somnus refectioi necessarius est: hunc tamen si per diem noctemq continues, mors
 est. Sen. de Tranq. Detur quieti tempus, ut somno grauis Vis victa, morbo pectus
 oppressum leuet. Sen. Herc. fur.
- 2484 AU1 Wij waren 's leuens kracht in weinigh' dagen quijt.
 AP1 [ ] levens [ ]
- 2485 AU1 Die kracht hanght aen die dood: wel hem die 't kan bezeffen,
 AP1 [ ] hanght [ ]
- 2486 AU1 En stelt sijn' rekeningh soo met den Hemel effen,
 [ ] effen
- 2487 AU1 In 'tdagelix versterf, als waer 't sijn' leste kouw,
 AP1 In't dagelix [ ]
- 2488 AU1 Daer uijt hem de Basuijn des Richters wecken souw.
 AP1 [ ] basuijn [ ]
- 2489 AU1 □ In spijt dan van mijn self en van de spijtigheden,
 AP1 [ ] mij [ ] vande [ ]
 AP2 [ ] mijn [ ]

- 2490 AU_I Die 'ck vanden Snapper in de veer-schuijt hebb geleden,
AP_I [ ] Veer-schuijt [ ]
- 2491 AU_I 'K gae steruen voor een' reis, en scheid van mijn' kust,
AP_I [ ] sterven [ ]
- 2492 AU_I En gae mij op mijn Slot begrauen in mijn' rust.
AP_I [ ] begraven [ ] rust:
AP₃ H.
- 2493 AU_I ~~De~~Of, is 't een toon te hoogh, mijn slotjen magh ick 't heeten.
AP_I Of [ ] Slotjen [ ]
KA [ ] heeten:
- 2494 AU_I En, vrienden van verstand, u derv ick ~~het~~ laten weten,
AP_I En vrienden, [ ] derv' ick't [ ]
AP₂ En, vrienden [ ]
- 2495 AU_I 'T is 't Hofwijcker Casteel, daer ick te roest in gae.
AP_I [ ] Hofwijcker Casteel [ ] ... [ ]
AP₂ [ ] roest [ ]
- 2496 AU_I Een' Cluijs is oock een huijs, en houdt voor wedergae
AP_I Een [ ]
AU₃ Domus munimentum sit aduersus infesta corpori. hanc utrum cespes erexerit, an varius lapis gentis alienæ, nihil interest. scito te hominem tam bene culmo quàm auro tegi. Sen. ep. 8.
AP₃ ²Een [ ]
2. Domus munimentum sit aduersus infesta corpori. hanc utrum cespes erexerit, an varius lapis gentis alienæ, nihil interest. scito te hominem tam bene culmo quàm auro tegi. Sen. 1. ep. 8.
- 2497 AU_I Der Princen hooghe Burght, der Steden stercke muren,
[ ] muren:
- 2498 AU_I 'T Casteel en 'tverckens-kot zijn euenwel geburen;
AP_I [ ] 't verckens-kot [ ] evenwel [ ]
- 2499 AU_I De Hutt staet bij de Tent; maer elck en streckt niet meer
[ ] en [ ]
- 2500 AU_I Als voor een veiligh voor klein' of grooten Heer.
[ ] dack van [ ]
KA [ ] klein of [ ]

- 2501 AU1 Noch keer ick tot den roem, en pocche met de beste;
 Exiguæ sæpe areæ in multos usus describentis arte patuere: et quamuis angustum
 pedem, dispositio fecit habitaculum. <Sen.> 1. de Tranquill.
 3>Noch [ ]
 3. Exiguæ sæpe areæ in multos usus describentis arte patuere: et quamuis angustu
 pedem, dispositio fecit habitaculum. <Sen.> 1. de Tranq.
 EP [ ] roem. [ ]
 KA [ ] roem, [ ]
- 2502 AU1 Houdt mij des' ijdelheid ten goede; 'tis de leste:
 AP1 [ ] 't is [ ]
- 2503 AU1 En die ghij uw geduld den omloop hebt vergunt,
 En, [ ]
 AP1 [ ] met [ ]
 [ ] uw [ ]
 AP2 [ ] uw [ ]
- 2504 AU1 Verdraeght noch voor 'tbesluit een woord van 't middel-punt.
 AP1 [ ] besluit [ ] van't [ ]
 AP2 [ ] besluit [ ]
- 2505 AU1 □ Ten hoofde van 'tgroot Plein, het bosch van Sijcomoren,
 AP1 [ ] van't groot Pleijn, [ ] Bosch [ ]
 AP2 [ ] Plein, [ ]
 AP3 D.
- 2506 AU1 Daer masten ouerhands door en door henen booren,
 [ ] Masten [ ]
 AP1 [ ] overhands [ ]
- 2507 AU1 Rijst een verheuen Dijck (een' Brugg en segg ick niet,
 [ ] gemuerde [ ]
 AP1 [ ] Brugg' [ ]
 AP2 [ ] Brugg [ ]
 AP3 G.
- 2508 AU1 Dat's de gemeene slagh, ~~diem~~ diem' allom elders siet)
 AP1 [ontbreekt]
 [ ] die m' [ ]
- 2509 AU1 Een' ondermuerde wall, een' wall besett met roosen,

- 2510 AU_I Die m' uijt de veer-schuijt siet staen flonckeren en blosen,
 AP_I [   ] Veerschuijt [   ] bloosen,
- 2511 AU_I Een lijdelicke trapp, dien ick te leene houw,
 [   ] Trapp, [   ]
- 2512 AU_I Van u, Venetien de schoone; van 'tgebouw,
 AP_I [   ] 't gebouw,
 KA [   ] Venetien, [   ]
- 2513 AU_I Het wonderlick gebouw, dat ghij Rialto doopten,
- 2514 AU_I Doe ghijd'er d' eene Stad aen d' andere me knoopte,
 [   ] knoopten,
 AP_I [   ] ghij d'er [   ]
 EP [   ] mé [   ]
- 2515 AU_I En liet d' onkundighe wantrouwen van den boogh
- 2516 AU_I Die sulcken wijdde sou beslaen met eenen toogh.
 AP_I [   ] toogh:
- 2517 AU_I 'Ten was mij niet ontgaen in twaelf en achtien jaren,
 AP_I 'T en [   ]
- 2518 AU_I Hoe ick hem hij mij ouergaen, hoe hij mij ondervaren,
 AP_I [   ] overgaen, [   ]
 KB [   ] my, [   ] my, [   ]
- 2519 AU_I In d' oneruarentheid van jongen voet en oogh
 AP_I [   ] onervarentheid [   ]
 KA [   ] oogh,
- 2520 AU_I Door 'steile vlack en door het vlacke steil bedroogh.
 AP_I [   ] 't steile [   ]
- 2521 AU_I Hier hebb ick 'tnae gebootst: hier twee flauwe steenen treden,
 [inspringen]
 AP_I □ [   ] ick't na [   ]
 AP₃ g.
- 2522 AU_I En twee, en noch eens twee, zijn sess gelijcke leden

- 2523 AU1 Van 't hofwijcksche Rialt: treedt op de leste twee,
AP1 [ ] Hofwijcksche Rialt'. [ ]
- 2524 AU1 Ghij zijt niet meer vermoeijt als op den eersten tré:
AP1 [ ] tree:
- 2525 AU1 Ghij wandelt en ghij klimt, ghij laeft met lange poosen,
AP1 [ ] langhe [ ]
- 2526 AU1 Als Gall met honighraed en Distelen met roosen,
AP1 [ ] roosen;
AP2 [ ] roosen,
KB [ ] Honighraed, [ ]
- 2527 AU1 De drijmael korte moeijt die ~~de~~ sess mael achter een
AP1 [ ] drij mael [ ] moeijt, [ ]
- 2528 AU1 De minst swaerlijughe souw voelen in sijn le'en.
AP1 [ ] swaerlijughe [ ] sijn' [ ]
KA [ ] le'en:
- 2529 AU1 Ghij vindt u sess voet hoogh, en weet niet of de seste
[ ] de sesten
AP1 [ ] den [ ]
KA [ ] selfs [ ]
KB [ ] voet om [ ]
- 2530 AU1 Den ~~lest~~ eersten opgangh is, en staet all op de leste.
[ ] den lesten.
KA [ ] lesten:
- 2531 AU1 Dat kan verdeeling doen van besigh ongemack.
[inspringen]
AP1 [ ] verdeelingh [ ]
AU3 Quod si quando cum influentibus negotijs paria ~~feceris~~ fecisti, instar refectionis
existimas, mutationem laboris. Plin. Paneg.
AP3 ¹Dat [ ]
1. Η ανάπαυσις τῶν πόνων ἀρτυμά ἐστι. Plut. de lib. educ.

- 2532 AU1 Die soo de Kaerte van sijn' quellinghen verstack,
 AP1 [ ] quellinghen [ ]
 AP2 [inspringen]
 AU3 Η ανάπαυσις τῶν πόνων ἀρτυμά ἐστι. Plut. de lib. educ.
 AP3 ²Die [ ]
 2. Quod si quando cum influentibus negotijs paria fecisti, instar refectionis existimas, mutationem laboris. Plin. Paneg. Non uno contenta valet natura tenere; sed permutatas gaudet habere vices. Petron. Vita in omni quidquid est, Iustam requirit optimae pausæ modum. Auson.
 KA [ook] Ἐν πάσῃ κινηθεῖ τοῦ σώματος, ὁπόταν ἀρχηται πονέειν, το διαναπαυειν εὐθὺς ἀκοπον. Hippocr. 2. Aph. 48.
- 2533 AU1 En temde suer met soet, en mengde pijn met lusten,
 [ ] rusten,
 AP1 [ ] menghde [ ]
- 2534 AU1 Hij ploeghde sonder sweet en arbeide met lusten.
- 2535 AU1 Een' uer gespannen Booghs, twee peze-loos of drij,
 AP1 Een [ ] Peze-loos [ ]
 AU3 Arcus et arma tuæ tibi sunt imitanda Dianæ;
 Si numqu cesses tendere, mollis erit. Ouid. Ep. 4.
 Non uno contenta valet natura tenere,
 Sed permutatas gaudet habere vices. Petron.
 – Vita in oi qcquid est
 Iustum reqrit optimae pausae modum. Auson. in Lud. Sap. Cleob.
 AP3 ³Een [ ]
 3. Arcus et arma tuæ tibi sunt imitanda Dianæ; Si nunquam cesses tendere, mollis erit. Ouid. ep. 4.
 [andere citaten naar r. 2532]
- 2536 AU1 Ontwapent distelen en suiickert slavernij.
 AP1 Ontwapend distelen, [ ] slaverij.
 Ontwapent [ ]
 AP2 [ ] slavernij.
- 2537 AU1 Lang eenerhand verveelt, het zij soet als 't zijn kan;
 [ ] soo soet [ ]
 AU3 Nimium n placet, etiam q bonu putatur. Cassiod. lib. 10. ep. 3.
 Ὡς καὶ τοῦ μέλιτος τὸ πλέον ἐστὶ χολή. Anth. 1
 AP3 [geen citaten]

- 2538 AU1 En die met slockjens slorpt vermant wel een azijn-kan,
Maer [ ]
AP1 [ ] slorpt, [ ] azijn-kan,
AP2 Maer, [ ]
- 2539 AU1 En die bij wijlen sitt en valt geen voetpad lang,
AP1 [ ] voet-pad lang;
AP2 En, die [ ]
AP3 ⁴En, [ ]
4. Deniq, si sedeas, requies est magna laboris; Si multum sedeas, labor est. Maro namq
Poeta Pro poena posuit, sedet æternumque sedebit, Infelix Theseus. Semper nocet utile
longum. Tertul. Carm. ad. sen. Omnibus quidem prodest subinde animum relaxare.
Excitatur enim otio vigor; et omnis tristitia, quæ continuatione pertinacis studij
adducitur, feriarum hilaritate discutitur. Sen. Contr. 1. Praef.
- 2540 AU1 ~~En~~ Die van geen' poosen weet, valt self de weelde bang.
[ ] de weelde seluer bang.
AP1 [ ] selver bangh.
EP [ ] bangh:
- 2541 AU1 [*ontbreekt*]
~~Beurt~~ Beurt en verandering verlichten doen en laten.
AP1 [ ] veranderingh [ ]
AU3 Deniq si sedeas, requies e magna laboris;
Si multum sedeas, labor est. Maro namq Poeta
Pro poena posuit, sedet aeternumq sedebit,
Infelix Theseus. Semper nocet utile longum. Tertull. Carm. ad. Senator.
AP3 [*citaat naar r. 2539*]
- 2542 AU1 □ Vier naeckte kinderen, all konnen sij niet ~~ver spreken~~ praten,
[*inspringen extra gemarkeerd*]
EP [ ] Kinderen; [ ]
- 2543 AU1 Beduijden hier die leer: de Lente staet voor aen,
Betuijgen [ ]
AP1 Beduijden [ ]
AP3 [ ] ⁵de [ ]
5. Ipse quoq Annus, temporum pater quadrifariam se diuersitate componit. nec
desideriu caperet, si nouitatis gratiam non haberet. Cassiod. lib. 2. Natura hoc quod
vides regnum mutationibus temperat. Sen. ep. 107.
- 2544 AU1 Met vroeghe Blommekens van 'tjonghe jaer gela'en:
AP1 [ ] 't jonghe [ ] gelaen:

- 2545 AU1 De Somer volght'er op en pronckt met Coren-aeren;
EP [ ] op, [ ]
- 2546 AU1 ðEn dan de rijpen Herfst met smakelicke waren;
AP1 [ ] den [ ]
- 2547 AU1 De winter luij en leegh met schaetsen aenden voet,
[ ] leegh, [ ]
AP1 [ ] Winter [ ] hien [ ] Schaetsen [ ]
- 2548 AU1 Seght datter eens een tijd van leegh-gaen wesen moet.
- 2549 AU1 ~~W~~Soo loopt de tijd rondom en deelt sich af in Maenden,
AP1 [ ] loopt de tijd [ ] maenden,
AU3 Ipse quoq Annus, temporu Pater, quadrifariâ se diuersitate componit: nec desiderium
careret, si nouitatis gratiam n haberet. Cassiod. l. 2.
Μονωδία ἐν ἅπασιν
ἐστὶ το πλησιόν τε
καὶ πρόσαντες, ἢ δὲ ποιηλία
τεροπνόν. Plut. de lib. ed.
defuerit ne *****
AP3 Natura hoc q vides regnum mutationib. temperat. Sen. ep. 107.
[niet-doorgehaalde citaten naar r. 2543]
- 2550 AU1 En leert ons ongevraeght all wat ick flus vermaenden:
AP1 [ ] leerd [ ]
[ ] leert [ ]
KB [ ] ons, ongevraeght, [ ]
- 2551 AU1 Want wie en wierd niet satt van 't eenerhande jaer,
AP1 [ ] sat van't [ ]
- 2552 AU1 Als 't altijd winter jae, als 't altijd somer waer?
Soo [ ] winter, [ ] soo [ ]
AP1 [ ] Winter, [ ] Somer [ ]
- 2553 AU1 □ Hier is Rialt op 't hoogst, hier zijn wij, sonder weten,
[inspringen extra gemarkeerd]
AP1 [ ] wij [ ]
AP2 [ ] wij, [ ]
AP3 z.

- 2554 AU_I Tot aende Valbrugg toe en op mijn' Stoep geseten.
 [ ] Vallbrugg [ ]
 AP_I [ ] Vall-brugg [ ] stoep [ ]
 KA [ ] geseten;
- 2555 AU_I De Vall-brugg, vreemdeling: wat seght ghij nu van 'tslot?
 AP_I [ ] Vreemdeling: [ ] 't slot?
- 2556 AU_I Gaet noemt het nu Casteel, of noemt het Duijven-kot,
 AP_I [ ] Duijven-kot,
- 2557 AU_I 'Tsluijt met een' vallbrugg af. Ghij sult de ketingh soecken:
 AP_I 'T sluijt [ ] Vallbrugg [ ]
- 2558 AU_I Maer dat 's een oude kunst: wij hebben beter' boecken,
- 2559 AU_I Van hoogher onderwijs: wij roemen op een' vond,
- 2560 AU_I Die nie noijt en is gepleeght, die niemand en verstond,
 [ ] weinigh [ ]
- 2561 AU_I 'Ten waer de meester sprack: leert buijten-huijsen bouwen,
 AP_I 'T en [ ] Meester [ ]
 KB [ ] buyten huysen [ ]
- 2562 AU_I Die veiligh rusten wilt: de kunst is waerd t' onthouwen;
 Daer 't [ ] slapen is: [ ]
 AP_I [ ] konst [ ]
- 2563 AU_I De vallbrugg gaet om hoogh en maectt een' dobbel' poort,
 AP_I [ ] Vall-brugg [ ] hoogh [ ]
 KB [ ] hoogh, [ ]
- 2564 AU_I En buijten werdt geen tier van ketingen gehoort,
 [ ] klanck [ ]
 AP_I [ ] ketenen [ ]
- 2565 AU_I α En binnen buijtel't sij door self bewegend wicht,
 β [ ] met een' verborgen slinger,
- 2566 AU_I α En maectt, oock grendeloos, de water-poortjen dicht,
 [ ] het [ ]
 β [ ] sluijt, [ ] bewogen met een' vinger,
 AP_I [ ] bewoghen [ ]

- 2567 AU1 β De keucken-water-poort. Daer sitt ick in mijn' Gracht
 [ ] ^ [ ]
 AP1 [ ] Keucken-water-Poort. [ ] ^{^een groote spatie}] gracht
- 2568 AU1a Van zestich voet rondom, en spott met alle kracht,
 [ ] ~~met~~ met menschen-macht,
 [ ] menschen-macht:
 AP1 [ ] zestigh [ ] menschen macht:
- *2568 AU1 ~~Van~~ Die op mijn' huijsraedjen mocht loeren bijden nacht:
 [doorgehaald]
- 2569 AU1 Musketten ben ick baes; en slaep op beij mijn' ooren;
 AP1 [ ] bijej [ ]
- 2570 AU1 Laet groue stucken sien die mij bestaet te stooren;
 AP1 [ ] grove [ ] sien, [ ]
- 2571 AU1 Dan spreek ick van gespreck, en luijster na gespreck,
 Soo roep ick qui va là, [ ]
 AP1 [ ] ick, qui va là, [ ]
- 2572 AU1 En moet mijn' hoogen moet sien buijgen voor een' geck.
 AP1 [ ] hooghen moet [ ]
 AP2 [ ] moed [ ]
- 2573 AU1 □ Maer beter' grendelen en stercker slagh van sloten
 AU3 Tum te felicem te esse judica, cum poteris in publico viuere, cum te parietes tui tegent,
 n abscondent. Sen. ep. 43.
 AP3 [citaat naar r. 2577]
- 2574 AU1 Versekeren mijn' bedd. ick slaep'er ongesloten,
 AP1 [ ] slap'er [ ]
 [ ] slaep'er [ ]
- 2575 AU1 De valbrugg is geuel, de spill roest inde pan,
 AP1 [ ] Vall-brugh is gevelt, [ ] pann.
 AP2 [ ] pan.
- 2576 AU1 En 'tis van dusend een ofs' op en neder kan.
 AP1 [ ] 't is [ ] of neder kan.
 [ ] en [ ]

- 2577 AU1 Mijn trouwste nacht-slot is ~~geen ontrouw te vre~~
voor geen ontrouw te vreesen,
[*inspringen*]
AP1 □ [ ] Nacht-slott [ ] geen' [ ]
AP2 [ ] is, voor [ ]
AP3 ¹ □ [ ]
1. Tum te felicem esse judica, cum poteris in publico viure, cum te parietes tui tegent,
non abscondent. Sen. ep. 43. Magnum est præsidium in periculis innocentia. Sen. l. 7.
Cont. 1. Scitis quanto negligentius custodiat ferrum bonâ conscientia. Quint. decl. 1.
- 2578 AU1 Geen moord, geen ouervall, mijns wetens, waerd te wesen,
AP1 Geen' overvall, [ ]
[ ] moord, geen' overvall, [ ]
- 2579 AU1 Der vromen vriend te zijn, den boosen noijt geterght,
AP1 [ ] Vromen Vriend [ ]
AU3 Odium ex offensa sic vitabis, nemine lacessendo gratuito: à quo te sensus communis
tuebitur: fuit enim hoc multis periculosum. Sen. ep. 105.
Qui timetur timet, nemo potuit terribilis esse securè. Sen. ib.
Securitatis magna portio est, nihil iniqui facere. Sen. ib.
Magnum est p̄sidium in periculis innocentia. Sen. l. 7. Contr. 1.
Scitis quanto negligentius custodiat ferrum bonâ conscientia. Quint. decl. 1.
AP3 [ ] ¹den [ ]
1. Odium ex offensa sic vitabis, neminem lacessendo gratuito: à quo te sensus comunis
tuebitur: fuit enim hoc multis periculosum. Sen. ep. 105. Securitatis magna portio est,
nihil iniqui facere. Ib. Qui timetur timet, nemo potuit terribilis esse securè. Ib.
[andere citaten naar r. 2577]
- 2580 AU1 Noijt ongelijck gedaen te hebben, noch geverght.
AP1 [ ] geverght,
[ ] geverght.
- 2581 AU1 God hoore wat ick segg, ick kan geen' vijand noemen,
- 2582 AU1 Die sich ~~m~~in mijn verderf, met reden, sou verdoemen.
AP1 [ ] reden [ ] verdoemen:
KA [ ] reden, [ ]
- 2583 AU1 Mijn bloed was noijt verbeurt, 'ken hebb'es geen gespilt,
AP1 [ ] 'k en hebb'er [ ]
[ ] hebb'es [ ]

- 2584 AU_I Daerom mij iemand wensch gerabraeckt of gevilt.
 KA [ ] gevilt:
- 2585 AU_I Men heeft mij met de tongh besprongen en bestreden,
- 2586 AU_I En tot de wraeck getergh; maer Gods ~~bel~~ bevel bevel en Reden
 AP_I [ ] bevell en Reden
 AU₃ Satis idoneus patientiæ sequester Deus. Si injuriam deposueris penes eum, ultor est: si
 Quantum patientiæ licet, si ut Deum habeat debitorem! Tertull. de patient.
 Ita, quisquis es, si sapis,
 Patiare potius ipse, quam facias scelus. Sen. Theb.
 AP₃ [ ] ²maer [ ]
 2. Satis idoneus patientiæ sequester Deus. Si injuriam deposueris penes eum, ultor est:
 Quantum patientiæ licet ut Deum habeat ~~ultorem~~ debitorem! Tertull. de patient. Ita,
 quisquis es, si sapis, Patiare potius ipse, quàm facias scelus. Sen. Theb.
- 2587 AU_I Zijn stadigh meesteren van mijn beleid geweest,
 AP_I [ ] Meesteren [ ]
- 2588 AU_I En die mijn wraeck ontsagh heeft auerechts gevreest.
 [ ] mijn' hand [ ]
 AP_I [ ] averechts [ ]
 KB [ ] ontsagh, [ ]
- 2589 AU_I Mijn onschuld is bepleitt, dat 's hoogste van mijn ~~we~~ wreken,
 AP_I [ ] s' [ ] wreken;
 EP [ ] dat's 't hoogste [ ]
- 2590 AU_I Soo ~~hebb~~ houd ick haer volldaen, en moed van qualick spreken,
 [ ] hem [ ] satt [ ]
 AP_I [ ] voldaan, [ ]
- 2591 AU_I En quaet doens ongesint, die sijn' verbolgentheid,
 AP_I [ ] quaed doen ongsint, [ ]
 [ ] doens [ ]
 EP [ ] ongesint, [ ]
- 2592 AU_I Ten argsten, heeft gevoelt bejehent met bescheid.
 AP_I [ ] arghsten, [ ] bejegent [ ]

- 2593 AU₁ God hebb ick veel vertoornt; geen' redelicke menschen,
 [ ] menschen
 AP₁ [ ] vertoornt, [ ] Menschen
 AU₃ Haec in homines alienissimos, deniq̄ inimicissimos, viri boni faciunt, et hoium
 existimationis, et cois humanitatis causa, ut cum ipsi nihil alteri scientes incomodarint,
 nihil ipsis jure incomodi cadere possit. Cic. or. pro P. quint.
 AP₃ [ ] 'geen' [ ]
 3. Hæc in homines alienissimos, deniq̄ inimicissimos viri boni faciunt, et hominu
 existimationis, et communis humanitatis causâ, ut cum ipsi nihil alteri incomodarint,
 nihil ipsis jure incommodi cadere possit. Cic. or. pro P. quinct.
 KA [ook] Deum time, & hominum terrores non expavesces. Thom. de Kemp. de Imit. Chr. 3. 36.
- 2594 AU₁ Gerechtelick geperst mijn' ondergangh te wenschen;
- 2595 AU₁ Soo schrijv ick op de deur van mijn ontSloten slot,
 AP₁ [ ] schrijv' [ ] ontsloten Slot,
- 2596 AU₁ Siet Hofwijck daer voor aen, men vreest'er niet als God.
 »[ ]
 AP₁ [ ] Men [ ]
 AP₃ Timere multos non vis? Unicum time. Carpathij.
 EP [geen aanhalingstekens]
 KA [ook] Fortitudo simplicis, via Domini, & pavor his qui operantur malum. Prov. 10. 29.
 KB [ ] niet, [ ]
- 2597 AU₁ □ Het minder ongevall van plunderen en roouen
 AP₁ [ ] ongevall [ ] rooven
 AP₂ [ ] ongevall, [ ] rooven,
- 2598 AU₁ En gaet mij niet meer aen als orgelen den dooven;
 AP₁ [ ] Orgelen [ ]
- 2599 AU₁ α [ontbreekt]
 β En of de boose lust uw' handen vergen moght
 AP₁ [ ] vergen [ ]
 KB En, [ ]
- 2600 AU₁ α [ontbreekt]
 β 'Tgeweld dat niemand noch op Hofwijck heeft besoght,
 De kunst die [ ]
 AP₁ [ ] besocht,

- 2601 AU_I Huijs-breker, spaert uw' kunst; ■ kanse niet betalen;
 [ ] de [ ]
 [ ] uw' moeijt, [ ]
 AP_I Huijsbreker, [ ] ick [ ]
- 2602 AU_I 'Tis sottelick gewaeght daer niet en is te halen.
 AP_I 'T is [ ]
 AU₃ Spem improborum eluseris, si nihil habueris, q cupiditatem alienam et improbam
 irritet, si nihil insigne possederis. Sen. ep. 105.
 AP₃ 4'T is [ ]
 4. Spem improborum eluseris, si nihil habueris, quod cupiditatem alienam et improbam
 irritet, si nihil insigne possederis. Sen. ep. 105. Κερδαλέους δίζεσθε δόμους
 λήϊστορες άλλους. Τοί δε γάρ ἐστι φύλαξ ἔμπεδος ἡ πενίη. Anthol. lib. 4. 23. 6.
 KA [ook] Non capit has nugas humilis domus. *Juven. Sat. 11.*
 KB [ ] gewaeght, [ ]
- 2603 AU_I En 'twaer een over-kunst te vinden bijder nacht,
 [ ] hier [ ]
 AP_I [ ] 't waer [ ] overkunst [ ]
 KB [ ] over kunst [ ]
- 2604 AU_I Den buijt dien ick'er noijt bij daegh en hebb gebracht.
 AP_I [ ] die [ ]
 KA [ ] dien [ ]
- 2605 AU_I De reiser sonder buijl singht midden inde boschen,
 [ ] bossen,
- 2606 AU_I En weet, de roouer heeft geen roer ~~voer~~ op hem te loschen
 [ ] lossen;
 AP ~~De rijke wandelaer~~
 En weet, de roover [ ]
 EP [ ] weet [ ]
 KB [ ] weet, [ ]
- 2607 AU_I De rijke wandelaer magh schricken voor geweld;
 AP_I [ ] Wandelaer [ ]
- 2608 AU_I De veilste pasport is een' borse sonder geld.
 AP_I [ ] Pasport [ ] is een' [ ]
 AP₂ [ ] is, een' [ ]

- 2609 AU_I Mijn bedd waer stelens waerd, maer daer voor soud ick vechten;
 [inspringen]
 AP_I □ [ ] stellens [ ] rechten;
 AP₂ [ ] stelens [ ] vechten;
 KA [ ] waert [ ]
 Nam hic apud nos nihil est aliud quaesti furibus. *Plaut. Ant. 1. 2.*
 KB [ ] waerd: [ ]
- 2610 AU_I En die mij niet en steelt met twee vertrouwde knechten,
 AP₂ En, [ ] steelt, [ ]
- 2611 AU_I En kan geen meester zijn van deken of matras
 Kan qualick [ ]
 AP_I [ ] matrass,
- 2612 AU_I Daer op ick bij der nacht meer als bij daghe pass.
 KA [ ] pass:
- 2613 AU_I De rest en is geen waer om bijden wegh te voeren,
 AP_I [ ] bij den [ ]
- 2614 AU_I Wie sou een' Schilderij verduijst'ren voorde Boeren?
 AP_I [ ] voor de [ ]
 EP [ ] Boeren.
 KA [ ] Boeren?
- 2615 AU_I Daer is geen heelen aen, 'tzijn vodden van beslagh,
 AP_I [ ] 't zijn [ ]
- 2616 AU_I Bij doncker ongesien en lastigh bijden dagh.
 AP_I [ ] ongesien, [ ] lastig bij den [ ]
 KA Adeo nulla vacia nobis Est eboris, nec tessellae, nec calculus ex hac Materia; quin ipsa
 manubria cultellorum Ossea. *Juv. Sat. 11.*
- 2617 AU_I Peurt aen mijn keucken niet; ick weet'er niets van waerde,
 [inspringen]
 AP_I □ [ ]
- 2618 AU_I Mijn Blecken siluerwerck, mijn' schotelen van aerde,
 AP_I [ ] Silverwerck, [ ]
 KA [ ] Bleck en Silverwerck, [ ]

- 2619 AU_I Mijn' linnen-Cassen kael, verwachten sonder schrick
 AP_I [ ] Linnen-Cassen [ ]
- 2620 AU_I Wie tegens sulcken winst will tuijschen om een' strick.
 AP_I [ ] tusschen [ ]
 [ ] tuijschen [ ]
 KA [ ] strick:
- 2621 AU_I Heel Hofwijck is geen buijt om lijf of lid te wagen;
 [ ] proj [ ]
 AP_I [ ] wagen;
- 2622 AU_I En died'er sich vergrijpt sal 't op de Leer beklagen,
 AP_I [ ] beklagen,
 KB [ ] vergrijpt, [ ]
- 2623 AU_I Om hijser ouertent, om lood, om niet met all,
 AP_I [ ] overtent, [ ] nietmetall,
 KB [ ] yser, [ ]
- 2624 AU_I Gelijk de muijs om 'tspeck te treuren inde vall.
 [ ] 'tspeck, [ ]
 AP_I [ ] Muijs om't speck, [ ]
- 2625 AU_I □ Soo valsch is 't uijterlick, soo kan de schijn bedriegen
 [ ] 't uijterlick en soo kan schoon [ ]
 [ ] bedrieght schoon schijnen.
 AP_I [ ] 't uijterlick, [ ]
- 2626 AU_I Mijn vollen inboel is niet waerdigh om te mijnen
 AP_I [ ] mijnen,
- 2627 AU_I Als 't aen de lapp-hoer hing: en die van buijten staet,
 [ ] voor de [ ] quam:
 AP_I [ ] Lapp-hoer [ ]
- 2628 AU_I Houdt dat een' Leijen-dack beduijdt een huijs van Staet.
 Meent [ ]
 AP_I [ ] leegen dack [ ]
 AP₂ [ ] leijen-dack [ ]

- 2629 AU1 Och armen! niet van straet. 'tzijn arme leeghe wanden,
 [ ] schrale [ ]
 AP1 [ ] 't zijn [ ]
- 2630 AU1 Daer kluijver en Sté-boo niet wisten wat te panden,
 AP1 [ ] Kluijver [ ]
- 2631 AU1 Holl als des meesters hoofd: 'ten naesten bij een Ton
 AP1 [ ] Meesters [ ] ten [ ] Tonn
 AP2 [ ] een' Ton
- 2632 AU1 Als daer de keiser voor most wijcken uijt de Son.
 AP1 [ ] Keiser [ ] Sonn.
 AP2 [ ] Son.
- 2633 AU1 □ Goe rust dan, grijpend volck; ick wacht te nacht geen' gasten.
- 2634 AU1 Daer zijnd'er die ick wensch mij mergen noen verrasten,
 AP1 [ ] merghen [ ]
- 2635 AU1 Min halens ongesint dan brengens, dat's gewiss,
 AP1 [ ] brengens: [ ]
 KA [ ] brengens' [ ]
 KB [ ] brengens, [ ]
- 2636 AU1 Maer halers mett'er minn, ~~en~~ daer geen wett tegen is;
 AP1 [ ] min, [ ] teghen [ ]
- 2637 AU1 Huijs-dieuen van mijn ~~ker~~ Cass en mijn' genegenheden,
 [ ] genegentheden,
 AP1 Huijs-dieven [ ]
 AU3 Nam procreasse liberos lepidum est onus. Plaut. Mil. Act. 3. sc. 1.
 AP3 ¹Huijs-dieven [ ]
 1. Nam procreasse liberos, lepidum est onus. Plaut. Mil. Act. 3. sc. 1.
- 2638 AU1 Vijf zielen wel gehuijst in onverlemde leden,
- 2639 AU1 Vijf halers op een' kerf die noijt van ijser wordt,
 EP [ ] wordt
 KB [ ] wordt,

- 2640 AU₁ Soo lang ick niet en vast en kom geen hemd te kort.
 AP₁ [ ] kort:
 AP₂ [ ] kort;
- 2641 AU₁ Vijf eruen van mijn Erf, vijf Ieek Icken, vijf Copijen
 AP₁ [ ] erven [ ] vijf [*opengelaten*] vijf [ ]
 AP₂ [ ] Icken, [ ]
- 2642 AU₁ Van 'tslechte principael, dat sij, God lof, verbij, en
 AP₁ Van't slechte Principael, [ ]
 AU₃ Πολλοὶ μαθηταὶ κρείττονες διδασκάλων. Anth. Gr.
 AP₃ [ ] ²dat [ ]
 2. Πολλοὶ μαθηταὶ κρείττονες διδασκάλων. Anth.
- 2643 AU₁ Onedelick verbij in waerde zijn geraeckt,
 AP₁ [ ] geraeckt;
- 2644 AU₁ Vijf kinders die mijn' sorgh tot menschen heeft gemaect,
 Vier ~~knech~~
 knechtjens, [ ] mannen [ ]
 AP₁ [ ] sorg [ ] Mannen [ ]
- 2645 AU₁ Een meisjen tuschen moij en lijdlick van aensien,
 KB [ ] Meisjen, [ ]
- 2646 AU₁ Daer in sich Moeders deughd ontwijffelick laet aensien,
 AU₃ – Decus eximium formæ par reddit imago
 Vultibus, et similis natoru gratia monstrat. Stat. 3. Syl. 3.
 AP₃ ¹Daer [ ]
 1. Decus eximium formæ par reddit imago Vultibus, et similis natorum gratia monstrat. Stat. 3.
 Syl. 3.
- 2647 AU₁ Vijf gasten ongenoijt en altijd wellekom,
- 2648 AU₁ Die mij doen wenschen dat de dagh van mergen kom,
 [ ] kom.
 AP₁ [ ] den [ ] merghen kom,
 AP₂ [ ] kom'.
 EP [ ] kom:
 KA [ ] kom':

- 2649 AU1 Dit vriendelick gesin verwacht ick, sonder pruijlen
 [ ] onthael [ ]
 [inspringen]
 AP1 □ [ ] gesinn [ ]
 AP2 [ ] gesin [ ]
 EP [ ] vrindelick [ ]
 KA [ ] vriendelick [ ]
 KB [ ] pruylen,
- 2650 AU1 Van dat sij d' eenigheid, daer in ick soeck te schuijlen,
- 2651 AU1 Verstooren met haer jeughd, en roeren Hofwijck om,
- 2652 AU1 En maken 't nauwer dan het de Straet van 't Achterom.
 AP1 [ ] maken't [ ]
- 2653 AU1 Daer zijn de gasten: flux den Room pott uijt den polder,
 [inspringen]
 AP1 □ Daer [ ] gasten; flux, den Room-pott [ ] Polder,
 KA [ ] gasten flux [ ]
 Musicè Herclè agimus aetatem; ita ut nos decet: Vino et victu, piscatu probo, electili
 vitam colimus. *Plaut. Most.* 3. 2.
 KB [ ] gasten; flux [ ]
- 2654 AU1 De boonen van den struijck, de netten vanden Solder,
 [ ] staeck
 Staeck, [ ]
 AP1 [ ] vanden staeck, [ ] Netten [ ]
- 2655 AU1 De vijuer in 'tgewoel, de Snoecken inde lij,
 AP1 [ ] Vijver [ ] 't gewoel, [ ] Lij,
- 2656 AU1 Jan Maertsen in de praem, en elck all euen blij,
 AP1 [ ] even [ ]
- 2657 AU1 Blij met de volle vangst, die selden komt te missen,
 (Blij [ ]
 AP1 [ ] vanghst, [ ] missen
- 2658 AU1 Van ongeroofde winst van ongekochte vissen.
 [ ] winst, [ ] vissen)
 AP1 [ ] vischen,
 KA [ ] winst [ ]

- 2659 AU1 De Peeren vanden Boom, de lijster uijt de Strick,
AP1 [ ] Lijster [ ] strick,
- 2660 AU1 Elck vrolicker als t'huys, elck besiger als ick.
AP1 [ ] thuijs, [ ] ick:
AP2 [ ] dan [ ]
KB [ ] als [ ]
- 2661 AU1 Ick besigher dan elck op 't lichten van de Seghen;
[inspringen]
AP1 □ Ick besiger [ ]
KB [ ] als elck, [ ]
- 2662 AU1 De segen inder daed, die seggen brengt op seggen.
Wel seggen [ ]
AP1 [ ] brengt [ ] seggen,
- 2663 AU1 Die stadigh en op nieuws een' nieuwe volle vischmerckt geeft
AP1 [ ] nieuws [ ] Visch-merckt geeft,
- 2664 AU1 En tuschen slibb en kroost van water-shatten leeft.
AP1 [ ] Water-chatten [ ]
AP2 [ ] Water-schatten [ ]
- 2665 AU1 Daer vlej ick mijn gepeins, en danck geluck en Reden
[ ] Geluck [ ]
[inspringen]
AP1 □ [ ] gepeins en [ ] geluck [ ] Reden,
- 2666 AU1 Die mij een' vette weij tot water scheuren deden;
AP1 [ ] Weij [ ] deden:
- 2667 AU1 Tot water, om mijn' erf te rijsen met die Stoff,
AP1 [ ] water om [ ] erff [ ] stoff,
KA [ ] water, [ ]
- 2668 AU1 En houden 'twinter-peil beneden Huijs en Hof.
AP1 [ ] 't winter-peil [ ]
- 2669 AU1 Wel was't een soeten dwangh, en een gesegent Moeten,
AP1 [ ] dwangh en [ ]
AP2 [ ] soete [ ]
EP [ ] moeten,

- 2670 AU1 Daer door ick Hof en Huijs ontsloegh van natte voeten,
- 2671 AU1 En gaf mijn' Boomen vrij te weiden in het hoogh,
AP1 [ ] weijden [ ]
- 2672 AU1 Des winters niet te natt, des Somers niet te droogh.
AP1 [ ] Winters [ ] droog:
- 2673 AU1 α [ontbreekt]
 β Soo diep en soo ondiep pass als sij mochten sincken,
AP1 [ ] pas [ ]
- 2674 AU1 α [ontbreekt]
 β En vinden spijs genoegh en niet te veel te drincken;
AP1 [ ] genoegh, [ ]
- 2675 AU1 En die dien ouerslagh verdoemden metter haest,
AP1 [ ] overslagh [ ]
- 2676 AU1 ~~Ɔ~~Staen op bij d
d' uijtkomst aen en sien verwondert en verbaest.
KB [ ] sien, [ ]
- 2677 AU1 En d' opkomst staet haer aen, en doet haer met mij seggen,
- 2678 AU1 Sulck water voor sulck land was geld op woeker leggen.
AP1 [ ] sulck' land, [ ]
- 2679 AU1 Danck hebb de volle vlied haer stadighe gevaer
[ ] Vlied [ ]
[inspringen]
AP1 □ Danck hebb' [ ] gevaer,
- 2680 AU1 Die 't onder-water-volck doet vlieden voor 'tgevaer,
AP1 [ ] vlieder [ ] 't gevaer,
[ ] vlieden [ ]
- 2681 AU1 En in de ruijme stilt van Hofwijcks klare broecken
AP1 [ ] inde [ ]

- 2682 AU_I De ~~ruijme~~
 stille ruijme met haers leuens ~~tocht te~~-tochten soecken.
 [ ] ~~sijns~~ sijns [ ]
 AP_I [ ] levens [ ] soecken,
- 2683 AU_I α [ontbreekt]
 β Van binnen veile vré voor buijtens wilde vreugd,
 AP_I [ ] vreughd,
 EP [ ] vreughd
 KB [ ] vré, [ ]
- 2684 AU_I α [ontbreekt]
 β Met ongerustigheid, die daerom niet en deught.
 AP_I [ ] ongerustigheid, [ ]
 [ ] ongerustigheid, [ ]
- 2685 AU_I Onnoosel, ~~arm-g~~ stom geslacht, ghij komt u hier vermeiden
 [inspringen]
 AP_I □ Onnoosel [ ]
- 2686 AU_I Gelijk de ~~Huij land~~-heer doet; 't is Hofwijck voor ons beiden;
 AP_I [ ] [opengelaten] [ ]
 AP₂ [ ] de Landheer doet; [ ]
- 2687 AU_I Ick schuijl'er voor 'tgeraes, ghij schuijl'ter voor 'tgetier,
 [ ] duijckt'er [ ]
 AP_I Ick schuijl 'er [ ] 't gevaer, [ ] duijckt 'er [ ] 't getier:
 AP₂ [ ] geraes, [ ]
- 2688 AU_I Een ~~aen~~ insicht, een bescheid, een einde brengt ons hier.
 AP_I [ ] insicht, [ ] breng [ ]
 [ ] brengt [ ]
 KB [ ] hier:
- 2689 AU_I Maer, als soo ghij spreken kost, hoe soudt ghij mij bedriegen,
 [ ] beliegen,
- 2690 AU_I Hoe soudt ghij in de Vlied 'thofwijcker hoofsch bedrieghen,
 [ ] bedrieghen
 AP_I [ ] Hofwijcker-hoofs [ ]
 [ ] 't Hofwijcker-hoofsch [ ]

- 2691 AU_I Ontdecken voordien mond van d' een' en d' ander' sloot,
- 2692 AU_I En roepen, siet u voor, daer binnen woont de dood,
 „[ ]
 AP_I [ ] dood:
 [ ] dood;
- 2693 AU_I Het water isser koel in vijuer en in grachten
 [ ] koel, [ ]
 „[ ]
 AP_I [ ] iss'er koel in Vijver [ ] Grachten,
- 2694 AU_I Maer heete ketelen en Roosters staen en wachten
 „[ ]
- 2695 AU_I „Drij voeten vande vreughd; men speelt'er met het nett,
 „[ ]
 AP_I [ ] speelt 'er [ ]
- 2696 AU_I En die daer slapen will smooit in 'tgevierde bedd:
 „[ ]
 AP_I [ ] slapenwill [ ] 't gevierde [ ]
 [ ] slapen will [ ]
- 2697 AU_I Men noijt 'er ons te gast, maer om den Waerd te spijsen;
 [ ] noodt [ ]
 „[ ]
 AP_I [ ] noodt'er [ ]
- 2698 AU_I Dat's Hofwijcks, en dat 's Haeghs: lett op den raed der wijsen,
 „[ ]
 AP_I [ ] Hofwijcks [ ] dat's [ ] Wijsen,
- 2699 AU_I En steeckt u in geen gat daer gheen gat door en is,
 [ ] is.
 „[ ]
 AP_I [ ] geen [ ]
- 2700 AU_I Die dat beseffen kan is w kloecker dan een viss.
 [ ] bezeffen [ ]
 „[ ]
 [aanhalingstekens weer doorgehaald]
 AP_I [ ] als [ ]
 AP₂ [ ] bevroeden [ ]

- 2701 AU_I □ Is 'tniet vermaecks de vissen te verassen,
 [ ] genoegh de vissen te verrassen,
 AP_I [ ] 't niet [ ] Vissen [ ]
 KA [ ] verrassen?
- 2702 AU_I Hoort, lakers van mijn werck, en maectt een end van bassen,
 [ ] wandelaer, en spreeckt genadigh van mijn' plassen,
 [ ] lasteraer [ ]
 [ ] vreemdeling, [ ]
 AP_I [ ] Vreemdelingh, en steeckt [ ] plassen.
 [ ] spreeckt [ ]
- 2703 AU_I α Lett op die Boomkens hier, lett ginder op die Roos,
 β Een' vijuer is voll vreughds, all waer hij visseloos:
 AP_I [ ] Vijver [ ] was [ ]
 AP₂ [ ] waer [ ]
- 2704 AU_I α Een' vijuer heeft sijn' vreughd, all waer hij visseloos:
 [ ] is voll vreughds, [ ]
 β Lett op die Boomkens hier, lett ginder op die Roos,
- 2705 AU_I En all wat om den boord van mijn' gecierde grachten
- 2706 AU_I ~~Den wandelaer~~
 Hofwijcker Hof verrijckt met ongemeene prachten,
 [ ] prachten.
 AP_I [ ] prachten:
 KA Ripae fraxino multâ; multâ populo vestiuntur: quas perspicuus amnis velut mersus viridi
 imagine annumerat. *Plin. Sec. Ep. l. 8.*
- 2707 AU_I Een' Roose maectt'er twee, vijf Boomkens zijnd'er tien.
 AP_I [ ] maectter [ ] zijnder [ ]
- 2708 AU_I Vijf op het water-vlack, vijf op het land gesien.
 AP_I [ ] te gesien.
- 2709 AU_I Indien ick niet en dool, dit peerdje treckt noch stijuer,
 [inspringen]
 AP_I □ [ ] stijver,
- 2710 AU_I En 'tis de tweede reis gewoeckert met mijn' vijuer,
 AP_I [ ] 't is [ ] vijver.
 KA [ ] vijver:

- 2722 AU1 Soo, datt'er een Narciss sou poogen naer te vatten:
 AP1 [ ] soo pooghen [ ]
 [ ] sou [ ]
- 2723 AU1 En 'twaer den jongelingh vergeuen, als hij sagh
 AP1 [ ] 't waer [ ] Jonghelingh vergeuen, [ ]
- 2724 AU1 All wat ick sie bij nacht, en bijden vollen dagh.
 AP1 [ ] bij den [ ]
- 2725 AU1 'Ksie boomen voet aen voet, 't ksie menschen met de voeten,
 [inspringen]
 AP1 □ 'K sie [ ] 'k sie ~~boomen~~ menschen [ ]
- 2726 AU1 En sonder struijkelen, malkanderen ontmoeten,
- 2727 AU1 'K sie, of ick meen te sien, de weder-zij van 't Rond,
 AP1 [ ] sie of [ ]
 AP2 [ ] sie, of [ ]
 EP [ ] sie; [ ]
- 2728 AU1 Als of ick in Japan aen geen' zij Banda stond.
 AP [ ] stond:
 KB [ ] Japan, [ ]
- 2729 AU1 α [ontbreekt]
 β 'Ksie schuijten kiel aen kiel met auerechtsche vrachten
 AP1 'K sie [ ] averechtsche vrachten,
 KB [ ] kiel, [ ]
- 2730 AU1 α [ontbreekt]
 β Ksie hoeck en hengel-roe versien van dobbble schachten,
 AP1 'K sie [ ] dobb'le [ ]
- 731 AU1 'Ksie Swanen dompelen en bouen 'twater uijt,
 AP1 'K sie [ ] boven 't water [ ]
 KB [ ] dompelen, [ ]
- 2732 AU1 'K sie alle dingh noch eens. en euen als 'tgeluijd
 AP1 [ ] eens; [ ] even [ ] 't geluijd
 KB [ ] geluyd,

- 2733 AU_I Dat van de Bergen stuijt en van de wilde wouden,
 AP_I [ ] vande bergen [ ] vande [ ]
 KA [ ] woeste [ ]
- 2734 AU_I En van een' hollen Muer, voor soeter werdt gehouden
- 2735 AU_I Dan Trommel of Trompett, die 't doen doen wat het doet;
 AP_I [ ] doet;
 [ ] doet;
- 2736 AU_I Soo zijn mijn' schaduwen, of schijnen, eens soo soet,
 [ ] noch [ ]
 AP_I [ ] schijnen noch [ ]
- 2737 AU_I Als 'tschepsel dat haer baert en schepselen doet schijnen.
 AP_I [ ] 't schepsel [ ]
 KB [ ] baert, [ ]
- 2738 AU_I 'Tis waer, sij~~n~~ gaen te niet; maer sien wij niet verdwijnen
 AP_I 'T is [ ]
- 2739 AU_I All wat de wereld draeght? en Croonen, en Gebied,
 AP_I Al [ ] Croonen en gebied,
 [ ] Gebied,
- 2740 AU_I En sulcke schaduwen vergaen s' in 'tende niet?
 AP_I [ ] vergaense ~~niet~~
 vergaens' in't ende [ ]
 KB [ ] schaduwen, [ ]
- 2741 AU_I α [ontbreekt]
 β Zijn alle dingen dood, is 't vijuertje bevrozen?
 [inspringen]
 AP_I □ Zijn [ ] is't Vijvertje [ ]
- 2742 AU_I α [ontbreekt]
 β Ick vraegh mijn' rappe jeughd, of 'tqualick g was gekosen.
 AP_I [ ] jeughd [ ] 't qualick [ ] gekosen,
- 2743 AU_I α [ontbreekt]
 β Wat waters voor wat grass, een' rij-baen voor een' weij?
 AP_I [ ] gras, [ ]

- 2744 AU_I α [ontbreekt]
 β De schaetsen swegen't niet, als 't anders niemand zej:
 [ ] Schaetsen [ ]
 AP_I [ ] seij:
- 2745 AU_I α [ontbreekt]
 β Die schetteren't mij toe, terwijl sij dusend quicken
- 2746 AU_I α [ontbreekt]
 β Van heen en wederbaen om Hofwijck henen stricken,
 In [ ]
 AP_I [ ] weder-baen [ ]
- 2747 AU_I α [ontbreekt]
 β En tuijgen bijden draed van 'tslingerende stael
 AP_I [ ] bij den [ ] van't slingerende Stael
 KA [ontbreekt]
 KB En doen my door 't gewoel van soo veel beenen sien,
- 2748 AU_I α [ontbreekt]
 β Hoe jeghenstrijdigh is het menschelick gemael,
 [ ] oneenparigh [ ]
 KA [ontbreekt]
 KB Hoe wonderlick verscheelt het poogen van de li'en:
- 2749 AU_I α [ontbreekt]
 β Hoe vele naer een witt door vele wegen trachten,
 AP_I [ ] weggen [ ]
- 2750 AU_I α [ontbreekt]
 β En elck door andere; hoe 't werren der gedachten
- 2751 AU_I α [ontbreekt]
 β De wereld ouerkruijst. kortom, waer uijt ontstaet
 AP_I [ ] overkruijst. Kort om, [ ]
 EP [ ] overkruyst: [ ]
- 2752 AU_I α [ontbreekt]
 β 'Toneindigh vuijl papier dat Cassen ouer laedt,
 AP_I 'T oneindigh [ ] Papier [ ] overlaedt,

- 2753 AU_I α [ontbreekt]
 β Dat boecken swellē doet, daer Solderen af stenen,
 AP_I [ ] solderen [ ]
- 2754 AU_I α [ontbreekt]
 β Die wijse d' oude tegen staen, die kinderen beweenen,
 [ ] walgen doen, [ ]
 AP_I [ ] walghen [ ]
- 2755 AU_I α [ontbreekt]
 β Van kinds been af verbeent met schrick van wetenschapp,
 AP₂ [ ] wetenschapp:
- 2756 AU_I α [ontbreekt]
 β Dat schrijuen, segh ick, en dit kruijseling geschrapp
 AP_I [ ] schrijven, [ ]
 AU₃ Itaq̄ ~~quod~~ quæ philosophia fuit, facta philologia est. Sen. ep. 108.
 Cogita, q̄ soleo frequenter tibi dicere; in istis nos nihil aliud quàm acumen exercere.
 Sen. ep. 108.
 AP₃ ¹Dat [ ]
 1. Itaq̄ quod Philosophia fuit, facta Philologia est. Sen. ep. 108. Cogita, quod soleo
 frequenter tibi dicere, in istis nos nihil aliud quàm acumen exercere. Id. ib.
- 2757 AU_I α [ontbreekt]
 β Van Schaetsen slaen op een: de waerheid is te vinden
 AP_I [ ] een. De [ ]
 AU₃ Si me nolueris per deua deducere facilius ad id quo tendo perveniam nam (ut ille
 Tragicus) veritatis simplex oratio est. ideoq̄ illam implicare n̄ oportet. Sen. ep. 49.
 Ἀπλοῦς ὁ μῦθος τῆς ἀληθείας ἔφθ. Eurip. Phoenis.
 Breuis est assertio veritatis. Symm. lib. 7. ep. 5.
 AP₃ [ ] ²De [ ]
 2. Si me nolueris per deua deducere, facilius ad id quo tendo perueniam. nam (ut ille
 Tragicus) veritatis simplex oratio est. ideoq̄ illam implicare non oportet. Sen. ep. 49.
 Ἀπλοῦς ὁ μῦθος τῆς ἀληθείας ἔφθ. Eurip. phoen. Breuis est assertio veritatis.
 Symm. lib. 7. ep. 5.
- 2758 AU_I α [ontbreekt]
 β Door wegghen recht en kort: wij soeckens' als de blinden,
 AP_I [ ] blinden;
- 2759 AU_I α [ontbreekt]
 β En swieren gins en weer, en maken lang van kort,
 AP_I [ ] langh [ ]

- 2760 AU1 α [ontbreekt]
 β Soo dat een rijs tot Boom, een blad tot bladen wordt,
- 2761 AU1 α [ontbreekt]
 β En bladen tot een Boeck, en Boecken wilde wouden,
 KB [ ] Boecken, [ ]
- 2762 AU1 α [ontbreekt]
 β Daer wij den ouerlast soo wel af missen souden,
 AP1 [ ] overlast [ ] afmissen [ ]
 EP [ ] af missen [ ]
- 2763 AU1 α [ontbreekt]
 β Als 'tkonstigh ongesont van spijsen ouervloed
 AP1 [ ] 't konstigh [ ] spijs en overvloed
- 2764 AU1 α [ontbreekt]
 β Die ons doet quijnen en den Apotheker voedt.
 AP1 [ ] voet.
 [ ] voedt.
- 2765 AU1 α [ontbreekt]
 β Hoe rijp is desen text om bladen voll te preken!
 [ ] dese [ ]
- 2766 AU1 α [ontbreekt]
 β Maer 'twaer een sott bestaen, veel schrijuen met veel preken
 [ ] het quaed met quaed te wreken,
 AP1 [ ] 't waer [ ] bestaen [ ] te wreken;
 AP2 [ ] met quaed [ ]
- 2767 AU1 α [ontbreekt]
 β Veel schrijuen met veel klaps; mijn Rijdertjens zijn moe;
 AP1 [ ] schrijven [ ]
- 2768 AU1 α [ontbreekt]
 β Sij doen de schaetsen af en ick de venster toe.
 AP1 [ ] Schaetsen af, [ ] Venster [ ]
- 2769 AU1 $\square$ Mijn leser, weest getroost; 'tis met mij omgekomen,
 [ ] Verheught u, leser-lief; [ ]
 AP1 [ ] u Leser-lief: 't is [ ]
 EP [ ] u, [ ]

- 2770 AU_I Mijn' penn is uijt-gedicht; vreest voor geen' langer droomen;
 [ ] af gedicht; [ ]
 AP_I [ ] afgedicht; [ ]
 AP₂ [ ] pen [ ]
- 2771 AU_I α, β ð'Tkan soo voor eens bestaen; en, of ghij 't niet en wist,
 γ [ ] nu ick, uijtgemaelt
 AP_I 'T kan soo eerst bestaen, [opengelaten]
 [ ] voor eens [ ]
 AP₂ [ ] en nu ick, uijtgemaelt,
 EP [ ] uyt gemaelt,
- 2772 AU_I α Hoe ick tot schaduwen in 't water hebb geuist,
 [ ] naer [ ]
 β [ ] schaduwen en schaets-spel hebb geuist,
 [ ] naer [ ]
 γ Naer schijn en [ ] tot Schaets-spel ben gedaelt,
 AP_I [opengelaten]
 AP₂ Naer schijn en schaduwen tot Schaets-spel ben gedaelt,
- 2773 AU_I α Soo zijn der misselick geen lichaemen te vinden
 β, γ [ ] wist ick lichtelick niet lijuighs meer te vinden
 AP_I [ ] lijvighs [ ]
- 2774 AU_I Daer aen ick uw geduld en 't mijne kon verbinden,
 [ ] om [ ] aen [ ] sou verbinden.
 AP_I Daerom [ ]
- 2775 AU_I Gevalt u, voor de moeijt, van 'tboeren-mael te zijn;
 [ ] 'tkinder-mael [ ]
 [inspringen]
 AP_I □ [ ] 't kinder-mael [ ]
- 2776 AU_I Wij sullen d' ongenucht verdrincken in den wijn,
 [ ] uw verdriet [ ] mijn' [ ]
- 2777 AU_I Komt peist'ren in mijn' Hutt (ksal 'tgeen Casteel meer noemen,
 [ ] 't geen [ ]
 AP_I Kom [ ] ('k sal 't [ ]
 Komt [ ]
 KA [ ] pleist'ren [ ]
 KB [ ] peist'ren [ ]

- 2778 AU1 Ick ben soo satt als ghij van rijmen en van roemen)
- 2779 AU1 Als 'tmael te maeghwaerd is en 'tlaken vanden diss,
 AP1 [ ] 't mael [ ] 't laken [ ]
- 2780 AU1 Soo sal ick u in 't kort doen sien wat Hofwijck is,
 Dan [ ]
 AP1 [ ] in't [ ]
- 2781 AU1 En voeden noch uw oogh met lieffelijker dingen
 AP1 [ ] dinghen
- 2782 AU1 Dan die ick mij vermeet te seggen of te singen,
 AP1 [ ] oft te singen.
 EP [ ] singen:
- 2783 AU1 Ten oosten met een Dorp dat geen gelijk en kent,
 [inspringen]
 AP □ [ ] Oosten [ ]
- 2784 AU1 Ten zijden met een' weij die tegen 'tveen belent,
 AP1 [ ] Zijden [ ] Weij [ ] 't Veen [ ]
 EP [ ] belendt,
- 2785 AU1 En duijsend wandelaers met vier gekloofde voeten,
 AP1 [ ] Wandelaers [ ]
- 2786 AU1 Die Hofwijck met den dagh op haer manier begroeten
 [ ] beleefdelick [ ]
 AP1 [ ] beleefdelick ~~beleefdelick~~ [ ]
- 2787 AU1 En loeijen mij 'tbedd uijt, en roepen in haer' spraeck,
 AP1 [ ] 't bedd [ ] spraeck
- 2788 AU1 Kom luijaert uijt de pluijm, en schaemt u vanden vaeck,
 Op, luijaert, [ ]
 „[ ]
 AP1 [ ] Luijaerd, [ ] Pluijm, [ ] vanden vaeck;
 AU3 Surge<,>nugator, lacerande virgis,
 Surge, ne longus tibi somnus<,>unde
 Non times, detur. Auson. Ephem.
 AP3 ¹„Op [ ]
 1. Surge, nugator, lacerande virgis, Surge, ne longus tibi somnus, unde Non times, detur.
 Auson. Ephem. Ἐγρεο, Κωνσταντίνε, τί χάλκεον ὕπνον ἰαύεις; Anth. lib. 5. 1201.
 KA [ook] Usque quò piger dormies? quando consurges è somno tuo? Prov. 6. 9.

- 2789 AU_I Past op de Peerelen die in ons' eet-sael flonck'ren,
 „[ ]
 AP_I [ ] eetsael [ ]
- 2790 AU_I Eers' ons 'tsteil Sonnen-vier kom' roouen en ontдонck'ren,
 „[ ]
 AP_I [ ] 't steil sonnen-vier komt rooven [ ] verdonck'ren,
 [ ] verdonck'ren:
- 2791 AU_I Daer komt de roouer; in de vodden; 'tis hoogh tijd,
 „[ ]
 AP_I [ontbreekt]
 [ ] roover; [ ] 't is [ ] tijd;
- 2792 AU_I Of denckt, ghij zijt uw deel in ons onbijten quijt.
 Of [ ]
 „[ ]
 AP_I [ ] ontbijten [ ]
- 2793 AU_I Ten Westen Hoef aen Hoef, en Voorburghs Ambachts-heeren,
 Zuijdwestwaert [ ]
 Zuijdwestwaerd [ ]
 [inspringen]
 [niet inspringen]
 AP_I Zuijdwestwaert [ ] Ambachttheeren,
 EP [ ] Ambachtsheeren,
- 2794 AU_I En Delft haer vaste vest, daer ~~du~~ hondert molens keeren,
 [ ] Delft, [ ]
 AP_I [ ] Molens [ ]
- 2795 AU_I En tuijgen ~~mwatt~~'er mouuts tot soo veel monden hoort,
 [ ] meels [ ]
- 2796 AU_I Daer van men 't straet-gerucht schier binnen Hofwijck hoort.
 AP_I [ ] men't Straet-gerucht [ ]
 EP [ ] hoort:
- 2797 AU_I Dan Rijswijck, 'tschoone vleck, dat Princen kon bekooren.
 AP_I [ ] 't schoone Vleck, [ ]
 AP₂ [ ] bekoren.

- 2798 AU1 Ten westenlicker Son den lieuen Haeghschen Toren,
Ter westelicker [ ]
AP1 Ten Westelicker Sonn [ ] lieuen Haegschen Tooren,
AP2 Ter [ ] Son [ ] Toren,
- 2799 AU1 En ouer ~~te groene Broeck~~
'tBroecker Hoij' der Grauen hooghe woud,
En, [ ]
AP1 [ ] over 't Broecker-hoij, [ ] Graven [ ]
- 2800 AU1 En voorts de witte wall van 'tScheueninger Sout.
AP1 [ ] Witte [ ] van't Scheveninger sout.
- 2801 AU1 Kiest venster en gesicht; en weet 'er af te seggen,
[inspringen]
[niet inspringen]
AP1 [ ] weet'er [ ] seggen.
EP [ ] seggen,
- 2802 AU1 Dit houd ick voor het schoonst, dit soud ick liefst verleggen,
[ ] keur [ ]
AP1 [ ] liest verleggen;
EP [ ] liefst [ ]
- 2803 AU1 Soo weet ghij meer als ick, die noch een weerhaen ben,
AP1 [ ] ben
- 2804 AU1 En twijffel owaer ick best mijn ooghen henen wenn.
AP1 [ ] mijn' [ ]
- 2805 AU1 Verveelt u ~~tuijtesie~~ tuijsien
'tuijsien, ~~met~~ met insien sal ick 'tsoeten,
[ ] ~~keert~~
keert; met [ ]
[inspringen]
AP1 □ [ ] 't uijtsien, [ ] ick't soeten.
- 2806 AU1 En doen u Cas kisten door van Boeren-boeckjens wroeten,
[ ] in een' Cass [ ]
KA Quandòque licebit Nunc veterum libris, nunc somno & inertibus horis Ducere sollicitæ
jucunda oblivia vitæ. *Hor. 2. Serm. 6.*

- 2807 AU_I α [ontbreekt]
 β Van Boecken uijt de Stadt, van wijsheid in Latijn,
 [ ] 't Latijn,
 AP_I [ ] in't [ ]
- 2808 AU_I α [ontbreekt]
 β Of in sijn moeder, Grieksch, of dat nu Talen zijn
 [ ] of, [ ] zijn,
 AP_I [ ] Moeder, [ ]
- 2809 AU_I α [ontbreekt]
 β Parijsch-werck, en nieu Roomsch, of in de ronde lett'ren
 AP_I [ ] inde [ ]
- 2810 AU_I α [ontbreekt]
 β Van 't prachtighe Madrids of in het Engelsch quett'ren,
 [ ] Madridsch, [ ]
 AP_I Van't [ ]
- 2811 AU_I α [ontbreekt]
 β De tael van alle tael, die nergens thuijs en hoort,
 AP [ ] Tael [ ] Tael, [ ] t'huijs [ ]
- 2812 AU_I α [ontbreekt]
 β En all om boortigh is; of in het beter Duijtsch,
 [ ] of diem' in Holland hoort.
 AP_I [ ] allom [ ] die m' [ ] hoort;
- 2813 AU_I α [ontbreekt]
 β Of in besaeijt papier met letteren en noten
 AP_I [ ] Papier [ ]
- 2814 AU_I α [ontbreekt]
 β Van ouer zee gebracht, of in mijn' vorm gegoten,
 AP_I [ ] over Zee [ ] gegoten.
- 2815 AU_I α Van velen, soo ghij 'tsoeckt, van luijten, soo 't u lust:
 β Of [ ] of [ ]
 In [ ] in [ ]
 AP_I Ja, Velen, [ ] 't soeckt, in Luijten, [ ]
 In, [ ]
 EP In [ ]

- 2816 AU1 Tot dat ghij bidden sult, eij, ~~laet~~ gunt mijn' sinnen rust;
KB „[ ]
- 2817 AU1 'K ben Hofwijck satt gehoort, gesien, gevoelt, gegeten,
[ ] gesien, gelesen en [ ]
KB „[ ]
- 2818 AU1 En wend het naerden Haegh: hebt ghij daer ijert vergeten?
[ ] all wilt ghij hem vergeten,
AP1 [ ] naer den [ ] al [ ]
KB „[ ]
- 2819 AU1 'Tis oock een soet verblijf, spijt Hofwijck en sijn Heer.
AP1 'T is [ ]
EP [ ] Heer:
KB „[ ]
- 2820 AU1 Maer (segg ick suchtende) voor henen was hij 't meer.
[ ] het was 't voor desen meer.
Ja [ ] maer [ ]
AP1 Ja, [ ] wat wast [ ]
AP2 [ ] maer was't [ ]
- 2821 AU1 □ Soo scheid ick van mijn' vriend, soo breeckt hij uijt mijn' banden,
- 2822 AU1 Soo scheid ick uijt mijn draed, soo raeckt ghij uijt mijn' handen,
[ ] treed' [ ] Touw, [ ]
AP1 [ ] treed [ ]
- 2823 AU1 Moe Leser, dien ick flus voor d' eerste groete gaf,
- 2824 AU1 Nu voorde leste geef. De groote webb is af.
AP1 [ ] voor de [ ] geef, [ ]

ondert.

AU1

Constanter.

8. decemb. 1651

Deo gloria in æternum.

Postremos 78. versus uno spiritu fundebam.

AP1

CONSTANTER.

EP

CONSTANTER.

KA

[geen ondertekening]

KB

Einde des sesten Boecks.

2.0 *Vooraf (siglen)*

In principe is de opzet van dit apparaat eender als die van het hoofdwerk. Omdat echter van de meeste teksten maar één handschrift bekend is, dat tevens dient als basis voor de leestekst, worden alleen die regels aangehaald waarin daadwerkelijk correcties en/of verduidelijkingen zijn aangebracht (in de handschriften) of substantiële varianten optreden (van EP-KB). Uitzondering is 'Aenden Drucker', waarvan zowel een ontwerp-autograaf als een afschrift bewaard is.

De in het hoofdwerk gebruikte siglen (AU1 enz.) zijn niet bij al deze teksten bruikbaar. De opdrachtbrief van Constantijn junior is immers (waarschijnlijk) geen autograaf van Huygens en dat geldt zeker voor de gedichten van Westerbaen c.s.; en het afschrift van 'Aenden Drucker' is niet gemaakt door de kopiist van het hoofdwerk, maar door Huygens zelf. Wel is in diverse teksten van het voorwerk één hand aanwijsbaar die klaarblijkelijk de 'finishing touch' heeft willen aanbrengen voordat het materiaal naar de zetter ging, en die we een enkele keer ook in het hoofdwerk aantreffen (Inleiding Apparaat par. 2.3.2.1). Die is hier, net als daar, aangeduid met 'AP4'; de door deze hand aangebrachte verduidelijkingen die geen correcties of aanvullingen zijn, worden met vet aangegeven. Verder herkennen we in 'Aenden Leser' de hand van de kopiist van het hoofdwerk (AP1) en de corrigerende hand van Huygens zelf (AP2); van 'Aenden Drucker' zijn twee autografen bewaard, een ontwerp en een afschrift, die hier respectievelijk aangeduid worden met AUa en AUb. De andere handschriften worden hier aangeduid met een ongespecificeerd 'hs'.

2.1 *De opdracht*

- opschr. hs Aen Vrouw // Geertruid Huijgens // geseght Doublet,
// Vrouwe van S^r. Anneland &c // \$
KA Toe-eigeningh vanden eersten druck // Aen [ ]
- 2 hs het is altoos waerachtigh gebleven, dat vrught en
AP4 [ ] Vrught en
- 3 hs vreughd, voordeel en vermaeck in een getwernt
AP4 Vreughd, Voordeel [ ] Vermaeck [ ]
- 4 hs den deughdelixten draed maken. Daer op sagh
EP [ ] deughtelixten [ ]
KA [ ] deughdelixten [ ]

- 8 hs makende van die Wandeling een' handeling,
AP4 [ ] Handeling,
- 9 hs die naer hem sijn' erven, oock naerden ondergangh
AP4 [ ] Erven, [ ]
- 13 hs daeronder het geschapen was voor eerst te
AP4 daer onder [ ]
- 15 hs hebbe, om het oock onse Eewe te moghen beken
EP [ ] bekend
- 16 hs maken. Hoe het dese neus-wijse wereld
AP4 [ ] Wereld
- 20 hs stuxken wercks vanden dichter te verwerpen.
AP4 [ ] Dichter [ ]
- 21 hs Een stuxken bijwercks noemde ick het beter:
AP4 [ ] Bijwercks [ ]
- 30 hs vande Voorkinderen, als het jongste van 't tweede
AP4 [ ] Voor-kinderen, [ ]
- 32 hs als bij V.E. beider oudste moeije; die ick wenschte dat
AP4 [ ] Moeije; [ ]
- 35 hs sij de twee lieue derdendeelen van haere eighen Bedde-
AP4 [ ] lieve [ ]
- 40 hs eewigh wel-zijn, blijuende,
AP4 [ ] blijvende,
- o.t. hs V.E. ootmoedighe neef en dienaer
AP4 V.E. ootmoedighe neef en dienaer

2.2 *'Aenden Leser; voor de Bij-schriften'*

- tit. AP1 *Aenden Leser*
AP2 [ ] *Leser; Voor de Bij-schriften.*

- 2 AP1 Sijn' kostelicken tijd? wie soeckt naer nieuwe weggen
KA [ ] tijt. [ ]
- 3 AP1 Om lustigh leegh te zijn? wien stinckt de Steen en 't berd,
[ ] Berd,
- 7 AP1 Hij wandele met mij, en spare voet en schoen;
[ ] spaere [ ]
- 12 AP1 Kan voelen waer ick tree, en treden in mijn spoor.
AP4 [ ] tree, [ ]
- 25 AP1 Leest met voorsichtigheid wat dichters van haer geven;
AP4 [ ] Dichters [ ]
- 30 AP1 En seggen, wel ick segg, is dat het voer van Boecken,
AP2 [ ] Wel [ ]
KB [ ] segg! [ ]
- 32 AP1 'T schijnt dat men kinderen d' oud' avonduer vertreckt
[ ] avontuer [ ]
- 36 AP1 Zijn dese Lindekens het andere Voorhout,
AP4 [ ] Voorhout,
- 41 AP1 □ Jae, vrienden, blijft bij huijs, en spaert uw' sestien duijten
EP [ ] vrinden, [ ] duijten:
- 42 AP1 'K hebb rijp en groen geseht om dat het Dicht souw sluijter
EP [ ] sluyten.
KA [ ] Dicht [ ]
KB [ ] Dicht [ ]
- 44 AP1 Dat sonder weergae is moet arme waerheid voort.
AP2 [ ] Waerheid [ ]
AP4 [ ] is, [ ]
- 45 AP1 En om een braever woord dan woorden die wat seggen
AP4 [ ] seggen,
- 49 AP1 □ Beschaemt den meester vrij, die vande kunst wilt heet
AP4 [ ] Meester [ ]
EP [ ] heeten;

- 52 AP1 Van vloed en ebbe lijdt: wij leggen't op de ree,
KA [ ] vloe [ ]
- 53 AP1 De ree van Reden aen; en 't schijnt de volle zeilen,
[ ] Reden, [ ] schijnt, [ ]
- 54 AP1 En 't schijnt, de ruijme Schoot en weten van geen feiler
AP4 [ ] Schoot, [ ]
EP [ ] feilen;
- 55 AP1 Het roer light midden-boorts, de Vlagge wijst recht uijt,
[ ] voor [ ]
- 58 AP1 Maer, Stierman, waer is 't Schip ten einde van sess weken?
AP4 [ ] einde [ ]
- 59 AP1 Voor S^t. Helena? jae, soo't God en water will,
[ ] Helene? [ ]
EP [ ] Helena? [ ]
- 66 AP1 Haer slechte Zeemanschapp in't zeilen wedervaren
EP [ ] wedervaren;
- 69 AP1 Go'en avond Redens-ree: dat woord moet weer berijmt zijn
EP [ ] zijn,
- 70 AP1 Of't streeck houdt of geen streeck, of 't dicht sou ongelijmt zijn
EP [ ] soud [ ] zijn.
- 74 AP1 God weet hoe gracelick, naer 't oogemerck moet keeren
EP [ ] keeren:
- 76 AP1 En wenschte dat hij eens den dichter wel verstond,
AP4 [ ] Dichter [ ]
- 90 AP1 Maer die het Stof-wijck heet heeft goed verstand van namen,
AP4 [ ] heet, [ ]
- 92 AP1 En van der Dichteren ruijm spreken sonder maet.
AP4 [ ] Dichteren [ ]
- 100 AP1 Een buijten cierlijck graf, van buijten asch en slijm.
AP2 [ ] binnen [ ]

- 101 AP1 □ Maer hout het vonnis in, en hoort mij noch eens spreken:
[ ] houdt [ ]
- 106 AP1 Daer 't keurigh begrijp van recht neus-wijse luijden
[ ] keurighe [ ]
- 121 AP1 Veracht ghij dan mijn Stoff, mijn' selfkant moet ghij prijsen.
KA [ ] stof [ ]
- 122 AP1 Danck hebbe 't soet behulp van afgestorven wijzen,
[ ] wijzen,
- 126 AP1 [ontbreekt]
AP2 Is dit gewaed versien; de kostelixte steenen
- ondert. AP1 [ontbreekt]
AP2 *CONSTANTER.*
-

2.3 'Aenden Drucker'

- titel AUa Aenden Drucker van HOFWYCK.
AUb [ ] Drucker.
- 1 AUa 'Khebb Hofwijck uijtgedrukt: is 't 't' uwent niet te druck;
AUb 'K hebb [ ] druck,
AP4 [ ] Hofwijck uijtgedrukt: [ ] uwent [ ]
- 2 AUa Druckt ghij het oock eens uijt, en helpt ons inden druck;
Verdruckt mij in uw' perss, [ ]
AUb [ ] Perss, [ ]
AP4 [ ] Perss, [ ] helpt [ ]
- 3 AUa Mij inden druck van eer, of oneer, van berispen,
AUb [ ] eer [ ]
- 4 AUa Of prijsen; naer het volck of spreken will, of lispē:
AP4 [ ] of [ ]
- 5 AUa U inden meerder' druck van kostelick papier,
AUb [ ] meerder [ ]
AP4 U [ ] kostelick [ ]

- 6 AUa Als ketter-vleesch, te sien verdoemen tot het vier.
 AUb [ ] Vier.
 AP4 [ ] Ketter-vleesch, [ ] het [ ]
- 7 AUa 'T is dusend tegen een, die na-druck sal ons' beurt zijn.
 Van [ ]
 EP [ ] een de [ ]
- 8 AUa Ick heb't u ingedruckt: denckt, als het sal gebeurt zijn,
 AP4 [ ] ingedruckt: denckt, als het [ ] gebeurt [ ]
- 9 AUa Die dichter heeft den plicht van waersegg-kunst vervult:
 [ ] sijn' plicht uijtdruckelick [ ]
 AP4 [ ] Dichter [ ] vervult:
- 10 AUa De schade die ick draegh is Dochter van mijn Schuld.
 Mijn onderdrucken is de [ ]
 AUb [ ] mijn' schuld.
 AP4 [ ] Onderdrucken [ ] Dochter [ ] schuld.

ondert.AUa 28. Ian. 52.
 AUb *CONSTANTER.*

2.4 *Het lofdicht van Graswinckel*

- 1 hs Pabula cordatae semper gratissima menti,
 AP4 [ ] menti,
- 2 hs □ Hinc Natura parens sufficit; inde Deus.
 AP4 [ ] Deus.
- 3 hs Illa per amfractusq3 suos, formasq3, modosq3
 EP Illa, [ ]
- 4 hs □ Emicat: Hic, cunctis, undiq3 cunctus, inest.
 AP4 [ ] Hic [ ]
- 5 hs Naturamq3 Deumq3 sequi contermina coelo
 AP4 [ ] coelo
 EP [ ] Caelo

- 6 hs □ Vita studet, superis proxima, sacra sibi.
AP4 [ ] Superis [ ]
- 7 hs Haec Tu, Summe Virum Tibi lumine pectoris hausta
AP4 [ ] Virum, [ ]
- 8 hs □ Asseris, in Genii praemia justa tui.
AP4 [ ] in [ ] tui:
- 9 hs Naturae scrutatus opes, divina recludens,
AP4 [ ] recludens,
EP [ ] recludens:
- 10 hs □ Naturae dicam filius, ane Dei?
AP4 [ ] Filius, [ ]
- 13 hs Te stupeat Natura Suum: Deus annuat Unum,
AP4 [ ] Suum: [ ] Unum,
- 14 hs □ Quem Sibi, quem cunctis jusserit esse sacrum.
AP4 [ ] jusserit [ ]
EP [ ] cunctis, [ ]

2.5 *De gedichten van Westerbaen*

2.5.1 'Aen mijn Heer [...] van Zuylichem [...]'

- titel hs Aen [...] mijn Heer van Zuylichem [...]
AP4 [ ] van Zuylichem [ ]
- 20 hs Door uw leckre letter-blaen
EP [ ] u [ ]
- 27 hs Langer alsser bosch of laen
AP4 Langer, [ ]
- 29 hs Langer als d' abbeele kruijnen
AP4 Langer, [ ]
- 48 hs Sijnen borst op schoonheid spant:
EP Sijne [ ]

- 59 hs Broevers even hoogh en breedt
EP Broeders [ ]
- 65 hs 'T lijf gesood, de staert gebraeden,
[ ] gesooden,[ ]
[ ] gesoon, [ ]
- 100 hs Daermen les en vreugd uijttreect,
EP [ ] uyt treect,
- 105 hs Braght mij weder in mijn sinnen
KA [ ] op [ ]
- 107 hs Van een heelijck Peterschap
EP [ ] heerlijk [ ]
- 124 hs Dat hij kruype bijder aerd?
EP [ ] aerd.?
KA [ ] aerd.
- 140 hs Dat oock wijsen heeft bekoort;
[ ] den [ ]
- 169 hs Aen het raen en rijmen,
AP4 [ ] aen het rijmen,
EP [ ] raen,[ ]
- 170 hs Aen het voegen aen het lijmen,
AP4 [ ] voegen, [ ]
- 178 hs Wilt de meester niet beschaemen,
AP4 [ ] Meester [ ]
- 2.5.2 'Prosopopoea. Spreeckende houte gebouw [...]'
- 1-2 hs [*cursief geschreven*]
AP4 [*onderstreept*]
- 5 hs [ontbreekt]
AP4 [*notitie*: 'Hier gebreeckt een Regel']
hs Die hooge berghen treft en spaert de laege heuflen,

- 11 hs Mij door een domme kracht ter neder geploft:
[ ] had [ ]
- 13 hs Die Vorsten-beenderen en ~~den~~ Koninclijske lijcken
- 35 hs Stak ~~te~~ drâen door 't naelden-oogh en naeijde wacker heen,
- 36 hs En, wat daer vingers doen, dee wacker met de teen:
[ ] vaerdigh [ ]
- 38 hs Maer borst en buijck en dyen en beenen van een span had;
AP4 [ ] borst,[ ] buijck,[ ] dyen, en [ ]
- 40 hs Die in een ~~*****~~ hoos sijn herbergh vinden sou;
[ ] Visschers [ ]
- 47 hs En mocht sijn kroes wel uijt, en op de toon-banck sprack
AP4 [ ] sprack;
[ ] sprack
- 50 hs Maer, so 't geoorloft was te graeven en te wroeten
[ ] wroeten,
- 55 hs Die hij hier onder mij ~~deekt~~ met groene rocken deekt,
- 58 hs En stae ~~hem~~ tot op sijn hert daer ick het vyer verdooft vin.
- 66 hs Die door een draeiend hoofd raeckt onvast in sijn schoenen
AP4 [ ] schoenen,
- 67 hs Om dat hij sich te hoogh vind boven in de locht
AP4 [ ] locht,
- 85 hs Een hoofd, dat nimmermeer is sonder schudde-bollen
AP4 [ ] schudde-bollen,
- 92 hs Een hals soo dun, so langh als tienmael van een kraen
[ ]Kraen,
- 93 hs Een hoofd soo hoogh van 't lijf! Maer doch 't en is om niet niet
AP4 [ ] niet,

- 100 hs Men raecke so men kan, het heeft doch geen gevoel
 AP4 [ ] gevoel,
- 103 hs Gae, Kijcker, gae nu heen en spann' uw krachten in,
 AP4 [ ] heen, [ ]
- 105 hs Indien 't u wel geluckt so sult gij deughd gevoelen;
 AP4 [ ] geluckt, [ ]

2.5.3 'Kijckers antwoord [...]'

I. 'De Je-ne-scaay quoy [...]'

- 1 hs Elck die uw hoofd bemickt treft sijnen Doele niet;
 AP4 [ ] bemickt, [ ]
- 16 hs Daer't voor een arents oogh is duyster om te soecken?
 AP4 [ ] Arents [ ]
- 19 hs Besliep noijt schoone vrouw; die 't gunstigh uijr laet deur gaen
 AP4 [ ] gaen,
- 27 hs Past op het vinck-slagh wel en laet geen tijd verlooren.
 AP4 [ ] wel, [ ]
- 28 hs So een geluckigh uijr u heden werd gebooren
 AP4 [ ] gebooren,
- 29 hs So wacht tot morgen niet; wanneer het visje bijt
 AP4 [ ] bijt,

II. 'De schou-burg [...]'

- 1 hs Die u een SCHOU-BURG seij sou die sich al vertasten?
 AP4 [ ] seij, [ ]
- 5 hs Nochtans so kunt gij 't sijn op wel-gegronde reden,
 [ ] met [ ]
- 7 hs Haer SCHOU-BURG heb de naem of heel, of hallif, wel,
 AP4 [ ] naem, [ ]

- 17 hs Noch 't steenen Hof-wijck, noch het sterckste huijs van a [ ]
EP [ ] allen,
- 20 hs Dit Hof-wijck, opgebouwt, mijn Heer, door u verst [ ]
EP [ ] verstandt.

3.0 *Vooraf*

De teksten op de prent bestaan uit de toelichtingen bij de letters (legenda) en twee Latijnse disticha. Van de legenda is bij de Hofwijck-papieren een ontwerp-autograaf bewaard (KB 128 D 24, map C), op basis daarvan heeft Huygens de toelichtingen eigenhandig ingevuld op de proefdruk van de prent (bewaard in Huygensmuseum Hofwijck), waarna de definitieve versie is gegraveerd. Zie over dit alles de inleiding van het apparaat, par. 2.3.2.2. Drie fasen dus van het oorspronkelijke handschrift tot de druk; ik duid deze hieronder aan met respectievelijk de siglen AUa, AUb en EP. Voor de uitgaven van 1658 en 1672 is ofwel gebruik gemaakt van een bestaande voorraad afdrukken, ofwel van het originele cliché; ik heb nergens verschillen geconstateerd.

Van de twee Latijnse disticha onder de afbeeldingen links en rechts boven bestaat eveneens een ontwerp-autograaf (KB, sign. KA XLIIb, jaaromslag 1652, fol 9). Op dat blaadje staan nog twee andere Latijnse versjes die op Hofwijck betrekking hebben, waarvan er één een alternatief is voor het gedichtje op de uitkijktoren. Alle vier de teksten zijn gedrukt in de *Momenta Desultoria*, ed. 1655, en uiteraard in de editie van Worp (*Ged.* v, 26-27). Ik toon hier de tekst(gene) van de twee gedichten die op de prent staan plus die van het alternatieve gedichtje op de uitkijktoren. Voor een vertaling verwijs ik naar de noten bij het voorwerk, deel 3, par. 2.8.

De inrichting van dit apparaat is verder zoals hiervoor beschreven in de inleiding, par. 3.4.

3.1 *De legenda*

motto	AUa	■	ecit statim, ut fit, fa ■ um copia. Liu. l. 3.
	AUb		[motto ontbreekt]
naam	AUb	VITAILIUM - HOFWYCK	[ingevuld in de 'banieren' boven en onder de vogelvluchtkaart]
A	AUa	A.	Groote Heerwegh met Abeelen besett.
B	AUa	A.B.	Oost ende West-lanen van Linden.
		[ ]	[ ] oft dreuen van Linden.
	AUb	[ ]	[ ] en [ ] of [ ]
C	AUa	B.C.	Oost ende West-kromten van Esschen.
D	AUa	D.	Plein met Eschdoren besett.

E	AUa	E.	Vier houten somer-huijskens.
	AUa	E.E.	Zuijd en noordlaentjens van Mastboomen.
	AUb	[ontbreekt]	
F	AUa	F.	Vier percken fruijtboomen in den Bogomgaerd.
	AUb	[ ]	[ ] Boomgaert.
G	AUa	G.	Steenen opgangh tot de houten brugge.
		[ ]	[ ] opgangh.
H	AUa	H.	Huijs.
I	AUa	I.	Vijver.
K	AUa	K.	Oost ende West-Eiland voll mastbosschen.
		[ ]	[ ] West-Eilandt. mastboskens.
	AUb	[ ]	[ ] en West-Eiland, mastbosschen.
L	AUa	L.	Vliet.
M	AUa	M.	Bollbaen.
N	AUa	N.	Ingangh van 'tBosch ten zuijden en Noorden.
	AUb	[ ]	Zuijd en Noord poorten van 't Bosch.
O, P	AUa	O.P.	Vier Eicken lanen oft dreuen.
	AUb	[ ]	[ ] laenen of [ ]
Q, R	AUa	Q.R.	Bergh.
	AUa	R.	[letter doorgehaald]
S	AUa	S.	Mast-boskens.
T	AUa	T.	Eicken schaer-bosch.
		[ ]	[ ] schaer-bosken.
V	AUa	V.	Bercken bosch.
		[ ]	[ ] bosken.

W	AUa	W.	Elsen-bosch.
X	AUa	X.	Ingangen van de Eilanden.
Y	AUa	Y.	Uijtsitt inde Vliet.
Z	AUa AUb	Z. [ ]	Houten Brugge. [ ] brugge.
Δ	AUa	Δ. [ ]	Pijramide. Naelde.
Φ	AUa	Φ.	Overall.
Λ	AUa	Λ.	Ypen manteling.
Σ	AUa AUb EP	Σ. [ ] [ ]	Cruijdhof. Kruijdhof. Kruijd hoff.
Π	AUa AUb EP	Π. [ ] [ ]	Stalhuijs. Stallhuijs. Stall huys.

3.2 *De Latijnse disticha*

3.2.1 Op de obelisk, 28 oktober 1652

titel	AUa	Sub Obeliscum Vitaulij. In Obeliscum Vitaulij fulmine prostratum. [<i>titel ontbreekt</i>]
	AUb	
1	AUa AUb	Saxea Pyramidum sileat miracula Memphis, [ ] Memphis;
2	AUa AUb	□ ~~Lign~~ Inuidiâ cœli lignea digna fuit. [ ] Cœli [ ]
ondert.	AUa AUb	eod. [<i>ontbreekt</i>]

3.2.2 Op de uitkijktoren

van 28 oktober 1652

titel	AUa	Sub Speculam In substituta illi speculam.
	AUb	[<i>titel ontbreekt</i>]
1	AUa	Tanti flamma nocens, tanti est Jouis ira; quod olim
2	AUa	□ Coeca Pharos, noua nunc et Pharos et specula est.
ondert.	AUa	eod.
	AUb	[<i>ontbreekt</i>]

van 1 november 1652

titel	AU	Sub eadem In eandem
1	AU	Accipe quod seros nolis nescire nepotes,
2	AU	Quattuor unum obel** casu peperisse obeliscos. [ ] obelon [ ]
ondert.	AU	i. Nou. 52.

4 DE NOTITIES OP DE OMSLAG VAN DE AUTOGRAAF

4.0 *Vooraf*

De drie vertalingen in het Latijn uit het *Enchiridion* van Frances Quarles op p. 2-recto van het omslag (zie par. 1.1.2) blijven hier buiten beschouwing. Van de andere notities, reeksen getallen etc. die hier worden weergegeven neem ik aan dat ze op een of andere wijze met (de citaten bij) *Hofwijck* in verband staan, al ontgaat mij veelal de precieze betekenis. Zie verder de inleiding van het apparaat, par. 1.1.2.

4.1 *Notities op folio 1-recto.*

4.1.1 De ontwerp-titelpagina

Er zijn twee 'lagen' te onderscheiden. Eerst schreef Huygens:

VITAILIUM
HOFWIJCK
Hofstede vanden heere van
Zuijlichem, onder Voorburgh.
\$

[ruimte voor vignet]

Tot Leiden,
Bij A. & I. Elzevier
MDCLII

Later schreef hij daaronder:

Met Privilegie.

Simul et jucunda et idonea dicere vitæ. Hor.

Ook tekende hij toen de 5 schetsen voor een vignet met de deviezen: *Mediis CONSTANTER in undis* en *CONSTANTER*.

4.1.2	Overige notities.			
r.b .	Deest ri Iacob.			
l.o.	Quod fecit quisq tuetur opus. Claud. de VI. Cons. Honor.			
r.o.	<table style="margin-left: auto; margin-right: auto;"> <tr><td>24</td></tr> <tr><td><u>80</u></td></tr> <tr><td>1920</td></tr> </table>	24	<u>80</u>	1920
24				
<u>80</u>				
1920				
	<table style="margin-left: auto; margin-right: auto;"> <tr><td>28</td></tr> <tr><td><u>80</u></td></tr> <tr><td>2240</td></tr> </table>	28	<u>80</u>	2240
28				
<u>80</u>				
2240				

4.2 *Notitie op folio 1-verso*
Δεινὰ περὶ φαῖης.

4.3 *Notities op folio 2-recto*

765. 125. 126. 134. 138.

494. 26.

498. 45.

[alles doorgehaald]

Par sumptus est solida semel collocari
et saepe integrare cadentia. Symm. lib. 6. ep. 70.

1670 adfin. musi ** Pindarus

[alles doorgehaald]

1521. q. exscr. è græci et seneca vid. ad pag. 3. secundi.

Ad pag. 4 fin. esecundi exscribe ex Plutarch 1971.1.

[alles doorgehaald]

---

ad ebrietatem exscrib. Plutarch 88o. 118.

[*notitie doorgehaald*]

Spell oeffening van leden. exscrib. Plut. 957.2.

[*notitie doorgehaald*]

De solitudine exscribe Epictet. <Arrian.> 2106.3 et paulo ante, Philonis **quis** ciuitas.

Qre quis Epict. Arrian.

4.4 *Notities op folio 2-verso*

Vrught en vreugt
Nutt en geuall
Voordeel en vermaeck.

5 OVERIGE NOTITIES IN DE AUTOGRAAF

5.0 *Vooraf*

Volledigheidshalve volgt hier een transcriptie van de notities in de binnenbladen (dus niet de omslag) van de autograaf die niet tot de tekst en de citaten behoren: dateringen, geheugensteuntjes, custoden e.d. Aanwijzingen voor de kopiist, zoals 'capitalen', inspringstreepjes e.d. zijn al in het apparaat verwerkt. De streepjes waarmee Huygens de plaatsen markeerde waar hij een citaat bij wilde schrijven (zie de inleiding van het Apparaat, paragraaf 2.2.3), worden hier niet apart gedocumenteerd.

5.1 *Transcriptie*

fol. 2^r [linksboven:] 26 Maij. 1650
[rechtsonder:] En raedde

fol. 2^v [rechtsonder:] ons oogh

fol. 3^r [rechtsonder:] Ten minsten

fol. 3^v [rechtsonder:] Twee schot'len

fol. 4^r [linksboven:] 14 Aug. 51.

fol. 5^v [naast r. 486] * *

fol 6^v [naast r. 615] Campen [later doorgehaald]

fol. 7^r [naast r. 727]   5000
  200
  1000000

fol. 7^v [naast r. 773] [monogram, zie afbeelding 19]
[rechtsonder:] Dat heet ick ouer sien.

fol. 9^v [rechtsonder:] In 'tpraten vind ick

fol. 10^r [linksboven:] 21. octob. 1651.

fol. 10^v [naast r. 1313] Plin. || [later doorgehaald]
[naast r. 1319] Petrarch. ||

- fol. 11^v [linksboven:] 21. octob. 1651 [doorgehaald, zie par. 1.1.3]
 [rechtsonder] 'Tzijn blinde grouwelen
- fol. 12^r [linksboven:] 4. Novemb. 1651. Zuijlichem.
- fol. 13^v [naast r. 1957] excrib. Dion. Halicarnas. 28. p. 50.
 [rechtsonder] 'T oost Eiland
- fol. 14^r [linksboven] 20. Nou. 1651.
- fol 14^v [rechtsboven] mispelen en queen supra
- fol 15^v [rechtsonder] Soo 't onkruijt
- fol. 16^r [linksboven] 30. Nou. 1651.
- fol. 17^v [links onder de tekst] postremos 78. versus uno spiritu fundebam
 [rechts onder de tekst] *Constanter*
 8 decemb. 1651
 deo gloria in æternum.

Bijlagen

Bijlage A 'Mijn Pyramide op Hofwijck om veer.' *Hofwijck* r. 779-782

Koninklijke Bibliotheek, *Korenbloemen* (KA XLc, jaaromslag 1651, nr. 6). Enkelzijdig beschreven los blaadje, bevat alleen deze tekst. Het handschrift vertoont geen doorhalingen of andere correcties. Het jaartal in het opschrift is onduidelijk, maar waarschijnlijk staat er toch wel '1651'.

Mijn Pyramide op Hofwijck om veer. 2 sept. 1651

Hier legh ick. 'tfelste weer dat son oijt sagh of maen
Heeft Boomen uijt der aerd, en mij ter aerd geslagen.
Ick was maer menschen werck; most ick het wederstaen?
Gods sterckste schepselen en hebben 't niet verdragen.

Hofwijck 2. sept. 1651.

Bijlage B Brief van Huygens aan Marcus Zuerius Boxhorn, 5 oktober 1652 (fragment)

Minuut, bewaard in KB, sign. KA XLIV [=Epistulae Latinae], 1652, nr. 521. Regest in Worp, *Briefwisseling* v, nr. 5247: 'Gij zult mij genoeg doen, als gij het hierbij gaande gedicht eens wilt doorlezen, voordat het gedrukt wordt.' Doorhalingen en correcties genegeerd.

TEKST [...] Documento sit, quòd paratum praelo Poematium, ut quidem liberis meis et amicis visum est nonnuper nolui lucem publicam videre te inconsulto. Si tantum tibi abs re tua est otij, inspice aut peruisere; neque **** celatum velis si quid est cuius me praemonendum censeas. [...]

VERTALING [Hoewel Boxhorn een tijdlang gezwegen heeft, is Huygens ervan overtuigd dat de vriendschapsband intact is.] 'Als bewijs daarvan moge dienen dat ik een dichtwerkje, klaar voor de pers – tenminste volgens mijn kinderen en vrienden –, nog niet het licht heb willen laten zien zonder jou te raadplegen. Als je zoveel gelegenheid hebt, kijk er dan in of kijk het door, en [laat] niet verborgen als er iets is waarvan je denkt dat ik ervoor gewaarschuwd moet worden.'

Bijlage C   Brief van Marcus Zuerius Boxhorn aan Huygens, 31 oktober 1652 (fragment)

Origineel bewaard in UBL, sign. HUG 37, nr. 24. Regest in Worp, *Briefwisseling* v, nr. 5248. Ik citeer hier alleen het gedeelte dat op Hofwijck betrekking heeft, door Worp samengevat als: 'Uw Hofwijck gaat hierbij terug; ik heb er zeer van genoten. Wat zijt gij gelukkig, dat gij u in zulk een verblijf stil kunt terugtrekken.'

TEKST   [...] Redit ad te summae exquisitissimae elegantiae poemation, AULIFUGIUM tuus. Aegre ego illud, quanquan non una lectione iam repositum a me dimitto, dimitto tamen, sed brevi, ut spero, reditionis, et publicis et immortalibus expressum in chartis, quas omnis posteritas intuebitur, omnis admirabitur. O te felicem! Qui in illo secessu hic nulla spe, nulla timore sollicitaris, nullis rumoribus inquietaris, et tecum tantum ac cum libellis tuis musisque loqueris [...].

VERTALING   [...] 'Naar u komt terug het dichtwerkje van het hoogste, voorbeeldigste raffinement, uw 'Hofvlucht'. Met droefheid stuur ik het van me weg, hoewel ik het na éénmaal lezen nog niet had weggelegd; ik stuur het toch weg, maar in de hoop dat het spoedig wederkeert, gedrukt op voor iedereen toegankelijke en onvergankelijke bladen, waar heel het nageslacht naar zal opzien, dat heel het nageslacht zal doen versted staan. Gelukkige, die in dat oord van afzondering door hoop noch vrees wordt gekweld, door geen geruchten wordt verontrust, en slechts met uzelf, uw boeken en uw muzen spreekt!' [Het vervolg betreft inderdaad het goede leven op Hofwijck, niet het gedicht].

Bijlage D   Het privilege van de *Momenta Desultoria*, 1644

Museum van het boek Meermanno-Westreenianum, sign. 15 A 13. Perkament, met zegel. De onderstrepingen in de tekst zijn later in een andere hand aangebracht. De datum is achteraf ingevuld. Links naast de tekst onder de afdruk van het zegel staat: 'Banneman 1644' (de naam van de klerk die de acte heeft opgemaakt?). Op de onderste vouw, aan de achterkant (de 'pliek') staat: 'Ter ordonnantie van Staten [= op last van de Staten] / Herb. van Beaumont 1644'. Het document is klein opgevouwen. Op de buitenkant heeft Huygens geschreven: 'Priuilegie van Holland voor mijne Poemata, 1644.'

TEKST   De Ridderschap Edelen ende Steden van Hollant ende Westfrieslant, Representerende de Staten vanden selven Lande, doen te weeten. Alsoo ons verthoont is bij Bonaventura ende Abraham Elsevier gedruckt hebbende Poemata Latina vanden Heere van Zuijlichem uijtgegeven door den E. Casper Barleus, beducht waren dat de selve tot haren nadele bij anderen in dese Provincie naergedruckt ofte van buijten ingebracht ende geveijlt souden mogen

werden, Soo versochten sij Supplianten ootmoedelijck daer tegens versien te werden met Onse privilegie bij t'welck op behoerlijcke penen boven de confiscatie vande Exemplaren daer toe te stellen, een ijder verboden soude werden de voorn. Poemata neffens andere die soo in de Nederduijtsche als in andere Talen bijden gemelten Heer van Zuijlichem gemaect ende alnoch uijt gegeven souden mogen werden binnen de provincie van Hollant ende Westfrieslant naer te drucken ofte elders naergedruckt inde selue te vercoopen, ende sulx voor de tijd van vijftien naestcommende Jaeren, Soo ist dat wij de saecke ende t' versouck voorsz. ouergemerckt hebbende, ende genegen wesende ter bede vande Suppl^m uijt onse rechte wetenschap souveraine macht ende auctoriteijt de selue supplianten geconsenteert geaccordeert ende geotroijeerd hebben: consenteren accorderen ende octroijeren haer bij desen, dat sijluijden geduijrende den tijt van vijftien eerstcommende Jaren de Poemata latina van heere van Zuijlichem uijtgegeven door Casparum Barlaeum, mitsgaders de vordere poemata die soo inde Nederduijtsche als andere talen bij gemelden heere van Zulichem als noch gemaect ende uijtgegeven souden mogen werden, alleene binnen onsen lande van Hollant ende Westfrieslant sullen mogen drucken ende vercoopen, doen drucken ende vercoopen Verbiedende allen ende eenen ijegelijcken de selve Poemata int geheel ofte deel naer te drucken, te doen naerdrucken ofte elders naergedruckt, binnen den voorsz. onsen Lande te brengen, te verhandelen ofte te vercoopen, directelijck ofte indirectelijck in eeniger manieren, op pene van de ingebrachte verhandelde ofte vercochte exemplaren, ende een boete van hondertvijftich ponden te xl groon te verbeuren bij degenen die contrarie desen onsen octroije sullen bevonden werden gedaen te hebben, te appliceeren een derdendeel voor den armen, gelijcke derdendeel voordien Officier die de Calangue doen sal, ende het resterende derdendeel voor de Suppl^{tn}. Ende ten eijnde de supplianten t' effect van desen onsen Octroije mogen genijeten ende gebruijcken, als naer behoren, lasten ende ordonneren wij allen ende eenen ijegelijcken die tselue soude mogen aengaen hen hier naer te reguleren, ende de geordonneerde penen tegens de Contraventeurs vandien te executeren als naer behooren. Gegeven inden Hage, onder onsen grooten segele hier aen doen hangen opten xiiij.^{en} Meij int Jaer ons heeren ende Salichmaeckers duijsent ses hondert vierneveertich. [was getekend] J. Wassenaer.

NOTEN

sij Supplianten: zij, de aanvragers; *daer tegens versien te werden*: dat daartegen maatregelen worden genomen; *behoerlijcke penen*: passende boetes; *hondertvijftich ponden te xl groon*: honderdvijftig ponden van veertig groten [een groot is een veertigste van een 'pond vlaams', ongeveer één gulden]; *voorden Officier die de Calangue doen sal*: voor de officier van justitie (schout) die de aanklacht indient; *hen hier naer te reguleren*: zich volgens deze bepalingen te gedragen. *J. Wassenaer*: Wassenaer vervangt hier Jacob Cats als raadpensionaris; Beaumont was griffier.

Bijlage E   Brief van Huygens aan de Staten van Holland, 6 april 1653.

Minuut, bewaard in KB, sign. KA Lc. Niet in Worp, *Briefwisseling*. Doorhalingen en correcties genegeerd. Tekstverlies door slijtage o.a. in de datering.

TEKST   6^r pr. 1653
Verthoont met behoerl. reuerentie de H^r van Zuylichem, hoe dat U. E. Gr. Mo tsijner instantie gelieft heeft inden jaere 1644 aen Bonaventura ende Abraham Elzevier bij octroij hier neffens gaende te vergunnen alleen binnen desen lande te mogen drucken des *Supplts.* latijnsche Poemata doemaels uijtgegeven bijden Professor Barlaeus, mitsgaders de voordere Poemata die soo inde Nederduijtsche als andere talen bij hem *Supplt.* alsnoch gemaect ende uitgegeven souden moghen werden binnen den tijd van 15. eerstkomende jaren. Ende aengesien gem.^{te} Elzeviers zedert het uijtgeven van gem.te Poemata deser wereld zijn komen te overlijden, versoect hij *Supplt.* ootmoedigh dat U. E. Gro. Mo. gelieft zij hem bij speciale Brieven van Octroij te vergunnen dat soodanighe wercken als hij *Supplt.* binnen den tijd van sess eerstkomende jaren inde Nederduijtsche ofte andere talen sal moghen komen te laten drucken ende uijt te geuen, bij geene druckers in dese Provincie in 't geheel ofte deel en sullen vermoghen naergedruckt ████ te werden, ofte elders naer gedruckt in desen Lande verhandelt ofte verkoft, sonder sijns *Supplts.* expres consent, op de Boete daerop bij U. E. Gr. Mo. te statueren. Twelck doende etc.

Bijlage F   Het privilege van *Hofwijck*, 1653

Museum van het boek Meermanno-Westreenianum, sign. 15 A 14. Perkament, met zegel. Links naast de tekst onder de afdruk van het zegel staat weer: 'Banneman', en op de achterkant staat ook hier: 'Ter ordonnantie van Staten / Herb. van Beaumont 1653' (zie Bijlage D). Ook dit document is klein opgevouwen en op de buitenkant door Huygens voorzien van de aantekening: 'Priuilegie van Holland voor mijne Wercken, 1653.'

TEKST   De Ridderschap Edelen ende Steden van Hollandt en Westfrieslant, Representerende de Staten vanden selven Lande, doen te weten. Alsoo ons verthoont is bij den Heere van Zuylichem hoe dat het ons t' sijner instantie gelust hadde in den Jare xvj.^c vierenveertich aen Bonaventura, en Abraham Elsevier bij Octroij te vergunnen alleen binnen desen lande te mogen drucken des *Suppliants* latijnsche Poemata, doenmaels uijtgegeven bijden Professor Barlaeus, mitsgaders de vordere Poemata die soo inde Nederduijtsche als andere talen bij hem *suppliant* alsnoch gemaect ende binnen den tijdt van vijfthien eerst commende Jaren uijtgegeven souden mogen werden, Ende aengesien gemelte

Elseviers sedert het uijtgeven van gemelte Poemata deser wereld waren comen te overlijden, Soo versocht hij Suppliant ootmoedelijck dat het Ons gelustede, hem bij speciale brieven van Octroij te vergunnen dat soodanighe Wercken als hij Suppliant binnen den tijdt van zes eerstkommende Jaren inden Nederduijtsche ofte andere taal soude mogen komen te laten drucken, ende uijt te geven geduijrende den selven tijdt bij geene druckers in dese provincie int geheel ofte deel en souden vermogen naergedruckt te werden, ofte elders naergedruckt, in dese landen verhandelt ofte vercoft, sonder sijns *Supplts* expresse consent, op de boeten daer op bij ons te statueren, Soo ist dat wij de saecke ende versouck voorsz. overgemerckt hebbende ende genegen wesende ter bede van den Suppliant, uijt onse rechte wetenschap, Souveraine macht ende auctoriteit, den seluen *supplt* geconsenteert, geaccordeert ende geoctroijeerd hebben, Consenteren, accorderen ende octroijeren mits desen, dat hij geduijrende den tijdt van zes eerstcommende Jaren door soodanighen Drucker, ofte Druckers als hem goetduncken sal, sal mogen doen drucken ende uijtgeven, soodanige zijne wercken, als hij suppliant binnen den selven tijdt inde Nederduijtsche ofte andere talen sal mogen komen uijt te geven, verbiedende allen ende eenen ijegelijcken de voorsz. des Suppliants wercken binnen den voorsz. onsen lande in t' geheel ofte deel naer te drucken, ofte elders naergedruckt in den selven onsen Lande te verhandelen ofte vercoopen, op verbeurte vande naergedruckte verhandelde ofte verkochte exemplaren, ende daer en boven een boete van hondert vijftich guldens, te appliceren een derde voor den drucker bij den suppliant te autoriseren, een derde voor den Officier die de Calange doen sal, ende een derde voor den armen van den plaetse. Ende ten eijnde den suppliant desen onsen consente accorde ende octroije moge genijeten als naer behoren, lasten wij allen ende eenen ijegelijcken desen aengaende, den *supplt* van den inhoud deser, doen, laten ende gedoogen rustelijck, vreedelijck ende volcomentlijck genijeten ende gebruijcken, cesserende alle beleth ter contrarie. Gegeven inden Hage, onder onsen grooten segele hier aen gehangen opten x.^{den} April Int Jaer ons Heeren ende Salichmaeckers duijsent zes hondert drij ende vijftich. [was getekend] J. Cats.

NOTEN

den supplt van den inhoud deser, doen, laten ende gedoogen rustelijck [...] ende gebruijcken: de zin lijkt niet te lopen; de strekking zal zijn dat 'suppliant' (Huygens) in staat gesteld wordt zijn rechten te doen gelden; *cesserende alle beleth ter contrarie:* en alle tegenwerking doen stoppen.

Bijlage G   Het 'Extract uyt het Privilegie.'

1   Tekst in de uitgave van 1653
Extract uyt het Privilegie.

By speciale Brieven van Octroy vande Edele ende Groot Mogende Heeren Staten van Hollandt ende West-Vrieslandt, is den Heere van Zuylichem geconsenteert ende geoctroyeert, dat hy ghedurende den tijt van sess eerst komende jaren door soodanigen Drucker ofte Druckers als hem goed duncen sal, sal mogen doen drucken ende uyt gheven soodanighe sijne Wercken als hy Suppliant binnen den selven tijt inde Nederduytsche oft andere Talen sal mogen komen uyt te geven: met verbod aan allen ende eenen yegelijcken de voornoemde Wercken binnen den lande van Holland ende West-Vrieslandt in 't geheel ofte deel naer te drucken, ofte elders naer ghedruckt inden selven Lande te verhandelen ofte verkoopen, op verbeuren van de naer ghedruckte verhandelde oft verkochte Exemplaren, ende daer en boven een boete van hondert vijftich Car. guldens, te appliceren als wijders by den Text van het voornoemde Octroy. Gedateerd de 10. Aprilis 1653.

Was geparaph^t. J. CATS.

Ende geteekent ter Ordonnantie vande Staten
HERB. VAN BEAUMONT.

NOTEN   *geconsenteert [...]* geoctroyeert: toegestaan en gemachtigd; *hij Suppliant*: hij, de aanvrager (van het privilege); *Car. guldens*: karolusguldens (te vertalen met: guldens); *te [...]* Octroy: die gebruikt moet worden voor het doel/de doelen dat/die verder in de tekst van het octrooi [= privilege] is/zijn aangegeven

2   Tekst in de *Koren-bloemen*, ed. 1658
Extract van 't Privilegie.

By speciale nieuwe Brieven van Octroy vergunt ende gedepescheert by de Ed. Gr. Mogende Heeren Staten van Hollandt ende West-Vrieslant in dato van den 26. November 1657, is het Octroy by de Selve aen den Heere van Zuylichem voor den Druck van sijne Wercken verleent voor den tijt van doenmaels ses achter een volgende Iaren, ingaende met den 10 April 1653. geprolongeert voor den tijt van noch thien volgende jaren naer de expiratie van het voorsz eerste Octroy, ghedurende alsoo gesamentlijck tot den 10. April 1669. binnen welcken tijdt allen ende yegelijcken binnen den voorsz Lande verboden wert,

geene van des gemelten Heere van Zuylichems Wercken in 't geheel ofte deel naer te drucken, ofte elders naer gedruckt inden gemelten Lande te verhandelen ofte verkoopen, op verbeurte van de gedruckte exemplaren, ende de voordere Boete daer op gestelt. Geteeckent J. Cats. ende op de plique, Ter Ordonnantie van de Heeren Staten

Herb. van Beaumont.

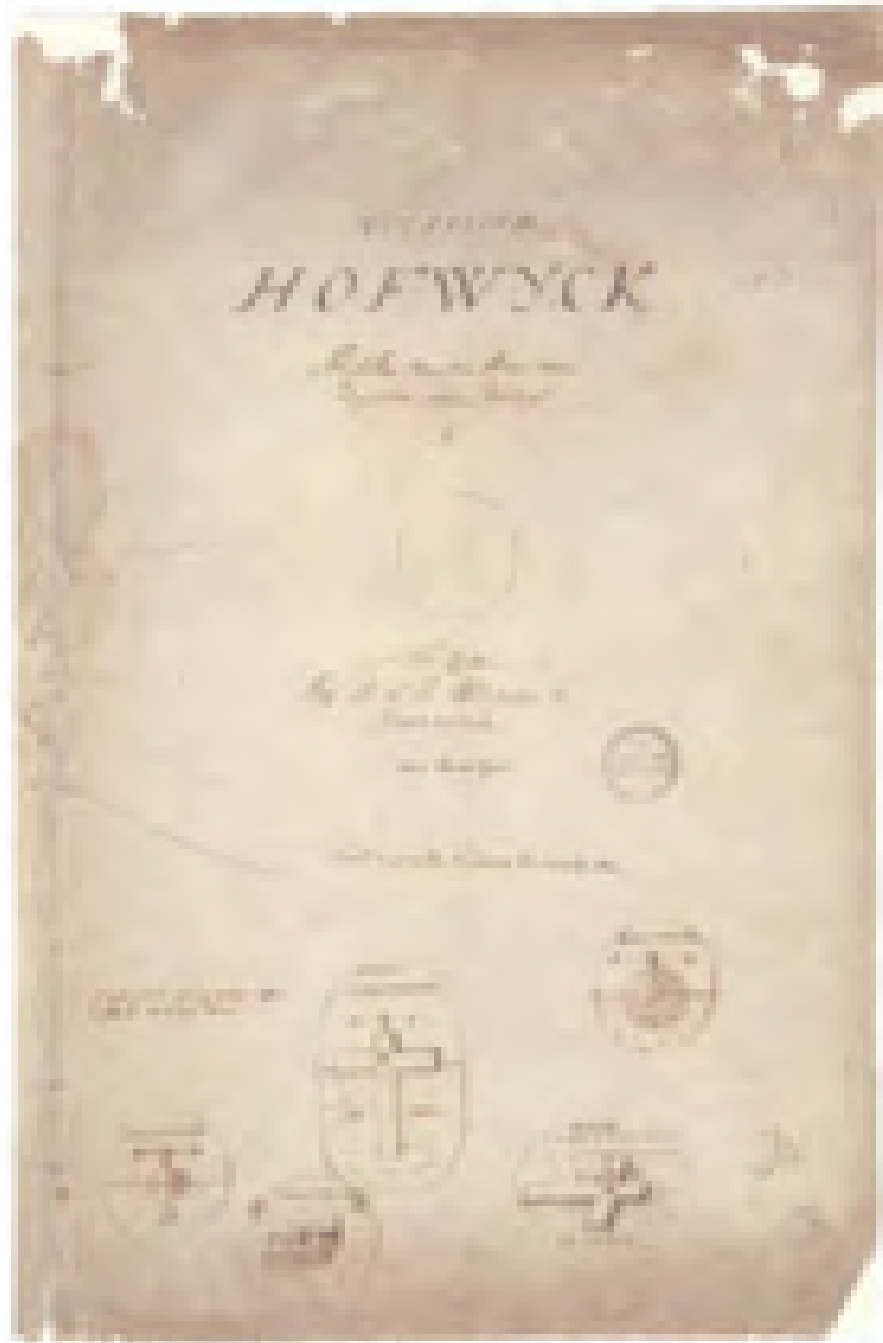
NOTEN

vergunst ende gedepecheert: verleend en verzonden; *by de Selve*: door hen (de Staten); *doenmaels*: destijds; *expiratie*: afloop; *voorsz*: voorzegde, bovengenoemde; *verboden wert, geene*: wordt verboden één; *gemelten*: genoemde; *voordere*: verdere; *ende [...] Beaumont*: en op de 'pliek' (omgevouwen gedeelte van het originele stuk) staat: 'op last van de Staten, Herbert van Beaumont'.

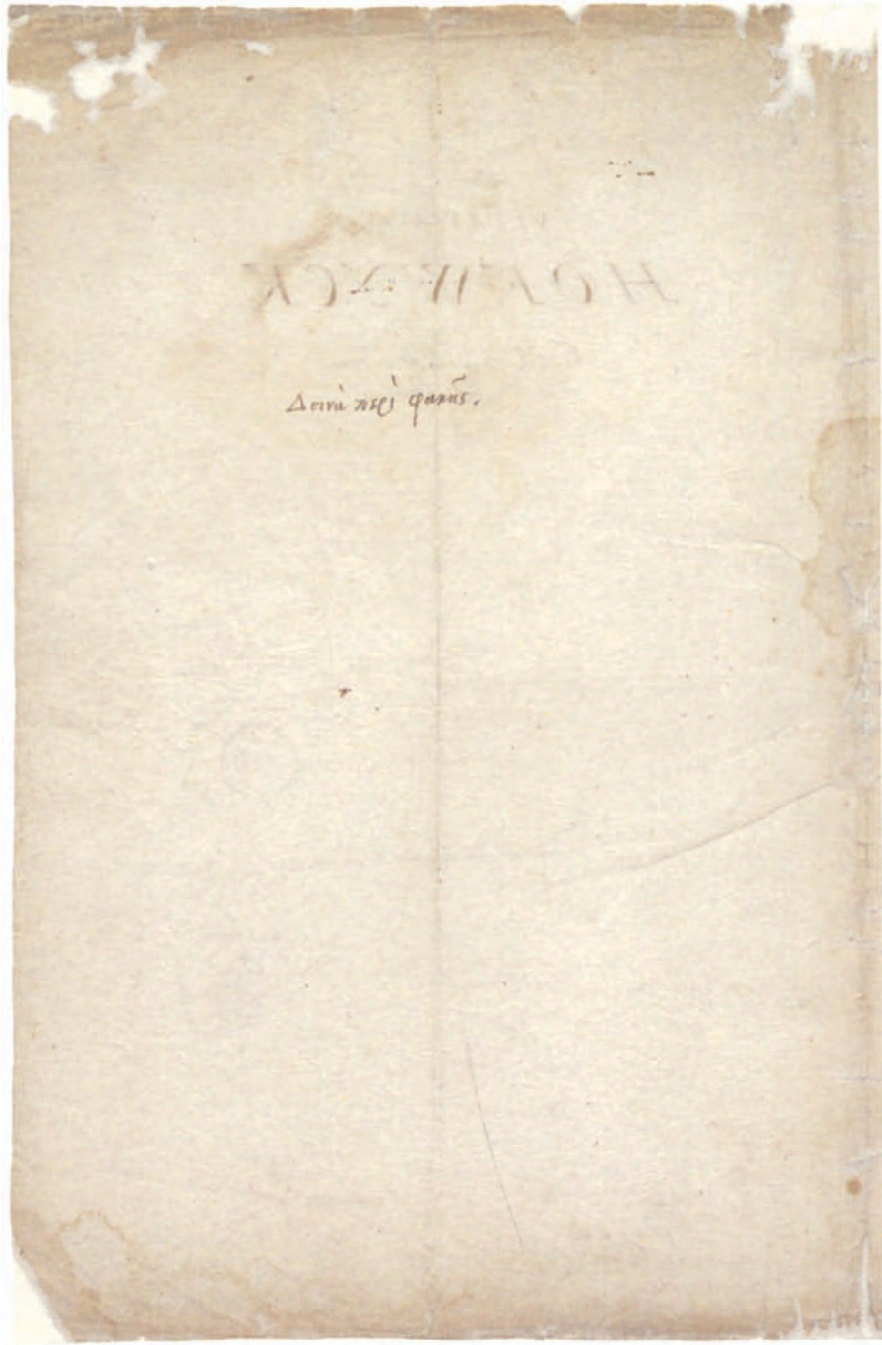

Facsimile's

1-4 De vier bladzijden van het omslag van de autograaf

grande...
14. 15.

14. 16. 17.
18.

14. 18. 19.
20.

1521. 9. 17. 18. 19. 20.
1522. 21. 22. 23. 24. 25.
1523. 26. 27. 28. 29. 30.
1524. 31. 32. 33. 34. 35.
1525. 36. 37. 38. 39. 40.
1526. 41. 42. 43. 44. 45.
1527. 46. 47. 48. 49. 50.
1528. 51. 52. 53. 54. 55.
1529. 56. 57. 58. 59. 60.
1530. 61. 62. 63. 64. 65.
1531. 66. 67. 68. 69. 70.
1532. 71. 72. 73. 74. 75.
1533. 76. 77. 78. 79. 80.
1534. 81. 82. 83. 84. 85.
1535. 86. 87. 88. 89. 90.
1536. 91. 92. 93. 94. 95.
1537. 96. 97. 98. 99. 100.
1538. 101. 102. 103. 104. 105.
1539. 106. 107. 108. 109. 110.
1540. 111. 112. 113. 114. 115.
1541. 116. 117. 118. 119. 120.
1542. 121. 122. 123. 124. 125.
1543. 126. 127. 128. 129. 130.
1544. 131. 132. 133. 134. 135.
1545. 136. 137. 138. 139. 140.
1546. 141. 142. 143. 144. 145.
1547. 146. 147. 148. 149. 150.
1548. 151. 152. 153. 154. 155.
1549. 156. 157. 158. 159. 160.
1550. 161. 162. 163. 164. 165.
1551. 166. 167. 168. 169. 170.
1552. 171. 172. 173. 174. 175.
1553. 176. 177. 178. 179. 180.
1554. 181. 182. 183. 184. 185.
1555. 186. 187. 188. 189. 190.
1556. 191. 192. 193. 194. 195.
1557. 196. 197. 198. 199. 200.
1558. 201. 202. 203. 204. 205.
1559. 206. 207. 208. 209. 210.
1560. 211. 212. 213. 214. 215.
1561. 216. 217. 218. 219. 220.
1562. 221. 222. 223. 224. 225.
1563. 226. 227. 228. 229. 230.
1564. 231. 232. 233. 234. 235.
1565. 236. 237. 238. 239. 240.
1566. 241. 242. 243. 244. 245.
1567. 246. 247. 248. 249. 250.
1568. 251. 252. 253. 254. 255.
1569. 256. 257. 258. 259. 260.
1570. 261. 262. 263. 264. 265.
1571. 266. 267. 268. 269. 270.
1572. 271. 272. 273. 274. 275.
1573. 276. 277. 278. 279. 280.
1574. 281. 282. 283. 284. 285.
1575. 286. 287. 288. 289. 290.
1576. 291. 292. 293. 294. 295.
1577. 296. 297. 298. 299. 300.
1578. 301. 302. 303. 304. 305.
1579. 306. 307. 308. 309. 310.
1580. 311. 312. 313. 314. 315.
1581. 316. 317. 318. 319. 320.
1582. 321. 322. 323. 324. 325.
1583. 326. 327. 328. 329. 330.
1584. 331. 332. 333. 334. 335.
1585. 336. 337. 338. 339. 340.
1586. 341. 342. 343. 344. 345.
1587. 346. 347. 348. 349. 350.
1588. 351. 352. 353. 354. 355.
1589. 356. 357. 358. 359. 360.
1590. 361. 362. 363. 364. 365.
1591. 366. 367. 368. 369. 370.
1592. 371. 372. 373. 374. 375.
1593. 376. 377. 378. 379. 380.
1594. 381. 382. 383. 384. 385.
1595. 386. 387. 388. 389. 390.
1596. 391. 392. 393. 394. 395.
1597. 396. 397. 398. 399. 400.
1598. 401. 402. 403. 404. 405.
1599. 406. 407. 408. 409. 410.
1600. 411. 412. 413. 414. 415.
1601. 416. 417. 418. 419. 420.
1602. 421. 422. 423. 424. 425.
1603. 426. 427. 428. 429. 430.
1604. 431. 432. 433. 434. 435.
1605. 436. 437. 438. 439. 440.
1606. 441. 442. 443. 444. 445.
1607. 446. 447. 448. 449. 450.
1608. 451. 452. 453. 454. 455.
1609. 456. 457. 458. 459. 460.
1610. 461. 462. 463. 464. 465.
1611. 466. 467. 468. 469. 470.
1612. 471. 472. 473. 474. 475.
1613. 476. 477. 478. 479. 480.
1614. 481. 482. 483. 484. 485.
1615. 486. 487. 488. 489. 490.
1616. 491. 492. 493. 494. 495.
1617. 496. 497. 498. 499. 500.
1618. 501. 502. 503. 504. 505.
1619. 506. 507. 508. 509. 510.
1620. 511. 512. 513. 514. 515.
1621. 516. 517. 518. 519. 520.
1622. 521. 522. 523. 524. 525.
1623. 526. 527. 528. 529. 530.
1624. 531. 532. 533. 534. 535.
1625. 536. 537. 538. 539. 540.
1626. 541. 542. 543. 544. 545.
1627. 546. 547. 548. 549. 550.
1628. 551. 552. 553. 554. 555.
1629. 556. 557. 558. 559. 560.
1630. 561. 562. 563. 564. 565.
1631. 566. 567. 568. 569. 570.
1632. 571. 572. 573. 574. 575.
1633. 576. 577. 578. 579. 580.
1634. 581. 582. 583. 584. 585.
1635. 586. 587. 588. 589. 590.
1636. 591. 592. 593. 594. 595.
1637. 596. 597. 598. 599. 600.
1638. 601. 602. 603. 604. 605.
1639. 606. 607. 608. 609. 610.
1640. 611. 612. 613. 614. 615.
1641. 616. 617. 618. 619. 620.
1642. 621. 622. 623. 624. 625.
1643. 626. 627. 628. 629. 630.
1644. 631. 632. 633. 634. 635.
1645. 636. 637. 638. 639. 640.
1646. 641. 642. 643. 644. 645.
1647. 646. 647. 648. 649. 650.
1648. 651. 652. 653. 654. 655.
1649. 656. 657. 658. 659. 660.
1650. 661. 662. 663. 664. 665.
1651. 666. 667. 668. 669. 670.
1652. 671. 672. 673. 674. 675.
1653. 676. 677. 678. 679. 680.
1654. 681. 682. 683. 684. 685.
1655. 686. 687. 688. 689. 690.
1656. 691. 692. 693. 694. 695.
1657. 696. 697. 698. 699. 700.
1658. 701. 702. 703. 704. 705.
1659. 706. 707. 708. 709. 710.
1660. 711. 712. 713. 714. 715.
1661. 716. 717. 718. 719. 720.
1662. 721. 722. 723. 724. 725.
1663. 726. 727. 728. 729. 730.
1664. 731. 732. 733. 734. 735.
1665. 736. 737. 738. 739. 740.
1666. 741. 742. 743. 744. 745.
1667. 746. 747. 748. 749. 750.
1668. 751. 752. 753. 754. 755.
1669. 756. 757. 758. 759. 760.
1670. 761. 762. 763. 764. 765.
1671. 766. 767. 768. 769. 770.
1672. 771. 772. 773. 774. 775.
1673. 776. 777. 778. 779. 780.
1674. 781. 782. 783. 784. 785.
1675. 786. 787. 788. 789. 790.
1676. 791. 792. 793. 794. 795.
1677. 796. 797. 798. 799. 800.
1678. 801. 802. 803. 804. 805.
1679. 806. 807. 808. 809. 810.
1680. 811. 812. 813. 814. 815.
1681. 816. 817. 818. 819. 820.
1682. 821. 822. 823. 824. 825.
1683. 826. 827. 828. 829. 830.
1684. 831. 832. 833. 834. 835.
1685. 836. 837. 838. 839. 840.
1686. 841. 842. 843. 844. 845.
1687. 846. 847. 848. 849. 850.
1688. 851. 852. 853. 854. 855.
1689. 856. 857. 858. 859. 860.
1690. 861. 862. 863. 864. 865.
1691. 866. 867. 868. 869. 870.
1692. 871. 872. 873. 874. 875.
1693. 876. 877. 878. 879. 880.
1694. 881. 882. 883. 884. 885.
1695. 886. 887. 888. 889. 890.
1696. 891. 892. 893. 894. 895.
1697. 896. 897. 898. 899. 900.
1698. 901. 902. 903. 904. 905.
1699. 906. 907. 908. 909. 910.
1700. 911. 912. 913. 914. 915.
1701. 916. 917. 918. 919. 920.
1702. 921. 922. 923. 924. 925.
1703. 926. 927. 928. 929. 930.
1704. 931. 932. 933. 934. 935.
1705. 936. 937. 938. 939. 940.
1706. 941. 942. 943. 944. 945.
1707. 946. 947. 948. 949. 950.
1708. 951. 952. 953. 954. 955.
1709. 956. 957. 958. 959. 960.
1710. 961. 962. 963. 964. 965.
1711. 966. 967. 968. 969. 970.
1712. 971. 972. 973. 974. 975.
1713. 976. 977. 978. 979. 980.
1714. 981. 982. 983. 984. 985.
1715. 986. 987. 988. 989. 990.
1716. 991. 992. 993. 994. 995.
1717. 996. 997. 998. 999. 1000.
1718. 1001. 1002. 1003. 1004. 1005.
1719. 1006. 1007. 1008. 1009. 1010.
1720. 1011. 1012. 1013. 1014. 1015.
1721. 1016. 1017. 1018. 1019. 1020.
1722. 1021. 1022. 1023. 1024. 1025.
1723. 1026. 1027. 1028. 1029. 1030.
1724. 1031. 1032. 1033. 1034. 1035.
1725. 1036. 1037. 1038. 1039. 1040.
1726. 1041. 1042. 1043. 1044. 1045.
1727. 1046. 1047. 1048. 1049. 1050.
1728. 1051. 1052. 1053. 1054. 1055.
1729. 1056. 1057. 1058. 1059. 1060.
1730. 1061. 1062. 1063. 1064. 1065.
1731. 1066. 1067. 1068. 1069. 1070.
1732. 1071. 1072. 1073. 1074. 1075.
1733. 1076. 1077. 1078. 1079. 1080.
1734. 1081. 1082. 1083. 1084. 1085.
1735. 1086. 1087. 1088. 1089. 1090.
1736. 1091. 1092. 1093. 1094. 1095.
1737. 1096. 1097. 1098. 1099. 1100.
1738. 1101. 1102. 1103. 1104. 1105.
1739. 1106. 1107. 1108. 1109. 1110.
1740. 1111. 1112. 1113. 1114. 1115.
1741. 1116. 1117. 1118. 1119. 1120.
1742. 1121. 1122. 1123. 1124. 1125.
1743. 1126. 1127. 1128. 1129. 1130.
1744. 1131. 1132. 1133. 1134. 1135.
1745. 1136. 1137. 1138. 1139. 1140.
1746. 1141. 1142. 1143. 1144. 1145.
1747. 1146. 1147. 1148. 1149. 1150.
1748. 1151. 1152. 1153. 1154. 1155.
1749. 1156. 1157. 1158. 1159. 1160.
1750. 1161. 1162. 1163. 1164. 1165.
1751. 1166. 1167. 1168. 1169. 1170.
1752. 1171. 1172. 1173. 1174. 1175.
1753. 1176. 1177. 1178. 1179. 1180.
1754. 1181. 1182. 1183. 1184. 1185.
1755. 1186. 1187. 1188. 1189. 1190.
1756. 1191. 1192. 1193. 1194. 1195.
1757. 1196. 1197. 1198. 1199. 1200.
1758. 1201. 1202. 1203. 1204. 1205.
1759. 1206. 1207. 1208. 1209. 1210.
1760. 1211. 1212. 1213. 1214. 1215.
1761. 1216. 1217. 1218. 1219. 1220.
1762. 1221. 1222. 1223. 1224. 1225.
1763. 1226. 1227. 1228. 1229. 1230.
1764. 1231. 1232. 1233. 1234. 1235.
1765. 1236. 1237. 1238. 1239. 1240.
1766. 1241. 1242. 1243. 1244. 1245.
1767. 1246. 1247. 1248. 1249. 1250.
1768. 1251. 1252. 1253. 1254. 1255.
1769. 1256. 1257. 1258. 1259. 1260.
1770. 1261. 1262. 1263. 1264. 1265.
1771. 1266. 1267. 1268. 1269. 1270.
1772. 1271. 1272. 1273. 1274. 1275.
1773. 1276. 1277. 1278. 1279. 1280.
1774. 1281. 1282. 1283. 1284. 1285.
1775. 1286. 1287. 1288. 1289. 1290.
1776. 1291. 1292. 1293. 1294. 1295.
1777. 1296. 1297. 1298. 1299. 1300.
1778. 1301. 1302. 1303. 1304. 1305.
1779. 1306. 1307. 1308. 1309. 1310.
1780. 1311. 1312. 1313. 1314. 1315.
1781. 1316. 1317. 1318. 1319. 1320.
1782. 1321. 1322. 1323. 1324. 1325.
1783. 1326. 1327. 1328. 1329. 1330.
1784. 1331. 1332. 1333. 1334. 1335.
1785. 1336. 1337. 1338. 1339. 1340.
1786. 1341. 1342. 1343. 1344. 1345.
1787. 1346. 1347. 1348. 1349. 1350.
1788. 1351. 1352. 1353. 1354. 1355.
1789. 1356. 1357. 1358. 1359. 1360.
1790. 1361. 1362. 1363. 1364. 1365.
1791. 1366. 1367. 1368. 1369. 1370.
1792. 1371. 1372. 1373. 1374. 1375.
1793. 1376. 1377. 1378. 1379. 1380.
1794. 1381. 1382. 1383. 1384. 1385.
1795. 1386. 1387. 1388. 1389. 1390.
1796. 1391. 1392. 1393. 1394. 1395.
1797. 1396. 1397. 1398. 1399. 1400.
1798. 1401. 1402. 1403. 1404. 1405.
1799. 1406. 1407. 1408. 1409. 1410.
1800. 1411. 1412. 1413. 1414. 1415.
1801. 1416. 1417. 1418. 1419. 1420.
1802. 1421. 1422. 1423. 1424. 1425.
1803. 1426. 1427. 1428. 1429. 1430.
1804. 1431. 1432. 1433. 1434. 1435.
1805. 1436. 1437. 1438. 1439. 1440.
1806. 1441. 1442. 1443. 1444. 1445.
1807. 1446. 1447. 1448. 1449. 1450.
1808. 1451. 1452. 1453. 1454. 1455.
1809. 1456. 1457. 1458. 1459. 1460.
1810. 1461. 1462. 1463. 1464. 1465.
1811. 1466. 1467. 1468. 1469. 1470.
1812. 1471. 1472. 1473. 1474. 1475.
1813. 1476. 1477. 1478. 1479. 1480.
1814. 1481. 1482. 1483. 1484. 1485.
1815. 1486. 1487. 1488. 1489. 1490.
1816. 1491. 1492. 1493. 1494. 1495.
1817. 1496. 1497. 1498. 1499. 1500.
1818. 1501. 1502. 1503. 1504. 1505.
1819. 1506. 1507. 1508. 1509. 1510.
1820. 1511. 1512. 1513. 1514. 1515.
1821. 1516. 1517. 1518. 1519. 1520.
1822. 1521. 1522. 1523. 1524. 1525.
1823. 1526. 1527. 1528. 1529. 1530.
1824. 1531. 1532. 1533. 1534. 1535.
1825. 1536. 1537. 1538. 1539. 1540.
1826. 1541. 1542. 1543. 1544. 1545.
1827. 1546. 1547. 1548. 1549. 1550.
1828. 1551. 1552. 1553. 1554. 1555.
1829. 1556. 1557. 1558. 1559. 1560.
1830. 1561. 1562. 1563. 1564. 1565.
1831. 1566. 1567. 1568. 1569. 1570.
1832. 1571. 1572. 1573. 1574. 1575.
1833. 1576. 1577. 1578. 1579. 1580.
1834. 1581. 1582. 1583. 1584. 1585.
1835. 1586. 1587. 1588. 1589. 1590.
1836. 1591. 1592. 1593. 1594. 1595.
1837. 1596. 1597. 1598. 1599. 1600.
1838. 1601. 1602. 1603. 1604. 1605.
1839. 1606. 1607. 1608. 1609. 1610.
1840. 1611. 1612. 1613. 1614. 1615.
1841. 1616. 1617. 1618. 1619. 1620.
1842. 1621. 1622. 1623. 1624. 1625.
1843. 1626. 1627. 1628. 1629. 1630.
1844. 1631. 1632. 1633. 1634. 1635.
1845. 1636. 1637. 1638. 1639. 1640.
1846. 1641. 1642. 1643. 1644. 1645.
1847. 1646. 1647. 1648. 1649. 1650.
1848. 1651. 1652. 1653. 1654. 1655.
1849. 1656. 1657. 1658. 1659. 1660.
1850. 1661. 1662. 1663. 1664. 1665.
1851. 1666. 1667. 1668. 1669. 1670.
1852. 1671. 1672. 1673. 1674. 1675.
1853. 1676. 1677. 1678. 1679. 1680.
1854. 1681. 1682. 1683. 1684. 1685.
1855. 1686. 1687. 1688. 1689. 1690.
1856. 1691. 1692. 1693. 1694. 1695.
1857. 1696. 1697. 1698. 1699. 1700.
1858. 1701. 1702. 1703. 1704. 1705.
1859. 1706. 1707. 1708. 1709. 1710.
1860. 1711. 1712. 1713. 1714. 1715.
1861. 1716. 1717. 1718. 1719. 1720.
1862. 1721. 1722. 1723. 1724. 1725.
1863. 1726. 1727. 1728. 1729. 1730.
1864. 1731. 1732. 1733. 1734. 1735.
1865. 1736. 1737. 1738. 1739. 1740.
1866. 1741. 1742. 1743. 1744. 1745.
1867. 1746. 1747. 1748. 1749. 1750.
1868. 1751. 1752. 1753. 1754. 1755.
1869. 1756. 1757. 1758. 1759. 1760.
1870. 1761. 1762. 1763. 1764. 1765.
1871. 1766. 1767. 1768. 1769. 1770.
1872. 1771. 1772. 1773. 1774. 1775.
1873. 1776. 1777. 1778. 1779. 1780.
1874. 1781. 1782. 1783. 1784. 1785.
1875. 1786. 1787. 1788. 1789. 1790.
1876. 1791. 1792. 1793. 1794. 1795.
1877. 1796. 1797. 1798. 1799. 1800.
1878. 1801. 1802. 1803. 1804. 1

[Handwritten Latin text, likely a manuscript page with multiple columns and marginal notes.]

[Marginal note on the left side.]

[Marginal note on the top right side.]

[Marginal note on the right side.]

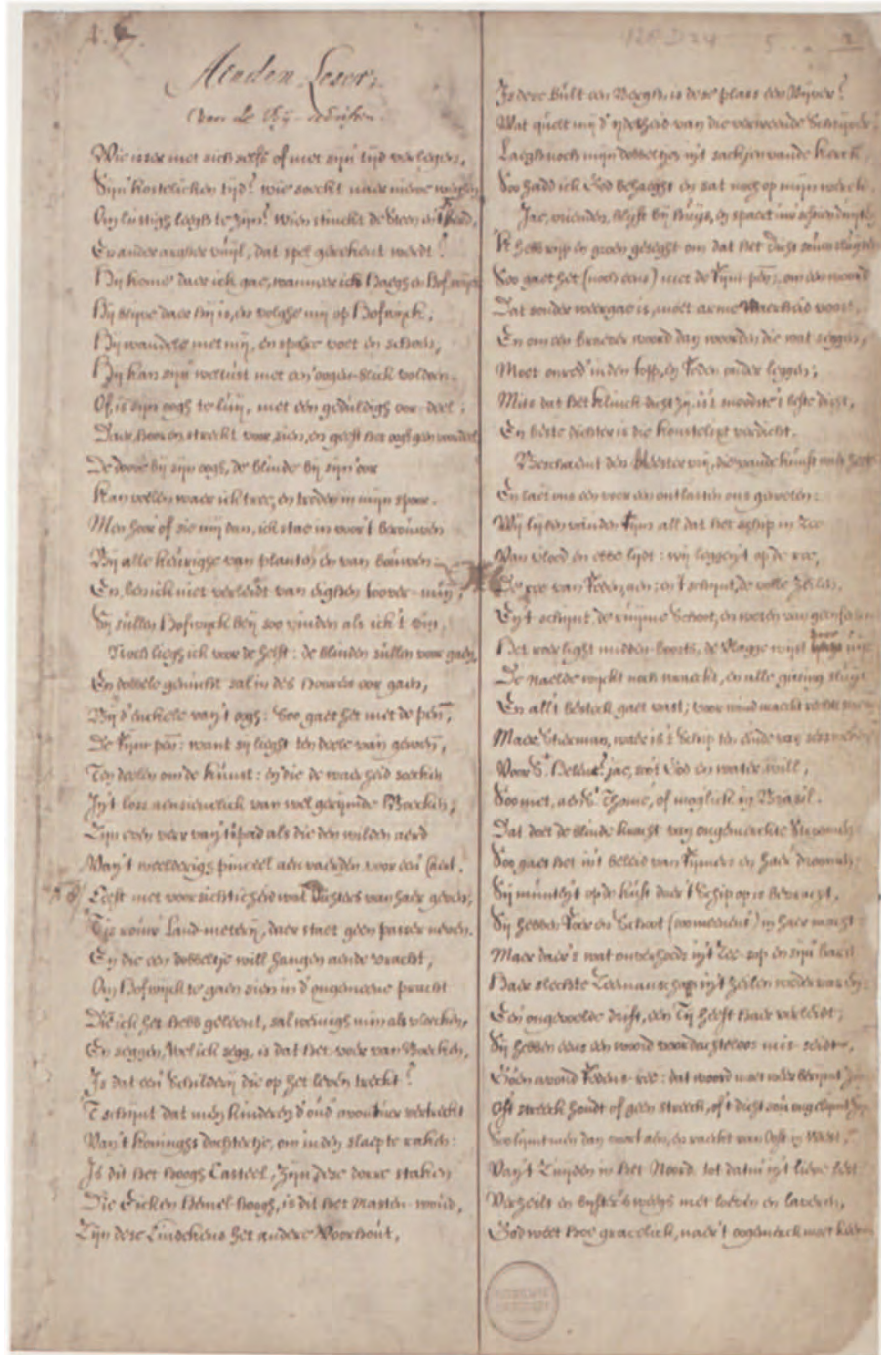
[Marginal note on the bottom left side.]

[Marginal note on the bottom right side.]

Handwritten text in Dutch, likely a commission letter from Constantijn Huygens junior. The text is written in a cursive script and includes a large initial 'D' at the beginning of the main paragraph. The document is aged and shows signs of wear.

9-10. Handschrift van de opdrachtbrief van Constantijn Huygens junior

sal op nemen, staet te voo. Bij D. in meer
ick geen ondanck vordiat te hebben. De
Stichtor van Hofwijck is daer te huf, om een
stukken wercks van den Dichtor te verworpen.
Een stukken Hymocks noemde ick het best:
dowyle wy dat wel wesen, en qualick geloven
konnen, dat sij daerom att gaende en stante
niet meer en heeft besreid, als de brockelingen
van vier der druckse maanden die sij beleest
heeft; sonder dat iemand gewiffelt hadde, dat sij
in 't gewoel van soo vele andere besigheeden yet
sulck onder de heden soude hebben. Nu het kin
schielick ser woerd is gekomen, ende mij, den aensta
vande Voorliedoren, als het jongste van 't tweede
Bedd, vertrouwt, weet ick het niet beter te beurdin
als bij D. beider oudere Moty; die ick weasden dat
sich somwijlen daermede wilde verlusten, segens de
swaermoeidigheden die haer overijgh moghen zyn, zecere
sij de twee liere dirdindelen van haer tijden. Bedin
= dructen uut der tyel heeft sien lalen; wel geas zyn
in ons gevoelen; maer onswiffelick de goeder tyel, dewyl
het Gode tyel was. Ken bild ick D. in alle tijden
sade aan alle syden te rigtara met tydelick on
erwigt wet-zyn, blyvande. *v. s. m. p. d. t. aut. u. d. n. e.*
Hofwijck den 10. Maerch 1666.

11-12. Handschrift van 'Aenden Leser, voor de Bij-schriften'

13-14. Twee openingen uit de apograaf: 'Tekstpagina's' en 'citaatpagina's' 2 en 3

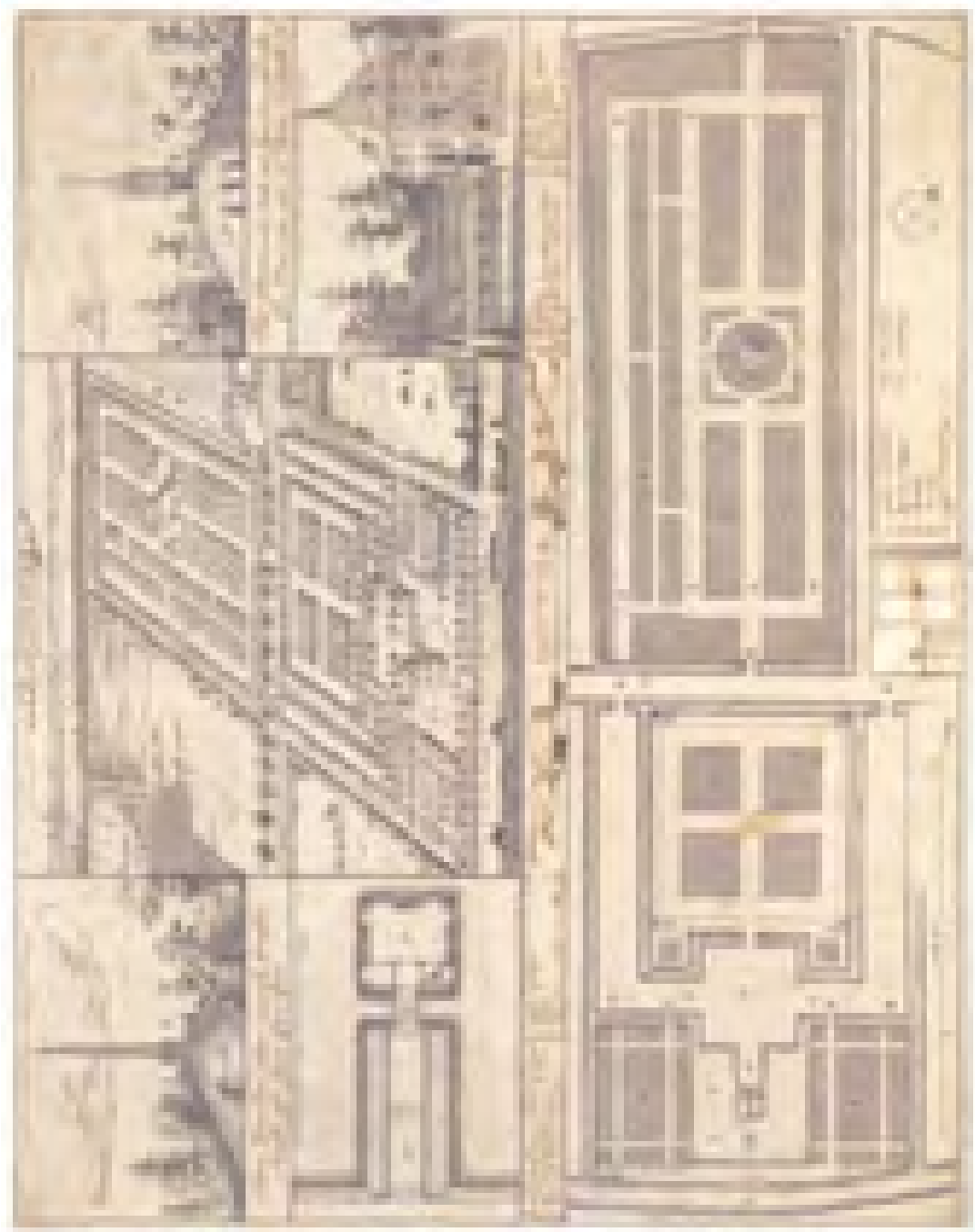

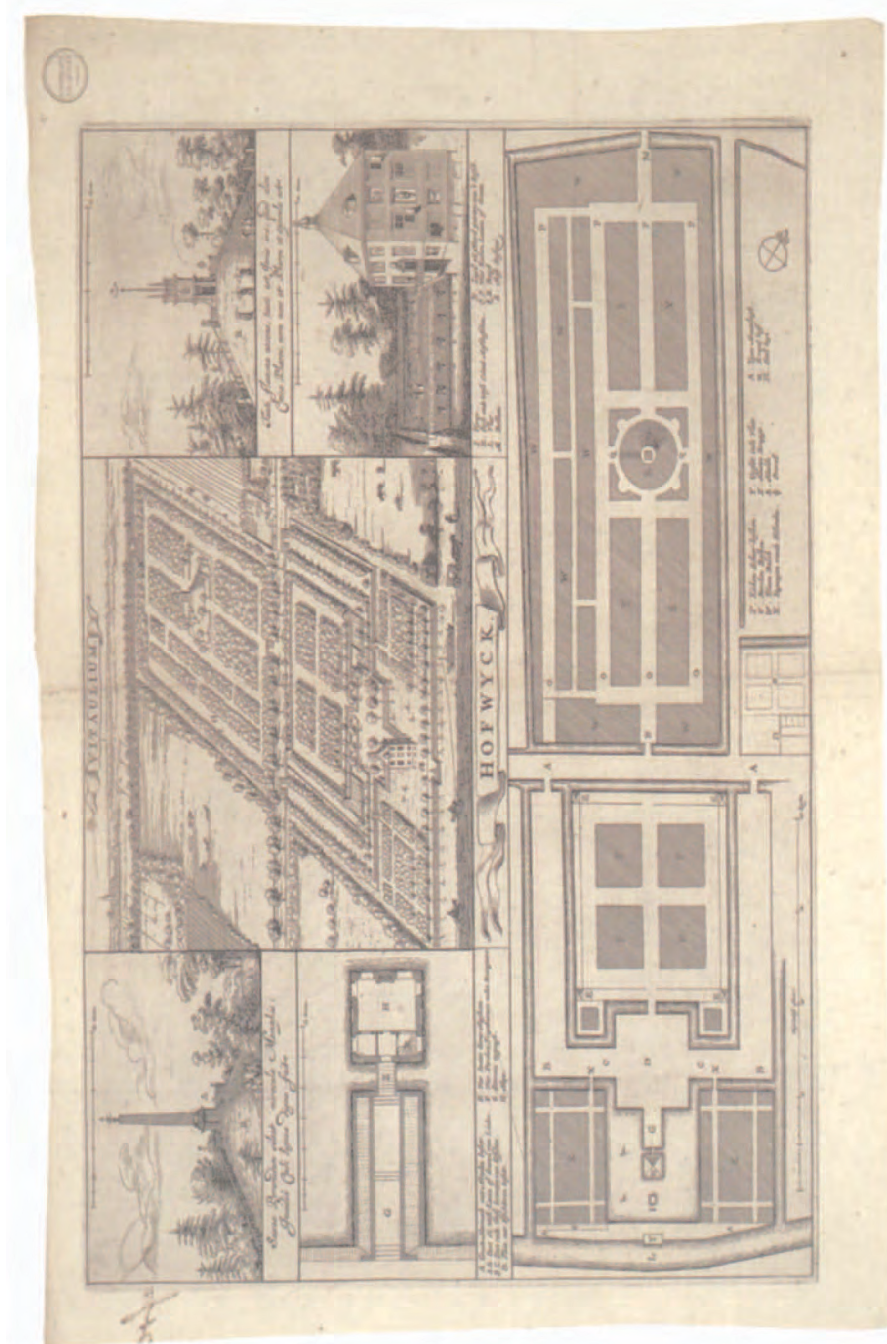
Handwritten text in Dutch, consisting of a main body of text and several marginal notes. The main text is written in a cursive script and appears to be a letter or a manuscript page. The marginal notes are written in a smaller hand and provide additional commentary or corrections. The paper shows signs of age, including some staining and wear.

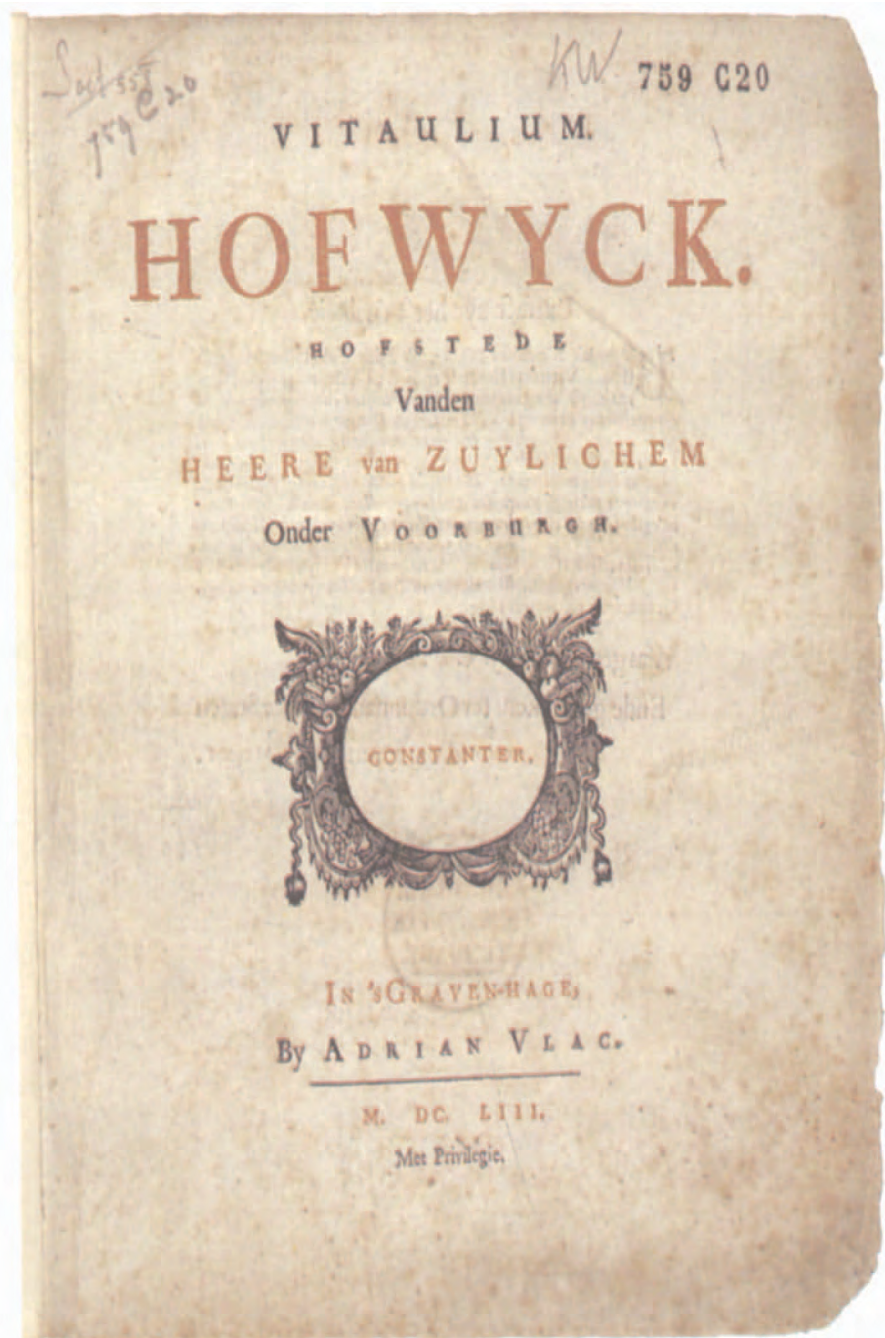
15-16. De aanvulling van 181-200, eerst in de autograaf en vervolgens op een los blaadje dat in de apograaf werd toegevoegd. De twee citaten uit Seneca werden daarbij niet overgenomen.

17-18. De prent bij *Hofwijck*: proefdruk en definitieve afdruk

19. Titelpagina van de eerste druk van *Hofwijck*, 1653

